ALOIS JIRÁSEK

BRATRSTVO

TŘI RHAPSODIE

III

ŽEBRÁCI

ILLUSTROVAL

ADOLF KAŠPAR

www.digiBooks.cz

PRAHA 1931

NAKLADATELSTVÍ J. OTTO, SPOL. S R. O.

PANU

JOSEFU HOLUBYMU

z upřímné úcty věnováno

ŽEBRÁCI

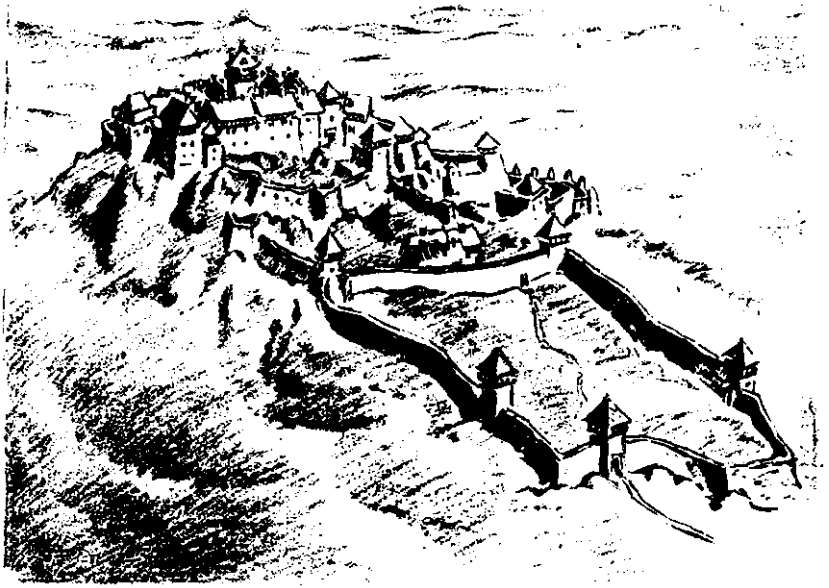

Bohemi locum illum sub vexillo — — tenebant. Quorum tanta pertinacia fuit, ut quamvis extingui iuxta se socios cernerent, mori tamen potius ibi quam vacuum relinquere mallent. Despectum nostro seculo hominum genus, qui nec ipsi mortem timerent, nec suis ducibus occisi dolori essent.

Aeneas Sylvius: Historia rerum Friderici III., imperatoris.

Čechové pod praporem — to místo drželi s takovou urputností, že, ač viděli vedle sebe hynouti soudruhy, přece raději chtěli zemříti, než odtud pryč ustoupiti. Opovržená za našeho věku třída lidí ani sama ze smrti strachu neměla, ani svou záhubou ve vůdcích lítosti nebudila.

Aeneáš Sylvius: Životopis Fridricha III., císaře.

ROTA JANKA KOZICE, ŘEČE ĚHO VLK, vydala se tak jako rota Jana Pobery z Lomu nevím kam domů od Košic nejprve na půlnoc do šaryšské stolice; tou pak klusala na západ do spišské. Bylo po velkém rozhodnutí, když u Košic prohlásila za jedno s jinými rotami pěších a jízdných, že neposlechnou

uherského krále, že neučiní tak jako pan Jiskra, jenž mu po léta hájil jeho dědictví. Teď to dědictví, horní zemi uherskou, kterou mu zachoval těžkými boji, vydal na královo požádání. Neodnášel si jen šest stříbrných penízků na zlaté šňůře kolem hrdla zavěšených, dostal náhradu na zlatých uherských; ale což to bylo za všecky jeho služby. Než zemi vydal i vládu a poslušně šel.

Roty bratříků však nechtěly se z Uher hnout a hledat si v jiných zemích novou službu a žold. Chtěly zůstati v končinách, které zaplatily svou krví; zůstat chtěly, ale ne již v nččích službách, nýbrž jako bratrstvo samovládné, vojenská republika v území uherské koruny.

Pan Jiskra odešel, Aksamit zůstal.

Za Jiskry bylo sídlo české vlády ve Zvoleni a v Košicích; z těchto míst chodila po léta pohroma na dolní Uhry. Teď Aksamitovo sídlo, Spišský hrad, jim plodil hrůzu.

K tomuto Spišskému zámku mířila rota Janka Kozice Vlka. Chutě i vesele vyrazili, ačkoliv teď po tom rozhodnutí jistě nastávaly těžké boje. Ale vojna byla jejich řemeslo a život. Mohli se nadít harců i krvavých sečí, ale také hojnější kořisti a hojnějších vzatkův; a žold Aksamitův větší sám sebou i tím, že Aksamit počítá do roka ne dvanácte, nýbrž třinácte měsíců, že platí jak náleží řádně po celý rok, každé čtvrtletí, i ten třináctý měsíc nádavkem.

Jediný Ondris Chujava alias Slimáček si tak netušil. Od Košic nevyjížděl tak vesele, jako před dvěma lety ze Zemanského Podhradí, když se tam přidal do Kozicovy roty, tenkráte chudý zeman v bílém, dost otřelém plášti, se starou šavlí po dědovi a s tou velikou chloubou, že v rodině stojí s velkomožnými pány Ostroluckými.

Opěšalý se tenkráte vydal z Haluzic z chudé své kurie*) do Zemanského Podhradí; teď jel na vlastním pěkném koni tisové barvy a měl ještě jednoho příručního a to z rejza plesnivého. Pěkně se také ošatil ze žoldu a podílů bituňkových.**) Na novo dal si ušit rudé soukenné nohavice, nový plášť i nové žluté jančiarky krátkých holínek s háčky, po straně k zapínání, a k prsosinám svého koně koupil v Košicích střapce jako krví barvené se skvoucími nitěmi. Na levé ruce posvitoval mu hrubý, zlatý prsten s vysokým karniolem, a měšec v bitém, novém pásu byl plný zlatých uherských, zlata, rázu a váhy dobrých a pravých. A přece se vesele nerozhlížel jako tenkráte, když z Podhradí vyjížděli do světa a nejprve na Trenčín. Teď více na uši svého koně zamyšleně upíral oči, na jeho kantár***) plný lesklého kování nebo na jeho hřívu černě lesklou, potřásající se nebo povívající, jak jeli zvolna nebo klusem. Oči tam upíral, ale nevšímal si, neviděl.

Byl by se rád smál a veselil jako ostatní, ale musil říti od stonání srdce svého.

Lásce otročil. Na Evu, milou sestru českého kněze Lukáše Luka, nemohl zapomenouti; vpadlať mu její spanilost hluboko do srdce a klidu nedala. Zamyšlen i zachmuřen, časem až teskně seděl v sedle, málo hovořil a skoro nikdy teď nerozhodil ruce a nepřiplácl jich ke stehnům, jak dělával v čilém pohnutí mysli.

Jen víno občas pomohlo, když rota odpočívala a se posilovala. Tu se Ondris Chujava také posiloval, nejraději slaninou, když nebylo kapusty a klobásů, a ještě více se potěšoval vínem. Jak se mu krev rozehřála, i jazyk se mu rozvazoval. Tu i nahlas vzpomínal na Evu, jak se s ním rozloučila, jak v tom loučení ji pojednou lítost chytla, teď že jistě neustále lituje a i pláče, bohdá že i pláče, že s ním tak jednala, že jistě jí teskno – A jemu, oh, jemu! Jaké tu

*) *Zemanský příbytek.* **) *Podíl z kořisti.* ***) *Uzda.*

utěšení, co, nic, pryč že měl odjeti, cože tady v rotě; do světa se měl vypravit na Turka, jistě. Ti psohlavci Turci, meďanboh je pobil, že obléhají křesťanské město Konstantinopol, že přece páni bratři slyšeli, jakou hrubou střelbou střílejí a nepřijde-li pomoc z křesťanstva, jistě že ta psina turecká, machometa ďábelský, to město Konstantinopol vyžehne a rozmetá.

Tu se mu obyčejně smáli a dráždili jej, a nejvíce Švehla.

Proto jak se jen hodilo, otočil Chujava koně do zadní řady nebo v ní zůstal hned, když vyjížděli a jel po boku Štefanovi, bratru kapitána Janka Kozice. Štefan býval v rotě obyčejně skoro poslední, jeda na jednom koni s mladým Míšou, za nímž seděl a kterého se držel svými pahýly. Vedle Štefana a Míšy, častěji však za nimi jezdil Jano Hurčala Nejtušiak, kteréhož Janko Kozic zdědil po Ondrejkovi. Hurčala posluhoval nejen kapitánu, ale Štefanovi. Hrozné neštěstí Štefanovo dojalo hlubokou soustrastí velkého, starého horala dlouhých vlasů a širokého opasku, a tím vroucněji byl Štefanovi oddán, když zvěděl, kdo ubohého dal osekati, kdo mu dal oko vypíchnout: že to učinil gubernátor Huňad Jánuš, ten, na jehož rozkaz v ležení před Lučencem umučili jeho, Hurčalovy, první pány, oba Dobáky, když je uvázané na mlýnském kole pekli nad ohni a když na ně i prasata sehnali, aby spálená těla ubohých těch zemanů sežrala.

Ale jak se Chujava k Štefanovi přibočil, pozadržel Hurčala svého koně, netroufaje si zůstat vedle zemana, jenž stál v rodině s velkomožnými pány Ostroluckými, a teprve, když zemané zajeli kus do předu, pobídl do kroku svého klusáka i příruční kapitánovy, jež vedl, volné i vaky obtížené. Svého bílého ovčáckého psa pobízeti nemusil. Ten se ho držel věrně.

Chujava si mohl Štefanovi povzdechnouti; zmrzačený, mladý

zeman vždy jej vážně vyslechl, nikdy se mu neusmál, neřku-li aby se mu pošklíbl, jak to Švehla činíval; a tak si Chujava povzdechoval. Než i v tom stýskání se i chlubil a prášil, jak bylo Evě líto a jak jí zajisté teď teskno, ó teskno. Netušil, jaký žal vedle něho, pravdivý, hluboký, bolestný, co trpí zasmušilý Štefan, jak sám vzpomíná. –

Rota Kozicova jela nejprve volným údolím Hernadu mezi bujně zeleným osením a kvetoucími lukami. U Obišovců*) opustili řeku, při níž, proti vodě, už nebylo možná jeti v těsném údolí a místem už jen úžlabinou mezi ohromnými lesy ve vysokých stráních. Dali se na půlnoc, pak obloukem k západu a zase na poledne k Hernadu. Z levého na pravý břeh přejeli u Margecan, první dědiny na spišské půdě při samém stoličním chotáru.**) To jeli už druhý den a do večera chtěli dorazit pod Spišský hrad.

Chujava nepočítal ani času ani délku cesty, aniž hrubě dbal, kudy jedou. Jen jednou sebou škubl, když z nenadání strhli v rotě pokřik a ukazovali hlučně na pravo, na vrch, na hrad s mohutnou věží, pevný, ale chmurný, chmurnější ještě pozadím lesnatých, temně modrých kopců.

„Rychnava!“ volali, „Rychnava!“

Ondris Chujava se obrátil a díval se dlouho na hrad, o němž tolik slyšel a v němž, jak věděl, vládl Talafús.

Pod tím hradem ve vsi zarazili, aby si odpočinuli. Janko Vlk však chystal se nahoru navštívit Talafúsa. Odhodiv čapku, dal si Hurčalou podat červený plášť a šišatou svou helmici s bělostným chocholem a s nánosníkem té chvíle na horu otočeným, a nasadil ji na hlavu, na černé, lesklé své vlasy, v předu na spáncích v rulíčky spletené. Kapitánský lesklý palcát v ruce, vyjel na hrad na grošovatém Dereši, provázen svými padesátníky Rakolubským a Ma-

*) *Abos.* **) *Hranicích.*

tukou Jurem ducatých tváří a černých knírů, ohromné postavy a ohromných ostruh. Zval i bratra Štefana, aby s nimi jel; Štefan však zasmušile zakroutil hlavou a jen řekl: „Jeď," a zůstal.

Rota odpočívala dole ve vsi. Napájeli koně, uvázané u plotů nebo pod stromy, hověli si ve stínu na mladém trávníku, na hustém jeho koberci prokvétajícím zlatem pampelišek. Zemané mluvili o hradu, o Talafúsovi, Švehla vzpomněl s kousavým úsměškem na Poberu, to že teď, když má po bitvě*) s Talafúsem, se tu jistě stavil, když tudy před nimi jel, pozdravit tu spanilou čarodějnici, Uherkyni Máriu. Štípl tak, ačkoli už zvěděl, že tu Pobera ani na chvilku nezarazil, že táhl rovnou dál.

Asi za hodinu vrátil se Janko Kozic s oběma padesátníky, tak jako oni, rudější a lesklých očí. Staré uherské tak účinkovalo; bylo pravé siksavské z vinic někdy kláštera Lapis refugii, zbořeného Čechy už před dvacíti lety, kdy v Uhrách ještě nesloužili a z Čech sem jen najížděli „spanilými jízdami".**) Takového bylo ohně to víno a takové síly, že i Janko Kozic se rozhovořil, že mluvě dutě z hluboka, přichraptěle, skoro usmívavě vypravoval mezi zemany své roty, no, Talafús že zdráv, zdráv, to že vidět, že se nemusil ani ptát, a jak také ptát se na ránu z košické bitvy, zdráv a že se také chystá, co nevidět že vytrhne za nimi.

„A což ta Uherkyně, pojede? Pojede taky?" chytal se hned Švehla usměvavě, když Janko zachrchlal.

„Jak by nejela, jak by ji nevzal s sebou, když pro ni hrdlo vážil. Jistě pojede."

„Nu a jaká byla, kapitáne, jaká, nu chutně se jí drží, žádoucí, viď, milovná," sypal mlsné otázky mladý kudrnatý Švehla, usmívaje se, až se mu z pod knírů probělávaly řídké, zdravé zuby.

„Nemluvil jsem s ní, neviděl jsem jí."

*) *Souboji.* **) *Bedřich ze Strážnice s Tábory r. 1432.*

„Tak! Talafús se o ni bojí, zavírá ji."

„Před tebou, ty kozle mlsavý! Skládala právě, povídal Talafús, chystáť se na cestu."

„Za námi, a tak ji zas uvidím. Stála za to, stála – věru –" opakoval si Švehla mhouraje zálibně očima a potřásaje ukazováčkem pravice.

„Ještě se touhou rozstůněš," zabručel úsměšně Matuka Juro. „Ale pane brat, mnohé milování vysušuje kosti."

„A ne, kosti tak ne, ale měšec."

Kozic tohoto konce už neslyšel. Vystoupil ze stínu, podíval se po slunci a hned poručil trubači, ať „vzhůru" zatroubí. –

Za chvíli zmizela rota ze vsi. Jeli bystrým klusem. Za Kalnovci dostali se z údolí Hernadu do volnější, rovnější krajiny; nechavše řeku na levo, obrátili se více na půlnoc k městu Vlachům,*) obydlenému Němci, kamž dojeli pozdě odpoledne. Zarazili u zděného kostela za Jiskry zpevněného hradbou se střílnami, ve tvrz proměněného, ale zůstali jen na chvíli.

Za Vlachy zabočili zase do údolí, z počátku dost širokého; jeli suchou cestou při úpatí chlumů a vrchů. Na levo k západu samá lučina, pěkně zelená, skropená barvami tisícerých květů, zlatých i zardělých, místem vyzářená posledním, ostře žlutým světlem, místem zeleni už temnější od dlouhých stínů, jak měkce ulehly od chlumů v levo, od temných doubrav a bučin.

V rotě se po lukách sotva ohlédli. Skoro všichni na pravo vyzírali na severovýchod, po horách obzorem, po vysokých horách ohromných černých lesů. Rakolubský, padesátník, jenž znal krajinu, rukou potrhoval ukazuje k těm horám, ta nejvyšší tam s tím dlouhým hřbetem, to že je Vysoká Hola a sem blíže k nim, před Holou, to že Branisko, aby si dobře všimli, ta hora a ty lesy že jsou zrovna na chotáru spišské a šaryšské stolice, tady, přes tu horu, přes Branisko, že se jede od Spišského zámku na východ k Prešovu a na Šáryš, oh to že je cesta, přes Branisko, cesta na zlomgrgy, strmá jako do dachu, pořád hor'sa, hor'sa, a hrozná v zimě, že on tudy jel, za bouře, když vichr se vztekal kolem po lesích, o hrdlo že bylo, na půl mrtví že tenkráte dojeli přes Branisko na dolinu do Široké.

Najednou padl na rotu stín a v stínu zůstali. Luka zmizela, jeli

*) *Wallendorf, Szepes Olaszi.*

lesem v údolí náhle súženém při potoku; na levo stráň, na pravo ještě vyšší, skalnatého Dreveníka bok. Dlouho však lesem neklusali. Projasnilo se jim; volné zas nebe nad nimi a před nimi – ah!

Maně zaráželi koně a vykřikovali. Širá krajina před nimi, a nad ní na pravo, k východu, na holém, chudě zelenavém kopci, v jehož bocích holé skály tu tam kostlivě vyrážely, mohutný, velký hrad, celá skoro pevnost, s rozlehlým předhradím, jež samo bylo silným hradem. Z vlastního hradu tlustých zdí a přečetných bašt, výše nad předhradím, v jedno však s ním pevně spojeným, strměla nad spoustu cihlových i šindelových střech, nad pasy chmurných bašt, nad potemnělá podsebití a divné výstupky, vysoká, kulatá věž, střed a jádro zděné té síly, zbudované v dvanáctém století a ještě zpevněné před nějakým rokem za Jiskry českými mistry v hradebnictví.

To byl Spišský hrad.

II.

V růžové záři západu, všechen zjasněný, s okny rudě blyskotajícími, jakoby zažehnutými, strměl vysoko nad širou, zvlněnou krajinou. Všichni z Kozicovy roty i Ondris Chujava se na něj zadívali, toliko na něj; jen ledabylo si povšimli městečka na úpatí hradského vrchu a věží starobylého kostela kapitulního nad tou osadou. Po Tatrách však, po modravě zamženém jejich ohromném valu v obzoru na západním nebi se ani neohlédli.

Ondris Chujava zarazil koně jako ostatní; kdyby byl pěšky běžel, byl by se jistě náhlým překvapením náhle zastavil, ale tak, sedě v sedle, pustil uzdu, a po několika dnech zase poprvé prudce rozhodil ruce a připlácl je ku stehnům. Na svůj zármutek, na Evu, na její lítost zapomněl.

Když dojížděli, viděli určitěji a víc, také co pod hradem, před městečkem v lukách a na pastvišti, jaké tam hejno bílých, rohatých volů a různobarevných krav, jak se za nimi bělá i černá od velikého stáda ovcí. Před městečkem, a dál až k němu samému temné řady vozů sedláckých i válečných, ale nejvíce sedláckých, s vypřaženými koňmi u nich, temné řady bud a bělavých stanů, celé už ležení. Sloupy dýmu se z něho nesly rovně a klidně do jasného, čistého vzduchu, prozářeného světlem hasnoucího dne. Ruch a hemžení před ležením i kolem něho, nejšumněji však v něm samém.

U selských vozů vozkové a sedláci dlouhých vlasů, ti v tmavých, ti v bílých huňkách nebo v kožíškách srstí na ruby obrácených, v kloboukách i huňatkách. Mezi stany i za nimi koně u kolů, neosedlaní, vypojatí, podřimující nebo žvýkající obrok; a všude bratříci staří, mladí, bez helmic, v čapkách i prostovlasí, poloodění, ten onen u stanu i polonahý, bradatí, do černa osmahlí Čechové, Slováci, Rusové dlouhých vlasů, ve volských chodácích, spišští horáci v bělavých nohavicích z hrubého sukna a v krpcích, všecko pestrá směs na pohled i na poslechnutí.

Seděli s vojačkami u ohňů, nad nimiž kotle visely zavěšené na řetězích na hrubých stojanech, leželi na zemi ve stanech, v boudách i před nimi, leželi, spali, nespali, seděli, přecházeli, v skupinách stáli v živém rokování. Do toho šumu zaječel hned z té, hned z oné strany výkřik, zařehtal hrubý smích nebo uhodilo divoké zaklení. I zpěv zaslechli, jak jeli táborem, písničku, tu chmurnou, zádumčivou, tam veselejší, jednoho nebo několika drsných hlasů.

Kozicova rota byla ohlášena, čekali ji. Své místo měla již vykázané, na kraji ležení blíže k městečku a hradu, kde nestály žádné vozy. Utábořili se zatím jako v poli, neboť vozy, jež rota měla, za nimi dnes až sem nedojely.

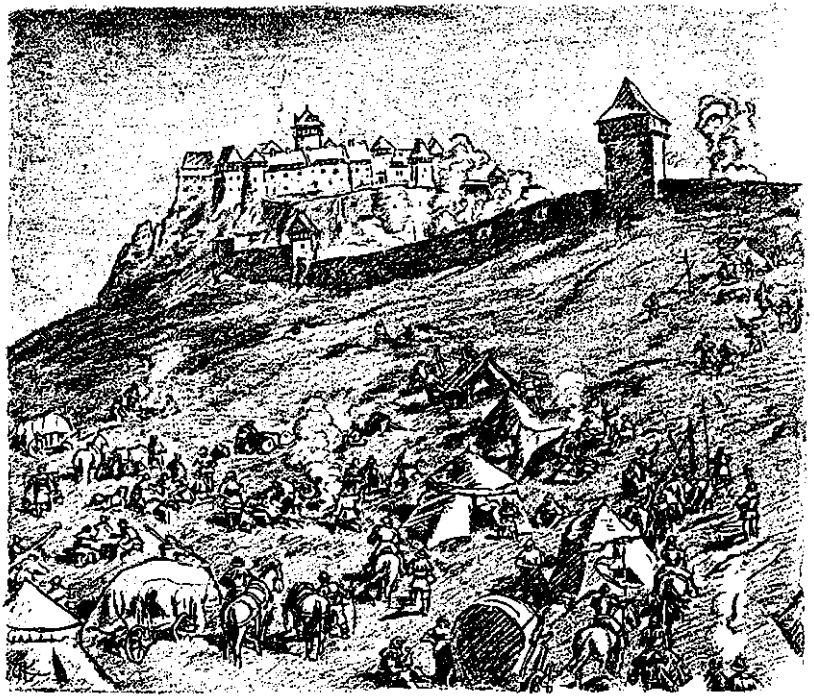

Za chvíli zarděly se jejich ohně. Za chvíli už seděl u jednoho z nich Ondris Chujava a opékal kus sýra přikusuje chléb; i víno pil, liboval si, neboť se nemusil na sousto ohlížeti. Přichystaliť rotě na vydatnou večeři.

Dobře si tušil v té hojnosti, a ruch ležení příjemně vzrušoval po tichu a mrzuté samotě posádky v Rimavské Sobotě a po unavující jízdě. Přečetné ohně plápolaly do vlahého večera; v jejich třeslavé, rudé záři ruch a život, samý smích, zpěv i hudba. To zažehnávalo

tesklivost. Chujava nevzpomínal, nepovzdechoval, zvláště když víno počalo rozehřívat. V blahém uvolnění se rozhlížel po ležení i před se do výše na tmavý kopec, na němž jako na ohromném mraku vznášel se ztemnělý hrad k nebesům plným hvězd, v tom šeru jakoby rozrostlý, ještě roztáhlejší a mohutnější. V tom temnu nahoře rudé skvrny, osvětlená okna, ne řadami, nýbrž různo, výš i níže, jakoby rozestříknuté.

Chujava hledě na ně myslil hned na komnaty za nimi, na velkou hradskou síň, tam že teď asi sedí Aksamit se staršími bratrstva a kapitáni, Pobera snad také a zítra, no zítra, že se tam snad také podívá, on Chujava. Od mocného hradu obrátil se zase k poháru; pil a pil a již žvátorně hovořil a nic se neutrhoval, když Švehla, jakoby chytil jeho myšlenku, začal velebit, jak je tu dobře, Rakolubský, jaké dívky tu jsou, jen až je uvidí, jako v lese urostlé, spanilé, až uvidí, jak vykračují jako srny, tisové věnce na hlavách.

Chujava začal se i usmívat a nerozkřikl se na Švehlu, jenž dále popichoval:

„Tady nebudeš lát, co že mezi námi, co v rotě, žes měl raději do světa na toho Machometu, přišít si křížek z červeného sukna na plášť a jít mezi křižovníky a zahnat Turka od Konstantinopole. Trubiroh bys byl, ťuťmák – a mlč – tys taký fučík a famfera. Víš-li, kdo jde na Turka? Ne rytíři, a žádný velkomožný. Ti se mají brachu dobře, mají nebe tu na zemi, ale jen chudina se tam hrne, hloupí sedláci tam táhnou, aby z toho měli nebeské království, aby se tam rovnou a brzo dostali, hloupí sedláci a zemané, jsou-li také hloupí."

Chujava vztekle vylítl; páni brati však, chechtajíce se, jej strhli, a obr Matuka Juro přitiskl jej svou ohromnou dlaní zase na místo. Nepustili ho a vesele jej konejšili, co že blázní, ať nezačíná; Švehla

sám jej pokrotil a hladil, co že se Chujava čertí, žeť sice zeman je, ale ne hloupý, že zeman je, ale jaký, oh, jaký, v jaké rodině velkomožné on stojí, v rodině Ostroluckých, jen že škoda, přeškoda, že zajde jako starý, osamělý hřib, že zavře lineu, s ním že ta slavná familie Chujavská vyhasne, neožení-li se.

Tím hodil smutek na Slimáčka, jenž vínem rozpálen už rozcitlivěl. Zasmušil se, hlavu přiklonil, vlhké kníry potahoval, i z ticha a smutně pozvukovat začal, s pohárem v ruce, z hluboka, přichraptěle a pohnutě, až pak nepozorován ukradl se hlučné společnosti pánů bratů. Po sdílnosti zatoužil, na Štefana si vzpomněl.

Ten seděl kus dále pod stromem na plášti v trávě roztaženém. Ztratil se jak obyčejně, když začali večeřet, když také sám měl jísti. To při každém jídle tak, aby neviděli, jak jej Míša krmí a napájí. Sám svými pahýly nemohl ústům nic podati. Po jídle obyčejně se vracel mezi zemany Jankovy roty, někdy však zůstal o samotě, zvláště večer. Nechali ho, nikdo se po něm neptal, ani bratr Janko, věděliť, že to jsou jeho chvíle, že chce býti sám. Jen Hurčala se k němu odvážil; bylo mu mladého zemana zmrzačeného líto, chtěl s ním posedět, zdálť se mu tak opuštěný. Štefan jej nechal, jej jediného, ale ne po každé, jen někdy; pak celý večer spolu seděli. Hurčala vypravoval o svém domově, o svých prvních pánech, o starém Dobáku i jeho „chlapci", o svém druhém pánu, bratru Štefanově Ondrejkovi, jak byli spolu v Lučenci, na tvrzi, za toho hrozného obležení, jak po té jel on, Hurčala, s novinami a dary do bošácké doliny, do Zemanského Podhradí, do jejich, Kozicovské kurie. Na to nejdéle vzpomínal, o tom nejobšírněji vypravoval, poněvadž vycítil, že Štefan o tom rád slyší, o starém svém otci, o strýci Dýmu Rozvadském, na kterého Hurčala se zvláštní úctou vzpomínal, též o sousedech, o Maloveckých a jejich dcerce. Rád to poslou-

chal a i sám do toho promluvil, tou onou otázkou hovor protáhl.

Někdy však ani Hurčalu nechtěl, když tesknota a rozháranost mu na duši příliš ulehly, kdy své neštěstí cítil bolestněji, nebo když chtěl sám a sám vzpomínati. Tak také toho prvního večera pod spišským zámkem. Seděl na bílém plášti opřen o kmen stromu; za ním kousek dál popásali se bratrovy koně, u nichž jako dlouhý stín nehnutě stál hlídaje Hurčala Nejtušiak.

Štefan se modlil jako často za takových chvílí; modlil se a v to vzpomínal, do daleka zacházel, do trenčínské stolice, do rodné kurie, myslil na to, co asi robí starý otecko, co strýc Rozvadský, je-li u nich, ti staří že jistě na něj, na Štefana, vzpomínají a hovoří o něm. A Ondrejko — Tu již zabolelo. Zuzka přišla na mysl, viděl ji, živě jako by před ním stála, jak ji vídal naproti v kurii Maloveckých na zahrádce, jak tam štíhlá, pěkná přechází kolem záhonů levandule, šalvěje a rudých pivoněk, sama jako květ, v oplecku z tenkého plátna, v bělostném rubáši, nad čelem vyšívanou partu, jak pentle od party povívají –

Tak se mu zjevovala, jak si ji v duši odnesl; ale teď, počítal, už zahrádkou Maloveckých nechodí, teď u nich, v jeho rodné kurii z jizby do jizby a již bez panenské party, Ondrejkova žena, jejich kurií chodí, mladá hospodyně, nádvořím pod stromy i sadem za kurií, tam, kam před ní prchával a kam za ním přicházela vyzvídat, má-li nějaké zprávy z pole, o Ondrejkovi. Teď už s ním tam žije, šťastná, a neví, co on, Štefan, tam zkusil, jaká muka trpěl a jak ho i tu láska moří, jak ďábel nedá pokoje. Jak by mohl doma zůstati, jak by se mohl domů navrátit a dívat se, jak Zuzka s Ondrejkou sedá doma, na sadě, jak Ondrejka mile volá, jak vystrojená, krásná, mladá jede s ním do Bošáce do kostela, jak se s ním radostně vrací –

V tom stanul před ním Slimáček s pohárem v ruce, čapku na uchu. V šeru nebylo vidět, jak mu hoří tváře, jak oči blýskají, jak mu visí kníry mokré od vína; ale slyšet bylo jeho vzdychání. Smutně začal, ach Štefan, milý Štefan, kdyby věděl, kterak jej, Chujavu, srdce bolí, oh, že mře za pannou Evou jako ryba za vodou, kdyby věděl – ach – Eva, Evuška – Ach což ona tenkráte – Srdéčko její by povědělo, ale pysček nechtěl; nemohla se vyznat, nemohla to povědět, to že má takovou lásku potajemnou, teď že jistě lituje a se trápí, potajemnou lásku má, pravda, jistě, ví-li Štefan, že taká potajemná láska –

Chujava na ráz úžasem umlkl; stál, pohár v ruce, ústa pootevřena, oči vyvalené, obrácené do temna tam, kam Štefan zmizel. Vyskočil, slova nepromluviv, a pryč. Dnes nevyslechl nic, ani nepromluvil. Co se stalo? A pryč. Volal ho. Neozval se. Pryč!

Pitom úžasem vracel se Chujava nejistým krokem k ohni, mumlaje o potajemné lásce, jaká je – V tom od jejich ohně kejdy se ozvaly; Švehla přilákal odkudsi dudáka. Chujavou škublo, a hned se přihrbil a lokte ven od těla, hned lapal nejistou nohou takt, a začal se natřásat, nohama po hudbě potrhávat, přizvukuje dudám přichraptělým hlasem. Tak se zjevil pojednou u ohně; smíchem a hlaholem jej vítali, a volali, křičeli, že jemu, jen k vůli němu přivedli gajdoše, ať si tedy skočí.

Štefan se na své místo pod stromem nevrátil. Stál kus dále ve tmě, sám, hledě, neleze-li Chujava za ním; ten zmizel, ale za chvíli se Štefanu ze tmy do světla vyšvihl, dál u zemanského ohně; mihl se mu a míhal, hned výš a zase níž, jak, odhodiv plášť, jen v košili a nohavicích, čapku do týla a levou ruku v týle nohama mrská, poskakuje v plné záři planoucího ohně, ve které rudé Chujavovy nohavice pošlehovaly zjasněnou, živou červení. Kolem ohně smích

a tleskání, smích a veselé pobídky; a Chujava tančil, křepčil –

Štefan odvrátil oči od svých druhů; po táboře hleděl, po planoucích ohních, jak se bratříci kolem nich rojí a hemží, po koních tiše za stany stojících, jak zardělé pruhy ohňové po jejich srsti pošlehují. Odevšad veselé hlasy, pokřiky, smích; tu zpívali, tam tančili, tu píšťala a housle lkaly, a kdesi cymbál zařinčel. Všude, všude veselo, bujno, teď a bude i ráno, pak až osedlají koně, až chytnou uzdu do jedné a šavli nebo oštěp do druhé ruky a vytrhnou na holdování nebo do pole na ty psohlavce uherské, kteří jej tak zohavili. A on – on – Mrzák, jako děcko bez pomoci –

Po ohních jakoby náhle rosná, lesklá mlha; v oku se mu rozestřikla, a horkou slzu přehltnul.

III.

V Kozicově rotě dlouho vyspávali po nočním pití, nejdéle Chujava, nejméně sám kapitán Janko Vlk, jenž záhy odešel nahoru na hrad. Také Švehla a Rakolubský z Rakolub se tam vypravili podívat se; za nimi pospíchal Chujava, jenž jako pokaždé zaspal a zmeškal.

V ležení nedýmalo tolik ohňů jako večer a také se v něm tak nehemžilo. Volněji se mohli rozhlížeti mezi stany a baráky, po lidu, po rotách. Teď uviděli jejich praporce u hejtmanských stanů zaražené, uviděli, co také večer v temnu přehlédli, vysokou šibenici z hrubých břeven skoro prostřed ležení. Byla prázdna; nikdo na ní nevisel.

Chujavu brněla hlava; těžko se mu šlo ke hradu do vrchu příkrou cestou, kterou přecházelo lidí jako o trhu, sedláků i bratříků ve zbrani i bez ní.

Ti všichni stoupali na hrad nebo již z něho přicházeli, většinou samí pěší. Zemané z Kozicovy roty zastavili se jen jednou: když potkali Milichara Pijandu z Rozkošníku černé brady a modrých očí, po tváři, po čele červeného i po nose a po nose nejvíc, v čapce kožešinou lemované, v lehké šubě a ve vysokých škorních.

Byl člověk „dobrý",*) vojny zkušený a všeho pořádku vojenského. Od Jiskry odešel, hned když Jiskra začal s Uhry vyjednávat. Už to, že se začal s nimi smlouvati, popudilo Pijandu; proto vypověděl a odjel z Košic, kdež před rokem byl také v „právu", když bitvě**) mezi Talafúsem a Poberou přihlížel a bitvu soudil.

Koně, bělouše, zarazil, jak jen shlédl známé zemany. Smál se na ně i pokřikl, bodaj je betahy, co tak zvolna, ať přidají do kroku; ruce jim pak potřásal, hlučně je vítal a hned se rozpovídal, tak že za chvíli mnoho zvěděli o ležení dole, že tam už Pobera s rotou, i Lysák s rotou, Puchomirský s rotou a Lán z Role i Šilhavý, on Mikeš, a Bohatka, ten Polák, každý s rotou a Oheň z Prancborka také a Medňanský Štefan; Chomutoryjský se svými horáky polskými že přitáhne asi dnes a starý Zelenka s Rusňáky co nejdřív, a Satanýř, to jméno zrovna vykřikl, jak si na ně náhle vzpomněl, Satanýř, on Třikrátzlej, že tu již také a Černý Petřík, ten suchý, dlouhý, pamatují-li se, ten že tu také i s rotou a dnes že přitáhne Václav z Všechovic a Václav z Krčína, každý s praporcem, a Baltazar Vlček z Dobré Zemice že jistě dnes nebo zítra, co s tím má, on, Pijanda, jaké starosti, a to že to teprve začíná, a že se to už hrne jako velká voda, všecko sem, do bratrstva k Aksamitovi, ze všech stran, bratříci z Polska i Rakous od Mladvaňka i z dolní země, kteří tam zbloudili, všechno že se valí sem, Smolotel***) že nestačí zapisovat do rejster a škrabat záškodné listy, prsty že má už plné černé krve, haha, a brků že rozskřípá a pořád se to hrne, co jen

*) *Šlechtic.* **) *Souboji.* ***) *Oldřich ze Smolotel.*

Aksamit na buben uhodil, a ještě že se pohrne, až se jen dostane všude do hlasu.

„A Talafús –“ zarážel Švehla proud hrčivé řeči.

„Přijede, přijede,“ přisvědčil chvatně Pijanda.

„A Matěj z Kněžic –“

„Přijede, přijede, oh, jak by ne!“

„Mašťovský a Malovec.“

„Psina, psina, domů jeli za Jiskrou jako ten z Tamfelda.“

„Údrcký snad také.“

„Parom do tebe, Švehlo, jak by ten – Zůstane a přijede do rady, zůstane, nos si dám odřezat, přijede do rady a Komorovský a Korbel, no všichni, uvidíš. Bude veliká rada. A co s vámi stojím, co mne meškáte, už se kliďte na hrad, už toho víte, a co nevíte, povědí nahoře nebo v ležení, já musím dolů, voly dělit a skopy, haha, aby se tam bratři neservali o maso. No jděte!“ Podal všem ruku, potřásal hodně a pak jel.

Zemané z Kozicovy roty, Švehla napřed, Slimáček poslední, stoupali do hradu. Stráž stála v jeho vnějším opevnění, v plaňkách a zavěradlech a ještě silnější v první bráně, zpevněné hlubokým příkopem a baštami. Jak docházeli, začal Chujava bezděky vzpomínat na Trenčínský hrad, přirovnávat jej s tímto spišským, a i hádat se začal s Rakolubským, že Trenčínský zámek není větší, jak pak, jistě ne, a třeba by se Rakolubský proto rozlil na kolomaž od zlosti.

To začal Chujava již před branou, přestal však hned za branou, v předhradí; ne že by polevil, ustoupil, ale že nemohl v tlačenici a v tom strkání, jak se musili provlačovat, protahovat mezi koňmi, s nichž skládali žoky plné dřevěného uhlí a pytle plné obilí, jež odnášeli vlasatí, osmahlí chlapi jen v nohavicích, bosí nebo v krp-

cích, za roh zděného stavení na plácek do dřevěného mlýnce, jehož dřevěný stroj nehnala voda, nýbrž silný, slepý hnědák, chodící v kole.

Z tlačenice do tlačenice. Dále se dostali mezi vozy plné sudů, soudků a beček.

„To ne víno, abys Slimáčku myslil," škádlil Švehla.

„Tys taký chumaj,*) a i víno, abys věděl, a i salnitr a střeliště a tu ty provazy na tebe!" Smál se ukazuje na ohromné svazky pro-

*) *Hlupák.*

vazů a lan k rumpálům a na totachy. Švehla něco mu v odpověď vykřikl; nebylo však slyšet, jak se dostali vedle koníren zrovna před kovárny, z nichž pekelný buchot kladiv a perlíků lomozil a měchy hučely. Učazení, bradatí kováři, bratříci, v kožených zástěrách tam kovali, jen jiskry sršely a ven daleko stříkaly, šípy, řetězy a motyky kovali; vedle v poslední černé, klenuté, největší kovárně puškaři důkladně vykovávali na železném trnu štíhlou houfnici.

To všecko byla vojna, i tu v dílnách i to shromažďování zásob, i ta vysoká hromada kamenných koulí, jak ji zemané uviděli kus dále při zdi pod hrubým přístřeškem mezi dvěma baštami.

Chujava se zapomněl přít a jen se díval i rozhlížel na horu k podsebitím bašt, u jejichž střílen tu tam zablýskly oči bradaté tváře, osmahlé, i po pavlačích se ohlížel, jak byly různo a divně přistavěny a jako přilepeny při kamenných budovách i mezi nimi, otevřité nebo pod šindelovými přístřešky.

Tam i dole v nádvoří všude lidí dost. Ke kryté cisterně ubírali se jako průvodem, samí skoro chlapi bradatí nebo hladcí, ale osmáhlí, s okovy, hrnci i konvemi. Mezi nimi vojačky v rubáších, s hlavami bíle zavitými. Chujavovi se žádná nelíbila a proto žádné nezastavil, aby pohovořil, nýbrž sivého bratříka, jenž nesl mokré konve plné vody.

„Dost vody, dost," začal Chujava.

„A dost vody, ale hluboko."

„A což tam," Chujava ukázal výše, z podhradí na horní hrad.

„A i tam mají vodu, v studni."

„Kde je kaple," ptal se Rakolubský.

„Máme tu dvě, obě nahoře, v hradě, jedna velká, druhá Aksamitova."

„Cože, Aksamit má svou kapli –“

„Má, táborskou, tam mu slouží mši po táborsku, bez ornátu, víte-li, bez plachů, také pod obojí, jako my, ale jináč, všecko po česku a kratší, orací hrubě není, jen otčenáš, víte-li, a pak písnička pobožná, a konec, to vše.“

„A to tak, to tak,“ Chujava pokyvoval hlavou, jakoby pochvaloval.

„Kněze má teď dva,“ vykládal bratřík, „oba táborské, toho jednoho má již dávno, druhý přijel nedávno z Čech, přímo z Tábora, tam byl nějaký kramol, všecky pravé táborské kněží vyhnali nebo pozavírali; povídají, že ten Poděbradský to zrobil a tak tu ten kněz Ondřej přijel za Aksamitem. A nic vám jako kněz, ne v černé sukni; jako my si chodí, a bradatý, všecko jako my, jen tadyhle,“ bratřík ukázal na prsa, „má červený kalich soukenný, jen to, jinak všecko jak našinec. Aksamit jej velmi laskavě přijal, jest mu milostiv. O, Aksamit je pobožný jako jeho žena.“

„Je tu –“ vpadl Rakolubský.

„Jeho žena? Je tu, s rodinou, s dcerou, se synem. Přísná žena, málo ji vidět, ale velmi prý pobožná a přísná; kdyby bylo po jejím, bylo by tu na hradě ticho a smutno.“

Chujava poslouchal jen tak na půl ucha. Bratřík mluvil o táborském knězi a on hned na Lukáše Luka vzpomněl, bratra Evina, jaký ten mírný, a jak se o Evu stará, a Eva –

„Smutno,“ vyrazil bratřík hlasitěji a mávl rukou, takže se Slimáček vytrhl z myšlenek a vrátiv se z nich opět poslouchal, jak bratřík začal pojednou, že na Najpachu v Rakousích, u Mladvaňka jinak, to že Mladvaněk a jeho hejtmané Šmikovský, a Smolík a Trčka!

„Tam jsou výjezdy, jedna spanilejší druhé. Mladvaněk holduje

široko daleko, až za Prešpurk a zas až po Vídeň, a dál. A peněz tam je a vína! Tam vám odvezou na posádky vína, drajlink za drajlinkem, tam na drajlinky počítají, no a kupci, co se naplatí, chtějí-li projet, aby je bratří glejtovali. Platí, až se krví potí, hahaha, slušné aufšlaky od piva i od vína a od každé jiné koupě. Tam to je, tam bohato, to ne jako v Polsku."

„Co z Polska slyšet," ptal se dychtivě Švehla.

„Co slyšet, jako vždy. Naši aby tam zadarmo sloužili. Páni Poláci dobře platí, to víte, ale jenom na papíře; záškodné listy dají podle tvé žádosti, a i dobrou službu, po šestnácti uherských na koně, po půl osmu, po osmi na každého pěšího na čtvrt léta, to všechno slíbí a i napíší, ale přijdeš-li o záplatu, to niema, niema –" bratřík posměšně po polsku vyrazil a rameny krčil, „to niema ani pan vojevoda ani sám král, niema za poctivou službu, za krev, to zůstávají dlužni na koně, na lid, a ne za čtvrt, ne za půl léta, ale za rok a víc. Přišli k nám sem tu ty dni mnozí bratříci z Polska, z Koldovy roty a z Měřičkovy, a z Kavkovy, a co ti vypravovali – Povídali, tam v Polsku že se něco semele, roty že reptají, hejtmané že už hrozí, Kavka, ten obzvláště, a jestliže páni Poláci velkomožní nezaplatí, že naši načnou červeného a začnou holdy. No, my se teď také už hneme," bratřík se zasmál, až se mu řada žlutých zubů zablýštěla v houštině drsných vousů, „teď bude zase veselo. A ke koním musím," vzpomněl pojednou, „no, pozdrav vás bůh." Sebral konve a klátil se ke konírnám.

Švehla a zemané šli dále na hrad. Zemané, Slováci, kterým byl boj na koni v širém nade všecko, nedbali tak opevnění jako Švehla, jenž mu rozuměl. Všímal si všeho, jak přecházeli z předhradí do hradu přes most spuštěný přes hluboký, suchý příkop, když vstoupili klenutou branou ohromně zpevněnou baštami a mohutnou

věží i když pak kráčeli hořejším nádvořím, kdež bylo klidněji nežli dole v předhradí a když docházeli k hradnímu, pevnému paláci s několika výstupky.

Tam došli Poberu z Lomu nevím kam domů.

Ubíral se do hradního paláce. Byl bez plechů, v čapce. Štětky vlasů rozsekané, sešívané hlavy čouhaly z pod ní nad sekaninou rudých, dlouhých jizev po krku, po tváři i hlavě. Zastavil se s nimi, zachmuřen, ne vesel. Mnoho nemluvil; nejvíce se Švehlou. Kam jde, pověděl.

„Co bude," ptal se Švehla. „Hneme se?"

„By Bůh dal; co tady."

„Co odpoledne, přišel bych," nabízel se Švehla. „Už ani nevím, co karta, co kostka."

„Přijď," zabručel Pobera, a pokynuv hlavou vstoupil do hradního paláce.

Švehla se obrátil po Chujavovi.

„Vidíš, Slimáčku," škádlil ukazuje prstem za Poberou, „ten má čerta v nose jako ty, jenže také neví, v které dírce."

„Ty, ty ho máš," utrhoval se Chujava, „tys sám chumaj, věru. Proč Pobera, proč já –"

„Protože on jako ty pro ženskou –"

Nedomluvil. Kapitán, Janko Kozic, vykročil z paláce. Všichni hned k němu, co nese, jak bude, zůstanou-li, či vyjedou-li.

„Zatím ostaneme dole v ležení. Nejprve bude veliká rada. Starší polní obce se sjedou, no a pak –"

„To všecko na dlouhé lokte," mínil Rakolubský.

„Myslím, že tu dlouho nezůstaneme, že půjde brzo do tuha."

„Huňad nesleví."

„Huňad, věru, ale ne Jánuš," vpadl kapitán.

Divili se, co mluví.

„Gubernátor, jako bývalý gubernátor," mluvil Janko Kozic s úsměškem i nenávistí, „už do pole na nás nepůjde, chystá se na Valachy do Moldavy, tak došly noviny, nechtějí tam poslouchat vojvody, a tím jeho, Huňada. Bodejť pán Uherské i Sedmihradské země a i Moldavské, Valašské, všude by chtěl panovat. Krále teď už mají, ale Huňad pořád ještě pánem. Král nic, tomu dá nějaký tisíc dukátů jako nájmu, haha," Janko rozpaluje se záští proti Huňadovi, drsně se zasmál. „Uvidíte, že krále ještě vyžene, že –"

„Bude sám Huňad králem," přidal Rakolubský, domnívaje se, že to chce Janko říci.

„Ne, on už ne, je to lišák starý, ale chystá to –"

„Synovi," hádal zase Rakolubský.

„Synovi, jistě, Ladislavovi, grófu bystřickému; no, na první schod trůnu jej už vyzdvihl, když mu páni magnáti syna teď zvolili za horvátského bána a dalmatského."

„A třeba tureckého," přerušil Švehla nemoha se dočkati, „ale koho na nás pošlou, když starý Huňad táhne na Valachy."

„Mladého," odsekl kapitán.

„Ladislava, toho bána?"

„Toho. Sněm mu to uložil."

„Ah, ah," Chujava Slimáček smekl čapku a začal se na prázdno klanět, „velká čest, taký pán."

„Na tebe, Slimáčku, bán horvátský a dalmatský."

„Ano, ano," přisvědčoval Slimáček, „na mne, pravda, bán horvátský –"

„A budoucí uherský král," přidával s komickou vážností Švehla, „ty famfero!"

„Budu se s ním bít, já věru," Slimáček popuzen se vypjal, „ale ty vezmeš od něho záškodný list. Koupí tě."

„Dobře-li zaplatí," odsekl Švehla a obojetně se ušklíbl. V tom se ohlédl na pravo, kamž se všichni zadívali. Blížil se k nim od brány divný mladík hubený, v černém birytku kdysi sametovém, na němž se teď samet už jen tu a tam černal jako skvrny, měl umletou černou sukni, tmavé, úzké nohavice, sešlapané střevíce, pláštěk hozený přes rameno. U pasu mu visela stará kabelka a kalamář z rohoviny, na zádech loutna. Vagant, patrně vagant, toulavý student dlouhých, tmavých vlasů, s knírky pod nosem a vousiskem ne po bradě, ale po spáncích a po sanicích. Šel směle, bezstarostně, sešlá učenost, divný zjev v tvrdém hradě, na válku se chystajícím.

Před Jankem Kozicem a jeho zemany smekl, uklonil se, stanul.

„Domini spectabiles, generosi, směl bych vám zazpívat," loutnu již strhl s plecí, „nejnovější milostnou?"

Janko Vlk však ihned zarazil zpěváka:

„Liško, srst, ne kůži měníš. Písničku si nech i tu nejnovější, ale novinu pověz nejnovější."

Vagant se nezalekl.

„Rač poroučeti velkomožný pane kapitáne. Ale písniček veselých mám víc nežli novin, a ty ne pro každého."

„Pro koho."

Vagant mávl pravicí do oken hradního paláce, mlčky, jen se usmáv, pak se poklonil a vykročil. Pojednou však opět stanul a vesele zvolal:

„To snad domini generosi vědí, že do večera sem přibude mocný host, mocný a druhý na div spanilý." Lehkým rychlým krokem bral se do paláce, rovnaje si plášť na rameni i loutnu na plecích.

„Vytřel nám fousy, šelma přebitá, přešibalá," smál se Chujava.

„Co ty," osopil se na něj kapitán rozmrzele, „co ty víš."

„Co vím, to vím, že tu ten černý v črievicách má ze všech krámů koření."

„To má, ale ty ne, ty jsi se s moudrou mateří neporadil. Víš-li, kdo je –"

„Vagant."

„Vagant," opakoval Janko Kozic pohrdlivě; „tak, jak jsi jej viděl, vagant, a jinak majstr, všemi mastěmi maštěný majstr. Za celou rotu poslouží."

Švehla se ušklíbl, Rakolubský mávl rukou, Chujava se kohoutil červenaje a vyrazil:

„Špeheř –"

„Tak, a jaký! Žáček, všecko Žáček jej volají. Čert ho nepodvede. Tak tedy i on k nám přišel, Jiskru nechal. No dobře, dobře." Janko Vlk, pokyvuje spokojeně hlavou, vykročil.

„Co to povídal, že do večera přibude mocný host a druhý na div spanilý," opakoval zvědavě a vyzvídavě Chujava. „Host na div spanilý –"

„Kdybys ty, Chujavo, přijížděl, byl bys ty ten na div spanilý," švihl Švehla, „ale že jsi tu, je ten druhý host –

„No, je – je – kdo je –"

„Ženská."

Všichni se dali do smíchu

IV.

Co „vagant" Žáček zemanům z Kozicovy roty ohlásil, splnilo se. Do slunce západu přijel na Spišský zámek mocný host, Jan Talafús z Ostrova; ten druhý, „na div spanilý", byla Talafúsova ženima, Mária Bodorovská. Přijela na koni, po boku Talafúsově, v čele četné družiny jízdné, za kterouž drahný kus zůstávaly tři hrkotající vozy pod plachtami vezoucí Máriiny panny služebné a její i Talafúsovy tlumoky, truhly a vzácnější náčiní. Stěhovali se z Rychnavy.

Když ji Mária před rokem spatřila, zalekl ji první pohled na chmurný hrad se zasmušilým pozadím tmavých, lesnatých kopců; z duše jí nevyvanul dojem oné chvíle, kdy, dojevši na hrad, poprvé tam osaměla v tiché, šeré jizbě za houstnoucího soumraku, když pohleděla pod hrad na chudou ves, jejíž obyvatelé ji a Talafúsa tak pokorně uvítali, až nechuť s opovržením i s politováním se v ní zdvihly, když na tu ves patřila a na tmící se lesy kolem a tesknota na ni padla, úzkost samoty a smutek.

Kolikrát tam pak zaplakala! Kolikrát se vzrušila hněvem i zášti! Cítila se tam zajatou, ponižovanou; žila tam však jako paní a velitelka v pohodlí a v nádheře a našla tam opět spojení a styky s krajany, povztyčena tam z ponížení, v kterém že je, stále cítila, úkol tam obdržela, veliký úkol. Sám biskup utvrdil ji v jejím předsevzetí, mstu její povznesl, posvětil, uloživ jí, aby neumdlévala, neustala.

Tolik zažila na rychnavském hradě – S nechutí na něj jela a se sklíčenou myslí se s ním loučila a z něho odjížděla. Nebyl to smutek pro milé, drahé místo, ale více tíseň nejistoty, co bude, a tajný strach z míst, do kterých se dostane, mezi hrozné kacíře a loupež-

níky, do divokých končin, o kterých tolik děsivého slýchala. I strach z úkolu, který na se vzala, na ni padl; teprve této chvíle plně pocítila jeho tíhu.

Z Rychnavy na Spišský zámek nebylo ani den cesty. Před polednem vyjeli a před slunce západem vyhoupl se před nimi, jak se pojednou rozevřela záslona tmavého lesa, Spišský zámek, velkolepý svou rozlohou i polohou, nádherný v záři zapadajícího slunce s protějškem vznešených Tater na nebe modravě jako nadechnutých.

Ležení pod hradem, řady bělavých stanů, řady tmavých bud a vozů, ohně, žoldnéři, sedláctvo z různých končin, strakatina lidí a koňstva, ji zarazilo. To ne již houfy a roty loupežnické, to celé vojsko a ještě ne všechno, jak jí Talafús s úsměvem vysvětlil. To že teprve se začíná, vyložil, ale takhle za nějaký týden že uvidí, co Aksamit a bratrstvo, co se branného lidu sejde, že už teď přicházejí nové houfy a nové a nové že se ohlašují, nad to pak že se vydali verbíři na Moravu, do Slezska a tady do hor na polské hranice, odtud odevšad že se přihrne posila.

A proti tomu všemu ona sama, sama. První okamžik poklesla na mysli. Mlčky, se rty sevřenými, zasmušilá jela ležením po boku Talafúsově na hrad. Hleděla jen před se, neohlížela se z nechuti i z tajného strachu i odporu. Na nenáviděný však kalich musila popatřit, jak se jejím očím namítl na klenáči nad branou.

Za nimi, proti nim šum a hluk z proudění lidí většinou samých mužů v osmahlých, od slunce černých, bradatých, dlouhých, namaštěných vlasů nebo v rulíčky spletených, v tmavých huňkách, v bílých kabanicích, v kožíškách, v sukních cihlově rudých i jiných barev, všichni drsní až divocí na pohled, mnohý škaredý, odporný, s jizvami po tváři, na rudém čele, zapadlých, blýskavých očí.

Všichni splynuli Márii v divou, odpornou směs, hučící, ze které páchlo dehtem.

V té tlačenici, jež se před nimi u brány rozestoupila, aby měli volnou dráhu, stál „vagant" Žáček, tak jak se zjevil Kozicovi a jeho zemanům; jen loutnu neměl na plecech a plášť přes rameno. Stál stranou, prsty zastrčené za pasem, lelkuje, jak se zdálo. Ale oči jeho, bystré, neklidné, stíhaly všecko; měl je všude a na všem.

Za Talafúsova vjezdu nespustily se Márie; ji nejvíce pozorovaly, pak Maďara Mihála, jejího sluhu, a Maříka, sluhu Talafúsova. Na toho mohl zavolati jako na dobrého známého. Mlčel však a ještě se pro jistotu přikrčil, ačkoli ani Mařík ani Mihály byli by ho kolem jedouce na krátké pohlédnutí nepoznali.

Družina Talafúsova zůstala v předhradí; on sám s Máriou zajel do vlastního hradu. Obydlí měli už přichystáno. Upravili mu je hned, jakmile po poslu dva dni před tím vyslaném oznámil, kdy přijede. Bylo v patrové budově blíže k bráně nežli k paláci hradskému a nedaleko hradeb. Po dubových schodech vstoupila Mária do nevelké, obílené předsíně, z té do velké, prostorné jizby, jejíž tmavý, dřevěný strop nesl ohromný, začoudlý trám nad jizbou po její délce položený. Obílené stěny měly od podlahy do své poloviny tmavé táflování. Nábytek prostý: lavice u stěn, těžký stůl v koutě, dvě těžké židle a tmavým, zeleným suknem potažené křeslo, veliká truhla bez ozdob, s umělým kováním. V levo ode dveří v koutě černal se krb s obíleným pláštěm. Ke dveřím do druhé jizby vedly tři dřevěné stupně. Tato druhá jizba, menší a ozdobnější, byla vábnějšího vzhledu.

Široké lože pod nebesy břeskvové barvy stálo v koutě; medvědí kůže ležela na prkenné podlaze u postele. Stůl i truhla i křeslo

u krbu, jehož plášť pokrývaly malované rozviliny pestrých barev, byly onačejší. Sumou však nebyla to ložnice rychnavská.

Talafús, jenž Máriu sem uvedl, to také vyslovil a hned také těšil, že tak neostane, ať se Mária neleká, jizba že prohlédne, až sem uloží všecko z rychnavského obydlí, a ostatek že opatří, jistě.

„Tedy tu zůstaneme?“ zeptala se chvatně Mária.

„Zatím ano, a jistě delší čas.“

„A pak? Kam?“

„Sám nevím, a nikdo té chvíle. Jak bude."

„S vojnou."

„Tak. Dle toho, jak tvoji krajané —"

Mária osaměvši, vstoupila do hlubokého okna, v němž bylo v pravo v levo po kamenném sedátku, pokrytém dubovou deskou. Otevřela okno, vyhlédla a zůstala. Jaká podívaná dolů, jaký výhled! Hradby dole, kamenné schody na ně z nádvoří a do podsebití do hradu otevřených, kulaté bašty, pavlače, střechy, výstupky; přes ně dál širá, daleká krajina, rovina i chlum, tu pole a pole, zelená osením, mezi nimi tmavší úhory, tam dědina, pole, pastviny, háj a háj a zase pole; porostlé chlumy a tam, kde slunce zapadlo, pásmo zatmívajících se hor. Výhled daleký, široký. A vše to jejich, těch kacířů, tady všude vládne Aksamit, ukládá berně a roboty, vybírá desátky jako král, odtud vyjíždí daleko na kořist a lup – Část jeho ležení pod hradem bylo také vidět, přečetné sloupy dýmu a dále v lukách stáda bravu a skotu; a řadu vozů zahlédla, právě dojíždějících, houf pěších před nimi, a jízdné po různu, v pravo v levo.

Co ona, tady, ona, také taková „žežulka". Aksamit hledí na ni s opovržením, takový loupežník, a žena jeho (Mária věděla, že ji má tu na hradě) se jí vyhne, ona, žena loupežníkova!

Jak na ně – Nejprve zvědět, co jich je, jaká jejich síla, co hodlají. Bude-li tu však střežena tak jako poslední čas na Rychnavě – Zavřela okno, dala si zavolat Mihála.

„Snad jsi tu někde zahlédl toho z Rychnavy, toho ranhojičova pomocníka."

„Dosud ne, velkomožná paní. Ale myslím na něj ustavičně."

„To dobře. Bedlivě pozoruj, je-li tu."

„Budu, a také Maříka budu hlídat. Tak nejspíše zvím. Je-li tu ten šibal, jistě se s Maříkem schází."

„Jistě. Tedy zvěz, na tom mnoho záleží. A Lázslo –“
„O tom teď nic nevím; ale živ-li, jistě se přihlásí.“
„Buď opatrný.“ Pokynula mu.
Řekl jen „budu“, poklonil se a šel.

V.

Taková tesknota jako na Rychnavě na Máriu na Spišském zámku již nepřišla. Bylo rozhodnuto; měla veliký, těžký úkol, musila se mu odevzdat a pro něj všecko snášeti. Ženu Aksamitovu zahlédla, ale nesetkala se s ní. Uviděla ji z kaple vycházející, paní už starší, štíhlé, hubené postavy v tmavém čepci, v tmavých šatech, na nichž neměla nižádné ozdoby, zjev vážný až chladně přísný. S ní kráčela dívka asi šestnáctiletá, svěžího, pěkného líce, ale také všecka šerá prostým oblekem temné barvy, na němž nebylo lesklých zápon ani prosvitu nějaké veselejší barvy. Za nimi bral se vysoký, už starší muž v dlouhé tmavé sukni, ve škorních, beze zbraně, s černou knihou v ruce. Byl bradatý, dlouhých vlasů, s klípcem na levém oku, zasmušilý, chmurný.

Červený kalich, který měl na prsou, bodl Máriu do očí. Kacíř sršatý, divoký, pomyslila, jistě jejich kněz, jak hádala dle knihy i dle toho znamení na prsou. S nechutí hleděla na paní, s odporem na kněze. S těmito bydleti – S těmi kdyby se měla scházeti a s nimi jednati – Byla ráda, že nemusí, ačkoliv byla přesvědčena, že to po vůli Aksamitově, že v tom její ponížení, že ti kacíři sami nechtějí a že jí z úmyslu vykázán takový byt, jenž je dál od hradního paláce, skoro u samé brány.

Ale již se nepopuzovala tak jako v Košicích, že ji mají za „žežulku“ tak jako ženu Třikrátzlého, že se jí vyhýbají. Před Tala-

fúsem se již ani slovem zlostně nebo s úštěpkem o tom nezmínila.

Žila v tom hlučném, hradském žití osamělá, bez společnosti. Než tak bylo jí teď příjemněji; mohlať se volněji oddati svému úkolu. Arci že často přicházely chvíle rozmrzelosti, nudy, divných rozmarů, tísně duševní a tesknoty; ty cítily pak její služebné dívky, na něž se rozkřikovala, i svou nožkou dupala, lajíc po maďarsku, jež hned volala a hned zase z jizby vyháněla. Ustavičně však pozorovala, vyptávala se, opatrně i úskočně, a číhala.

Vyzvídala doma na Talafúsovi, na dívkách a mimo byt prostřednictvím Mihálovým.

Na „ranhojičova pomocníka" z Rychnavy, na Žáčka, nezapomněla. Denně se vyptávala Mihála, je-li tu, viděl-li jej a co Mařík. Mihály však pokaždé, že té šelmy tu není, že ho dosud neshlédl, že na hradě jistě není; je-li však tu, že jistě dole v ležení a tam po něm pátrat že těžko. Maříka že hlídá, pokaždé oznamoval, ale že na něm také nic dosud nepochytil, Mařík že jakoby nic, nikam že nechodí, leda do ležení a tam jej stopovat, má-li tam jaké schůzky, že na tu chvíli nemožná, jistě však že něco kutí, k němu, k Mihálovi, že je teď jinačí, že se mu spíše vyhne, než aby jej, Mihála, jako jindy sám zastavil a do hovoru se dal. A mluví-li, že je taký jako úhoř.

Mária se z počátku seznamovala otázkami, jak je na hradě, jak s jeho obyvateli. Ostře také střehla bratřické ležení pod hradem, sama i s Mihálym. Viděla, jak tábor se šíří a roste, slyšela, jak bez ustání do něho houfů přibývá, že se tam sbíhají, jako potoky do jezera. Nejednu zprávu a jistou, spolehlivou, podal jí sám Talafús. Roty jmenoval, které nově přitáhly, jejich hejtmany a kapitány, když se na ně Mária ptala nevinně, za klidné řeči.

Odpovídal na ty otázky; nebyloť mu podezřelo, že se Mária tak

vyptává, ani když mu připadlo, že Mária na Rychnavě tajně naslouchala jeho jednání s Jiskrou a Burianem. Zeť zvědavost myslil, a také co by s tím mohla, že zvědavost, jistě, a snad také to, že Márii už není všecko jedno, že přivyká a začíná žíti s nimi.

Za vlažného však červnového podvečera, když seděl proti ní, lehko a světle oděné na sedátku otevřeného okna, kdy nemohl se dočkat, až přestane se dívati na planoucí ohně dole v ležení, kdy umlkal za hovoru a roztržitě jí naslouchal zmámen vábným,

usměvavým leskem jejích tmavých, hlubokých očí, i rozkošným, bílým hrdlem, až sebou trhl a nahlas se podivil, když jej tak prostě, ale šveholně požádala, aby ji vzal zítra s sebou dolů do tábora, že by si jej ráda prohlédla.

Podezření se v něm ani nepohnulo; cesta sama však ležením, jeho drsnostmi, nepohodlím i zápachy se mu pro Máriu nezdála. I Pobera se mu přimihl, kdyby jej potkali. Začal Márii vyjížďku vymlouvati těmi nepříjemnostmi, o Poberovi však pomlčel.

Nachýlila se k němu ze svého sedátka; jako kvetoucí, vonný prut se k němu klonila rozkošně přibledlá, blíž a blíž, usmívajíc se rty i hlubokýma černýma očima, že ucítil lehké, dráždivé vlny jejích polorozpletených vlasů a viděl jen do svůdné tmy jejích očí. Lichotně vanul její tlumený hlas, jímž žadonivě připomínala i mazlivě vytýkala, že ženy vojáků smějí dole v ležení přebývat, a jí, také vojačce, že brání i jen se tam podívat. Chytl ji, přestal jí vymlouvat –

Šum z dola z ležení nesl se tichem vlažného večera jako temné hučení vod až na horu na hrad; otevřeným oknem vanul stlumeně až do Máriiny jizby. Nikdo však mu již nenaslouchal. Obě sedátka v okně byla prázdná.

VI.

Mária uviděla nazejtří tábor bratříků v zářivém světle červnového dopoledne. Jela Talafúsovi po boku, tmavě oděná, bez ozdob, bez závoje. Krásný den jí drsného divadla nevyjasnil. Než rozhlížela se jím pozorně; po všem se dívala, ač jí pak bylo odporno i ošklivo, když zápach hnoje i pařící se krve na porážce, kolem které musili, zrovna uhodil až dusno a těžko, když jeli kolem ně-

které, zvláště divoce vypadající skupiny sršatých bratříků dlouhých vlasů, suchých, nehleděných ježatých brad, když jich spatřila dvě řady na volné prostoře ve cvičném zápase s dlouhými oštěpy v rukou, jak se bodají, rány chytají i odrážejí, až dřeva praštěla, a dál jiné polonahé na slunci ležící, těla osmahlá, černá, na ramenou zarostlá i od prsou dolů, nebo sice hladká, ale prordívající se starými jizvami, když ti chlapi sotva se jim vyhnuli nebo stojíce v celých skupinách si ji prohlíželi smělýma očima, když jela poblíž ohňů a viděla vojačky, většinou statné mladice, děti kojící, nebo jak šijí, vaří, v rubáších jen, nahých paží nebo v plátěných opleckách, ňader z plna nekryjících, když spatřila jednu z nich, ana maže slaninou nahá záda jakéhos „verchoviňce" ležícího, chlapa vysedlých lícních kostí, zatuplého nosu a svislých knírů, jenž zvedl hlavu a otáčel po Márii zelenavé oči, hluboko zapadlé pod nízkým čelem, na půl zakrytým přistřiženými vlasy –

Ohně čadily, dýmaly, zápach slaniny, cibule i konopného oleje, všechen pomísený, vanul kolem i za nimi jediným, nepříjemným proudem. Talafús nadál se najisto, že Mária, jak jen kus projedou táborem, požádá, aby se vrátili. Ale ani nepovzdechla, ač místy viděl, jak očima zamžikala, jak je odvrátila, jak se náhle odmlčela. Jinak pořád hovořila, vyptávajíc se na ty a ony, kdo jsou v té rotě, kdo v té; i kusy chtěla vidět na válečných vozech, a když jeli kolem sedlských, vyptávala se jakoby mimochodem, co přivezly, nebo co povezou a kam.

Talafús odpovídal stručně, někdy i vyhýbavě i tak, jen aby odpověděl; nečinil tak z opatrnosti, nýbrž že se mu nezdálo ženské o vojenských věcech vykládat, a že se Mária vyptává bez toho jen z holé zvědavosti, že na jádru odpovědi hrubě jí nezáleží.

Mária vzpomněla také na hejtmana Satanýře z Drahovic, jak mu „Třikrátzlej" říkali, je-li tu.

„Je, Mário, už také přitáhl se svou rotou. Slyšel jsem, že narostl."

„Jak –"

„Že mu jméno narostlo. Všechno mu Třikrátzlej říkají, a teď přidali ještě ‚prudký'. Třikrátzlej prudký. A jednoho je dost."

„Ale jí, té jeho Polačce nevadí. Třeba mu ďábel říkali. Jeť mu tak oddána, jako slepá. Je tu s ním?"

„Oh, jistě, jak by mohla býti bez něho. Podíváme se k nim."

Mária sice netoužila sejíti se s „žežulkou", ale jela přec. Ne k vůli Talafúsovi, ale poněvadž i tu myslila na svůj úkol. Dobře je tu všude míti známé; „žežulka" hejtmanova leccos snad ví, nebo by mohla nevědouc vyzvědět a povědět.

Kulatá, svěží Polka kyprých boků uvítala před svým stanem Máriu radostně, proudem řeči. Hned o muži, o Satanýři, přezdívky jeho ani jednou nevyslovila, že není tu, že kamsi zajel, ani neví kam, ona že se na to neptala a nikdy se neptá, protože za všechnu starost a všechny strachy muž se jen zasměje, ba i vyplísní. V to o cestě, jakou měli, jak sem dojeli, a zas o Satanýři, co bude, jaké starosti, když vojna nastává, jistě tuhá vojna. Mária se nemohla vytrhnout; až Talafús rázem uťal hovor tím, že musí zpátky bez prodlení, Mária že přijde zas a pobude pak déle.

Mária poprvé tu na hlas vydechla, jak se jí uvolnilo, když od stanu zajeli. Talafús se zasmál a zeptal se, teď že má již podívané asi do syta, že bude teď pospíchat nahoru na hrad.

„Všecko jsem ještě neviděla."

„Skoro všecko. Leda ještě jízdnou rotu –"

„Ne, ne, už pojedeme," rychle se Mária rozhodla, rozumějíc,

co Talafús nadhodil, že míní rotu Poberovu. Netoužila s ním se potkat; ani viděti ho nechtěla. Zahnuli kolem řady bud z prken, klestí a hlíny za hustou houštinou pod rozložitým dubem osamělým, aby se dostali na přímou cestu na hrad; a tou uličkou mezi stany přímo proti nim jel Pobera z Lomu nevím kam domů.

Obočí se mu hnulo, oči na okamžik strnuly; maně přitáhl uzdu, přitiskl lýtkem bok svého hnědáka, jenž pojednou, jakoby před šikem, vypjav šíji začal plavně vykračovat a hlavou pohazovat. Pobera seděl jako přikutý, klidně a chmurně, jen koutky rtů se mu hnuly úsměškem. Hleděl přímo na Máriu, jenom na ni. Talafúsa jakoby neviděl.

Mária spatřivši Poberu bezděky se v sedle povypjala. Nutila se do klidu, nitro však se jí chvělo náhlým vzrušením z leknutí i odporu, bázně i hrdosti. Nepohlédla na něj, cítila však jeho pohled chmurný i hrozivý. Už kousek zajeli, když se ohlédla po Talafúsovi, jenž s ní očí nespouštěl, ale mlčel, čekaje, až Mária promluví.

„Tak teď jsi viděla všecko."

„I co jsem nechtěla."

„Lekla jsi se."

„Já?" V očích jí hněvivě prošlehlo. „Proč bych se lekala? Proto, že mne koupil jako –" otřásla se. „Ošklivo mi je."

Žádný z nich se zpět neohlédl a víc o Poberovi nemluvili; na drahnou chvíli se vůbec zamlčeli.

Pobera však, když jej minuli, zarazil koně a díval se za nimi, za ní, za Máriou; jenom ji viděl, její urostlou postavu, krásná ramena, kterak je všecka spanilá. Hleděl, černě hleděl.

„Kuběno!" zlostně pomyslil a pobídl koně. Když před svým stanem pustil uzdu a seskočiv Vaškovi ji odevzdal, všiml si mladého sedláka v obráceném kožíšku, v soukenných nohavicích a krp-

cích. Synek pozdravil, ale nikterak nesměle, a přistoupil ne poddaně, nýbrž jako starý známý.

„Pane kapitáne, svět se obrací na ruby," mluvil s úsměškem.

„Co chceš. A co povídáš."

„Pravdu, kapitáne, boží pravdu. Toť přece obrácený svět, vodí-li –" ohlédl se opatrně, pak blíže přistoupiv stlumil hlas a pokračoval:

„Vodí-li hejtman svou vojskou nepřítele, jezdí-li se špehýřem s důvěrností."

„Ah, tos ty, Žáčku!"

„Jsem, ale pojďme do stanu, pane kapitáne."

Vešli.

„To se tobě přihodilo, když jsi byl na zvědách?" Pobera se zasmál. „Tebe vodili?"

„Toho jsem se ještě nedočkal, ale stalo se."

„Mluv!" osopil se Pobera.

„Nedávno, před chvílí."

„Ej! A tady snad?!"

„Na své oči viděls."

Pobera, jak stál rozkročen, maje ruce v bocích a pozoruje rysíma očima nejlepšího jejich zvědu, ještě šíře rozkročil dlouhé své nohy v zaprášených škorních a strhnuv čapku s sešívané hlavy, na níž bylo více rudých šrámů a jízev nežli štětek vlasových, zkřikl:

„Víš-li jistě!"

„Vím, že se nemýlím; zaklet bych se mohl černou kletbou, na duši zaklet, ale přesvědčit tě na tom místě nemožná. Ale povídám ti proto napřed, abys mně byl nápomocen, kdyby bylo potřeba. Ty se jí nedáš obloudit."

Pobera se tvrdě zasmál a zahučel:

„Vlčice svodná –"

„A hněv máš."

Pobera mlčel.

„Stíhám ji, šlakuji," pokračoval Záček.

„Kterak jsi připadl, že by tak zrádně obmýšlela."

Záček ohlédnuv se začal vypravovati tlumeným hlasem, jak byl v Jiskrových službách o sněmě v Prešpurku, jak tam byl tajně přepaden a vězněn v domě jagerského biskupa, že se nemohlo jinak státi nežli zradou, ale že dlouho hledal, odkud by byla, až přece uhodil na stopu, jež vedla na Rychnavu, kdež před tím jagerský biskup seděl ve vězení; k němu že chodil Máriin sluha, přirozený

Maďar, a i sama že byla u biskupa, a pak když biskupa z Rychnavy pustili, že ten Máriin sluha tajně chodil s poselstvím a jiný Uher že ještě a vždycky tajně přicházel, toho že už měl skoro v hrsti, ve Vlachách městě.

Pobera, jenž naslouchaje hleděl zpočátku do země, pozvedl hlavu a díval se na Žáčka, víc a více žasna, až pojednou hněvivě zvolal: „Proč o tom mlčíš? Tohoť už dost. Uhodit na ni."

„Toho není dost, pane kapitáne, tím bychom u Talafúsa nepochodili. To vše by mu bylo pomluvou a osočováním."

„Jemu, slepci slepému. Ale před soudem hejtmanů –"

„Ani tak by nestačilo."

„Co tedy chceš," utrhl se Pobera zlostně.

„Hlídat dál a číhat. Však, doufám, už dlouho trvat nebude, a snad záhy přijdu o pomoc."

„Přijď kdykoliv."

„Kromě nás dvou, pane kapitáne, a kromě Maříka Talafúsova nikdo nic neví."

„Dobře."

„A nesmí zatím nikdo víc zvědět."

V Poberových sivých očích zasvitlo zlostně i s výčitkou.

„Já vím, já vím," spěchal Žáček chlácholivě, „že budeš mlčet, já vím, ale přece abych připamatoval i to, že ta sličná paní má devětadevadesát fortelův."

„Ale ty, Žáčku, sto. A já – ani jeden, ale –" v očích mu hrozivě zablýsklo. „A on, bratr Talafús –" Pobera se zasmál. „Ten Samson láskou přemožený. Je nesvoboden sobě, vězeň učiněný. Pod zlou, nebezpečnou stráží jej chová. Slepý, slepý. Zavede jej, zhubí, a i nás chce zhubit. Ale –" zahrozil pravicí, hrozby však slovy nevyřkl. Ale černá byla, hrozná. V očích zablýskala, čelem zahořela,

Zrudl i tvář zrudla, až brunatně ztemněly jejich jízvy a šrámy. Přešel stanem jednou dvakrát, před Žáčkem se zastavil.

„Tedy strahuj, Žáčku, dobře strahuj, a na mne, víš-li, spoléhej v každou chvíli. Přijď ve dne, přijď v noci. Pyšná Uherkyně! Pyšná i k němu, i k němu, a zlá, a bratr Talafús myslí – haha – Pomora na ni!“

VII.

Bylo, jak si Slimáček přál. Jejich rota zůstávala v ležení pod spišským zámkem. O tom, že bude poslána jinam do posádky, nebylo zatím ani slechu. Všichni v rotě si dobře tušili, Chujava obzvláště. O „snědné potřeby“ žádná nouze; masa, slaniny, uzeného i sýru hojnost i pohanky, krup a hrachu, prohlášeného levočského i z okolí Lubice, a vína jako vody a ne jakés kočvardiny kyselé, nýbrž vína dobrého kořene. Z platu nikomu nezadržáno ani na týden, a služba ne těžká. Na hoře na hradě žádné nekonali, tam toliko z pěších rot chodili osadit velkou zeď, parkány a na stráže, na ponůcky. Z Kozicovy roty jen „na posluchy“ jezdili a zatím ještě ne hrubě daleko. Na pravou výjezdu, na veliké holdy mělo dojíti, jak se obecně táborem mluvilo, až po veliké radě „starších bratří“ s vladařem Aksamitem.

Tak měli zatím ležácké živobytí a ne jednotvárné. Skoro den co den přitáhli novotní do tábora, tu celá rota s hejtmanem, tu houfec „pacholíků“ právě bez služby, většinou samí pěší; den co den přihnali něco dobytka, přihrčela řada vozů s náklady nebo zas odjížděla dále do bratrských tvrzí a posádek, aby jim dovezla „prachy“, střeliště, šípy a jiné potřeby válečné.

Chujava měl ustavičně nějaké divadlo. Sotva že své klusáky opatřil, to jest že dohlédl, aby oběma bylo obroku, sena jak náleží

založeno, aby byli řádně vycizeni a měli hřívy a ocasy začesány, aby kování na kantáru se jen svítilo, již opustil své stanoviště a stan a toulal se ležením. Přihlížel, kde co nového se mihlo, vyptával se, do hovoru se dával; v soumrak, večer, a byly teplé, červnové večery, nehrál-li v kostky nebo v karty, sedal u stanu mezi svými, se Švehlou a ostatními pány bratry, bránil se jejich pokoušení a štípání, nebo se shováral.

Přišel k nim ten neb onen z jiné roty, přisedl, vypravoval; Chujava někdy zabloudil i do sousedství, do kupky bratříků, kdež se povídalo, kdež staří vzpomínali na minulá léta, na své vojny a na svá dobrodružství, Češi, jak bylo za jejich mladosti ještě za bratra Žižky, za kněze Prokopa, za Čapka, za Bedřicha Strážnického i Pardusa, jak s těmito dvěma byli tu poprvé v Uhrách a zrovna tady ve Spišské stolici, to že bylo ještě před lipanskou bitvou, před dvacíti lety, jak sem do Spiše se prodrali horami, jak tam musili záseky rozbíjet, sekerou i ohněm, jak dobyli pak na ráz Kéžmarku a holdovali dědiny a města a spálili Kartouzský klášter u Lechnice a nad Hrabošicemi klášter vysoko v kopcích mezi lesy.

Chujava je rád poslouchal, raději však ty z bratříků, kteří sloužili prve dole v rácké zemi a bojovali proti Turkům, kteří mohli vypravovat o těchto psohlavcích nekřesťanských, jak jsou ukrutní jako divá zvěř, jak hlavy řežou a na vozy nakládají, jak střevy zabitých se pásají a ze zajatých za živa koži drou.

O těchto a jiných líbeznostech tureckých mluvili jednou za teplé noci červnové u kapitánova, u Kozicova stanu, kdy ohník dohoříval a kdy hvězdy krásně svítily. Páni brati všichni kolem seděli, i kapitán. Žert a smích uvázly, i Švehla zvážněl a nepošvihl vtipem po Slimáčkovi, když z těch „tureckých" řečí došlo na Konstantinopol město, jak tam asi teď je, leží-li Machometa ještě před

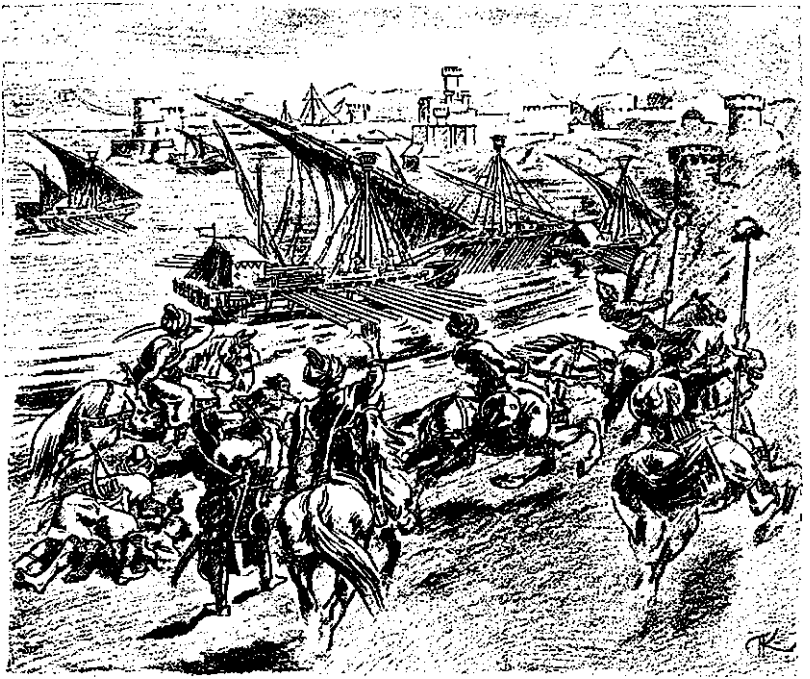

ním a dobývá-li ho nebo odtáhl-li, nebo snad, nedej, bože, už to město slavné v křesťanstvu stekl.

„Jaké asi teď jdou noviny," povzdechl Chujava, hale se do bílého pláště.

„A povím nejnovější," přihlašoval se kdos znenadání. Všichni se po hlasu obrátili, po muži, který jim za zády stanul, přišed nepozorován, neslyšán; jako stín za nimi vyvstal do šera, a hned, bez pobídnutí mezi ně usedl, Žáček, v tmavém obleku vaganta, s pláš-

tíkem přes ramena, ale bez loutny. Dobře jej znali, rádi jej uviděli, zvláště když se tak ohlásil, že přichází s novinami. Bylyť vzácny v ten čas a tu v ležení obzvláště. O Žáčkovi pak věděli, že mívá zprávy ze všech koutů, že přináší jistě něco nového. Také hned ohlásil, odkud ty zprávy má, že si tak kousek cesty vyšel a tu že se mu připletli kupci do cesty, kupci jedoucí z dolní země do Bardijova a přes Bardijov do Polska, od těch tedy že uslyšel o Konstantinopoli městě.

„Co, tak co," volali, naléhali z kola od ohníčka.

„Odtáhli Turci? Nechali města?" ptal se Janko kapitán.

„Neodtáhli, obléhání jde před se, křesťané se mužsky brání," ohlašoval Žáček, usednuv poblíže Chujavy Slimáčka. „Nejhůře je městu od kusů, od hrubé střelby. Turci velikými puškami ukrutně dobývají a zbili prý místem zdi až po grunty. A nejhůř robí dělo veliké, jež zasadili prý před jednou branou, dělo, oh, oh – svět takového neviděl. Člověk by nevěřil, ale kupci se dušovali, žeť svatá pravda."

„Jak je veliké," ptal se Švehla.

„Jak veliké, na lokte nevím, to nepovídali, ale to povídali kupci, že padesát párů volů to dělo táhlo před Konstantinopol, a po každé straně že šlo dvě stě chlapů."

„Nač!" vyjekl Chujava užaslý, nevěře.

„Aby udrželi to dělo v rovné váze, aby se neskácelo na bok, na jednu stranu."

„Žáčku, mluvíš-li pravdu," zabručel káravě Matuka Juro. „A mluvíš-li pravdu, jak cesty, a jak mosty. Toť z mostů by žádný toho děla nevydržel."

„Jistě ne," přisvědčoval hned a hbitě Žáček, „tomu Turci také rozuměli, a proto táhlo před tím dělem dvě stě hlinárů, dvě stě

pravím, aby upravovali předem cesty a mosty. Proto tak pomalu jeli, jako hlemýždi se táhli s tím dělem. Pravili kupci, že cestu, kterou urazíš z toho města, odkud s tím dělem vyjeli, z toho města do Konstantinopole za dva dni, za dva dni pravím, oni s tím dělem dorazili před Konstantinopol teprve za dva měsíce, řku, dva měsíce, za osm neděl."

Z kola posluchačů vyjekly výkřiky i zaklení, Chujava si uplivl, to že není možná, a co by do takového děla nabíjeli, jaké koule. Záček hned a jistě odpověděl:

„Dvanácticentnéřové."

„Není možná! Co by to prachu na jednu ránu!"

„Také kolik centnéřů, to si vypočítej."

„Kolik centnéřů na ránu! Pukne dělo, roztrhne se."

„Neroztrhne. Rozžhaví se, to rozžhaví, ale, povídali kupci, že Turci to dělo po každé ráně olejem vymývají."

„No, a kolik ran dají."

„Hrubě mnoho ne; povídali, že šest, sedm za den. Ale to pak každá rána jako hrom a ještě silnější. Ale kdyby jen to dělo bylo! Ale nad to co jiných kusů Turci mají, a čtyři věže vystavěli, roubené věže na kolách, vypravovali si kupci, čtyři dřevěné věže volskými kožemi potažené vně i vnitř; a podsebití měly ty věže i svoditě mosty. Ty věže chtěli dotáhnout ke zdi, mosty s nich hodit na hradby a hnát se po nich."

„Měly, pravíš, měly," vpadl Švehla. „A již nemají?"

„Už nemají, věží už není. Křesťané je všechny zkazili."

„Střelbou –"

„Ne, živým, tekutým ohněm, ten lijí jako vodu."

Chujava, jenž poprvé o tom ohni slyšel, škubl sebou, a co že to, jaký tekutý oheň.

„No, lijí ho; v hrncích jej mají, v kotlích. Tenť jejich tajemství, těch Řeků. Vypravovali ti polští kupci, co tím ohněm lodí tureckých Řekové už spálili. To prý v noci pět, šest Řeků sedne na lodici, za tmavé noci, pravda, a tiše se přitočí až k tureckým korábům a najednou – chrst – vyhodí hrnec s tím ohněm na turecký koráb a ten už chytne a hoří, plamenitě hoří, a plamenů neshasíš. Ten oheň i na vodě hoří."

Chujava se tlumeně zasmál samou radostí, ruce si zamnul a poliboval si, ať zhynou ty psiny turecké, všechny ať je spálí.

„Ale za ty své škody trestají křesťanské zajaté," vzpomněl si Žáček. „Turecký císař dal je všechny vyvésti z ležení před hradby Konstantinopole města a dal je, aby to obležení křesťané viděli, všechny popravit, mnoho set."

„Co křesťané," ptal se prudce, hněvivě Janko kapitán.

„Pomoci nemohli, ale oplatili; co měli tureckých zajatých, bylo jich na tři sta, všechny dali o hlavu ponížit, a aby Turci zvěděli, dali ty hlavy narazit na věžích, a po hradbě jednu vedle druhé."

„Tak, tak –"

„No věru dobře. Meďánboh ty Machomety –" schvalovali spokojeně bratříci kolem ohníku a Chujava sám sobě na utěšenou si řekl:

„A tak není s Konstantinopolí zle, věru ne."

„Alespoň nebylo; ti kupci povídali, že turecké vojsko již reptá a chce od města pryč a je přestrašeno, velmi prý přestrašeno, co se ukázalo nad městem boží znamení."

Žáček, jenž se odmlčel, musil hned dál, jak zemané dychtivě volali, co, co se stalo, jaké boží znamení.

„Veliké, jasné světlo se v noci ukázalo nad městem, veliké krásné světlo; v povětří se neslo, svatá zář, povídali, že od anděla

strážce, ten že se vznášel nad městem, té noci a druhé zas i třetí. A tu hrůza padla na Turky. To kupci vypravovali a toto že jsou poslední noviny od Konstantinopole."

Chujavu obešla tichá, svatá hrůza; s ní však upokojení a radost se v něm rozlila. Obrovitý Matuka Juro se chvatně pokřižoval, Švehla strhl čapku a půlkruhem jí mávl nad hlavou, Janko kapitán z temna spokojeně zachrchlal a Rakolubský jen vydechl:

„Dej bože!"

Všichni na chvilku zmlkli; když se zase rozhovořili, Žáček zmizel. Vstal tiše, okamžik tak stál a nežli zemané, hovorem o božím znamení zapálení, zpozorovali, ztratil se. Tma jej pohltila.

Ondrisu Chujavovi, když pak ulehl, zdálo se celou noc. U Konstantinopole byl, červený, soukenný kříž měl na sukni i na plášti, město viděl veliké a zář nad ním velikou, po všem nebi, rudě zlatou, a na hradbách města plno sťatých hlav oholených, samých oholených, ssinalých, s dlouhými kníry, jenčary viděl divě se rojící a jiné Turky střevy opásané; a i tu hrůzu mu sen nahnal, že sebe uzřel mezi těmi Machomety a to, jak jej svázali, u toho ohromného děla, za nímž se tlačilo veliké stádo bílých, rohatých volů, hlavy zvedajících, oči mhouřících, a jak jej, Chujavu, Turci cpali do toho ohromného děla, aby jej vystřelili na Konstantinopol, křesťanské město.

VIII.

Mária se té noci prudce vytrhla ze spaní. Hluk z nádvoří ji probudil. A kolem projasněno; rudá zář šlehala ze tmy dole až k ní do jizby. Mária vyskočila z lože a bosou nohou chvátala k oknu. Dole tlum mužů, temný a hlučný; kolem něho, před ním planoucí pochodně, z nichž rychle jako pochvatem valily se do výše husté kotouče čadivého dýmu, černější v ostrém světle. V něm nádvoří vynořovalo se červenavě ze tmy a hned zase do ní zapadalo jako do černé tůně, jak světlo pochodní se neslo od brány dále k paláci.

Třeslavá zář překmitovala dlažbou, po zdech, po arkýřích a výstupcích, až se zarazila u hradského chmurného paláce, jehož střecha jakož i hrubá věž opodál zůstaly ve tmách. Stíny čadivého dýmu z pochodní poletovaly po vyzářené zdi, až náhle zmizely,

jak zmizelo světlo ve dvířkách těžkých vrat. Tam také zmizel tlum mužů. Tma stopila zase všecko nádvoří.

Mária ještě chvíli hleděla do ní. Kdo to tak pozdě – Jistě oni, kapitáni těch loupežníků, které tu na hradě čekají. Věděla o tom od Talafúsa. Už z večera přijeli dva. Medňanský, Slovák, a Petr starý. Talafús přišel jí to říct a zároveň oznámit, aby na něj nečekala a povečeřela sama, on že zůstane dnes s hostmi, kteří jsou ze starších bratří.

Teď v noci přijeli jistě zase někteří jiní. Sjíždějí se, aby opět smluvili nějaký nájezd, nějakou loupež velikou. Tady budou o tom rokovat. Co sjednají, na čem zůstanou – Zví-li to, poví-li co Talafús, vyzví-li ona něco a co Mihály – A jak vzkázati dolů, domů, biskupovi.

Nevědouc, že usedla zase na lože, uvažovala a přemýšlela. Pozdě usnula, časně však se probudila i vstala, rychle se dala ustrojit. Ve své nedočkavosti vyzvídala i na Katce i na Veronč, svých dívkách. Ale ty neslyšely v noci nic a nevěděly, kdo přijel; všechno zaspaly tvrdým spánkem. Mária přistoupila k oknu jako v noci a již se od něho nehnula, vyhlížejíc na nádvoří, kteréž se schmuřilo a jakoby súžilo; a tvrději vypadalo, přísněji. Zkalilť se nad ním vzduch, bylo na déšť a mračna se hnala nad hradem.

Mária se dočkala, uviděla, ne však těch, které myslila. Vrata hradské, nejtvrdší budovy byla dosud zamčena, dvířka však ve věži vedle, vysoko, v jejím patře, se otevřela. Jimi vykročili dva bradatí, ozbrojení bratříci, za nimi tři muži, jeden starší, dva mladí, všichni v městském obleku, mihli se za těmi dvěma žoldnéři vysoko na dřevěném můstku, vedoucím z věže do patra sousední budovy. Za měšťany ještě dva černí bratříci po zuby ozbrojení, za těmi žalářník. Zavřel železné, nevelké dveře, šel můstkem a zmizel za průvodem v stavení.

Že ti tři v městském obleku jsou zajatí, hádala Mária, snad že je vedou do paláce na soud těch krvežíznivých kapitánů. Nebožáci – Ale za chvíli, a ne drahnou, je shlédla zas, jak vykročili dole dvířky ve vratech paláce. Vedli je; každého z těch měšťáků držel za ruku bradatý bratřík. Neměli pout na rukou, ale na očích. V paláci jim zavázali oči a tak je vedli nádvořím k bráně do předního hradu. Toho však už Mária nedohlédla.

Ostruhy opodál náhle zařinčely. Talafús stanul za ní a přál jí vesele dobrého jitra.

Jakoby neslyšela, co řekl, ptala se ihned znepokojena, zasmušile, co je, co se děje, kdo jsou ti tam, které právě teď vedou, snad že zajatí kupci.

„Tak. Bohatí kupci bardijovští, Němci."

„Čím vám ublížili?"

„Jsou s Uhry proti nám, a," dodal s úsměvem, „jsou bohatí, mají peníze."

„Přepadli jste je."

„Bratři na ně vyrazili z úkrytu, ze zásady a podařilo se jim. Byl to dobrý lov. Kdyby jim, lidem těch kupců, bylo by se podařilo, měli by se naši hůř."

„Jak –"

„Jistě by je oběsili. A my je propouštíme."

„Ne zadarmo."

Talafús se zasmál a opakoval:

„Zadarmo! Ó, takové německé, dobře opeřené ptáky pouštět zadarmo! Vyvadili je žádanou sumou, dobře za ně zaplatili."

„Oči jim teď zavázali."

„Aby doma nemohli nic povídat, co na zámku viděli. Až za ležení je tak povedou."

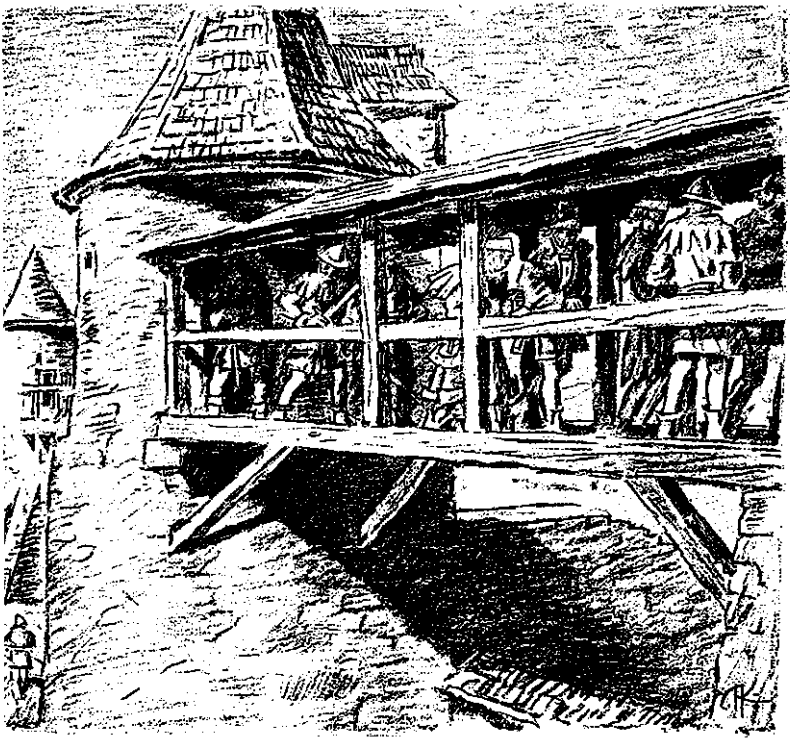

Mária dusila hněvné vzrušení, jež ji pudilo, aby vykřikla: „Loupež! Loupežníci!“ Než zmohla je, udusila. O kupcích už mlčela, ale o noci začala, co bylo, kdo přijel tak pozdě.

„Starší bratři do rady.“

„Všichni, které ještě čekáte?“

„Ne, přijeli zatím tři; bratr Zelenka, Petr z Radkova, jenž je na Březovicích, a Matěj z Kněžic, náš puškař na slovo vzatý,

střelec, oh! Ten, víš-li, ubránil Lučenec toliko s houfem proti celému vojsku gubernátorovu."

Mária jen pohodila hlavou.

„Dnes čekáme také Údrckého; ten má nejdál, až z Jasova, stranou Košic, na pokraji hor, skoro již na dolní zemi; tam jsou již skoro samí přirození Uhři, tam váš jazyk panuje."

„I tam jsou?" maně uklouzlo Márii nevrlým tónem. Nedořekla, Talafús však srozuměl a jen se usmál.

„I tam," opakoval, „ba ještě dále byli naši, když jsme měli posádku v Moldavě tvrzi, tam, kde dal váš gubernátor naše lidi, pod praporem zajaté, pod praporem zajaté, slyšíš-li, osekat, oči jim vylupovat, rty ořezávat, ruce zutínat –"

„To není pravda!" Márii přeletl čelem rudý stín, očima jí zablýsklo.

„Mária," odpovídal Talafús zvážněv, „je to pravda." Mluvil zvolna, určitě. „Kdybys chtěla se přesvědčit, kdybys chtěla vidět – Mámeť tu jednoho z těch nebohých, kterého také v Moldavě osekali; ruce mu uťali, oko mu vypíchli. Ten to vydržel; ze všeho se vystonal, ubožák."

„Je-li to možná –"

„Vydržel to. Je kapitána Janka Kozice bratr, z bošácké doliny; tam otec jejich, starý zeman."

„Co tu dělá, když je taký mrzák; pravils, že mu ruce uťali, jak tedy –"

„Přijel za bratrem, za kapitánem. Zastesklo se mu doma, chtěl mezi bratří. Až se zas podíváš do ležení, Mário," Talafús se usmál, „stavíme se u Štefana Kozice; polituješ ho, je podobný chlapec."

Mária zachmuřeně mlčela.

„Kromě Údrckého čekáme ještě oba Komorovské," obracel Talafús. „Bratří jsou, slyšelas."

„Slyšela, ti Poláci. Odkud přijedou."

„Petr z Likavy hradu, od Ružomberka, a Mikuláš z Podolína."

„Kolik je u vás těch starších?"

„Dvanáct."

Mária se usmála opakujíc:

„Dvanáct! Jako apoštolů. Tys také mezi nimi?"

„Také. Dvanáct. To dobře tak. Biblí zákon všeho základ. Ale věz, že mezi námi není jednoho z apoštolů: Jidáše. Tohoť mezi námi není."

Říkal to s jasným pohledem, vesele; náhle však ustal překvapen Máriou, jak se usmála jakoby jeho slovům, a jak na něj hleděla. Cosi divného, cizího postřehl v jejím pohledu. Schmuřil čelo a ostřejším tónem se optal:

„Nevěříš?"

„Věřím! Věřím!" chvatně, vřele přisvědčovala a zavěsila se mu lichotně na rameno. „Ale to mně napadlo, víš-li, jak se na Rychnavě sjeli, v zimě, Aksamit, Jiskra a ten třetí –"

„Burian."

„A jak jsi mne honil."

„Když jsi naslouchala." Talafús se maně usmál, uchlácholen jejím přiznáním, kteréž znělo tak mile naivně a upřímně. „Ale tady, holoubku, tady by nebylo možná," dodal vážněji.

„Abych naslouchala? Ach, a já bych je chtěla slyšet ty přísné, zamračené kapitány. Ale ti by nebyli jako ty, viď, kdyby mne stihli."

„Ti by tě zabili, Mário. No, počkej a také zvíš, ale později." Usmál se.

„Zvím; od tebe."

„Co bude možného, a co neuslyšíš hned, uvidíš později, až bude vykonáno. Teď, má rozmilá, odejdu, musím. Buď s bohem."

Vyprovodila jej až ke schodům v jeho rámě zavěšená, líbezná k němu a milá; a taková ještě stála nad schody hledíc za ním. Ale jak zacházel, hasl lahodný výraz její tváře a oči náhle stemněly a strnuly.

Dole na schodech ozvaly se rychlé kroky. Vychýlila se. Mihály letěl do schodů. Neodešla, zůstala v otevřených dveřích svého bytu.

„Velkomožná paní!" volal Mihály udýchán, zarudlý chvatem. „Je tu!"

Neptala se, kdo, rychle však ustoupila do jizby, kynouc Mihálovi, aby vstoupil. Jen zavřel dveře, již se dychtivě ptala, kdo tu je.

„Ten ranlékařův pomocník."

„Ten! Kde, kdy jsi jej viděl?"

„Před chvilkou, teď, dole v bráně. Ale on tu je už asi dlouho, jak jsem si myslel. Onehdy zahlédl jsem jakéhos synka sedláckého, zdálo se mi, že to on. Ale nežli jsem se přesvědčil, ztratil se mi, jakoby se do země zpropadl. Ale teď v bráně –"

„Byl to jistě on."

„Jistě, velkomožná paní, ale ne jako selský synek, nýbrž jako tenkrát na Rychnavě, jako barvířský*) pomocník."

„S kým šel."

„Sám."

„Ne s Maříkem?"

„Toho jsem neviděl."

„A kam šel."

„Od brány do paláce. Sejdou se tam ti kapitáni."

„Víc o něm nevíš."

*) *Lazebnický, ranhojičský.*

„Nic víc."

„Tebe neviděl."

„Zdálo se, že ne, ale myslím, jak on má oči všude, jakoby i v týle oko měl, že mne dobře viděl a poznal, šelma."

„Jdi a hlídej ho, obzvláště, kam půjde, s kým mluví a jedná, zdali s Maříkem, nebo zdali také s jinými, s kým tu je a je-li tu již dlouho. Zvíš-li něco, přijď, nebo ne, přijď, na večer přijď, ať zvíš nebo nezvíš. Stopuj ho. A také naslouchej, abys také se dopátral o těch kapitánech loupežnických. Ale buď opatrný!"

Jen Mihály odešel, zalehlo z dola břeskné zatroubení. Mária chvátala k oknu. Na novo zatroubili, silněji, blíž, a za hlasem trouby valil se temný hluk od brány. Mária tam ze svého okna dobře viděla. Vjeli dva jezdci z pod temného klenutí do nádvoří, oba na hnědých koních, oba urostlí, oba se svinutým pláštěm za sedlem, jeden v tmavé, hnědé, druhý v dlouhé sukni červené barvy, oba ve vysokých čepicích červených, kožešinou lemovaných.

Za těmi jezdci vjelo několik jiných v helmicích, plechy na prsou i na pažích, meče po boku; s nimi se hrnuli pěší, lidé domácí, hradští, v čapkách i bez nich nebo s kuklicemi v týle. Těm vlasy povívaly jakož i bradatým vousy ve větru, jenž se hnal před bouří.

Mária hleděla jen po těch dvou prvních, bratřích Komorovských, jak na jisto hádala. Oba ještě mladí, sotva něco přes třicet let, oba bez brad, jen s kníry. Oběma uviděla do tváře, když před hradským palácem, pod mračny temně zasmušilým, seskočili s koní a vítali se s Aksamitem, jenž vstříc jim sestoupil z paláce po několika schodech. Za ním vyšel Talafús v bílé sukni kožešinou lemované, bez čapky. Jako strom stál, velký, osmahlý, vedle krátkého, ramenatého kapitána sivých knírů a vlasů. Márii utkvěly na Talafúsovi oči tak, jakoby se jí v tu chvíli poprvé zjevil. Ne

bez zalíbení na něj pohlédla, jak tak stál urostlý, statný a jak mu dlouhé, černé vlasy zavlály kolem hlavy. Zapomněla, proč tu je ona a kdo je on; než okamžikem rozplynulo se mámivé zapomenutí. Vytrhla se a zase viděla vše a všecky, i toho sivého (Zelenka byl hejtman rot většinou rusínských), jak také sestoupil a Talafús za ním, uvítat Komorovské; všimla si i hejtmana, jenž vykročil za nimi z paláce, dobrý čtyřicátník, černých knírů, vyholené tváře. Byl bez šavle, v dlouhé, květované sukni, širokým, žlutým pásem přepásané, v červených „jenčiarkách" nad kotníky.

Mária zasmušile všecky pozorovala i Talafúsa, jak vítají Komorovské, jak rádi a srdečně. Jak že by jich nevítali, pomýšlela, takové hlavní loupežníky, z nichž jeden vzal Podolinec hrad i celé město, a druhý zámků kolik, i Likavu i Oravu, o nichž slýchala, jak velké a mocné jsou hrady.

Už si je oba vedou k ostatním do paláce; a všichni budou rokovat a radit se na samou škodu Uher. Zmizeli ve vratech. Čeleď tam za nimi i do vedlejších stavení nebo zpět k bráně. Dusné, červnové dopoledne se stmívalo od mračen divě se ženoucích. První kapky, velké a těžké, pleskly o dláždění, do oken, a z daleka temně zahřímalo.

IX.

Prostorná síň s mohutným sloupem uprostřed, od jehož kmene se rozbíhala žebra jako větve do vysokého klenutí, přecházejíce v umělé pletivo jeho polí, měla několik vysokých oken, světla však té chvíle nehojně. Tlumily je těžké kružby oken a kulaté tabulky zelenavého skla v olověném, hustém vroubení; a venku se stmívalo od bouře.

V tom příšeří potemněly barvy velkého znaku uherské koruny,

namalovaného nahoře v klenbě, i znaky v jeho sousedství, v polích klenutí, znaky bývalých županů, kteří spišské župě vládli za času Karla Roberta, Ludvíka, Sigmunda i Vladislava králů, i znak posledního župana, Mikuláše de Peren, kteréhož Čechové vypudili odtud z hradu i stolice.

Ve výši, pod klenutím šero, než jakoby flor rozhodilo po stěnách, po trofejích bratřických, po jízdeckých terčích i praporcích odňatých za bojů různým banderiím uherským; než i dole všude hlubší stíny, zvláště v koutě u mohutného krbu. V nich zapadaly a temněly ozdoby velikého krbového pláště, naivně, prostince malované stromy, figury mezi nimi v divných čapkách s vysokou kožešinou, v brunátných úzkých nohavicích, v sukních živých barev, s lovčími rohy nebo oštěpy v rukou, postavy hrubě kreslené, tmavých, strnulých očí a dlouhých knírů a zvěř před nimi divná, psi nebo vlci, diviaci nebo medvědi, nebo což bylo.

I červenavé, tisové deštění po stěnách a dlouhá truhla nedaleko dveří, hrubý, dubový stůl s trnoži, židle a v čele při užší stěně jakás kathedra z dubového dříví na podiu s několika dřevěnými stupni, vše potemnělo. Jen cínové talíře na stole, mezi nimi stříbrné konvice a poháry prokmitovaly kovovým svým bílým leskem do příšeří veliké síně, tak jako se odrážela z něho jasnějším tónem rudá sukně Petra Komorovského, žlutý, hedvábný, široký pás Ondřeje Medňanského v květované sukni dlouhé, i lysina Petra Radkovce, sedícího vedle Petra starého, jenž měl bradu i vlasy bílé jako květ, tváře však jako jablíčka a oči jako trnky.

Zardělý Milichar Pijanda z Rozkošníku mu pořád doléval i Talafúsovi, jenž seděl naproti vedle Matěje z Kněžic. Ten jako vždy v tmavé sukni prostým pásem přepásané, prokvétající, plné, přistřižené brady, jednooký, s modravou skvrnou v tváři pod vy-

haslým okem, plnou zrníček střelného prachu, seděl mezi Zelenkou a Aksamitem, jehož přižloutlá a oholená tvář s kníry pod zahnutým nosem příchodem hostí nikterak se nezměnila. Byla jako vždy přísného výrazu. Přes tu chvíli stáhl husté, černé obočí, přejel dlaní vysoké čelo a zas upíral zasmušile zraky na mluvícího Mikuláše Komorovského.

Za jeho řeči přestal zachmuřený kněz Ondřej táborský, s klípcem na oku, i Ondřej ze Smolotel, písař bratrstva, oba v hlubším stínu, opodál v té katedře, přehlížet papíry a rejstra, u kterých seděli. Vypravovalť Komorovský (mluvil svou polskou češtinou) důležitou novinu, která mu do Podolince přinesena z Dunajce, bratřického hradu při samých polských hranicích nad řekou Dunajcem proti polskému Corštejnu za řekou, co nového z Polska, jak došla zpráva z Krakova přes Nový Targ na Dunajec bratřím, že se v Polsku chystají na vojnu proti německým křižovníkům, že všechno si vojny žádá, králi že k ní kde kdo radí, biskupové, i Zbigněv kardinál, biskup krakovský, i z Konecpole Jan, kancléř i vojvodové i jiní páni korunní, že chtějí do Prus, uhodit na rytíře zákona německého a přímo na hlavní jeho sídlo, na Marienburk.

„A co naši! Co bratři!“ hartusivě zkřikl starý Zelenka.

„Co naši, co bratři v Polsku,“ s úsměvem opakoval Milichar Pijanda. „Budou tu i tam, u těch Němců i u Poláků. Jen kde déle vydrží.“

„Kde budou líp platit,“ odpovídal Petr starý.

„Slibovat budou tu i tam. A slibují,“ pokračoval Komorovský Mikuláš. „Král dává již šestadvacet zlatých na čtvrt léta, na koně. Z našich je Kostka u něho, Kostka Vojtěch, Slavata a Kolda Jan; tenť prý má velké slovo u krále.“

„A Červenka?“ zkřikl tázavě Zelenka.

„Ten je u křižovníků, u Němců, tak zpráva oznamuje. Pan Bernart z Cimburka jej tam zlákal a jiné krajany."

„Blázen! Blázen, ten Cimburk, že je Němcům tak oddán," zlobil se Radkovec. „A za nic! Za nic! Nemajíť křižovníci jistěť čím platit. Už není tak, jak bývalo, když ukládali kořist do pokladu. Měli, poklad měli, a jaký!"

„Ale už seschl," přisvědčoval Komorovský, a hned pokračoval: „Vypravoval posel, že peněz nemají, že už berou zbytky pokladu, že kalichy a kříže i obrazy prodávají, aby měli na žold, že vůbec neřádně platí. Samý dluh jsou, rotám stále dluhují –"

„Tedy z Polska nikdo z bratří k nám nepřirazí, když se tam chystají na vojnu," usuzoval klidně Aksamit.

„A jak tady v Uhrách, na dolní zemi –"

„Údrcký by věděl nejlépe, máť k Uhrům nejblíže. Ten nám poví. Jistě přijede," ujišťoval Aksamit. „Spozdil se. A na dolní zemi, abyste věděli, jako v Polsku. Chystají tam také vojnu; na Turka prý. Mladý Huňad povede vojsko."

„A starý, kde starý, ta šelma!" zvolal Radkovec.

„O tom jdou noviny, že pojede do Čech." Aksamit se bezděky usmál, vida, jak to Radkovcem i jinými škublo. „Pojede prý, ale nejprve do Jihlavy, teď snad už brzo. Tam přijedou z Prahy, aby přijali krále Ladislava za svého voleného krále českého. Odtud z Jihlavy pojede král, jak mám zprávy, k Čechům."

„A Huňad s ním, hlídat jej!"

„Huňad do Prahy!" Petr starý se zasmál. „Víte-li, že tam už jednou byl. Sic v Praze ne, ale u Prahy, nad Prahou, na Letném, víte-li, znáte-li, s nebožtíkem králem Sigmundem, s tou šelmou ryšavou. To se na Prahu jen dívali a na to, jak jsme na Vítkově hoře a i pak dole jim tepali vojsko, bratr Žižka svaté paměti. Oh,

bratr Žižka! Huňad Prahu viděl, ale hned od ní utíkal, i král a všichni. Haha – No a teď ji uvidí zas, a zatím synek jeho na Turka nebo snad na nás – hej, hej –"

„V šesti stolicích je insurekcia už vyhlášena," oznamoval Aksamit starším, kteří už dávno nechali jídla a jen si pití hleděli. „A přízeň a pomoc Uhři hledají ve jméno královo, pomoc od Němcův tu na horní zemi, ježto jsou prve vždycky ti Němci byli naši nepřátelé."

„Bardijovští! Bardijovští!" vzkřikli hejtmané jako jedním hlasem. Nejsilněji Milichar Pijanda s Medňanským. Jen Petr Radkovec mlčel a jen se usmíval, hleděl po bratřích kolem; pak na Aksamita upřel oči, jakoby ještě něco bylo. A bylo.

Aksamit se obrátil po katedře a zavolal:

„Kněže Ondřeji, přečti, jak jsem ti prve pravil." Hned se zas obrátiv ukázal na Radkovce. „Hle, bratři, co nám bratr Petr z Březovice přivezl. Lidé jeho strahovali po cestách k Bardijovu a chytili posla, jenž nesl z Pešti list Bardijovským. Ten list je psán ve jméno mladého krále."

Jako když z čista jasna uhodí. Oba Komorovští vyskočili, Medňanský prudce odstrčil židli a odstoupil od stolu. Všichni, až na Talafúsa, jenž o zachyceném psaní už věděl, a Radkovce samého, pokřikovali ke katedře, kde ten list, co v něm, co píší Uhři.

„List je latinský," ohlašoval Aksamit.

„Ať nám kněz poví po česku," volali.

„Ne," opřel se vesele Talafús. „Poslyšte jej, jak jest napsán. Té latině i vy porozumíte. Čti jej, kněže!"

„Čti! Čti!"

Kněz Ondřej zasmušile vstal a vzav jeden z papírů, jal se čísti hlubokým svým hlasem starším bratrstva, dychtivě po něm obráceným.

„Circumspectis Judici, Juratis et toti communitati civitatis nostrae Bartfa, fidelibus nobis sincere dilectis –

Ladislaus Dei gracia Hungariae, Dalmacie, Croacie etc. rex. Quia nos –"

„Nos, co nos! To je latina latinská!" zkřikl Zelenka popuzen, obraceje se po Talafúsovi. „Nic nerozumím."

„Nerozumím," křičel Pijanda a s ním Petr starý.

„Ticho, jen ještě kousek," bránil Talafús, „hned porozumíte. Čti dál, kněže! Čti!"

Ten říkal z listu i za toho pokřiku ani nepřestav. Jak se na vyzvání Talafúsovo kolem stišili, bylo kněze zase dobře slyšeti. Četl právě:

„– – contra illos latrunculos, malefactores partes nostras superiores impugnantes –"

„To jest," vpadl Oldřich ze Smolotel stojící vedle kněze, nachyluje se z katedry k bratřím v radě, „že jste loupežníci, zloději, že horní zemi utiskáte."

Z toho bouře. Hejtmané, skoro všichni, strhli křik, to že je ta latina, a doráželi na Talafúsa, to že mají poslouchat. Než Talafús nezaraziv se roztáhl ruce a volal:

„Teď! Teď! Ticho!"

Maně umlkli; prostornou síní, od deště přitmělou, padala knězova slova z králova listu k Bardijovským:

„– – pixides cum pulveribus dare et hofnicas – praeterea –"

A dost. Více nebylo slyšet, jak náhlý smích, řehtavý smích rázem vybuchl a řeholil síní. Všichni se smáli, i Matěj z Kněžic, jak pojednou porozuměli latinsky. Zelenka mával vztaženýma rukama na kněze, že dost, už dost a Melichar Pijanda, jemuž červený obličej jen hořel a modré oči jen svítily, vyskočil na židli a spustil:

„Bratři milí, taková těch Uhrů latina, a pořád jednostejná. Houfnice chtějí na těch kramářích a valchářích bardijovských, houfnice, jak jsme my latiníci dobře a světle srozuměli, a chtějí-li Uhři na Němcích houfnice, chtějí zajisté i pušky a prachy."

„Chtějí!" zkřikl Smolotel z katedry. „Pixides cum pulveribus –"

„Ribus neribus," pokračoval Pijanda, „ale zhubit nás chtějí ti Uhři. A Němci mají pomoci a pomohou. A tak my na tu latinu odpovíme sprostně bratrsky, po česku. A nejprve, bych myslil, Bardijovským, prve nežli ten ribus, to jest prachy, hofnicas Uhrům budou moci poslati. Pán bůh rač nám pomoci zvítěziti!"

Mocným hlaholem přijali ten návrh a hned se o něm radili. Smolotel na pokynutí Aksamitovo vzal rejstra a začal z nich čísti, aby rada si přehlédla sílu bratrstva, aby vše spočetli, usoudili a rozvrhli, kam které roty, kam které rotmistry a co jim uložit. Smolotel četl z úzké dlouhé knihy rejstrové jména rotmistrů a padesátníků rot, udával počet pěších i koní, četl jména velkou většinou česká z Čech, z Moravy i Slezska i slovenská a některá polská.

Jmenoval všecky, kteří v ležení už leželi, i ty, kteří poslední dny přitrhli nebo za krátko přitáhnou, jako Sezima z Horosek, Jan Koňata z Olešnice, Martin ze Zvoleňova, Svojše Jan, Dubánek z Čivic a Matěj Kladivo, i ty, kteří byli s posádkami na hradech a tvrzích bratrstva a nemohli přijíti, bratr Korbel a Valgata, Mikuláš Balizský, Bárta, Svidrigal Mikuláš, Oškrd Jan a Mikuláš Střela z Rokyc.

Aksamit měl rady, měl návrhy; starší přisvědčovali mu skoro napořád, jak síly rozděloval a místa ustanovoval. Nejčastěji se Pijanda a Zelenka ozvali jinou radou. Pak všichni mlčky naslouchali, když Smolotel četl seznam všeho, oč bratři na tvrzích a hradech žádají, čeho se jim nedostává na Dunajci, Táboře a jinde, hlavně

na střelivu. Pak Aksamit zase mluvil, čeho tu na spišském hradě nezbytná potřeba, že není dosud dosti zásob, že nedovezeny ještě prachy, a střelišť že není dost a koulí, a také ne mouky a obilí, že kdyby Uhři teď, ještě přede žněmi přitrhli, že by jim, bratřím tu na hradě bylo dusno, z chlapů tady v stolici že nic nemají, že už dali na platech a desátcích, teď že by od nich byly jen potahy a vojanská „odvážka".

„A tak hned výjezdy do sousedství;" zkřikl Zelenka.

„A nejprve, jak jsem prál, k Bardijovským, ti nechť platí!" volal Pijanda.

„Něco již splatili." Aksamit vstal a šel ke katedře, z níž mu podal Smolotel kožený pytlík. Aksamit vrátiv se, vysypal z něho na stůl hromadu zlaťáků různé velikosti. „To za tři kupce bardijovské," ohlašoval, „vyvadili je, ráno jsme je pustili."

Lysá hlava Radkovcova, bílá Petra starého a mladé obou Komorovských sklonily se nad blyštícím se zlatem. Ale jen se dychtivě přichýlily a na kořist žádostivě pohlédly, již se zase vztyčily. Náhlý šum za nimi a kolem, hlučné vítání někoho. Bratři prudce vstávali, i Matěj z Kněžic vstal i Aksamit, ke dveřím volali, ruce tam vztahovali; Talafús se tam i rozběhl a za ním Medňanský, pozdravit toho, na kterého dlouho čekali, Ješka Údrckého z Údrče, kapitána bratrstva na Jasově.

X.

Obklopili jej, zaslonili, zcela však nezmizel v tom živém klubku hlučně jej vítajících. O hlavu vynikal nade všechny i nad oba Komorovské, jako v lese urostlý, ne silný, spíše hubený, asi čtyřicátník, přistřižené plné brady hnědé i takových vlasů, očí mod-

rých pod tmavým obočím, statný, křepký muž pohledu bystrého i rozhodného.

Zavedli jej ke stolu, usadili mezi Aksamita a Matěje z Kněžic, vína mu nalili, jídlo dali přinésti. Napil se, začal jíst, brzo však položil nůž a rozhlédl se. Viděli, že něco má, že něco nese. Maně utichli.

„Nejnovější noviny jste tu sotva slyšeli," začal Údrcký, „noviny o Turcích, o Konstantinopoli městu."

Tichá hladina na ráz vzšuměla. Co je, co že se stalo, volali překvapení hlasem náhle a mocně vzbuzené, dychtivé zvědavosti. Ten onen i prudce vstal, k Údrckému přistoupil.

„Město Konstantinopole od pohanů Turkův jest dobyto na řeckém císaři," hlásil vážně Údrcký.

Ti, kdož ještě seděli, vyskočili, jako Zelenka starý, i vážný Matěj z Kněžic i Aksamit. Chmurný kněz Ondřej vychýlil se z katedry, ze které Smolotel běžel dolů k Údrckému. Ten byl opět v chumlu, v hlučném chumlu, hejtmany náhle a prudce vzrušenými jako osypán. Vykřikovali úžasem, potrhovali sebou, tlačili se k Údrckému; otázky jen sypali o dobytí města a kdo jemu, Údrckému, pověděl, kdy se stalo to dobytí a jak, jak – Až Aksamit se rozkřikl, ať mlčí, ať ustanou a počkají, ať nechají bratra Ješka, aby pověděl. Ten, když se poutišilo, začal, že to jistotná novina, že ji má z Košic, že mu ji přátelé na Jasov poslali hned ještě ten den, jak v Košicích zvěděli."

„Od koho!" zkřikl Radkovec.

„Jel tudy rychlý posel. Toho vyslal moldavský vojvoda k polskému králi, aby mu oznámil to neštěstí a hanbu křesťanstva. Posel jel na Petříkov, říkaliť mu, že tam král s dvorem mešká."

„Byl tam," vpadl hlučně Radkovec, „ale už odjel se starou krá-

lovnou, matkou, přes Předboř a Malogošč do Krakova, došla mne o tom zpráva ještě na Březovicích."

„Ať je kde je," zkřikl nevrle i nedočkavě Komorovský Petr, a obrátil se k Údrckému: „Tak co posel –"

„Jak pravím," vážně opakoval Údrcký, „Konstantinopole dobyto, císař zabit s mnohými kněžími a křesťany. Ti pohané turečtí města dlouho a nákladně dobývali, až je zbili z pušek a kusů a pak hrozným šturmem vtekli na zdi. Křesťané už nemohli na nich státi, jak byly zbity. Ale mužsky se bránili i pak. Císař v tom boji zahynul."

„Turci město osadili?" ptal se Petr starý.

„Osadili a pak všechno mordovali. Na dvě stě tisícův, anebo víc, lidu zbili a jali lidu křesťanského. Sám císař turecký osobně byl při tom mordu křesťanů i při všem jiném. S kostela sám shodil znamení kříže, až se rozbilo na kusy, a kněží turečtí vláčeli kříž ležením, plvali na něj, blátem omazali a křičeli: „Ejhle, bůh křesťanů! Vizte, co je bůh křesťanův, a jak mocný je Mohamed!"

Údrcký musil přestat pro hluk a směs výkřiků i hromobití divokých kleteb českých, slovenských i polských. Starý Zelenka klel všemi těmi jazyky a ještě rusky nad to. Nejprudčeji však oba Komorovští, Poláci, katolíci, jež potupa kříže jinak rozhořčila nežli husity, zvláště Aksamita a jeho táborského kněze. Než i Aksamit vylítl a kněz Ondřej uhodil pěstí do katedry, když slyšeli o hrozné, rouhavé potupě boha křesťanského. Trvalo chvilku, nežli prudké, náhlé zabouření poutichlo, nežli se mohl Matěj z Kněžic zřetelně zeptati, kdy se stalo, kdy Konstantinopole město dobyto.

„Před čtyřmi týdny, samý konec máje měsíce."

„Pomoc nebyla žádná," ptal se Medňanský.

„Papež chtěl hlásat kříž, aby veškeré křesťanstvo –"

„Papež! Papež!“ vybuchl táborský kněz. Oči mu zasršely při tom jménu a blýskaly se nenávistí, jak dále mluvil hlasem od zlosti temným, vášnivě při tom potrhuje i pohazuje rukama. „O nás Táborské, vyznavače kalicha, jinak usiloval. Jako před lety, když vyzdvihl kříž na Čechy krvavýma rukama. A učiní tak opět a spíše nežli proti Turkům pohanům.“

„A co císař, co říše,“ vzpomněl Petr starý.

„Císař! Co císař! Nic nemůže. Pomohl jako ostatní.“ Údrcký vstal za těch pohrdlivých slov. „Posel také přinesl, že král sicilský a aragonský, a také Benátčané že chtějí na pomoc. A ze všeho nic; jen houf Vlachů snad bojoval s Řeky. Takový konec!“

„Je to veliké boží dopuštění,“ mluvil Komorovský Mikuláš chmurně, jakoby před se. „A hanba, potupa všeho křesťanstva.“

„Pláč prý tam dole všude a veliký,“ oznamoval Údrcký dál, „všude zkormoucení a strach.“

„Z Turků,“ přidal Talafús. „Věřím. Neostanouť Turci jenom tam v Konstantinopoli.“

„Tak. Vždyť po něm už také jiných měst hrazených v té řecké zemi dobyli, jak slyšet z toho poselství.“

„Teď Huňad má, čeho si žádal,“ prohodil Smolotel.

Mínil to, co se již před tím rozneslo, když došly první zprávy počátkem jara, že Turci přitrhli ke Konstantinopoli, že Huňad nechce tomu městu pomoci, že se ani nehnul, že jeho, Huňadova, hvězda vysvítí teprve, až to hříšné město Konstantinopole bude shlazeno.

„Ať je to pravda čili nic,“ ozval se málomluvný Matěj z Kněžic, „jistoť, že Uhrům bude úzko, že Turci na ně teď přímo udeří, že Huňad chtěj nechtěj bude míti s nimi těžký boj.“

„A nám se uleví!“ zkřikl Mikuláš Komorovský náhle, jak mu myšlenka probleskla.

„Jistě; Turek sklíčí Uhry," přisvědčil Medňanský. Petr starý přikyvoval hlavou.

„Ne, nám se neuleví." Aksamit řekl to určitě, z plného přesvědčení, jako by jisto bylo. „Na nás by všechen smrtelný jed vylili."

„Vylili, tak," opakoval Matěj z Kněžic. „To vězte a pamatujte si, bratři."

„A papež bude k válce proti nám všecky více ponoukat, nežli proti těm pohanům. Papež i jeho popi krvaví!" uhodil zase táborský kněz ve svém smrtelném záští proti papeži.

„A pročež jenom se chystat, ribus a hofnicas!" vykřikl Pijanda Milichar, jemuž modré oči se vesele zablýskly, vesele, úsměvem. „A na Bardijovské nejprve!"

Veselý tón jako náhlý prosvit do chmury. Zelenka se zasmál i Petr starý; Talafús, Radkovec, Komorovští, Smolotel i Medňanský hlučně souhlasili. Ale v tom je přehlušil hřmotnější hlas. Venku rachotivě zahřímalo. V ten okamžik na ráz zhoustlo příšeří bouře zvláště pod klenbou; mhavé přítmí ji zalilo. –

Tou dobou bylo dole v ležení placho a prázdno. Vojačky už uklidily rouchy, vinutí a pleny před bouří a deštěm i kotle a náčiní, bratříci sedla, zbraň i praporce zaražené před hejtmanskými stany, i velké, dřevěné štíty a pavezy všelijak malované, pokud je měli venku opřené o hliněné stěny bud neb o strom. Uklidili a uklidivše zalezli do baráků a stanů, „chlapi" pod plachty vozů, kdež je měli, nebo mezi vozy přitahujíce huňky k tělům. Než ten onen musil zase ven, pevněji přivázat ke kolu, k vozu koně nebo jej i podržet, jak zvíře polekáno bouří sebou škubalo a plašilo se, stříhajíc ušima, prudce obracejíc lesklé oči, až bělmo celé bílé se míhalo za kmity zřítelnic. Nejeden z těch vlasatých sedláků v tmavých huňkách, jenž z donucení sem musil „na odvážku", padl na kolena nedbaje

deště i bláta a začal se křižovat i modlit, když v krátkém intervalu, v němž rachot bouře jakoby oddychuje, na okamžik poutichl, dorazily sem plaché údery zvonu. V Podhradí, v městečku zvonili na mračna, bouři zažehnávali.

Poplach byl i v Zelenkově houfu, mezi jeho Rusíny, ze všeho žoldnéřstva nejvíce pověrečnými. Strachu před zlými duchy a jejich dílem, bleskem a hromem, nepozbyli ani svou tvrdou, krvavou službou. Přinesli si jej z rodných hor, věřili a báli se tu jako tam doma ať na poloninách,*) kdy ovce pásli, ať po zboji chodili,

*) *Velká pastvina horská.*

že za bouře čerti vycházejí, zvláště ščezby, zlý ďas, báli se tu jako doma se bávali, že by jim blesk mohl zapálit. A jeho oheň nesmí se hasit, neboť v něm sedí čert, nesmí se ulívat, leda jen kozím mlékem.

Žádný z nich nezůstal před stanem nebo boudou, ani ne u vchodu, aby proto nepršelo hustěji. Tlačili se sami nebo s ženami i dětmi, kdož byli ženatí, křižovali se a modlili, leckde kolem hromnice do temna a dusna neklidně, rudě pošlehující. Nejhustěji bylo ve stanu bradatého jejich popa, kdež popádina*) pálila posvěcený hromotnyk**) na řeřavém uhlí nasypaném na placatém kamení, aby zapudila zlé duchy. Pálila čarovnou bylinu, říkala modlitbu k sv. Havrylu, Iljovi i k sv. Mikuláši.

Žoldnéři osmahlí, dlouhých vlasů a svislých knírů, mnohý ve tváři zjizvený a starý, kteří se nebáli ani ukrutných ran ani krve, stáli teď nebo klečeli kolem kamene s řeřavým uhlím, kolem popadiny s hlavou bíle zavitou; všichni s rukama sepjatýma strnulí jako hypnotisovaní, naslouchali mumlavému, rychlému modlení i úderům bouře i zvonu, jenž po chvílích, jak vítr vál, lkavým, trhaným hlasem se ozýval.

Ondris Chujava Slimáček byl té chvíle zas už jako mník. V poledne a již před polednem, za dusna před bouří, šla na něj ospalost; a tak všechen nějak lenošný ulehl do chládku, do stanu na seno a ovčí kože. Vedle něho pak se natáhl obrovitý Matuka Juro a také Švehla. Usnuli hned a spali tvrdě. Dešť začal jim harašit do stanu. To bylo jako hudba. Ani se nehnuli.

Pak vítr zatřásl, zalomcoval jim stanem. A nic; spali dál. Až hrom jim zařval do uší. První z nich Švehla se vytrhl a vyskočil; pak se zvedlo do šera stanu obrovité tělo Matuky Jura. Seděl na loži a hned se probral, jak skulinou u vchodu blesk si na ně posvítil

*) *Žena popova.* **) *Pelyněk.*

sinavým světlem. Matuka Juro se pokřižoval a v tom popadl Chujavu za rameno a zatřásl jím, až vylítl jako přepadený zajíc.

Pak seděli všichni tři na tom loži, naslouchali dešti i bouři; Švehla zíval a vzpomněl na karty. Než oba na něj, co myslí, jaký je rouhač, nebojí-li se pána boha, teď hrát v karty.

Pak, to již lijavec ustával, vyskočili jako jeleni všichni tři, ale Chujava první, když Janko kapitán porozhrnuv vchod stanu zavolal na ně, ať vstanou, že půjdou na horu na hrad, starší bratrstva že dolů vzkázali, všichni rotmistři a padesátníci a dobří*) lidé z rot že půjdou nahoru na pijatiku.

XI.

Šli, bez pobízení, rádi šli. Chujava tentokráte pořád napřed, jako by se bál, že zmešká. Vydali se většinou koňmo dlouhým řadem, klikatou cestou vzhůru na hrad. Do vysoké jeho síně vehrnuli se jako velká voda, rušným proudem, zpestřeným barvou sukní rudých, tmavých, bílých i květovaných, pablesky z bitých pásů i z jilců šavlí a mečů. Prostorný sál, jenž prve při počtu dvanácti starších zel jakoby prázdný, naplnil se a oživl tím malebným shlukem. Všichni vešli za vzrušeného hovoru, mnozí rychlými, nedočkavými kroky. Ostruhy řinčely, pak i meče a šavle, jak je odepínali a stavěli do koutů nebo věšeli na skoby, kde se dalo, po stěnách prostorné síně již osvětlené.

Svíce hořely na dlouhém stole, pochodně u vchodu i na mohutném sloupu prostřed. Znaky na stropě vynořily se z příšeří, ač ne plně; jasněji prohlédly praporce po stěnách, malované figury na krbovém plášti, lovci strnulých očí a zvěř divoká a divná.

V nejjasnějším však osvětlení všecko hejtmanstvo bratřické,

*) *Šlechtici.*

starší, rada, kapitáni, rotmistři, jejich padesátníci a dobří lidé z rot. Jak vešli ti z ležení, rovnou se hrnuli k starším, kteří přijeli na Spišský hrad, k bratřím Komorovským, Údrckému, Petru starému, nejhlučněji však a nejsrdečněji k starému Zelenkovi a k Matěji z Kněžic na slovo branému jejich puškaři.*)

Šum, hlučné vítání, pokřiky, smích, řinčení ostruh i postrkávání židlí, vše v jednom se neslo a rozléhalo vysokou síní. A pilo se, byla pijatika, veliká, slavná pitancie u velkého stolu i u menších, jež přistavili. Všude hlučný hovor po česku, slovenský i polský.

Světlo svěc i pochodní zarudle pokmitovalo po řadách a skupinách rázných hlav vlasatých i také lysých, bradatých nebo jen s kníry. Velkou většinou byly všecky hrubě osmahlé, jak slunce a vítr a sloty je poznamenaly v leženích skoro stálých a na jejich různých taženích, když polem pracovali, někteří nejprve v Čechách, pak tu a mnozí nad to i v Polsku, na Litvě nebo u křižovníků německého zákona v Marienburku a ještě dál, až při samém moři.

Z nich zvláště byl nápadný ramenatý, černý „Třikrátzlej prudký"; nejrázněji však se lišila ode všech divoká hlava Pobery z Lomu nevím kam domů, tolikrát sešívaná, plná jizev, mezi nimiž trčely štětky vlasů, zardělejší v tom světle, tak jako hlava Janka Kozice Vlka. Ten seděl opodál mezi svými padesátníky, Rakolubským a Matukou Jurem, jenž se přistrojil do červené sukně s hruškovitými, bohatě pracovanými knoflíky.

Byla pijatika, pilo se, až se hory zelenaly. Osvědčilo se, že víno žene jazyky tak jako voda mlýny. A pak té noviny, kteráž je uvítala, sotva že překročili práh. Konstantinopole město dobyto, Turci zvítězili, křesťané přemoženi, hrozně na hlavu poraženi. Ucítili v tom ránu všemu křesťanstvu; mnozí také hned vzpomněli na

*) *Dělostřelci.*

bratrstvo jako prve jeho starší s vladařem, co bude, potáhne-li Turek dál, a jistě nejprve do Uher. Hlučně o tom rokovali a pohár ohně přiléval.

Chujava byl, jak tu novinu uslyšel, jako zmámen; ani hned nepromluvil. Ale pak, když mu víno zažehlo krev! Pil prudce, pil ze zármutku i na zlost, klel Turkům, pil na jejich zkázu, pil na výjezdu proti nim, až teď všechno křesťanstvo povstane, a jistě vstáti musí a sebrati pole, aby smylo ukrutnou potupu a hrozné ponížení, do kterého je ti turečtí pohané uvrhli; pil, drážděn Švehlou, jenž jej tou výjezdou tureckou popichoval a užíral, tím,

i hrozným snem, kterak jej, Slimáčka, nabíjeli do ohromného kusu tureckého, s kterýmžto snem se Chujava hned ráno po té noci byl Švehlovi svěřil.

Pobera, jenž seděl opodál, chvíli zamračeně naslouchal, pak vstal a zašel výše mezi starší, k Údrckému. Byli přáteli z vojny, když spolu polem pracovali už v Polsku a na Litvě. Pobera musil kolem Talafúsa; než jakoby ho neviděl. O Huňadovi tam opět mluvili, co strojí, nač myslí pro svůj rod, pro své dva syny, především pro prvorozeného, Ladislava, nyní bána charvatského, o tom že se tak mluví, třebaže se Huňad měl k mladému králi, třeba že s ním se teď chystá do Čech. To že jej hlídá, hlídá, vykládal Údrcký, a konec konců jistě bude, že ten mládeneček pěkný, kadeřavý, mínil krále Ladislava, nebude ani bezpečen, pojede-li do Uher, tam že nebude dlouho kralovati, bude-li po Huňadově.

„Což ve Vídni o tom nic nevědí?" ptal se Komorovský Petr.

„Vědí, dobře vědí a nejlépe Cilské kníže. Ale ten má teď boje u dvora s Encigarem.*) Ten i ten chtějí mít mladého krále ve své moci. Ten i ten, oba ukládají lest o králi, každý z nich chce, aby sám panoval."

„Kdo z nich lepší," zeptal se Zelenka.

„Pro nás, myslíš. Nu, těžko říci. V srdci jistě jsou oba proti nám, jsme jim kacíři. Ale Cilský, no, ten by mně byl milejší, šereda bledá s krvavýma očima. Jeť odpovědný nepřítel Huňadův i jeho rodu. Jistěť. To se o něm povídá, jak se zaklel, do prsou uhodil a zadušoval se: ‚Jáť jsem ten, jenž zhubí ten psí rod.' Huňadův, rozumějte. No, a zamane-li si něco Cilský, vytrvá. O Huňadovi veřejně mluví, že dvakráte byl zrádcem, dvojí vojsko uherské že Turkům zradil, skrze něho že polský král u Varny zhynul. A to také bez ostychu, směle mluví, že Huňad teď ukládá o krále, že chce zhu-

*) *Eizinger.*

bit toho mládenečka, aby sám vládl a jeho rod. To Cilský přede všemi mluví. Nebojí se a divoký je."

„Po ženských," prohodil s úsměškem Aksamit.

„Je, to je také divoký." Údrcký se zasmál. „Teď má zase nějakou novou ženimu, ve Vídni. Muže jejího poslal na kterýsi hrad svůj v Rakousích do služby, aby nebylo překážky."

„A muž šel rád," ušklíbl se Pobera.

„Ne, nic netušil, a když pak zvěděl, chtěl nazpátek. Cilský jej pustil, a milý ten muž jel, pospíchal k ženě. Ale nedojel. Přepadli jej cestou –"

„Cilští."

„Kdož jiný. A zabili jej. Tak ta sličná paní Cilskému ostala. Jak dlouho u něho bude! Rád mění a nové vybírá. Jen v záští k Huňadovi a jeho rodu je vytrvalý a jednostejný."

„Jiskra je s ním za dobře," zamlouval Aksamit. To jméno všemi prudce hnulo. Živě a hlučně se ptali, jaké jsou teď o něm zprávy, je-li dosud na Moravě.

„Je tam a čeká. Čeká."

„A dočká se, přijde zas jeho čas a snad i záhy," přisvědčoval Talafús, „je-li tak, jak pravíš." Talafús obrátil se k Údrckému. „Král jej opět povolá."

„Na nás se nezatvrdil?" zeptal se s úsměvem Zelenka.

„Proč?!"

„Že jsme neposlechli, že jsme s ním nešli."

„Ó proto! Jistě ne. Jistě nám z toho v duchu děkuje," zvolal Talafús. „Přijde-li zase do Uher, snáze začne, když my tu jsme."

„Ale pak, přijde-li," Aksamit chmuřil čelo, „nebudeme pod ním, nýbrž vedle něho. Bratrstvo nebude proti němu, a i mu pomůže, ale bude při tom samo sobě. Co má, podrží, i to, čeho ještě

dobudeme." Aksamit to mluvil určitěji a chmurněji. „Nic nevydáme, nikomu. A nejprve se na Uhry chystejme."

Starešina kolem vladaře zkřikla jako jedním hlasem, starešina i Pobera i rotmistři nejblíže sedící. Všichni hlučně vítali to, co Aksamit řekl a co si sami myslili.

Jen zachmuřený kněz Ondřej jakoby neslyšel. Stál stranou poblíže okna a mluvil do Václava z Krčína, starého jízdeckého rotmistra zakřivlých nohou ve vysokých škorních, někdy desátníka*) v polní obci táborské. Tomu táborský kněz rozkládal všechen rozpálen, tak že teď v Čechách mají, Rokycana a ti všichni zpronevěřilí, sic že se jim oči teď otevřely, že s papežem nic není, s tou šelmou sedmikorunnou, že již to uznali, že nechová pro Čechy nic kromě záští a jedu – a je, je, Táborské, že ustavičně tupili a proti nim povstali jako proti škůdcům, a kněží jim pozavírali, Korandu starého, Korandu, jenž jeden z prvních viděl světlo boží, když učil M. Hus svaté paměti, starého Korandu že zavezli do vězení i Biskupce, oba starce, to všechno k vůli papeži a Římu a Táborské že donutili, ten Poděbradský, k poslušnosti a k jednotě, jak oni říkají, v řádech kostelních, to jest říkat po latinsku, mši sloužit v modloslužebném ornátě a v plachách, a kázati dle předpisu Rokycanova.

„A za to papež přece nic jim nedal, nesvolil, nic," kněz Ondřej se posupně usmál, „a tak když tolik ran dostali, tolik ponížení od pyšného papeže a jeho dvora, když na ně poštval toho vlašského mnicha, toho Kapistrána, jenž se talácel a chodil v Rakousích a v Polště, na Moravě a bůh ví kde a všude Čechy tupil i kacéřoval, i Rokycanu, i Rokycanu za ohavného kacíře vyhlašoval, chtěli se od Říma, od papeže odtrhnout a spojiti s řeckou církví; už jednali s metropolity řeckými, do Konstantinopole psali – a teď – haha, ať ústa utrou, Konstantinopole mají pohané, Turci – církev řecká

*) *Správce desíti vozů válečných.*

kdeže je – S kým teď jednat a se smlouvat. Konec, konec, anebo, a to bude, ó zajisté, to bude, jednati zase s Římem, s papežem, prositi jej, aby uznal, potvrdil kompaktata a Rokycanu arcibiskupem, toť, to je to hlavní, o to běží, a ne o pravdu boží a evangelium."

Táborský kněz mluvil jedním dechem a již zarudlý, potrhuje rukama zkrátka, ale vášnivě. Všechen zapálen nedbal stolů opodál, hejtmanů a rotmistrů a hluku, aniž toho, že jediný jeho posluchač, starý hejtman táborský, mlčí a jen přikyvuje, ale také kradí se již ohlíží a přešlapuje. Kněz mluvil vášnivě dál a lál Rokycanovi, Poděbradskému, Pražanům –

Vysoké okno, u něhož stáli, tmou zalité, náhle prosvitlo sinavým bleskem. Černou nocí hrom se ozval, prudké zarachocení. Kněz Ondřej stáhnuv obočí, ani se neohlédl, a ještě ostřeji ze sebe vyrazil, že boží hněv udeří na všechny modlosluhy v Čechách a zrádce čisté pravdy boží.

Kněz Ondřej pořád jen o řádech církevních; vedle u stolu mezi staršími samé zas úvahy a politika. Dále však mezi rotmistry a padesátníky už jí nechali i Konstantinopole. Už si jen veselé rozprávky hleděli, na vojanské příhody vzpomínali, na bratří, kteří padli, nebo na ten čas jinde sloužili. I Chujava zapomínal na Konstantinopol křesťanské město, zvláště když Mikeš Šilhavý z Koryčan (šilhal, něco málo, na pravé oko) vypravoval o ženském hejtmanu, o paní v plechu a plátech, která jezdila na koni v čele roty a kterouž paní on Mikeš Šilhavý na své oči viděl za Dunajem na hradě Vajdě, jenž je za Dunajem mezi bažinami, v samých ošidných, zlých mokřinách, tak že do hradu nebylo bezpečného přístupu.

Z toho hradu loupil Kunrat Vajtrachar, rytířského rodu, na sil-

nicích číhal, ale ani ne tak on jako jeho žena, ta že byla mužského srdce, udatná, ta že ty holdy sama vedla a jen hledala, kde by se měla s kým bíti, a vždycky ráda první ránu uhodila.

„Měla vousy?" ušklíbl se Třikrátzlej.

„Neměla, ale hladké líčko má, krev a mléko, všecka spanilá, urostlá. A milovná! Chlapa měla milého, tam na hradě; muž o tom věděl a mlčel."

„Hrdina!" Třikrátzlej se uplivl.

„A ne bázlivý, ale ženě přál."

„Co tedy ta hejtmanka –"

„Zle loupila, a tak císař poslal na ni své lidi. Neslyšeli jste? Před třemi lety bylo, jistě, tak. Císařští přitáhli, ale k hradu pro bahna nemohli a tak nákladně jej oblehali, hráze těmi bažinami vystavěli, a tu teprve pustili na hrad šturm. No a stekli jej."

„Vajtrachárku zabili?"

„Ne, zajali, i se synkem, chlapečka měla, před císaře ji přivedli a ten ji pustil a ještě jí dal list bezpečenství, jí a jejímu dítěti."

„A ten milý její?"

„Ten utekl a našel ji zas, a ona jej zas ponoukala, aby loupili. A loupili, a ten její milý sebrav houf vskočil nočního času zase do toho hradu Vajdy, a zase je oblehli, a tu ten ženský hejtman, ta srdnatá žena vidouc, že neodolá, utekla z hradu i s tím milým."

„A jakže ty, bratře, víš –"

„Já se s ní na silnici potkal, když jela s houfem. Jel jsem tenkrát k Černohorskému,*) myslil jsem do jeho houfu."

„Tomu oko vyťali."

„To už měl vyťaté, a teď, loni, slyšeli jste, u Nového Města za Vídní, v tom boji mu ruku uťali. Je bez oka, bez ruky."

„A slouží?"

*) *Jiří Černohorský z Boskovic.*

„Ale co ta hejtmanka," volal Chujava dychtivě.

„Ta teď se někde potlouká, bůh ví kde, jistě služby hledá."

„Přijede k nám," hlásil Švehla jako by na jisto, s vážnou tváří, ale s očima plnýma smíchu. „Do naší roty, Slimáčku, slyšíš-li, budeš s ní sloužit, a chceš-li ji do stanu –" Všichni se dali do smíchu.

„Co s Němkyní, ale ta Polka," křičel do toho řehotu Baltazar Vlček z Dobré Zemice, hubený jako louč a černý jako cikán, v květované, dlouhé sukni, vybíjeným pasem přepásané. „Kateřina, Polačka."

„Jaká Kateřina!" Volal ten, onen.

„Vlodkova, Vlodka ze Skřinna žena, ta se oddala také řemeslu rytířskému. Také ve zbroji vyjíždí na holdy, rotu vodí, velké zájmy činí široko daleko."

„Odkud."

„S Bervaltu hradu."

„Znám! Znám!" zabručel Třikrátzlej.

„U Osvěčíma, znám," hlásil se Lysák hejtman i Puchomírský a s ním Koňata z Olešnice.

„Má-li také milého," ptal se vesele Oheň z Prancborka.

„To nemá, ne. Ale také se nebojí, srdnatá; král jí pohrozil, že bude hodnou pomstou kázána, ale ona nic a Vlodek nic, loupí a vybírají dědiny a tvrze a všecko, co v nich. Já ji viděl," volal Vlček s jakousi pochlubou, silnějším hlasem. „Na vraném koni, a sedlo, milí bratří, to jste měli vidět, a uzdu a prsosiny, všecko samé –"

Dost. Už ho nebylo slyšet, ač ještě několik slov dále mluvil. Také ho již nikdo neposlouchal. Muzika jako přívalem zdusila jeho hlas. Všichni se po ní obraceli, ke dveřím, kdež dva cimbály z nenadání zařinčely; s nimi spustily dvoje housle a píšťaly.

Jen se ozvaly, zajuchal ten onen napitý rotmistr. Chujava jako

kohoutek hned mezi nejprvnějšími. Nechal stolu a spěchal k cymbalistům dlouhých vlasů, v bílých nohavicích i huňkách usednuvších k cymbálům dál ode dveří na stůl položeným, k hudcům a pištcům, kteří stáli za nimi a s nimi hráli. Za Chujavou přišli jiní z bratří (a mnohý již nejistým krokem, ale všichni rozjaření), obstoupili hudebníky a začali pozvukovat, Chujava první, začali hlavy k rameni pochylovat, rukou potrhovat po hudbě, jak její proud, nejprve vážný a elegický, je dojímal a pak zažehoval, když z mírného tempa se zrychloval, ohnivěl.

Sál zvučel hudbou i hlučnou směsí hlasů u stolů, výkřiky, pak i zpěvem. Venku černem temně hřímalo; nikdo však toho hlasu už neslyšel, a také se nikdo již neohlédl, když vysokými okny prosvitl ssinalý, bleskový zážeh.

V tu chvíli, když hudci začali hrát, zmizel kněz Ondřej; za chvíli po něm odešel Aksamit.

Nemiloval takového veselí, kteréž kněz Ondřej měl za hřích a ohavnost spuštění, kterémuž však Aksamit, ač přísný Tábor, nemohl zabránit. I Matěj z Kněžic záhy odešel. Ostatní však starší bratrstva, nejen mladí Komorovští, nýbrž i Petr starý zůstali s rotmistry, s kapitány a s dobrými lidmi z rot a zalévali duši, obzvláště Milichar Pijanda z Rozkošníku. Ten drže pohár v ruce chodil mezi rozjařenými, podnapilými, sám už maje od pití těžké škorně a lampáš v hlavě, a vykládal jim, jednotlivým i celým skupinám, vykřikoval, aby počuli, aby poslechli, co Uhři, co král psali Bardijovským kramářům, on, Pijanda, že to pánům bratrům poví, aby měli dobrý pozor, že je to latinsky, on, Pijanda, že umí latinsky, že jim to poví latinskou latinou. A maje posměšek v tváři do temna rudé, roztáhl ruce, až z poháru nevěda uléval, a spustil kazatelsky:

„Vos, nos, ribus neribus, hofnicas! Bratři hofnicas. Rozumíte-li

latině. Jistě, že rozumíte latině. To je proti nám, na nás hofnicas. A my jim bratři, bratříčkové odpovíme sprostně, jak bratrstvo odpovídá, odpovíme jim ohněm a holdy, budeme pálit a hubit! Hubit je budeme, Němce, jircháře smradlavé. Bohdá jim srozumitedlně odpovíme, těm Bardijovským, bratři, Bardijovským ribus neribus, hofnicas! –"

Křičel, až mu brunátné hrdlo naběhlo, i žíla na červeném, zpoceném čele; křičel, aby překřičel řinčivou hudbu i příval divokého souhlasu, kterýmž napilí bratři vítali jeho návrh i „latinu".

Mária, ačkoliv se nadála, že Talafús k ní toho večera nepřijde, přece čekala a dlouho čekala. Dychtila zvědět, co bylo v radě starších bratrstva, co ve velké síni, když se tam, jak se od Verony doslechla, shromáždili také i kapitáni a rotmistři dole z ležení. Bylo již po půl noci, když ulehla.

Ráno se záhy probudila. Verona a Katka, když ji strojily, nevěděly nic, leda jen, že velkomožní páni měli velkou pijatiku, skoro až do rána, a že jim hudci hráli.

Mihály, kteréhož si pak dala zavolati, přinesl více. O Žáčkovi, na kterého se ptala především, nevěděl nic, ač po něm pátral; za to přinesl novinu, že Konstantinopol město padlo, že pohané Turci ho dobyli a že snaď už táhnou od něho dál a rovnou prý na Uhry.

Mária se lekla, až jí oči na okamžik ztrnuly. Cítila jako křesťanka, že to je veliké neštěstí, že to boží dopuštění, a zároveň uhodil strach z pohanů Turků, o nichž od dětství slýchala mluviti vždy s bázní a s ošklivostí. Do té chvíle byly jí hrůzou vzdálenou, dalekou; ale teď už se ta hrůza hnula a valí se k nim, na ně, a přímo na Uhry. Tam Turci a tady –

Tím dychtivěji čekala na Talafúsa. Než nepřicházel, ač bylo drahně po ránu. Šla do přední jizby k oknu, na dvůr vyhlížela. Chmury se ještě přeháněly oblohou, ale již se trhaly. Vítr bořil jejich hrady, a bylo znát, že se jimi dobývá vítězné slunce. Na nádvoří jasněji a živo. Cvakot podkov hlučně se rozlehal mezi budovami a směs hlasů a pokřiků. Přiváděli koně, a jiní také již sedlaní stáli u vrat hradského paláce. Sedla všech bohatá, s lenošky, potažena barevnou koží, to rudou, to blankytnou, ono temně

modrou, všecka vybíjená stříbrem, každé s dekem purpurové, zelené nebo modré barvy, svítícím květy a ornamenty bohatého šiku.*)

Mária se na skupinu pěkných klusáků a čeleď při nich a na pacholata dlouho nedívala. Z vrat palácových, té chvíle do kořen otevřených, vykročil Aksamit v helmici, v plátech, v rudém plášti, s ním oba Komorovští mladí rovněž v brnění a bohatě vystrojení, za nimi Talafús, Matěj z Kněžic, Údrcký, Pijanda, Petr starý, všichni starší bratrstva, všichni v plné zbroji a vystrojení. Vsedli na koně, vsedla i jejich pacholata a ostatní čeleď. Jeli nádvořím dolů k bráně.

Mihály, jenž za chvíli přišel nevolán, přinesl, že všichni starší jeli do ležení, tam že novotní chlapi, nově naverbované roty budou přísahat jim, těm starším a kapitánům a rotmistrům z rot a všemu bratrstvu, proto ta nádhera a sláva. Mária překvapena okamžik mlčela; pak pohodila hlavou a řekla:

„Přísahat! Oni! Že budou věrní v loupeži, v holdech a pálení. Jaké rouhání!“

Přistoupila k oknu, jímž bylo viděti s hradu do kraje i na část táboru. Hnutí v něm a ruch. Zahlédla houfce sešikované, postupující k prostoře ve středu ležení. Praporce vlály nad nimi, a že se zjasnilo a slunce vysvítilo, pobleskovalo z houfů od lesklé zbraně. Slyšela rachot bubnů, trouby hlaholily. Všechny ty roty řadily se na prostoře obklopené žoldnéři a všelikou chasou táborovou. Tím zástupem vjel na volnou prostoru před šik nových bratříků shluk jezdců v plné zbroji. V čele skvělé té družiny jezdec v červeném plášti, Aksamit. Zarazil koně čelem k sešikovaným a všichni v družině po něm. Mávl pravicí, v níž se mu zableskl hejtmanský klaničník. Rohy umlkly i bubny. Ticho dole, Aksamit asi mluví.

*) *Zlaté, stříbrné nebo mosazné niti na vyšívání.*

Mária neslyšela, jen se domýšlela a tím jistěji, když zahlédla dva bradaté muže v černých řízách předstoupivší před šik. Jistě kněží, jistě budou předříkávat přísahu. Odstoupila rychle od okna nechtějíc se dále dívati a usedla do koutku. Teď že už čas, uvažovala, aby odeslala zprávu, až teď ještě s Talafúsem promluví, že Mihály musí už do Vlach města vyhledat toho věrného Němce, Stompoipla Hannesa, aby se vydal k jagerskému biskupovi se zprávami, povědět mu, co za tu dobu vyzvěděla, a přeptati se na Lászla, který tam u toho Němce snad skryt už čeká anebo již co nevidět do Vlach přibude.

Do jejího přemýšlení uhodilo pojednou zdola z ležení temné bubnování i hlaholné troubení. Pozvedla hlavu, naslouchala. Tam dole už asi teď konec. Odpřisáhli ti loupežníci, boha za svědka volali.

Za drahnou chvíli uslyšela ze dvora hlučný dusot koní. Vyskočila, chvátala k druhému oknu. Přijeli, Aksamit, Talafús, všichni. Bylo poledne. Myslila, teď že Talafús ji navštíví. Poledne dávno minulo a ještě nevstoupil. Mrzela se na něj, umiňovala si, že mu vzkáže, až přijde, že je churava, že s ním nemůže mluvit; vyskočila však, když uslyšela, bylo již pozdě odpoledne, crnčení ostruh, jeho kroky. Vyskočila, než přemohši se, hned opět usedla. Byla zasmušilá, chladná, když vkročil, a jakoby lhostejně naslouchala, když se omlouval a vysvětloval. A najednou si vzpomněl:

„O Konstantinopoli slyšelas?"

„Slyšela. Teď půjdete na Turky –"

Ta slova řekla jízlivě, s úsměškem.

„Ne, na ty ať si jdou Uhři," odvětil klidně s úsměvem. „Nás ještě nepálí."

„Tedy tu zůstanete. Myslíte, že budete mít teď pokoj, když Uhři mají Turka v týle."

„Ani teď nás nenechají. Už Bardijovské proti nám ponoukají."

„Aby Bardijovští začali?"

„Ale, Mário, cože se tak staráš o vojnu?"

„O vojnu se nestarám, ale o tebe. Abych věděla, co ty, zůstaneš-li tu, či obrátíme-li se jinam."

„Na čas se snad rozloučíme," řekl s úsměvem, jak mu zalahodila svou starostí a nařeknutým strachem z rozloučení.

Prudce se po něm obrátila.

„Ty odtud! A já, co já –"

„Tady budeš v bezpečnosti."

„Jedeš tedy do pole! Kam, prosím tebe, kam –“

„Na malou výjezdu.“

„Dolů, na dolní zemi –“

„Ne.“

„Kam tedy?“

„Jen tak.“

„Na Bardijovské.“

Usmál se a mlčel.

„Na Bardijovské,“ opakovala naléhavěji.

„Ale Mário –“ Pohled Talafúsův, v němž bylo nejen překvapení, nýbrž i zákmit nedůvěry, ji zarazil.

Zalekla se, než v tom upřela na něj oči a smutně se usmívajíc povzdechla:

„Už nesmím ani strach o tebe mít, nesmím se na tebe zeptat a musí mně být jedno, zůstanu-li tu sama nebo budu-li moci s tebou.“

Nedomluvila, nemohla, jak náhle se k ní nachýliv, přitiskl ji hlavu ke svým prsům a hladil ji a konejšil, však že ještě nejede a hned nepojede, hned ještě ne. Usmála se, vyjasnila tvář, a té chvíle se již více neptala. Na večer však už věděla, že starší nazejtří ze Spišského zámku se rozjedou na svá místa a že se bratrstvo teď chystá především na Bardijovské.

Starší bratrstva se skutečně druhého dne rozloučili se Spišským hradem až na Údrckého, kterýž tu zůstal ještě přes noc. Po ránu odjel i on; v ten čas vytrhly z táboru dvě roty pěší, jedna Černého Petříka, suchého, dlouhého hejtmana, jenž jel na strakaté kobyle, druhá Baltazara Vlčka z Dobré Zemice, jenž měl ve své rotě skoro samé Slezáky, Čechy i Poláky.

I na tyto roty se Mária vyptávala Talafúsa, když jejich odchod

z ležení s okna uviděla. Ptala se na ně, kam táhnou a na Dunajec hrad, když uslyšela, že rota Černého Petříka v tu stranu míří a kdežc je ten hrad, kudy tam táhnou. Uslyšela, že přes Plavnici, Lubovňu, Gnězdo a pak pořád dále mezi vrchy a hvozdy až ke kartouzům, ke klášteru mezi horami a lesy, v údolí u samé řeky Dunajce, za tou že již Polsko, a kus dále za tímto klášterem u Lechnice – Nedomluvil. Jak toto jméno Mária zaslechla, škubla sebou a maně opakovala jako ulekaně:

„U Lechnice?"

„Tak; to je dědina od silnice na levo, jedeme-li odtud na Dunajec, v údolí mezi lesy, od toho kláštera dobré půl hodiny."

Mária majíc oči před se upřeny jako ze zamyšlení se optala, je-li ten klášter také na cestě.

„Je. Ten klášter naši před dvacíti lety vybili. To jsme tu ještě nebyli napořád, to tenkrát přímo z Čech vtrhli sem do Spiše."

Mária by to jindy byla s tajeným rozhořčením vyslechla; té chvíle však jakoby prázdný zvuk o sluch jí zavadil a jakoby zapomněla, opakovala více před se nežli otázkou k Talafúsovi:

„Malá dědina – Lechnice – Lechnice –" Tvář její se změnila; vážná byla, až ustrašena, jako tvář dítěte naslouchajícího nějakému děsivému místu chmurné pohádky.

„Co je ti, Mário! Co máš s Lechnicí?"

„Je tam farář –"

„Jistě, kostel tam je."

„Malý, suchý farář, zvadlý a bledý, má velkou bradu a takové oči mocné –"

„Co to mluvíš?"

„Má dvě černé knížky a –"

„Dvě černé knížky a – Co a –"

„V těch knížkách říká, v té větší a duše zemřelých volá. Volá a přijdou mu, poslechnou, zjevují se."

„Kdes to slyšela!"

„Na Rychnavě."

„Od koho!"

„Starý harfeník to čeledi vypravoval."

„Snad v hrdlo lhal. Takový harfeník –"

„Ne, ne, pravdu mluvil. A kolik dní cesty je tam odtud?"

„Za dobré jízdy čtyři. Snad bys tam nechtěla!"

Mária hledíc před se, mlčela.

„Ty se toho faráře bojíš, ani ho neznajíc, Mário –" Talafús se zasmál. „Chtěla bys ho vidět? Dám ti jej sem přivézt. Ale tady by asi nečaroval, to může jen doma, v kostele. Chceš-li tedy –"

„Ne, sem ne."

„Tedy tam."

Mária obrátila oči po Talafúsovi.

„Bylo by možná? Zavezl bys mne tam –"

„Nebo bych tě tam dal zavézti, když bych sám nemohl. Chceš něco na tom faráři? Chceš –" usmíval se, chtěje ji poškádlit, ale ihned zvážněl a pronikavě na ni pohlédl, jak mu problesklo, že by chtěla uvidět duši nějakou, že to snad ten její milý nebožec, jenž zahynul v bitvě u Samoše. I opakoval: „Chceš-li se tam podívat?"

„Třeba." Bezděky se otřásla a hned dodala: „Ale ne hned, ne hned – až později." Mluvila jako zmožena a v tom, jakoby dál už nemohla, zmlkla.

Talafús mávl rukou, jakoby zaháněl její myšlenku, a řekl tónem domluvy:

„Mário, nač myslíš!"

Hlava i ramena se jí vztyčily; oči jí pevně utkvěly na jeho tváři; číhala, pásla, co řekne.

„Snad bys chtěla uvidět – toho –"

„Koho!" zeptala se temným hlasem, ostře však, když Talafús nedořekl, napřed již popuzená, očekávajíc nějaké nevhodné jeho slovo. Talafús se však uhnul.

„Zapomeň, Mário –" Sáhl po její ruce. Bílý stín přelétl jejím lícem. Prudce vstala a rozčileně, vzrušená vyrazila:

„To mně říkáš ty? Víš-li u Samoše –" Slzy jí vyhrkly do očí; ale v tom se otočila a vrazila do své ložnice.

Talafús hleděl za ní překvapen, užaslý. Chvilku tak stál upíraje zrak ke dveřím, ale nevkročil tam. Čekal, vrátí-li se, čekal, uvažoval, jaká je divná, pojednou zase taková jako první čas na Muráni hradu, když ji unesl. Už myslil, že zapomněla, že je všecko v poli. A najednou zase vyšlehlo a tak prudce! –

Když pak odpoledne k ní zase přišel, byla sice málomluvna, ale, jak se zdálo, klidna. O Lechnici, o čarodějném faráři se ani nezmínila; za to si vyžádala list bezpečenství pro Mihála, toho že by si ráda poslala do Vlach města, aby jí nakoupil různé věci, jmenovitě sukna a plátna.

„Proč nepošleš Veronu nebo Katku? Rozumí-li tomu Mihály?"

„Líp nežli obě dvě, a víc unese a zná se v městě, znají ho," odvětila klidně a prostě.

Talafús napsal několik řádek a přitiskl svou pečeť. Mária vzkázala po Veroně Mihálovi, aby hned přišel. Když vstoupil, odevzdala mu před Talafúsem list a peníze, nařizujíc mu, co má koupit a kde, zeptala se ho, kdy se vydá na cestu.

„Jak velkomožná paní poroučí. Třeba ještě dnes."

„To bys tam musil nocovat. Vyjdi zítra po ránu."

Poklonil se paní, Talafúsovi a šel. Vrátil se však k Márii na večer, když byla sama; přišel opatrně, tajně, ohlížeje se slídivě skoro za každým krokem. Mária již na něj čekala. Mluvila s ním maďarsky, ne již o sukně a plátně, nýbrž o věrném Němci, sousedovi vlašském Hannesu Stompoiplovi, a jeho známých, na něž bylo spolehnutí, o Lászlovi, o starších bratrstva, o jejich vojsku.

Mihály se vrátil od své velitelky tak, jak přišel, opatrně, aby ho nikdo neshlédl. A zrovna tak opatrně odcházel, vyhlížeje po Žáčkovi i Maříkovi, časně ráno, ne po ránu, jakmile se branky vedoucí na můstky přes příkopy otevřely. Chvátal do Vlach, kamž nesl důležité zprávy, jež mu Mária svěřila, i zprávy o tom, co sám seznal a vyšetřil. Byl vojenství zkušený, sám bývalý bojovník poznal sílu bratrstva na Spišském hradě i dole pod ním v ležení.

První, nač se ve Vlachách Stompoipla Hannesa ptal, bylo, je-li tu Lászlo. Nebyl. Nic o něm nevěděli. Jenom to Stompoipel mohl říci, co se proslýchá, co donesli kupci z Budína, dole že se začali chystat na ty loupežné bratříky, mladý Huňad že povede vojsko, ne starý. O tom že došly noviny, ale na ten čas že není nic více slyšet. Pak Mihály oznámil, co nese, jmenovitě o poradě starších bratrstva, že se chystají zase na výjezdu a dle všeho velikou, jmenovitě proti Bardijovským, těm že nutno vzkázat a jagerskému biskupu také, aby vybrali spolehlivého člověka, že nelze čekat, až přijde Lászlo. Zároveň si také vyžádal, aby mu na Spišský zámek dali vědět, kdyby Lászlo přišel, a smluvil se Stompoiplem, jak by jej, Mihála, zpravili, kdyby Lászlo z nenadání přišel.

Když pak Mihály z domu Stompoipla Hannesa vykročil, lekl se. Zahlédlť opodál selského synka v obráceném kožíšku, s valaškou v ruce, toho, kterého před tím viděl v ležení a kterého měl na jisto

za ranhojičova pomocníka. Blížil se právě od kostela k příbytku Stompoiplovu.

Mihály uskočil na první leknutí zase do síně; upozorniv Stompoipla, krčil se a číhal, co ten synek. Viděl jej, an se ohlíží po stavení, opatrně však, že jde dál, že se zase vrací a opět jde zpátky. A v tom zmizel.

Stompoipel vyšel ven a vydal se za mladým tím sedlákem, volně, nenápadně, pohvizduje si, úkosem však vyhlížel pátravě v pravo, v levo. A ne dlouho. Za rohem, u plotu stál ten synek, přikrčen, jakoby na někoho čekal. Stompoipel jako by si ho ani nevšiml, vešel do sousedství a chvíli tam pobyl. Když se vracel, byl synek už ten tam.

Mihály, jenž zůstal u Stompoiplů, až se hospodář vrátil, zlostně vybuchl a klel, když uslyšel zprávu o tom zvědovi, a lál, to že je lotr, to že byl jistě ten ranhojič, špehéř prokletý, kde že se tu vzal, šelma ohavná, a že jej, Mihála, stopuje. Divili se tomu, jak že by jej tu mohl stopovati, a jak zvěděl, že tu Mihály je, nebo že sem půjde.

„A ví to, zvěděl to, bestie!" zlobil se Mihály. „Ve dne, v noci ho mám v patách. Na hradě mne hlídá, nebo dává hlídat, každý krok, on i to české prase, ten Mařík."

Stompoipel chlácholil Mihála, co že se zlobí, však že ten lotr nic jiného nezvěděl, nežli že tu Mihály byl, a jiného nic nezví, co že na tom, že Mihály u něho, Stompoipla, byl, ať jde také k jiným známým a do krámů, ať kupuje, ať jde k Endresu Furmanovi a Ubelmanovi, od Ubelmana k starému Stenzlovi, a Gall Aller že jej také rád uvidí, že také zuří na ty Čechy.

„A v krčmě se stav, u beránka."

„Stavím, to stavím, a půjdu, jak pravíš. Napadlo mne nejprve,

abych šel až večer, aby neviděl. Ale to by teprve – Ne, takhle bude líp. Zmateme ho."

Šel a chodil po známých, jak je Stompoipel jmenoval, kupoval a pak, bylo již pozdě odpoledne, maje balík sukna na zádech, provázen mladým Němcem, jenž nesl zase balík plátna, zamířil k Spišskému zámku. Selského synka již ani okem nespatřil, ani v městě, ani cestou. Doma, na Spišském hradě se marně po něm sháněl.

Nemohl ho tu spatřiti, poněvadž se Žáček nevrátil, nýbrž zůstal na tu noc ve Vlachách městě. V noci však se z hospody vytratil a obcházel dům Stompoipla Hannesa, obcházel i v sousedství číhal. Nadarmo však.

Dokud v domě Stompoiplově svítili, nikdo do něho nevkročil, a když světlo zhaslo, nikdo z něho nevyšel. Žáček vrátil se až na úsvitě a s nepořízenou. Ve Vlachách zůstal celé dopoledne. Za ten čas si zjistil, že Stompoipel zašel na radnici, tam drahnou chvíli pobyl, a že rovnou se odtud vrátil domů. Toho však Žáček nepostřehl a dohlídati se nemohl, že na radnici byl také Stompoiplův soused Gall Aller a že syn Allerův po obědě nepozorovaně vyšel zadními vrátky ze stavení a nenápadně z města, maje v pasu list s pečetí vlašské radnice, aby se mohl osvědčit právu města Bardijova, kamž spěšně nesl důležité, Máriou dodané zprávy o bratrstvu, že se chystá na ně, na Bardijovské.

XIII.

Rozmrzen, nespokojen vrátil se Žáček na Spišský hrad. Marně vážil cestu do Vlach, nic nenašel, ani stopy ne. Proto mlčel o své cestě; ani Poberovi se o ní nezmínil. Doma, na hradě také dále nic nezpozoroval, ani on, ani Mařík, ač sledovali každý krok Mi-

hálův. Za dva dny po té Žáček zmizel z hradu i z ležení, a sice ráno před úsvitem po minulém večeru, kterého si jej Aksamit dal zavolat a kterého s ním sám mezi čtyřma očima dlouho jednal.

Mihály, jenž Žáčka hlídal jako Žáček jej samého, teprve na večer nabyl jistoty, že Žáček zmizel, že se vydal na delší cestu, jistě na výzvědy. Oddechl si. Také Mária ráda uslyšela, když jí Mihály nazejtří ráno tu zprávu oznámil a dodal:

„Teď budu mít volnější cestu dolů."

Mínil dolů do Podhradí, kamž od svého návratu z Vlach města denně, odpoledne, měl docházet, do krčmy, „na víno", vlastně však se podívat, není-li tam někdo z Vlach od Stompoipla Hannesa s nějakou zprávou, jmenovitě o Lászlovi.

Po tři dny odpoledne tam chodil nadarmo; čtvrtého odpoledne zastal tam Němce, souseda z Vlach vyslaného Stompoiplem. Pohovořil s ním zkrátka, jako mimochodem, ani za stůl s ním nezasednuv. Němec záhy odešel. Mihály zůstal jako jindy, ale když dopil, nevrátil se rovnou na hrad, nýbrž zašel k starému kapitolnímu kostelu v Podhradí, u jehož dveří ten Němec čekal. Od něho Mihály uslyšel, že posel k Bardijovským odeslán a včera večer že přibyl do Vlach ten Uher, na kterého on, Mihály, se onehdy přeptával, tomu Uhrovi že Stompoipel všecko už řekl a ten Uher že počká schován u Stompoipla Hannesa, tak aby on, Mihály, přišel do Vlach, co nejdříve bude moci.

Více spolu nemluvili. Mihály vrátil se na hrad; tentokráte pospíchal. Noviny jeho Máriu vzrušily. Bylo to zřejmo na její tváři, na neklidné řeči, jak se rozčileně hned ptala, hned zase ukládala, co by Lászlovi měl Mihály ještě říci, nač se Lászla otázati.

Když Mihály se nazejtří vypravil do Vlach, opět za záminkou, že tam jde jí na koupi, nemohla se ho dočkat. Už jej pak i vyhlí-

žela, a když jej s okna spatřila, vyšla mu vstříc do předsíně, kde právě Verona meškala. A tu s ním z opatrnosti ostala; mohla tak učinit, poněvadž Verona maďarsky nerozuměla. Vykládal zboží, které přinesl, hedvábí, různé cetky a šiky na vyšívání, při tom však oznamoval, co Laszlo přinesl z dolní země.

Mária se z počátku nachylovala k přineseným věcem a prohlížela si je z opatrnosti, k vůli Veroně, ač se chvěla dychtivostí po novinách; a záhy pro ně zapomněla na cetky a hedvábí. Už jen poslouchala, nebo vzrušenými otázkami přerušovala Mihálovo vypravování.

Uslyšela, že jagerský biskup jí požehnání posílá, a vzkazuje, aby vytrvala tak, jak na ní na Rychnavě žádal, aby zůstala tak statečnou, aby byla stále toho pamětliva, že to vše činí pro svatou víru a proto, aby uherská země byla očištěna od těch kacířů a loupežníků; svou pomocí že poslouží svaté věci a bude míti zásluhu.

Máriina víčka dlouhých, černých řas zamžikala za těch slov. Uznání vznešeného biskupa bylo jí útěchou a povznesením; v ten okamžik uvědomila si zase jasně a živě, že není tak sama a opuštěna, jak poslední dobou na mysl jí tísnivě připadalo, že tu není marně a že čekají od ní velké služby. Hned a dychtivě se ptala, přitáhnou-li krajané z dolní země sem k Spišskému zámku, říkal-li o tom Lászlo.

„Chystají se dole, to Lászlo řekl."

„Na Turka snad."

„O tom také mluvil, o Konstantinopoli. Ale proto tady těch českých loupežníků nenechají, na ty že jistě potáhnou, a ty, velkomožná paní, máš na to pamatovat a chystat se, kdyby snad naši sem přitrhli a hrad oblehli."

Odmlčela se, zamyslila. Tíha úkolu jen naznačeného dolehla, i nebezpečenství, jež v něm bylo.

„Lászlo přijde zas," přerušoval Mihály náhlé ticho, „a přijde brzo, jak bude dole vše připraveno."

„Už odešel!"

„Hned, jak jsem mu vše pověděl."

„Všecko, jak náleží."

„Všecko, cos mně, velkomožná paní, svěřila i co jsem viděl a pozoroval, o ležení a hlavně o hradu."

„Jak zvíme zas o Lászlovi."

„Skrze Stompoipla Hannesa."

„Bardijovským už vzkázal –"

„Vzkázal; teď už vědí a přichystají se na uvítanou těch –" Mihály se ušklíbl a v tom si vzpomněl:

„Lászlo, když o tom slyšel, se ptal, kdo odtud povede tu výjezdu na Bardijovské."

Mária se zarazila. Kdo výjezdu povede –

Kdyby snad Talafús – Asi jistě. Onehdy se jí sice na plno nepřiznal, ale pojede. A kdyby se více nevrátil, co pak – Aksamit by ji z hradu hned vypudil, nečekaje, bez ohledu, a zrovna teď, v rozhodnou chvíli – V této úvaze, s ní zároveň, zachvěl se i temný strach o Talafúsa. Hned se však tomu leknutí vzepřela, hned se pro ně v duchu kárala, cože se o něj strachuje, ona, ona!

Přece však, když Talafús k ní večer přišel a s úsměvem oznámil, že sem k ní za delší dobu teď nevkročí, že zítra odjede, zarazila se, a hned se starostně ptala, kam pojede, snad že na Bardijovské. Tentokráte již nezamlouval a přímo přisvědčil.

„Pojedeš do boje!"

„Snad ani ne. Udeříme na ty Němce z nenadání. Nečekají nás," dodal s úsměvem.

Márii se náhle zamíhaly oči; pak hleděla před se v chmurném

mlčení. Starost v tom viděl, obavy o něj. Vzal Máriu kolem pasu.

„Co se tak staráš, Mário!"

Vytrhla se, dlaní přejela čelo a hlasem něžně měkkým se optala:

„Sem na Spišský zámek se vrátíš."

„Vrátím, a snad tě odtud odvezu."

„Kam bys mne zavezl?" ptala se vzrušeně.

„Dále do hor."

„Snad na ten Dunajec," vyhrkla z náhlého leknutí.

„Tam by bylo nejjistěji."

„Tam až! Až na polské hranice blízko toho kláštera u Lechnice – Ne, zůstanu tady, necháš mne tu."

Talafús myslil, že v tom odporu je strach z lechnické fary, z faráře černokněžníka; nezavadil však o to ani slovem a jen chlácholil.

„Ještě se nechystej na stěhování. Uhři tu ještě nejsou," zasmál se, „a myslím, že ani nepřitáhnou. Chystají se na Turka, jak je slyšet. Nestarej se. A jen tuto noc, Mário, ještě mám, netruď se, duše má! –"

Toho večera náhlé pohnutí v jízdných rotách Kozicově a Poberově a v pěší starého Zelenky. Výjezda! A hned zítra, časně ráno, ještě za tmy ať vytrhnou. Tak z hradu rozkázáno. Milichar Pijanda z Rozkošníku s tím přijel, a ve jméno vladaře Aksamita a starších bratří vyhlásil. Kam ta výjezda, neřekl, ale hned se všude rozlétlo jako jistotná věc, že na Bardijovské.

Každý rád poslechl. Ležení a jeho ležáctví měli už do syta. Chutě se chystali, zbraň přehlíželi, sedla i řemení, kožené láhve plnili vínem, do vaku uložili jídlo a pak se při ohních posilovali hojnou večeří a hojnějším ještě vínem, obzvláště Ondris Chujava Slimáček, jenž měl mnoho řečí o výjezdě, o Bardijovských, jak

oči vyvalí, až se oni, bratříci, tak znenadání přihrnou, a jaká hojná kořist bude a velké bituňky.

Jediný z roty se netěšil, Štěpán Kozic, bratr kapitána Janka Kozice Vlka; on jediný měl zasmušilou tvář a nerudně přihlížel přípravám k výjezdě. On sám jediný z roty musí ostat v ležení; bratr kapitán mu to řekl hned, jak došel rozkaz. Štefan prosil, aby jej vzal s sebou. Janko se zamračil.

„Rád bych, bratře, ale měl bys velkou nesnáz, jistě nesnáz." To neřekl, co zároveň pomyslil, že by oni, rota, měli se Štefanem také velkou nesnáz. Zachrchlal a pak z temna a ostře dodal, ať Štefan pováží, že to výjezda do nepřátelské země, a čert že nespí.

„Pak, bratře, pamatuj, co bylo, otecko – Víš-li. Kdyby se něco stalo. Nechci tě mít na svědomí. Otec by mne, víš-li, proklel, třikrát proklel. Jen počkej, však se, myslím, záhy vrátíme." Tak Janko rozhodl i těšil a zároveň Štefanovi hned nabídl, že jej vyprovodí nahoru na hrad, kdež má Štefan přichystanou komoru pro sebe a Míšu a místo v stáji pro koně. Štefan však odepřel, že nepůjde, teď ne, ale až zítra, v ležení že zůstane do rána, do výjezdy, aby ještě viděl rotu odjíždět.

Tak se stalo, a on se první probudil, on první vyšel před stan, prve nežli kohouti, budíčkové táboroví, zazpívali. Pak trubač zatroubil a „vzhůru" voláno. Jezdci krmili koně a sami se chystali. Tu tam zaplanul oheň do ranní tmy, do ranního chladu. Ruch a šum v rotě mezi stany, přecházení, volání, krátké hovory, řinčení šavlí. Vyváděli koně, vsedali na ně, v řady se stavěli.

Tak bylo i v sousedství, v Poberově rotě a dál, kdež se černaly boudy a baráky Rusínů Zelenkových. A ještě dále, při kraji ležení, kdež se protmívaly řady vozů, také hluk a pokmity světel, hořících loučí i svítilen. Mělať také část vozů vytrhnouti.

Janko Kozic v tmavém plášti, palcát kapitánský v ruce, sedě na Dereši, vysokém svém grošovatém bělouši, přejížděl první řad své roty. Na východě za hradem svítalo. Hrad, jenž do té chvíle jako černá mátoha se vznášel nad jitřní, šerou krajinou a tmavým ležením, pojednou jasněl. Po cimbuří vysoké věže chvěl se přísvit červánků, jasnější tím, že spodní část širého hradu byla dosud zatopena šerem a hlubokými stíny.

V tu chvíli přijel Talafús, vrchní velitel výpravy, a s ním padesátník Šárovec i Mařík sluha a pachole. Talafús promluvil s Kozicem, otočil koně a zamířil dále k Zelenkovi a k vozům. Jel kolem roty Poberovy, také již sešikované. Mlčky pokynul rotmistru, jenž čekal v čele roty. Pobera také jako němý pozdravil, s tváří tvrdě zamračenou.

Většina táboru ještě spala. Do ranního ticha tu tam uhodil v sešikovaných rotách jízdných temný náraz kopyta; tu tam kůň zafrkal, otřásl se, šavle zazvonila o střemen. Kapitán Janko objel všechnu rotu, pak otočil koně stranou tam, kdež stál Štefan v bílé širici přes ramena. Byl bledší v ranním chladu i pohnutím. Bratr se s ním prve u stanu zkrátka rozloučil; teď ještě jednou k němu zajel, aby mu připomenul, ať tedy v ležení neostává, ať najisto se vystěhuje nahoru na hrad. To všecko řekl Janko úsečně svým přichraptělým hlasem; pojednou však drsný ten tón změkl, když dodal:

„Netrap se, bratře, netrap. Brzy zase přijedeme. No, zdráv se tu mívej! S Bohem!“

V tom harcoval k rotě ostrým klusem padesátník Talafúsův Šárovec. Dojížděje dával znamení, aby vytrhli, jak velitel jej poslal s tím rozkazem. Janko Vlk otočil koně, pobodl jéj, kůň dlouhý skok, dva, a již byl kapitán opět před rotou; mávl buzdi-

ganem, zkřikl, trubač zatroubil. Rota se hnula. Řada za řadou vyjížděla, hluk jízdného houfu se ozval a rozléhal, směs zvuků, koňské dusání, zbraň i řemení, hovory, a v to i veselé zařehtání klusáků. Vše bylo tak křepké, a svěží jako ráno samo; koně bystře vykračovali, ušima stříhali a bratříci v rotě se těšili, vesele před se hleděli, vesele hovořili a smáli se.

Štefan stoje jako socha se spuštěnými k bokům pahýly, zahalenými bílou širicí s ramenou splývající, dychtivě naslouchal tomu hluku rozjeté roty jako líbezné hudbě a smutně, s hořkou závistí

díval se za bratříky, jak zajíždějí ven z ležení, jak zanikají za stany, za vozy v ranní mlze.

Když poslední jezdci bratrovy roty zmizeli jeho zrakům, vrátil se do stanu a nečekal na Poberovu rotu a na pěší houf. Ten vytrhl poslední. V jeho čele jel se sivým Zelenkou Talafús. Po hradě se ohlížel, po hradském stavení, kdež strávil tuto noc. Na Máriu myslil, jak byla rozkošná, milovná, jak se pak jednu chvíli pojednou zasmušila i odmlčela a nechtěla říci, co jí je a neřekla, ale jak znenadání sama jej chytla, objala a zas ihned pustila i odvracela se, divná, divná, když za ní skočil a chtěl ji v náručí sevřít. A jen se ptala, kdy se hodlá vrátit, varovně připomínala, aby se sám daleko napřed nepouštěl a zbytečně se nevydával v nebezpečenství. Ještě jednou ji pak uviděl; když odešel, přiskočila k oknu a kynula mu dolů na dvůr. Tak ji pak cestou ještě dlouho viděl; z mysli mu nešla, jak ji naposledy shlédl s okna se vychylující v ranním úsvitu, v bílém rouše, ubledlou po rozkošné noci, pod kšticí havraních vlasů, pod jejich nádherou na rychlo, volně upravenou.

Mária, když Talafús zmizel s družinou v temném klenutí vysoké brány, odcházela zvolna od okna. V ten okamžik zase ji chytl o něj strach a líto jí ho bylo, jak už v noci takový okamžik jí přišel; Talafús jede do záhuby, snad se již nevrátí – Ale musí, musí tak být, musí. Tvrdým rozhodnutím, svým úkolem zapuzovala tu ouzkost. Ulehla si ještě, chtěla usnouti, vše zaspati, spánek však nepřišel.

Vstala zas a hleděla oknem na tichý dosud hrad, do širé krajiny v ranním prosvitání. Chtěla nemyslit, myšlenky však se vtíraly; uviděla zase Talafúsa, chvíle minulé noci a jako v tichém ozvuku zachvěla jí rozkoš z jeho žáru a síly, mihl se jí statný a sličný i ve zbroji, an jí s koně od brány naposled kynul. A tam na něj už asi

číhají, a na ně, na ty loupežníky a kacíře, na ty hlavně. Nechtěla domyslit k vůli Talafúsovi.

Odstoupila od okna, zavolala Katku, Veronu, dala se česat a strojit. Po té vyšla z bytu; chtěla na podhradí, obhlédnout si je. Když prošedši branou pod věží sestupovala do druhého, nižšího nádvoří cestou do skály vytesanou, přicházel proti ní Míša vedoucí koně, jenž nesl dva vaky nehrubě veliké. Za Míšou kráčel Štefan.

Když Mária k nim docházela, najednou kdosi v bráně opodál jakoby pustil prkno. Kůň výrostkův, náhlou ranou polekán, trhl sebou a chtěl se vyškubnout. Štefan bezděky přiskočil, a chtěje výrostku pomoci vztyčil ruce dosud pláštěm zahalené, jejich pahýly hrozné na pohled. Než ihned se vzpamatoval a schoval je. Ten okamžik však stačil, aby Mária je shlédla. Lekla se i otřásla. Stála nevědouc a čekala, až minou kolem. Kůň se utišil a přešel klidně. Máriiny oči čekaly jen na Štefana, kterého neznala. Mihloť se jí, že to snad ten, o němž jí onehdy Talafús řekl, že to je bratr divokého kapitána Kozice, od Uhrů zohavený. Jistě, i oko má vyťaté; víčko srostlé se zničeným okem zapadlo s ním, tmavý stín v hluboké jamce. Ale jistě býval sličný muž.

Pohlédl na ni jda kolem. Přibledlá, zasmušilá jeho tvář se pohnula překvapením nad její nádhernou krásou a postavou. Ale již se neohlédl; Mária však se za ním dívala. Navrátivši se poručila Mihálovi, aby se přeptal, kdo ten mladý muž s osekanýma rukama a s vyťatým okem. Mihály už věděl a stvrdil Márii, že dobře hádala. To také oznámil, že Štefan Kozic zůstane tu na hradě, pokud bude jeho bratr kapitán v poli, a že má se svým sluhou, s tím výrostkem, komoru při samé hradební zdi, nedaleko od nich.

XIV.

Rota Janka Kozice Vlka vydala se z ležení Spišským podhradím, minula dědinku Kolbachy opodál za podhradím a pak rovnou na východ silnicí vedoucí přes Branisko na Šaryš. Cesta suchá jako mlat; hlučný dusot koní jasněji se rozléhal hlubokým tichem časného, letního jitra.

Čiperno bylo, pěkně se jelo, Janko Kozic v plášti v čele roty; jemu po boku padesátník Rakolubský. Oba mlčeli. Na tu chvíli nebylo třeba, aby se rozhlíželi. Zbloudit nemohli a bezpečno bylo, alespoň na ten den; jeliť ve svém, to jest spišskou stolicí. Za jejími hranicemi za Braniskem Šaryšsko; ale tam také ještě panovalo bratrstvo, alespoň ve valné části té stolice.

Hlava roty tichá; za to v řadách hlučno, zvláště v první kolem Chujavy Slimáčka. Byl jako mník, čerstvý, svěží a měl slovo. Na Konstantinopole město si zase vzpomněl, oh, že škoda, přeškoda, že raději nejedou na ty psohlavce Turky, ale proto že Bardijovským také nic nesleví. Nic. A ti Turci, jaké boží dopuštění! Ach, jak se těšil, on, Chujava, tenkrát, však že se páni brati pamatují, té noci, když jim Záček vypravoval o tom velikém krásném světle nad Konstantinopolí městem, o svaté záři od anděla strážce.

„Já se tak těšil, to že je boží pomoc, že křesťané zvítězí a Turky zaženou, bože svatý, a to již Konstantinopole byla té noci v turecké moci, a všecko zmordováno."

„Už čtyři neděle."

„A já se té noci těšil –"

„Nač se teď těšíš," vpadl Švehla s úsměškem, „na bardijovské Němkyně? Netěš se."

„Proč!"

„Protože nejsou podobny, žádná krása na nich."

„Ach co Němkyně!" povzdechl Chujava. Na Evu sestru kněze Lukáše Luka si vzpomněl, tak jako teď poslední dny se mu často o ní zdálo a na ni lítostivě vzpomínal, kdyby tak o ní něco uslyšel, ach, jen slovíčko, nebo kdyby jí mohl vzkázati nebo psaníčko napsat, když ona číst umí. Jen kdyby on uměl psát nebo měl komu to dát napsat. Švehla sic umí jako písař, ale tomu pro živý svět ne, tomu ne –

Stín na ně padl, pak husté šero. Dostali se do lesa, tou chvílí hustě tmavého a tichého. V řadách tichlo, zvláště když cesta začala stoupat a stoupala pak ustavičně, tu se zatáčejíc v pravo a zase jako zpátky, a znovu nahoru v pravo, a zase v levo výš a výše, pořád hlubokým lesem, pořád hor'sa, hor'sa, zrovna tak, jak jim Rakolubský o té cestě povídal, když jeli poprvé ke Spišskému zámku a když jim ze sedla ukazoval Branisko a Vysokou Holu. Cesta opravdu na zlomgrgy, strmá jako do střechy a tak úzká, že řady jezdců musily se teď víc a více zužovat.

Koně supali, sekali nohami, aby se zachytili, štěrk a kamení sypaly se zpod jejich kopyt a chrastěly. Rota teď do délky protáhlá vyvíjela se zvolna a namáhavě vzhůru pestrým proudem. Už nejeden jezdec zaklel a Chujava v předu volal na Rakolubského, kdy že bude již konec, kdy dojedou na vrch.

„Až budeme na ‚Chvála bohu'," křičel Rakolubský, obraceje se.

Poznali to, když dojeli v neširoký oupad mezi stráněmi cestou ve skalách prosekanou na nevelkou rovinku. To bylo ‚Chvála bohu', to bylo to místo, kdež každý, kdož ten trudný vzestup vykonal, si oddechl: „Chvála bohu".

Tu Janko Kozic zarazil a všichni jakoby na rozkaz se obraceli. Pod nimi ještě ostatek roty jako pestrý had z lesů se vzhůru vyvíje-

jící. V pravo, v levo ve svazích, po stráních dolů ohromné hvozdy v ranním prosvitu a pod nimi na úpatí hor širý, spišský kraj; mha se po něm ještě nesla, kotouče i vlny bílých par až po obzor jako moře, a nad ním jako na skalnaté výspě vysoko strmící Spišský hrad s mohutnou věží v rozjasnění vycházejícího slunce. Moře mlh pod hradem a za tím mořem na západě modravé, obrovské stíny tatranských hor.

Janko Kozic vyčkal, až všechna rota vyjela nahoru na malou rovinku vedle cesty. Když si vydechli jezdci i koně, dal znamení, a trubač zatroubil, až se po lesích rozléhalo; ještě ozvěna nedozněla, a již ozvalo se z dola, z lesa břeskné zatroubení. Poberovi se hlásili. Kozic však na ně nečekal. S ‚Chvála bohu' sjížděl s rotou oupadem mezi stráněmi, mezi hlubokými, mlčícími lesy na dol pod hory ke vsi Široké.

Na ‚Chvála bohu' stichlo na drahnou chvíli; ale pak se tam zase rozhlučelo, když Pobera z Lomu nevím kam domů tam vyjel s rotou. Než i on se tu dlouho nezdržel. Po něm, hodně však později, přejel průsmykem na Branisku Talafús se sivým Zelenkou, za nímž se hrnuli pěší, Malorusové ve volských chodácích, stateční chodci horáčtí, zardělí namahavou chůzí.

Také Talafús na výši ‚Chvála bohu' otočil koně a pohleděl zpět po stráních, po lesích dolů a zadíval se na kraj v úpatí, kdež nad záplavou mlhy strměl spišský zámek. Ne proto tam upíral zraky, že měl nádhernou podívanou, nýbrž proto, že vzpomněl zase na Máriu, že tam na tom hradě. Až Zelenka jej zatáhl za plášť, co u čerta tam je, odtud že na ně nikdo neudeří a má-li tedy chlapcům říci, aby si lehli.

„Dále! Dále!" rychle a z ostra poroučel Talafús jakoby ze snu vytržený.

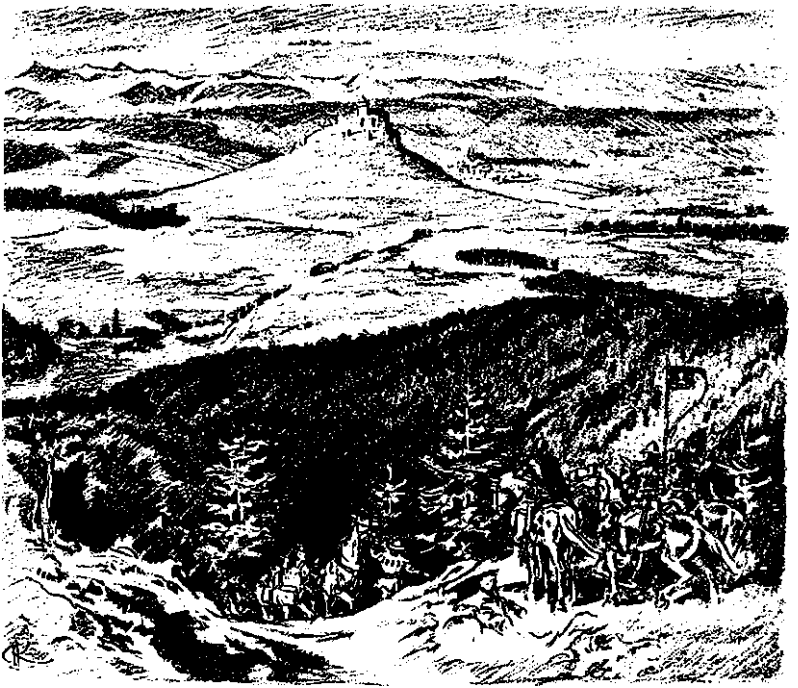

I táhli dále mezi lesy dolu cestou teď ne již tak klikatou, na dol do vsi Široké, kterouž Janko Kozic se svou rotou dávno již minul. Byl drahný kus cesty napřed, pořád v čele výpravy; jeli volně, bez starostí, poněvadž byli ještě na svém. Rota Kozicova obrátila se za Širokou více na půlnoc, pak opět k východu. Postupovali úzkým údolím mezi chlumy a táhlými svahy na levo a lesnatými vrchy na pravo při říčce vinoucí se mezi křovisky a vrbami nešírokým pruhem lučin.

Tam, kde se údolí nejvíce úžilo, zarazili na delší odpočinek. Bylo ve vsi, jež pod cestou se rozkládala na obou březích říčky pod lesnatou horou. Ves sice nevelká, ale mlýn měla a zemanskou kurii, také roubenou jako všecka dědina, ne však pod došky, jako selská stavení, nýbrž dubovými šindely krytou. A portikus jakýsi měla, přístřešek spočívající na mohutných, dubových sloupech. Tam do příjemného chládku posadil se kapitán Janko s padesátníky a s „dobrými" lidmi z roty. Milo se tam sedělo, neboť parný den se rozhořel. Byloť samý konec července.

Odpočívali, jedli, pili co zemanská, chudá kurie mohla dát, sýr, chléb a mléko. I takto všem chutnalo a Chujavovi nejvíce. Mluvili o další cestě, o Šaryši, kam měli dnes dorazit.

„Myslil jsem," prohodil kapitán za řeči k Švehlovi, „že se tu sejdeme s Žáčkem."

V té dědině zůstali dlouho přes poledne, déle, nežli se všichni nadáli. Kapitán Kozic asi dvakráte vstal, jakoby chtěl dáti rozkaz „do sedla", pokaždé však opět usedl. Odkládal a ještě zase čekal. Nadál se, že tu najisto zastane Žáčka, jak mu Pijanda ráno před odjezdem tajně oznámil, tak že to Aksamit s tím špehéřem sjednal. Než nedočkali se ho a proto vytrhli na další cestu. Bylo již pozdě odpoledne.

Jeli dál údolím k východu; za Novou Vsí zabočili od řeky na levo, na cestu k Malému Šaryši. Tím se pustili od silnice, kterou přijeli a která vedla dále k Prešovu; jeli teď cestou nevalnou mezi poli, výšinou i dolem, až se rovina před nimi rozložila. Nad ní na vysokém, kuželovém vrchu hrad Šaryš.

Chujava usoudil na první pohled, že je ten hrad hodně výš nežli Spišský, a nikdo se s ním o to nepřel. Rota se utábořila pod hradem v osadě podhradské i před ní tak jako Poberova, která přibyla za

Kozicovou již za tmy. Ani Pobera ani Kozic nevyjeli nahoru na hrad. Jen jezdce tam vyslali s oznámením. Sami spolu drahnou chvíli poseděli při víně, sami dva, a mluvili o Žáčkovi. Vlastně skoro jen Janko Kozic. Vrtěl hlavou, divil se, že Žáček nepřišel do Bertotovců, do té vsi, jak se tam měl dostavit, teď že jej najisto čekal tu v Šaryši, snad že se něco stalo, že se tak omeškal. Pobera, jenž zachmuřeně mlčel, pohnul hlavou a zkrátka řekl:

„Jsou vlčí jámy, jsou i železa na lišky."

„Toho by byla škoda. Ale snad ještě v noci dorazí."

Nedorazil, nepřišel a také ne ráno.

Před polednem přitáhla Zelenkova pěchota a s ní přibyl také Talafús. Na oběd vyjel nahoru na hrad a s ním Janko Kozic. Pobera zůstal dole v rotě, nejel. Nechtěl s Talafúsem seděti za stolem. Ale mluviti s ním musil.

Když Talafús s Kozicem se vrátil s hradu, byla válečná, nedlouhá porada. Kozic, Zelenka i Pobera přijímali poslední rozkazy Talafúsovy o dalším postupu, hovořili o něm, to jest Zelenka a Kozic; Pobera se ozval, jen když bylo nezbytně nutno. Kozic starostně vzpomněl, že Žáček nedošel, že to škoda, že by byli teď v lecčem jistější. Otálet však a čekat tu pod Šaryšem nemohli, chtěli-li Bardijovské překvapit.

Proto také vytrhli ne za dne, nýbrž samou noc; jeli ne již tak volně jako dosud, nýbrž vypraveni jako do boje, v helmicích, s jízdeckými štíty po ruce, kapitán, padesátníci i mnozí z dobrých lidí v rotě v kroužkové brni, s pláty na pažích a v zápěstí. Kapitán Kozic vyslal napřed ztracence o pětadvacíti mužích, jež vedl obrovitý Matuka Juro a mezi nimiž byli Ondris Chujava Slimáček a Švehla. S nimi se vydal jízdný pacholek krajiny dobře znalý, jejž jim dal kapitán šaryšského hradu za bezpečného průvodce.

Byla noc na takovou výpravu žádoucí, temná, pod zataženými nebesy. Než vlažno všude a místy je ovanulo jako horký dech z vyhřátých svahů, když přejeli řeku a rovinu pod hradem a brali se úpatím chlumů na půlnoc se táhnoucích. Jeli mlčky, tiše, ztracenci Matukovi hodný kus napřed, jako tlum černých stínů, temnem se nesoucí. Na kus cesty ještě viděli po levé ruce za rovinkou osamělého obra, černý kopec, nesoucí na temeni Šaryšský hrad, a světla hradní, rudě do daleka planoucí. Záhy však jim shasla, jak zahnuli na rozcestí v pravo a zapadli mezi chlumy a vrchy.

Minuli Gergelak ves, zčernalou pod tmavým nebem, jako vymřelou, minuli její dřevěný kostel, od něhož, z černa tiše šustěly košaté lípy. Pak je přijal les, černý, posupně mlčící. „Počkaj" ho vůdce jmenoval. Za lesem opět rozcestí. Vůdce ukázal v pravo do vrchu. Jeli vysočinou, nad kterouž dále v pravo černaly se lesnaté kopce. V travnatých, táhlých svazích opodál cesty tu tam osamělá salaš jako černý bod, tu tam zase bod krvavý, rudý, to pastýřský oheň, od něhož zavanul ohlas táhlého, smutného zpěvu a hned také zuřivý štěkot ovčáckých psů, jenž ztracence bratřické dlouho provázel.

A zase zčernalá, roubená ves; tu tam se zabělala postava u plotu nebo několik jich před stavením. Jistě byly v družných rozprávkách nebo v pohádce o šarkanech, o ježibabách a tátoši, čarovném koni. V tom dusot koní z ticha letní noci k vesničanům náhle dorazil, pak houfec temných jezdců s oštěpy nad hlavou, jako zježený. Na ráz bylo po besedě; vesničané jako ptáci splašeni ulekaně se zdvihli, prchali a zmizeli v černu vrátek a uliček mezi příbytky.

„To je Ternia," jmenoval vůdce ves; „za Terniou je Mošurov, nedaleko, tam zahneme na pravo k Demjatům, a tam se dostaneme na Bardijovskou hlavní silnici. Dál se jí uhýbat už nemůžeme."

Do té chvíle (bylo již okolo půlnoci) nic nápadného nepostřehli, nikoho nepotkali, až u Mošurova vsi dojeli pozdního chodce, kteréhož Matuka Juro ihned zastavil a přísně vyzpovídal. Když se dověděl, že vesničan, všechen ustrašený a „velkomožnému pánu" pokorně odpovídající, jde do Heretníka vsi míli před Bardijovem, nepustil ho samotného dál, ač vesničan pro boha prosil. Jeden z jezdců přivázal si jej ke svému střemeni.

Cesta z Mošurova do Demjat, většinou ve svazích a stráních, byla pustá. Dědina, dvě, začernaly se u cesty, bez světel, tiché. Nikoho nepotkali; v polích, ve stráních temno, nikde ani ohníčka.

Obilí u cesty z temna šustělo; v pravo, v levo začernal se osamělý strom nebo skupina dubů. V rotě nemluvili, ale čím dále tím napjatěji před se hleděli, zvláště Matuka Juro, když se blížili k Demjatům vsi, kdež, jak jízdný pacholek ze Šáryše, jakož i ten sedlák chycený pověděli, byl kaštyl a veliká hospoda; ta na konci vsi na pokraji úzkého údolí, jímž vede cesta mezi vrchy a hlubokými lesy dále k Bardijovu již nedalekému. V té hospodě, povídali, stavují se i nocují formané a kupci, jedoucí do Bardijova nebo zpět dolů k Prešovu a na Košice, a že tam bývá hlučno, o veliké peníze že tam hrávají v kostky a i v karty a nejeden mord že se tam proto stal.

Matuka Juro se na kaštyl nevyptával, nedbal o něj; věděltě, že zeman toho kaštylu je s nimi, s bratrstvem, to jest, že odvádí na Šaryšský hrad desátek a platí berni, ale formanská, kupecká hospoda! Už v té by se mohli Bardijovským schladit.

Tiše vjeli do vsi; Matuka rozeslal stráže, poslal i jezdce zpět ke kapitánu se zprávou a zamířil rovnou na druhý konec vsi, jak je Šaryšský jezdec vedl, když byli chyceného sedláka, spoutaného, s ucpanými ústy, uvázali u vrby při cestě.

Vše dálo se pokud možná ticho; než přece se hnula tu tam okenice, tu tam hlava vyhlédla do noční temnoty; nežli však se strhl poplach, obklopil Matuka Juro hospodu, stavení dlouhé, ale přízemní, šindelem a došky kryté, s rozlehlým nádvořím, do něhož vedla dvoje vrata, jedna v pravo, druhá v levo hospody.

„Jsou tam! Jsou tam!“ tlumeně volal Chujava Slimáček, stavě se do střemenů a natahuje krk, aby lépe viděl přes roubenou ohradu do nádvoří, kdež se probělávaly vršky formanských vozů vysoko naložených pod plachtami. Štěkot se tam strhl kolikerých

psích hlasů; vpředu se okenice pootevřela, hospodský mrzutě volal, kdo to, co chtějí. Stichl však ihned a uděšeně uskočil, když shlédl houfec ozbrojených jezdců a když jako hrom udeřilo vzkřiknutí Matuky Jura, ať otevře, že mu bratříci povědí, co chtějí.

XV.

V Demjatycké velké hospodě náhlá hrůza a děsný zmatek. „Bratříci!" rozkřiklo se a burcovalo strašlivě. Každý hned zbystřel, každý hned pomyslil na útěk. Dva kupci, kteří měli povozy na dvoře a kteří spali v komoře v pravo od domových dveří, vyskočili z postelí a hned se pásali opasky s penězi, jež měli pod hlavou a na nichž spali; na nahé tělo je kladli a již házeli na sebe kusy obleku, jak co popadli rukama třesoucíma se náhlou hrůzou. Něco oblekli, něco popadli, ostatní nechali, šat i tlumoky, a vyrazili ven na síň, kterou prošlehlo v ten okamžik rudé světlo planoucích loučí, a skoky letěli na dvůr. Ten se už také bouřil. U stájů, u koníren hluk, z něhož pronikavě vyrážely židovské výkřiky smrtelné úzkosti i divoké klení pacholků.

Tři židé v dlouhých kaftanech, jak vyskočili ze slámy, na kteréž spali ustrojení, tam ječeli, tlačíce se v zoufalém chvatu a ve smrtelné úzkosti ve dveřích s pacholky, kteří je strkali, štulcovali a jim láli. Na první poplach ze spánku vyburcovaní myslili všichni ve stájích a v nádvořích, že hoří, že chytla hospoda.

Židé vyrazili jako vystřelení, ale v tom vrazili do bardijovských, německých kupců, prchajících ze stavení a křičících:

„Bratříci! Bratříci!"

Hřmot a hluk z hospody to dotvrzoval. Utíkající kupci a židé křičeli na pacholky, ať otevrou vrata, a sami se hnali ke vratům

a sami pokoušeli se je otevřít. Ale ze tmy venku před vraty zakřikl je hlas, v té tmě hrozný:

„Zabijeme každého, kdož vyjde. Zpátky!" Prchající jako když přimrazí; hned se však otočili a zpátky ke stájím.

V tom zmatku našli zatím dva pacholci žebřík, který chvatně přistavili k ohradě. Jeden po něm nahoru zrovna vyletěl, druhý se dral za ním. Jak ten první se na ohradu vyhoupl a okročmo obsedl, chtěje smělým skokem se zachránit, rozlila se nádvořím zář a vysvítila až nahoru k prchajícímu, jenž v ten okamžik zdřevěněl ne pro to náhlé světlo, ale že dole pod sebou zahlédl jezdce, jenž nastavuje dlouhé kopí na prchajícího, křičel s divým posměškem, tak ať skočí, ať jen skočí –

V nádvoří se projasnilo, jak se z hospody vyhrnuli bratříci, planoucí louče v ruce. Mezi nimi, pod jejich obnaženými šavlemi a meči hospodský i žena jeho a pacholek se světly.

Všecka hospoda, do nedávna tak tichá, hlučně oživla. Vrata se však neotevřela, ani dvířka vzadu za kolnou, vedoucí do polí. Všechno z hospody, domácí i kupci, jejich pacholci a ostatní nocleháři, bylo sehnáno do prostorné hospodské jizby, prostřed níž hrubý, očazený sloup dřevěný nesl příčný, mohutný trám u stropu. V zarudlém, mihavém světle loučí a lojových svěc přehlížel Matuka Juro, maje po boku Chujavu Slimáčka, jenž měl bradu vysoko a hrubě přísně vyhlížel, zajaté, jmenovitě kupce.

Stáli už na rukou spoutáni, ledabylo, ve chvatu oblečení, bez opasků, bez měšců, bez halíře. Všechno jim vzali a vše složili na hrubém, velkém stole v koutě, tak jako měšce zajatých židů. Ti všichni, dva dost mladí, třetí šedivý, všichni v dlouhých kaftanech, bradatí, s divnými kučerami po spáncích, krčili se za německými kupci, ssinalí strachem, vzdychající, „velkomožné pány" o milost vzývající.

Na ráz jakoby jim nad hlavou zahřímalo. Matuka Juro se na ně rozkřikl. Skroutili se, zmlkli a mlčeli, poslouchali však a úkosem lstivě pomžikávali, kudy by mohli uskočit, jak uniknout. Než jen dveřmi bylo možná, a u těch stálo šest bradatých, černých bratříků v železných kloboucích, obnažené šavle v rukou, strašní už na pohled.

Na rozkaz Matukův ozbrojenci vyklidili všechny zajaté; z těch kupce a židy do komory přes síň, do té, ve které Bardijovští byli prve na noc. Tam je teď s židy vstrčili, zavřeli a dveře osadili. A v jediném zamřežovaném okně té jizbice nebylo také spásy.

Kdyby i mřeží nebylo; venku před hospodou, jak v temnu zpozorovali, pojíždělo několik bratříků.

Švehla zatím obcházel nádvoří, přístavky a stáje. Tam koně spočítal, vozy na nádvoří vysoko naložené při světle lucerny z hruba prohlédl, stráže rozestavil a pak teprve se vrátil do stavení. Na síni se nahlas zasmál, jak k němu z komory dorazily naříkavé hlasy a úpění zajatých židů, kteří znovu spustili a plačtivě, pronikavým hlasem prosili „velkomožné pány", aby se smilovali.

Směje se vstoupil Švehla do prostorné jizby, kdež krčmář, žena jeho i děvka obsluhovali Matuku Juru, Chujavu a bratříky, kteří mohli na tu chvíli sesednout, i ty, kteří zůstali venku na stráži. Slaninu jim nosili, víno i bardijovské pivo. Chujava rozjařen zdarem, kořistí i posilou vína, hlučně uvítal Švehlu a hned jej vedl ke kořisti na hromadu na stole složené, to že budou bituňky, když to již takhle začíná, což teprve pak, dále, až chytnou Bardijovské za pačesy.

Dlouho neodpočívali, dlouho nehodovali. Hlučný dusot koní venku před hospodou je vyrušil.

„Kapitán!" zvolal Matuka a rychle chvátal ven; ohromné jeho ostruhy crnčely, jakoby celá četa jezdců se hnala. Vrátil se za chvíli s kapitánem Kozicem, s Rakolubským a s jinými z roty, která právě chvatem dorazila pobídnuvši koně, když posel ze ztracenců ji ve jménu Matukovu vyzval. Matuka již venku a cestou podal kapitánovi zprávu; v jizbě mu kořist ukázal. Kozic ji s padesátníky přepočítal a rozdělil tak, aby každý z nich část uschoval.

Kapitán neusedl, aby si odpočinul. Nejprve krčmáře z ostra vyslechl, jak už před tím Matuka udělal. Na Bardijovské se vyptával, na jejich majetek u města, na jejich dvory, pak na cestu, na osady nejbližší městu a jak je která vzdálena odtud i od Bardijova. Po té

vyšel ven, kde většina roty již sesedla a koně krmila; vzav s sebou deset jezdců, jel dále za dědinu až tam, kde cesta pojednou zahýbala na levo a pak rovně zapadala do těsného údolí mezi vrchy a velkými lesy v pravo, v levo se tmícími. Jak od krčmáře zvěděl, byl ten průsmysk asi na hodinu cesty dlouhý. Mohl by pastí být, uvažoval kapitán, ale i oporou.

Temno všude, krajinou hluboké ticho, tma po širých hvozdech. Nikde kolem živé duše, ani na silnici, zanikající v černo lesů. Jezdci se jí dali na rozkaz Kozicův, aby prozkoumali tu nejistou dolinu a zkusili cestu.

Zmizeli v bráně průsmyku, v černém jícnu lesa. Kozic chvíli čekal, rozhlížel se, naslouchal. Zase mu té chvíle Žáček připadl, co se asi stalo, že se nevrátil. Tady, kudy dosud jeli, nikde nic podezřelého; nikdo jich nečekal, nenadáli se jich, tedy ani Žáček neměl asi nesnází, nemohl upadnout v podezření, on, taková šelma chytrá a protřelá.

Zamyšlen vrátil se do hospody, kdež kromě stráží u vrat a branky všecko si hovělo a odpočívalo. Koně se krmili, žoldnéři jedli a pili; většina jich však se již natáhla. Leželi po komorách, v nádvoří na slámě, na otepích klestí, v škorních, ustrojení, ve zbrani, v jizbě na lavicích, nebo klímali na židlích, na podlaze hřbetem o stěnu opření.

Také Kozic se spaní neubránil. Usnul u stolu vedle Švehly a Chujavy, jenž měl hlavu na stole na rukou do loktů skrčených a tvrdě spal.

Rušněji bylo ve vsi, kdež vesničané probuzeni nenadálou, hroznou návštěvou, vyhlíželi ustrašeně okny i vrátky. Mnozí už v prvním leknutí vyrazili tajně ze stavení zadem do stráně a prchali temnem do černého lesa. Byly to samé děvuchy. Nejeden hospodář

chtěl na rychlo i svůj dobytek vyvést a v lese ukrýt. Než jízdné stráže stály u všech průhonů; a pak také volaly, ať se nikdo nebojí a neutíká, že nebudou holdovat, že jedou dál, ať nikdo neprchá.

Kapitán Kozic nespal ani hodinu, když hluk a dusot venku jej probudil. Vyskočil a rovnou ven. Pobera z Lomu právě dorazil se svou rotou. Pověděl, že měli dobrou jízdu, že přejeli všude jako stíny.

„Co Talafús," ptal se Kozic.

„Jede se Zelenkou. Ten s pěšími také hrubě pospíchá."

Kozic vypověděl, co se jim přihodilo, jakou mají kořist, co vyzvěděl a vypátral.

Poberovi, jenž tu měl počkat, připomenul také zajaté kupce, aby je dal bezpečně opatrovat, a ty židy, tón Kozicovy řeči se rázem změnil, zněl níže, chraptivěji, pln opovržení, ty ať také ještě hlídají, ti že by mohli, kdyby je před časem pustili, všecko poplašit, ale dál ať je v příhodnou chvíli propustí, co že s nimi; co měli; to vydali, a více že si na nich nepopadnou, když ti machrnáci, chamrousové špinaví jsou bůh ví odkud z Polska, kdož ví z kterých horoucích pekel.

Podal ruku Poberovi a vyšel ven. Za chvilku ruch v nádvoří a před krčmou. Koně vyváděli, vsedali na ně, tiše však, bez troubení.

Za hlídkou napřed už vyslanou do toho průsmyku mezi lesy vypravil Kozic dvojí ztracence po pětadvacíti koních. První vedl opět Matuka Juro, s nímž byl Chujava Slimáček i Švehla, druhé Rakolubský. Nevyjeli najednou. Matuka nejprve. Za těmito obojími ztracenci vyjelo třicet bratříků v posilcích s Radvanským v čele, za těmi valný houf, jejž vedl sám Janko Kozic.

Chujava, jak byl na ráz vytržen z tvrdého spaní, rozespalý, vy-

cházel jako rozlámaný z jizby a tak vsedal na koně a neprobral se ani v sedle. Hned šla na něj klíbačka; volně držel uzdu, pak ji pustil koni na krk, sám hlavu přiklonil a kolikráte bradou k prsům přiklepl. Zbystřel však, když vjeli ze šera do černa, z volné cesty pod kryt lesa, když z toho černa najednou voda hlučně zahrčela a hrčela i dál, a když náhlé studeno mu do tváře dýchlo a dále tak foukalo. Byloť po půlnoci. Jeli hlubokým lesem proti říčce hrnoucí se úzkým údolím jim po pravé ruce pod černou, lesnatou strání. A černá, lesnatá stráň na levo. Jeli zvolna, opatrně, neboť přes tu chvíli klopýtl ten onen kůň o kořen, o kámen, až jiskry stříkaly z pod kopyta. Po lesích ticho; ani lístek se nehnul. Jen hlas hrčící vody nesl se v tom černém tichu hlasněji.

Z lesního černa pak se dostali ve volnější krajinu, pod širé nebe. Na východě šedé projasňování v šedém chmurnu; úsvit nastával. Kuropění ve vsi před nimi jej slavilo.

Projeli tou dědinou, Slovenskou Raslavicí; za ní na rozcestí pustili se v pravo do vrchu, jak vůdce ze Šaryšského hradu jim pověděl, a jeli pak cestou ve svahu rovnou na půlnoc k Bardijovu, kamž měli ještě dobré dvě míle. Na město samo hrubě opevněné, jehož hradby tvrdilo devatenáctero bašt, nad jehož třemi branami strměly silné věže, nebylo ani pomyšlení. Bardijovským však narobit škod, pohrozit jim, zastrašit je, toť byl úkol Talafúsovy výjezdy. Kozic s Poberou jako její přední voj měli se dostat co nejdále k městu. Oba kapitáni chtěli víc: až po samé město, až pod jeho hradby, aby Bardijovští uviděli Bratrstvo z blízka a s hrůzou.

Do té chvíle se dařilo. Noc pomáhala výpravě a vytrvalá jízda bratříků. Když svitalo, dojeli Kozicovi obojí ztracenci na malou míli před Bardijov. Postupovali rychlým klusem volnou krajinou mezi poli protáhlými ve svazích v pravo, v levo. Všude placho,

prázdno; Matuka se divil, že dosud nikoho nepotkali, zvláště ne povozy jedoucí z města. Jen několik vesničanů, jdoucích i jedoucích do města, dojeli; ty zastavili a nepustili dále. Žádné však vozy nehrkotaly směrem proti nim, žádné kupecké vozy. Tady na bardijovské silnici pořád jeden proud od ranního úsvitu do tmy, koně, pěší, vozy, kočí i s nákladem. Průvodčí ze Šaryšského hradu také o tom povídal a také se divil té prázdnotě tak jako Matuka padesátník.

„Snad mají vítr," nadhodil Švehla na polo s úsměškem, na polo doopravdy.

„Kterak by měli!" utrhl se Matuka. „Nežli jsme dojeli do Demjat, nemohli nic zvědět a z Demjat jsme nikoho nepustili. A kdyby byl proklouzl, jak by nás mohl předhonit, opěšalý? A jízdný by neušel našim strážím."

„To je pravda," bezděky přisvědčil Švehla, „ale –"

„Co myslíš?"

„Připadlo mně teď, že kapitán se nedočkal toho Žáčka, toho špehéře, a čekal jej najisto."

„No, proto. A snad už také došel. Ale ať je jak je, my musíme v před. Jen abychom první branou dobře projeli."

„Jakou branou!"

„Městskou, bardijovskou a přece ne městskou, ve městě, víš-li, nýbrž před městem." Matuka vyložil dle toho, jak mu průvodčí ze Šaryšského hradu před tím vypověděl, že před samým městem táhne se jako ulice úzké údolí mezi vrchy, „Zábava", jak tomu říkají, a v pravdě, že by tam snadno bylo je zabaviti, zaraziti, kdyby je Bardijovští čekali a jim se postavili.

Za chvíli shlédli z blízka tu první bardijovskou bránu, když projeli Klušovem dědinou, v níž hlídka napřed vyslaná nenašla

nic podezřelého. Před nimi lesnaté vrchy v pravo, lesnaté vrchy v levo; mezi ně se ztrácela silnice.

„Takové vrchy jsou až po samé město?" ptal se Matuka.

„Takové ne," odvětil průvodčí, „vrchy jsou, ale u města ne již tak vysoké a ne již lesy. A tady na té straně," mávl na pravo, „na posledním návrší, už před městem, tam je popraviště, tam mají Bardijovští šibenici."

„Na tu se, Chujavo, podíváme," ušklíbl se Švehla.

„Ty se na ni podívej", utrhl se Slimáček, „tobě je souzena. Víš-li, pamatuješ-li, jak ti starý Dobák prorokoval?"

Švehla hodil po něm nadávkou, ale hned nechal Chujavu i šibenici, když Matuka Juro v ten okamžik kynul šavlí ku předu.

Přirazilit v tu chvíli ztracenci Rakolubského a již bylo za nimi viděti také posilce Radvanského; vyslaná před tím hlídka také v tu chvíli se vrátivši oznámila, že v dolině nic není, dvorec, mlýn a několik chat u potoka, ale v těch staveních nic, ani nohy, jak se přesvědčili a v pravo, v levo že je také ticho.

Matuka pobídl koně, tlumeně rozkázav. Přední jezdci vyrazili, ostatní za nimi, střelci k ráně připraveni, kopiníci s kopím podvrženým.

V nejpřednější řadě jel Chujava se Švehlou. Kulaté jízdecké štíty už jim nevisely volně na zádech; kryly jim levice. Rychle klusali průsmykem probouzejícím se časným, letním jitrem. Lesy ve stráních na pravo ještě v temném modravu, v hlubokých stínech, po levé však ruce prošlehla po temenech zátopa zlaté záře. Nikdo však se po tom neohlížel. Každý hleděl upřeně, dychtivě před se a ne klidně; jistota, kterou dosud měli, ta tam.

Minuli starý, roubený mlýn a několik chudých stavení u cesty. Za těmi dále zahlédli z nenadání jezdce, jenž vynořiv se za ohe-

bem cesty z pod stromů, ihned opět otočil a zmizel. Chujava se Švehlou a s několika jezdci pustili se za ním. Ale ačkoliv své koně bodali, již ho ani nespatřili. Za to před nimi, na konci údolí pojednou město, část města na přívrší, jakoby se před nimi vyhouplo. Kupilo se vzhůru do svahu nad rovinkou údolí, sevřené hradbou a baštami; nad domy šindelových a cihlových střech branné věže a nejvýše, nade vším vysoká, ohromná střecha gotického kostela. Bardijov!

Maně zarazili koně, překvapeni pohledem i tím, co zaslechli. Hlas zvonu k nim zaletěl. V městě zvonili a ne klekání nebo do kostela, nýbrž krátkými, chvatnými údery, jakoby děsem vzrušenými. „Poplach!" mihlo se Švehlovi i Chujavovi. V ten okamžik Matuka padesátník přiharcoval za nimi.

„Vědí o nás!" křikl na něj Švehla.

„Vidíte! Vidíte!" vyjekl Slimáček, ukazuje nahou šavlí před se k městu, na jehož hradbách začali se lidé míhat. A z brány hnal se proti nim houfec jezdců.

„Zrada!" zamumlal Matuka a poručiv „zpátky", obrátil koně. „Až k těm stavením, k tomu mlýnu," určoval a hned také jednomu z jezdců poručil, aby hnal tryskem zpět se zprávou kapitánovi.

Tak Bardijov jen zahlédli, jen se jim kmitl, mohutný, silný, a již jej měli v zádech. Prve první, byli teď poslední. Před nimi jeli posilci Radvanského.

Když dojížděli k mlýnu a k těm stavením, přihnal se Janko Kozic. Vyslechnuv co je, poručil obojím ztracencům, aby tu čekali; k rotě, k valnému houfu poslal Rakolubského, ať ji za něj, za kapitána, vede zpátky, ven z té doliny, na jejím konci ať zarazí, a také ať pošle hned posla k Poberovi, hned, v největším trysku, ať jej o všem zpraví.

Sám obrátil obojí ztracence, šikoval je, střelce napřed. Ale nejpřednější byl on sám; Matuka Juro, Švehla, Chujava a trubač hned za ním. Jeli zase směrem k městu, ne však dlouho. Nepřítele shlédli. Četa jízdních se proti nim hnala, v helmicích, v dobré brni. Kozic na ráz zastavil své. Čekali přichystáni. Rozpálené zraky všech vyzíraly ze zardělých, zařícených tváří na četu Bardijovských, s křikem se na ně ženoucích. Ale nedorazili. Pojednou se zastavili a za okamžik, dříve nežli se Kozic nadál, otočivše, uháněli zpět.

„Běží! Běží!“ divoko jásavě zabouřilo v Kozicových ztracencích.

„Hrr na ně! Hrr na ně!“ křičeli Švehla i Chujava, bodajíce koně. Všichni i koně s vyvalenýma očima, v divokém vzrušení, pádili na kus cesty za prchajícími. A najednou zase zarazit – Trubač vedle kapitána jedoucí zatroubil to znamení. Nechtěli věřit. Chujava i Švehla jeli ještě několik skoků dál a se vztekem přitáhli uzdy a zaráželi koně, nevěříce ani sluchu ani zraku. Bylo pravda. Kapitán a ztracenci už bez hnutí jako do země zarytí. Křičel a klel, skoro již zmodralý, na Chujavu, na Švehlu, u čerta, chtějí-li do pasti, chtějí-li do zásady, nevidí-li, že tam ti zbabělci je lákají, chtějí-li na bardijovskou šibenici.

Rychle se obrátili a jeli zpět k mlýnu a chalupám u cesty, jež na kapitánův rozkaz zapálili. Roubené příbytky, doškové jejich střechy chytily hned a hned vzplály. Požár ten měl býti plamennou hradbou proti Bardijovským, kdyby se snad vrátili a útoku se odvážili. Když začalo hořet, přihnal se od valného houfu uřícený bratřík na koni zpoceném tak, že mu prchaly nejen od udidla, ale i po těle chuchvalce bílé pěny a padaly na zem, mokříce prach suché cesty.

„Nedojeli jsme na konec,“ hlásil, „nemůžeme dál, jsme zaskočeni. Pěší tam na nás číhají v zásadě, Bardijovští skrytí, čekali a již střílejí do roty kapitána Pobery.“

„Je tu také!“ vzkřikl Janko Kozic.

„Také dojel. Pustili ho jako nás.“

„Také jich neucítil! Meďánboh!“

„V tom všem je zrada,“ vyrazil Matuka všechen zamračený.

„Snad, ale mlč o tom. Ty tu zůstaneš se svými a Rakolubského. Musíme také pamatovat na tam ty,“ ukázal směrem k Bardijovu,

„snad teď opravdu se přihrnou. Chtějí nás do kleští, ze dvou stran. A hned mne zprav, kdyby něco bylo.“ To vše poroučel rychle, chvatně, ne však v nějakém uleknutí. Znělo to sice vzrušeně, ale jistě, určitě, bez kolisání. Dal ten rozkaz a hned uháněl s posilci Radvanského zpět průsmykem k valnému svému houfu a k Poberovi.

XVI.

Talafús dorazil se Šárovcem padesátníkem, s Maříkem a s houfcem jezdců pozdě po půl noci do Demjat. Jemu v patách postupoval sivý Zelenka s pěšími a s vozy. Talafús se domníval, že v Demjatech zastane obě jízdné roty, a ne-li obě, alespoň Poberovu. Než i ta odtud již vytrhla, zanechavši nutné stráže rozlehlé hospodě, zajatým kupcům a zabaveným jejich vozům. Talafús byl spokojen s tím, co se dosud stalo a jak se jim dařilo; než tak rychlý postup obou rotmistrů jej zlobil. Neposlechli, příliš záhy odtud, z Demjat, vyrazili. Vzdálenosti mezi nimi a Zelenkou příliš tím přibylo a přibude, zvláště až jeho pěší se tu zdrží, aby odpočinuli. Kdyby tam v předu něco trhlo – Kraj ošidný, dvojí úzká dolina, dvojí ošidná ulice za sebou.

Usedl, chtěl vypíti pohár vína; ale jen se napil, už hlásil bratřík, že stráže chytila zvědu. Zpráva překvapila.

Přivedli jej, mladého mužíka ne hrubého, v obleku umazaném, plném zaschlého bláta i trhlin; na hlavě neměl chycený zvěda ani čapky ani kukly, nic. Mařík, jenž seděl na lavici u studených kamen a pojídal kus uzeného masa, vyskočil a vykřikl:

„Žáčku!“

Talafús prudko vstal.

„Jsem to, jsem, velkomožný pane,“ hlásil se zajatec, „jsem to

a dej mne třeba oběsit, že jsem nepřišel v čas, ale nejprve mně dej najíst. Najíst, umírám hlady, sotva lezu." Sklesl na lavici vedle Maříka, jehož večeři, jak maso jen shlédl, popadl a začal jísti. Jísti! Trhal s kosti celé kusy masa, trhal zuby, prsty, do úst házel, polykal, a zase sousta chleba, celé kusy lámal, kus za kusem polykal přihrbený nad miskou, oči na vrch, nejprve mlčky, zapomenuv na Talafúsa, na vše kolem, vida jen jídlo, jenom jídlo, a chvíli neodpovídal ani Maříkovi, ani Talafúsovi; jen maso ukusoval a polykal, až mu ve spánkách lupalo. Teprve za chvíli, když nasadil také ke rtům plný džbánek a postavil jej pak prázdný, vydechl si, pozarděv se, oživnuv a otíraje si vrchem dlaně rty, začal vykládat, co přinesl.

V tom bylo i vysvětlení, proč tak pozdě se vrací a tak, v takovém stavu, rozedraný, umazaný, na smrt hladový. Byl v Bardijově na zvědách, na posluchách. Bez nesnází se tam dostal jako vagant zpěvák, s loutnou; v městě že hned měl introitum, vypravoval, u rectora, ten že však jej odbyl, že je frequens vagantů hrubě veliká; dal mu však rekomandaci ke kantorovi za zpěváka, ale neuchytil se u něho, za to u kostelníka, kdež dostal místo jako quotidianus pulsans, jako vicarius zvoníkův; za tu službu měl smluveno půl uherského zlatého na čtvrt léta.

„Na čtvrt léta!" opakoval Talafús směje se.

„Na čtvrt léta, ale mínil jsem tam ostat dva, tři dny, co bych se bezpečně uchytil, abych mohl zvídat. Po hospodách velmi nejisto. První den bylo dobře. Měl jsem místo, mohl jsem přeslýchat a vyptávat se, městem jsem se směle potuloval jako vicarius kostelníkův. Ach, jakých věcí divných jsem se dověděl! Bardijovští dostali nějakou zprávu a na tu hned pole sbírali. Mají vítr, řku v duchu, od nás je někdo zpravil."

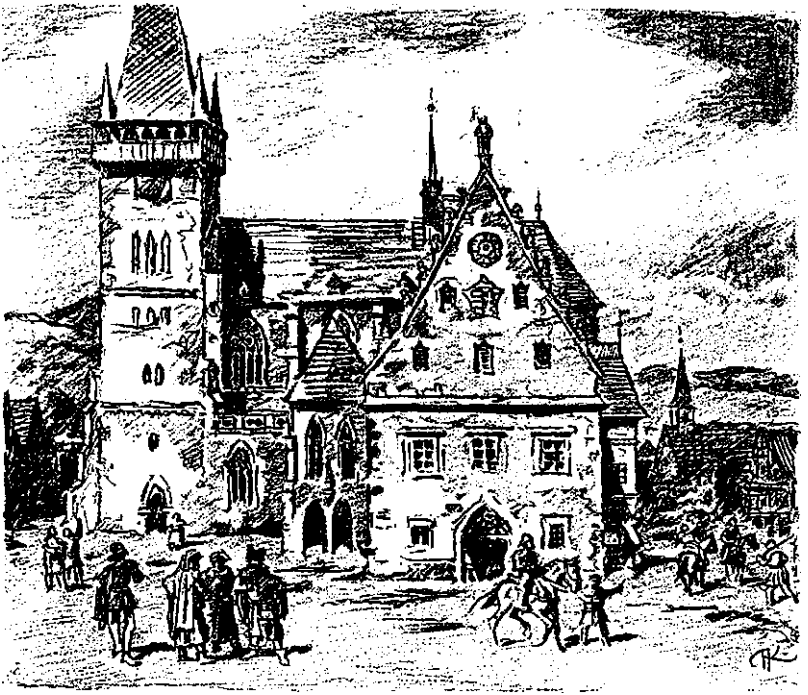

„Není možná."

„Zdálo by se. Ale dali se do příprav tak na ráz a na rychlo, tak měli na spěch, jakoby se nepřítel už blížil."

„O tom jsi nic nezvěděl?"

„I také; pořád ‚Pémiše', to jsem zaslechl, Pémiše a Katzer a ‚bratrik'. Hned jsem měl vítr. Chtěl jsem ještě více vypátrat o těch jejich přípravách, ale v tom jsem vyčichal, že mne shánějí, že se u kostelníka přeptávali, a že principál má přijít se mnou na rat-

houz. Já že půjdu, hned, jen co se v komoře trochu přistrojím. Tou ochotou a svou jistotou, že jsem se nelekl, ale já se v duchu lekl, jsem starého kostelníka zmátl. Pustil mne do komory, čekal na mne, až se dostrojím.

Zatím jsem už zadem stavení uklouzl a chvátal k bráně. Šťastně jsem se prokmitl, ale jen jsem přešel příkop, už slyším za sebou štvaní. Už mne honili, všecko kolem bouřili a leč zatáhli. Já uskočil, nahrben utíkám, vskočím do mokřiny ve vrbovém háji. Po krk jsem zapadl do bláta a tam jsem ostal, a kolem pobíhali, honili, křičeli. V tom bahně jsem vězel od odpoledne až do noci, a ještě dlouho do noci; pořád kolem obcházeli a číhali. Teprve po půlnoci se uklidili z těchto míst. Pak jsem vylezl, vydral se, ale jak, a znovu jsem lezl po mezi, pod mezí, skrčen, po břiše, od cesty dál do vrchu, k lesu. K ránu jsem se už skrýval v hlubokém lese. Tam jsem všechen zmořený usnul.

Spal jsem dlouho, byl jsem hrozně utrmácen; pak jsem bloudil v lesích a když jsem se vymotal, musil jsem z opatrnosti obcházet. Tak přešly tři dni a já nemohl dorazit do Bertatovců, jak jsem smluvil s panem vladařem."

„Jak jsi se dostal sem."

„Doslechl jsem se tady u vsi, že bratříci tu vybrali hospodu, že táhnou k Bardijovu. Dal jsem se chytnout."

„Myslíš tedy, že Bardijovští vědí –"

„Jistě se chystali do pole a tak najednou. Mají zajisté zprávy."

„Kdo by jim je dal."

„Ten asi, kdo také mne prozradil."

„Kdo!" ptal se Talafús prudce, už jen pomyšlením té zrady popuzen. „Koho myslíš?"

„Někdo z naší strany."

„Není možná!“

„Stalo se!“

„O tom až pak. Teď není času. Vědí o nás, čekají nás. Kozic a Pobera jsou hrubě v před a Zelenka hned ještě nedorazí.“

Talafús znepokojen, přešel jizbou, pak náhle se rozhodnuv, poslal Maříka pro Šárovce, jemuž nařídil, aby všichni, koho tu není nezbytně nutno ve stráži, vsedli na kůň, především aby vzal ty, kteří tu již ve strážích byli a mají koně odpočaté, aby poslal hlídku v před a posla zpět k Zelenkovi, ať hejtman pospíchá seč je, ať pospíchá, ať vezme na to vozy, že není prodlení, poněvadž došly zlé noviny o Bardijovských. Při tom jal se Žáčka zevrubně vyptávati na cestu a jak je před samým Bardijovem.

„Jel bych s tebou,“ hlásil se Žáček, vida, že se Talafús náhle strojí k odjezdu, „ale –“

„Nemůžeš. Ale kdybys i mohl, nevzal bych tě, musil bys tu ostat. Ostaň tu a jak Zelenka dojede, vylož mu, jak je, a že mu kážu, aby možná-li, táhl ihned dál. Bojím se o jízdné roty. Vědí-li Bardijovští – Hrom aby uhodil do toho, kdo jim prozradil! Žáčku, počkej tu a vyřiď Zelenkovi.“

Kvapně vyšel ven i Mařík, jenž byl by raději ostal se Žáčkem, aby s ním pohovořil, aby víc a zevrubněji se doslechl o jeho dobrodružství v Bardijově.

Venku před hospodou vsedali do sedel; jen dosedli, kynul Talafús a všichni se dali za ním rychlým klusem. Talafús chvátal; nevěděl sice nic určitého, tušil však a obával se, že by Bardijovští mohli Kozicovi a Poberovi zatopit, když jim, Bardijovským, je půda tak příhodná, jak se od Žáčka dověděl. Kozic má sice průvodce ze Šaryšského hradu, ale Kozic je divoký a Pobera ještě divočejší, ten obzvláště. A oba spoléhají na to, že Bardijovští nic

nevědí, ani netuší. A oni jsou dobře zpraveni. Někdo jim vzkázal, prozradil. Ale kdo jen, kdo –

Rozednívalo se, když se dostali z lesnaté doliny za Demjaty do Slovenské Raslavice. Tam uslyšeli, že tudy jelo v noci kolik houfců jízdných směrem k Bardijovu, napřed menší houfce, pak velký a pak zase tak. Rovněž tak vypovídali v sousední dědině. O jiném však vojsku nikdo nic nevěděl. Obě tedy roty tudy projely, počítal Talafús, ztracenci napřed, a neuhodily na nepřítele. Tolik vyrozuměl ze selských odpovědí; i to si z nich vypočítal, že Pobera není za Kozicem daleko, že mu jede takřka v patách.

Toho si Talafús také povšiml, že dosud nikoho nepotkali, žádného povozu, žádných jezdců pocestných, kteří by se brali od Bardijova proti nim dále k Prešovu. Snad Kozic a Pobera všecko zarazili a zajali.

Až před Klušovem, poslední dědinou před Bardijovem, dobré půl míle cesty od něho, přihnala se hlídka a vzrušeně oznámila, že za Klušovem se hemží pěším vojskem, při silnici k Bardijovu, na kraji dlouhého úvozu či doliny, u lesa s obou stran cesty k Bardijovu, že není možná, že tudy neprojedou, cesta je pěšími zavřena.

„Co naši!“ zvolal Talafús prudce, ač ne zmožen úžasem, neboť podle Žáčkovy zprávy se nadál, že Bardijovští něco vyvedou.

„Projeli k Bardijovu. Sedláci povídali, že na úsvitě. Ti pěší že tam ještě nebyli, povídali sedláci.“

„Protože jich neviděli, chámové hloupí. Neříkali chlapi, odkud a kudy ti pěší asi přitáhli?“

„Že jistě od Bardijova, ale jistě ne tou dolinou, tím dlouhým ouvozem, tam že pustili naše bratry a sami že lesními stezkami ten úvoz obešli.“

„Ale už hned v noci nebo už včera,“ doplnil si v duchu Talafús,

„a ukryli se v lesích a číhali a nechali Kozice a Poberu vjet do úvozu, do pasti. A oba jako slepí i jejich hlídky! Nic nepostřehnout. Teď jsou v pasti. A jestliže na ně také z druhé strany, od Bardijova, udeří – Zlostně zaklel, ale také bezděky se ohlédl zpět cestou k Raslavici, odkudž přijeli, nezjeví-li se Zelenka v čele svých verchoviňců. Jako by tu již mohl býti!

Nic, nikdo, cesta prázdná, a tu, s ním, Talafúsem, jen houfec jezdců. Čertův Pobera, že neposlechl, že se tak hnal! Snad naschvál – Jen po svém všecko, ďábel! Co dělat. Retovat bratry – Jak by sám s tou hrstkou mohl! A čekat na Zelenku – Nežli dojde, bude snad už pozdě.

XVII.

Janku Kozicovi se v mysli zachmuřilo, když uslyšel, že Pobera už také s celou svou rotou vtrhl do doliny. Bude tím, uvažoval Kozic, ostanou-li tu v pasti, ztráta ještě větší a horší. Kdyby byl Pobera ještě venku, před dolinou, mohl by teď pomoci. A to také uvázl v té jámě jako oni. Bestie kramářské, Bardijovští, jak jim nastrojili, jak je lstivě dostali do zásady, jak se tam krčili a jistě ani nedýchali, až obě roty vjely tam, kam je chtěli dostat.

Když Kozic dorazil k svému valnému houfu, jenž se tlačil na úzké cestě, setkal se s Poberou. Ten přijel od své roty stojící dále v předu, teď před Kozicovou, první proti nepříteli. Oba rotmistři ani nesesedli. Kozic pověděl, jak je na druhé straně směrem k Bardijovu, co uložil Matukovi a jeho ztracencům. Pobera zas, kterak je v předu proti hlavní síle Bardijovských, a že tam rozestavil hlídky, že dal střelcům sesednouti a poslal je v před i v pravo, v levo, také do lesa, aby hlídali každé hnutí Bardijovských a zdrželi je, kdyby se kradli i z boků.

Do té těžké porady, co teď, co dále, přizvali Rakolubského. Postavení bylo zlé; ocitli se v úzké dolině, kdež rota nemohla se rozvinout, neřku-li obě. Stály na úzké cestě v úpatí lesnaté stráně jim po levé ruce se pnoucí. Na pravo je poněkud chránil potok, vlastně jen bažiny při něm. Byl to jen úzký, zelený pruh, plný vrbin a olšového křoví; za ním hned zase stráň temná hustým lesem. Do ní ani do té v levo nemohli; za to nepřítel mohl je tudy v bocích zatahovat, nebo alespoň silně jim odtud škodit.

Jen čelem, dolinou ven bylo možná vyrazit; ale tam na konci, v bráně, nepřítel dobře skrytý, samý střelec; a snad už i záseky robí. A udeří-li Bardijovští zároveň do zad, od města – Z předu, v týle i v bocích by se mohli na roty sesypat jako na sehnanou zvěř.

Aby vyjednávali, aby se vzdali, na to nikdo nepomyslil, ani rotmistři, ani Rakolubský; a také ne nikdo v rotách, ani ti, kteří musili scsednout a byli jako pěší střelci v hlídkách v předu i v bocích, ani ti, kteří drželi jejich koně, tísnící se u cesty kraj lesa pod duby, ani ti, kteří seděli v sedlech se zbraní v ruce, přichystáni vyrazit na každý okamžik. Všichni se chtěli bránit, bratříci mladí i staří, bradatí, do černa osmahlí, bíti do žoldnéřů těch kramářů bardijovských, o nichž mluvili se vztekem, rozkaceni tím, co jim tu vyvedli, a že výjezda, na kterou se tolik těšili, je pokažena, ne-li zmařena.

Ohlíželi se po vůdcích, čekali, kdy se rozjedou, kdy dají znamení. Než rotmistři na koních pořád rokovali, a čím dále, tím prudčeji. Pobera, jenž strhl těžký šalíř s hlavy a přivěsil jej k sedlu, byl všechen zardělý v hubené tváři i po sešívané hlavě. Světlé její štětky mezi rudými jizvami se na slunci leskly do běla, jak potrhoval za prudké řeči hlavou. Potrhoval a také pravicí, v níž držel klaničník, a blýskal rysíma očima.

Chtěl vyrazit, a třeba sám, chtěl to zkusit, a že jim cestu proseká;

než Kozic mu bránil, že nesmí, že by to byla jeho, Poberova, zhouba jistá, ale také jejich. Domlouval a i meďánboha volal, až ve tváři zbrunátněl a černé, lesklé copánky mu z pod helmice po spáncích jen poskakovaly, jak prudce druhu svému bránil. Rakolubský Kozicovi pomáhal a pak i Dlouhý Jíra z Lomnice, Poberův padesátník, kterého Janko Kozic dal přivolati.

Poberu posléze zmohli. Na tu chvíli poslechl, uvolil se, že tedy ještě počká, že splní, jak všichni ostatní se snesli, odrážet nepřítele, oboří-li se, ale jinak čekat a vydržet, dokud nepřijde pomoc –

„Ale sestřílet se jako zajíce nedám!" Z temna pohrozil, odjížděje ke své rotě.

Když Kozic obrátil koně, chtěje přejeti podél roty do zadu, spatřil před sebou za ohebem cesty ohromný sloup černého dýmu nad les k modrému, zářícímu nebi se valící. Stalo se, jak prve Matuka rozkázal. Zapálili tam mlýn a stavení. Teď všecko v plamenech. Schmuřil obočí; té chvíle nerad viděl ten požár. Kdyby prve byl věděl, jak jsou zaskočeni, nebyl by dal hned páliti. –

Ztracenci Matukovi, kteří teď byli zbytným houfem, stáli ve zbrani čelem k Bardijovu. Před nimi hořely mlýn i roubená stavení plným plamenem. U požáru mrtvo. Nikdo nehasil, nikdo kolem nepřebíhal, nikdo nevynášel a nebědoval. Obyvatelé již prve uprchli před bratříky. Jen jeden zůstal násilím donucen, mladý mlynář, kterýž z útěku se vrátiv připlížil se z lesa k svému mlýnu, aby, možná-li, zachránil váček stříbrných grošů, který měl za trámem schovaný a na nějž v prvním zmatku nevzpomněl. Ale stráž jej postřehla, chytila a přivedla k padesátníku Matukovi.

Ten sedě na koni, vyslýchal mlynáře strachy se chvějícího; kolem nich na koních Chujava, Mikuláš Revický a Švehla, všichni v helmicích s nánosníky (jen Švehla měl železný šalíř), všichni za-

rdělí horkem, po prudké jízdě, všichni vzrušeni a popuzeni. Začatý zápas, honba za Bardijovskými jim rozehřála krev a plameny požáru dráždily, opíjely smysl i podpalovaly ji v zuřivost; nejprudčeji však novina, která k nim doletěla od valného houfu, že jsou zaskočeni, v dolině všichni obklíčeni, oni i Poberova rota.

Matuka ostře, zlostně se vyptával mladého mlynáře na Bardijovské, kudy a kdy tudy táhli. Mlynář nic nevěděl. Dušoval se a přísahal, tudy kolem mlýna, dolinou, že Bardijovští žoldnéři nešli, to že se asi dali tady, ukázal na levo, k západu, přes vrcha, lesy, přes Míchalov a odtud dolů k Močárnému potoku, tou oklikou že se dostali tajně na kraj Zábavy, k silnici.

„Je-li odtud nějaká jiná cesta," udeřil Matuka.

„Není; silnice žádná, jen tudy od mlýna stezník," mávl rukou na pravo k východu, „lesem do kopce a přes kopce ke Klušovu."

„Stezník i pro koně?"

„No, těžko, tuze těžko pro koně a dva by vedle sebe nemohli."

Matuka poslal ihned deset střelců střežit ten chodník; zároveň poslal o ní zprávu kapitánovi, mlynáře pak dal uvázat ke stromu na kraji lesa. Odtud ubožák volně viděl na hořící krov, za nímž měl ukrytý svůj nevelký poklad. Díval se, mnoho však neviděl pro slzy; řinuly se mu proudem a vzdychal, z hluboka a božekal –

Pojednou se Matukovi dozadu ohlíželi. Tam, kde stál valný houf a kam pro výběžek lesnatého boku neviděli, rozlehlo se náhlé a prudké troubení. Tam a hned také v pravo, a v levo, z lesů, a hned také křik, prudký, divoký, jako když vystřelí, a zas a zas – Po lesích letěl, ohlasem temně bouřil; a do toho hřmotu a ryku zase troubení.

„Chujavo," zkřikl Švehla v divoké veselosti, „už načali červeného. Hleď dále od nosa, aby tě Bardijovští nezajali."

„Daže mne perún trestal, dostanou-li mne živého!“ vzkřikl Chujava.

V tom nad ním zaburácel Matukův hlas:

„Už se to začíná, bratři. Tak s pomocí boží!“ Udělal před sebou, přes hlavu svého koně šavlí kříž, až se horkým vzduchem zablýskalo.

XVIII.

Když hlídka donesla do Klušova zprávu, že vchod do průsmyku je od Bardijovských obsazen a že bratří v rotách Poberově a Kozicově jsou zaskočeni, pustil se Talafús do Klušova, dědiny před nimi při silnici. Jednal odvážlivě; byloť veliké nebezpečí v dalším postupu. Neváhal však ani na okamžik. Měl jen skrovný houfec, počítal však, že nepřítel neví o něm a nezná jeho síly a najisto se domnívá, že má tam v dolině všecku bratřickou výjezdu v pasti.

Talafús chtěl především Bardijovské zadržet, aby hned neudeřili na Poberu a Kozice a jich nepotřeli zatím, nežli dorazí Zelenka.

Zaraziv svůj houfec na konci dědiny, vyslechl na rychlo a z ostra několik vesničanů i faráře. Po té povzbudil jezdce, aby pamatovali na sklíčené bratry, že jich nesmějí opustit, a poručil, aby s velikým křikem vyrazili, trubač aby troubil bez ustání, kdyby však bylo nutno ustoupit, aby nic nebylo dále nežli sem, do této vsi, tu že se musí udržet dokavad nepřibude kapitán Zelenka s verchoviňci, a heslo že je: „Spišský zámek!“

V ten okamžik přelétla mu myslí jako světlý zjev Mária, krásná její hlava v mraku černých vlasů, spanilá, ubledlá, jak ji v ranním úsvitu naposledy uviděl na Spišském hradě. Jakoby čarovná síla jej ovanula i zjaření. Těžký meč mu byl jako pírko; mávl jím divo-

kým obloukem nad hlavou, až se zablýskalo, a hlasem velikým, jenž udeřil jako zvon, zkřikl:

„Hrr na ně! Pamatujte na bratry!“

Bodl koně a vyrazil; jezdci, slovem jeho i pohledem na jeho odhodlanost i sílu zapáleni, hnali se s divokou odvahou za ním. Trubač zatroubil ostře, vší silou, až zbrunátněl, a houfec zběsile křičel, řval, když kousek za dědinou začernal se před nimi nepřátelský pěší houf.

Seděli, leželi, odpočívali při silnici, na louce u ní a při potoku v louce, štíty vedle sebe i oštěpy a kuše, většinou i helmice s hlavy. Právě sem dorazili od hlavního houfu obsadit tu pro jistotu silnici. Parnem zmořeni chtěli si vyhovět; byli plni jistoty. Ale jen usedli, už vyskakovali. Divoký křik a troubení jako bouře se blížící je vyplašily. Zmatek a strach na ně udeřil, prvé nežli Talafús dorazil. Ti, kteří mu byli do rány nejbližší, dali se na útěk a ostatní za nimi jako stádo ovcí za beranem. Neohlíželi se, nepočítali; jen divoké troubení slyšeli a zběsilý hřmot, z něhož vyrážel jásavě zuřivý křik:

„Běží! Už běží!“

Bardijovští prchali různo, přímo silnicí i v levo od ní loukou a polem, ale všichni k hlavnímu svému voji v průsmyku. Talafús hnal se silnicí, nedopustiv, aby jeho jezdci odrazili od ní za prchajícími. Mířil rovnou k bráně dolmy, kdež cesta a všecka neširoká lučinatá prostora při ní černala se Bardijovskými. Pablesky zbraní prošlehovaly tam oblaky prachu. A ještě větší a prudší nesly se k průsmyku suchou, prašnou silnicí, jak se po ní hnal Talafúsův houfec. Horký vzduch se jimi zkalil. Pro ně neměl Talafús jasného rozhledu; ale ta oblaka mu také pomáhala. V nich nemohl nepřítel rozeznat počet jeho houfce; v nich rostla jeho hrůza, zvláště

když s nimi letěl takový hřmot a křik a divoké troubení. A prchající pěší nesli před ním strach a zděšení.

Útok Talafúsova houfce působil na první chvíle, jakoby udeřilo kolik rot. Bratříci kopinníci vjeli s podvrženým kopím, za nimi ostatní; bodali, sekali, šavlovali. Nejmocněji sám Talafús. První ten zdar jej rozpaloval tak, že už pomyslil nepřítele rozčísnout, bratřím v průsmyku uvolnit tak, aby vyrazili a s ním, Talafúsem, se spojili.

Než nepřátelský houf, na který uhodili a který již kolísal ustupuje, pojednou se zastavil, ostřeji se opřel. Dohnalať k němu posila z průsmyku. V tu chvíli zaslechl Talafús i v boku, na levo divoký ryk. Bratříci ho nedbali, a jenom do předu se prosekávali. Talafús však postřehl nebezpečenství. V pravo bylo jisto; tam se nad samou silnicí vypínal lesnatý svah, z leva však, osením i loukou hnal se houf pěších. Byli to ti, kteří prve první před nimi prchli a nyní opět se srazili. Chtěli Talafúsovi v bok, zaskočit jej, aby i on se dostal do pasti a utopil se v přesile.

Na Talafúsův rozkaz zatroubil trubač na ústup; rozzuření jezdci jakoby neslyšeli. Talafús křičel, mával mečem, všechen do brunátna zardělý, zuřivě křičel zpátky, zpátky ke vsi. Obrátil koně, obraceli jezdci, a ne již zcela volně. Již svištěly jim kolem hlav šípy střílené z boku; odtud se již nepřítel dohnal k silnici a začal se přes ni přelívat.

Valný houf Kozicovy roty tlačil se tou dobou v dolině na cestě, u ní a krajem lesa u cesty. Janko Kozic v čele, vzrušen, otáčel se v sedle hned do zadu, kdež měl své ztracence, hned do předu, kdež tísnila se Poberova rota a kdež už začal boj. Bardijovští žoldnéři doráželi ze záloh, z předu i z boků při kraji lesa.

„Meďánboh, takhle nacpaně stát a nemoci se ani hnout –“

Mračný Kozicův pohled přelétl rotu. Kůň vedle koně, bok na boku, jezdci stehny se tlačili, a kraj lesa pod stromy koně jako sehnaná zvěř.

V předu křik, troubení, hřmot tuhého boje. A blíží se. „Střelci Poberovi ustupují, nepřítel se tlačí do doliny," usuzoval Kozic. „Nezadrželi ho, teď je tu zátopa. Co zbývá nežli –" Vypjal krk, postavil se ve třemenech, vyzíral, pak pobídl koně, aby se lépe přesvědčil. Bylo tak, jak se mu zdálo. Všecko u Pobery vsedalo do sedel; patrně se hotovili vyraziť. Pobera nedbá toho, co slíbil, chce ven, probíjet se – Ale Bardijovští, hle! Opravdu! Neženou se za ustupujícími, zarazili, jakoby váhali.

A hřmot tam přece hrubší, prudké troubení, křik, jenže dále, jakoby ze zadního šiku Bardijovských. Proč, co se stalo – Snad že by Zelenka – Není možná.

Planoucí oči Kozicovy se zrovna vyvalily, jak upřeně hleděl před se a vzrušeně pozoroval. V tom k němu přiharcoval Jíra Dlouhý z Lomnice, padesátník, jehož kůň jako zdivený, s nozdrami rozšířenými, očí blýskavých, udidlo plné pěny přehazoval, přehryzoval.

„Vyrazíme!" oznamoval zardělý padesátník, maje obnažený meč v ruce. „Musíte také, všichni, kapitán vzkazuje."

„Co je venku, něco se tam děje," volal chraptivým hlasem Kozic.

„Snad naši –"

„Nebo posila těm Švábům."

„Ale vyrazíme, kapitán vzkazuje, a kdybys nechtěl, že vyjede třeba sám."

„Do pekel horoucích, ale řekni mu, že pojedeme také. Jen co vzkážu ztracencům. Dám korouhví znamení."

V tu chvíli odrazili Matukovi ztracenci u hořících stavení útok bardijovského jízdného houfu. Nejprve před ním ustoupili. Byl početnější nežli jejich; než Bardijovští jezdci nebyli bratříci, nevyrovnali se jim ani udatností ani výcvikem jezdeckým ani koňstvem. Ustoupit poručil Matuka a dopustil, aby nepřítel bez překážek projel kolem hořících stavení. Odtud vyrazili Bardijovští jako z dýmu a plamenů; ale jen vyrazili, tlačili se skoro na obrat zase zpátky, když ustupující bratříci pojednou otočili koně na rozkaz Matukův a plnou silou jako hrom na ně udeřili.

Tím byl houf Bardijovských zmaten, rozmíchán; řady povolily, ten onen kůň vyrazil, ostatní za ním a v nepořádku ujížděli zpět. Bratříci s divokým rykem za nimi, všichni rozzuřeni; Chujava a Švehla zrovna diví v první řadě.

U hořících příbytků vyrazili Bardijovským do boku ti, kteří tam stáli v úkrytu na poboční stezce, vedoucí od stavení do lesa a přes vrchy. Nebylo jich mnoho, než Bardijovští o nich nevěděli a nenadáli se útoku z této strany. U požáru prve opuštěného pojednou šílené chumelení i hon.

Bardijovští se tlačili úzkou prostorou mezi hořícími příbytky; každý chtěl minout plameny, každý se dral, aby první vyrazil z hořícího pekla a unikl bratříkům, kteří jim vskočili v hřbet i do boku a bili do nich strašlivě. Nejeden Bardijovský sletěl tu s koně, nejeden splašený, zděšený kůň uhnul s jezdcem, jenž uzdou nadarmo zoufale škubal a ostruhami bodal; do těžkých, čpavých, černých mraků valícího se kouře, do dvorků hořících stavení s ním vskočil, k plápolům hladových, hltavých plamenů, jež plazivě polehovaly a rázem zase vysoko šlehaly jako vlající hřívy.

Zmatek, strach, děs dorážely tu, i když už Matuka své tvrdě zarazil a dále za požár pronásledovat jich nepustil. Musili ustoupit a

pak i z nenadání otočit. Přihnalť se posel od kapitána Kozice, aby se bez prodlení vrátili, hned, ihned, k valnému houfu, že všichni, všechna rota vyrazí i s Poberovou v tam tu stranu, prosekat se z doliny ven.

Svehla zatočil mečem nad hlavou a zahoukl na Chujavu, jenž řičivě vyjekl, když uslyšel ten rozkaz:

„Chujavo, pamatuj! Víš, dostanou-li tě živého –"

„Sto hrmenbohóv, Svehlo, hubo nevyžmýchaná! Už jsem přísahal a ne na svinské koži! Čuvaj! Už!" Trhl uzdou, bodl koně.

Za nimi hlomozně ruchlo, ohořelý, poslední krov se sřítil. Mrak jisker zasršel do výše z kotoučů černého dýmu. Ze ztracenců Matukových se však už nikdo neohlédl. Pádili ke své rotě.

XIX.

Když Talafús se svým houfcem odjel z demjatovské hospody za Kozicovou i Poberovou rotou, vrátil se Žáček opět do hospodské, prostorné světnice. Vypiv tu ještě pohár vína, natáhl se, jak byl, ustrojený na postel v koutě, na duchny a hrubý, ovčí kožich přes ně rozestřený. Ulehl, usnul hned, tvrdě spal a v tom spánku byl by po těch svých trampotách, po velkém, duševním napjetí a tělesném vysílení ležel do oběda, celý den.

Nedali mu však; ulehl za jitřního šera a hned po ránu již jej burcovali. Bradatý, černý bratřík zatřásl jím a křikl mu do ucha, neboť vyzvědač, jenž jindy spal jako na vodě a ze spaní vyskočil na nejtišší zašustění, nemohl se hned probrati. Ale když mu bratřík zahoukl, že vozy jedou, že hejtman Zelenka dojíždí, vzpamatoval se a hned chvátal ven, před hospodu.

Tam právě zarazil sivý hejtman s nevelkou jízdeckou družinou,

v níž poslední jel na nevelkém, vraném koníku bradatý, černý pop ve vysoké, černé popské čepici. Hejtman, zardělý a zaprášený, tak jako všichni v družině, zkřikl s koně po kapitánu Talafúsovi. V hlas jeho hrnulo se ze vsi rachocení vozů, temné ještě, ale prudké, rychle se blížící.

Hejtman jen zkřikl, a již stál mu Žáček u střemene, oznamuje vše, jak mu Talafús nařídil. Zelenka sebou zavrtěl v sedle, zaklel rusky a pak zlostně vybuchl:

„To jsem si myslil! Jízdní jako blázni, ulctí, čert ví, kde jsou a my jim pomáhat, pěší! Běžet za nimi, pěší! Vozníky jsme už strhali, dál už nemohou. Padnou. Máme-li jeti dál, musíme míti jiné koně. A kde je vezmete! Selské mrchy, ne?"

„Máme tu, máme," ochotně nabízel Žáček, „koně zajatých kupců, dobré, silné vozníky, šest párů, a kromě toho stojí ve velké stáji jich ještě několik."

„Ven s nimi, ven!" volal Zelenka prudce, „vyveďte je, a hned strojte, hned zapřáhejte. Běžte. Už jsou tu!" Obrátil se do zadu do vsi, odkud z ohebu cesty vynořily se mezi roubenými, nebílenými příbytky pod zježenými, doškovými střechami a mezi vrbami při cestě první bratřické vozy, každý čtyřmi vozníky tažený. Vozotajové v sedle na podsedních křičeli, švihali do koní, bodali je ostruhou; vozníci klusali, klusali, ale patrně už s namáháním, vysíleni, ač břemeno, na každém voze houfec pěších v helmicích, asi dvacet, se štíty i bez nich, nebylo nejtěžší.

Jak vozy prudce hrkotaly, verchoviňci na nich bezděky se potřásali, hlavy jejich, kníry a ještě patrněji korouhev zatknutá na prvním voze, rudá korouhev s obrazem sv. Jiří a Bohorodice. Korouhev ztichla, nehnutě pak visela, když vůz zarazil a za ním řadou deset ostatních. Z koňů každý zpocen, mokrý jako myš; brat-

říci na vozích zardělí a zaprášeni, prachem jako posypáni, po šatech, ve vlasech, ve vousech. I vozy šedy prachem, pokryty prachem od kolomaznic dole a spodního prkna, od řetězů, od náprav a nábojů, jichž kolomaz, jindy černá a lesklá, oslepla pod vrstvou prachu, až po vrch, až po hrubé žlaby v bocích vozů na houžvích zavěšené, po každou skulinu.

Zelenkova rota brala se pěšky, pochodem skoro celou noc; až náhlý posel Talafúsův jim přijel vstříc s důtklivým rozkazem. Hejtman Zelenka ihned vyrozuměl, že je zle, že na jízdné trhlo velké nebezpečenství, a také ihned poručil, aby popojelo deset vozů, do těch aby dvě stě mužů vskočilo, aby vozotajové uhodili do koní a nic jich nešetřili, aby jeli jedním tryskem, ostatek roty aby se bral co možná nejrychleji za nimi. Tímto hrozným honem dorazil s vozy a s první pomocí před demjatovskou hospodu nad očekávání rychle, ale s koňmi skoro již schvácenými.

Proto také tak prudko žádal, aby se přepřáhlo. Žáček rovnou běžel do nádvoří, ku stájím. Koně musili z koníren. Chvatně je vyváděli pacholci i bratříci z demjatovské stráže, koně kupcův Bardijovských, těch židů i hospodského, jenž jich měl několik na přípřeže formanům. Čtrnáctero spřežení jich vyvedli, jež nestačila, aby do každého vozu bylo zapřaženo po čtyřech koních; ale pár odpočatých, silných vydal teď více nežli dvojí spřežení uhnaných vozníků.

Zatím co u vozů je odpřáhali, odváděli a nové přiváděli a zapřahali, hasila posádka těch vozů palčivou svou žízeň. Bratříci všichni seskákali, nechavše zbraň a štíty na vozích. Verchoviňci se rázem začernalo a hemžilo se nádvořím, jizbou, síní, celou hospodou. Bylo jako když mrak kobylek padne a všechno spase. Kolem studně v nádvoří, v hospodě, na síni se tlačili, vodu, víno, mléko

hltavě pili a div že se nervali. Už i do sklepa lezli, už i do sousedních statků se rozbíhali.

Náhlý signál, ostré zatroubení je zarazilo, nazpátek k vozům volalo. A sivý Zelenka měl kázeň. Každý věděl, že jdou proti nepříteli, že za neposlušnost té chvíle by jej dal pověsit. Kleli, křičeli, ale hnali se k vozům, před nimiž stáli noví vozníci ve formanských chomoutech a v hrubém řemení s podocasníky, v silných šlech přes zadky. Vozatajové seděli už v sedlech.

Co se toto dálo, seskočil hejtman Zelenka s koně a pil víno, před

hospodou však, do jizby ani nevkročiv, a jednal při tom se Žáčkem, jenž mu vše o Talafúsovi, o sobě i další cestě oznamoval na chvat, úsečnými větami. Chtěl se Zelenkou, že přisedne do prvního vozu; hejtman však nesvolil a přikázal mu, ať zůstane tu, ať oznámí jeho, Zelenkovy rozkazy, ostatku rotě, až sem dorazí.

Dořekl a vyhoupl se do sedla; přejel podél vozů, přehlédl zápřež i mužstvo, jsou-li tu všichni, neostal-li někdo, pak se rozkřikl, klaničníkem trhl. Vozatajové v sedlech na podsedních pobídli koně, ostře, prudce, hned do cvalu. První vůz vyrazil, za ním ostatní. Korouhev v čele opět se třásla i muži všichni za prudké jízdy na drkotajících vozích.

Přehnaly se kolem Žáčka, jenž stál před hospodou, přehnaly se, přemihly a mizely v oblacích prachu náhle zvířeného. Žáček hleděl za nimi upřeně i když prašné kotouče se rozletěly, když po vozích nebylo ani památky, když i temný, vzdalující se rachot jejich utichl a silnice zůstala prázdná a tichá. Díval se a starostně uvažoval, dojede-li Zelenka ještě v čas, nebude-li už pozdě. Počítal dle toho, co prve v hospodě slyšel, kdy tudy Kozic a Pobera asi jeli, že jsou už asi před samým Bardijovem a již na ostrých harcích, a snad třeba i zaskočeni, když tam Bardijovští mají zištnou půdu, ale že Kozic s Poberou snad přece vydrží.

V tom se přepočítal, že by tak dlouho vydrželi a pomoci dočekali. Pobera pozbyl trpělivosti. Byl jako diviak zaskočený, na nějž se ze všech stran chystá i sápe smečka psů. Jak Bardijovští ze zálohy, z úkrytů šípy stříleli, jak se stahovali, aby jej dostali do chobotu, pozbýval trpělivosti a rozvahy. Zapomněl, co si smluvil s Kozicem, a chtěl si na ráz uvolnit. Vzkázal to Kozicovi a hned šikoval rotu, aby se prosekala.

Vaško, jeho sluha sivých knírů, zardělých však svěžích tváří, byl

v první řadě, za padesátníkem Petrem z Hronova hned vedle bubeníka. Ten té chvíle nechal kotlíků přes krk svého bělouše převěšených a svíral v pěsti pádný meč. Vaško nespouštěl očí ze svého pána; tušil, co hodlá, a v ten okamžik se bál, ne však výpadu, ne o sebe, nýbrž o kapitána, že zase bláznivě vyrazí, mžiknutím že bude v povětří, sám daleko napřed, že mu žádný zase nepostačí a tak že zajede do nějaké zásady nebo že se na něj sesypou a ubodají jej.

K rotě obrácen promluvil Pobera s vysokého svého hnědáka, divokého, slavného běhouna, sedě v sedle jako přikutý v přiléhavých, kožených nohavicích, ve škorních, s pláty nad koleny, s plechem na prsou, v šalíři s kraboškou, z něhož bylo viděti jenom část jeho vedrem zbrunátnělé tváře. Dlouhý meč v pravici, mluvil k jízdným zkrátka, ostře, chtějí-li se dostat do rukou těch Němců bardijovských, kteří by je ve vězení mořili nebo je zvěšeli, nebo chtějí-li se dostat odtud, on že pojede jistě a třeba sám –

Ani nedomluvil. Zkřikli, že pojedou s ním. Znali jeho zběsilou odvahu a sílu, tolikráte je vyvedl z nebezpečenství, tolikráte jej nepřítel rozsekal a přece nezabil. Věřili, že má divnou moc a nějaké čáry a proto že ho nezabijí ani teď, že též odtud je vyvede. Zkřikli s ohněm, slepí důvěrou, a hned zase zmlkli, když zkrátka poroučel, ať se drží v hromadě, až vyrazí, ať se nerozjíždějí, aby v jednom, najednou jako klín vrazili do nepřátel, a pořád za ním, za kapitánem, ať se ho drží a Kozicova rota že vyrazí s nimi, hned za nimi.

Vyhlížel do zadu, po ní, čekaje na Kozicovo znamení. Až je shlédl: zeleným praporcem roty do výše třikráte prudce zamávali a divoký pokřik se tam strhl. To Matuka se svými ztracenci právě dorazil k rotě. Už jsou všichni a v hromadě – Už!

Pobera z Lomu nevím kam domů pobodl hnědáka, jenž několika skoky byl ihned kus napřed před rotou. Vaško vyrazil hned za rotmistrem a křičel: „Pomalu! Pomalu!" a hned zase po rotě se obracel a na ni volal: „Kapitán! Kapitán!" a mával mečem před se, ukazuje po kapitánovi. Divoký křik celé roty letěl za ním, divoký dusot koňstva. Půda duněla, hlína z ní stříkala, prach se vysoko zvířil. Z toho chumlu nad jezdci prvních řad, ženoucími se s podvrženým kopím, nad hlavami zdivělých koní, nad jejich vlajícími hřívami, nad helmicemi, nad blyskotem napřažených mečů ostatních řad vlál, třepal se rudý jezdecký praporec.

Vše se mihlo sraženo, sevřeno v hustý houf, v živý klín.

Za tím hned druhý; jemu na čele Janko Kozic Vlk, jemuž černé copánky od zbrunátnělých spánků letěly do zadu. Na konci v posledních řadách ztracenci Matukovi a s nimi Švehla i Slimáček Chujava. Všichni byli zoufale odhodláni probít se nebo padnout. Do zadu, za sebe se již neohlíželi. Odtud nečekali už Bardijovských, nevalné jejich jízdy.

Najednou nemohli Matukovi dále. Řady před nimi se zarazily, stály; a dále v předu křik a troubení, strašlivý hřmot. Už! Už se tam bijí!

„Co stojíme!" křičel zlostně Švehla.

Bardijovští se postavili do cesty jako ježek; hrozné bodliny dlouhých kopí hustě trčely z jejich obou houfů v cestě i na pravo od ní. Dojeti, doraziti mezi ta kopí, zkáza; a projeti mezi oběma houfy, nemožná.

Pobera se divoce rozjel, avšak nedojel. Před samým šikem nepřátelským, před samými hroty jeho kopí zkřikl zuřivě na svého hnědáka, sebral jej ostruhami; kůň náhle se vzepjav ohromným skokem přelítl kopí ohromených pěších a vskočil, spadl mezi ně do

houfu, do čtverce, a Pobera sekal, bil v pravo, v levo, před se, kolem. Strašlivý byl jeho nenadálý vpád. Zmatek z něho, nepořádek v houfu, mačkanice; řady proraženy. Do toho průlomu hned za Poberou vrazil Vaško, Petr z Hronova. Za nimi tou brázdou probíjela se rota. Divoký chumel pěších a jízdných.

Tím se Kozicově rotě, jež musila na chvíli zastavit, uvolnilo; mohla se zase hnout. Ale také houf Bardijovských, stojící dál od cesty, se hnul; vpadl Poberově rotě do boku. Na tento houf chtěl

Janko Kozic udeřit, aby jej odrazil; proto musil z cesty, v pravo od ní, na nejistou, měkkou, nepříhodnou půdu. Ale jen se tam pustil, strhl se ze zadu pokřik. Z lesa v pravo sypal se ze zálohy Kozicovým do týla nový houf, o němž neměli a nemohli mít ani potuchy. V tom byla pohroma. –

Talafús tou dobou stál se svým houfcem, z něhož při prvním útoku tři byli lehko raněni, ale žádný nepadl, na kraji Klušova, kamž se mu podařilo ustoupit. Čekal nepřítele, pustí-li se za nimi, čekal i pomoc. Zelenku vyhlížel netrpělivě, rozčilen, ač si přiznával, že tu ještě nemůže být. Chvilky se jen plížily; bylo nevolno v dusnu srpnového, palčivého dopoledne. Ohlížel se zpět, vyhlížel v před, myslil starostně na obě zaskočené, jízdné roty. Napjatě v tu stranu naslouchal. Dosud ticho. Kdyby Pobera a Kozic vydrželi, co Zelenka dojde.

Jen pomyslil, a v tom tam kraj údolí udeřil do mrtvého ticha křik a troubení. Boj tam začali; kdo jej začal – Hlídka o boji stvrdila, hlásíc, že Bardijovských je velká síla a že se ještě z lesa hrnou.

„Bratři, ještě jednou!“ zkřikl Talafús. Vyrazili ze vsi, za níž hned uhodili na Bardijovskou hlídku. Rozrazili ji, zrovna rozhodili. Ale dál – Talafús pohledem poznal, že je zle. Viděl bratříky Bardijovskými osypané, v nich jako utopené. Prosekávali se divoce; po praporci poznal, že jsou to Poberovi. Bez rozmýšlení udeřil Bardijovským v týl. Okamžité to uvolnění dalo spásu; bylo jako náhlé uvolnění hrdla již škrceného. Pobera toho užil. Vyrazil z chumlu, jezdci radostně zkřiknuvše za ním –

Kozicova rota byla tou dobou roztržena ve dví. Kozic s větší částí dorazil k potoku a tam na Bardijovské; druhá však, menší část roty, vedená Matukou, musila se obrátit do zadu proti houfci,

jenž z lesa se vyhrnuv udeřil jim do týla. Matukovi se chvíli drželi, pak i oni byli rozraženi.

V té mele kůň Chujavy Slimáčka těžce raněn vzepjal se a hned sklesl; na štěstí na přední nohy, takže Chujava mohl ještě včas vyskočit ze sedla. Na ráz byl opěšalý. Jen se na nohy postavil, seznal, že je sám. A hned kolik Švábů na něj; jeden z nich veliký, ryšavý.

Chujavovi se mihlo: „Zajmou tě!" I sekal tím ostřeji, tím divočeji. Ten ryšavý velký dostal se až k němu a rozehnal se po něm korduláčem. Chujava nadhodil ráně štít, sekl po druhém Švábovi; ale jen sekl, už ucítil náhlé bodnutí. Nohy jakoby mu podťaty; sklesl. Hluk vevalil se mu do uší, pak jakoby silný zpěv se ozval, a v tom se mu setmělo před očima –

XX.

Za plného žáru srpnového dne pod cestou na vlhkém palouku je zavřel. Když se mu pak víčka hnula, když jich těžce pozvedl, ležel na suché půdě v chladivém stínu pod baldachýnem rozložitého dubu na kraji lesa. Ležel na holé zemi. V ten okamžik, kdy zas uviděl boží svět, prožehla jej radost, že je živ.

V tom se skláněl k němu nějaký bradatý, uprášený dráb a podával mu z hrubé čutory vodu. Chujava chytl nádobu a pil hltavě. Pil, až všecko vypil; pak upřel oči na dobrodince a vyrazil mdlým hlasem:

„Bratřík?"

„Bratřík, věru." Tak odvětil, vzal čutoru a chvatně odešel.

Krátká jeho odpověď osvěžila Chujavu tak, jako to napití pohasilo nejpalčivější zážeh žízně. Bratřík to byl, zvolna přemýšlel, je tedy on, Chujava, mezi svými; teď také si všiml, že leží pod ko-

šatým stromem kraj lesa a ne tam při potoku, kdež se na něj tak sesypali. Zjasnilo se mu, okřál; chtěl se posadit, ale jak sebou hnul, ucítil prudkou bolest na hlavě i v noze. Sáhl si po čele; obvaz nahmátl. A levá noha bez škorně, bosa, obvázána. Posekali jej tedy tu hůř nežli v Rimavské Báni, když se tam bili s divokými Kumány.

S tím pomyšlením na boj v Rimavské Báni překmitla se mu Eva, sestra kněze Lukáše Luka, jako světlé vidění, v šerém kostele v Rimavské Báni, jak jej, Chujavu, tam z dola, z dědiny, přinesli krví zalitého, jak jej tam uložili mezi ostatní raněné, jak Eva je tam ošetřovala, rány jim obvazovala –

Opodál bolestné zastenání, a zas a s ním ještě jiné. Chujava se s velkým namáháním obrátil v tu stranu. Řadu raněných tam uhlídal. Někteří leželi nehnutě, bez vlády, bez vědomí; jeden bolestí úpěl, dva, tři stenavě volali po vodě, když mezi nimi se zjevil bratřík, jenž napojiv Chujavu, vracel se zase s vodou. Pohled na mokrou nádobu, na jasné krůpěje leskle s ní kapající, dráždil touhu a zažehoval ještě palčivěji pekelnou žízeň.

Z raněných opodál i z těch dále pod stromy každý, kdož jen trochu ještě měl síly, se zvedal a chytal bratříka s vodou za sukni, za nohy; jiní, nemohouce se hnouti, obraceli jen horečně rozpálené oči po vodě a stenali, a Malorus jeden, osmahlý, hubený, s visutými kníry, zakrvácenou rouchu přes čelo, jenž ležel dále pod duby, plazil se po čtyřech, aby ulovil doušek vody.

Chujava se chtěl zase obrátit, bolestí však nemohl. Zamhouřil oči a tak chvíli ležel. Rány pálily a žízeň se mučivě znovu ozvala. V ústech sucho, jazykem sotva pohnul; v očích se horečně zažehovalo. Uslyšel nad sebou hlasy. Dva bratříci se k němu nahnuli, aby jej sebrali a naložili na dvě kopí. Zastenal bolestí, když jej tam

kladli, a chvílemi také, když jej nesli. Bídně ležel na tvrdých dřevech a každý prudší krok nesoucích pohnul ranami a rozjitřoval bolesti.

Nesli jej z bojiště; hrůza v pravo, v levo. Tu, tam padlý kůň ještě v řemení, ten, onen už bez sedla a uzdy; jen podkovy mu ostaly a leskly se v žáru sprnového odpoledne na nohách stuhlých, do výše strnulých; a lidí padlých jako dřev. V kupkách leželi, o sobě, na znak nebo tváří do země mezi odhozenými štíty se zašlým malováním, i helmicemi, mezi rozmetanými kopími celými i na třísky polámanými. Šípů jako naseto a kuší také plno.

To vše se Slimáčkovi horečně míhalo, v pravo, v levo; to bylo nejblíže. Neviděl však, jak uklízejí raněné, jak je odnášejí tam, kde sám do té chvíle ležel, na kraj lesa, na kopích nebo jen za hlavu, za nohy. S ním se brali do nedaleké vsi. Minuli houfec pěších v plné zbroji při silnici stojící, minuli houfec koní osedlaných, ale bez jezdců. Tři opěšalí pacholci vedli ty koně. Chujava na ně sotva pohlédl a ještě netečně.

Ve vsi jej uložili na prostoru u kostela, kdež několik raněných už leželo a kdež také stála řada bratřických vozů. Že je ve vsi Klušově nedaleko bojiště, Chujava nevěděl. Ranění vedle, polosvlečení, polonazí, s hrubými obvazy na chvat pořízenými, všichni z jiných rot. Barvíř*) v tmavé sukni, v černé čapce, obstárlý muž rudé tváře a ještě rudějšího nosu klečel u jednoho z nich, a cpal mu do rány koudel, kterou vybíral z kožené, umaštěné kabely, do předu zavěšené.

Koudelí ucpával ránu a červeným práškem ji zasýpal z dřevěné, usmolené pušky, chované v hlubinách té kabely, v níž také měl nůžky, nože, kleštičky a kleště. Jak cpal ránu koudelí, zasykl raněný bratřík bolestí, vykřikl, třásl se a potrhoval sebou; medikus však jej tím prudčeji tiskl, k zemi tlačil a zlobil se a klel.

*) *Ranhojič.*

Stín padl na Chujavu. Bradatý pop v černé sutáně, bronzový křížek starého, ještě románského díla v ruce, se u něho zastavil; naklonil se k němu, do tváře se mu podíval a hned šel zase dál mezi raněné, hledaje své, ze své roty.

A pojednou známý. Jano Nejtušiak Hurčala ve krátkém, otevřeném kožíšku bez rukávů stanul u Chujavy. V osmahlé hubené tváři divoké strnisko; dlouhé, prošedivělé vlasy splývaly mu pocuchány z pod beranice na ramena. Pravá ruka jeho obvázána, v levé držel svůj pádný čakan mocného toporu, jenž byl krví pomazán tak jako i ruce Hurčalovy i nahé břicho i boky osmahlé, jak mu z pod hrubé košile, sotva přes prsa sahající, nahé svítily až po ohromný, široký opasek. I na bělavých nohavicích z hrubého sukna, po lýtkách obtočených řemeny zaprášených krpců, bylo znáti, že si o ně otíral zakrvácené ruce.

Hurčala z temna vyjekl, když poznal Chujavu Slimáčka; hned k němu přiklekl a žasl, jaj bože, že má dvě rány –

„Pít," vydechl Chujava. „Vody –"

Chlap jako hora hned se vymrštil a nepromluviv ani slova hnal se do nejbližšího stavení, nechav u raněného svou valašku vazového toporu, jejž v noci u lože v hlavách si stavěl nebo zarážel tak jako někdy pán jeho Dobák starý, aby ten vazový topor zapuzoval noční mátohy, aby v noci nic zlého nepokoušelo. Za chvíli se vrátil s hliněným hrncem plným vody. Byla vlahá, Chujava však ji dychtivě vypil do kapky. I přišla mu pak mysl; už i promluvil. Po rotě se optal.

Hurčala začal na přeskáčku, hned o tom a zas o jiném, o rotě celé, že mu ten kůň v té seči padl, o svém ovčáckém Vlku hrozném povídal, že ho již nemá, že se připletl do té mely, že hryzal ty Bardijovské Šváby, že na ně skákal, do krku je kousal, až jej probodli,

ale že jich pohryzal, ó, zviera dobrá, a v tom zas o kapitánu, svém nyní pánu, že je živ, a nic, ani sečná, ani bodená, jen také škrábnutí nehrubé a Dereš také nic, ostal, ach, to že byla sečba, kdyby byl také pan Štefan jel, o bože, co by si byl počal, dobře že ho nevzali, ach, věru dobře.

„Švehla –“ zeptal se Chujava mdlým hlasem.

„Živ, viděl jsem ho, a Matuka také, co vím.“

„Kde jsou –“

„Kde teď jsou, nevím, ale ne daleko.“

„Co Bardijovští –“

„Naši je zahnali. Už bylo zle, óh, zle, už jsem myslil, že nás všechny postřílejí a rozsekají, nás i druhou rotu; ale pěší se přihnali, pana kapitána Zelenky, Rusňáci, no, chvála bohu, přihnali se, na vozích přijeli, a hned s nich seskákali, hned do bitvy, a ještě si zpívali. A bylo hned dobře. Jako velká voda se přihrnuli, jako hrom udeřili a ještě si zpívali, a bylo dobře. Bardijovští musili ustoupit. Rusňáci je vehnali do té doliny.“

„Pobera, co –“

„Oh, prosekal se, a nic, první se prosekal a nic, žádná rána. Pravda, velkomožný pán Talafús mu pomohl a ten, jak pravím, velkomožný pán Talafús, povídají, já nevím, slyšel jsem, ten že to krví zaplatil.“ Chujavovi ztrnuly oči.

„Zhynul,“ vydechl rychle a hlasitěji.

„Povídají, ale nevím, já jen slyšel. Kdož by všechno věděl, všechno tak rozházeno a i zmateno. Já tam neostal, co tam. Ruka nemůže,“ hnul zavázanou pravicí. „Ani valašku neudrží, a koně nemáš. Zastavil jsem si krev, obvázal ránu a pak jsem se rozběhl sem. Řku, tam spíše koně dostaneš. Bože svatý, to bylo, to bylo! A ty, velkomožný pane – Rány pálí, viď. A co teď.“

Z daleka za vsí ozvalo se troubení; v tom nějaký jezdec v helmici přijel z té strany bojiště a vjel do roubeného statku opodál, za jehož doškovou, zježenou střechou hořely červánky po západu slunce.

„Co ten, co tam,“ hovořil Hurčala, hledě za jezdcem, jenž, uvázav koně u plotu z lískoví pleteného, vstoupil do stavení. „A co ty, velkomožný, já bych šel se ho zeptat.“

„Pít – Vody –“ zatoužil Chujava, nedbaje jezdce. Hurčala se hned rozběhl, ne však do toho příbytku, z kterého prve vodu při-

nesl, nýbrž do toho, do kterého ten jezdec vešel. Za chvíli se vrátil s vodou a také s novinou, všechen užaslý, že tam v tom stavení leží raněný velkomožný kapitán, věří-li, sám pán Talafús.

Chujava, jenž pil rychlými, dychtivými doušky, obrátil oči po Hurčalovi.

„Jistě, velkomožný pane, on, věru, pán Talafús, a vynesou ho, chystali se."

V tom vyšel ze statku sedlák dlouhých vlasů, v kratičké košili a plátěných nohavicích, a s ním bratřík bez helmice, beze zbraně. Oba nesli otepě slámy, kterouž vystlávali vůz stojící první v řadě. Ještě nedostlali, a již vynášeli dva bratříci, také prostovlasí, raněného Talafúsa. Všichni čtyři jej pak vytahovali do vozu, aby jej tam uložili. Hurčala jim přiskočil na pomoc.

Talafús měl obvázanou hlavu i nohu tak jako Chujava. Byl bledý, zatínal zuby a sykal bolestí, když jej vytahovali do vysokého fasuňku. Zavřel oči, jak tělo jeho zapadlo do slámy, ale hned je zas otevřel, když Hurčala, jenž se v tom pomáhání až na vůz dostal, prosebně na něj promluvil, že tu v dědině leží také velkomožný pán Chujava, na holé zemi u kostela, posekaný, také na hlavě a na noze, raněný.

„Těžko?" zeptal se Talafús.

„Snad, ale mluví, je při sobě."

„Doneste jej sem," poroučel Talafús slabým hlasem.

Hurčala seskočil s vozu jako mládeneček.

Za chvíli ležel Ondris Chujava s nejvyšším této výjezdy nohami proti jeho nohám.

Zaslechl, že Talafús něco řekl; ač nerozuměl, co, přece se nezeptal. Bylo mu vše jedno. Rány pálily a horečka začala jím třásti. Nevšiml si ani, nevěděl, že Hurčala zůstal u nich ve voze, že se

přikrčil v koutku maje vedle sebe v slámě svou valašku a mezi koleny hrubý, hliněný hrnec do polou plný vody, jejž přidržoval zdravou svou levicí.

Po koni se již nesháněl, neboť měl teď jiný úkol: péči o ty dva raněné.

Vozníci byli zapřaženi, ale hned nevyjeli. Vozataj čekal, až naloží také do ostatních vozů raněné na návsi u kostela. Slyšeli jejich stenání a výkřiky. Pak dusot koní je přehlušil. To již červánky pohasly a soumrak nastával. Četa jezdců přijela z bojiště; Matuka Juro v jejich čele. Nevedl jich teď zpátky tolik, jako když jeli ráno k Bardijovu. Byli by v té záloze asi všichni zašli, kdyby byl v čas nepřichvátal Zelenka se svými. Tím se dostali ze strašlivého sevření. Vysekali se, oslábli však a roztroušení. Sbírali se a hledali tak jako i celá rota. A mnohý nedojel, přemnohý se nevrátil. Z „dobrých" lidí scházel v rotě jediný: Chujava Ondris, zeman Haluzický. Nevěděli o něm nic jistého; všichni najisto však hádali, že padl, že už s nimi více nepojede. Svehla, na levé ruce lehko raněný, jenž Chujavu nejostřeji škádlíval a trápil, želel ho nejvíce. Klel Bardijovským, hrozil jim, že dostanou za Chujavu zvláštní vrub, klel se, že jim bude pro něj dušno, hrubě dušno. A i pak, když umlkl, měl Chujavu na mysli; že padl, si opakoval, jistě že raději zhynul, jen aby ho Bardijovští nedostali živého, perúnem se na to klel. Jistě je bradou vzhůru! Statečný famfera! Bylo v tom politování a také uznání.

Když se roty Kozicova jakož i Poberova dostaly za ochrannou hradbu řad Zelenkových Malorusů, zůstaly na kraji bojiště: Kozicova v louce při cestě, pod strání, Poberova pak dále na levo kraj pobočné doliny při Močárném potoku, kudy Bardijovští v noci tajně se připlížili. Obě roty se pak už do boje nedostaly. Sivý Ze-

lenka jej vedl sám se svými pěšími. Zatlačiv Bardijovské do průsmyku, tiskl je tak, že musili kvapem ustupovat zpátky ke svému městu. Na konec doliny však se za nimi nepustil.

Talafús v tu dobu byl už ve vsi. Pobera sám se o něj postaral. Viděl ho, jak se přihnal mu na pomoc, jak jemu a rotě klestí dráhu. A také sletět s koně jej uviděl. Ale na tom místě se pak uvolnilo útokem verchoviňců. Tím se stalo, že Talafús mohl být záhy opatřen. Pobera, jenž vyvázl jako zázrakem, vyhledal místo, kdež Talafús padl. Našli jej bez sebe.

Pobera dal mu obvázati rány a odnésti jej do nedaleké vsi. Vše poroučel přísně a zamračen. Schmuřil se pak ještě více, když prohlížel svého hnědáka, jenž krvácel na krku i na prsou. Rány nebyly hluboké ani nebezpečné, Poberu však hnětly. A Vaška tu neměl. Neprobil se s nimi, v rotě ho nebylo. Dal jej hledati; nenašli ho však ani mezi raněnými, ani mezi mrtvými, pokud mohli na rychlo zjistit.

Do lesa uskočit nemohl a nikam; když ho nenašli, jistě jej Bardijovští odvedli, je v zajetí. Kdož bude teď o hnědáka tak pečovati. Starost o Vaška tížila a při tom hnětlo pomyšlení, že Talafús jim pomohl, on, právě on. Hlodalo tím ostřeji, poněvadž se Pobera cítil vinným. Vždyť proti Talafúsovu rozkazu se tak rychle do předu hnal, daleko se pustil, až vlezl za Kozicem do pasti. A Talafús za to přichvátal, pomohl, hrdlo vážil, dvakráte na Bardijovské udeřil a s takovou hrstkou! Pobera cítil palčivost zahanbení i nevolno z té sokovy velkomyslnosti.

Na chvíli zapomněl na rotu, s níž odpočíval kraj lesa. Leže na znak pod dubem, díval se zamračeně, strnulýma očima do pletiva křivolakých jeho haluzí v chladivém šeru hustého listí, jež se ani nehnulo. Talafús – Talafús, v duchu si opakoval, a co teď, až se

s ním sejde. A co, jak se mohlo státi, že se dal s Kozicem tak zaskočit, jak se jen mohlo stát! Bardijovští byli přichystáni, čekali, číhali na jisto. Kdo jim pověděl, kdo spáchal zradu –

To, co Žáček mu svěřil v ležení pod Spišským zámkem – Prokletá Uherkyně, jestliže ona – Vědět tak na jisto! To by Talafús – Ten až zví, jakou zmiji chová, jakou zmiji jedovatou –

Prudce usedl pod dubem, rozhlížel se, jakoby z těžkého snu vytržen; zahlédl svého hnědáka opodál u stromu uvázaného. Vstal, došel k němu, obvazy jeho starostně prohlížel, pohladil jej po táhlém, pěkném krku, po hlavě a najednou zatahal jej za pačesy nad čelem, jak mu náhle připadlo, že to hnědákovi dnes po takové jízdě, po takovém hrozném skoku nikdo neudělal, jak se vždycky zpoceným, unaveným koním dělává v té víře, že se jim uvolní. Vaško nikdy nezapomněl, nikdy, a také ne, bylo-li třeba hnědáku ocas přistřihnout, aby se to stalo, když je měsíc na novu. Kdo by teď pamatoval – On, Pobera, sám hned na poprvé nevzpomněl. Ale Vaško – Sháněl se po něm zas, po jezdcích, kteří jej šli hledat.

Vrátili se až o západu slunce. Pátrali na bojišti, mrtvoly, většinou již nahé, zobraceli, za každým křovím hledali. Marně. Vaška nenašli. Pobera zaklel.

V tu chvíli přišel rozkaz z průsmyku, kdež boj už utichl, rozkaz od Zelenky Kozicovi, aby dal raněné z Klušova dopraviti dále do druhé vsi, na noc aby je tam dovezli a doprovodili, a kapitána Talafúsa aby především a nejprve opatřili.

Janko Kozic vyslal ihned jízdného posla do Klušova a pak Matuku s jeho četou, aby vykonali, co Zelenka přikázal. Švehla cestou zase vzpomínal na Slimáčka. Tou dobou již věděl, že ho nenašli ani mezi mrtvými, ani mezi raněnými z roty. Že byl jeden z prvních z bojiště odnesen a opatřen, o tom se Švehla v tom zmatku

nedověděl. A tak hovoře o něm, opravoval si své mínění, a že se Chujava snad přece dostal živý do moci Bardijovských, třeba že přísahal a ne na svinské koži, že se tak nestane.

Za prvního soumraku dojeli do Klušova, právě když tam raněné nakládali do vozů. Hned uslyšeli, že na prvním voze leží sám Talafús. Matuka se Švehlou tam zajeli, aby jej uviděli. Ale jen koně u vozu zarazili, vyvstal z fasuňku do prvních stínů soumraku chlap jako hora, a drže nějaký hrnec v levé ruce, ukláněl se jim.

„Hurčalo!" zkřikl Švehla. „Co tu robíš!"

„A prosím, hlídám tu pana kapitána a velkomožného pána Chujavu."

Švehla sebou škubl a hned se s koně nahýbal do vozu volaje: „Chujavo, bratře, tys živ a ne v zajetí! Tys – tys –" chtěl v upřímném potěšení škádlivě žertem přichváliti, „tys opravdu statečný famfera," ale slovo mu uvázlo, když uviděl druha na smrt bledého, jenž na jeho hlas sebou ani nepohnul, ani očí po něm neobrátil.

XXI.

Když Zelenka odjel s částí své roty na vozy naloženou z demjatovské hospody, Žáček už neulehl, ačkoliv byl tak zmořen. Ospalost jej přešla, starost mu nedala spáti, starost, jak je s Kozicem a Poberou, dojede-li Zelenka v čas. A pak se stal jakoby velitelem demjatovské hospody, její posádky hubené, a vrchním strážcem dobyté kořisti, vozů totiž plných vína, s nímž jeli bardijovští kupci z dolní země a hodlali s ním přes rodné své město dále do Polska.

Na zajaté kupce se Žáček podíval a na židy v komoře s nimi zavřené; ty odbyl posměškem, když se začali k němu pokorně plazit, když jej za nohy chytali a plačky prosili, slibovali i peníze na-

bízeli, propustí-li je – Dohlédl na Zelenkovy vozníky v dlouhé, roubené stáji i na dvoře uvázané, na skrovnou stráž několika jezdců, kteří na jeho rozkaz nesměli se z místa hnout a zbraně odložit.

Tak hospodařil v rozlehlé hospodě a hned zase před ni na cestu vycházel vyhlížet v tu stranu, ve kterou Zelenka se svými zmizel, a také po vsi zpátky, netáhne-li už ostatek jeho roty. Než ani tam ani tu ani hnutí. Vrátil se zas a zase neměl stání; ponoukalo jej a táhlo, aby vsedl na koně a jel alespoň na kus, jen na kus vyzvědět. Ale nesměl.

Odpoledne přitáhl ostatek verchovinců Zelenkových. Přišli zardělí, zpocení, zaprášení, s palčivou žízní. Oštěpy jim ležely přes ramena ochable, div že z ruky nevypadly, a štíty na záda přehozené tlačily jako přetěžké břemeno, jež by byli nejraději zahodili. V Demjatech chtěli si delší dobu odpočinout, ale když Žáček oznámil jejich veliteli, jaký rozkaz Zelenka vzkazuje, vydali se záhy na další pochod. Zašli, zmizeli v oblacích prachu; ty se rozplynuly a zase jasný, horký vzduch srpnového odpoledne, zase ticho a mrtvo a na cestě prázdno, pusto. –

Žáček vyslal mladého sedláka do Raslavic, aby alespoň až tam došel, nechce-li se dále odvážit, a přeptal se. Mladý gazda vrátil se na večer a všechen vzrušen oznamoval, co tam povídali, že za Klušovem je bitva. Více však nepřinesl. Žáček se poněkud upokojil. Počítal, že Zelenka asi dorazil v čas, že se udržel a drží; neboť není přece možná, aby všecko tam bylo tak potřeno, že by ani noha sem nedojela na útěku.

Setmělo se, přišla noc. Bylo vlaho, až dusno. Žáček pozdě ulehl oblečen, jak byl. Dlouho však nespal. Stráž jej prudko probudila, aby se šel podívat za hospodu, z cesty. Za stmělými vrchy, za

spoustou jejich černých lesů na půlnoc rozlévala se po nebi rudá záplava. Několik sedláků starých i mladých v bílých nohavicích a v krátké košili, většinou bosých a bez čapky a klobouku, pozorovalo s napjetím i tajenou hrůzou zlověstné světlo, třeslavě zářící do letní noci, náhle blednouc a náhle zas ruději vyvstávajíc.

Sedláci hádali, určovali, že to je v tu stranu k Bardijovu, a snad Klušov, ne-li Kobylí; Janovce že to nejsou, to že je dál, jistě dál, shodovali se, ale půjde-li ten živý oheň zpátky, blíže sem k nim, jaj bože! Žáček rád slyšel, že sedláci kladou ten požár dále k Bardijovu. Zelenka se tedy drží nebo jen zvolna ustupuje, ne mnoho. A jak Kozic a Pobera a Talafús –

Dlouho stál a pozoroval záplavu. Zůstala tam, kde ji shlédli, žádná jiná už po nebi nevyšlehla. Sedláci se rozešli, Žáček se vrátil do hospody, ale již neulehl. Po ránu došly určitější zprávy. Přijel jezdec z Kozicovy roty s obvázanou pravicí. Měl ji raněnu a kromě toho rukáv roztržený nepřátelským oštěpem a sedlo porouchané. O tom mluvil více nežli o ráně na ruce, horlivě ukazuje díru v sedle po hrotu, po šípu, jak prudce se zarazil v sedle u samého stehna jezdcova. Také ten šíp hned vybaloval ze stočeného pláště, aby se podívali, jak by jej ti Švábi byli málem k sedlu přibili, že ještě jen o chlup a již –

Nejprve oznámil, proč sem byl poslán, aby přichystali lože, že sem přivezou raněné, padesátník Matuka že s nimi sem přijede, ten že to poroučí. Pak žádal bratřík, aby mu dali najíst, že včera celý den nejedli až večer, a to bídně, a dnes málo. Za jídla vypravoval čím dále tím hovorněji o včerejších harcích a bojích. Žáček skákal bratříkovi do řeči častými otázkami a na ty se dověděl, že kapitán Talafús je raněn, toho že sem přivezou, toho nejprve, a s ním Chujavu Slimáčka, z jejich, z Kozicovy roty. Žáček žasl.

Zpráva o Talafúsovi jej překvapila, ten že je raněn, ten že to vlastně zaplatil.

Všechno pak řídil a chystal pro raněné, především pro Talafúsa. Pro toho komoru, v níž byli uvězněni bardijovští kupci s polskými židy. Tu si vybral, protože byla klenuta a chladna, za toho vedra zvláště příjemna. Zajatce dal odvésti do malé, zděné konírny vedle stájí a tlusté její dveře pak uzamknout těžkým, visutým zámkem. S bědováním a křikem ubírali se tam ti tři polští židé a neumlkli ani pak, i když bradatý bratřík, zavřev dveře, odešel a v nádvoří stichlo; ječivé jejich hlasy zaléhaly do hluchého prázdna.

Žáček dal komoru provětrat, postele přestlat a také v jiných komorách upravit lože na postelích, na zemi ze slámy, duchen, ovčích koží i kožichů, jak co bylo možná v stavení a v sousedství sehnat. Raněné však ukládal mnohem později nežli se nadál. Teprve samý večer je přivezli.

Od Matuky zvěděl, že nemohli dříve dojeti, že za palčivého vedra odpoledne nebylo možná, že by ranění nebyli vydrželi.

„A jinak nechvátáte?“ zeptal se Žáček.

„Chvátáme, abychom těm Švábům oplatili,“ odbyl jej mrzutě Matuka.

Do klenuté komory uložili, jak Žáček upravil, Talafúsa s Chujavou. Ten, jak poznal Žáčka, chtěl se usmát, ale tvář se mu při tom divně zkřivila. Talafús, jenž byl při plném vědomí, upřel na Žáčka oči a jen řekl:

„Vidíš –“ A více nic.

Žáček šel také ostatním raněným pomáhat. Všichni byli zmořeni hroznou jízdou v dusnu a prachu, i bolestmi, jak je celou cestu co chvíli budilo každé hrknutí kola nebo prudší otřesení vozu. Žáček se u nich dlouho zdržel. Bylo pozdě večer, když vstoupil

do velké hospodské jizby, jejíž okenice nezadělány, okna do kořen otevřena. U stolu seděl Matuka Juro bez pasu, bez sukně, v záři lojové svíce zardělejší, lesklý, potící se v dusnu večera; s ním Švehla, také bez pasu, s rozhaleným krkem. Žáček musil hned k nim, hned musil povědět, proč se s nimi nesetkal, co bylo v Bardijově, a pak teprve se mohl optat na včerejší bitvu, na známé kapitány a padesátníky, i také na oheň, jehož záplavu dnes v noci pozoroval. O své rotě věděli už dost, i to, kolik raněných a mrtvých a že také několik bratříků zmizelo, že snad je Bardijovští chytili.

A ten oheň – že Zelenka dal zapálit dědinu, tu na levo od té doliny, odtud jedouc, že prý Bardijovští tam mají dvůr, jak je slyšet. O Poberově rotě mnoho zpráv neměli, o Zelenkovi věděli, že má teď tu neblahou dolinu, i cestu k ní.

„Co teď," vpadl Žáček.

„A nejprve budeme splácet dluhy, jak jsem řekl." Hlas Matukův jako temné rachocení.

Před otevřeným oknem strhl se hluk. Několik bílých postav se mihlo kolem.

„Sedláci," vyhrkl Žáček a běžel se podívat. Vrátil se za chvíli.

„Zase záplava," oznamoval, „hoří, odtud na půlnoc, ale ne tak jako včera, více k západu. Chlapi povídají –"

„Co chlapi povídají," utrhl se Matuka. „Já ti to povím. Zelenka tam svítí, začíná, a ještě Bardijovským posvítí."

„A my tady trčet," zabručel Švehla, „a já přísahal k vůli Slimáčkovi –"

„No, jen dočkej," Matuka hnul krátkými prsty své mohutné ruky na stole položené, „však tady neostaneme."

„Zase záplava!" vykřikl hlas venku z temna teplé noci do otevřeného okna.

„A ne poslední," přidal Matuka s výhrůžným úsměškem. Švehla bezděky prudce vstal; Žáček byl už u dveří.

Z cesty za hospodou uviděli novou záplavu, daleko za černými vrchy a lesy v tu stranu, kdež po nebi se tiše rozlévala ta první, té chvíle již bledší; v tu stranu nový požár a velký, jenže o něco blíže k nim. Tlupa polooblečených vesničanů zase jej pozorovala a hádala, že to snad sám Heretník.

„Není tedy zle," prohodil Žáček k Švehlovi, když se vraceli zase do hospody, „kapitán Zelenka se tam drží. A nic, žádný rozkaz, abychom se odtud hnuli, stěhovali. Hned bych se rozjel vyzvědět."

„Však posel od něho dojede; ne-li tuto noc, ráno na jisto, Talafúsovi přece –"

„Stavím se u něho."

„Podívej se."

Švehla šel do velké jizby, kamž se vracel Matuka Juro z nádvoří, jež právě obhlédl tak, jak byl, polosvlečený, bez čapky, ale s obnaženou šavlí v ruce.

Hurčala, jenž v komoře hlídal Talafúsa a Chujavu, spal v koutě na zemi opřen o stěnu, maje vedle sebe hořící kahan, a nehnul sebou, ani když Žáček vstoupil. Také Ondris Chujava, usnuv před chvílí, se neprobudil. Talafús se však ihned ptal, kdo tu –

Žáček stanul jako stín u jeho lože a hned mu vypravoval, co je, co právě shlédli a pozorovali. Talafús pohnul slabě hlavou a řekl více před se nežli k Žáčkovi:

„Není tak zle –"

Chvilku mlčel hledě do prázdna, pojednou se však optal, spí-li Chujava.

„Tvrdě spí."

Nicméně pobídl Talafús Žáčka, aby šel blíž.

„Slyš, Žáčku, na Spišský zámek o mne nic nevzkazujte, totiž, že jsem raněn."

„Aha, k vůli ní, té Uherkyni," mihlo se Žáčkovi.

„Počkejte se zprávou, až přijede od Zelenky posel," pokračoval Talafús. „Nic jste tam nevzkázali? Matuka snad –"

„Nic, pokud vím."

„Až přijede posel – a –“ Mlčel zas. Žáček domnívaje se, že je zmožen, chtěl odstoupit a dával dobrou noc.

„Dobrou noc, Žáčku, jdi. Ale počkej. Víš-li, cos mně tu říkal, stran té zrady,“ Talafús mluvil volněji, maje oči upřeny na Žáčka. Ten se na to slovo bezděky ošil.

„Velkomožný pane, jak jsem řekl,“ odpovídal ne s plnou chutí a přímo, „jak jsem řekl, Bardijovští byli zpraveni.“

„Ale kdo, kdo! Řekls, že někdo z naší strany.“

„Ještě ho nemám.“

„Koho myslíš.“

„Ah, ještě jen tápám, tápám, ale jak zvím na jisto, povím. Zatím se tím netruď, můj pane. Dobrou noc.“

Z opatrnosti zamlčel, čeho se na jisto domýšlel; ale v ten okamžik neměl také ani dost odvahy, neboť hnulo se v něm cosi jako politování. Jak říci jemu, raněnému, kdyby i tu Uherkyni v tu chvíli mohl usvědčit. A on nemůže, dosud nemůže.

XXII.

Před dvěma léty, když Talafús unesl Máriu a zavezl ji na Muráňský hrad, vyzvídala dychtivě, jak je v poli, kamž se pak Talafús vypravil s Jiskrou na pomoc bratřické posádce, sklíčené v Lučenci. Tenkráte prahla jí duše vášnivou tužbou, plná nenávisti, aby ti kacíři husitští a loupežníci byli ztepáni a zhynuli tam všichni, všichni, i Talafús.

Tenkráte se zapřisáhla, že i ona podstoupí s ním boj. A začala jej hned. Černé, smutné šaty svlékla a vystrojena nádherným rouchem, všecka rozkošná očekávala Talafúsa, a on, vítěz v poli, byl její krásou zmámen, přemožen. Na Rychnavu ji zavezl; tam ještě

první čas, když musil z nenadání za polní službou odjeti, si vydechla hledíc za ním, an s hradu sjížděl: „Jeď! Konec přetvářky, alespoň na čas!“ Tenkráte jí ještě často vyvstával z hloubi bolné, zašeřené duše chmurný stín mladého Imricha, jejž Češi u mladé dubiny, u Samoše v bitvě rozsekali, a často myslila na svou mstu, kterouž jagerský biskup jí povznesl na vznešený úkol, aby sloužila církvi svaté a pomáhala krajanům hubit ty kacíře a loupežníky.

Co slíbila, nač jí biskup dal ve svém vězení na Rychnavě požehnání, to teď již konala. Ale jak – Už ne s tou bezohlednou tvrdostí, s jakou na Muráni myslila na zkázu nepřátel, toužíc po zhoubě všech, všech, i Talafúsově. I teď po ní toužila a strojila ji, povzbuzena novým vzkazem a požehnáním jagerského biskupa, Talafúsa však bezděky vyjímala.

Lekla se, když uslyšela, že povede výjezdu. Byla by jej varovala, zdržela, nesměla však. Ale prosila jej, bez přetvářky, aby se nevydával daleko napřed, zbytečně v nebezpečenství. A on, tak statečný, důvěřující ve svou sílu, jen se usmíval. A jak jí kynul odjížděje, pln jistoty, jak naposled pozdravoval ze sedla statný, sličný, a křepký, nic netuše –

Až líto jí ho bylo, líto – Přemáhala se, zapuzovala tvrdým svým úkolem svou úzkost, nutila se nemyslit na výjezdu a Talafúsovo nebezpečenství, ale úzkost a starost s ní zůstaly, a výčitky se bodavě ozvaly, že ona sama jej vydala. Hned však je přísně umlčovala, jak že jinak bylo možná, že musí tak být. Mihála si volala, jednala s ním, aby se utvrdila, aby stlumila výčitky a měla oporu.

Mluvila s ním jen o Budínu, o jagerském biskupu, o Laszlovi, přijde-li už s novinou, že krajané táhnou, a přitáhnou-li opravdu, žeť už nejvyšší čas, srpen že nastal, podzim že uhodí co nevidět. Dychtivě naslouchala Mihálovi, jak nenávistně i s pohrdáním mlu-

vil o rotách bratřických, o Aksamitovi a jeho ženě, jak je pobožná, jak může býti pobožná taková vlčice, že prý s rodinou sedá a naslouchá, když ten divoký, chmurný kněz, ten s klípcem na oku z písma čte a vykládá.

Mihály hned toho dne, kterého Talafús s rotami odjel, přinesl, že dole ještě není konec hnutí, v ležení že se ještě někam chystají, několik houfů jak zaslechl, a že vytrhnou co nevidět.

„Jen ať se rozběhnou," ušklíbl se, „a oni se rozběhnou, je po žních, obilí všude dost – Jen na vinobraní, myslím, že nepůjdou, to jim naši už vskočí do cesty."

„Nečekají jich? Nechystají se?"

„Nic. Snad na ně ani nemyslí. Alespoň nic neslyším, a zmíní-li se, smějí se, však že mají Uhři pěknou kost v hrdle."

„Turka."

„Tak myslí."

„Kdes to slyšel."

„Dole v ležení a v hospodě o tom mluvili."

„Ale Aksamit a starší –"

„A také se dají uspati. Však teď spíše zvím, spíše je možná se přeptat a i naslechnout."

Myslil tím, že má v tom volněji, poněvadž není na hradě Maříka a dole v ležení toho protřelého zvědy, Žáčka.

Za těch hovorů s Mihálem byla Mária rozhodnost sama. Ale když osaměla, hned prvního dne, když hleděla ze svého bytu dolů na rozlehlý hrad, na spoustu jeho stavení, na věže, výstupky, bašty a hradby a brány a dole na ležení plné stanů, bud, vozů a vojska, dopadla zase na ni tíha, jak s tím vším se pustila v zápas, sama, jak je osamocena – „Zabili by tě, Mário!" řekl Talafús, když tu byli starší bratrstva, a ona jakoby žertem se Talafúsovi zmínila, že by

je chtěla tajně poslouchat, jejich rokování. „Zabili by tě, Mário!“ Ten strašlivý Aksamit jistě i ten chmurný kněz s klípcem na oku a Pobera – O, Pobera!

Otřásla se, odstoupila od okna a chvatně do ložnice. Klekla, modlila se, chtěla se modlit, myšlenky jí však utíkaly. Talafús se jí vracel na mysl, jak tu s ní býval a ta poslední noc. Vstala, odešla od lože, u něhož klečela; dusno bylo v ložnici. Oddělala okenici, zadívala se do vlahé, letní noci sedíc na sedátku hlubokého okna. Druhé sedátko naproti prázdno. Tam seděl, tam ji k sobě přitáhl – Kde teď je, kde je –

Holduje, pálí a vraždí s těmi loupežníky českými a slováckými. A ona – ona na něj myslí a leká se o něj, strachuje, ano, strachuje. Hřích! Hřích to je, hřích. Prchla zas od okna. Ulehla, nemohla však usnout; myšlenky nedaly. Sama se pro ně trestala, zacházejíc schválně do tmy a úzkosti; na Lechnici myslila, na čarodějného faráře, jenž mrtvé volá, a kdyby tam šla, kdyby jí ten kněz vyvolal ducha Imrichova – Co by ona se ho zeptala, jak by mohla, a co by Imrich –

Zachvěla se, začala chvatně říkat modlitbu za duše v očistci, otče náš a jaké uměla modlitby. Pozdě usnula; ale jen oči přimkla, již se jí živě zdálo, ne však o temném kostelíku lechnickém, ne o Imrichovi – Talafúsa viděla u věže, jak stál bez čapky, bez helmice, urostlý, statný, jak mu vítr rozevlál černé vlasy nad čelem, jak se na ni usmál, jak mu zasvítily bílé zuby, jak na ni zavolal v žhavé touze, jež hořela i ve zvuku jediného slova, jejího jména, jak ji zavolal – Ach jak krásně znělo, jak k ní skočil a ji chytil v té žhavé touze silnou paží a pak ji nesl sem, líbaje jí čelo, oči, ústa i hrdlo –

Ráno vstala s myslí zkalenou, nespokojena s sebou, vyčítajíc si

i ten sen, jejž měla za hřích. Ale pak pozapomněla, když přišel Mihály a oznamoval, že část táboru se zase hnula, kolik houfů pěších i jízdní že se časně ráno vydali z ležení, na západ směrem k Levoči, snad že táhnou holdovat levočské Němce, jistoty však neví, té že se nemohl dopátrat, poněvadž starší těch lotrů všecko tají.

„Ještě se zeptám souseda," dodal Mihály s úsměvem.

„Kterého."

„Toho bezrukého, bratra kapitána Kozice."

„Ah, ten! Znáš-li se s ním."

„Už znám i s tím jeho chlapcem. Z toho jsem už leccos vytáhl a snadno. A i na jejich komoru jsem se již podíval. S Míšou, tím výrostkem, když ten bezruký Štefan byl zase dole v ležení. Pěkná jizbička," pochvaloval si Mihály, významně se usmívaje, „pěkná, příhodná, při samých hradbách, v baště, oknem je vidět rovnou po zdi dolů až na zem. Jen ještě změřit –"

„Co myslíš."

„Že bych tu komoru chtěl a že člověk musí pamatovat na všelijakou příhodu."

„A jak on, ten mladý zeman –"

„Štefan? Trudno mu, že nemůže do pole, stýská se mu. Je on také taký. Jen kdyby měl ruce celé!"

„Mluvil jsi s ním o výjezdě?"

„Mluvil, ale je málomluvný, a také co by mohl teď už říci. Žádný nic neví. Takhle až za týden."

Až za týden! Ta lhůta byla Márii nekonečna, když už druhého dne dychtila zvědět, jak je s výpravou proti Bardijovským. Když i třetího dne dopoledne Mihály nic nepřinesl, vzpomněla si, že by se mohla sama vydat dolů do ležení k Polačce, k „žežulce" kapi-

tána Satanýře, Třikrátzlého. Vyzvala Mihála a Veronu, aby ji doprovodili.

Když sestoupili do prvního nádvoří, potkali Štefana Kozice. Šel zvolna proti nim, bílou širici přes ramena, oči do země, hlavu pochýlenu, tak že dlouhé, tmavé vlasy pozacláněly mu přibledlé tváře. Zarazil se, plaše pozvedl oko, když mu Mária vstoupila do cesty. Chtěl se uhnouti, než zůstal, když Mária jej sama oslovila a tak laskavě, s milým úsměvem řekla, že slyšela tuhle od Mihála, že jsou tu na hradě teď sousedy a že se asi vrací z ležení, po němž se mu zajisté stýská.

„Stýská, paní."

„Věřím ti, na hradě není hrubě veselo. Neseš-li nějaké noviny z pole."

„Dosud nic není, paní."

„Zvím-li já, hned ti vzkážu," nabídla se s roztomilou ochotou. Štefana, jemuž nebylo volno před mladou paní nádherné krásy, jakoby vánek ovanul; v rozpacích však zůstal, a pahýly rukou tiskl více k tělu. Poděkoval a že snad už záhy noviny dojdou, odvětil zasmušile a neklidně. Oddechl si, když Mária vlídně pozdravivši, vykročila. Tentokráte se po něm neohlédla; za to Štefan se otočil a podíval se po ní. Jak se nádherně nese, nevěda obdivoval, jak kráčí – Krásná, spanilá a nic pyšná, nic hrubě zvědavá. Vyťatého jeho oka jakoby ani neviděla, a nehledala očima jeho ruce, jejich pahýly, jako jiní bez ohledu, bez citu.

Mária zamířila tentokráte k Polce, k „žežulce" Třikrátzlého přímo, nejkratší cestou. Nebylo už jí třeba táborem se rozhlížet a zvídat. Co bylo nutno, to již vyzkoumala, Mihálovi řekla a ten to i co sám vypátral, vzkázal po Laszlovi na dolní zemi, jagerskému biskupu. Za této návštěvy chtěla jen o výjezdě proti Bardijovským uslyšet.

„Žežulku" zastala v plné práci, chystající truhlu i vaky na cestu, rozčilenou a zase plnou strachu. O bardijovské výjezdě se od ní nedověděla pranic. Kulatá Polka se starala jen o muže, co ten, kam on. S tou výjezdou nejel a proto o ni nedbala. Za to o jiné, o té, na kterou se sama teď chystá, spustila, ach, že tak najednou, náhle přišel rozkaz, aby se Satanýřův houf vydal z ležení, Satanýř že před chvílí vešel z nenadání do stanu, rychle vešel a hned v takovém honu, jako na žoldnéře na ni zavolal, „vzhůru" volal, že je lermo, ať se strojí, ať se chystá, ale dřív aby také jídlo opatřila, pečité, a šalši k pečitému, to že Satanýř tak hrubě rád, a jen že to

řek', už se otočil a ven a zase na koně a zpátky k svému houfu – ach bože, jaké to živobytí, no – jen samé stěhování, a jen na místo přibudou a ohřejí se, už zase do jiné posádky nebo do pole, a toť to nejhorší, tu ten strach veliký a Satanýř že se ještě jen směje.

Mária, v duchu již rozmrzelá, zamlouvala a řeč obracela; trvalo však drahnou chvíli, nežli se mohla s „žežulkou" rozloučit a vyjíti ze stanu. Ale jen z něho vykročila, již opět ustoupila dovnitř a maně potáhla před sebe plachtu u vchodu, aby jí nebylo vidět.

Bodorovský! Muž!

Lekla se a s leknutím i náhlý odpor jí zarazil krok, jakoby pojednou shlédla ošklivý, jedovatý plaz u své nohy. Chmurným pohledem, plným odporu i hněvu dívala se průlinou za Bodorovským. Šel v sukni dost umleté, v sešlapaných střevících, zemanskou šavli však po boku; kráčel s nějakým bratříkem, jemuž něco živě rozkládal.

„Žežulka" stojíc hned za Máriou, také ho shlédla, nepoznala však, neboť poprvé jej viděla předloni v Žilině a od té doby se s ním nesetkala. Viděla, že je Mária vzrušena, ale přece se zeptala, přímo, jak ji zvědavost pudila, kdo to byl, a co že –

„Ničemný člověk," vpadla Mária hněvivě, „víš-li –" a prudčeji s odporem vyrazila: „Vdali mne za něj, a on, však jistě jsi slyšela."

„Ach ten! O holubičko," upřímně litovala „žežulka", „nechoď tedy, zůstaň, abys ho nepotkala."

„Ne, půjdu, půjdu. Já jen první okamžik se lekla. Nebojím se ho, a on se neodváží; baba, baba. S bohem tedy a šťastnou cestu!"

Nedala se zdržeti. Zavolala Mihála a Veronu, kteří čekali opodál pod stromem a zamířila zpátky na hrad. „Žežulka", stojíc u vchodu do stanu, hleděla za ní starostlivě i ze zvědavosti, kdyby

snad ten ošumělý zeman z ničeho nic vstoupil Márii do cesty. A ona, jak kráčí, hlavou vzhůru, nebojí se. Věru, do cesty by nesměl té Uherkyni.

Mária celou cestu až pod hrad myslila na Bodorovského, kterak sem přišel, byl-li tu již dříve či odvážil-li se teprve nyní, kdy Talafús vyjel do pole. A jak by o tom hned zvěděl – Mihála cestou neoslovila, nezeptala se, hrdě mlčíc. Ale jak vstoupili na hradě do předsíně, bylo první, co promluvila, viděl-li Mihály prve toho zemana.

„Viděl, velkomožná paní."

„Poznal jsi jej?"

„Poznal; byl to ten, co na Rychnavě –"

„Dříve jsi ho tu nikdy neviděl?"

„Nikdy, velkomožná paní. Ani tu, ani v městečku."

„Přeptáš se na něj opatrně, aby si nikdo nevšiml, a jak tu je dlouho, co tu dělá."

„Rozumím." Poklonil se.

I po té přicházel Bodorovský Márii do myšlenek. Zapuzovala je, ale zas a zas vracela se otázka, co tu chce. Kdyby tu byl Talafús! Až se vrátí! Nevrátí-li se však – Nevědouc zahleděla se rozšířeným zrakem před se do prázdna a chvíli tak stála. Kdyby se nevrátil – Jak je, kam asi už dorazili – Snad už – A ti tu, myslila Aksamita, jeho ženu a starší, ti už jakoby jí tu na hradě nebylo. Nevědí o ní, nechtějí o ní vědět, pohrdavě ji přehlížejí. Nikdo nepřijde, nikoho nepošlou, aby alespoň vzkázali tak a tak je v poli s výjezdou, došly zprávy nebo nedošly. A sama aby šla k tomu Aksamitovi nebo k té ledové jeho zasmušilé ženě – Leda že by se toho rudého hejtmana, myslila Pijandu z Rozkošníka, zeptala.

Ale ani toho ne, vždyť ten mladý, zmrzačený zeman se jistě doví

včas, když má v poli bratra kapitána a u nich na slovo braného, jednoho z prvních loupežníků kacířských.

Mihály na Štefanovi vyzví, a ona také.

Jako kočka měkkým krokem se k němu přiblížila a hned nazejtří. Před slunce západem zahlédla jej na malém nádvoří, jež bylo skoro zákoutím proti ostatním čtyřem prostranným rozlehlým nádvořím dolního i horního hradu. Prostora ta postranní většinou travou zarostlá, z níž vedla brána do třetího nádvoří, byla hražena na straně východní hradební zdí s podsebitím, na jih a západ zdmi dělícími ji ode dvou velkých nádvoří. Na severu oddělovala ji od posledního, velkého nádvoří obytná stavení.

Nevelký tento dvoreček, do něhož mohla Mária sestoupiti zezadu svého bytu po dřevěných, bedněných schodech, byl proti ostatním prostranstvím, plným ruchu a hemžení, jako opuštěný.

Poprvé sem zabloudil Štefan třetího dne, co meškal na hradě. To ticho jej tu vábilo. Maně se také zastavil nad rozhledem. Nádvoříčko povznášelo se značně výše nad dolním hradem; bylo odtud vidět široko daleko skoro na všechny strany, dolů do údolí na Podhradí, na starý kapitulní chrám, nejvíce však a nejdále na hory a lesy, na poledne na nekonečné hvozdy za Hernadem řekou i na půlnoc, kdež obzorem více k západu vznášela se veleba modravých, tatranských obrů.

Štefan však obrátil se na východ, na pásmo lesnatých hor, na Vysokou Holu, na Branisko, na ohromné spousty lesů. Těmi jel Janko, těmi klusala jeho rota, vzpomínal Štefan a povzdechl; teď jsou již za těmi lesy, jistě už daleko, u Bardijova, už trestají tam Šváby bardijovské. Teskno mu bylo. Tam s nimi nesměl, nemohl, on mrzák, a z domova musil. Myslil na něj, na starého otce, na Zuzku –

Lesy obzorem po šíru daleku zahořely vyzlaceny poslední zlatou září. Nebe nad nimi čisté, zářící. Štefanovi se mihl rodný kraj, jak u nich teď v takových chvílích, kurie pod stromy a jak na sadě za ní, jak vyzlaceným trávníkem leží dlouhé stíny a jak tudy Zuzka přicházívala –

Dlouhý stín padl vedle něho a nesl se dále před něj po trávě a rudých slzičkách vyzářených ostrou žlutí zapadajícího slunce. Jak se Štefan rychle ohlédl, stín se utišil, zůstal nehnutý. To Mária blížíc se lehkým krokem od bedněných schodů se zastavila a hned oslovila s milou vlídností užaslého Štefana, jaká to náhoda, že ho tu potkává, že jde dolů na dolní hrad, podívat se tam.

„Ty asi hledáš samotu, a já tě snad vyplašila," dodala měkce, s účastenstvím, jako na omluvu sobě.

„Ne, velkomožná paní, já jen tak hledím, vyhlížím tam –" chtěl ukázat k lesům na Branisku, hned se však pamatoval a přitiskl pahýl pod širicí pevně k boku.

„Vyhlížíš. Tam vaši odjeli, bratr tvůj. Myslím, že marně se díváš. Nabídla jsem ti zprávu, dosud však žádné nemám, nezaslechla jsem dosud ani slova. Víš-li ty snad –"

„Ne, paní."

„Dosud nic nedošlo z pole? Neptal jsi se?"

„Ptal."

„Koho."

„Pijandy hejtmana."

„Tenť jistě s Aksamitem první zví. Co říkal?"

„Řekl mi, že daří-li se našim dobře, že zprávy tak hned nepošlou. To pravda; a bohdá se jim daří."

„Kdyby se však něco stalo –"

Štefan překvapen upřel na ni oko. Mária stihla ten pohled a

rychle dodala: „Na toho, kdo dychtivě čeká, přicházejí strachy, zvláště na nás ženy. Dnes už čtvrtý den," počítala před se starostně, „čtvrtý, to by tu poselství ještě nemohlo být?"

„Nemohlo, leda zítra."

„Čekám tak toužebně," povzdechla. „A ty," zamlouvala, „tys tu teď sám." Ptala se starostně, jak bydlí a jak má s jídlem. Že není lakošný jako mačka, odvětil s úsměvem, v poli že zvykl a Míša že mu dobře strojí. A najednou zase, jakoby neslyšela jeho slov, v zamyšlení počítala:

„Pátý den, zítra pátý –" a hned požádala Štefana: „Kdyby zítra něco došlo, a tys zvěděl, budeš s hejtmanem spíše mluvit nežli já, povíš-li mně, prosím tebe."

„Ihned vzkážu, velkomožná paní."

Poděkovala slovem i líbezným úsměvem. Štefan nemohl od ní oka odvrátit, když zacházela. „Dočkati se nemůže," řekl si v duchu, „toužebně čeká Talafúsa." A dobrého srdce že je, i na něj, Štefana, starostně že vzpomněla –

Nazejtří, pátého dne, co Talafús vypravil se s rotami k Bardijovu, byla Mária od rána neklidna a čím dále k večeru, tím vzrušenější. Přes tu chvíli přistoupila k oknu vyhlížejíc k bráně, k hradnímu paláci, nezahlédla-li by snad posla právě přijíždějícího a hned si zase dala Mihála zavolat, nezaslechl-li něco, nedošla-li nějaká zpráva. Nevěděl o žádné; zato pozdě odpoledne přinesl, že ten zeman, Bodorovského mínil, v ležení není dlouho, že přišel ten den po výjezdě na Bardijov, ale že tu již jednou před tím byl a pak odešel; kde že se zdržoval nebo kudy chodil, toho že se Mihály nemohl dopátrat.

„Po zvědách chodil, špehéř," mihlo se Márii; neřekla to však a jen pohnula dlaní. Bylo v tom opovržení a že nechce více slyšet. To

zamítla, hned však Mihálovi přikazovala, aby přišel jí oznámit, kdyby snad přijel posel, aby to oznámil, byť i pozdě večer bylo.

Do pozdního večera čekala i déle. Teprve okolo půlnoci ulehla, nedočkavši se žádné zprávy. Na úsvitě ji probudil hluk dole v nádvoří. Zaslechla hlučné hlasy a koňský dusot. Vyskočila z lože, chvátala k oknu, aby oddělala okenici. V nádvoří u vrat hradského paláce hlouček lidí kolem osedlaného koně. Mária se od okna ani nehnula. Dlouho nečekala.

Dva koně přiváděli k paláci, patrně na rychlo osedlané, neboť jim ještě cestou popruhy utahovali; jen je k vratům zavedli, a již vyšel z paláce Aksamit v lehké šubě, v čapce, ale meč po boku a klaničník velitelský v ruce, a za ním Pijanda z Rozkošníku. Rychle vsedli na koně a vyjeli. Jistě že do ležení, počítala Mária, to že něco přišlo. Ale co, co, a tak náhle. A hned, bez meškání jedou dolů. Toť něco velmi důležitého.

Vzkázala si pro Mihála. Verona však se vrátila oznamujíc, že Mihály už odešel. Mária se na rychlo ustrojila, tentokráte skoro sama. Dnes by nevydržela tak dlouho sedět jako každého dne, kdy ji Verona s Katkou česaly, strojily a musily snášet její rozmary, nedůtklivost i plísnění. Stála u okna a zlobila se na Mihála, co že odešel, aniž jí oznámil proč, jistě že něco zvěděl, proč by odcházel tak záhy.

Přišel, přihnal se, ale za drahně dlouhou chvíli, všechen vzrušený, že se něco stalo, že ležení dole je vzhůru.

„Aksamit tam přijel," vpadla Mária.

„Aksamit s tím červeným, s Pijandou. Ležení je vzhůru, lermo tam volali, několik houfů se sbírá do pole, pěších, jízdných, a také vozy se střelbou chystají."

„Kam –"

„To nevím. Ale v noci prý přijel posel do ležení a z ležení hned poslali sem nahoru k Aksamitovi."

„Byl ten posel od výjezdy?"

„Povídali, že byl, že se tam asi něco stalo."

Mária sebou trhla a vyrazila dychtivě, ví-li co, co –

„Teprve zvím, velkomožná paní. Zaskočil jsem hned k tomu bezrukému, ale ten už odešel dolů do ležení a Míša, ten jeho výrostek, byl u koně, a nic nevěděl."

„Štefan poví," řekla Mária určitě. „Ale jdi, jdi," posílala netrpělivě Mihála, „jdi také dolů do ležení, ale přijď brzo."

Mária však Mihála v bytě nedočekala. Chvíli seděla, a zase náhle vstala, přecházela rozvažujíc vzrušeně, přijel-li ten posel opravdu od Talafúsovy výjezdy, a proč v ležení tak náhle chystají novou výpravu, je-li snad na pomoc k Bardijovu nebo snad jinam potáhnou, vždyť „žežulčin" musil také do pole a ne tam, když ti kacíři čeští vyjíždějí na různé strany holdovat. Kdyby už jistotu měla, kdyby Mihály se již vrátil –

Přecházela, zastavovala se u okna, nedbala hned, když Verona přišla na něco se jí optat, a pak ji rozčileně, mrzutě odbyla, až na ráz se rozhodnuvši, zavila hlavu lehkým závojem a vyšla z bytu, ne však do hlavního nádvoří, nýbrž zadními, krytými schody dřevěnými do tichého zákoutí zahraženého. Chtěla tudy nepozorovaně sestoupit dále do hradu; pudila ji naděje, že cestou snad něco zaslechne, pudilo ji temné tušení, že v tom dvorečku potká toho zohaveného zemana slovenského.

Potkala. Právě, když sběhla s bedněných schodů, vcházel do dvorečka travou zarostlého vážnější, zasmušilejší nežli jak jej tu zastala předevčírem. Rychleji mu vykročila vstříc, a s netajenou dychtivostí zeptala se, co se stalo, co ten posel, odkud přijel.

Štefan, jenž sem přišel z úmyslu, kdyby snad tu Máriu zase potkal, aby jí mohl oznámit novinu, jak onehdy žádala a jak slíbil, přisvědčil, že posel přijel, od Bardijova, od bratří z výjezdy.

„Jaké zprávy –"

„Ne valně dobré."

Márii zabušilo srdce radostným, náhlým návalem.

„Naši upadli v osidla, v zásadu," pokračoval Štefan chmurně, „naši, Jankova, bratra mého i Poberova rota."

Máriinou tváří překmitl ruměnec, v očích jí zahořelo a v tom pohnutí, v tom vědomí svého vítězství hned připadlo jí, že až biskup uslyší! Hned se však vzpamatovala, hlas opanovala, aby se nezachvěl radostí, jak jí zazářila v tváři i ve zraku.

„Zajali je?" zeptala se temněji.

„Ne, prosekali se, a i Zelenkova rota dojela včas."

„A Talafús?" vyhrkla přistupujíc blíž a nespouštějíc vzrušeného pohledu s přibledlé, zohavené tváře Štefanovy a zase ucítila své srdce.

„Nevím, slyšel jsem," odpovídal Štefan váhavě, „že je raněn."

„Raněn!" Vydechla v náhlém leknutí. „Těžce? Mluv, nebo snad –"

„Oznamuju, velkomožná paní, co mně Pijanda řekl, a ten má zprávu od posla samého. A Pijanda nic více neřekl, nežli že pán Talafús je raněn."

„Kde je, kde leží –"

„To nevím, víc nevím. Pověděl jsem, co jsem slyšel, přišel jsem ti povědět, jak jsem slíbil, myslil jsem, že tě tu snad potkám, paní."

„Děkuju ti, děkuju, alespoň vím, že je na živu. Ale jak, jaké jsou jeho rány – Ach, snad dojdou teď brzo zprávy. Ale že on sám nevzkázal, a mně nic. To je zle, zle, to nemohl."

„Nestrachuj se, paní, po takovém boji je vždycky zmatek a zle o zprávy."

„Co dole v ležení," vzpomněla Mária, „chystají se tam. Kam –"

„K Bardijovu."

„Na pomoc."

„Na pomoc a vytrestat Švábу Bardijovské. Bohdá teď už spíše dojdou noviny a víc."

„Děkuju ti, žes pamatoval," řekla srdečným tónem a nevzpomenuvši, jak je zmrzačen, chtěla mu podat pravici. Maně ustoupil a v tom postřehla, že se jeho bílá šiřice v bocích pohnula, jakoby své pahýly do zadu pevněji přitiskl, aby je jistěji zakryl. Mária ihned, jakoby nic neviděla, dodala prosebně:

„Ty zvíš dříve nežli já, o mne tu teď nikdo nedbá, nikdo nic nepoví. Buď té lásky, pověz mi, dojde-li zase zpráva z pole, o Talafúsovi."

„Zvím-li, jistě, paní." Zasmušile se uklonil. Odešel. Hleděla za ním, ale jen zahnul za pilíř hrubé zdi a zmizel, už na něj nemyslila. Dojem jeho noviny přihrnul se novou mocnou vlnou a schvátil ji všecku. V osidlo upadli, zaskočili je, toho Kozice, Poberu! Poberu! Zajásalo jí v nitru. Prosekali se, ale jistě mají velikou ztrátu; o pomoc poslali, o rychlou pomoc. O, že se nezdařilo z plna, že alespoň Poberu nezabili!

To Mihály musí do Vlach, aby na dolní zemi odtud vzkázali jagerskému biskupu o té nezdařené výjezdě bratřické. Ať zví, že jednala, že jedná. A bude. A Talafús – Raněn – Přivezou jej sem, převezou-li, není-li na smrt raněn; na smrt –

Zapomněla na Vlachy a jagerského biskupa i na své vítězství a zamyšlena stoupala bedněnými schody do svého obydlí.

Posel hejtmana Zelenky nepřijel, jak se Švehla nadál, té první noci, kterou Talafús s Chujavou trávili v demjatovské hospodě; až po ránu přiklusal a hned se ptal po Talafúsovi. Švehla s Matukou jej zavedli do komory k raněnému. Posel oznámil, že Zelenka má ve své moci cestu do doliny před Bardijovem, Bardijovští že ustoupili do města, Zelenka že dal sebrati vše na bojišti, že to přivezou sem, všecku kořist, a mrtvé pochovat že poručil sedlákům z nejbližší dědiny a že již rozeslal jednotlivé houfy okolím, že už hold jde před se, že hejtman dal už dvě dědiny spálit, rotmistr Pobera že začal, do jiných že kapitán poslal, aby tam učinili zájem, že na ty dědiny pokládají hrubě mnoho čebrův obilí a dobytek že jim odhánějí, že všecko tudy povezou a poženou, že se všecko dobře daří, ale že by potřeboval ještě lidi a proto že poslal už na Spišský zámek k Aksamitovi o pomocné houfy.

„A ty, pane kapitáne," dodal Zelenkův posel, „abys, možná-li ti, dal se odvézti dál, na Spišský zámek, tam že budeš jak náleží opatřen."

Talafúsovi se uvolnilo, když slyšel, jak je, že se výjezda nezmařila a že se dá ještě spraviti. Ale jak se posel o něm zmínil, hnul prudce rukou, že ne, že ostane, že když s výjezdou vyjel, že se s ní vrátí.

Jezdec vyšel ven, chvíli si odpočinul, pak vzav čerstvého koně, pospíchal zpátky k Zelenkovi.

V klenuté komoře jakoby se vyjasnilo. Talafús se obveselil a také Chujava, kteréhož přešla horečka, okřál zprávou z bojiště. Neležel už netečný, rád viděl druhy z roty, pozorně naslouchal, co vypravovali, již se také tu tam optal, a když Švehla mrzutě vzpomněl, že

tu má dřepět, nic nerobit, neplnit své přísahy, že se chtěl za něj, za famferu, mstít, usmál se Chujava a slabým hlasem přikazoval:

„Jeď, bratře, jeď, co bys tu u nás – Avšak on kapitán," myslil Janka Kozice, „vás tu nenechá."

Matuka se Švehlou měli se k odchodu. Od samého však prahu se Švehla vrátil, jak mu připadlo, co Záček vypravoval.

„Co myslíš," zeptal se Talafúsa, „byla-li v tom zrada. Něco snad přece bylo. Jak by Bardijovští –"

Talafús otočil po něm oči, okamžik je na něj upíral, pak maně sáhnuv po obvaze na hlavě, přisvědčil:

„Myslím také. Něco zvěděli. A my bohdá také zvíme, jestliže někdo z našich. Nepolevím, až vypátrám."

Švehla odešel. Talafús přivřel oči, přemýšlel zas o tom, co právě byl slyšel, jak se asi stalo, že Bardijovští zvěděli, jak bylo možná a jak to vypátrat, co Záček myslí, že něco ví, ale že to tají, koho má v důmnění – V to připadlo, co Zelenkův posel vyřizoval, kterak se v poli dobře obrátilo, a on že nemůže s nimi, že tu leží.

To chmurně dolehlo. Být jako ukován, tak zahálet, když výjezdu vzal na se. Ležet, zatím co Zelenka polem pracuje, i Pobera, harce svádí a hojně holduje. Ten výjezdu slavně dokoná a jej posílá na Spišský hrad. Tak aby se vrátil – Jak vyjel a nyní aby jej tam vynesli bez vlády ležícího –

Byl by však u Márie, byl by s ní. Schmuřenou tváří světleji prokmitlo; nevěda povzdechl, oči otevřel, před se hleděl v zjasněném rozpomenutí. Také tak ležel, raněný, po košické bitvě s Poberou, v Košicích a pak na Rychnavě.

U lože mu sedala, ošetřovala jej. Máriiny bílé, krásné ruce se mu mihly, jak ránu převazovaly, její tvář k němu schýlená, jímavě přibledlá s hladkou kadeří havraních vlasů na spáncích, víčka

dlouhých, černých řas. A hlas přivanul, jak se starostně ptala, bolí-li, že snad obvaz příliš utáhla. Mít ji u sebe –

V tom snění a zamyšlení přeslechl, že Chujava na něj promluvil. Chtěl Talafúsovi říci, aby Švehlu s Matukou poslal odtud k rotě, nač čekat, ať tepou Bardijovské, ať je pošle. Když se však Talafús neozval, umlkl, domnívaje se, že kapitán usnul. I díval se na ruce, přehlížel si je, díval se na zlaté prošlehy srpnového slunce, jak se kmitaly zamřežovaným oknem po vybílené stěně, naslouchal krokům a hlasům na síni.

Jeden z nich poznal, drsný, přichraptělý, jejich „barvíře". Jistě jde převazovat rány a jistě se zas na to opil a kleje a laje; opil se, aby snesl zápach z hnisajících ran. Na okamžik se Chujava zalekl, on, jenž se tak udatně bil. Ale ten ranhojič opilý, necitný, když převazuje rány –

Chujava plivl před se, jako před ropuchou, a že ho nepustí, že Žáčka požádá, aby mu rány hleděl, opilý ranhojič že by se tak staral, až by se mu, Chujavovi, dali do ran červi –

Chraptivý, zlostný hlas umlkl, ranhojič přešel síní. Ticho tam, i venku na silnici na palčivém slunci. Ani slepice nezakdákala, ani pes nezaštěkal. Pojednou koňský dusot, ostrý klus; náhle ztichl. Jezdec zarazil před hospodou. Chujava chtěl zavolat na Talafúsa, ale ten se sám ozval, tázaje se, vidí-li Chujava, kdo přijel.

Neviděl, záhy však uviděl. Byl z Kozicovy roty jezdec, jenž vstoupil k nim s Matukou a Švehlou.

„Jdeme se rozloučit," hlásil Matuka.

„Máme jet odtud a hned, kapitán pro nás poslal," přidal Švehla rychle a vesele. „Tu ten bratřík pro nás přijel."

Talafús svolil, ať jedou, ochotně svolil, zvláště když uslyšel, že v poli je dobře, že Kozicova rota se chystá na hold dále do Bardi-

jovského okolí. Chujava byl dojat; zastesklo se mu, že nemůže s nimi, ale rozjasnilo se mu v očích, když jim ukládal, aby pozdravovali kapitána i Rakolubského, Radvanského, Revického a všechny, všechny. Podali si ruce. Švehla vyšel první ze dveří a kvapně, za ním shýbaje se vykročil volněji těžký, osmahlý Matuka černovlasý v červené sukni bitého pasu.

Chujava obrátil oči ode dveří. Otevřeným oknem zahlédl, jak ztracenci z jejich roty přivádějí osedlané koně, jak na ně vsedají. Bylo všecko tak vábivé pro náruživého jezdce, zvláště když se nemohl z lože hnouti: chystající se jezdci, řinčení jejich šavlí, směs jejich hlasů, dusot koní, veselé zařičení toho, onoho klusáka. Chujava těm hlasům a zvukům naslouchal jako hudbě i když před zamřežovaným oknem ze silnice plně zněly i když se ztrácely, až zanikly do ticha. Talafús posupně mlčel.

Pak ticho a dlouhé chvíle. Až Žáček vstoupil. Omlouval se, že již dříve nepřišel, ale že nemohl, že musil pomáhat raněným u sedláků uloženým, na ty že barvíř zapomněl, že jim rány nepřevázal a tak mnohým že zle hnisají, ten onen že má ránu již plnou červů, tak proto že se, Žáček, zdržel, že převazoval. A dva z raněných že dopoledne umřeli, vzpomněl si, odpoledne že je pochovají na cintorín.

K večeru raněných přibylo; byli však jen s lehkými ranami, kteří většinou mohli chodit. Poslali je sem na lehčí službu, na stráže a hlídání. Již cestou do Demjat sloužili; provázeliť několik vozů plných vzatků a kořisti z bojiště. Vozy zarazily na prostranném nádvoří demjatovské hospody. „Desátník", správce těch vozů a vůdce všeho mužstva při nich, podal zprávu Talafúsovi. Žáček, jenž si vozy ihned prohlédl, vešel s ním k raněnému veliteli.

Kolik kapalínů a plechovic*), dobrou kopu, přivezli, uslyšel Ta-

*) *Helmice.*

lafús, a meče posečité a šaršounů kolik a mnoho-li prošívanic*) dehtovaných a sedel kolik, rudou, ovčí koží pošitých a jedno vzácnější, povlečené koží benátskou, a samostřílů kopy půl a kliky, co toulů prázdných a i ještě s šípy. Také že pobrali prachu nčkolik sudů, těch však že nepřivezli, ty že zůstaly u vojska. Zájem že učinili veliký a nejvzácnější –

„Desátník" nedořekl. Žáček v tom postoupil ode dveří drže v ruce korouhev. Byla žluté barvy. Schýlil ji Talafúsovi nad postel, pak ji blíže k oknu obrátil sem i tam, aby bylo vidět, co na ní, Bardijovských znak na jedné straně a na druhé obraz Panny Marie.

*) *Lněný pancíř.*

Talafús se vyptával, kdo ji Bardijovským vytrhl a jak, dal si ji ukázat ještě blíž, hleděl na ni, prsty ji pohladil.

„Ostatek vzatků, obilí přivezou zítra," oznamoval „desátník", „a dobytek přiženou, za dne v tom parnu nebylo možná. Poženou jej celou noc, po ránu přibudou."

Stalo se tak. Oblaka prachu ohlásila před polednem živou kořist. Několik pacholků za dozoru jízdných bratříků přivedlo houfec koní, většinou selských; za nimi přihnali stádo skotu, stádo ovcí. Před demjatovskou hospodou i v ní hemžení a plno. Před ní, při cestě, na slunci i ve stínu pod stromy všude krávy různých barev i rohatí, bílí voli; pohryzovali trávu, kde jí jen hrst rostla, stáli v tupém klidu nebo bučeli žízní; nejeden kus zmožen únavou sklesl a ležel. Skot bučel, ovce mečely; zápach z nich nesl se horkým vzduchem. Kolem nich vesničané, osmahlí mužové i ženy, většinou v bílých plátěných oblecích, sehnaní z přepadených dědin, sklíčení, zasmušilí. Dobytek jim vzali a sami aby jej ještě hnali bůh ví kam a kdož ví, jak dlouho zůstanou v té otročině, kdy se vrátí domů.

V poledne přijelo několik vozů plných obilí, jež byly také kořist z holdování po dědinách u Bardijova. Musily zajeti dále do vsi, neboť kolem hospody vše plno. Tu i všude po vsi tlačenice, hluk a shon, v rozlehlé hospodě, v nádvořích statků, na trávnících u nich, při silnici, mezi ploty, u studní, jejichž váhy nepřestaly vrzat. Stále a stále tam čerpali; lidé stáli v houfcích u studní, žoldnéři, honáci, vesničané domácí s hrnci, džbány, s vědry.

Komory a sklepy selské se vyprázdnily takořka za chvíli. Kde kus slaniny, kde bochník chleba nebo krajáč mléka, tam všude tlačenice a i zápas. V hospodě zmizely všecky zásoby jídla a pití už včera; zůstalo jen to, co Žáček uchránil pro Talafúsa, Chujavu, pro sebe a svou „posádku" a zavřel do sklípku.

Pozdě odpoledne se poněkud uvolnilo, když odjely vozy s obilím. Na večer však strhl se nový hřmot. Hlídka jízdecká projížděla od honce k honci a poroučela vzhůru. Koně a ostatní dobytek musili zase dál. Hluk a shon, pokřiky, pobídky a klení, praskání bičů, štěkot psů a mečení beranů, a nade vším oblaka žlutavého prachu náhle zvířeného.

Bylo již tma, když Jano Nejtušiak Hurčala vstoupil k raněným, k Talafúsovi a Slimáčkovi oznamuje, že je po všem, dobytek že už z dědiny odehnali, to že se utišilo, a že se honákům požene v tom chládku, dobytek že teď půjde, že se jim nebude zastavovat.

I nazejtří po ránu zůstalo ticho a i přes den.

Talafús byl však neklidný. Rány se mu dost nehojily, zvláště ta na noze; nesměl ani nemohl vstát. A ležeti, jen tak ležeti bylo mu trápením. Ranhojiče často opilého k sobě ani nepustil. Jen Žáček mu směl čistit a převazovat rány. Toho pokaždé, kdykoliv vstoupil, se ptal, je-li co z pole a co Spiš, že pomoc odtud by tu již mohla být, dnes už že by mohla dorazit. Myslil na ni ustavičně; odpoledne už netrpělivě a dychtivě naslouchal, neuslyší-li hluk přibyvších houfů.

Přál si, aby tu již byly, aby v čas přirazily k Zelenkovi, ale také v tiché tužbě, kteréž si nepřiznal, že také uslyší o Spišském zámku, že bude možná zeptati se na Máriu.

Až na večer přitrhli, jezdci, za nimi pěší a vozy. Hejtman Černý Petřík, dlouhý a suchý a opravdu černý, do tmava osmahlý, vedl ten pomocný sbor. Hned jak se strakatého koně slezl, vešel k Talafúsovi. Ten samou dychtivostí po zprávách chtěl usednouti, nemohl však; leže naslouchal Petříkovu vypravování a v to se ptal a ptal na Aksamita, na vojsko v ležení, na bratry hejtmany. O Márii byl by nejraději hned začal a uslyšel; ale zatím musil naslou-

chati, kdo kam se z ležení vypravili, Satanýř, on Třikrátzlej že na Hrabošice, tam že ostane s houfem posádkou, Baltazar Vlček z Dobré Zemice že vyjel na hold, také Václav z Všechovic a Václav z Krčína a Chomutoryjský se svými polskými horáky k Levoči na Němce, i na dolní zemi že se chtějí stočit.

Talafús se nemohl dočkati, ale přemohl se; teprve když Černý Petřík všecku vojančinu vypověděl, zeptal se na Máriu, snad že ji na hradě zahlédl, a je-li zdráva.

„Zdráva, oh zdráva, leda že by srdce stonalo teskností." Černý Petřík se zasmál. „Viděl jsem paní, v ležení byla."

„V ležení! Co tam!"

„Zašla do stanu Třikrátzlého, k jeho paní."

„U žežulky byla! Oh, to má dlouhou chvíli," dodal na hlas a při tom na mžik se mu myslí projasnilo pomyšlením, že jí teskno, že by jinak žežulku nenavštívila. „A ví-li, že jste sem táhli."

„Na hradě jistě o tom uslyšela; teď už ví."

„Rozneslo-li se, že Bardijovští nás zaskočili –"

„A myslím; jak by se utajilo. Tys jí nevzkázal?"

„Dosud ne. A zdráva že je, řekl jsi."

„Zdráva, zdráva," přisvědčil suchý Černý Petřík a přihladil si černé, husté podsebití pod zahnutým nosem, aby stajil svůj úsměšek nad tou toužebností a starostlivostí o ženimu.

Když Černý Petřík odešel, byl by Chujava rád jeho zprávy přemílal. Začal, záhy však ustal, poněvadž Talafús měl každé slovo jako za zlatý a pak i nadobro zamlkl. Chtěl býti sám; v myšlenkách na Máriu sám. Že už ví Mária, že Petřík vytáhl sem na pomoc, že už ví, co je tu stihlo, i to, že on je raněn. Jak to přijala, jak vzpomíná, má-li starost – Přikmitlo se mu, jak se té noci před výjezdou s ním loučila, jak ho prosila, aby se nevydával v nebez-

pečenství; s takovou srdečnou úzkostí žádala – Nikdy jí tak neviděl pohnutu. A ráno pak, kterak k oknu přiskočila, když odjížděl.

Talafús zaslechl, že někdo tiše vstoupil, že se ptal Chujavy (po hlase poznal Žáčka) po něm, po Talafúsovi, jak je, ale neozval se. Žáček domnívaje se, že spí, tiše se vytratil.

A Chujava se ani nehnul. Uvažoval o tom, co Černý Petřík o Spiši a ležení vypravoval, Talafús jak se na svou hladkou paní rozkošnou vyptával. Ach, také vzpomíná. A ona už ví, jak s ním je.

Ale Eva, ach Eva – Kdyby jí mohl alespoň pozdravení vzkázat, slovíčko jí napsat. V tom listu spisování usnul a spal pak klidně, až jej hlas polnice zburcoval záhy z rána, za šera.

Venku „vzhůru" troubili a volali. Černý Petřík šikoval svůj sbor. V ranním temnu hluk a křik, dusot koní, rachot kol. Ale když první prošlehy zlatého světla zachvěly se v zamřížovaném okně, bylo venku zas už ticho. Černý Petřík s bratříky byl dávno za vsí.

Stišilo se, ne však na dlouho. Přihnaliť před polednem z bardijovské strany zase stádo různého dobytka, kořist z dědin u Bardijova uloupenou, a zase zarazili u demjatovské hospody, neboť skot i brav byl velmi ušlý. Ale jen jej začali napájet, přiharcoval od Mošurova rychlý posel na uhnaném, zpoceném koni.

Žáček toho posla přivedl do komory k Talafúsovi, oznamuje, že posel jede za vojskou, tady že jen zarazil, aby si vyžádal čerstvého koně, zastavit že se nechtěl, až když uslyšel, že tu leží velitel bardijovské výpravy.

„Odkud jedeš," vpadl Talafús, tázaje se posla, nedav Žáčkovi ani domluviti. Ptal se dychtivě, domnívaje se, že posel přijíždí ze Spiše. A on ze šaryšského hradu s novinou, že se ukázal nepřítel, pojednou, nenadále, od Prešova že přijel celý houf Uhrů, až pod hrad že dojeli, ale záhy že zase zmizeli, ne však daleko, že pojíždějí

mezi Šaryšem a Prešovem, aby hlídali hrad i posádku, ale kromě toho houfu že ještě jiný, jak na Šaryši zvěděli, a ještě větší že jede od Prešova přes Šebeš na Finčice sem v tuto stranu, k Mošurovu.

„Zaskočit nás všechny, nepustit nás zpátky," vyhrkl Žáček, jenž napjatě naslouchal řeči poslově. Talafús ležel tiše, ale těžký stín zasmušil mu obličej. Naslouchal mlčky; teprve když Žáček se ozval, opakoval více pro sebe nežli k poslovi:

„Od Prešova – od Prešova. To od Košic přitáhli."

„Pravda, od Košic, tak povídali."

„Žáčku, ihned mu koně opatři," kázal Talafús na ráz se rozhodnuv, „ať vsedne a jede dál. Nejprve dohoníš," obracel se k poslovi, „kapitána Černého Petříka s houfem a vozy. Toho musíš dojet. A dojeda dáš mu ceduličku. Žáčku, napiš a mou pečeť na to, aby Petřík ihned se vrátil, sem do Demjat, ihned a co možná nejrychleji, a posla ať pošle k Zelenkovi, ať se bratři vrátí, Zelenka, všichni. Petřík tu bude nejdříve, k Mošurovu pojede chránit cestu. Piš, ať se ihned vrátí, že tak kážu."

Žáček sehnal svůj kostěný kalamář, který míval u pasu nebo v něm a učinil, jak Talafús nařídil. Když posel odjel za Černým Petříkem, přistoupil Žáček k Talafúsovi, hláse:

„Já také pojedu."

„Kam."

„K Mošurovu na zvědy; musím, prve nežli se kapitán Petřík vrátí a tam se vydá, a podívat se, máme-li se stěhovat."

„Kdo! My! Ujet myslíš –" Talafús mluvil zkrátka i zlostně. „Nic; počkáme na Zelenku."

„Nebudou-li tu Uhři dřív. Když už jsou v těchto stranách a nedaleko."

„Jeď si, daleko však se nepouštěj. Pamatuj na Bardijov."

Žáček nejel opravdu daleko; před slunce západem se vrátil a tryskem. Seskočiv s koně, rovnou chvátal k Talafúsovi. Že do Mošurova dojel, rychle oznamoval, tam že slyšel, že Uhři jsou ve Finčicích, tři hodiny před Mošurovem. Cesta na Šaryš zpět že tím zavřena, dodal, přes Šaryš na Spišský hrad zpátky že by nemohli.

„Mnoho-li těch Uhrů," ozval se Chujava z druhé postele.

„Prý velmi velký houf. A to jsou jen honci. Kdož ví, co jich za nimi."

„Jen aby už tu Petřík byl a dorazil do Mošurova. Ten," uvažoval Talafús, „musíme mít dříve nežli Uhři, Mošurov a tu dědinu hned vedle, to rozcestí tam."

Myslil, kdyby trhlo zle, kdyby nebylo možná Uhrů zapudit a cestu na Šaryš a dále na Spišský hrad uvolnit, aby si zabezpečili silnici vedoucí od dědiny Terně u Mošurova, od rozcestí u ní na západ, na Sabinov, Lipany a na Březovice, na kterých vládl Petr z Radkova, ten ze starších Bratrstva, jenž přinesl na Spiš do jejich rady lapený list krále Ladislava, poslaný Bardijovským, v němž král žádal také „hofnicas". Obrátit se na Březovicko a odtud zpět na Spiš byla by velká oklika, ale dostali by se tak na své, na jistou, bezpečnou půdu.

V Demjatech, to jest v hospodě, měl Talafús kromě pěších jen houfec jezdců a ti byli většinou samí ranění, ač jenom lehce. Z těch poslal pět ihned, když Žáček podal zprávu, na silnici k Mošurovu na poslechy a rozhledy.

Bylo o slunce západu.

Ten rychlý posel ráno, ještě více však náhlá vyjížďka Žáčkova k Mošurovu a to, že tryskem se vrátiv ihned zaskočil k raněnému kapitánu a po té hned že vyslal Talafús pět jezdců zase k Mošurovu, že Žáček dal připravit prázdné vozy k odjezdu a koně k nim

v stájích ustrojit, aby se ihned, dle potřeby mohli zapřáhnout, činil to o své vůli, Talafús o tom nic nevěděl, vzrušilo „posádku", vesničany demjatovské i honáky a stráž u stáda. Že se tam u Mošurova něco stalo nebo děje, hádali; a pojednou, jakoby větrem přivanulo, rozletělo se dědinou, že Uhři táhnou sem na Demjaty, celé vojsko uherské.

Demjatovští i honáci u stáda se lekali. Tam z té strany Uhři, a přirazí-li od Bardijova „bratříci", bude z toho bitva, krev i oheň. Ale z té hrůzy zableskla honákům naděje: že by v tom zmatku, nežli se co strhne, mohli uprchnout z té otročiny a domů se vrátit.

Čekali, až se setmí. Dříve však nežli spása jim přišla, uhodila hrůza. Vesnicí mihl se jezdec, jeda z Mošurovské strany, jeden z těch pěti Talafúsem vyslaných. Byl už soumrak. Bratřík uháněl tryskem a jak dojížděl k hospodě a zahlédl před ní několik z posádky, volal se sedla:

„Uhři! Uhři!"

V tom Žáček vyběhl. Obořil se na jezdce, co křičí a kde že jsou Uhři, kde je viděl.

„Srazili jsme se s nimi. Bylo jich asi dvacet," hlásil bratřík ochraptělým hlasem, maje hrdlo všecko vyschlé. „A na tom harcu všechny zbodli. Já jenom ujel. Vody!" náhle vyhrkl zmožen strašlivou žízní. Ale Žáček nedbaje poroučel:

„Pojď, povíš kapitánu!"

Talafús, zaslechnuv ze silnice před hospodou hluk, sbíral se, namáhavě usedl, neodpovídaje Chujavovi, jenž nemoha se ani obrátit rychle a dychtivě se ptal, co je.

Dověděl se. Žáček vstoupil s jezdcem. Talafús sebou trhl, když uslyšel o srážce. Uherští honci tak na blízku! Vyslechnuv a vyptav se, dal si zavolati „desátníka", správce vozů bratřických ve vsi.

Poručil mu, aby se všemi, kteří mohou, vydal se za dědinu na hlídku.

„Budou-li Uhři v honcích silní, bude-li jich víc, nedávejte se v boj. Uskočte sem, a bude-li nutno, zapalte."

Desátník odkvapil.

„Vozy uchystat," poroučel Talafús Žáčkovi.

„Už jsou uchystány, všecko, jen zapřahat."

„Tedy naložte raněné, ty nejprve uklidíme. Uhři by jich neživili, rozsekali by je."

„Tedy tě odneseme, tebe nejdřív, pane kapitáne. Tebe by snad nerozsekali, ale rádi do zajetí dostali."

„Počkám ještě, ale tu Chujavu nejprve a ostatní raněné."

„Meďanboh, kapitáne, mne do vozu nedostanete. S tebou zůstanu, až tebe odnesou, pak ať mne také vezmou. Dříve ne."

„Jak chceš. Žáčku, postarej se o raněné. Vozy s vínem musíme nechat. Překážely by nám. Ale Uhři ho nesmějí vypít. Bude-li nutno, vyrazte dna, ať všecko vyteče. Všecko. Ale dobytek ať ženou zpátky. Ten by se dal uchránit."

Žáček kvapně odešel. Venku před hospodou a kolem ve vsi hluk a křik a již zmatek. Bratříci v plné zbroji, většinou pěší, hnali úprkem dědinou směrem k Mošurovu. „Desátník" na koni je vedl. To vesničany, poděšené zprávou o Uhřích, lekalo ještě více, i to, co se dálo v hospodě. Před ní, hlavně však na prostranném nádvoří zapřahali v divém chvatu do vozů. Křik tam, klení, řinčení řetězů a hemžení kolem vozů. Hořící „fakle" z loučí tam zaplanuly; v jejich třeslavé, zardělé záři vynášeli z hospody i ze sousedství raněné do vozů.

Hurčala v kožišku bez rukávů, čakan v ruce, tu poroučel a rovnal, pomáhal, nakládal raněné i sám zdvíhal.

Žáček v tu chvíli vsednuv na koně vyjel z hospody ke strážím a honcům dobytka poručit ve jméno kapitána Talafúsa, aby se chystali, aby hejna sehnali, že té chvíle poženou odtud, zpátky k Bardijovu, za vozy že poženou, ať se chystají a žádný ať nepomýšlí na útěk, každý, kdož by se pokusil utéci, že bude bez milosrdenství ihned oběšen.

Bylo však už pozdě. Neměl už na koho by vzkřikl, komu by poručil. Do hrozného zmatku se dostal. Lidé, dobytek, všechno v divé směsici, jež v přítmí večera byla ještě hroznější. Honáci utíkali, stráže řvaly, sekaly do nich. Hejno ovcí se tlačilo jako za bouře, mečelo, pes kolem něho pobíhaje štěkal jako divý. Býk vedle u stromu uvázaný zběsile sebou škubal, chtěje se uvolnit, trhal, škubal provazem a zase dusil, bil čelem, rohy do kmene.

Žáček uhnul, ale v tom kolem něho bokem i před koněm, jejž měl co držet, jak se plašil, přehnalo se několik krav a jalovic ohony vzhůru; jiné opodál sem tam střečkovaly nebo ubíhaly dále do setmělých polí.

Žáček musil zarazit koně, nemoha v před; chtěl otočit, ale chvilku ostal na novo překvapen a užaslý. Zjasniloť se pojednou. Rudá zář náhle padla s vysoka na vše, na dobytek zmateně rozběhlý, na lidi mezi ním, na vesničany kolem stavení a v nádvořích pobíhající a křičící, na velkou hospodu zájezdní a ruch jejího prostorného nádvoří. Na všem ostré, zardělé světlo. Plašilo tmu, netišilo však; hrůza ještě větší šla z něho, děs požáru.

Dále ve vsi hořelo. Žáček obhlédnuv, kde požár se vzňal, otočil koně a jel zpátky do hospody. Z té právě vyjely první vozy s raněnými; daly se silnicí, kterou sem raněné přivezly. Vozatajové sedící v sedle nad podsebních pobízeli koně do klusu, nedbajíce té chvíle, koho vezou.

Když se Žáček prodral do nádvoří, aby se o Talafúsa i proti jeho vůli postaral, vynášel Nejtušiak Hurčala Chujavu Slimáčka. Sám ho nesl v náručí. Faklí už nebylo třeba; rudá zář zalévala už i prostranné nádvoří.

„Kde je kapitán!“ křičel Žáček na Hurčalu.

„Už ho nesou.“

Nesli; dva bratříci právě vykročili ze síně nesouce Talafúsa; bílý plášť přes prsa a přes život měl přehozený, na ubledlé hlavě však nic kromě obvazu v černých vlasech. Žáček dohlédl, až jej a Chujavu naložili, oba na jeden vůz, až s nimi vyjeli. Hurčala maje za

ohromným pasem dýku zastrčenu a v ruce svůj mohutný čakan vazového toporu, kráčel vedle něho.

V tom dorazil „desátník" se svými bratříky.

„Uhři jsou nám v patách! Pryč, pryč odtud," volal, neseskočiv ani s koně.

„Ale to víno!" Žáček ukázal na vozy plné sudů. „Máme je roztočit."

„Je pozdě. Pryč! Pryč!"

„Ale zajaté Němce tu nenechám." Žáček seskočil s koně. „Pojďte, pomozte," křičel na pěší bratříky.

Otevřeli dveře u stáje, nemohli však hned dále. Polští židé skočili do dveří se strašlivým řevem a chtěli vyrazit ven. Drali se jeden přes druhého, strkali se, rvali. Zaslechliť ohlas bouře a zmatku v nádvoří, a zlověstná zář šlehla také k nim do vězení. Přes práh se dostali, ale hned se zas ocitli za ním. Bratříci je odrazili, do stáje jimi smýkli, a hned Bardijovské kupce poutali a odváděli.

„Co s těmi," Žáček ukázal na židy po zemi se k nim plazící a ječivě prosící.

„Co s machernáky židovskými. Ať se parchavci uškvaří," rozkřikl se desátník a poroučel: „Zamkněte!"

Bratříci chtěli tak vykonat; nebylo však snadno. Židé v té hrůze a smrtelné úzkosti chytli se dveří a ječíce vzpírali se nadlidskou silou, aby žoldnéři nemohli zavřít. „Desátník" odporem popuzen křičel a zuřivě poroučel a žoldnéři tloukli židy přes ruce, přes prsty do dveří jako zaťaté, odtrhli je, odsmýkli, odhodili do stáje, dveře přirazili, zamkli strašně lajíce nešťastným zavřeným, kteří strachem a hrůzou jako šílení do zamčených dveří bušili a jimi lomcovali.

To již Žáček neslyšel. Jak „desátník" o židech rozhodl, vsedl na

koně a vyjel z nádvoří; pospíchal, aby se dostal k vozům s raněnými. Jel teď v plném světle; požár zrovna letě rozléval do výše, do dálky třeslavou zář. Žáček se ohlížel ke vsi, odkudž nesl se řev dobytka i zmatený křik vesničanů. O ty Žáčkovi nebylo. Uhry vyhlížel, nejsou-li už ve vsi, nevyrazí-li za nimi; a zase do střemenů se stavěl, do předu zrak napínal, nezjeví-li se Černý Petřík, jenž tu měl už být, jejž co chvíli dychtivě, v napětí a rozčilení čekali, aby je zaštítil.

Pojednou nemohl dále. Vozy před ním zaraziły a náhlá tlačenice kolem nich a křik. V předu se něco stalo. Žáček chtěl uhnout z cesty a vozy objeti; v tom zpozoroval, že se zase hnuly, ne však ku předu, nýbrž že uhýbají, že vozatajové na koních křičí na levo, že je tak řídí, aby uvolnili cestu. Nejzáze v předu, z temna noci, zahlaholila trouba.

„Jedou! Pomoc!“ blesklo se Žáčkovi.

Jela. Za chvíli se přesvědčil.

Jezdci v plechovicích na hlavě, v plné zbroji, kopiníci, za nimi ostatní s obnaženými meči, sraženi úzkou cestou jeli kolem vozů, kolem Žáčka ostrým klusem k hořící vesnici. V záři požáru pobleskovala jejich zbraň, vysvítila leskle srst jejich koní.

Honci přejeli, za nimi druhý houfec, v čele dlouhý, suchý hejtman Černý Petřík na strakaté kobyle.

„Vítej! Vítej!“ pozdravoval Žáček v náhlém uvolnění a z radosti.

Černý Petřík k němu zajel a zarazil u něho koně, volaje, kde jsou Uhři.

„Za vsí, ne-li v ní.“

„Zapudíme je.“

„Mluvil jsi s nejvyšším?“ Žáček mínil Talafúsa.

„Mluvil, a co třeba, smluvil. Jeďte ještě dál pro jistotu, a vyčkejte. Dá bůh, že brzo zas obrátíte."

„A hejtman Zelenka."

„Jest už zpraven. Přitáhne za námi. Opatruj bratra Talafúsa. Pán bůh s námi."

Bodl strakatou kobylu a prudce se rozjel, aby dohonil první řady svého houfu.

Záček hleděl za ním, pak na jezdce, po řadách osmahlých bratříků, jak jeli v pospěchu z temna do rudého jasna. Nedočkal však, až přejeli všichni, nýbrž uhnul z cesty na levo do pole, aby podél řady vozů dostal se k Talafúsovi.

XXIV.

Mária plna neklidu, vzrušena počítala dni, jež tak zvolna, plíživě míjely. Přešel třetí, čtvrtý, co vydala se pomoc dole z ležení za Talafúsovou výjezdou, a žádné dosud zprávy. Mihály nic nepřinášel ani z dola, z městečka, kam denně chodil „na víno", podívat se, není-li tam posel z Vlach města, ani od Štefana Kozice.

Chodil za ním, denně se s ním setkal, pokaždé však přišel s prázdnou. Mária sama ty dni se Štefanem nemluvila. Na malý dvoreček nepřicházel; nadarmo číhala ve dveřích, v zadu svého bytu u bedněných schodů. Jako by se jí vyhýbal. Už pomýšlela, že mu v hradě snad namluvili, že jej snad varovali, ten pochmurný kněz husitský nebo sama Aksamitova žena.

Byl už jedenáctý den, co Talafús se vypravil do pole; toho dne došla novina, ne však z pole. Mihály zvěstoval o Bodorovském, o jejím muži, kterého měl také na starosti, že odjel s houfem, který

se ráno vypravil z ležení na rychlo na západ, za Třikrátzlým a ostatními hejtmany, v Levočskou stranu.

Márii tížilo, že se Bodorovský sem odvážil, že jí byl na blízku; nenáviděla jej, ošklivila si ho, a co Talafús meškal v poli, připadalo lekavé pomyšlení, kdyby se Bodorovský zas odvážil a chtěl se jí přiblížiti, jí pro hanbu a ostudu. Proto si na zprávu Mihálovu oddechla, že alespoň na čas bude od něho pokoj.

Po té zase zvolna, přezvolna minul parný, srpnový den, po něm druhý. Mária neklidně přecházela bytem, čekala Mihála, vyhlížela zase Štefana, dopoledne i odpoledne, kdy zdi horkem jen sálaly, kdy do vadnoucí sprahlé trávy na malém nádvoří lil se zářivý, žhavý proud světla, kdy ani stéblo se nezachvělo, a stín křoviska ležel nehnutě. Než pokaždé se vracela zklamána, rozmrzelá do své jizby.

Třetího dne odpoledne (bylo pod mrakem, dusně ticho a nad zčernalými lesy na Branisku vyvstávaly obrovité hrady zbouřených mračen) seděla zase na dřevěných schodech v zadu svého bytu. Hledíc do tichého dvorečka, čekala déle než jindy, již umíněná, jako by žádaná zpráva, které se nemohla dočkati, té chvíle musila přijíti. Čekala ji od Štefana, ale i jej samého. V té němé osamělosti, v které teď žila, bylo jí vhod a ne nevítaným přerušením nudné, znavující jednotvárnosti, když mohla promluvit s mladým bratříkem, jenž ji zajímal svým osudem i tím, jak se k ní plaše, zasmušile chová, a jak jí přece slouží, slouží, on, jistě kdysi divoký bratřík loupežník a bratr Kozice kapitána.

Než ani toho odpoledne nepřicházel. Z velkého nádvoří zaslechla hlasy, koňský dusot, hluk; zdál se jí silnější nežli obyčejně, nedbala však a zůstala. Teprve, když se zablesklo a těžké dešťové krůpěje pleskaly o kamení, vrátila se do své jizby rozmrzená jako pokaždé a tentokráte i popuzena na Štefana.

Venku se rozbouřilo; blýskalo se, nad hradem rachotil hrom. Dala zavříti okenice a v jizbě rozsvítit. Sama zapálivši hromničku, vešla do ložnice a tam, držíc hořící svíci v rukou, začala se modlit. Z roztržitosti však nedoříkala. Maně naslouchala děsivému rachocení i dešti, jak šlehá do okenic, na Mihála vzpomněla, že nebyl doma, kde že je, a zase Štefan jí na mysl vstoupil, co ten –

Někdo zaklepal ostýchavě na dveře. V okamžik hlubokého ticha v ložnici a bouře venku hřímající se lekla. Se svící v ruce přistoupila chvatně ke dveřím. Verona.

„Co chceš!" utrhla se na ni Mária, zklamaná v naději, že to snad Mihály s nějakou novinou.

„Velkomožná paní, venku na síni stojí –"

„Kdo!" Mária to slůvko ulekaně vyrazila. Bodorovský, její muž, se jí v ten okamžik přikmitl. Tenkráte na Rychnavě také tak přišel.

„Dva tam jsou," hlásila Verona bázlivě, „ten zeman s usekanýma rukama a jeho chlapec.

„Ah, ten!" Mária ihned vykročila z ložnice a rychle jizbou ke dveřím. Svítíc na tmavou síň, uzřela Štefana na niť promoklého; a z huňky Míšovy crčela voda.

„Pojď dále! Vítej!" živě zvala Mária.

„Nepůjdem, velkomožná paní, je pozdě, a – No, přišel jsem ti povědět –"

„Novinu."

„Neveselou."

„Bardijovští je porazili!" vyhrkla dychtivě.

„Ne, ale je velké nebezpečenství. Uhři se ukázali."

„Uhři! Ach!"

Štefan upřel oko na Máriu. V tom zvuku jejího temného vý-

křiku nebylo leknutí. Tón jeho jej zarazil, než ihned pokračoval, když Mária v okamžik se vzpamatovavši, požádala ho starostně a dychtivě, aby pověděl, jak že Uhři, kde, kde, a kde bratříci a kde Talafús.

Štefan pověděl, že přichází od Pijandy, právě že před chvílí přijel posel ze Šaryše hradu a oznámil, že pojednou se tam pod Šaryšem ukázali Uhři, přes Prešov že přijeli, jistě od Košic, tam že se asi tajně sebrali, a jiný valný houf těch Uhrů že táhl za bratry

k Bardijovu, tak že bratři jsou teď mezi dvěma ohni, že se s Uhry již srazili, bratříci že nemohou zpátky na Šaryš, tudy že se již nedostanou, že si musí jinudy proklestit cestu, na Sabinov, o to že se s Uhry teď bijí.

„A Talafús –"

„Posel byl ze Šaryše, paní, ten o bratru Talafúsovi nic neví."

„Co bude! Co tady, co udělají –"

„Pošlou pomoc, potáhnou na ty Uhry. Hned ráno, co tu je bratří. A po ostatních pošlou."

„Oh, aby nebylo pozdě! A Talafús!" Povzdechla, ale hned zase starostně se ptala i důtklivě připomínala:

„Ale pošlou pomoc."

„Pošlou, paní."

„Kdo vede Uhry."

„Nevím, posel neříkal."

„Od Košic přitáhli."

„Od Košic, jistě, povídal."

„Ale bratři, Talafús, zvěděli o nich v čas."

„Myslím, protože ze Šaryše vyslali hned posla za výjezdou, k našim, dříve nežli sem."

„Tedy vědí," Mária z hluboka vydechla. „Nepřepadnou jich jen tak."

„Nestrachuj se, paní. Černý Petřík už k bratřím jistě dorazil, a odtud také pochvátá pomoc. Dobrou noc, paní."

Děkovala mu, a jak ji polekal i potěšil, a zase děkovala.

Ale jen vkročila do ložnice, už na Štefana nemyslila. Jeho noviny měla plnou hlavu. Na modlení již nevzpomněla, na bouři venku zapomněla. Krajané vytrhli proti těm loupežníkům husitským! Od Košic – Nenadála se, že odtud, čekala, že přitrhnou od

západu, od Levoče. Ale kdož ví – Laszlo teď už přijde, poví, z dola vzkážou, jagerský biskup. Sevrou je, udeří na ně. A on – Kde on – S ránou leží. A kde. Snad v poli kdes, na voze, v také bouři –

Myšlenky se jen rojily, míhaly; cítila radostné povznesení ze Štefanovy noviny, ale v tom povznesení hnul se potajemný stín temné úzkosti.

Bouři přečkala, pozdě usnula, ale časně zase vstala, jak si lehajíc umínila, aby mohla pozorovat hrad, co se bude dít a zvláště ležení dole. Hned jak otevřela okenici, uviděla, že na hradě, v nádvoří před palácem je rušněji nežli jindy tou dobou. Aksamita shlédla, že sjíždí dolů do ležení, s ním Pijanda a ještě jeden hejtman, kterého neznala, a také ten pochmurný kněz bradatý s klípcem na oku.

Pak ležení pozorovala; viděla za jasného rána, čistého po noční bouři, jaký tam náhlý shon. Mihály pak přinesl, že se z ležení chystají na východ přes Branisko za výjezdou, že vytrhnou poslední houfy, co tu zbyly, a že ještě poslali rychlé posly po těch, které vytrhly před tím na západ, aby se na rychlo vrátily a také přes Branisko proti Uhrům táhly.

V Máriiných očích zahořelo.

„Tak už!“ Bezděky se otřásla vzrušením.

Stalo se tak, jak Mihály o přípravách řekl. Do večera bylo ležení dole skoro prázdné. Poslední houfy odtáhly a zmizely na cestě do lesů přes Branisko. Jen něco vozů zůstalo za řadami prázdných bud a baráků, zůstaly ženy a děti a nemocní bratři.

Mária v napětí vše pozorovala i čekala a vyhlížela. Třetího dne přitrhl do ležení první houf vracející se z přerušené výpravy holdovní na západ. Sotva že půl dne si tu odpočinul, už vytrhl dále na východ k lesům přes Branisko směrem k Šaryši.

Ty dni byly samý neklid, samé vzrušení. Za houfem, jenž se

musil vrátit z výpravy na západ a vypraviti za výjezdou Talafúsovou, přitáhl druhý do ležení pod Spišským hradem a také, sotva že si odpočinul, vydal se na další pochod.

A na hradě ruch a přípravy. Mária teď často viděla Aksamita, an hradem přechází, dohlíží, sám nebo s Pijandou nebo ještě častěji s tím hejtmanem s modravou skvrnou od střelného prachu pod okem, s Matějem z Kněžic, jak se přeptala. Prohlíželi bašty, hradby, do prachárny vešli, i do mlýna se podívali, kdež teď mleli od rána do večera, takže koně dokola chodícího střídali; a zase dolů do ležení se hejtmané podívali, když tam přibyly vozy se zásobami, když přivezli víno i láky a sudce prachu i koule kamenné, což vše pak těžce dopravováno nahoru na hrad na koních, na vozích nebo na nízkém smyku s kolečky.

Mihály věděl a viděl více, poněvadž mohl všude hradem volněji nežli Mária; ten také přinesl, že už děla a kusy zakládají, jako by nepřítel už měl přilnouti, tu střelbu všecku že řídí ten Matěj z Kněžic, taký puškař znamenitý, to že ten, jenž Lučence hájil, že i sám Aksamit rady jeho stran střelby přijímá.

Ty přípravy samy vzrušovaly, ale i nejistota, kde asi krajané, Uhři, jsou, zdali se zas už utkali, proklestí-li sobě cestu sem k Spišskému hradu nebo byli-li zpět zatlačeni. A Talafús – Už tři neděle přešly, co je v poli. Po té zprávě, že je raněn, jiné se nedověděla; ani toho ne, kde leží. Vyhlížela zase Štefana; než ten teď na malé nádvoří nepřicházel. Od Mihála zvěděla, že je znepokojen i popuzen těmi zprávami, že klne Uhrům, sám že ho slyšel i od Míšy že zvěděl, a že ten bezruký zeman pokaždé sešel dolů do ležení, když tam přibyl houf zpět povolaný na pomoc Talafúsovi a Zelenkovi, že pokaždé tam i na noc zůstal, až odtáhli.

To Mihály o Štefanovi slyšel; nezvěděl však, jak za odcházejí-

cími hleděl v marné touze, sklíčen, že nemůže s nimi, jak po hejtmanech vzkazoval bratru Jankovi, ať bije také za něj, také za něj ty psohlavce maďarské. Když se druhý houf vypravil z ležení, byl Vlčkův z Dobré Zemice, vyprovázel jej Štefan koňmo, s Míšou na jednom koni; až pod hory, kraj lesů pod Braniskem s nimi jeli.

Zasmušilý, mrzut vrátil se na hrad do své neveselé, ne hrubě jasné komory v baště, kdež se mu nelíbilo, neboť klenba jakoby na něj padala a hrubé zdi tísnily. Dlouho tam nikdy nevydržel; raději se toulal dole nebo hradem. Míša, výrostek a jeho sluha, také v baště málo pobyl; koně si hleděl a raději ve stáji a nebo hlučném nádvoří mezi chasou meškal.

Toho dne, kdy začaly na hradě ty horlivé přípravy, bylo právě nazejtří po tom, co odtáhl druhý houf z ležení přes Branisko za Talafúsovou výjezdou, vzpomněl si Míša u stáje, že zapomněl v baště v komoře nůž. Vrátil se a když vstoupil, zastal v jizbici Mihála, stojícího u okna tváří ven, vychýleného, zády ke dveřím. Ihned se obrátil, jako by jej byl někdo ze zadu píchl, když zaslechl vrznutí dveří.

„Tys to Míšo! No, vidíš, čekal jsem tu a čekám. Pána hledám, pána Štefana, měl jsem se ho zeptat, velkomožná paní by ráda věděla, víš, o poli. No, a kde je pan Štefan."

„Dole."

„To se ho nedočkám. Tedy přijdu pak. Půjdeme."

„Co si najdu nůž."

Zatím co důvěřivý Míša hledal nůž, stáhl Mihály s okna motouz s kusem olova, kterým byl prve zeď měřil a který právě vytáhl a svinul, když Míša vstoupil, a schoval jej snadno za pasem.

Mihály nestajil Márii, co se mu přihodilo v Štefanově komoře.

„Jak jsi tam mohl vejíti, sám."

„Nic tam nemají, nezavírají. A šel jsem na jisto; věděl jsem, že zeman je dole v ležení a ten kluk u koně. Kdož by pomyslil, že se vrátí pro nůž. Ale dobře jsem pochodil. Změřil jsem jak náleží. A místo dole je přístupné."

„Co myslíš –"

„Chystám si provazový žebřík. Bude ho potřeba."

„Přitrhnou-li naši. Ale nic nevzkazují. Snad," Mária snížila hlas a mluvila volněji, „nedůvěřují ani mně, snad se bojí, že bych prozradila –"

„To jistě ne, velkomožná paní; ale na poselství ještě není pozdě, snad už dojde co nevidět."

A hned nazejtří zastal dole v krčmě posla Němce, jenž mu tajně oznámil, že přišel Laszlo a že na něj, na Mihála, čeká kraj lesa pod Dreveníkem na cestě do Vlach. Mihály se tam ihned vydal, oklikou; přímou cestou však se vrátil pospíchaje velmi. Už byl soumrak, když vstoupil do předsíně Máriina bytu. Zastal tam Katku, s níž začal o domácích věcech. Mluvil z úmyslu hodně nahlas, aby jej paní vedle zaslechla a sama vyšla, aby dívka neviděla, že přišel s novinou a schválně. Stalo se, jak si přál.

Mária vyhlédla dveřmi; jen na něj popatřila, zvolala rychle, po maďarsku, jata tušením:

„Něco se stalo!"

„Přišel. Jdu právě od něho. Mluvil jsem s ním, čekal v lese."

„Co naši – Ale vejdi, pojď!" Ustoupila do jizby, Mihály za ní. Nesedla; stála proti němu čekajíc dychtivě.

„Naši přitrhnou, ale ne ti od Košic, co jsou u Prešova. Ti se mají spojit s Bardijovskými, aby zadrželi ty husity, aby je zadrželi a rozdělili. Hlavní vojsko –"

Čelo, tváře Máriiny se zarděly, ramena se pohnula.

„Je-li možná! Ještě vojsko!“

„Sebrali je dole.“

„Jak bylo možná to utajit!“

„Jistě se neutajilo, ale sbírali vojsko – na Turka, na Machometu.“ Mihály se ušklíbl. „To musil každý věřit.“

„Ah!“

„Když banderia se sjela a všecko připravili, zdvihlo se vojsko a pojednou se obrátilo na půlnoc, sem v naši stranu, a postupovalo co nejrychleji a postupuje.“

„Kudy –“

„Od Zvoleně. Na Brezno táhli, jak Lászlo povídal, odtud horami na Telgart. Tam by jim mohli zastoupit cestu, Muráň není tak daleko od ní, ale zvěděli asi pozdě. O Muráňských loupežnících Lászlo neříkal nic. Naši jsou již za Telgartem u Hranovnice.“

„Kam odtud?“

„Na Levoč.“

„Jak je to daleko, kdy by tu mohli být.“

„Do Levoče mají dva dni, a vojsko ať tři,“ počítal Mihály, „no a z Levoče sem dvě míle.“

„A tady na hradě, Aksamit, že by nic nevěděli?“

„Teď už asi vědí. Vždyť mají u Hrabošic tvrz, Tábor, Aksamit ji tam vystavěl, má tam posádku, a z Hrabošic není daleko do Hranovnice. Z posádky jistě hlídají cestu a zvěděli, že se naši blíží. Snad odtud, z Tábora, té tvrze, z Hrabošic byl ten posel.“

„Jaký posel –“

„Právě přibyl. Ve bráně mne dojel. Počkal jsem, kam půjde. A on hned k Aksamitovi, měl na spěch, a když jsem docházel sem, do stavení, zaslechl jsem, že volají k Aksamitovi toho rudého hejtma-

na, toho Pijandu; a také sháněli toho puškaře, hejtmana Matěje."

Mária napjatě naslouchala Mihálovu výkladu, že se krajané blíží; radostně ji vzrušilo i to, že se jim tak daří. Ale z toho také hned obava, aby se jim nezkazilo, aby je Aksamitovi nezadrželi tak, aby nemohli dál a nemusili se vrátit.

Mihály se tomu ženskému strachu i neznalosti vojenství a poměrů usmál.

„Našich je celé vojsko, banderia panská, biskupská, klášterní a jiná, množství pánů je ve vojště, vypravoval Laszlo, gubernátorův starší syn je vede. A co oni?" mínil bratříky. „Když byli dole v ležení pohromadě, byli by něco zmohli. Ale teď tak rozprášení? U Bardijova mají teď největší sílu a ta sem teď nemůže, a ostatní se rozjeli po hradech a posádkách a na holdy."

„Ale z těch Hrabošic tam – Tam je ten Třikrátzlej. Postaví-li se do cesty."

„Se svou posádkou? Ať zkusí!" Mihály se pohrdlivě usmál a mávl rukou.

„Gubernátorův syn, jsi řekl –"

„Starší, Ladislav, vede vojsko."

„A biskup –"

„Je také ve vojsku."

„Oblehnou hrad, a co my."

„Cestu k nim už mám, budu mít."

„Z té komory."

„Tím oknem."

„Budou ti překážet."

„Kdo! Míša, ten hloupý hoch? A ten bezruký zeman? Nemůže, a nesmí!" Mihály to řekl rozhodně, hrozivě. Mária se zarazila, mlčela však.

Z nádvoří zalehl do jizby otevřeným oknem náhlý hluk, směs hlasů i koňský dusot. Mária přiskočila k oknu.

„Někdo zas přijel, cizí, posel nějaký, shlukli se kolem něho, něco jim s koně povídá. Slízá, jde k Aksamitovi. Něco se stalo. Slyšíš ten hluk? Jdi, přezvěz a přijď povědět. Jdi, jdi!"

Mihály odkvapil. Mária vyhlížela dál, pozorovala shluk v nádvoří a zůstala u okna tak dlouho, až se začali rozcházet. Nedlouho po té vrátil se Mihály.

„Ten druhý posel je z Hrabošic," oznamoval, „od Třikrátzlého."

„Od toho přinesl, že Uhři táhnou, že lidé z posádky na Táboře, tam je ten Třikrátzlej, posekali se s honci uherského vojska, že není možná Uhrů zadržeti, že táhnou na Levoč. Jak jsem povídal, velkomožná paní. A ten Třikrátzlej že čeká, že i na něj pošlou oddělení, že jej oblehnou na té tvrzi, aby jim odtud neškodil v boku. Už je to jisto, že krajany uzříme co nevidět, velkomožná paní."

Mária, jež naslouchala zřejmě neklidná majíc ruce sepjaty, náhle rozhodila paže, jako by si chtěla v radostném záchvatu uvolnit, a vzrušeně opakovala:

„Už je uzříme! O bože! A teď – A teď! A ten první posel," vzpomněla pojednou, „co ten přinesl, odkud ten –"

„Nevím, zapomněl jsem se optat, když jsem uslyšel o krajanech, že jdou."

Mária se neuklidnila, ani když osaměla. Neměla nikde stání. K oknu chodila, vyhlížela, také do zadních, bedněných schodů vstoupila podívat se do malého nádvoří, neuzří-li Štefana, kdyby jí snad více pověděl, a také o tom prvním poslu, co ten. Než Štefana tam neuzřela. Dlouho se tam neomeškala, poněvadž i toto jindy opuštěné místo pojednou oživovalo.

Žoldnéři tudy přebíhali, dělníci trámy nesoucí tu přecházeli;

v tichém zákoutí hluk a neklid jako po celém hradě. Zpráva o blížícím se uherském vojsku jím mocně hnula. Všude o Uhřích mluvili, všude vzrušeně. Mária to slyšela vracejíc se z malého nádvoří oklikou, velkým, do svého bytu. Z okna pak zahlédla Matěje z Kněžic s dvěma rotmistry vstupovat do stavení při hradbách v nejvyšší části hradu nedaleko jeho paláce, kdež, jak od Mihála zvěděla, měli Češi zbrojnici.

Bradatí muži ve zbrani i bez ní vcházeli kvapně do hradského paláce, kdež bylo obydlí Aksamitovo, vcházeli, potkávali se s vycházejícími; sedlaného koně přivedli tam ke vratům, čekali tu s ním, až jakýsi muž vyšed z domu vsedl na klusáka a odjel. Že to rychlý posel, pomýšlela Mária u okna, kam asi jede. A co ten první posel, který Mihála v bráně dojel, odkud ten –

Než nechala ho hned, když Verona přiběhla a za ní Katka a obě začaly hned o Uhřích, co se po hradě mluví, jedna hrůza, že už sem táhnou, že jsou blízko, že prý v Levoči, to že slyšely, a dole v městečku jaký z nich strach, že se dole chystají na útěk, a zboží skládají, co se dá unést a odvést, že se začínají už stěhovat, hrůza hrůzoucí všude a největší mezi ženskými, mezi pannami a mladými ženami, strach z Uhrů, z jejich násilí, ti že pášou hrozná násilí, a Kumáni že jsou z Uhrů nejhorší, ti že mají takové veliké, hrozné psy, a Rácové a Valaši, ti že hned hlavy řežou a panny podavují všichni a co jich prý je, povídají, že se hrnou jako povodeň.

Mária naráz přeťala jejich vyděšené, popletené povídání.

„Verono, půjdeš se mnou, sama se podívám."

Naráz se tak rozhodla ze škodolibé radosti a žádostivá uvidět na vlastní oči ten poplach. Kráčela s chladnou tváří, s povznesenou hlavou; tyčilo ji hrdé vědomí a radost, že se krajané blíží, že dojde konečně na české loupežníky.

Ve shonu před branou vedoucí do posledního nádvoří na cestě do skály vytesané, kdež po prvé uviděla Štefana Kozice, potkala jej zas. Byl by ji minul, nevida jí; sama jej zastavila, jak jí připadlo, že snad ví o tom prvním poslu.

„Právě před chvílí mně bratr Matěj pověděl," přisvědčil Štefan. „Je zle, paní. Ze Šaryše přijel ten posel, o našich přinesl zprávu."

„Jsou na Šaryši?" vpadla kvapně Mária.

„Nejsou, nedostali se tam, nemohli tam ustoupit. Uhry již sice tiskli, ale v tom Švábové Bardijovští vytáhli Uhrům na pomoc. Byli by našim na hřbet vskočili, naši by se byli dostali do dvou ohňů najednou. A tak pustili cestu na Šaryš, Uhrů nechali a uhnuli na západ, k Sabinovu. Teď tam jsou pořád ještě harce a boje."

„A Talafús –"

„Zeptal jsem se na něj. Je živ, leží však; odvezli ho, byl by málem upadl do zajetí, musili všeho nechat, všecku kořist pustit, vozy, dobytek, bylo velmi na spěch."

„Ale je živ, jistě, a zachráněn –"

„To že je, povídal bratr Matěj. Ale zeptej se!"

Tato slova Štefan už volal, jak musil nakvap ustoupit, když jej příval tlačenice v úzké cestě odstrčil. Dva vozy přijely, každý o čtyřech koních a kolem vozů houf bratříků bradatých v hlučném hovoru. I Mária se musila přitlačiti ke zdi.

Když vozy vjely do stmělé brány, to již soumrak nastával, a když bratříci hlučně přešli, byl Štefan ten tam. Ten proud jej odnesl. Mária se obrátila zpět do svého bytu. Prve zapomněla na Talafúsa pro radostnou zprávu o blížícím se vojsku uherském. Teď jenom na něj myslila, cestou i doma, v ložnici, schoulená v křesle. V jizbě se již stmívalo; nedbala však, nedala si rozsvítit.

Podle toho, co ten jednooký bratřík vyznal, uvažovala, byli Češi u Bardijova poraženi.

Všeho musili nechat, vozů, dobytka – Lupiči, zase toho naholdovali. Ustupují, snad i utíkají. A on, vůdce – Jak odtud vyjížděl, s jakou důvěrou a jistotou! A jak se vrací! Vezou ho. S ranami leží, bůh ví, kudy ho vlekou, polem, nocí, na hrkotajícím voze, a on v bolestech – Soustrast jí hnula. Aby se zeptala, volal na ni Štefan. Zeptá se, Aksamita však ne –

Celou noc zůstali ranění, jež vyvezli z hořících Demjat, na vozích, pod širým nebem; také Talafús a Chujava. Poprvé se vozy zastavily na té bolestné cestě, když potkali Černého Petříka kvapícího s houfem, aby Uhry u Demjat alespoň zadržel, prve nežli by přichvátal Zelenka se svými. Po druhé zarazily vozy, když vyjely z lesnaté, černé doliny směrem k Raslavicům.

Tu potkali Zelenkův přední voj, jeho jízdné. První se hnal Pobera z Lomu nevím kam domů se svým houfem. Rudá záplava za černým hvozdem, z kterého vozy s raněnými právě vyjely, vedla jej i k pospěchu pobádala. U vozů jen na okamžik zarazil, jen co přezvěděl, odkud jedou, jak je u Demjat. Sice také zaslechl, že na jednom z vozů leží Talafús. Zaslechl, ale jakoby neslyšel. Nezajel k němu, a jen se na Uhry u Demjat ptal a na Černého Petříka; hned pak pobodl svého hnědáka a hnal se s rotou dále.

Jednal v opravdové horlivosti, aby v čas dorazil a přispěl Černému Petříku v tísni zajisté kruté. Nechtěl zmařit ani chvíle; ale byl tomu povděčen, že tak je, že musí tak chvátat, a že nemusí se zastavit u Talafúsa.

Jen se zeptal, jak mu je; přejel, zmizel v lese. Za ním se přihnala polovice roty Kozicovy, kterouž půlku vedl sám kapitán Janko Kozic. U Talafúsa se také nezastavil, jen mu vzkázal po Žáčkovi, jenž na koni se k němu z nenadání přibočil, že bratr Zelenka táhne za nimi, a druhá polovice jeho, Kozicovy roty, že jede s Matukou za ní ve zbytném houfu, že bratra Talafúsa pozdravuje a bratra Chujavu. A hnal se dále za ohnivou září za lesem.

Vozy s raněnými se zase hnuly a zvolna hrkotalo jejich dlouhé, černé pásmo při chatrném světle planoucích loučí a blikavých sví-

tilen. Na úsvitě dojely k Raslavicům, nemohly však ihned do dědiny; hemžilať se Zelenkovou pěchotou, která tu odpočívala. Sivý hejtman ihned zajel k vozům, když uslyšel, že tam je velitel nešťastné výjezdy.

Talafús ležel na voze na slámě, přikryt pláštěm, třesa se ranním chladem. Podal Zelenkovi ruku a hned pobízel, aby pospíchali, že Uhrů je hrubá moc, Černý Petřík že se neudrží, nedojde-li pomoc v čas, ať vytisknou Uhry a zachrání cestu přes Terni na Sabinov, když by nebylo možná na Šaryš. To uložil Zelenkovi a ten podávaje mu ruku volal:

„A ty zůstaň tu v dědině, dále nejezděte, abyste neuhodili na Bardijovské. Bohdá, že tu nebudete dlouho čekat, že brzo pro vás pošleme."

Tiše, bez troubení vytrhli jeho Rusňáci z dědiny; ostrým krokem pospíchaly jejich řady, nad něž hustě trčela kopí, k lesnaté dolině a dále k Demjatům. Nad hvozdy v tu stranu záplava již pohasla.

Vozy s raněnými dorazily už za světla do Raslavic. Hurčala se Žáčkem odnesli Talafúsa i Chujavu do selské jizby; nízká, začazená, s ohništěm prostřed, nečistá, nedala žádného pohodlí. Byla však alespoň teplá. Také ostatní raněné uložili tu s Talafúsem a do sousedních příbytků. Před polednem přiharcoval jízdný posel oznámit Talafúsovi, že v Demjatech bylo zle; rota Černého Petříka že byla již obklíčena, ale Pobera i Kozic že ji z nejhoršího vysekali. Teď, když i pěší dorazili, že je líp, že Uhři ustoupili k Mošurovu, o ten že bude boj a snad ještě dnes, aby Talafús počkal tu v Raslavicích, až jak bude.

Nazejtří odpoledne přinesl jízdný bratřík od bratra Zelenky vzkaz, aby obrátili vozy a jeli zpátky, u Demjat že je volno.

Do Demjat dorazili na večer. Jaký to byl návrat! Z plamenů odjížděli, za hrozné záře a jasnosti, a přijeli v temnu do černého spáleniště. Všecko spustošeno. Z veliké hospody zůstaly očazené zdi, pokud byly od kamene; jinak hromady uhlí, ohořelých trámů a rumů. Když to Žáček, jenž jel před vozy, shlédl, zarazil koně. Nejdéle tkvěl jeho zrak tam, kde stávaly chlévy a stáje. Na tři polské židy si vzpomněl, tam že v tom rumu a uhlí je také jejich popel, ohořelé kosti.

Přístřešku nikde, ani přístěnku. Nezbylo nežli přenocovati pod širým nebem v pustém spáleništi na vozích a u nich. Zdraví zahřívali se u ohňů, neboť noc byla studená, ranění třásli se chladem, zvláště k ránu. Za denního světla pak teprve přehlédli hroznou zkázu kolem. Všecka dědina zničena, nikde ani člověka. Vesničané se za bitvy a již před ní rozprchli a ti, kteří se po boji vrátili, utekli na novo, když zahlédli průvod hrozných bratříků.

I na ty nouze uhodila. Ve spáleništi nic kromě vody ve studních a v potoce. Žáček hledal a šťáral v rozvalinách i za pustou vsí. Tam uhodil na dva bratříky, kteří drali zabitého koně, už bez sedla a řemení, a vysekávali z něho kusy masa. Nic nedbali, že malý kousek dál u cesty leželi dva padlí Uhři. Byli už také před tím obráni; leželi na znak, bosi, bez sukně, polonazí, ve tváři už odulí, zčernalí, s otevřenými ústy, sklenné, nezatlačené oči do prázdna mrtvě upřené.

Žáček se vrátil s nepořízenou, nic nerozhojniv skrovné zásoby, kterou dosud choval, krapet vína a kousek slaniny. Nedostatek všude a bída ve vozích, mezi raněnými. Zarudlý ranhojič je obcházel, klna té psotě, čímž myslil ne tak bídu raněných jako to, že neměl čím duši zalívat.

Když Žáček vraceje se ze své pochůzky s ním se potkal, ukázal

ranhojič na spáleniště velké hospody a drsným, přichraptělým hlasem si povzdechl:

„Té tu je škoda největší, a ještě více té kolny."

„A toho vozu s vínem pod ní."

„Tak, tak; a jistě bylo vínečko! Ti bardijovští kramáři je vezli do Polska, pánům vojevodům a snad i ke dvoru, a tam břečky nepijí. Oh, přeškoda –"

V tom bratřík mu hlásil, že Míchálkovi je zle a Gonšenica a Sciepanak, ti Poláci, že leží jako zabití, že také –

„Také, také," přisvědčil s úšklebkem ranhojič, „to se ví, těm já pomohu." Nechutě maje se k odchodu, zamžikal na Žáčka, usmál se, až se mu zarudlá tvář tím pohnutím zaleskla a lichotně loudil:

„Jak pak, bratře, pohárek vína – Ty máš, ty jistě máš –"

„Nemám."

„No, doušek, víš-li, jen doušek."

Žáček nepromluviv, obrátil se k němu zády a šel. Ranhojič zaklel a zkrátka a zlostně poplivuje kráčel k umírajícím. Ale také Žáček zaklel, jen došed k Talafúsovu vozu. Uslyšel, že ti Bardijovští kupci, které odtud z hořící hospody vyvedli, dnešní noci utekli a že není po nich ani stopy.

„Že jsme jich tu s těmi židy nenechali, aby se také uškvařili. Chtěli jsme je hrubě šacovat a teď máme –" a foukl si do prázdné, otevřené dlaně. Talafúsovi to oznámil. Ten jen pohnul hlavou a zasmušile řekl:

„Kdyby nebylo jiných škod. Nic od zbytného houfu? Matuka nic nevzkázal?"

„Nic, z bardijovské strany pokoj."

„Ale od Mošurova také nic, Zelenka nevzkazuje."

Vzkázal. Jízdný jeho posel přijel odpoledne, právě když chystali

pohřeb. Z těch tří těžko raněných umřel ještě dopoledne bratr Míchálek, Čech, a Gonšenica, Polák, góral, a krajan jeho Sciepanak v poledne. Těm polským horákům svlékli jejich ovčí kožíšky bez rukávů, vlnou na vrch obrácené, Čechovi sukni, vzali jeho plechovici a všem jejich zbraň a zanesli je na cintorin za vyhořelým kostelem. Bratřík Čech sivé brady pomodlil se po česku nad otevřenou jamou vykopanou pro všecky tři „Otče náš", bratříci, kteří sem mohli, hodili hrstě hlíny na mrtvé, a bylo po pohřbu.

Dole u vozu již „vzhůru" volali. Přinesl Zelenkův posel, že u Mošurova volno, aby se tam vydali. Mohlo se tak ihned státi, poněvadž Talafús, čekaje na každou chvíli zprávu od Zelenky, nedal ráno, aby raněné složili s vozů. Sám v něm také zůstal i Chujava.

Jeli touže cestou, kterou se brali před jedenácti dny, když táhli na Bardijov, tenkráte dobře si tušíce. Těmito místy brali se tehdy za noci; teď bylo jasné odpoledne, už v září. Zasmušile se vraceli trudnou cestou; vůz za vozem zvolna hrkotal. Ti, kteří mohli jíti, šli vedle nich mlčky nebo rozmrzelí, všichni hladoví; ti, kteří leželi na vozích, neviděli nic než třesoucí se šperloch nad sebou na obručích napjatý.

Talafús na svém voze viděl víc. Nestrpělť plachty nad sebou, a slámu ve voze si dal tak nastlati, že více seděl nežli ležel a mohl se rozhlížeti nejen po obloze, ale i silnicí a jejím okolím, rozjetým od vozů polem, zdupaným od jízdy ovsem. Přes tu chvíli začernaly se u cesty, na ní i opodál v poli mrchy padlých koní s nadmutým břichem, s nohami do výše ztrnule trčícími. Mrchy ležely tu samy, tam s mrtvými jezdci; ten pod koněm, onen vedle něho bradou vzhůru nebo tváří do země, s pěstí do země zarytou. Z těch mrch, které ležely blíže, plašily dojíždějící vozy mračna havranů; ale na

těch dále v poli černala se nehnutě; leda že tu tam některý z černých ptáků křídly zamával, jak polétl na jiné, chutnější místo drásané mrtvoly.

Ticho a smutno krajinou; vítr pohvizdoval po strništích, zhnědlými úhory, šustěl v habří a bucích v pravo ve stráni, při jejímž úpatí vedla rozjezděná cesta plná výmolů a kamení. Z houštin vedle ní už barvu měnících povystoupil tu tam vlasatý chlap v huňce nebo v obráceném kožíšku; povystoupil, vyhlédl v pravo v levo po cestě, ale hned opět zapadl, ztratil se v houští, jakmile zahlédl řadu vozů a zbrojné u nich.

Stráž nebo zvěda vesničanů v hlubinách hvozdu se skrývajících zmizel, a zase pusto silnicí; a zase při ní nebo vedle ní padlý kůň, dále překocený vůz, jemuž se kolo vysypalo a jejž bylo nutno odklidit.

Talafús zasmušile se rozhlížel. Tísnilo jej, že takto jede zpět, raněn a s prázdnou, tudy, kudy chtěl se navrátit s hojnou kořistí, se stády dobytka, s řadou vozů plných obilí, vína a jiné kořisti. Teď, aby se staral, dojede-li. Jak je asi v předu, co Zelenka – Pobera s Kozicem že se již asi znovu bijí. A Černý Petřík – Byl u Demjat obklíčen –

Chujava chvílemi Talafúsa vytrhl, povzdechem, ach, to že ukrutná cesta, meďánboh aby ty Šváby Bardijovské, a zase otázkami, kde již jsou, kdy asi budou v Mošurově a bude-li tam volno, co Zelenka, a jak bratří. Ach, Janko kapitán a Revický, Rakolubský a Radvanský a všichni, těm že se polem pěkně pojíždí, oh, v sedle s šavlí v ruce, ale tady na slámě hnít, hnít, tatárbohov –

Soumrak už ulehal opuštěnou krajinou, když dojeli do chudé, nevelké dědiny, za kterou již opodál uviděli Mošurov a ohně v poli kolem něho. Než i v té dědince bylo živo i před ní, kdež ozbro-

jené stráže hlídaly nevalné stádo skotu. Ve vsi mnoho vozů špížních, ale skoro prázdných, stavení pak plna bratříků zdravých i raněných. Zdraví vařili večeři v kotlích nad ohni v jizbách i venku.

Talafúsův průvod zarazil v té vsi na nocleh. Dostali tu jíst a také se tu dověděli, že Mošurov je již jejich, že tam je kapitán Zelenka s pěšími, jízdní že jsou dále v před v poli proti Uhrům u Terně, Uhrů že ještě od rozcestí nesehnali, ale že přece vypraven posel na

Šaryš, že se tam bohdá oklikami šťastně protáhl a ze Šaryše že pošlou ihned zprávu na Spišský zámek.

Poněvadž ze zad, od zbytného houfu Matukova nedošly žádné zlé zprávy a bylo tudíž z té strany jisto, poručil Talafús, aby raněné odnesli na noc do stavení. Sám se dal také donésti a Chujavu. Leželi na bídném loži, ale v teple. Na ohništi nebílené, začazené jizby, z níž sedlák s rodinou bůh ví kam se vytratil, hořel oheň. Hurčala jej opatroval i večeři v kotli strojil.

Pozdě večer přiklusal z Mošurova Zelenka, jemuž Talafús dal vzkázati, že tu jsou. Oživl, když sivý hejtman usedl u jeho lože a začal vykládat o poli, jak je. První zpráva Zelenkova udeřila: že rota Černého Petříka je skoro do polovice rozšavlována a Černý Petřík že upadl do zajetí. Talafús sebou prudce hnul, Chujava z temna zaklel, a je-li tak jisto. Že je, vypravoval Zelenka, jistě, pod Petříkem že padl kůň, a v tom že se na něj, na Petříka, Uhři sesypali, ale bratři že také přiskočili a bránili ho, ale neubránili. Petříkova straka že v té seči zabita, že ji našli mezi mrchami, a snadno poznali, jak by ne, strakatou kobylu, a kolem ní že kupa mrtvých, bratříků, Uhrů, všechno kolem v hromadě, ale že bratři Petříka nevysekali, marně že zhynuli, po Petříkovi že ani památky, žeť se dostal do rukou uherských, že jej zajali.

Talafús litoval statečného druha, žeť ho pro rotu velká škoda a pro ně také, jak jej Uhři budou šacovat, co peněz budou žádat za jeho propuštění, a oni že žádných zajatých na výměnu nemají, ti kupci bardijovští že prchli.

Dále však byly Zelenkovy zprávy veselejší, jak Uhry před sebou tiskli a tisknou, zítra bohdá že je z rozcestí seženou a cestu alespoň na Březovice uvolní, aby on, Talafús a ranění mohli tudy a dále pak na Spiš.

„Jak asi na Spiši," prohodil Talafús jakoby maně, ale dychtivě se chytaje té zmínky. „Zpráv asi není, bratře."

„Není, ale zítra již oni tam o nás zvědí."

„Zítra," opakoval Talafús. Odmlčel se, hned se však vytrhl, když neúnavný Zelenka se toho jeho slova chytl a vykládal, co on zítra a co dále hodlá vůči nepříteli, že přijde pomoc ze Spiše a pak že Uhry potiskne prudčeji na Finčice k Prešovu.

„To již, bratře, budeš na Březovicích u Radkovce," dodal s úsměvem.

„Budu, ležet a klnout –" Talafús zaťal zuby.

Zelenka smluviv se s Talafúsem o poli, jak dále postupovat, odjel opět do Mošurova ke svým houfům. Noc přešla klidně. Za dne doneseny zprávy, že u Terně a kolem jsou samé harce s Uhry, k večeru pak, že cesta na Březovice je volna, Uhři že od Terně ustoupili. Nazejtří před polednem vydal se Talafús na další postup. U Terně na rozcestí rozžehnal se s ním Žáček, že zůstane u bratří v poli, jeho, Žáčka, že nebude Talafús nyní potřebovat, ale jakmile se mu dobře nahodí, že přijde za ním, za Talafúsem.

„Povědět, zvíš-li o té zradě," přidal Talafús vážně a přísně.

„Zvím-li. No snad dříve sám zvíš a přesvědčíš se."

„Ty už víš!"

„Zatím ještě hledám a šlakuji."

„Hledej a neustaň!" poroučel Talafús. U vozu zůstal jen Nejtušiak Hurčala. Z Mošurova již nekráčel vedle něho pěšky, nýbrž jel na koni slušně osedlaném; ten klusák byl jeden z koní Uhrům v potyčkách ulovených. Talafús jej na Zelenkovi pro Hurčalu vyžádal.

Chujava se těšil, že v Mošurově nebo u té vsi setká se s rotou, že uvidí kapitána Janka, pány bratry a Švehlu. Neuviděl. Byli dále v poli, proti Uhrům stáli a pojížděli, oni i Poberovi.

Další cesta byla klidná, jista, ale při tom zdlouhavá. Vozy s raněnými jely zvolna, zvolna. První nocleh měli v Orkučanech, dědině půl míle před Sabinovem. K tomuto hrazenému městu na noc Talafús nechtěl. Ráno pak tam poslal požádat o volný průchod. Městské právo jej povolilo; nežli však vjeli do města, musili před branou zarazit a vyčkat, až rychtář a dva konšelé přišli a prohlédli vozy a lid, je-li vše tak, jak bylo ohlášeno. Také tím se zdrželi, že ranhojič odešel do města nakoupit červeného prášku na rány, mastí, plátna i koudele. Vrátil se hodně pozdě, všechen zardělý, s očima se lesknoucíma, krokem nejistým a lezl pak těžko na koně.

Od Sabinova pustili se dále silnicí při úpatí výšin a vrchů; od cesty na levo zelenala se dolinou luka. Jeli kolem nich proti Tarce, řece vinoucí se lukami, kolem jejich porostlin, kolem ostrůvků a ostrovů v řece, většinou písčitých nebo vrbovím hustě zarostlých. Druhý a poslední nocleh byl u Lipjan.

Odtud časně ráno vyjel Hurčala napřed na Březovice, ohlásit Talafúsa a jeho smutný průvod. S Petrem Radkovcem setkali se ne na jeho tvrzi, nýbrž v první vesnici před ní. Čekal tam na Talafúsa, přijel jej uvítat.

„Toho jsem se nenadál, Petře," pravil Talafús s trpkým úsměvem, když Radkovec přistoupil k jeho vozu, „že se tady s tebou sejdu a takto."

„Bratře Jene, pomni, co Jiskra říká: ‚Válkou se válí sem i tam; musí to býti, žeť jedni druhé porážejí.' Jak bůh dá. Až se pozdravíš, nahradíš jim to. Bohdá, že Uhrům hojně splatíme."

„Co slyšíš o Spiši," Talafús hned na to a nedočkavě.

„Chystají se tam na všechno, co vím. Ale jinak nic nového."

„Cesta tam je volna."

„Volna; ale snad na ni nemyslíš, vrátit se tam."

„Myslím, chci, musím tam."

„Hned tě nepustím. Odpočineš si u mne, je ti toho třeba, i tobě, bratře Chujavo."

„Ať jsem tu nebo na Spiši, když pořád ležím a nemohu na koně," zabručel Slimáček mrzutě. –

Březovický hrad vypínal se nad městečkem roubených stavení na výšině v úhlu dvou dolin. Jedna při Tarci byla na západ, druhá

při Slavkovském potoku, jenž se do Tarce u Březovic vléval, na jih. Tou vedla cesta na Spišský hrad. Kolem do kola chlumy a kopce, nejmohutnější na jihozápad a na jih směrem ke Spiši, hory při patě a ve svazích černé širými lesy.

Raněné uložili dole v městečku; jen Talafúsa a Chujavu dal Radkovec vynésti na hrad, oba do jedné jizby. Byla klenutá, vybílená, suchá a jasná; otevřeným oknem viděli do lesnaté stráně. Chujava si blaženě vydechl na čistém, pohodlném lůžku. Talafús uvažoval o Spišském hradě, jak se mu přiblížil, že býti zdráv, dojel by tam za den. Ale tak – Znal cestu odtud na Spiš, lesem, horami, kterak je zlá; počítal, který den už by se jí mohl vydat, aby ho nemusili vézti nebo místem i nést.

Přišel Radkovec zeptat se, co Talafús vzkáže na Spišský hrad, že tam zítra vypraví posla.

„Aksamitovi vzkážeš ty, čeho je třeba. Já bych jen ještě Márii oznámil, ví-li, že tu ležím raněný."

„Více nic?"

„Co více. Kdy se vrátím, vzkázat nemohu."

„Ale myslíš, aby přijela paní Mária. Tak, to chválím," Radkovec schvaloval upřímně, „neboť tak hned bys odtud nemohl."

Talafús se nebránil, neodpíral.

XXVI.

Toho dne, kdy došla na Spišský zámek zpráva o blížících se Uhřích i o tom, jak bratři na Bardijovsku byli zaskočeni, na večer seděla Mária ve své ložnici. Vzpomínala na Talafúsa i rozvažovala o těch novinách. Do těch úvah pojednou mužský hlas. V přední jizbě se ozval.

„Poslechneš-li," utrhl se drsně. „Jdi a zavolej paní bez prodlení," poroučel tam někdo Veroně. Mária rychle vstala. Kdo se opovažuje! Otevřela dveře, dále však hned nepokročila leknutím. V záři svěc, jimiž Verona na dvouramenném svícnu svítila, stál hejtman ve škorních, s mečem po boku, čapku na hlavě, v rudé sukni, zardělý v tváři, všechen v tom světle červenější, Milichar Pijanda z Rozkošníku.

Márii píchlo u srdce. Jde se zlou novinou, pomyslila.

„Vítej," řekla hlasem zastřeným a pokročila.

Pijanda smekl.

„Jdu s poselstvím, paní." Snažil se mluvit co nejvlídněji a usmál se.

„Neseš zprávu o Talafúsovi. Kde je, vrátí se –"

„Nevrátí, nyní hned se nevrátí, je raněn, to víš. Sem teď nemůže."

„Ale kde je!"

„Dovezli jej na Březovice. Je u bratra Radkovce."

„Je tam bezpečno?"

„Bezpečno tak jako tady." Znělo to určitě i chlubně. A ještě opakoval: „Tak jako tady."

„Ale co Uhři a Bardijovští. Povídal pan Štefan –"

„Ah, co Uhři, co Bardijovští! Již mu nic neudělají. Vzkazuje ti –"

„On sám!"

„On sám. Posla poslal z Březovic, aby nám zprávu podal, a při tom, abychom tobě vyřídili pozdravení a že leží jako na Rychnavě, abychom ti to řekli."

Mária se lekla připomínky na Rychnavu. Tam Talafúsa ošetřovala. Snad by chtěl zas – A Pijanda to hned vyslovil.

„Kdybys chtěla," řekl přímo, „mohla bys k němu."

„Teď!" uklouzlo Márii v zaleknutí.

„Kdy pak?" Hejtman se zasmál. „Nyní by tě nejvíce potřeboval. Leží s ranami."

„Jela bych, pojedu," chvatně přisvědčila dotčena Pijandovým smíchem i jeho výtkou, „ale teď, myslila jsem, že Uhři –"

„Tak, tebe řeči také poplašily. Myslíš, že jsou Uhři snad už před hradem. Máš z krajanů strach. Neměj, netřeba ho mít. Páni Uhři se zmýlí, myslí-li, že na nás uhodí jako ve spaní. My jsme přichystáni. A tam k Březovicům cesta všecka jista, to není na západ k Levoči, to je na půl noc do hor. Tedy pojedeš," zeptal se pojednou a s jistotou, jakoby opakoval přisvědčivou její odpověď.

„Pojedu. A kdy měla bych –"

„Bez prodlení, zítra."

„Zítra již," opakovala táhle.

„Zítra; posel pojede zpátky, bude průvod. Tedy se přichystej. Dobrou noc, paní."

Mária hleděla ustrnulá za ním. Chtěla na jeho vyzvání, jež bylo jako příkazem, namítnout, že není možná tak na rychlo se připravit. Ale byl už pryč. Vběhla do ložnice. Verona přišla za ní se světlem; postavivši je na stůl, chtěla zase plaše odejíti. Mária ji však zastavila a poroučela podrážděně:

„Zavolej Mihála. Jdi, anebo ne, nic. Nechoď, nevolej ho, je pozdě. Jdi; ale počkej! Jdi, řekni mu, aby přišel, ale ráno, záhy ráno aby přišel. Už jdi! –" Odjet odtud teď, v tu chvíli, kdy přitrhnou krajané, kdy má jednat! Nač dosud všecko tak snášela, nač ty přetvářky a zápasy. Na ráz všeho nechat, všecko opustit. A jagerský biskup na ni spoléhá.

Zač by ji měli, nebyla-li by to zrada?

Ale Talafús –

Leží s ranami u těch loupežníků, sám. Chce ji, vzkázal, čeká, na jisto čeká. Jela by, jela, není však možná. Ale jak jim to tu oznámí, co řekne, až se zítra pro ni zastaví, jak se vymluví – Talafús čeká, na jisto čeká. Měkce na něj vzpomněla, záchvěv účastenství a litování pohnul jí srdcem. Mihl se jí zkrvavený, bledý, obvázaný, tak jak jej uviděla v Košicích po „bitvě", kterouž k vůli ní podstoupil s Poberou. Jako zapomenutá hleděla před se do tmy srpnové noci.

Tak tam leží bez řádného obsloužení, mezi těmi bradatými, surovými chlapy. Ale jeti tam – A Mihály a biskup – Přecházela ložnicí, usedla, seděla zamyšlená a zase vstala. Pozdě ulehla, a pozdě v noci usnula; ráno však už na úsvitě otevřela oči. Začala z truhly vybírat vinutí, šaty před Veronou i Katkou, jež si zavolala časněji nežli kdy jindy, chvatně skládala, jako by za krátko chtěla odjeti, při tom však nemohouc se dočkati, až přijde Mihály.

Prudce vstala od truhly, u níž klečela, jakmile se ozvaly v přední jizbě jeho kroky. Chvatně poručila dívkám, aby skládaly dál, sama vešla do přední světnice.

„Chystám se na cestu, Mihály."

„Není možná, velkomožná paní!" A pak opět, jenže ne překvapeně jako poprvé, nýbrž rozhodně a chmurně opakoval: „Není možná, velkomožná paní," to když mu Mária rychle, po maďarsku vypověděla, co je, čeho na ní žádají.

„Ty sám bys tu –" dodala váhavě, netroufajíc si domluviti.

„Já sám tu? Nic, jako žádný. Bez tvé pomoci, velkomožná paní, nezmohu nic."

„Věřím, vidím to, přemýšlela jsem o tom v noci, o všem. Ale přímo jim odepřít, není také možná. Jak by si to vyložili. Proto se chystám na cestu. Vyjedu."

„Ale vrátíš se."

„Musím."

* * *

Štefan toho jitra dlouho vyspával. Míša dvakráte přišel z nádvoří, z hemžení a ruchu vojenských příprav podívat se, je-li pán už vzhůru, aby jej přistrojil. Bylo drahně po ránu, když vešel do komory v baště po třetí. V tu chvíli se Štefan právě probudil. Když jej Míša ustrojil, umyl a právě mu rozčesával dlouhé vlasy, zaslechli polootevřenými dveřmi ženské hlasy. Štefan jeden z nich poznal, zvonivý, lahodný, Máriin.

Štefan jen v nohavicích a v košili, z jejíchž širokých rukávů mu čouhaly pahýly na nohy položené, prudce vstal a jako vyplašen poroučel:

„Siricu!"

Míša skočil a hodil mu přes ramena bílý plášť, jejž Štefan jak mohl k tělu přitáhl. Dveře se otevřely a v nich stanula Mária v tmavých šatech, s hlavou zavinutou jako na cestu. Omlouvala se, že sem přichází, že však nechtěla odjet, aniž by dala dobrému sousedu s bohem.

„Ty odjíždíš?"

„Za chvíli odjedu."

„Na Březovice?"

„Tam, ošetřovat raněného; víš. A budu mu vypravovat, jak jsi ty byl mne pamětliv v mých úzkostech, jak jsi se staral, abys mně zprávy přinesl. Přicházím ti za to poděkovat."

„Zač bys děkovala. No, a ujedeš tu bojům."

„Ráda bych tu zůstala, nic bych se bojů nelekala, jen kdyby tu byl Talafús. Už jdu. Buď zdráv a měj se dobře. A snad se tam," pojednou vzpomněla, již vykročujíc, „setkám s tvým bratrem, s kapitánem. Co mu vzkážeš?"

„Uvidíš-li jej, ač nevím, pozdravuj ho, a že mu vzkazuju to, co jsem mu nedávno po bratřích vzkázal, aby do těch psohlavců bil. Nebýt jich," chmurně se rozhovořil, zmiňuje se o svém zohavení poprvé, co se s Máriou znal, „takhle bych tu nestál, tak bědný." Maně hnul pahýly, jak bylo znáti na širici.

„Povím," slibovala Mária chvatně a žádala lahodně s líbezným úsměvem, že ho prosí, aby tu na přilepšenou přijal – Kynula do chodby. Katka vstoupila s velikou hliněnou nádobou, dobře zadělanou.

„Je to staré víno, dobrého kořene, Talafús je rád píval. Pij ty teď. Až dopiješ, bude-li tvá vůle, Mihály ti zase donese."

„Děkuju," na Štefana padly rozpaky, „ale Mihály, pravíš, ten tu ostane?"

„Myslím, aby ostal, co s ním u nemocného, a tady může pomáhat. A jen jednu dívku vezmu s sebou. Druhá ostane tu. Velký průvod by jen zdržoval, a je nutno spěchat, dokud je cesta volná."

Tentokráte nezapomněla na jeho zmrzačení; nepodala mu ruky. Štefan tiskna pahýly k tělu, uklonil se a přál šťastnou cestu.

Odešla a jakoby se potemnělo v komoře. Štefan tu nevydržel. Vyšel ven a maně za Máriou, aby ji uviděl odjíždět, a pak aby zase přehlížel ruch po hradě a chvatné přípravy k hájení jeho.

Před bytem Máriiným zahlédl jízdného posla a dva bratříky v plné zbroji také na koních, čekající na Máriu. Mihály držel jejího osedlaného koně. Verona již před tím sešla dolů, do městečka,

kamž také zanesli paninu truhlu a dva vaky; to vše tam naložili na lehký vozík, do něhož Verona měla k těm věcem usednouti.

Kolem se mihl hejtman Pijanda; vešel do bytu paní Márie, a hned se vrátil s ní, na cestu připravenou. V tom z kaple vycházela Aksamitova žena se svou dcerkou a knězem Ondřejem. Bezděky stanula, podívala se na Máriu, ale hned se odvrátila a kráčela nevšímavě a rychleji jako od nemilého setkání do hradského paláce.

Mária zblednuvši, vztyčená hleděla za chladnou, přísnou paní a za chmurným knězem táborským. Hněv z urážky a nenávist zašlehly jí očima.

„Ta paní tam, kdo je to," obrátila se prudce na Pijandu. Zasmál se a řekl dobromyslně, udiven:

„Co se ptáš! Že bys nevěděla –"

„Ví-li kapitán Aksamit, že odjíždím na Březovice."

„Dobře ví," přisvědčil netuše, jak Máriu tím bodl, jak ji popuzovalo a uráželo, že nejvyšší kapitán bratrstva z úmyslu si jí nevšímá, jako by jí na hradě ani nebylo, že ji tak ponižuje, on i jeho žena, modlářka kacířská, jak jí Mária dávala. Než ihned se opanovala, když Pijanda ukázal na Mihála, to že její sluha a proč nejede s ní.

„Myslila jsem, aby tu zůstal, že ho tam není potřeba. Chceš-li však, aby jel – Snad pro větší bezpečnost," a pojednou poručila: „Mihály, pojedeš také."

Mihály překvapen pohlédl na ni, pak na Pijandu, čekaje, co ten.

„A tak si jeď; cesta je sice bezpečna, ale jeď," rozhodl Pijanda. „Čekat však nebudeme. Dojedeš nás, Mihály."

„Dojedu, velkomožná paní. Hned osedlám koně." Rychle odešel.

„Šťastnou cestu, sličná paní," přál Pijanda, „a bratra Talafúsa pozdravuj. Řekni mu, že si tu dobře tušíme, a že Uhři, přitrhnou-li,

dlouho tu ležet nebudou a že bohdá budeme tu s ním zase kvasit. Jen aby si s lože pospíšil," dodal vesele. Podal Márii ruku a čekal, co vsedla na koně. Čekal, hladil černou svou bradu, patře na krásnou paní, jak jí to sluší, a hleděl za ní, dokud nezmizela v šeru klenuté brány v chumlu lidí.

Jím se také Štefan protáhl. Za branou uviděl ještě jednou Máriu sjíždějící úzkou cestou, kdež mu zmizela s malým svým průvodem za boční zeď chránící tu cestu v pravo. I pak ještě na ni myslil, že bude míti zase Talafúsa, že bude mít po strašich, že bude u něho a bude jej ošetřovat.

Pro ni také zastavil Pijandu, jenž kráčel do dolního hradu a chtěl dále dohlédnout k branám a na předhradí, kdež plaňkovali a zavíradla strojili. Kdy ta paní Talafúsova dojede na Březovice, zeptal se, že nezná tam té strany.

„Dobře-li pojedou, mohli by tam býti večer. Ale budou noclehovat. Majíť ten vůz s nákladem, ten je zdrží."

„A cesta asi zlá."

„Oh zlá, horami." Přisvědčil Pijanda. „Pořád do kopce a pořád skoro samý les. A co se ptáš po té hladké paní. Viď, čertova krása –" A směje se zamžikal svýma modrýma očima.

„Čertova, nečertova," Štefan se trpce usmál, „ale byli jsme sousedé a vždycky se mne tolik vyptávala po Talafúsovi, měla o něj strach."

„Ejhle! Že měla? Tenť má z pekla štěstí. Takovou spanilou ženu a tak milovnou. No, s ní se teď brzo pozdraví." Pijanda se zasmál.

„A Uhři, jak, kde jsou?"

„Čekáme stráže, v noci vyjely. Už by tu měly být se zprávami."

Kolem přejel Mihály, jeda za svou paní, čehož si ani nevšimli, neboť právě zahnuli na levo k východní bráně druhého nádvoří.

Štefan se vydal s Pijandou podívat se před tuto bránu, jak tam zevní její opevnění tvrdili. Pobyl tam drahnou chvíli; odtud šel na předhradí přehlédnout, jak tam dodělávají osuté ploty. Sám nemohl pomoci v ničem, ale měl účastenství ve všem, a starost o všecko dílo opevňovací.

Věděl, kde co dodělali, kde co dokonávají; starostlivě vše pozoruje, bude-li v čas hotovo, naslouchal hovorům bratříků, rozčiloval se a zlobil pro zprávy o Uhřích. Skoro celé dni teď trávil venku, pod širým nebem. Také to dopoledne, kdy Mária odjela. V poledne zašel do své komory pojíst. Ustrnul, když zahlédl na hrubém stolci prostřeno, když Míša přinesl jídlo úpravnější a chutnější, nežli jindy a když uslyšel, že je strojila Katka, té paní, co odjela, dívka, ta paní že jí tak přikázala.

Štefana těšilo, že ta krásná paní na něj tak pamatovala. Míša, jenž jej krmil, viděl, že toto jídlo Štefanovi jinak chutná, nežli jeho, Míšova strojení. Také musil mu častěji nalévat. Bylo z toho vína, jež Katka ráno přinesla. Štefan pil víc, i že bylo víno předobré i z jakéhosi nadšení pro laskavost té krásné paní. A jak mu Míša na příkaz přihýbal ke rtům pohár za pohárem, Štefanovi se kolem rozjasňovalo a těžká mlha zasmušilosti a temného smutku padala. Volněji, lehčeji bylo mu v mysli.

Když pak vyšel z komory, rděly se mu tváře a oko hořelo. Chuť boje naň přišla; šel se vztyčenou hlavou, rozkřikuje se, tak kde že jsou ti psohlavci, kde, meďánboh je – Klel na novo, divočeji, když zaslechl z houfce bratříků, přenášejících dlouhou houfnici, že Uhři jsou u Levoče a volal, ať přijedou, jen ať přijedou, však že je tu uvítají, podliaky, neznajbohy, bodaj je beťahy roztrhaly, bodaj psi byli, a tatárbohov v materi toho Huňada katovského, rasovského –

Kolem po hradě ruch a chvat posledních příprav. Všecka posádka bratřická v práci u bran, na hradbách, ve zbrojnici. Milichar Pijanda na dolejším hradě, Matěj z Kněžic ke kusům dohlížel, jak je ložili, jak tesané koule k nim hromadili. Aksamit pak všude. Dohlížel u té brány a zase k jiné chvátal, byl tu, byl tam, byl všude.

Prostorné nádvoří dolejšího hradu plnilo se lidmi a vozy. Z dola sem se utíkali. Hradová cesta – tmavý, živý proud hrnoucí se z Pod-

hradí na horu. Nemocné přinášeli z ležení a s nimi, mezi nimi chvátali uprchlíci z městečka, nosiči, vojanské děti, vojačky s uzly, s koši, s nemluvňaty na zádech, v ruce košíky. V nejednom z nich buditel tábora, jenž plašil i noční mátohy a zlé duchy, kohout, teď na nohou svázaný. Vše se hrnulo vzhůru za ochranné zdi mohutného, přepevného hradu, nad nímž, na cimbuří hlavní věže, nejvýše na hradě, dal Aksamit odpoledne vztyčiti válečnou korouhev, rudou se znamením kalicha.

Štefan zatoulal se s hořejšího hradu na dolejší ke bráně, kterou se ten proud z dola vyléval do prostorného nádvoří hluče a šumě jako velká voda. Milichar Pijanda na koni, hejtmanský klaničník v ruce, zarážel i rozváděl jej svými rozkazy. Volal s koně, rozkřikoval se, klaničníkem mával, ukazoval kam ty, kam ony, kam nemocné uložit, kam vojačky s dětmi, kam uprchlíky, koho nepustit a vrátit.

Štefan stál vedle něho, pomáhal, jak mohl, opakoval křiče hejtmanovy rozkazy nebo zaváděje podle nich nové hradské obyvatele. Slunce zapadlo a již se ve vzduchu zamžívalo příšeřím podvečera, a ještě nebylo konce tomu hemžení. Pojednou se strhl venku před branou pokřik a hned vletěl v nádvoří a s ním pohnutí, tlačenice. Někomu se uhýbali, z cesty se tlačili; tou úzkou, živou uličkou v zástupu vjel bratřík v plné zbroji, uhnaný, uřícený. Jen shlédl Pijandu, už volal s koně, Uhři, Uhři, že se od Levoče hnuli, že v strážích viděli jejich honce, že již brzo dorazí, ráno nazejtří že na jisto.

„Zajeď ke kapitánu!“ poroučel Pijanda. Pak ostřeji pobízel, poroučel, ať spěchají, ať už je pořádek, ať běží každý na své místo, na své místo!

V tom výše s hradu zahoukla rána z kusu. Zahřměla soumra-

kem nečekaná, z nenadání, až se všecko otřáslo. Náhlé, prudké z ní vzrušení celým nádvořím; leknutí i zvědavost, co je, co se děje, a z toho hned, že Uhři už se blíží, že jsou již tu. V to nejvyšší kapitán, Aksamit, v čapce, s mečem po boku sem přichvátal, s ním Matěj z Kněžic. Oba se dali do krytých schodů do výstupku nad první branou. Pijanda seskočiv s koně chvátal za nimi, volaje zlostně i chlácholivě do tlačícího se houfu, ta rána z kusu že nic není, jen znamení dolů do ležení.

Štefan s Míšou a s několika bratříky vyběhl na hradbu u brány, aby uviděl, co se děje. Na hradské cestě už poslední prchající do hradu. V soumraku nebylo možná jich rozeznati; lidé, koně, nosiči. A dole v ležení pusto, prázdno, černé řady opuštěných baráků a bud, nad nimi tu a tam osamělý strom. Ale jak ta rána s hradu zahřměla, probleskl v ležení tu i tam, rudě, ohňově, na tom konci, na onom, ze všech čtyř stran i prostřed.

Chytalo; plameny vyšlehly, proskakovaly a již letěly plápolem, jenž rostl letem, i jak večerní vítr do nich dmýchal a dul. A dřevo baráků a bud bylo vyschlé, chytalo a hořelo jako sláma. Z černého, pustého ležení pojednou jezero plamenů, z nichž jako sloupy trčely kmeny vysokých stromů. Již i ty ožehovaly divoké plápoly; nad nimi, nad tím žhavým jezerem záplava rudé, třeslavé záře a kotouče, mračna černého dýmu.

Rudé světlo rozlilo se po večerním nebi i na horu po hradbách a věžích, svítíc posledním uprchlíkům, chvátajícím hradovou cestou, aby se dostali k záchranné bráně, dokavad ještě je otevřena. V temném jejím klenutí už planuly „fakle“ ze smolných čadivých loučí.

V jejich červeném, míhavém světle mezi předními uprchlíky vešel také Mihály, veda dva koně a za nimi dva muži, sedláci podle

obleků, nesoucí na nosítkách Máriu, pláštěm až po bradu přikrytou. Ze strážných bratříků si jich nikdo hrubě nevšiml: nedbali à nepoznali jí, a také se všichni obrátili po druhém, novém poslu, jenž v tu chvíli dorazil přijížděje z prvních hlídek proti Uhrům vyslaných.

Jen vjel branou do nádvoří, už se kolem něho shlukli a sbíhali se k němu i za ním, když otočil koně k Aksamitovi a k hejtmanům, kteří právě sestoupili s věže při světle pochodně. Také Štefan se tlačil k jízdnému bratříkovi a sotva že si povšiml obou sedláků, nesoucích výše do hradu někoho na nosítkách. Hořelť dychtivostí po novině jako všichni kolem. A uslyšel ji.

Jízdný bratřík hlásil, že u Kolčova, bylo dobrou hodinu před Spišským hradem, utkali se s uherskými honci, šarvátka že byla tuhá, ne však dlouhá. Uhři že se zas otočili a uháněli zpět ale ne daleko, ke svým, k vojsku, to že dorazí co nevidět.

XXVII.

Štefan se vrátil do své komory v baště až před samou půlnocí. Do té doby meškal venku na hradbách pozoruje hořící tábor dole i čekaje s jinými z posádky, ukážou-li se Uhři. Plameny ponenáhlu klesaly, zář po nebi, po hradě slábla až zhasla. Na hradbách potemnělo; bylo po ohni. Jen jeho těžký zápach, jak jej vítr z dola donášel, bylo cítit i pak, když všecko pohaslo a jen černé pole zůstalo, tiché, bez hlesu, mrtvé, nad nímž po různu trčely ohořelé černé stromy. V tom černém poli splývajícím do tmy obzoru ani hnutí. Uhrů se tam nedočkali: nebylo ani vidět, že by tam stráže pojížděly.

Když Štefan vstoupil do své komory, spal už Míša jako zabitý.

Trvalo chvíli, nežli jej vzbudil, nežli rozespalý výrostek rozkřesal, rozsvítil a pána odstrojil, skoro nevida ospalostí, jež svírala mu víčka. Také při tom slova nepromluvil, ač vraceje se večer do komory, zaslechl od Katky, jež na něj zavolala všecka vzrušena, že velkomožná paní se zase vrátila, právě teď.

V té rozespalosti na to nevzpomněl a jen odstrojil Štefana, již se převalil na lůže a spal dále. Ráno však, jen oči otevřel, ihned si připomenul, ví-li pán, slyšel-li –

Štefan, když od něho novinu uslyšel, užasl, nevěřil, a že není možná. Chtěl, aby Míša nechal česání a šel se přesvědčit, je-li pravda. Nežli však Míša došel ke dveřím, strhl se na chodbě hluk, rychlé kroky, pokřik.

„Jdi se podívat, Míšo!"

Míša jen odskočil a již byl zase tu, vyjevený, oči na vrchu, oznamuje skoro bez dechu:

„Uhři! Uhři jsou tu!"

Štefan na ráz zapomněl na Máriu. Nedočesán vyrazil ven a hnal se do nádvoří, až širica, kterou Míša na něj hodil, se za ním vzdouvala. –

Mária se dostala včera večer na hrad s proudem, aniž si toho kdo povšiml. V tom vzrušení, jak dole ležení hořelo, jak se vše tlačilo kolem posla bratříka právě také dojevšího, donesli Máriu do jejího bytu, aniž kdo je zastavil. Nezpozorována vrátila se do svého bytu.

Ani Aksamit ani Pijanda se toho večera nic o Márii nedověděli; až ráno teprve oznámil Mihály Pijandovi v jeho jizbici, že velkomožná paní se vrátila a že prosí, aby ji navštívil.

„Kdy se vrátila? A proč?" rozkřikl se užaslý hejtman.

Mihály vypověděl. Že vyjel za velkomožnou paní, jak pan ka-

pitán ráčí vědět, že bystře za ní jel a tak že v Bijacovcích jí dojel, velkomožné paní, posla páně a těch dvou jízdných, kteří jeli při vozíku velkomožné paní, co na něm její truhlu vezli a vaky a její dívku, Veronu. V Bijacovcích že ještě dva koně připřahli, aby mohli rychleji jet, aby je vůz nezdržoval, když je cesta tak zlá. Tak že vyjeli z Bijacovců a pak už lesem, a cesta že se tam kroutí sem tam a pořád vzhůru a pojednou zase dolů a zase na horu, cesta zlá, bídná, kamenitá, a proto, když se už dlouho tak drápali, když vůz zůstával za nimi i s dvojím svým spřežením, velkomožná paní že slezla s koně a raději pěšky stoupala. Pak že se dostali do oužlabiny v lese, mezi horami, k potoku.

Oni, posel i stráže že vyzvali velkomožnou paní, aby tu zas usedla na koně, vypravoval Mihály čím dále tím horlivěji, ale paní Mária že ne, že potok přejde pěšky, přes kameny. A tak statně kráčí s kamene na kámen přes hrčící vodu, ale v tom, když už byla skoro na druhém břehu, zakolísala, ruce rozpřáhla – Kámen náhle povolil a hnul se, a v tom jak velkomožná chtěla rychle skočit na druhý, na poslední, vykřikla a klesla.

„Co se jí stalo? Vyvrtla si nohu."

„Tak, nohu si vyvrtla. Naříkala na bolest a nemohla se postavit. Chtěla, zkoušela, ale nepostavila se; jen to zkusila a již se bolestí shroutila. Na koně také nemohla a tak jsme ji musili nést."

„Proč jste ji nevezli na voze a nejeli dál," zeptal se Pijanda ostře.

„Chtěla, chtěla, ale nevydržela. Vůz se hrozně klátil na kamenité cestě, narážel na kořeny, vyhrkoval a zase letěl z boku na bok. Nemožná zdravému ve voze vydržet."

„Že jste ji nesli zpátky –"

„Protože bylo tak k lidem nejblíž, do Bijanovců, do té dědiny, a na Březovice tuze daleko, paní by to byla nevydržela."

„Co posel –“

„Ten jel před se dál. Neomeškal se, paní Mária sama jej posílala, ať jede, ať se nezdržuje. A vůz a tu dívku také poslala dál.“

„I vůz? Jak je možná? A proč?“

„Zrobili jsme nosítka a tak jsme velkomožnou paní nesli. To jí bylo líp, ležela tišeji a mohla si vyhovět.“

„Kdo ji nesl?“

„Já a dva sedláci. Namanuli se nám, šli z lesa.“

„Proč vůz poslala pryč, na Březovice.“

„I tu dívku. Protože míní, že se tam ihned zase vydá, jen co jí bude líp, co v sedle vydrží. V Bijacovcích jí stará žena jakás, věštkyně, nohu namazala mastí a obvázala i zažehnala. Dnes už je líp, na nohu však dosud nemůže. Prosí, abys u ní se stavil, chce ti sama povědět, a také abys pomohl, aby se odtud dostala, aby mohla k panu kapitánu na Březovice. Je hrubě sklíčena, že tam nedojela, že se musila vrátit.“

„Že přijdu, ale s tím návratem, nevím. Včera bylo ještě možná jet. Dnes už je pozdě, vrazila by už jistě do Uhrů. Že přijdu, řekni, ale hned té chvíle nemohu.“

Rychlé kroky venku, dveře se otevřely. Aksamit.

„Uhři,“ zkrátka oznámil zůstav v otevřených dveřích.

Pijanda, ani nehlesnuv, ani sebou netrhnuv, sáhl po meči ležícím na lavici, hned se jím pásal a při tom opakoval Mihálovi:

„Že přijdu, řekni, jdi.“

Mihály se mu poklonil i Aksamitovi a šel.

„Sluha Talafúsovy,“ oznamoval Pijanda dopínaje řemen. „Vrátila se včera večer.“

„Před chvílí jsem slyšel. Že prý si nohu pochromila.“

„Tak.“

„Nemohla dál? Je tak zle? Proč nejela dál?“ divil se Aksamit. „Nechtělo se jí, či –“

Venku zahlaholila trouba.

„Slyšíš? Pojď, pojď,“ vyzýval Aksamit hartusivě nechav ihned Márie, a vyšel ven. Pijanda za ním. –

Mária tou dobou zavřevši dveře, připlížila se k oknu a krčíc se u něho tak, aby ji nebylo z dola vidět, vyhlížela ven. Na její chůzi, na lehkém jejím kroku, na vláčných, lehkých pohybech nebylo znáti, že by byla utrpěla poruchu na noze. Dlouho tak vydržela u okna v nepohodlném, skrčeném postoji. Vyhlížela napjatě, dychtivě, upřeně a jen chvílemi se ohlédla po dveřích naslouchajíc, neozve-li se zaklepání.

Zase vyzírala, hrdlo natahujíc, aby rozšířila si rozhled dolů pod hrad, kdež ještě včera viděla ležení a kdež dnes černalo se spáleniště. Ale ne již pusté a prázdné. Jezdci tam pojížděli v tlupách i jednotlivě. Nemohla jich dobře rozeznati, věděla však, že jsou jejich, hlídky a honci uherského vojska. Pro ně a z nich dole pod okny, po hradě vzruch, hluk a hemžení.

Srdce jí zabušilo, radost jím pohnula, radost a vítězné sebevědomí. V duchu vítala krajany nadšena a dychtiva uvidět ostatní, celé vojsko, uslyšet o něm. O ní v něm také vědí, je s nimi, je také bojovnice. Má jim pomoci, biskup očekává. Již jim pomohla. Ti husitští kacíři měli tu pod hradem celé vojsko a to teď je rozptýleno. Přispěla k tomu s Mihálym tím Bardijovem. Biskup se o ní přesvědčil – A teď, co teď, jak teď – Měla na mále, ale je zase tu, chvála bohu, a již odtud nepůjde, nemůže. Co řekl asi ten rudý kapitán, co řekne Aksamit, až uslyší a ta ledová, pyšná jeho kacířka. Mají-li podezření – Ale vždyť se odtud vydala, jak jí oznámili; a vzkázala, že chce zase. A Talafús tam – Ach ten – Vzkázal

pro ni, čeká, čeká, raněný čeká. Zasmušila se, maně povzdechla. V tom dvojí, smluvené zaklepání na dveře. Mihály.

Jako srna odskočila od okna ke dveřím, a pro jistotu se zeptala, kdo to.

„Mihály."

Vešel a pověděl, jak bylo u Pijandy.

„Nemá mne v podezření?"

„Ne, velkomožná paní, ten ne."

„Ale Aksamit –“

„Musil jsem hned odejít, nevím, co Aksamit říkal. Ale proč by měl podezření?“

„Kdyby snad Žáček, nežli odešel, byl jej varoval. Býval u něho.“

„Žáček nic jistého neví. A pan Talafús tě chrání, k vůli němu bude opatrný. A kdyby i byl Žáček varoval. Budeme dle toho také opatrni. A naši, velkomožná paní,“ obracel mluvě živěji, „jaká jejich síla, jak se dole již rojí, jak se hrnou!“

„Oh, že se nemohu jít podívat! A tak hned jich ještě neuvidím. Nesmím se hnout.“

„Jak dlouho ještě, velkomožná paní –“

„Čím déle, tím líp. Vydržím-li. Tři, čtyři dni alespoň, to musím. Ale teď povídej! Kde se kladou naši táborem?“

„Zatím ještě samé rojení, velkomožná paní.“

„Jdi a hleď, odpoledne mně povíš, cos uviděl, co se děje.“

Mihály chodil hradem, Uhry vyhlížel, každé jejich hnutí pozoroval, naslouchal hovorům v posádce, vyšších i obecných bratříků, jak kde se dalo, vyptával se, hlavně jak si kapitáni tuší. O tomto také zaťukal jen jakoby ledabylo v hovoru se Štefanem, jenž od rána, jak vyběhl ze své komory, zůstal venku na hradbách pozoruje uherské houfy, jak se kladly táborem v polích i lukách pod Ostrou horou, pnoucí se na jih od Spišského hradu zrovna proti němu, oddělenou od hradního vrchu oupadem, k němuž se skláněl hradní opyš.

Štefan neměl ani stínu podezření. Mihály mluvil tak horlivě o hájení hradu a byl služebníkem Talafúsovy paní. Stoje na hradbě vedle Štefana jednal o tom, co Uhři asi podniknou, kdy asi začnou, kdy asi bude jejich střelba na Ostré hoře připravena, odtud že hromobití spustí.

Že spustí, jistě, přisvědčil Štefan, ale že nesvedou nic, protože bratr Matěj na tuto stranu hradu pamatoval obzvláště, tam že dal zarazit kolí a že tam jsou ploty nové a přepevné. A dobré střelby že Uhři nemají, dodal, že s ní neumějí.

„Leda, že by si Němce ke kusům přizvali."

„Byť i přizvali. Ani těch se nebojíme. Líp nestřílejí nežli Češi. A pak tohle tu," Štefan mávl pahýlem ruky po hradě kolem, „tohle všecko střelbou zbíti, místem až po grunty, aby mohli přilnouti k baštám, šturmem udeřit. O ne, takového hradu dobýt – A pak pozdě začali."

„Kterak pozdě?"

„Podzimek tu, deště uhodí, bude bláto, sychravo, zima."

„To pravda, věru," horlivě přisvědčil Mihály.

Odmlčeli se a dívali se opět upřeně dolů pod hrad na postupující houfy uherské, na jízdná banderia, nad nimiž povívaly praporce zelené, červené, žluté. Vítr zanášel až na hradby troubení i táhlý, divoký pokřik Uhrův, obracejících se s koní vzhůru po hradě a zbraní hrozících. Když poslední přejížděli, vzpomněl si Štefan pojednou:

„Což tvoje paní?"

„Leží a je smutná."

„Věřím. Dnes mohla být u Talafúsa. A, Mihály, slyšíš, včera mi poslala dobré víno, a i oběd dala mně ustrojit. Poděkuj jí za mne."

XXVIII.

Toho dne, kterého odjel posel z Březovic na Spišský zámek, na večer chvatně vstoupil k raněným, Talafúsovi a Slimáčkovi Radkovec a již ode dveří volal:

„Bratři, noviny! Uhři táhnou na Spišský hrad. Už jsou u Levoče, celé vojsko. Mladý Huňad je vede."

Talafús prudce usedl, i Chujava se vzpřímil, maje oči úžasem vyvaleny, ústa pootevřena. Talafús v tom překvapení se nejprve zalekl, co Mária, bude-li moci sem se vydati.

Petr Radkovec nevěděl nic více nežli co ohlásil; než ranění se přece vyptávali. Zvláště Chujava měl kopu otázek a pak domněnek, co, jak, co teď bude. Celý večer rokovali, jak Uhři přelstili bratrstvo, kterak se chystali na Turka dle všech zpráv, jež došly, a jak se pojednou obrátili, aby udeřili na Spiš, jak všechno sosnovali s Bardijovskými a s tím houfem k Šaryši a k Bardijovu vyslaným, pro ten že se Zelenka nebude moci vrátit hradu na pomoc. –

Talafús ještě žádného posla neočekával s takovou dychtivostí, jako nazejtří toho, jenž se měl, nebo alespoň mohl vrátit ze Spišského hradu. Čekalť, že s ním Mária přijede. Radkovcova zpráva tu jistotu zviklala. Snad se Mária už ani nebude moci vypraviti. Kdož ví, jak tam je – Ale znovu počítal, co již včera večer s Radkovcem a s Chujavou a pak sám, v noci, když nemohl spáti, vypočítal, že ano, že Uhři táhnou teprve k Levoči, tam že ani ještě nejsou, to že by tedy Mária ještě volně se mohla vydat na cestu.

Setmělo se, svíce hořela na stole mezi loži obou raněných. Seděli, každý raněnou nohu maje nataženu, oba s obvázanými hlavami, a hovořili. Nejvíce Chujava. Talafús přes tu chvíli umlkal, naslouchaje, když se mu zdálo, že se ozvaly kroky, že někdo jde. Až pak,

bylo již pozdě, Hurčala vstoupil. Talafús, jak na něj pohlédl, zvolal s netajenou dychtivostí:

„Přijeli!"

„Přijeli, posel ze Spiše, stráže a vůz."

„Vůz a na něm Mária!" zablesklo se Talafúsovi.

Bratr Radkovec shasil tu jasnou vidinu. Přišel za Hurčalou oznámit, co posel přinesl, jak se na Spišském zámku o překot chystají, to o Uhřích že pravda.

„A Mária –" vpadl nedočkavě Talafús.

„Jela také, vydala se na cestu, nedojela však, jen její dívka."

„Co se stalo!"

Radkovec stručně pověděl, jak sám na rychlo se vyptal, že Mária obrazila si nohu, že nemohla dál.

„Kde je, kde, kam ji dali, a kde ta dívka," sypal Talafús otázky. „Která je to dívka, Verona, Katka – Pusťte ji sem!"

Přivedli Veronu. Musila vypravovat, jak se vydali na cestu, kdy, kde se ta nehoda stala, co paní Márii je, jak ji dopravili zpátky, proč nedojela sem na Březovice. Talafús přerušoval hojnými otázkami dívčino vypravování, umlkl však, když také vzpomněla, kterak paní Mária ve svých bolestech na něj, na pana kapitána vzpomínala a litovala, že se k němu nedostane, že mu nebude moci posloužit a že leží raněný, sám, kterak velkomožná paní nerada se vracela a chtěla sem na Březovice, že však nebylo možná, a kterak jí, Veroně, ukládala, aby pána pozdravovala a vyřídila mu, co se stalo, že musila zpátky.

Talafús naslouchal mlčky, ne však už zachmuřený, s obočím staženým jako prve, když zklamání uhodilo tak z nenadání. Hněvivá nakvašenost, jež jej na první ráz popadla, se rozplývala, když uslyšel Máriin vzkaz, i to, jak se těžko vracela.

Znovu se dotazoval na cestu, na podrobnosti té nehody u potoka i na to, kdo vyřídil paní Márii jeho vzkázání. Uslyšel i to, jak se ihned bez meškání chystala na cestu sem na Březovice. Ta její ochota i zármutek tam v lesích, když v bolestech se musila navrátit, zalahodily mu i srdcem pohnuly –

Nazejtří před polednem dal si zase zavolat Veronu. Začal o hradě, vyptával se, co tam robí, jaké přípravy; o tom byla s Veronou krátká řeč. Za to více se mohl dotazovat na paní Máriu. Tu Verona i sama vypravovala. Uslyšel i o Štefanu Kozicovi, že má komoru nehrubě daleko od nich, že paní Mária s ním hovořila, když chtěla zvědět noviny z pole, o velkomožném pánu, to že se vždycky vyptávala toho jednookého zemana.

Talafús naslouchal mlčky, chvilku i víčka přivřel, pousmál se, hned však se vytrhl k vůli Chujavovi, aby neviděl jeho libostného pohnutí, té jeho slabosti, a začal zas o hradu a co dole v ležení –

Večer zvěděli na jisto, že zprávy o Uhřích jsou pravdivy, že Uhři dorazili do Levoče a Kumáni že se pouštějí už i dále, že tam krajinou na zvědy pojíždějí. Hlídky, jež Radkovec nazejtří na novo poslal horami v tu stranu ke Spiši, vrátily se až druhého dne, nesouce divné zprávy, jak je cestou chytily; byly různé a rozmanité. Ta s onou se neshodovala, ta ona byla zveličena, děsem selského lidu přehnána, ale ze všech nabyli té jistoty, že Uhři ke Spišskému hradu skutečně dotrhli a že jej budou obléhat.

O bratřích polem pracujících, o Zelenkovi a jeho houfech zvěděl Radkovec od posla, jenž přijel od Mošurova, že Uhři ustoupili k Prešovu, když pomocné houfy, jež Aksamit ze Spiše před tím poslal, byly by jim udeřily v bok. Tím ústupem Uhrů že se pomocné houfy spišské spojily se Zelenkou, ten že teď Uhry tiskne dál a drží je, ale zpátky, na pomoc Spišskému hradu že nemůže.

Než proto přece se Talafús o Spišský hrad nestrachoval. Znal jak je pevný, a věděl, že i zásob v něm jak náleží a že poslední čas, jak vyrozuměl z Veroniných odpovědí, Aksamit a bratři starší ještě je rozhojnili a hradby utvrdili. Také bratr Radkovec byl toho mínění. O Spišský hrad strachu neměli, nicméně skoro jen o něm jednali. Zpráv o něm docházelo málo a ty byly ještě hubené. Přinášely je březovické hlídky, jež se pouštěly jak bylo nejdále možná.

To zjistily, že Uhrů tam je veliká moc, silné vojsko, že hrad sevřeli tak, aby ani noha nemohla ani tam ani ven.

Toho dne dověděli se ranění také o bratřích v poli. Vstoupilť z nenadání, nehlášen a sám, Žáček přestrojený za mladého sedláka od Spiše. Talafús jej rád uviděl, Chujava hlučně jej pozdravil a hned co rota, co kapitán a páni bratři.

„Pozdravují tě, zdrávi jsou, Uhry pomalu tisknou, až do Finčic se za nimi dostali, Kozicova rota i Poberova tam jsou a kolem Finčic a Zelenka za nimi, tam by nebylo zle."

„Co Černý Petřík," vzpomněl Talafús. „Je-li tedy pravda –"

„Je, Uhři jej zajali, a Vysockého."

„Také? A kde jsou, kam je zavedli?"

„To ještě nevím. Ale při tom prvním harci, víš-li, pane kapitáne, když i tebe ranili, také několik našich zajato, ti jsou v Bardijově ve vězení, také Vaško Poberův, to již také na jisto jsme zvěděli."

„Co Mařík –"

„O tom, žel, nic nevím. Dost jsem pátral a hledal."

„Kam ty teď."

„Do uherského ležení, k mladému Huňadovi," Žáček se usmál, „a bude-li možná na hrad nahoru, k panu Aksamitovi. Co tam ráčíš vzkázati? Co paní –"

„Ta tu mohla být," chvatně, sdílně vpadl do řeči Talafús. „Jela sem na Březovice, když jsem jí vzkázal, že ležím tu; cestou však se vrátila. Musila."

„Tak!" Užasl Žáček až nápadně. „A proč, prosím tebe, nedojela?"

„Vyvrtla si cestou nohu, přecházejíc přes potok."

Žáčkovi škublo ve tváři, jakoby se chtěl ušklíbnout, ale hned srovnal líce a jen řekl, upíraje oči na Talafúsa:

„To je divné."

„Co je divné," utrhl se Talafús, jenž si hnutí Žáčkova dobře všiml.

„Že se velkomožná paní vrátila na hrad."

„Bylo tam blíž nežli sem."

„Ale jistě již o Uhřích slyšela. Že se jich nebála –"

„Kdy tam hodláš," vpadl Talafús rozmrzele.

„Zítra časně ráno, ještě za tmy."

„Stav se tu ještě."

Žáček se stavil na večer. Vypravoval raněným o poli, co se sběhlo za ten čas, co odjeli z vojska, všeliké příhody i své, tam i cestou. Že tady na Březovicích byl nemálo překvapen, když se tu shledal s Veronou, o tom pomlčel, jakož i o tom, že s ní dlouho hovořil a dívku, aniž tušila, jak náleží důkladně vyzpovídal, jmenovitě o tom, kdo Máriu vyzval na Březovice, že se tam nevydala z vlastního popudu a rozhodnutí.

Když vstal, bylo již pozdě večer, a chystal se na odchod, maje od Talafúsa již uloženo, co vyřídit Aksamitovi a starším bratrstva i Márii, kdyby se mu poštěstilo proplížit se na Spišský hrad, zastavil jej Talafús nenadálou otázkou:

„Pamatuješ-li, Žáčku, na to, co jsem ti řekl na rozcestí u Terně stran té zrady."

„Pamatuji, hledám a budu šlakovat. Dnes už mám světlejší stopu." Oči mu zamžikaly.

„Koho myslíš?"

„Ještě se neptej, pane kapitáne. Snad povím, až se vrátím ze Spišského zámku."

„Tam vede stopa?" zvolal Talafús a Chujava roztáhl úžasem ruce.

„Snad," odtušil Žáček vyhýbavě. „Ale na hořkost a hněv, pane kapitáne, ještě času dost. Však já se ti přihlásím. Opatruj vás pán bůh."

Vraceje se do své komory, uvažoval, jaký bloud je kapitán, jaký bloud, když té Uherkyni tak věří, že ani stín podezření se v něm nehne, ani stín, že jí tak slepě věří, ta že jej má v moci. Zrádce vypátrat chce a jej trestat. Ale až zví!

XXIX.

Nestalo se, jak Štefan předpovídal na hradbách za hovoru s Mihálym. Podzimek byl tu, září měsíc nastal, neuhodily však deště, sychravo a bláto; nebe pořád vybrané ani mráčkem se nezachmuřilo. Slunce svítilo a hřálo; byl tvrdý čas, teplé, jako letní dni, pohoda, jaké si oblehatelé mohli jen přáti.

Cesty jako mlat, doprava nestěžována rozjetými cestami, plnými výmolů a bezedného bláta. Vozy bez velkých trampot přivážely zásoby špíže, krmení a všelikého dříví, topivo, trámy a prkna. Děla, tarasnice i dlouhé, veliké pušky a totachy vytaženy proti hradu na chlum „Ostrý vrch", osazený silným oddílem hlavně pěších a střelců; puškaři, většinou Němci, zasazovali tam tykusy a praky a chystali střelbu. Jen odtud dal se podniknout útok. S jiné strany nebyl možný, neboť na východ, na sever i na západ spadal hradní vrch prudkým srázem a byl tu nepřístupný.

Většina vojska ležela táborem na jih od hradu kolem toho chlumu po obou stranách na jeho úpatí i dále ve vsích, z nichž nejbližší byly Baldovce a Hodkovce; než i na západ od hradu k Nemešanům při Levočské silnici i na sever v Kolbachách při cestě vedoucí na Branisko a dále na Šaryš ležely silné oddíly uherské jízdy, takže

byl Spišský hrad kolem do kola obklopen, sevřen a všecky cesty k němu zatarasceny.

Stan vrchního velitele, Huňadova staršího syna Ladislava, probělával se prostřed hlavního ležení, malé půl hodiny od hradu na západ mezi Podhradím a Baldovci na úpatí táhlé výšiny při pokraji luk, jimiž protékal potok; za ním na pravém břehu dál chlumy porostlé duby a habřím už už barvy měnícím, zlatově skropeným.

Kolem stanu velitelova stany jeho družiny a magnátů, nejblíže stan strýce jeho Michala Szilágyia a stan jagerského biskupa He-

dervara. Oba stany stály vedle sebe hned za stanem, jenž, označen křížem, byl kaplí; vedle něho měl stan kaplan páně. Kol kolem spousta bud, baráků a stanů a v nich, v ulicích a uličkách mezi nimi i na prostoře, jimi vroubené a šibenicí i derešem*) opatřené, ruch a hemžení od rána do noci; a zrovna tak před stanem velitelovým.

Nebylť nijak zahražen, nijak oddělen od ostatních; přístup k němu volný odevšad. Před stanem u hlavní korouhve před ním zaražené, stála sice stráž, osmahlí Kumáni, oholených hlav a dlouhých brad, v brněné košili a v mentách chrpové barvy, ozbrojeni lukem a šavlí, ale skoro jakoby stráží nestáli; konaliť ji nedbale, bez péče. A ne svou netečností. Neměliť nikomu stěžovati přístupu k nejvyššímu. A tak volně stáli, posedali na hrubé lavici, hovořili, smáli se i v kostky si zahráli; ten onen zašel ke koňům za stanem u kolů pod rozložitým bukem uvázaným. Hodilo-li se, zastavili posly ze stanu se vracející, přeptali se, co nového, jak je na Ostré hoře, budou-li už ti Švábi hotovi se založením kusů, kdy se začne střílet, co nového v poli. Sami se tam také dostali, když vyprovázeli jízdecky nejvyššího, jenž ležení i hrad pilně objížděl a obhlížel, zvláště Ostrou horu a střelecké dílo na ní.

Večer pili, jako všecko pilo; a nejstatečněji a nejdéle ve stanech panských, obzvláště ve staně nejvyššího velitele. To se pak i v kostky i v karty hrálo. Mladý Huňad měl denně hosti, a skoro co večer tabuli v prostorném stanu; tam s ním, dvacítiletým, jenž měl titul hraběte Bystřického a byl už bánem chorvatského království, kvasili mladí, jako Rozgoň Jan, vojvoda sedmihradský, i Blažej Magyar, kapitán Kumánů, i starší a staří, jako šedivý judex curiae Ladislav z Palóce i prosivělí hrdinové Bathory Jiří a Ladislav Rozgoň, kteří před pěti lety stěží vyvázli životem, oba plní ran, z bitvy

*) *Lavice, na niž lehali k bití odsouzení.*

na Kosovu,*) když se tam Huňady János gubernátor nešťastně bil s Turky, se sultánem Muradem II., když tam zahynulo tolik vzácných pánů; tenkráte tam padl vedle Bathora Štefan Banffy i synovec jeho Székely János, jenž vedl lehkou jízdu, a Rozgoň viděl, jak vedle něho klesl Ferenc z Thállocze, již opěšalý, a jak s koně sletěl Emerich Bebek, tenkráte sedmihradský vojvoda.

Tito dva hrdinové se neuměli podepsat; za Bathorův podpis, bylo-li ho potřeba, podepsal obyčejně jeho synovec Jiří „nomine patrui mei scribere ignorantis" a za Rozgoně některý biskup „pro domino Ladislav de Rozgon, qui scribere ignorat, propria manu ego *x* me subscripsi." Podepsat se neuměli, ale z bitvy vysekat sebe i jiné, velmi slavně, jako naposledy přede dvěma lety u Lučence, kdy Jiskra na Uhry tak zle uhodil. Tenkráte nebýti Rozgoně, Banffy Antál by teď před Spišským zámkem nebyl, ani Ibrányi István, ani Drágffy Gáspár, jejž raněného Rozgoň na koně vytáhl a zachránil.

Jen se vykřesali, jen se jim rány zahojily, ihned se zase chopili šavle a buzdiganu a dali si koně osedlat, když zaslechli, že mladý Huňad potáhne na loupežné Husity, na ty bratříky ohavné. Přijeli hned a mladý bán je přijal s radostí tak jako Szilágyi Michal, jeho strýc, matky jeho bratr a nyní hlavní jeho rádce, jenž měl krotit jeho divokou odvážlivost a někdy až nerozvážnou udatnost.

I večer sedmého dne, co Spišský hrad sevřeli, sešli se páni ve větším staně mladého velitele, kterýž stan byl jeho hodovní síní. Poprvé toho večera se do černa setmělo. Hvězdy poprvé nejiskřily, ani měsíc nesvítil jako dosud každé noci.

Venku tma, ve stanu zardělé jasno. Na kolích hořely pochodně, na stole planuly a kanuly svíce. Poháry se leskly po stole i konvice, leskla se i vzácná kožešina magnátských šub i na drahých čepicích

*) *R. 1438. Bitva trvala tři dny. Na straně uherské bojovali také Češi a Němci, kteří třetího dne ráno v hradbách vozových všichni zhynuli ve statečném boji.*

leskly se jejich agraffy, připínající drahé peří, leskly se bité pásy tmavých, rudých i květovaných, dlouhých sukní.

Mnohým z pánů a většině se již oči leskly a tváře se zardívaly. Víno zažehovalo. Piliť statečně; a čím více pili, tím více se jim rozvazovaly jazyky. Kolem dlouhého stolu u pohárů hlučno; nejhlučněji ve skupinách, kdež hráli v kostky nebo v karty. V ty také hrál nejvyšší vojska, mladý bán, statné po otci postavy, ramenatý, v dlouhé sukni, jejíž květy a rozviliny i třpyt zlatých nití plně prokvétaly a prosvítaly, neboť měl šubu vzácné kožešiny rozhalenu. Čapka, bobřinou lemovaná, sjela již k uchu. Jak prudce přihazoval, nebo když shraboval třpytící se dukáty dlouhými svými bílými prsty, potřásly se mu světlé vlasy až na ramena splývající.

Rozehřát vínem i hrou na den již zapomínal. Přišel zasmušilý a usedal mrzut ke stolu, nespokojen výsledkem dneška. Jejich střelba, těžké totachy a pušky na Ostré hoře začaly toho odpoledne poprvé bít do hradu. Největší totach jen začal a již se porouchal a druhý jim roztříštili z hradu ranou znamenitě namířenou. A jen chlapi od stroje odskočili a raněné sebrali, zablýskalo se na hradbách na novo, rány zahřměly a již zasvištěly nad Ostrou horu hrubé, kamenné koule a rovnou do dvou pušek, jež se překotily a rázem zabily tři muže. A koule několik jiných, mezi nimiž i německého puškaře.

Na Ostré hoře kleli, křičeli a hrozili, zvláště když oblaka bílého dýmu se rozletěla a když uviděli, jak v hradě na hradbách jásají a radostí vykřikují.

V tu chvíli přijel na chlum ke střelbě Michal Szilágyi s nejvyšším, s mladým bánem a Bathorem Jiřím. Mladý Huňad se zaškaredil, když tu zhoubu spatřil; na německé puškaře se obořil, co že to zrobili, jak to kusy uložili, těm husitským psům do rány.

Kdo že se nadál, omlouval se jeden z nich, starý a sivý, mluvě tvrdou maďarštinou, kdo že by pomyslil, že husitské kusy tak daleko donesou.

„A že tak dobře střílí!“ odsekl Szilágyi se zlostným posměškem. „Lépe nežli ty a nežli všichni Švábi dohromady.“

„To tam jistě je ten z Lučence!“ volal Jiří Bathory, „ten hejtman Matěj. Ten z Lučence také pálil! To může jen s čertovou pomocí, pohan svinský.“

S takovou se vraceli dolů do ležení; a cestou se mladý bán ještě

chytl se svým strýcem, rozhoduje ohnivě, a cože takové okolky dlouhé, co střílení, lépe že by bylo udeřit přímo, šturmem. Po takové hádce mrzutě zasedli ke stolu.

Mladá mysl bánova se záhy utěšila, však že se to těm husitům splatí, a setřásla při víně a hře všecku starost. Za to strýci Szilágyovi, jenž byl urostlé postavy, hubený, osmahlý a měl pěkné, modré oči, neuvolnilo se ani při víně. Nepomohlo a na kostky toho večera ani nesáhl. Seděl maje na hlavě čepici s drahou kožešinou a přes ramena šubu tmavomodré barvy na prsou zlatým řetízkem a sponami spojenou, za magnáty a synovcem svým, hrou zanícenými. Ale nevšímal si jich; před se hleděl mysle na dnešní škody a co dělat, kterak to spravit –

Téhož večera přišel Mihály Márii oznámit, že ti loupežníci nemají dost na škodách, které dnes zrobili uherské střelbě naproti, že Aksamit chystá této noci výpad, že právě této chvíle se on, Mihály, o tom dověděl.

„A tak musím dát znamení," dodal, „jak jsme smluvili s Lászlem. Jistě číhá každého večera na místě, odkud je vidět sem, k baště." Neřekl ke které, nebylo toho třeba, neboť Mária o té úmluvě věděla.

„Dostaneš-li se jen do komory. Ten –"

„Bezruký je teď pořád venku a zůstane i v noci, když se chystají. Když nemůže sám bít, loupežník, alespoň se dívá."

„A ten hoch, Míša –"

„Toho musíš ty, velkomožná paní, vyvábit a držet, aby se hned zase nevrátil. Ty sama ovšem ne, ale skrze Katku. Ať mu Katka řekne, ať si ho pozve, že mu nechala od večeře, ať mu dá jíst a vína, dost vína."

Toto mluvil Mihály po maďarsku. Odcházeje ohlašoval před Katkou slovensky, že jde do stáje, koně krmit.

Za chvíli po té vzpomněla si Mária večeříc, že jí nechutná, že by Katka mohla dát zbytek Míšovi, že jistě má co den jen kus chleba a sýrec k večeři.

„Donesu mu to," ochotně se nabízela Katka.

„Ne, zavolej ho sem, nechci, aby to ten zeman jeho, Štefan, uviděl; mohl by přijít právě domů a zlobil by se. Ať raději nic nezví. A Míšovi neříkej, že to ode mne, to by vyzvonil svému pánu. Řekni, že tys mu jídlo nechala. Je chudák, jdi!"

Míša vděčně přijal. Nevšiml si a Katka vedouc jej také nepostřehla, že Mihály číhá skrytý pod schody, aby se přesvědčil, že Míša již vkročil do bytu paní Márie. Když jeho kroky na schodech utichly, vytratil se Mihály, pak se táhl opatrně podél zdi k baště a do její komory. V houstnoucím šeru dostal se tam nepozorovaně, nepotkav žádného známého. Komora byla jako vždy otevřena. Ale Mihály jak vstoupil, ihned za sebou zavřel. –

Dole v ležení, ve staně mladého bána již obecné rozjaření. Jen Szilágyi zůstal jak byl, když sem vkročili. Nevyjasnil tváře, nedal se do hry, ani nehovořil a málo pil. Seděl zamyšlen, pak vstal, stanem přešel; v tom jagerský biskup mu na mysl připadl. Rozhlédl se po hlučných skupinách panstva kolem dlouhého stolu. Mezi těmi zardělými obličeji, z nichž žádný nebyl bez knírů, hledal biskupovu tvář hladce oholenou, hubenou, osmahlou. Nenašel jí. Že biskup před chvílí odešel, řekli mu, když se po něm ptal.

Než v tom právě vcházel v šubě, v čepici a rovnou namířil, napadaje na levou nohu, k Szilágyiovi. Nedošel však. Zamrkav na něj svýma trnkovýma očima, nad nimiž se černalo nad obyčej husté obočí, ustoupil v pravo do kouta. Szilágyi rovnou k němu. Ten onen ze společnosti se po nich od karet, od kostek ohlédl, i mladý bán, hned však si zase hleděli svého.

„Něco neseš, kněže biskupe."

„Novinu, pojď." Biskup šel o krok dál a usedl na sedlo červeným kropířem pokryté. Szilágyi vedle něho na truhlici.

„Ti kacíři nemají na dnešku dost," oznamoval biskup tlumeným hlasem.

„Co je."

„Lászlo přiběhl z Ostré hory, dal mně tiše vyvolat a oznámil, že viděl znamení. Dnes poprvé. Dosud na ně marně číhal každého večera."

„Znamení," živě opakoval Szilágyi, zjasňuje tvář.

„Znamení světlem, v jedné z bašt na východní straně, jak to Lászlo mluvil s tím Mihálem, s tím naším člověkem na hradě, když s ním naposledy jednal. Pověděl jsem ti."

Szilágyi přisvědčil, že se pamatuje, a zeptal se, jaké to znamení.

„Světlo v okně se třikrát zatočilo a zmizelo, ale hned se zas ukázalo, dvakrát do výšky, takhle," biskup ukazoval dvakráte bodnuv pravicí nad sebe, nad hlavu.

„Co to je –"

„To znamení ohlašuje, jak Lászlo s tím Mihálem sjednali, že se něco na hradě chystá."

„Výpad!" vpadl rychle Szilágyi a hnul sebou. „Výpad."

„Můžeme-li tomu člověku tam věřit –"

„Můžeme, je ve službách té sličné paní, ženimy toho Talafúsa. Věřím jí pevně, spolehám na ni, ta nám pomůže, přesvědčil jsem se o ní na Rychnavě a připravil jsem ji pak k službám a povzbudil."

„To by stálo za kolik banderií, kněže biskupe. Tedy výpad. A kdy, dnes, té noci?" Vstal prudce.

„Seď, pane, seď. Kdy ten výpad? Jistě dnešní noci. Nutno se

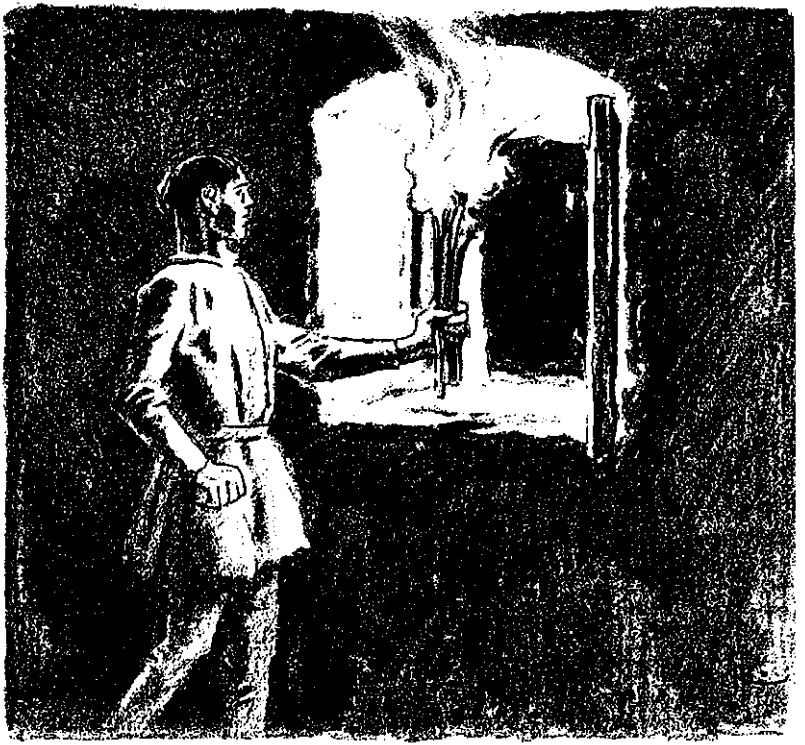

přichystat. Kde chtějí vyrazit a kam, to znamení ovšem nemohlo ohlásit."

„Ale možná hádat najisto. Nutno se hned připravit. Zavolám bána." Sáhnuv prudce po své šavli v drahé pochvě visící vedle na kolu, rychle se jí pásal a přistoupil k bánovi, jemuž položil ruku na rameno.

„Synu milý –"

Mladý Huňad nemile vyrušen, rychle se otočil.

„Co je! Ah ty, strýče!“

„Zahoď karty, chop se šavle.“ A v tom volal do shromáždění magnátů: „Páni bratři, je čas nechat hry a vína a ozbrojit se. Ti husitští psi chystají výpad.“

Jakoby před stanem rána náhle zahřímala. Většina pánů rázem byla na nohou. Hluk a šum, řinčení šavlí, rachot stolic, v to příval výkřiků a prudkých, krátkých dotazů.

„Rychle, rychle, každý na své místo,“ pobízel Szilágyi, „ale páni bratři, opatrně, tiše,“ napomínal i poroučel, „žádná světla, žádné ohně, aby shora nic nepostřehli a nezarazili se.“ Obrátiv se k synovci oznamoval zkrátka:

„Jedu na horu.“ Rychlým krokem vyšel hlučným, vzrušeným chumlem magnátů a zemanů ze stanů. Za Szilágyim hned jagerský biskup, napadaje v pospěchu více nežli obyčejně. První za nimi vyrazil vůdce Kumánů, Blažej Magyar, vytáhlý, dlouhého krku, do tmava osmahlý, vysedlých lícních kostí.

Mladý bán poroučel pacholatům, jež tu nalévala víno, ať mu přinesou zbroj, sem, rychle, rychle a koně ať přivedou, ať vezmou Šarváše. Mínil svého zalíbeného vraníka.

Za chvíli byl prostorný stan prázdný. Sem tam ležela překocená stolice; číše, poháry na stole na ráz opuštěné, nedopité, pokmitovaly kovovým leskem v zardělém plápolu pochodní a planoucích svěc. Ve stanu ticho, venku ze tmy temný ruch.

Mária hleděla z ložnice oknem ven, ale ve tmě nic neviděla. Chtěla již otevřít, že by snad uslyšela něco z příprav, když se chystají na výpad. Katka vešla, oznamujíc, že Mihály přišel. „Už!“ vydechla Mária zapomenuvši; hned však zamlouvala, co Míša, ten hoch.

„Tomu večeře chutnala. A víno! Už je rozveselen a tolik hovoří, povídá. Michal se mu směje, zlobí ho.“

„Ať Míša už jde, a Michal ať přijde do jizby vedle, ať poví, co se děje.“

Sama hned tam vešla.

„Jak je?“ zeptala se po maďarsku, dychtivě, když Mihály překračoval práh.

„Dobře, dal jsem znamení.“

„Jen viděl-li je Lászlo.“

„Byl-li na místě, viděl, musil vidět v té černé tmě, jaká dnes je. A on jistě čekal a číhal.“

„Tady na hradě nezahlédl nikdo to znamení?“

„Jistě nikdo, nemohl ani.“

„Bůh nám pomáhej. Přijď záhy ráno oznámit.“

Mária se vrátila zase do ložnice, oznámivši Katce, aby již nechodila.

„Nechce se mi spát. Ale nečekej na mne a nechoď, lehni si, já se pak sama odstrojím.“

Než neodstrojila se, ač už půlnoc nastala. Přecházela ložnicí, naslouchala u okna, zas usedla, přemýšlela, lekala se, jak bude, nezvědí-li krajané v ležení, nezahlédli-li Mihálova znamení, uhodí-li na ně dnes už druhá pohroma. Vědí-li však, budou-li připra-

veni, oh, jak uvítají ty loupežníky! Prudce vstala, zjařena už tím pomyšlením. Kdyby věděli, že ona k tomu krvavému uvítání pomohla, že je tu zrazuje. A Talafús – Kdyby on o ní zvěděl – On by ji snad nezabil, jako ti tu, nezabil, ale odkopl by ji. Ramena jí poklesla jakoby sražena náhlou tíhou; stála s hlavou pochýlenou, oči do země.

Poslední dny plné napjetí a vzrušení, plné nejistoty, kdy bylo nutno již rozhodně jednati, nevzpomínala na svého kapitána tak často jako první čas, co odjel. V mysli jí teď ustoupil, a proto byla odhodlanější. Této chvíle však v noční samotě, v tichém zákoutí, plném rozkošných vzpomínek, kde srdce jí poprvé se pohnulo tesknotou z rozloučení i temnou obavou o loučícího se, kdy venku v černé tmě strojili krvavou lázeň, sklíčilo ji pomyšlení, že by ji zavrhl, odkopl –

Ale vždyť nezví a nesmí zvědět. A jemu se nic nestane, není už v nebezpečenství. Utěšovala se, než úzkost a temný strach neodcházely. Klekla, chtěla se modlit, hned však vstala, když temný hluk jí zavadil o sluch. Vyběhla do jizby, vyhlížela do nádvoří u paláce. Světlo se tam kmitlo, několik černých postav při něm. Šly rychle a rychle zmizely. Prázdno, černo v nádvoří. Tu nic už nebude.

Vrátila se do ložnice, přehodila si plášť, stáhla kuklu jeho přes hlavu a spěchala, jak jen mohla bez světla, po tmě, na zad svého bytu k dřevěným schodům, vedoucím do nevelikého nádvoří, kdež mluvívala se Štefanem, a odkudž mohla přehlédnouti dolejší hrad. Bylo tu pusto. Opodál na hradbě zahlédla stráž jako černý stín do tmy trčící. V té také bratřík, svou hradbou přecházeje, zmizel.

Nikde kolem světla ve staveních; černě se vznášely střechy,

černě se táhly hradby, s nimiž ztemnělá podsebití splývala v jedno i bašty. Věže černě strmící nad branami ztrácely se v temnotě nebes. Všechen hrad černý, jako slepý, bez osvětleného okénka. Níže však, ve druhém nádvoří, plály dvě smolnice zatčené ve zdi u tmavých dveří pochmurné, kamenné, táhlé budovy, stojící o samotě, skoro prostřed toho nádvoří. Že v ní je zbrojnice pro dolejší hrad, věděla Mária od Mihála, i to, že pod tím stavením jsou klenuté místnosti, ne však sklepy na víno; co se v nich teď chová, to že ví jen Aksamit a starší bratrstva.

Ve světle těch dvou smolnic, kterých nikdo nemohl postřehnout z dola z ležení ani z protějška, z Ostré hory, viděla Mária černý houf mužů. Na těch, kteří stáli poblíž světel, v zardělém jejich pruhu, rozeznala zbroj a zbraň, železné klobouky i prosté plechovice a nad ně trčící oštěpy a háky. Do toho černého houfu pořád ještě přitékalo. Přicházeli jednotlivě i v kupkách. Tu tam houpala se před nimi jako bludička lucerna, jejíž rohovinou linulo a třáslo se světlo silně stlumené.

Všechen ten shluk u osamělého stavení v nádvoří dál se skoro bez hluku. Mária zaslechla jen tu tam ostřejší slovo, patrně příkaz nebo napomenutí. Nikoho však nerozeznala; neviděla, kdo velí, kdo ten houf povede. Byl silný a pořád ho přibývalo. Černaje se rostl šíř a dál od stavení. Mária si všimla, že samí pěší tam, žádný jezdec. A ještě něco přinášeli: žebříky. Mihly se vztyčeny, jak je o zeď opřeli.

Dál, výše s hradu ozvalo se do tmy volání stráže. Jak zavolala, druhá dál se jí ozvala. Smutně to znělo v pusté, podzimní noci. A dole ten tajemný shluk. Chystají se přepadnout spící krajany, zkazit jim praky a kusy, obořit bašty, jež na ochranu své střelby začali si stavět, jdou zabíjet, mordovat. Mária se třásla chladem noční chvíle i vzrušením.

Do tmy, do ticha cosi zaskřípělo a skřípe, řinčí na konci dolejšího nádvoří v tu stranu k Hodkovcům. Pracují kolečka, řetězy svoditého mostu před branou toho nádvoří, nad nímž se černala dvoupatrová věž. Nebo je to most dále nad předhradí za branou.

Sňali pochodně se zdi. Světlo se nese rovně tmou; černý dav se hnul, jde za ním, ne různo jako stádo, nýbrž těsným šikem, ale němý, bez hlasu, rovnou k bráně, jejíž černé klenutí pohltilo zář pochodní. Tam také houf zmizel.

Půjdou branou dál, teď už měla Mária jistotu, do předhradí, do nevelké prostory před branou, ohražené vysokou zdí se střílnami a tudy přes poslední svoditý most, jejž si spustili přes suchý příkop kolem té zdi. Tudy vyrazí svahem dolů a poženou se přes oupad na horu přepadnout uherské bašty začaté, na kusy a praky, na spící, bořit a mordovat. –

Bylo to jako děsivé vidění, jež se zjevilo ve světle pochodní a zašlo klenutím brány do černé tmy. Už ani památky po něm. Mária zachvívajíc se, naslouchala. Nic. Ten černý houf vyzbrojený jakoby se ve tmách utopil. Tak opatrně postupují, tak se plíží. Po hradě ticho. Dolejší nádvoří zase zalito tmou. Pusto tam i kolem. Stála samojediná; hrad kolem jako vymřelý. Strach po ní pojednou sáhl; rázem se otočila a chvátala zpět, jakoby za sebou slyšela prudké, stíhavé kroky.

Vzrušena sklesla v ložnici do křesla poblíže krbu, v němž poslední řeřavý uhlík dohasínal v popele. Tiché, prohřáté zákoutí dalo poutišení; napjetí však zůstalo. Mária necítila únavy; spát se jí nechtělo. Rozhodla se, že již neulehne, že počká, až se ti loupežníci vrátí.

Dlouho seděla u krbu, pak oknem vyhlížela, do vedlejší jizby vkročila podívat se na palácové nádvoří. Všude tma. Poklekla,

modlila se, a modlíc se, myslila na krajany, aby šťastně odrazili ten útok. V tom myšlení na boj pojednou jakoby připlynul před zrak duše raněný bojovník, černovlasý, bledý, bez vlády ležící – Její rty šeptaly modlitbu, rozšířené zraky však hleděly ztrnule před se, jak se zraněný Talafús před ně vznesl a jak duše její byla v ten okamžik u něho.

V prvním, tísnivém dojmu prudce vstala a přistoupila k oknu; hned však od něho uskočila. Jakoby zahřmělo; rána, druhá. Okamžik stála, pak skočila, hodila na se plášť a chvátala ven, na zad, na schody.

Černá zátopa noční se rozplývala. Určitěji bylo viděti hradby, bašty, stavení hradská. Na východě za lesy na Branisku projasňovalo se nebe světlejším pruhem. Mária toho nedbala; jen vyhlížela a naslouchala. Rány dvě, tři zahoukly na novo. Od Ostré hory. To Uhři střílejí. Nebyli tedy překvapeni, ve spaní napadeni, uviděli znamení Mihálovo!

Hrad prve mrtvý zatím obživl. Bylo slyšeti hřmotné, kvapné kroky po prkenné podlaze v podsebití na levo po hradbě. Žoldnéři letěli k okénkům podívat se ven z hradu. Dolejším nádvořím hnalo se několik bratříků k bráně, a nad ní na cimbuří věže houfec bradatých, vyhlížejících. Pokřik dole z různých stran a pojednou, jak přivanul od Ostré hory jitřní vítr, zalehl s ním i temný hluk a hřmot. Boj, bitva tam – Mária nastupovala na palce, hrdlo napínala i výhodnější místo hledala; pro vysokou zeď však a brannou věž odtud k Ostré hoře přímo neviděla.

Rozčilena nedalekým bojem i náhlým, prudkým vzrušením po hradě běžela zase do schodů. Za ní křik a volání z podsebití, z bašt, z nádvoří, do něhož vybíhali bratříci napolo oblečení, nebo již ozbrojení. Vše to ve studeném ranním úsvitu mezi še-

rými stavbami a zdmi, v zasmušilém nádvoří tak děsivé a smutné.

A do toho náhle s věže nad branou troubení, poplašný hlas a z něho prudší rozšumění dole v nádvoří i po celém hradě. Odevšad vybíhali a vzrušeně se shlukovali nebo ku bráně se hnali. Mária, ubledlá, vše to v tichém chvění pozorujíc, odešla na rychlo ze svého místa, když z malého nádvoří, jež se také začínalo plnit, rozkřikl se hlas, že už jdou, že se vracejí.

U brány, kterouž v noci bratříci ven vytáhli, byl té chvíle shon a tlačenice. Mária tam také zamířila. Nedošla však, nemohla. Jak se tam před chvílí tísnili většinou bradatí, osmahlí bratříci, jak pojednou zas ustupovali, rozestupovali se. Tou živou ulicí vraceli se bratříci z boje. Samí ranění, patrně těžko ranění. Druhové je nesli na oštěpech nebo jen za nohy a ramena. Raněný za raněným, celá řada jich. Bratři v pravo, v levo je pozdravovali, volali na ně, nejhlučněji Štefan Kozic, jenž při tom klel Maďarům. Mária jeho lání zaslechla i zahlédla, jak všechen rozjitřený při tom hrozí zarudlými pahýly.

Jak stála na kameni u zdi, dobře zahlédla průvod raněných, jasně viděla je zkrvácené, jejich bledé, ssinalé tváře, v ranním přísvitu ještě ssinalejší. Hrůza ji obešla z toho pohledu, nejistota, strach. Kdyby tu ti kolem věděli, kdo Uhrům výpad oznámil, ona že Uhrům pomáhá – Maně se plaše rozhlédla, s kamene sestoupila a více za lidi, více ke zdi se tiskla.

Ale to ještě viděla, jak bratříci, kteří nebyli v boji, přejímají raněné, jak je odnášejí; také Mihála zahlédla horlivě pomáhajícího, slyšela, jak se kolem všude vyptávají znavených bojovníků, kterak bylo, jak je s výpadem. Že zle, uslyšela, že Uhři je čekali, jistotně, jakoby o nich věděli, že je zle uvítali, k baštám a kusům že se bratříci neprodrali, Uhrům že nic nezkazili, ano že se měli sami co

hájit, kolik bratří že tam ostalo, bratr Aksamit že měl Uhry co držet, aby oni, bratříci, mohli uklidit své raněné.

Nový hukot, nový proud od brány. Bojovníci přicházeli; houf, který v noci viděla táhnout odtud šikem, teď nesražen, rozviklán se vracel, nepokřikuje vítězně, radostně nevítán a sám nepozdravuje. Bradatí, osmahlí muži šli kolem ní, starší i mladí v plechovicích na hlavě, mnohý i bez ní, s vlasy pocuchanými, ten s hlavou, onen s rukou na rychlo obvázanou, ten napadaje, onen bez meče, opíraje se o druha.

Mária v nové tlačenici se dostala až do nejhořejšího nádvoří, kamž sama chtěla. Bylo jí radostně; pýcha vítězství jí mysl pozdvihla a nutila, pudila ji na to nádvoří, tam že nejspíše uvidí hlavu bratrstva Aksamita, an se vrací poražen, se škodou i hanbou.

Ale dříve nežli jej, uviděla jeho ženu. Stála na schodu u vrat hradního paláce v tmavé župici, v čapce, bledá, a s ní ten šerý, zachmuřený kněz táborský, s klípcem na oku. Mária jenom ji viděla, jen ji pozorovala v pyšné radosti, jak je bledá, jak se nutí do klidu, že však jistě v úzkostech čeká, chvějíc se, kacířka pyšná, modlářka. Jak se jí vrací její všemohoucí kapitán, a ona, ona Mária, po níž ani ohlédnout se ta Češka nechtěla, jak se jí pomstila! Ó, kdyby jí to mohla do očí vykřiknout, teď že má, pýcha loupežnická, to že ona, Mária, jí tu ránu dala.

Přišel Aksamit v helmici, v plášti a s ním Pijanda v čepici, jenž u výpadu nebyl, a několik padesátníků a rotmistrů v helmicích a ve zbroji. Aksamitova přižloutlá, hladká tvář s tmavými kníry všechna zachmuřena; oči jindy přísné, hleděly z pod hustého obočí černě a hrozivě. Jak odpovídaje Pijandovi se v pravo obrátil, Mária bezděky ustoupila do dveří, u kterých stála. Jen to ještě za-

hlédla, jak Aksamitova žena postoupila, jak podala muži ruku. Sama pak hnala se do schodů, do svého bytu.

Vzrušená sklesla do křesla a z hluboka si oddechla. Oči se jí zadívaly do prázdna, myšlenky se jí od Aksamita a jeho ženy obrátily do ležení, ke krajanům, že se asi radují, a co biskup – Vzpomene na ni a i synu gubernátorovu o ní poví, nejvyššímu v uherském vojsku.

Rána zahřměla, druhá; střelba z kusů. Mária vyskočila. A zase zahřímání! Bestie, klidu nedají! Co je –

Mihály přišel a chvatně oznamoval, že ten puškař, ten kapitán

Matěj začal pálit do uherského ležení, že zle bije. Uhři že začínají odpovídat. Mária vyběhla ven na zadní schody.

Bylo již jasné, jiskrné ráno, nebe modré; níže však, kolem hradu i nad ním v tu stranu k Ostré hoře bělavá oblaka, ohromné kotouče dýmu. A nové se vyvalily a zas, rána zahřměla, rána za ranou. Matěj z Kněžic pálil a splácel.

XXXI.

Střelba, jež spustila ze Spišského hradu do uherského ležení ráno po nešťastném výpadu nočním, hřímala až do poledne. Mária nevyšla po ten čas ani na krok ze svého obydlí a také ne odpoledne, i když se utišilo. Necítilať se dost jistou a v nitru silnou, aby hovořila o noční bitvě tak, jak by ona, Talafúsova, měla a musila hovořit, když by potkala známé, jmenovitě kapitána Pijandu, jenž se dosud u ní nestavil, jak ho o to požádala po Mihálovi.

Ostýchala se ven vyjíti, jakoby snad na ní mohli poznati, že její dílo ta noční nehoda. Z té opatrnosti nedala si ani Mihála zavolat, ačkoliv dychtivě čekala na jeho zprávu o tom, co bratříci, nemají-li snad podezření. Mihály sám se jí po celý den ani neukázal. Pomáhalť na hradě kde mohl; koule ke kusům na kolečku dovážel, nemocným posluhoval, byl tu, byl tam, sám i se Štefanem, jak se mu hodilo. Teprve na večer zastavil se u Márie a pověděl, jak jsou bratříci popuzeni, jak Uhrům lají a hrozí, a nejvíce ten mrzák, Štefan Kozic, to že je Uhrů divoký nepřítel.

„Což hejtmané?“

„Vím jen, co Štefan povídal, jak se Pijanda čertí. A ten Aksamit, lišák protřelý, prý řekl, že není ani samo sebou.“

„Co.“

„Že Uhři byli tak přichystáni, že jakoby zrovna čekali –“

„To chyba!“

„Budeme tím opatrnější, velkomožná paní.“

Z té opatrnosti vyčkala Mária i na samého Pijandu. Bylo pozejtří po nočním výpadu, odpoledne, kdy ztichla prudká střelba uherská. Od rána bili Uhři do předhradí, až kolí roztříštili na třísky a ploty porouchali, do zdí bili, až kamení lítalo a malta prudko kolem stříkala. Pijanda, jenž v těch místech velel, mířil pak na horní hrad, na palác k Aksamitovi. Zardělá tvář leskla se mu potem, čapku i vousy a rudou sukni měl pískem, maltou jako posypané, škorně prachem šedé. Rovnou nedošel. U brány se musil zastavit. Mária mu vstoupila do cesty, v tmavém obleku, vážná, teskného pohledu, jako zlekaná, ochranu hledající, a tím vším dojímavá. Pijanda se uhodil do čela.

„Ach, paní, promiň, že jsem ještě nepřišel, jak jsi žádala. Hned jsem nemohl, pak jsem hned nevzpomněl a pak opět nemohl. To víš a vidíš, to hlučné veselí!“ dodal žertovně.

„Jistě, vím a rozumím.“

„Jsi-li už zdráva.“

„Noha zdráva, chodím zas, ale je mně teskno.“

„Věřím, to věřím,“ Pijanda se zasmál, „a bratru Talafúsovi jistě také.“

„Nic o něm neslyšet, nevím, jak je na Březovicích. Snad ty víš.“

„Ne, dosud se nikdo sem neprotáhl. Ale přece ti na jisto povím, jak je na Březovicích.“ Pijanda mluvil vesele, modré oči se mu jen smály. „Bratr Talafús se jistě pozdravuje a jistě kleje, že není tu s námi a s tebou, sličná paní. Také bych klel, býti na jeho místě.“

„Mám o něj strach,“ vpadla Mária, jakoby neslyšela toho drsného pochlebenství. „A také mám strach –“

„Z čeho paní."

„Z Uhrů, kdyby zámku dobyli."

„Kdyby, kdyby! A cože ty?"

„Jsem Uherkyně a jsem s vámi, jsem kapitána vašeho –"

„Že by se Uhřatům nesželelo ani tak spanilé paní? Ale nic se neboj. Jsiť v naší ochraně a bratru Talafúsovi tě zdrávu odevzdáme. Uhrů se nic neboj. Nezmohou nás. Hradu dobře uhájíme s Boží pomocí, a vyležet? Jakž by mohli! Máme všeho dost, a oni v tuhém podzimu do zimy tu nevydrží. Nic se neboj; a bratr Talafús sem dobře dojede." Dodal chlácholivě, s úsměvem.

„Kdyby snad přece nějaká zpráva z Březovic sem k vám se dostala, prosím tebe –"

„Jistě, jistě, paní. Sám ti ji přinesu a nezapomenu, to mi věř." Horlivě sliboval, jak mu důvěra krásné ženy zalahodila. Odcházeje, opakoval si v duchu s uznáním, jak je ta Uherkyně bratru Talafúsovi ze srdce věrně oddána, jak se o něj strachuje a leká, jak na něj myslí.

Mária se vrátila do svého obydlí spokojena, s tím vědomím, že Pijandu si získala, že jí věří.

Den za dnem zvolna míjel a každý stejně. Uhři prudko stříleli do předního hradu, aby zeď rozbili do základu a průlom si udělali, kterým by pak mohli na hrad pustit šturm. Obležení nemlčeli, Matěj z Kněžic znamenitě odpovídal, Aksamit a Pijanda se starali, aby škody na opevnění byly spraveny. O tom pracovali obležení často i za noci. Výpadu již nepodnikli. O světě nevěděli nic, ani jak je Zelenkovi v poli, ani jak Třikrátzlému u Hrabušic, je-li tam dosud obležen na Táboře, nebo musil-li se vzdáti.

Počasí se nezměnilo; podzim překrásný, teplý, dni slunečné, suché, obleženým na škodu. V hluboké cisterně hradní ubývalo za

toho sucha vody očividně; jasné nebe jiné nedávalo a hřálo Uhry, kterým se za takové pohody dobře leželo před hradem a bez nesnází pracovalo o jeho zkáze.

Štefan Kozic byl za těch jasných dní neustále vzácným hostem ve své komoře. Nerad tam meškal, teskno tam na něj chodilo, trudné myšlení, vzpomínky na Zuzku, na domov, na starého otce, ale nejvíce na Zuzku. Čert, jak věřil, za ním i sem přicházel pokoušet jej, aby teskně, v srdečné touze vzpomínal na bratrovu ženu, aby mu vnukal hříšné myšlení a touhu uvidět ji, alespoň na chvilku zase ji uvidět.

Utíkal z temné komory v baště a skoro po celý den pobýval venku na hradě, u kusů za střelby nebo u díla, když hradbu spravovali. Meškával poblíže Matěje z Kněžic a ještě častěji po boku Milichara Pijandy, rudého kapitána, jenž měl rád nešťastného bratra Jankova.

Máriu po jejím návratu neuviděl Štefan po kolik dní. Až se mu sama přihlásila. Katka přinesla zase, byl jednou před samým obědem, nádobu plnou vína. Štefan přijal ji rád. Míša musil mu zase nalívat a rychle nalívat a ke rtům podávat. Když už mu tváře hořely a oko se blýštělo, zahřmělo venku na hradě. Začali zase střílet.

Štefan ve svém rozjaření vyskočil, vyletěl a hnal se k dělům. Vzkřikl a křičel po každé ráně, pahýly hrozil v uherskou stranu, nic nedbaje, že hlína, kamení kolem stříká a lítá, že Pijanda na něj volá, ať ustoupí, ať se tak do rány nestaví. V tom Aksamit přišel, v čapce, s mečem po boku, podívat se, přihlédnout. Chvíli vážně pozoroval maje černé, husté obočí staženo, pak se obrátil k Pijandovi:

„Tu nás neztepou," řekl u chmurném klidu, „ale jiná bude svízel."

„Jaká –"

„Cisterna, víš, vyschla." Aksamit se ohlédl. Štefan stál poblíže. Ten mu nevadil, i mluvil Aksamit dále: „Právě mi to oznámili. Už tam není ani do vědra vody."

„Máme ještě studnu." Pijanda mávl rukou. „Tak zle nám nebude, jako bylo bratru Matěji na Lučenci."

„Měl tam také studnu a přeschla."

„Její pramen; naší nepřeschne. Trouby nepřeschnou."

„Ale vody pro tolik lidstva a koní."

„Snad se pán bůh smiluje a dá déšť."

Opodál blesklo, zahřmělo, oblak bílého dýmu se vznesl, v tom hned druhá rána vedle a druhý oblak velkých, prudkých vln. Jako těžká mlha rozvalil se a vše kolem ohalil. Když se ty mraky rozplynuly, byl už Aksamit pryč a Pijanda chvátal ke zdi, k otvoru vyhlédnout, jaký byl účinek.

Když dělostřelba ustala, chtěl Štefan k cisterně se podívat. Šel jako teď chodil, ne přímo, nýbrž loudavě, tu tam se zastavuje nebo zabočuje. Tak octl se na malém nádvoří, kdež několikráte mluvil s Máriou. Té chvíle ji tam opět zastal. Stála u dřevěných schodů, jakoby čekala. Musil k ní, poděkovat za víno.

„Bylo-li ti po chuti?"

„O, chutné, jistě vzácné."

„Teď tu bude asi každé víno vzácné, když bude zle o vodu. Katka prve přinesla, že cisterna již vyschla, a že také studna přeschne, bude-li ustavičně takové sucho. Prý o tom mluvili, Katka to slyšela, mají strach. Je-li, prosím tebe, pravda, a je-li to možná?" přidala Mária starostně.

„Nestrachuj se, paní. Vody bude pravda míň, ale studně nepřeschne. Povídal právě teď bratr Pijanda, po trúbách že bude vody stále dost."

„Po trúbách? Což nemá studně pramene?"

„Má pramen, ale ne tu ve skále. Po trúbách běží do ní voda."

„To divné!" Mária žasla. „A kde, kde –" ptala se dychtivě.

„Nevím. Ale jistě jde voda tady s kopců, z těch lesů." Mávl v pravo ke Branisku.

„Jen když tak," oddechla si Mária, „jinak by bylo zle. Nebudeme tedy bez vody. A víno," usmála se, „také ještě máme. Než přece jen jaká psota v tom obležení. Ani hnutí. Což tobě, ty choliš hradem, den ti uběhne. Ale já – A co večer," vzpomněla po-

jednou, „den se již hrubě krátí, večery jsou dlouhé. Sedáš-li doma v komoře."

„Málo. Co tam; smutno je tam. Proto i večer tak chodím, hradbou, podsebitím, podívat se na ty psohlavce, na jejich ohně dole i na Ostré hoře, nebo jdu na palác k Pijandovi, nebo k bratrům na velkou síň, to se tak u ohně shováráme."

„Také o poli, jistě. Ach, z pole nic nejde a nic neslyším, jak na Březovicích. Už jsem se ptala kapitána Pijandy. Ale nic. Pane Štefan, kdybys něco zaslechl, buď té lásky, oznam mně. Prosím tebe."

Mária vrátila se chvatně do svého bytu a hned se sháněla po Mihálovi, kde je, a rychle, nedočkavě poroučela Katce, aby jej zavolala, aby šla, než v tom už odvolávala, ne, ať nechodí, ať počká, však že Mihály přijde, ale až přijde, aby jej ihned poslala k ní.

Stalo se tak. Před večerem vstoupil. Mária rychle vstala, šla mu vstříc a za chůze ještě mu hlásila jako důležitou novinu:

„Mihály, v cisterně není vody."

„Vím, velkomožná paní," odvětil klidně. „Ale to nám nepomůže."

„To ne, pravda," živě přisvědčila, „kdyby však také studně neměli," mluvila volněji, „kdybychom tu studnu mohli jim zkazit –"

„To není možná, velkomožná paní."

„Myslím, že bude možná. Poslyš!" Pověděla, co od Štefana bezděky zvěděla. Když dořekla, zeptala se:

„Bylo-li by možná?"

„Bylo, bude, velkomožná paní!" Jindy rozvážný Mihály mluvil rychleji, živěji, ale hned zvážněl, jak začal přemítat, že je nutno vyzvědět, odkud ty trouby jsou položeny a to že není jenom tak, žeť jistě není po hradě každému známo, zvláště ne té cizácké posádce, leda jen Aksamitovi a starším toho bratrstva.

„Zvěděli bychom to," řekl zvolna, „ne však hned. Nejspíše skrze toho jednookého."

„Bude nutno opatrně se vyptávat."

„Zatím by třeba přešlo kolik dní, a já spěchám, velkomožná paní, dolů do ležení."

„Co je?"

„Je nutno se domluvit. V předhradí bude zeď naší střelbou záhy poražena, tudy budou moci naši k šturmu, budou-li ještě tak silně a hustě střílet, na té straně by mohli zámek tak pokazit, aby jej naskrze koule proskakovaly. A tak poslední udeření – A naše bašta, velkomožná paní. O ní, o tom všem je nutno se smluvit. Znamení už nestačí. Proto se spustím k našim, odkládat už není možná; a teď obzvláště, když víme to o studni. Novinu o těch troubách musím jim donést, kdyby i nic jiného nebylo."

„Ale když nevíš nic jistého."

„Jen když o tom zvědí. Ostatek si vypátrají sami a spíše snad nežli my, kde ty trouby jsou položeny, odkud jde voda. Uhodí na sedláky, na kněze, vynutí, třeba i mučením, jistě zvědí spíše nežli my."

„Tedy dolů chceš, Mihály." Mária velmi zvážněla.

„Noci jsou teď tmavy. Z bašty, z komory se spustím, myslím, snadno. Míšu zas odklidíme. Katce jej zase pošleme a ten divoký mrzák nebude jistě doma v tu chvíli. A ty, velkomožná paní, pomůžeš. Vytáhneš provaz, až se spustím a schováš jej."

„A jak zpátky?"

„Zase tak."

„Ještě té noci? To není možná."

„Až druhého dne na večer, kdy bys mohla zase do komory. Bez tvé pomoci bych nemohl zpět. Musíme se smluvit o čas, o vše."

„Smluvíme," přisvědčovala Mária bez rozmýšlení, hlasem však jako usláblým, „ale teď hned ne, dnes už ne, až zítra. Jsi tu již dlouho. Aby Katka – Jdi už." A pojednou povzdechla: „Bude to těžké, Mihály, hrdla se odvažuješ."

„I ty, velkomožná paní," odvětil vážně.

„Vím. Ale zač! Za tento zámek. Toť by byla rána pro ty kacíře. A naši by –" mluvila živěji zmohši nával strachu pomyšlením, jak by posloužili krajanům a hlavu vztyčivši opakovala rozhodně: „Musíme, musíme, Mihály. Přijď zítra po obědě, smluvíme se. Pomohu ti ve všem, Mihály. Jdi!"

Mihály, jemuž za té odhodlané řeči Máriiny zarděly se spánky, upíral na ni zjasněné oči, pak se uklidnil a tlumeně, s vroucí však oddaností přijímal i sliboval:

„Přijdu, velkomožná paní, a všecko udělám, co chceš, všecko! Teď dám Lászlovi znamení, že přijdu."

XXXII.

Pozejtří, večer, jenž byl tmavý a větrný, podnikl Mihály, co hodlal a co s Máriou smluvil. Katka zas uvábila a zdržela na přání velkomožné, netušíc proč, Míšu večeří. Štefan Kozic jak obyčejně nevkročil v tu dobu do komory v baště. Seděl mezi bratříky, kteří nebyli v službě, v ratejně u ohně planoucího ve velkém, začouzeném krbu.

Mihály ozbrojen dlouhým nožem v kožené pochvě u pasu, tiše oznámil Márii čekající v bedněných schodech, že je tedy přichystán, a zmizel. Mária se zachvěla. Než ani v tu chvíli nezakolísala ve svém předsevzetí. Jen vzrušení rozhodného, nebezpečného činu ji na okamžik zmohlo. Stála nehnutě, oči upřeny za Mihálym za-

nikajícím v šeru a v černém stínu hrubé zdi; když zmizel, došla chvatně do svého bytu dohlédnout, je-li tam Míša; pak se dala za Mihálym.

Tato plíživá cesta podél zdi byla valnou částí všeho nebezpečenství. Márii bušilo srdce. Než větrný, nehostný večer podzimní, jeho tma i její plášť s kuklou přes hlavu staženou jí sloužily. Jen z blízoučka bylo by možná poznati, že tu žena kráčí. A ona tak na blízko nikoho nepotkala. Zachvívajíc se vklouzla do černé síňky před komorou, rozčileně nahmatala dveře. Byly zavřeny. Mihály tam. Okamžik stála, ohlédla se za sebe, kolem i naslouchala. Srdce až v hrdle ucítila. Nahoře v podsebití zavrzaly na prknech kroky, nějaký popěvek bručivý se ozval a z nádvoří vítr.

Chvatně zaklepala, dvakráte, jak smluvili. Závora zachrastěla, dveře se pootevřely.

„Mihály –“ vydechla.

„Všecko dobře,“ zašeptal ze tmy hlas.

Vklouzla do komory, slyšela, že Mihály zase zašoupl závoru, uviděla v koutě na zemi kahanec s drobným plamínkem. Mihály jej vzal, šel k oknu, oddělal okenici, sehnul se a svítil na zeď pod okno.

„Tadyhle, velkomožná paní,“ mluvil tlumeným hlasem, „rač se podívat.“ Svítil na hrubou skobu, na níž byl zadrhnutý silný provaz s navázanými uzly, pak postavil světlo a ukazoval, jak možná nejsnáze provaz opět odvázati.

„Já vím, já vím,“ odbývala jej Mária chvatně, neklidným hlasem, „dovedu to, neboj se. Tak už raději –“ A povzdechla z hluboka.

„S pomocí boží; rač pamatovat, jak jsme všecko smluvili.“

„Budu, budu, všecko.“

„Nezapomeň okenici zase zadělat a vzíti kahan s sebou."

„Všecko, všecko. Počkej –" pojednou velela tiše, ale prudčeji a ohlédla se. „Nic – Nic nebylo. A ty vyřiď biskupovi, víš –"

„Všecko, velkomožná paní. S pánem bohem."

V ten okamžik pohnutí a vzrušení, kdy běželo o život, podala mu ruku, opakujíc rozechvěně:

„S pánem bohem."

Spustil provaz oknem ven, vylezl na nevysoké okno, pokřižoval se, přilehl na ně chopiv se provazu, spustil nohy ven s okna dolů do pustého černa, spouštěl, soukal se opatrně, tiše, níž a níž; už jen hlavu, ramena viděla, už jen hlavu, a v tom i hlavu pohltila černá, bezedná hlubina.

Mária napínala sluch stojíc nehnutě, pak se vychýlila s okna. Dole, na pevné již půdě se něco začernalo, zachrastělo; a zas už ticho. V tom provaz na okně sebou hnul, zvlnil se, jak jím někdo dole zatahal. To znamení, že se Mihály dobře spustil, a že může dál. Mária si oddechla; hned vysoukala provaz, poklekla, posvítila si na skobu a prudkou silou, jakou dává rozčilení a nebezpečenství, rozvázala uzel, otočila si uvolněný provaz pod pláštěm kolem těla, zadělala okenici, odšoupla závoru, zhasila kahan a vykročila chvatně na síňku.

Chvilku tam stála naslouchajíc s utajeným dechem, nestrhne-li hlídka někde v podsebití pokřik. Ale ani hlas neuhodil do ticha tmavé, podzimní noci. Jen vítr do něho pohvizdoval. Vykročila, chvátajíc do svého bytu. A jak šťastně sem došla, tak bez nesnází se vrátila.

Žáček přišel na Březovice v obleku jonáka od Spiše a také tak se odtud vypravil, časně ráno před úsvitem, maje průvodní lístek s černou pečetí Aksamitovou dobře uschovaný v tajné skulině svého širokého pasu. Drahný kus cesty jel na pěším koni s bratřickou stráží, s třemi jízdnými bratry, kteří strahovali od Březovic v tu stranu ke Spiši; pod klikatou, strmou cestou na Babí hůru a Bukovou, nejbližší Spišskému hradu, slezl a stoupal už sám a pěšky.

Když vyrazil z temna širošírých lesů a sestupoval dolů k Biacovcům v úpatí, zahlédl, že k této dědině dojíždějí od nedalekých Ordzovian dva vozy plné sena a slámy, že za nimi ženou kolik kusů hovězího dobytka i nevelké stádo ovcí a kolem, při vozích i v zadu za dobytkem že jede několik jezdců.

V oblacích prachu světle plavých, prozářených zapadajícím sluncem, vznášejících se kolem průvodu i za ním, pokmitovaly bílé, oslňující pablesky nahé jejich zbraně. Žáček dlouho nevyhlížel a zraku nenapínal. Nemohl jezdců rozeznati určitě, ale již na pohled srozuměl, co to všecko je: že Uhři byli tady někde za Ordzoviany dále v kopcích v některé dědině na holdu a že si vezou do ležení před Spišský zámek, co sedlákům tam pobrali.

Jen malou chvilku pozoroval i uvažoval, a hned zase vykročil a i do kroku přidal, aby dostihl průvodu. Podařilo se mu, neboť v Biacovcích zarazili, aby ušlý dobytek napojili. Dobře hádal. Uhři byli, z holdu se vraceli, napočet asi dvanáct jezdců; těm do černa osmahlým, upoceným, zaprášeným mužům ozbrojeným, z nichž několik mělo kroužkovou brni od hrdla po pás, Žáček se vyhnul. Všichni až na tři uvázali koně pod stromy ve stínu a roz-

běhli se po staveních shánět pití. Ostatní tři také slezli s koní, zůstali však u nich, na stráži, jeden u vozů, dva u stáda.

Žáčka, jenž se přibočil ke třem honákům násilím urvaného dobytka, si hrubě nevšimli. Nepatrný, selský synek nebodl jich do očí; a pak byli už ve svém bezpečném okresu, již nedaleko ležení, a také velmi unaveni, zaříceni a žíznivi. Jen si oddechovali, pot stírali a po druzích se ohlíželi, nesou-li jim už také pít.

Žáček připletl se hned k honákům; teď honákům, do včerejška ještě majitelům tu toho dobytka. Dnes jim Uhři jej násilím pobrali a ještě je donutili, aby jej hnali do ležení. Žáček, jenž sedlá-

kům hned ochotně pomáhal napájet, zvěděl za chvilku, co se dnes v jejich dědině stalo, jaké násilí, jaká hrůza. Dva z těch honáků, oba mladí, proklínali Uhry, třetí, starší už, šedivý a ne zdravý, vzdychal a božekal, jaj bože, co bude, statek*) vzít, a ještě jim hnát, a co pak, třeba ještě jim v ležení sloužit, aby tak ještě si je tam nechali a on, co on, takové klání v boku, a žena doma –

Žáček netěšil a stran ležení nadhodil, že se strýčko nadarmo nestrachuje, to že ví, to že od nich tady ze Závady jeden také musil hnát dobytek Uhrům do ležení a pak že si ho tam nechali, ale on, Žáček, sebe myslil, že by si z toho nic nedělal, že doma nemá medu a jedno že je sloužit doma gazdovi nebo těm Uhrům, ba u těch že je pro někoho skoro líp. Doma co, dření a tam v ležení že je přece možná a i něco si přivydělat, to že slyšel o jednom ze sousední dědiny, ten že v ležení také pobyl, u koní, no, a ten že si odtud přinesl hrst peněz; a vína co bylo a slaniny.

„Čert tomu věř! Ten snad, ale jiný, a každý jiný nic, leda kopy ran a lání a bití a klení. Ti Uhři člověka oberou, a ještě se čertí a klejí a hned hrozí, že položí člověka na dereš a sperou jej. Já, kdyby mne nehnali, bych tam nešel a kdyby mně dávali –“

„Tož tedy, strýčku, víš-li, já bych si troufal tam něco vydělat a, víš-li, kdybys chtěl, šel bych tam za tebe.“

Staroch se po něm otočil, nevěře sluchu.

„Věru, strýčku, že bych šel. Jen co by Uhři tomu řekli.“

„Co by řekli! Jim bude jedno. A ještě milejší za starého mladého chlapa. Ještě radši budou, věru radši.“

Staroch šel na lep. Žáčkovi se dařilo. Chtěl, když sem pospíchal, nějak se připlést a přivěsit, aby se dostal do uherského ležení. A již se přivěšoval. Starocha nepustil; hned se s ním dále smlouval a smluvil se, že bude jeho synovcem, že o výdělku se ani nezmíní,

*) *Dobytek.*

jakoby jen ze samé ochoty ke strýci chtěl hnáti za něj dobytek. Při tom se vyptal, kdo jsou ti koňáci, mluví-li po našem. Že jsou pouzí Uhrové, uslyšel, že neumějí slovensky, jen ten jejich „kapitán" nebo co je, že láme trochu po našem.

K němu, když bylo dáno znamení na další cestu, došel staroch a maje smeknuto, prosil pokorně, aby jej velkomožný pan kapitán pustil, že za sebe staví tu toho synka, Janka, bratrova syna. Uher si změřil toho Janka, zahřměl na něj, kde že se tu vzal, odkud je, co tu robí, co a jak, a co že chce k nim. Žáček prostodušně, ale vesele a jak se zdálo, upřímně a pravdivě, vykládal, že byl v Lúčce pro koně, gazda že jej tam poslal, ale že žádného koně nevede, protože žádného nedostal a proto ho nedostal, protože jej Uhři už odvedli, koně i s vozem.

Uher se zasmál a pak se z ostra optal, umí-li Janko uhersky. Žáček vesele, že ne, jak pak by uměl, ale že by rád uměl.

„Ale s koněm umíš, čistit, krmit, sedlo, řemení cídit."

Žáček horlivě přisvědčil hlavou i slovy, ochotně se usmívaje, ó, že umí, jak by neuměl, no, ať strýčko mu dosvědčí.

Staroch kašlaje svědčil horlivě, též obou druhů se dovolával, ať si je zavolají.

„Nač!" osopil se Uher. „Lepší bude nežli ty, dědku chrchlavý. Kliď se, táhni na pec. Ale ty," uherský jezdec obrátil se na Žáčka, „nebudeš-li umět, jak povídáš, nebo kdybys neposlouchal, dostaneš ran nepočítaných, a kdyby ti v ležení zahořklo a chtěls utéci, uvázneš na šibenici, dám tě pověsit. Tak tedy, půjdeš-li –"

„A půjdu, pane kapitáne, kam poručíš, jenom ne na tu šibenici." –

Oba ostatní honáci se divili, starému i záviděli, ale proto nic nezkazili. Staroch měl se ihned k odchodu; pospíchal, aby již byl

odtud, aby ho snad přece zase nezadrželi a nenechali si ho. Žáčkovi děkoval tlumeně, v živé radosti a z vděčnosti mu dal kousek chleba a kus sýra, všecko co měl sám na cestu.

Za chvíli po té hnal Žáček několik volů a krav kráčeje za nimi v oblacích prachu. Za soumraku se dostal do uherského ležení na jeho kraj, za stany a baráky, za vozy, kdež se probělávalo stádo rohatých volů. Tam musil zůstat u dobytka. I nazejtří po celý den se odtud skoro ani nehnul. Nemohl a z opatrnosti také nechtěl. Pozorovat nebylo hrubě co; jen se seznamoval a díval se na obležený hrad nad uherské ležení se vypínající.

Když přiháněje dobytek, poprvé jej shlédl uherskou zátopou sklíčený, připadla mu Mária, co tam na hradě robí a strojí. Nevěřilť, že nemohla dojet na Březovice, byl přesvědčen, že tam nechtěla, že z úmyslu se vrátila. Z odpovědí, jichž v Březovicích na Veroně obratnými otázkami dobyl, nabyl skoro jistoty o tom, že Uherkyně ve všem svém jednání na té cestě měla obmysl, že chtěla zůstat na Spišském hradě. A chtěla-li opravdu, nebylo žádné nejistoty, proč chtěla. A Mihála vzala s sebou. Strojí něco a chystá, a ti tu v ležení vědí, nebo zvědí co. Jagerský biskup zajisté. K tomu kdyby se mohl dostat. A především na jisto vyzvědět, je-li tu v ležení.

Zatím nemohl nic jiného nežli poznat nejbližší okolí. Z ležení samého neviděl skoro nic. Vozy, boudy a stohy slámy i nevymláceného obilí byly hradbou rozhled zasloňující. Zatím horlivě sháněl známosti a vyptával se, jak jen bylo možná v tom kroji jeho a v jeho nynějším úkolu honáckém. Vyzvídal, poslouchal i naslouchal mezi honáky a žoldnéři. Nepochytil žádných tajemství, než přece nejednu pro něj důležitou zprávu o ležení, o vojsku a jeho složení, o vůdcích i střelbě na Ostré hoře.

Hned prvního dne zvěděl na jisto, že mezi pány v ležení je také jagerský biskup.

K honácké službě přibyla mu hned prvního večera nová: stal se jakoby sluhou toho „kapitána", který jej sem pustil. Boronkay Jánoš se jmenoval; byl obstárlý armalista pánovitý. Žáček musil mu koně vyčistit a nakrmit; časně ráno opatřil vraníka bez pobídky a i řemení vycídil, takže Boronkay, když přišel podívat se na koně, spokojeně zamručel. Na znamení své spokojenosti dal Žáčkovi dvě cibule a sýra kus.

Toho prvního dne odpoledne dostal se Žáček za své stanoviště, na porážku, kamž musil přivésti několik kusů. I tu získal nové známosti; večer pak u ohně leccos uslyšel o výpadu obležených i o tom, jak narazili, že je Uhři čekali, že se nedali přepadnout, ač to bylo v noci, k ránu, ještě za tmy.

Druhého dne splnila se mu první jeho tužba. Kapitán Boronkay sprostil jej honácké služby a vzal jej mezi služebné pacholky v rotě. Tu se již měl volněji. Nazejtří po ránu poslal jej pán se sedlem k sedláři. Ten nebyl daleko, a Žáček došel rovnou; zpátky však šel oklikou a velikou. A tu se mu splnila jeho druhá tužba.

Dostalť se až do středu ležení, ke stanu nejvyššího, jehož kumánská stráž si pacholka se sedlem na hlavě ani nevšimla, a dostal se i poblíže stanu jagerského biskupa. I biskupa samého uviděl. Vracel se do stanu a s ním šel nějaký vznešený pán v šubě, krásnou čepici s bílým peřím na hlavě, velký, hubené postavy, osmahlý. Žáček s pánů nespustil očí; nejostřeji sledoval kulhavého biskupa, jenž v Prešpurku o sněmu jej dal přepadnout a věznit, jenž jej kupoval a pak mučení mu chystal.

Oba páni velmi horlivě a živě hovořili. Než ani slova Žáček nezachytil, a záhy mu zmizeli ve stanu. Žáček zeptal se jakéhosi

sluhy, jenž opodál stál drže krásně osedlaného koně, kdo že byli ti dva pánové. Sluha se mu vysmál, jaký je hlupák, odkud že sem spadl, když nezná ani jagerského biskupa a pana Szilágyia, strejce pána nejvyššího, ti dva že –

Žáček už dále neposlouchal; ustoupilť a sedlo ještě hlouběji do tváře přichýlil. Přicházeliť rovnou k němu dva muži: jeden v plášti a v kukle přes hlavu hluboko staženou a druhý – Žáček jej ihned poznal. Byl to „ten druhý Uher –" Ten, o kterém nejprve od Maříka uslyšel, ten druhý Uher, jenž chodil za Mihálem a jistě přinášel od něho i od té Uherkyně zprávy uherskému biskupu, ten, kterého on, Žáček, pak stopoval a stihl s Mihálem ve Vlachách městě a kterého tenkráte měl už skoro v hrsti. A s ním ten v plášti a kukle. Kdo to je –

Žáček vzrušen tím nenadálým shledáním, neklidný jako ohař uhodivší na stopu, v palčivé dychtivosti hrdlo natáhl, napínaje zrak, aby postihl, kdo ten v kukle. Ale hned opět ustoupil a jakoby maně se otáčel, když Lászlo kolem přecházeje, se na něj podíval. Ale jen pohlédl a šel dále, hovoře se svým společníkem, jenž mlčky kráčel vedle něho. Žáček srozuměl, že rozprávka je maďarská, a postihl, že jmenuje Szilágyia a jeho synovce, mladého Huňada. Více nezaslechl. Když se zase za nimi obrátil, uviděl, že oba vcházejí do stanu jagerského biskupa.

V ten okamžik stáhl ten v plášti kuklu do týla. Žáček prudce sebou hnul, až se mu sedlo na hlavě zakolísalo. Mihály! Žáček stál jako stuhlý. Mihály! Jen se mihl, jeho hlava nepokrytá, a již zmizel za oponou stanového vchodu. Žáčkovy zraky tam ještě utkvěly. Mihály! Jistě on. A Lászlo – Ten je tu svědectvím a to, že vstoupili k jagerskému biskupu. Lászlo tam Mihála vedl. Mihály přišel s hradu, vždyť se tam s tou Uherkyní vrátil. Je tam, v obleženém

hradu, a teď pojednou tu. Tajně sem přilezl a jistě ne teď za bílého dne; v noci tedy. A jak –

Proč, to bylo zřejmé. Zprávy přinesl, zrádce, a půjde snad zase zpátky, na hrad. Večer asi, v noci. Vědět to. Vyčkat ho, vystopovat – Potvorné sedlo!

Žáček jím marně prudce potřásal, obrátil se a loudavě šel přemítaje, co teď. Zastavoval se, ohlížel, na Mihála myslil, o čem tam teď ve staně jednají, biskup a Szilágyi, strýc mladého Huňada. Také Boronkay s mocnými kníry se Žáčkovi přimihl, ten že se vztekne, že bude hromobití pro sedlo. Vezmi čert Boronkaye, ať jemu, Žáčkovi, dá třeba namrskat. Teď odtud neodejde, nemůže; nesmí pustit tu lišku, Mihála, když mu je na stopě.

Kus dále spustil sedlo na zem a usedl na ně jakoby unaven, pro odpočinek. Seděl netečně v táborovém šumu a proudění. Chodili kolem pacholci, žoldnéři, Kumáni, Rácové; většinou si ho ani nevšimli, a když, vždycky zle, s úsměškem nebo kopli mu do sedla nebo kopli jej samého, co že tu sedí chám selský, šelma líná.

Snášel to mlčky, s přihlouplým, netečným výrazem v tváři nebo odsekl vesele i hrubě podle toho, jak kdo o něj trkl. Seděl tak a krčil se dlouho, až pojednou mrštně vstal a hodil si sedlo zase na hlavu, obrácen ke stanu jagerského biskupa. Rozhrnulať se tam opona, Lászlo vykročil ven a za ním Mihály s odkrytou hlavou. Ale před stanem stáhl přes ni zase kuklu.

Kráčeli v živém rozhovoru táborem směrem k Ostré hoře. Minuli Žáčka; nezahlédli ho však, neboť ustoupil za stan vedle stojící. Ale když zacházeli, dal se za nimi, nejprve přímo a zase uhýbaje v pravo, v levo, zacházeje si, ale pořád za nimi jako stín, až vstoupili do baráku z prken a hlíny, krytého slamou v úpatí Ostré hory opodál cesty vedoucí, na horu ke střelbě, ke kusům a prakům.

To že je doupě „toho druhého Uhra“, tady že Mihála skrývá, pomyslil Žáček, a že by bylo marno teď tady čekat a číhat, teď že Mihály tak hned odtud nevyleze. A nápadno, nebezpečno bylo by tu obcházet; až později že se vrátí sem, musí, a kdyby jej Boronkay ke kolu uvázal.

Žáček se bystře ohlédl po znameních, aby ten barák Uhrův mezi ostatními rozeznal a hned našel. Kus vypáleného trávníku za ním ve svahu i ožehnutá křoviska trnková, jakož i rozlezlá houšť tmavého tisu nad tím spáleništěm byly dobrým označením, jež si mohl jistě pamatovat a snadno zase nalézti. Rychle se pak vracel, ne však rovnou, nýbrž opět směrem ke stanům nejvyššího a jagerského biskupa. Šel kolem, ale nezahlédl nic zvláštního. Kumáni seděli na lavici, žvátořili, smáli se nebo stáli a v prudkém hovoru sebou potrhovali. Kolem rojení. Žáček se jen zastavil a již zaslechl za sebou, co že ten pacholek potvorný s tím sedlem zas už tu je, čeká-li na něj pán –

Nebylo již možná ostat a okounět. Žáček se již ani nezeptal, je-li strýc pana grófa bystřického, pána nejvyššího, dosud ve stanu jagerského biskupa. Nedověděl se, že pán Szilágyi již odešel, ale s ním také biskup, že oba se odebrali do stanu mladého bána, odkudž za chvíli chvátal komorník nejvyššího velitele do některých stanů v sousedství i dál, a že pak na komorníkovo vyzvání pospíchali nejprve sedmihradský vojvoda Rozgoň Jan, za ním vážný judex curiae Ladislav z Palóce i kapitán valašských houfů Blažej Magyar do stanu mladého Huňada.

Také oba proslulí hrdinové kosovští, Rozgoň Ladislav a Jiří Bathory, oba vysoké postavy, oba v dlouhých šubách a červených škorních, v čepicích s vysokým lemováním z drahé kožešiny, oba hladce vyholení a bílých knírů (Bathory měl od nosu k uchu rudou,

širokou jízvu) přibyli. Stany své měli dál a proto přijeli na koni. Kumáni na stráži zmlkali pokaždé, když páni prve vcházeli, ale když tito dva hrdinové, velcí a mračni, zasmušilý klid v pronikavých, tmavých očích, s koní slézali a kolem kráčeli, nastalo kolem ticho ještě hlubší. Černí Kumáni stáli jako zeď, oči na obou magnátech, všichni jako zkamenělí v bronzových tvářích. Žádnému se ani dlouhá brada nepohnula, ani okem nezamžikli –

V tu chvíli pršely na Žáčka rány volskou žilou a pršely hustě. Nový jeho pán, Boronkay, mu je sypal za bouře a hromobití přehrozného klení, co že tak pozdě, kde že se toulal a že mu dá zabloudit, nic že nezabloudil, alebrž že se toulal chlap líná, smrdutá.

Žáček přepraný, plný rudých, naběhlých pruhů po zádech, po těle, byl by nejraději zalezl jako zbitý pes; musil však s palčivou památkou Boronkayovy spravedlnosti ihned do práce: poklízet koně a cídit zbraň na výjezd. Boronkay se na něj vypravil v poledne a když se k večeru vrátil, znovu se rozlobil, poněvadž Žáček ihned nepřiskočil, chytit uzdu, odvést koně. Nepřiskočil, ani se neukázal. Boronkay se ho ani nedovolal a nenašel ho, i když jej dal hledat. I zuřil a hrozil, v ruce volskou žílu, že toho chlapa dá pověsit, na jisto pověsit.

Žáček tou dobou zapomenuv na svého pána, ke kterému se nemínil už navrátit, ne tak pro ten výprask ukrutný, nýbrž protože Boronkaye již nepotřeboval, plíživě se potloukal okolo Lászlova baráku. Již sice vypátral, že Lászlo s tím druhým ze svého obydlí odešel a nejspíše na Ostrou horu, ale Žáček chtěl ještě na jisto zvědět, vrátí-li se Lászlo sám nebo zase s Mihálym.

XXXIV.

Mária se vrátila z komory v baště domů bez překážky, v rozčilení však i ve strachu, podaří-li se Mihálovi. I toho se bála, aby Katka nepojala nějakého podezření. Než tento stín zmizel, když vstoupivši do předsíně, zastala Katku rozveselenou, zpívající s Míšou. Jen tomu se děvče divilo, že velkomožná paní hned káže, aby přestali, aby Míša šel už domů. Zdálo se jí, že to je mnohem dříve nežli jindy. Za to však měla hned útěchu: paní propouštějíc Míšu domů, pozvala jej zároveň aby přišel zas, třeba hned zítra na večer.

Mária seděla u krbu, v němž hořel oheň, přecházela, zas u okna se zastavovala naslouchajíc první chvíle, neozve-li se znamení na poplach, že někdo prchá z hradu. Nic však nezaslechla. Než sotva že odtrnula tato obava, již dolehla tíha jiné: jak zítra, ztají-li, že Mihály není na hradě, nebudou-li se po něm sháněti, jak by jej vymluvila, vrátí-li se zítra, bude-li se moci navrátit, a ne-li, co pak, co ona –

V těch starostech usnula a ty starosti vyvstaly hned po ránu, jak oči otevřela. Katku oklamat nebylo nesnadno. Děvče se sice po Mihálovi zeptalo, co asi je, že tu po ránu nebyl. Že byl, ujistila Mária, ale v tu chvíli, když odešla Katka pro vodu, a zároveň že oznámil, že na poledne nepřijde, že bude v předhradí v práci. A jak je s vodou, hned Mária zamlouvala. V cisterně že není už ani kapky, pověděla Katka, ve studni však že vody jako jindy, ale že je tam teď tlačenice, že se tam sbíhají z celého hradu, z dolejšího, hořejšího, a tak že kapitán Pijanda tam postavil stráž, ta že hlídá, že nesmí žádný načerpat vody jak by chtěl, že ji každému odměřují jako vína, a bodejť ne, když má studna dát i to, co dříve dávala také cisterna, i do stájí vodu a na všecko.

Mária nevyšla dopoledne ani na krok. Nikdo se jí sice nikdy neptal na Mihála, než pro jistotu, aby se nikdo o něm nezmínil, nevydala se do hradu. Zvláště Štefanovi se chtěla vyhnout. Proto se ani do bedněných schodů nepodívala. A také bylo ticho z obou stran. Ani jediná rána nezahřměla.

V poledne poslala zase po Katce víno Štefanovi; zároveň jí uložila, aby se Štefana zeptala, nemá-li nějakou zprávu. Že pan Štefan vděčně přijal víno, oznámila pak Katka, velmi vděčně, rád a že velkomožné paní vzkazuje, že nic, dosud nic, že se nikdo do hradu nedostal, ale že se teď bohdá uvolní.

„Jak?" vpadla dychtivě Mária.

„Nevím, jenom tohle řekl a více nic."

„Co dělají po hradě?"

„Pohřeb chystají, a dva. Nějaké vojačce zemřelo dítě a také jeden z bratří, jeden z těch, které přinesli té noci, k ránu –"

„Po tom výpadu."

„Tak, velkomožná paní. Už jsou hroby vykopány, byla jsem se podívat, odpoledne bude pohřeb. A dva kněží budou."

„Dva kněží."

„Jeden náš, ten pochová děcko, druhý ten černý, jednooký, s klípcem na oku, jenž je u pána nejvyššího Aksamita. Ten pochová zemřelého bratra, byl jeho víry."

„Kacíř," vyhrkla Mária hněvivě. Hned však se pamatujíc, rychle poučovala: „Ale o tom, Katko, nic neříkej, ani se nezmiňuj, zle by tě kázali, v tom jsou ukrutní, do věže by tě vsadili."

Také odpoledne zůstala doma; čas v jejím napjetí, jak neklidná, čím dále tím vzrušenější očekávala západ slunce, večer se jí jen ploužil k nepřečkání zvolna. Na chvíli pak zapomněla, když pojednou dole v hradě se ozval zpěv zástupu. Z okna, z kterého vy-

hlížela skrývajíc se, zahlédla pohřební průvod, zástup bratříků za rakví zahalenou bílým příkrovem, kterouž nesli čtyři mladí bratři bez helmic, prostovlasí.

Brali se branou z druhého nádvoří dolů do prvního nejprostrannějšího, v předhradí ke hřbitůvku, jenž byl až na konci toho nádvoří v koutku mezi nejprvnější branou a chmurnou, mohutnou baštou v pravo od ní při samé hradební zdi. Znala to pusté, smutné místo několika slehlých, zapadlých hrobů travou porostlých, neohražených, bez znamení, bez křížku.

Slyšela vážný zpěv hlubokých, mužských hlasů, zahlédla i kněze s klípcem na oku bez sutany, v obyčejném jeho tmavém obleku, zahlédla za ním Aksamita, Pijandu, za nimi všecko bratrstvo pokud nemusilo být ve zbrani na hradbách, v podsebitích, u kusů. Za tím průvodem druhý, menší; vysoký, osmahlý bratřík bradatý, nesl pod páždí malou rakvičku nenatřenou, hrubě sbitou. Vedle něho kráčel kněz v taláru, za ním houf vojaček a mezi nimi také Aksamitova žena se svou dcerkou.

Mária se dlouho nedívala; nevydržela. Ale vážný a chmurný zpěv zaléhal za ní až do koutku u krbu. Smutně a tvrdě jako soud ji dojímal a skličoval v jejím rozechvění. Úzkost ji svírala i odpor cítila. Nechtěla už ani slyšet, přitiskla dlaně na uši a zachvěla se, když ji v tom uhodilo pomyšlení, jak by ti tam hrozní muži zařvali, jak by se za ní drali a na ni sesypali, že by ji rozsápali, kdyby zvěděli, co učinila, nebo když by Mihály vraceje se byl dopaden –

Přišla Katka z pohřbu a hned začala o něm žvátorně a horlivě povídat, že ten, co tu rakvičku nesl, že byl sám otec toho dítěte, bratřík ze střelců, puškař, od kusů, a ten kněz jednooký nic po kněžsku ustrojený, že také jinak nic po kněžsku, nic nesvětil, žád-

ný výkrop, nežehnal, ani se nemodlil, ani nepokřižoval, že jen tak něco promluvil –

Musila přestat, Márii se nechtělo poslouchat o táborském knězi. Katka majíc to za rozmar, jak ty rozmary na paní poslední čas hustě chodívaly, měla se k odchodu. Když byla u dveří, zeptala se jí Mária majíc bradu o dlaň opřenu, přijde-li Míša dnes nebo zítra, že už se nepamatuje. Mluvila netečně, nějak hněvivě a nechutě.

„Dnes, velkomožná paní, jak jsi jej včera pozvala, ale nemá-li přijít, poruč, jak se páčí."

„A tak mu řekni, aby přišel dnes, a posluž mu, dej mu jíst a pít."

To bylo již pozdě odpoledne. Z jizby se začínalo světlo tratit; za chvíli se zašeřilo v koutech i pod stropem. Soumrak nastával. Mária hleděla do toho stmívání očima rozšířenýma, vyjevenýma; otřásla se, jak pomyslila, že za chvíli bude tmavý večer. Večer, tma, nastane chvíle –

Začala se připravovat při zavřených dveřích; přes židli položila plášť a kuklu, z truhly z pod šatů a vinutí vytáhla provaz, který sem včera z komory odnesla, i kahan ze zákoutí vytáhla, ze zásuvky dýku, hrst loučí, křesivo, jež uložila do kabelky k pasu uchystané. Všecko konala neklidně, v pospěchu a také tak se za těchto příprav vychylovala přes tu chvilku s okna, jakoby někoho nedočkavě čekala. A jen vyhlížela, jak se po hradě smráká, jak je už tma mezi baštami, v koutech, při hradbách. Tam vyhlížela a zase naslouchala do vnitř, k předsíni, jdou-li už, ozve-li se Katka s Míšou, děsila se pomyšlením, že snad Míša nepřijde, že snad nebude moci, nebo že Štefan zůstane doma v komoře, že právě dnes nikam nepůjde.

Ten strach zarážel na okamžik její přípravy; ale hned se dále

chystala, hned sáhla na poličku u dveří, u které v tom zaleknutí nehnutě stanula, a sňala nádobu, hliněný hrneček, soli do něho hustě nasypala, vody nalila, tak jak ji Mihály navedl. Katčiny kroky zaslechla. Rychle uklidila hrneček, dveře otevřela a prudce se lekla, když Katka hlásila, že Míša nepřijde. Márii na první okamžik selhal hlas, pak zapomenuvši na všecku opatrnost ostře vyrazila:

„Proč!"

„Musí zůstat s panem Štefanem."

Márii popadl hněv a v něm až vykřikla:

„Budou doma!"

„To ne. Pan Štefan šel na velkou síň, a Míša musil za ním."

Mária si oddechla a mírněji se zeptala:

„Co tam?"

„Je tam velká pijatika, cymbály tam hrají a hudci hrají."

„Co je?"

„Pochovali toho bratra a tak duši zalévají, jak bývá."

„To asi dlouho budou zalévat –" Byl to úsměšek, ale Mária jej vyslovila jasněji, vesele, neboť ta zpráva nejprve Jobova na ráz obrátila se v příznivou.

„Ó, dlouho, velkomožná paní."

„Tak si pozveš Míšu až jindy, a chceš-li se tam podívat, cymbály poslechnout, jdi si."

Katka se radostně otočila a byla ta tam. –

Márii se rozjasnilo v radostném, nenadálém překvapení. Z balvanu starostí opadl hrubý, těžký kus. Pijatika na velké síni jistě dlouho potrvá, budou pít, zpívat, hrát a i snad křepčit. Všecko sletí se na velkou síň, po hradě bude volněji, a snad i stráže na hradbách povolí. A Štefan tam jistě bude a vydrží, ostane a Míša musí s ním. Ať pijí, do němoty aby se spili, loupežníci!

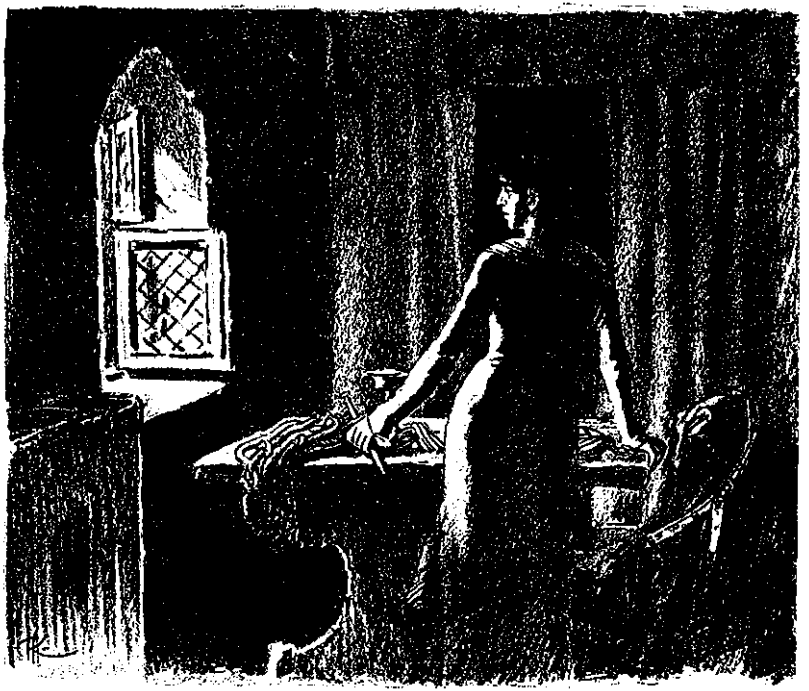

Vyhlédla naposledy oknem. Venku tma, v oknech tu tam už světlo. V nádvořích ticho, pusto. Pro jistotu vyběhla na zadní schody. Nikoho nepotkala, nikdo na schodech v jejich bednění, nikdo v nádvoříčku pod nimi. Vrátila se, zatkla za pás dýku, ukryla pod plášť provaz, k pasu přivěsila kabelku. Když brala nádobu se slanou vodou, připadlo jí, že jí dnes nebude potřeba; ale přece ji vzala. Naposledy vyhlédla do nádvoří, pak přežehnala se křížem, vykročila.

Už po celý soumrak cítila slabé pochvívání; teď, když překročila práh a zavírala byt, chytla ji zimnice. Třesouc se, chvátala ke schodům, sběhla tiše černým jejich bedněním, stanula pod nimi, naslouchala, plížila se podél zdi, prošla brankou, které nezavírali, táhla se podél hradby, zastavila se v černém stínu pod výstupkem, a zase to tiché posouvání, až vklouzla do síňky. Nahmatala dveře, byly otevřeny. Na prahu pro jistotu zavolala tlumeným hlasem:

„Míšo!"

Ticho, černo. Vstoupila, zašoupla závoru, zakřesala, rozsvítila kahan, přivázala do skoby provaz, utáhla jej, oddělala okenici, spustila provaz oknem dolů, zažehla hrst suchých loučí, kteréž ihned zaplanuly, zamávala jimi ven do tmy. Třikrát zatočila jejich plamenem, třikráte do kola, pak dvakráte jimi trhla do výše a zase rovně v pravo, v levo.

To všecko konala se srdcem prudko bušícím, ale s jistou divou odhodlaností, posílenou také vědomím, že Štefan a Míša jsou na velké síni a že všechny tam drží víno a zdrží a zmámí. Dala znamení, že cesta je volna, že Mihály se může navrátit, že na něj čeká. Jistě již za tmy se vydal z ležení, počítala, a přešel černým oupadem a plazí se do svahu sem, k hradbám, jistě už čeká, číhá, jistě že uviděl znamení.

Sedla na Štefanovo prosté lůžko, shrnula kuklu s hlavy, rozhlédla se klenutou komorou chudou, jež kromě postele, hrubé židle a prostého stolu, na nějž postavila nádobku se slanou vodou, neměla žádného nábytku, naslouchala, dívala se upřeně na provaz v okně, pohne-li se a zase směrem k chodbě nachylovala hlavu. Čekání v nejistotě, v úzkostném napětí bylo čím dále tím tísnivější, úzkostnější a delší. Chvíle se táhly, vlekly, Márii se zdály již

dlouhou, nekonečnou dobou; děsivé myšlenky začaly dorážet, pochyby, obavy, spatřil-li Mihály znamení, dostane-li se nepozorován pod okno, nepřijde-li někdo z chodby, nebude-li chtít do komory, třeba ne Štefan, ale někdo jiný, a třeba i Štefan. A když by Mihály dlouho nepřišel, co pak, co ona –

Šla k oknu, vychýlila se, naslouchala, hleděla dolů po černých hradbách, vzhůru k podsebití nad ní a zase dolů úbočím ve tmách i k uherskému ležení na Ostré hoře. Několik ohňů se tam prordívalo. Rázem uskočila, jak jí připadlo, že se venku na chodbě ozvaly kroky, že se dveře zatřásly. Přiskočila k nim, naslouchala s utajeným dechem, cítíc prudké tepání ve spáncích.

Klam to byl; venku ticho, dveře se nehnuly. Zas usedla, čekala, pozorovala provaz, začala se modlit, rázem však ustala, když pod oknem zachrastělo, jakoby kamení. Připlížila se k oknu, opatrně vyhlédla. Nic. Sluch ji nanovo klamal a za chvíli, za nekonečnou, jak jí připadala, také zrak, když, jak se jí zdálo, provaz se pohnul. Ale když přistoupila, seznala, že ležel nehnutě jako prve. Než pak se opravdu pohnul a prudce zvlnil se na okně. Div že nevykřikla. Stáhnuvši kuklu, naklonila se opatrně ven. V ten okamžik zaplácal někdo na zeď. Černá postava dole.

„Kdo tu?“ zašeptala prudce po maďarsku.

„Biskup.“

Smluvené heslo.

Vydechla z hluboka, radostně odstoupila. Provaz se opět hnul, natáhl se přes okno, tuho se napjal jako zatížený břemenem. A tak zůstal. Mihály se po něm soukal vzhůru. Mária nespouštějíc z provazu očí, slyšela, že venku zachrastělo, jakoby se písek sypal. To jak se Mihály opírá nohama o zeď – Naslouchala chvějíc se vzrušením i radostí a div nevykřikla, když ze tmy nad oknem se vynořila

hlava, ramena. Mihály! Vztáhl ruku, druhou bral za okno, vytáhl se na ně, přehoupl se, stanul v komoře.

„Jsem tu," vydechl.

„Bůh tě pozdrav, ale teď hned odtud, Mihály, odvaž provaz –"

„To ne, jdou za mnou."

„Jezu Kriste! Kdo! Naši?!"

„Čekají dole."

„Co myslíš?"

„Přepadnou hrad." V očích mu zahořelo, snědou, zardělou tváří svitla mu divá radost. „Jdi, velkomožná paní, jdi odtud."

Chtěla se ptát, co zamýšlejí, jak, mnoho-li jich, Mihály však nanovo ji pobídl, že není ani chvilky nazbyt. Chvatně mu pověděla, že je pijatika na velké síni, stáhla kuklu, sáhla po závoře; ale v tom ji pustila, z temna vykřikla, uskočila.

„Někdo jde, Mihály!"

Venku hlasy.

„Štefan!" vydechla Mária.

Mihály vytrhl dlouhý nůž z pochvy.

Dveře mu odpověděly. Někdo po nich sáhl a chtěl je otevřít.

„Míšo, co robíš?" káral těžkým jazykem venku Štefan. „Otevři!"

„Dveře jsou zavřeny," odpovídal Míšův hlas.

„Jak by byly zavřeny?" slyšeli Štefana. „Zavřel jsi, když odcházel's?"

„Ne, a vždyť je nikdy nezavírám," odpovídal Míša. „A kdo by je zavřel?" Míša znovu se pokoušel, rachotě dveřmi.

„Vodu, velkomožná!" poroučel tlumeně Mihály, jenž zrudnuv, drže nůž, nachýlen naslouchal. „Míšovi vodu!"

V tom Štefan venku poroučel:

„Jdi, zavolej kováře nebo někoho. To není jen tak, jdi, běž!"

Mihály trhl, závora prudce odstrčená zavrzla, dveře se otevřely a v tom také temně zas velel Márii:

„Míšovi vodu!“

Míša venku vykřikl, když dveře tak z nenadání povolily a vběhl do komory. Ale jak vstoupil, stanul užaslý a v tom už vykřikl a za tvář se chytl. Něco mu vlítlo do očí, žhavě mu je zalilo. Oheň měl v očích; nic neviděl, jako by oslepl. Ale Štefanův výkřik zaslechl, pak dunivý pád. To zaslechl, ale nespatřil, jak v záři kahanu prou-

dem vystřikla krev ze Štefana, jak Štefan zamával rudými pahýly nad hlavou, jak se zapotácel a svalil, jak Mária v tváři ssinalá vyjeveně na to hleděla, jak se mihla ve dveřích a zmizela.

Byla by odešla, poněvadž ji Mihály vyzval; ale to, co v ten okamžik spatřila, štvalo ji odtud. Proto také nevracela se s tou opatrností, s kterou se do komory prve plížila. Sice hledala jako pudem opět ochranu zdí a černých jejich stínů, chvátala však, běžela. Zaslechla, že cos jí cvaklo u nohou; pustila hrnéček, který nevědouc podržela v ruce. Nedbala, ale v tom se lekla, když někdo ze tmy zavolal: „Stůj! Co běžíš!" Nezůstala, běžela dál a když se dostala na malé nádvoří do temna bedněných schodů, zrovna vletěla do jejich tmy.

Ale tam do někoho vrazila.

„Kdo to?" zvolal nějaký muž těžkým jazykem, pitím zmožený, jenž nejistým krokem proti ní dolů stoupal. Mária ani nehlesnuvši, chtěla kolem prolétnout, vrazila však do někoho, jak rozpřáhl obě paže. Strčila do něho, do prsou jej udeřila vší silou, až se zapotácel. A mohla dále. Muž sklesl a neudržel se a padal po schodech dolů. Hřmotily a muž klel, křičel. Mária, ani se neohlédnuvši, hnala se dál, aby již byla nahoře a ve svém bytu. Nad schody však na ráz stanula jako přikuta. Zahřímalať rána z děla, druhá, třetí. A ne z hradu. Na Ostré hoře spustili. Teď, tu chvíli! Blesklo jí, to že zároveň tam s tím, co Mihály v komoře –

Už zase letěla. Okamžikem ocitla se ve svém obydlí. Sklesla na lavici rozrušena, zprudka oddechujíc. Venku ze tmy bouchání kusů a v to, z blízka, na hradě, ječivý hlas trouby, jedné, druhé. A teď také zvon! Zalkal chvatnými, trhanými údery na poplach.

V ty děsivé zvuky náhlý pokřik, volání, zmatená směs hlasů a zase dunění střelných ran; ale jak naslouchajíc hleděla do tmy, zasvítil

jí pojednou před očima v té tmě rudý krvavý oblouk, proud krve světlem prozářený, rudý, rudý, a nad ním, nad jednookou tváří do týla nachýlenou, zakmitaly se hrozné pahýly rukou. A výkřik Štefanův se jí ozval. A Míša – co Míša – Mihály jej zabije a již zabil – Krev! Krev! Podaří-li se mu, vylezou-li krajané do komory v čas – Přepadnou hrad, do hradu vrazí a z Ostré hory střílejí. Jim na pomoc.

Vyskočila ulekaně. Otevřely se dveře. Katka vstoupila se světlem.

„Velkomožná paní," zvolala užaslá, „kde jsi byla?"

„Nikde!" odbyla ji Mária ostře, ale hned dodala: „Chci jít."

„Kam? Je boží dopuštění."

„Chci se podívat –"

„Ne, probůh ne, velkomožná paní! Uhři začali z nenadání šturm a tak prudce. Po všem hradě vzhůru volají. Tak tam na velké síni bylo veselo, pili, hráli a i křepčit začali –"

„A co –" Zarazila otázku.

„Co, velkomožná paní –"

„Co Míša."

„Musil před chvílí domů, ještě nežli se ten pokřik strhl."

„Proč."

„Pán Štefan chtěl a tak musil s ním."

„Proč pospíchal," zeptala se chvatně, nejistě, temně.

„Snad mu víno vstoupilo do hlavy nebo co, je snad taký divný, jak mně Míša onehdy povídal, to najednou prý, když je všecko nejveselejší, jakoby na něj smutek hodil. Svatá Panno!" pokřižovala se uděšeně. „To jsou rány a –"

„Rozsvěť tu a u postele také."

„Mám-li tě svléknout."

„Ne, půjdu se podívat."

„Ne, nerač choditi, velkomožná paní!“

Mária přísně jí pokynuvši, přistoupila k oknu. Hluk dole se vzmáhal a hučel jako hrnoucí se velká voda. Zář se rozlila z dola, z nádvoří do tmy na horu. Smolnice tam svítily a svazky loučí. Zašlehly tu, zašlehly tam; také v železné krabuši u brány vzplanul smolný oheň.

V tom náhlém a prudkém osvětlení spatřila hemživý roj mužů. Chvatně se scházeli, pobíhali, volali dole v nádvoří a z podsebití, jimiž se kmitala světla a v nich bradaté postavy ve zbroji, se zbraní v ruce. Mária poslala Katku, ať odejde; sama vyběhla do nádvoří. Kolem se přehnal houfec mužů s nahými meči v ruce, všichni směrem dolů k předhradí. Z pokřiků a pobídek vyrozuměla, že tam, na předhradí, pustili Uhři šturm. Tam a v baště, v Štefanově komoře, co tam –

Upírala tam zrak, naslouchala chvějíc se obavou, strachem, nemohouc se dočkati, strhne-li se tam pokřik, vyrazí-li odtud krajané do hradu, podařilo-li se nebo že snad se tam něco přihodilo, že uhodili na překážku, na netušený odpor. Nezdařilo-li se, pak běda Mihálymu i jí – i jí. – Trhla sebou. Od paláce kvapně se blížil sám Aksamit, v helmici na hlavě, s mečem v ruce; s Aksamitem chvátalo několik bratří v plné zbroji a táborský kněz. Pospíchali a všichni mlčky; pojednou však se zastavili.

Mária jim vkročila do cesty, jak se rázem rozhodla, aby si jí povšimli, aby Aksamit viděl, že meškala v tu chvíli u svého bytu.

„Co se děje, kapitáne?“ zvolala maně, bez rozmyšlení, jen aby ji slyšel.

Obrátil po ní svou chmurnou, přísnou tvář a zkrátka, ostře jí odvětil:

„Uhři udeřili na hrad.“ A hnal se dál a ostatní za ním, po Márii

se ani neohlédnuvše. Překmitli se zardělou září, zapadli v temnu pod klenutím brány; a Mária ještě za nimi hleděla nedbajíc hřímání, hlomozu a ryku v prosvitu plápolavých světel. Aksamitovu přísnou, tvrdou tvář měla ještě před očima, jak se na ni nevlídně podíval, když jí tak drsně odpověděl. A kdyby věděl, kdyby –

Nevědouc temně vykřikla. Vyvalilť se stranou, opodál z bašty, ze „Štefanovy" bašty, divoký, válečný křik a s ním hrnuly se temné postavy, šavle nad hlavou, a sekaly do těch, kteří se jim namanuli

do cesty. Uhři! Zdařilo se, Uhři! Už bijí těm loupežníkům do týla.

V Márii zajásalo. Okamžik stála nehnutě, pak chvatně běžela na vyšší místo, aby se přesvědčila a lépe přehlédla vpád svých krajanů. Byli to, byli, po jejich válečném ryku je poznala.

Mária stála v tváři bledá, ale s očima planoucíma, mlčíc; ale když krajanský, vítězný ryk zabouřil také na hoře na baště a v podsebití při ní, vzkřikla v divokém nadšení. V tom z toho pekla rudé záře i šera, z tmavého, zmítajícího se chumle zápasících, z křiku a řevu, z řinčení zbraně vyjekl opodál hlas plný děsu i vzteku:

„Zrada! Uhři jsou na hradě!"

A v to zmatené volání:

„Zpátky! Nahoru, zpátky!" A s ním troubila trouba znamení: „Zpátky!"

Mária viděla, že se obracejí, ale také zahlédla bratříka veliké postavy v železném klobouce, jenž nedbaje znamení a křiku se neobrátil, nýbrž stál a zuřivě mečem se oháněl. To se Márii jen mihlo, neboť když „zrada" vykřikli a „zpátky" volali, jakoby ji bodlo. Otočila se a chvatně běžela do svého obydlí. Hnal ji tam náhlý strach, jenž z toho křiku na ni padl. V ten okamžik se lekla svého díla. Udýchaná vrazila do jizby, jako u vidění, zmámená vším, co viděla, hrůzou zuřivého boje i tím, že se jim povedlo.

Prudce zašoupla závoru, nešla však dál; zůstala u dveří jako na ráz přimrazená pomyšlením, co Mihály, vrátí-li se, bude-li moci nebo zůstane-li tu sama bez něho. Lekla se. Co pak –

V tom někdo prudce zabušil na dveře.

„Velkomožná paní!" křičela Katka vyděšeným hlasem. Ssinalá, všecka od sebe vpadla do pokoje a sklesla Márii u nohou.

„Velkomožná, tam – oh –" vyrážela zajíkavě, trhaně v smrtelné úzkosti, „zrada – velkomož –"

„Jaká zrada!" osopila se Mária.

„Uhři jsou na hradě. Budou mordovat – Kumáni –"

„Kde jsou."

„Už mají baštu a dolní bránu, naši se hrnou nahoru, zavírají bránu. Ah, panno Mária, to nás Uhři zmordují a Kumáni, ti –"

„Neboj se, Katko, nic se ti nestane!" znělo to ne jako útěcha, ale jako ujištění. V ten okamžik, u vědomí, že krajané vítězí, že je i ona vítězkou, řekla to na jisto, ačkoliv se chvěla rozčilením, zaleknutá svým vlastním dílem.

XXXV.

Znova v ten okamžik otřáslo jí pomyšlení, které ji přimrazilo už prve, když přiletěla do svého bytu z bašty po tom hrozném činu: vrátí-li se Mihály, bude-li moci se k ní navrátit, nebo zůstane-li tu ona sama. To pomyšlení ji vyděsilo teď hrozněji nežli prve. Krajané vítězili, ale ona byla mezi jejich nepřáteli rozzuřenými porážkou. V ten okamžik, kdy venku po tmě i v zážezích kmitavých světel a děsivé záře zuřil vražedný boj, kdy slyšela už na blízku divoký křik Husitů, v úděsu si odpověděla, že Mihály nepřijde, že kdyby i chtěl i kdyby nebyl raněn, že by teď už nemohl.

Ona tu sama s těmi – Divoký Aksamit se jí kmitl, jak ji prve tvrdě odbyl. Štefan zavražděn, Míša jistě také – A ten u ní býval, vzpomenou si, a Mihály chodil se Štefanem a i k němu, a víno posílala Štefanovi, mluvívala s ním. Na to vše vzpomenou, nevrátí-li se Mihály. Udrží-li se na hořejším hradě, budou pátrat, zrádce hledat. Jak strašlivě křičeli: „Zrada, zrada!" Jak rozzuřeně by hledali – Tady zůstat, strach smrti a mučení – Mučili by – Aksamit už dříve jí nevěřil.

Třásla se, naslouchala, jestliže snad krajané nevnikli také až sem. V tom by byla spása. Nemohla rozeznat. Vyběhla ven podívat se. Hnal ji strach i pud zachránit se. Letěla k bedněným schodům, nedbajíc Katky, jež zoufale volala: „Velkomožná paní! Velkomožná –“ a za ní běžela, chytajíc se jejího pláště.

Mária vletěla do bedněných schodů. Tam bylo ještě volno a tam, jak jimi dolů seskakovala, se jí zablesklo, je-li ještě otevřena branka, kterou prve sběhla k baště a nechala otevřenu. A již u ní stála. Byla jen přivřena; volno tu z té strany, před brankou a za ní dál, k baště, jsou krajané. Slyšela je tu, jejich křik. Ale v ten okamžik, a vše bylo jen okamžik, od bedněných schodů za ní, jí v zádech pustý hřmot a české pokřiky a český příkaz:

„Je-li branka zavřena! Zavřete branku! Ať sem nevskočí!“ To sám Aksamit! Už se ženou, stihnou ji tu.

V těch místech byla tma, prošlehy světel přeletovaly tu prchavě. Skokem byla ve brance, za brankou. Tam se jí však Katka chytila ve smrtelné křeči; věsíc se na ni, držela ji, nechtíc ji pustit dále.

„Velkomožná, to jsou naši za námi! Slyšíš, naši! Pojď zpátky, to jsou –“

Mária se jí vyškubla divokým rozmachem a vzkřikla ve vzteku:

„Pusť, nebo tě zabiju!“

V tom železná branka za nimi řinčivě bouchla, zapadla.

Márii na ráz opadla hrůza. Už jí nedostanou. V tom ulehčujícím pomyšlení poroučela Katce a hned už mírnějším hlasem, přece však rozhodně, aby šla. Katka strachy už bez vůle poslechla. Daleko však se nedostaly.

Od jakéhosi pilíře temného vyrojil se houfec mužů ve zbrani, z té strany od Štefanovy bašty a hnal se směrem k nim. Jeden z nich nesl planoucí pochodeň. Mária na ně zavolala po maďarsku.

Rozuměli. Maďaři byli a ne Rácové, ne Valaši. Obklopili Márii s Katkou, všichni v šišatých helmicích, bojem rozpáleni.

„Utekly jsme těm Čechům ze zajetí," hlásila Mária.

„Kdo jsi," zostra se ptal vůdce, nedůvěřuje i maje naspěch.

„Maďarka, šlechtična. Jagerský biskup mne zná, zaveďte mne k němu, i pan grof, pan Huňady o mně ví."

„Uvidíme." Vůdce se dále neptal a poručil jednomu z mužů: „Zaveď je dolů." A hnal se s ostatními dál.

„Pojďte," zostra pobídl Máriu i Katku uherský žoldnéř.

Šli podél zdi pod temným podsebitím, sem do hradu otevřeným. Temné postavy žoldnéřů se tam míhaly, kroky tam hřmotily, volání se rozléhalo. Ale to již nebyla bouře, která tam prve zuřila. Tu již dobojováno. Dále však výše, od hořejšího hradu nesl se pustý halas, hřmot, ryk. Tam ještě zuřivý zápas. Památky však prvního boje v těchto místech Mária s Katkou záhy uviděly, zvláště když se blížily k Štefanově baště. Štíty po zemi, oštěpy, šavle i mrtvá těla; o zeď opřeno sedělo nebo leželo několik raněných. Vše v míhavé, nestálé záři, hrozné na pohled.

Katku roztřásl pláč. Plakala strachy a hrůzou. Mária bledá rozčileně hleděla před se, myslíc na Mihála, kde asi je, kdyby jim tak přišel do cesty. Opodál na levo zahlédla houfec mužů ve zbrani. Hlučno, veselo mezi nimi. Stáli u kulaté bašty v ostré záři pochodně zaražené u dveří do „Štefanovy" bašty; Mária odvrátila tvář. Míša se jí mihl, jak se chytl za tvář, když mu vychrstla slanou vodu do očí, Štefanovy hrozné pahýly zarudlé, jak jimi zatřepal nad hlavou a krev, krve proud rudě vyzářený. Tam jsou oba – Míša také, jistě, zabitý.

„Velkomožná," vyrazila vedle ní Katka v pláči vzlykavým hlasem, „Jezusa Krista – tady bašta – tady pán Štefan a Míša – ach běda –"

„Mlč!" poroučela Mária, zrychlujíc krok. Záhy však, ale již za baštou, musili zarazit, neboť jim do cesty vkročili dva osmahlí žoldnéři visutých, černých knírů, odnášející raněného, jenž byl zsinalý, jako mrtvý. Vedle nich kráčel druhý raněný. Ucho měl useknuto; z pahýlu ušního boltce celého krví zbroceného lila se mu krev po krku, po rameni i prsou a v tváři byl jí všechen zamazán. Mária přivřela oči, Katka zastřela dlaněma tvář.

„Semhle!" poroučel průvodce žoldnéř. „Tady!" Vedl je dál, až

se zastavil u jednoho přístavku při zdi dolního hradu. Jako ovce za bouře tlačil se tam na zemi a k sobě tiskl houfec žen a dětí; byly to vojačky zajaté na dolním hradu.

„Tady počkej!" kázal žoldnéř, ukazuje na přístavek a v tom se jim ztratil. Mária sklesla na jeden z kamenů, jež střelbou ze zdi vyraženy, ležely tu rozmetány. Katka se schoulila vedle na zemi, tisknouc tvář do panina pláště, aby nemusila hledět, jak volnou prostorou před nimi tmavé postavy mužů zmateně pobíhaly se zbraní v ruce nebo s plápolavou pochodní, jak v jejím světle ležela na zemi těla mužů mrtvých nebo raněných.

O hořejší hrad zápasili Uhři posledním, nejprudším bojem. Hřmot a křik odtud se rozléval a bouřil do nočního šera; světla se tam třásla a míhala a co chvíli vyrážely děsivé signály trub.

Pojednou jako když zahřmí. Střelná rána. Katka zděšeně sebou škubla, vyjekla. Vystřelili druhou ránu, třetí; na novo rudě zablesklo, dým se vyvalil světly rudě vyzářený. S hořejšího hradu spustili střelbu, a v útočících náhlý zmatek. Máriu bodlo, když postřehla, jak divoký příboj krajanů se náhle zarazil, viklal, protrhl se, jak odražen se tísní, ustupuje. Trouby třepetavě dávaly znamení, hřmot, křik se blížil, jednotlivci už běželi dolů úprkem, za nimi celé, tmavé houfce.

Mária ztrnule hledíc na divoký ústup, zachvěla se pomyšlením, že Husité vyrazí za ním. Ale nestalo se tak. Útok odrazili, ven se však už neodvážili. Boj poutichl, než i ostatek noci byl hrozný. Konce neměla. Mária myslila na Mihála, přijde-li, je-li živ a že ji tak nechal. V tom zmatku a chumelení nemohla se k nikomu hlásit, nikoho požádat o ochranu. Ani z místa hnouti se nebylo možná.

Všecka již vysílena, chvěla se zimou. Jako v hrozném vidění hleděla na hemžení se žoldnéřů, jejichž postavy v studeném, pod-

zimním rozbřesku jasněly, jak odklízejí raněné, jak se hlučně rozcházejí dobytým hradem osadit bašty a brány; upírala vyjevené zraky na hořejší hrad, hrozivě se protmívající do ranního šera.

„Konec, konec!“ se jí ozvalo. „Tam už nemůžeš, je rozhodnuto.“ Co tam usoudí, uvažovala, až zítra seznají, že jí tam není. A Talafús až uslyší – Srdce se jí sevřelo. Už ho neuvidí, nebude moci k němu. Schoulila se, hlavu opřela o ruce na kolenou položené.

Vedle u zajatých vojaček ozval se známý hlas. Mária se lekla, hlavu vztyčila; Katka vykřikla, prudce vstala a začala v strachu i v radosti jako tonoucí volati Mihála. Šel k nim chvatně. Mária hleděla mu vstříc v náhlém uvolnění i zaleknutí. Okrvavený Štefan i ten jeho hoch jí zatanuli.

„Velkomožná paní!“ radostně zvolal Mihály, jenž měl levou ruku zavázanou. „Tys tu! Chvála bohu!“

Mária neodpověděla; za to Katka spustila, ach že je on, Mihály, také v zajetí a jak se dostal sem, a ony, jaj bože, co zkusily, jaké hrůzy a co se s nimi stane, co bude, přijdou-li na ně Kumáni.

„Neboj se, Katko, již se nic nestane,“ těšil Mihály.

„Opatrně před ní mluv!“ poroučela Mária po maďarsku. „To děvče ať myslí, že jsme zajati, také ty.“

„Vím, velkomožná. Ale tady nemůžete býti. Zavedu vás do ležení.“

„Ty sám?“

„Zařídím to, velkomožná paní.“ A po slovensku řekl, že se jde ohlédnout po nějakém přístřešku pro ně. Vrátil se za chvíli, usedl k nim, povzdechuje, že marně hledal.

Mluvil s Katkou, poslouchal její stesk a strachy, maně se pak obrátil po Márii, když Katka pojednou si vzpomenuvši, vyjekla, ach Jezu Krista, co se stalo, že paní velkomožná nechala všecko

nahoře na hradě, prsteny, šperky, všecko, a ten krásný řetěz z ryzího zlata se zlatými penězi a těch šatů a všecko vinutí, ach, že neodnesla nic, nežli co má na sobě, a ona, bědná, také, že tam všecko má, ach, tu novou partu i tu sukni krásnou, kterouž jí velkomožná paní darovala, to že všecko pryč, pryč. Zalomila rukama, dala se do pláče.

„Všecko jsi tam, velkomožná paní, nechala?" zeptal se Mihály po maďarsku.

„Všecko," odvětila mu temně, nepohlédnuvši na něj. Ubledlá její tvář zůstala obrácena k hořejšímu hradu.

„To ti loupežníci tam nahoře budou myslit, až na tvé šperky a na všecko padnou, žes neprchla, žes v tom zmatku se dostala do zajetí."

V tom předstoupil k nim ozbrojený Uher, nějaký kapitán (Mihály jej prve vyhledal) a ten je přísně vyzval, aby šli s ním. Katka novým leknutím zapomněla na pláč a chvějíc se, vstala.

Rozednilo se. Uher je vyvedl první branou, otevřenou, plnou žoldnéřů, divokých Ráců po zuby ozbrojených na cestu dolů do Podhradí a do ležení, nad nímž se probělávala ranní mlha. Mária, hned jak vstala, stáhla kuklu přes hlavu. S cesty na dol se vinoucí, na které potkávali uherské žoldnéře pěší i jízdné, všechny vesele pokřikující, plaše se ohlédla po hořejším hradě. Na hradbách se černalo bradatými obránci. Nikoho však nerozeznala. Mihály kráčel před ní; prve se ho lekla a i teď nemohla jej oslovit. Temný odpor i strach jí poutaly slovo, ačkoliv se jí na rtech chvělo, co Štefan, co ten jeho chlapec, Míša – Jako chmurné stíny šli mezi ní a Mihálem; jejich osud tížil jí duši těžkým břemenem.

Vytrhla se však a pozapomněla, když vcházeli do ruchu a hemžení táborového, jež bylo neobyčejné v tak ranní chvíli, když se ze

všech stran ozývala její mateřština a když viděla radost z vítězství.

V tom novém vzrušení zapomněla na tělesnou únavu. Ale když vstoupila do stanu a zahlédla v něm lože, hned na ně usedla. Katka také již nevydržela na nohou. Sklesla vedle na zemi slamou vystlanou.

Na chvíli zůstaly samy, neboť Mihály odešel, aby sehnal vína na posilněnou. Mária naslouchala hukotu a směsi hlasů a zvuku z vřavy táborové, jež zatopovala jejich stan. Necítila v ní nic tíživého, úzkostného a tolik protivného jako tenkráte, když ji Bodorovský poprvé zavedl do bratřického ležení a pak když ji prodal, když jela na voze skoro ustavičně s dýkou v ruce, když tak čekala hrozného, ošklivého Poberu, když se musila přetvařovat, aby si mohla připravit útěk, když musila i do Poberova stanu.

Tady v tom hluku jistota; a byla zase mezi svými. Oddechla si v blaživém ulehčení a uspokojení. V tom dojmu i Katku politovala. Promluvila na ni těšivě, ať mlčí, ať nevzdychá a nebojí se, jen když živy vyvázly, a tu škodu, čeho pozbyla, to že jí všecko nahradí.

Přišel Mihály, nesa víno i chléb; ale jen to položil, už opět pryč kvapil, že opatří ještě jiné jídlo.

„A vodu, nejdříve vodu," žádala Mária.

Teprve za drahnou chvíli se vrátil se džbánem vody; všechen vesele neklidný hned oznamoval, že pojede panstvo na dobytý hrad, chce-li je velkomožná paní vidět, že už pojedou, tady blízko, okolo nich, nejvyšší vojska, pan gróf bystřický, mladý Huňád a panstvo jeho. V tom trouba zahlaholila.

„Už jedou!"

Mária rychle vstala a stáhnuvši kuklu přes čelo postavila se za Mihálym v porozhrnutém vchodu stanovém, pokynuvši Katce,

aby zůstala. Bylo jiskrné, podzimní ráno. V něm jasně viděli na rušné sousedství plátěných stanů i dále na různé baráky kryté prkny, slamou, rákosím; viděli na hemžení mezi nimi, na žoldnéře, koně, na dýmy dál z ohňů pod kotly vystupující, do ulice v pravo, kam se všichni obraceli a kam také Mihály ukazoval.

Houfec jezdců tudy se k nim blížil, bradatí Kumáni v šišatých helmicích, jež nezcela zakrývaly jejich oholené hlavy, v brněných košilích, křivé šavle po boku, luky na plecech, chlupaté, široké touly plné šípů při sedle po levé ruce.

„To je stráž pana nejvyššího," vysvětloval Mihály. „A teď, hned za nimi, tady ten prostřed v těch plavých, dlouhých vlasech, v tom krásném šišáku, to je nejvyšší, mladý pan Huňády, a ten na pravo od něho, ten sivý, hubený, jeho strýc, pan Szilágyi."

„A ten mladý na levo."

„Zapolya Emerich."

„A biskup, jagerský biskup je-li tu také," chvatně se ptala Mária, „je-li mezi nimi?"

„Je, je, hned za panem Zápolyou."

„Ten ve zbroji, na černém koni?!"

„Ten, ten!"

Jagerský biskup jel v brnění, v plátech, vyzbrojený rytíř, válečník jako všichni kolem něho a za ním. Mária byla by.ho nepoznala jak se v té brni změnil a jak mu helmice kryla větší část tváře. To on, ten chorý muž, jak jej poprvé shlédla na Rychnavě ve věži ve vězení. Zrak jí na něm uvázl a zase na mladém, krásném Huňádovi; hleděla za nimi, až přejeli, pak za ostatními, jak je Mihály jmenoval, ač jen některé, které znal, za mladým Blažejem Magyárem, za sivými hrdiny, Rozgoněm Ladislavem a Bathorym Jiřím, jak jeli, skvostná družina, všichni ve zbroji, drahé šavle u blýsknavých pasů, v drahých sedlech barevnou koží i sametem potažených, rudých, žlutých, modrých, zlatými hřeby pobitých, všichni na krásných koních, hnědých, bílých, vraných i grošovatých, jejichž uzdy, střapce i šalangy se na ranním slunci třpytily a pestřily kovovými ozdobami a živými, tvrdými barvami. Za magnáty zase houfec Kumánů.

Všude cestou, od stanů, před nimi, mezi nimi shluk žoldnéřů, všude ryčně pozdravovali nejvyššího velitele i jeho družinu. Máriu přešla ochablost a tíseň. Pohled na mocné, vznešené krajany jí mysl

povznesl. V očích se jí zjasnilo vědomím, že i ona může slavit vítězství. Zdali na ni vzpomněli – Jeli kolem, biskup, a nevěděl, že tu je. Až uslyší, že tu je, promluví s ní a poví snad i nejvyššímu – V tu chvíli nevyvstal jí Štefanův stín; ale také na svou pomstu nevzpomněla, že pracujíc proti těm českým kacířům loupežníkům, chtěla nejen sloužit svaté církvi, ale také mstíti smrt Imrichovu.

Když vstoupila zase do stanu, ležela Katka na zemi a tvrdě spala. Mihály se optal po maďarsku, poroučí-li něco velkomožná.

„Bud opatrný k vůli té dívce tu. Ať pořád myslí, že jsme zajati, i ty. Proto nesmíš tak volně chodit."

„Vím, velkomožná paní. Zajdu teď k Lászlovi, dosud jsem k němu nemohl. Ten ti bude teď sloužit."

„A ty?"

„U pana biskupa; a někdy se s dovolením ukážu."

Když Mihály odešel, sklesla Mária na lože. Tělo bolelo, mrazilo ji, následky studené noci probděné v takových hrůzách uhodily. Zahalila se do pláště, zavřela oči. Na smrt unavena usnula hned a spala tvrdě a dlouho.

XXXVI.

Když se probudila, Katka ještě spala. Mária se na ni zadívala. Proč ji brala, připadalo jí, že jí bude překážet, i na škodu že by jí mohla být. Tady v ležení ne, ale kdyby – V ten okamžik se Márii ujasnilo, co měla jako v temnu duše, neuvědoměle, že nepřišla sem mezi krajany na vždycky, že má ještě cestu jinam. Stesk po Talafúsovi ji ovanul, teskno i touha uvidět jej, promluvit s ním, zvědět, jak mu je, leží-li ještě.

Co řekne, až uslyší, že padl Spišský hrad do rukou uherských. A jak bude dál – Dobudou-li krajané i ostatku, zhynou-li tam ti

loupežníci, Aksamit, a mohla-li by se vrátit k Talafúsovi. Uvažovala, přemítala. To, že se dostala mezi Uhry, nebylo by nic divného. Aksamit a jiní viděli ji za prvního útoku, musil by dosvědčit a pak v tom zmatku. I dost vojaček dostalo se do zajetí, jak viděla. Ale jen ona sama by se mohla vrátit. O Mihálym by pak nesměla vědět. Katka však jej tu viděla. Ta překáží. Ale věří, že je v zajetí. A Štefan, Míša – Jistě oba zahynuli, od těch nic nezvědí. Ale že právě jejich baštou, a že Mihály tam býval, a ona – Oh, nebezpečno by bylo se vrátit, vždyť Aksamit jí nevěřil a Žáček ví o Lászlovi a ví, že Mihály s ním vyjednával.

Mária se toho lekla. Jistě by jí nevěřili, uhodili by na ni. Není možná mezi ně, leda jen k Talafúsovi; uvěřil by snad, kdyby přišla. Ale Mihály nesmí už ani tu u ní zůstat, Katka musí zůstat v domnění, že je v zajetí a nesmí také vidět, až s ní budou mluvit biskup a páni snad – Jak slavně vjížděli na hrad. Jak na to asi hleděl Aksamit s horního hradu, a všichni, a ta pyšná Češka, Aksamitova žena! Ta kdyby věděla, kdyby věděla! Jak tam teď je mezi těmi loupežníky husitskými. A jak v baště – Myšlenky vázly, oči se jí šířily a již neviděly Katku; do prázdna hleděly.

Přišel Lászlo, jejž svým slovem předloni vyprostila na Muráni hradu ze zajetí, z vězení, z otrocké služby a jenž jí byl za to věrně oddán jako Mihály a nenáviděl tak jako on Husitů. Mária ho ani hned nepoznala, neboť již dlouhý čas s ním nemluvila. Přihlásil se, že přichází na místo Mihála, že všecko milerád vykoná.

„Kde je Mihály."

„Je v mém staně."

„Někdy bude snad nutno na něco se ho zeptat. Ale nerada bych tu před touto dívkou. Kdybych mohla dostat stan, aby byl oddělený, aby to děvče pořád se mnou nebylo."

„Rozumím, velkomožná paní. Stane se po tvé vůli. Pan biskup mně uložil –“

„Už o mně ví!“

„Oznámil jsem mu, žes tu, když přijel s pány s hradu.“

„Co říkal?“

„Byl tomu velmi povděčen a hned mně uložil, ať se o tebe starám, ať všecko učiním, jak si budeš přát, a že by také rád s tebou promluvil.“

„Dnes!“ Mária se lekla. „Takhle! Nejsem připravena.“

„Pan biskup ví od Mihála, jak jsi se s hradu dostala, že vše ti tam ostalo. Usmál se a řekl: ‚Do Levoče není tak daleko a tam bude možná co nutno opatřit.‘ Ale pan biskup sám ti zítra poví.“

„Zítra!“ opakovala Mária neklidněji, potěšena péčí a pozorností biskupovou. „Ale Mihály, přece by snad mohl ještě dnes na chvíli, ráda bych se ho ještě zeptala. Ať nějak vymluví –“

„Pošlu ho sem, velkomožná paní. A ten stan bude už zítra.“

Mihály pak vstoupil odpoledne, když se připozdívalo; v stanu se již soumrak ukládal. Před Katkou toužil po slovensku, jakou má těžkou robotu, tady že zle, sem že nemůže a nebude smět, že jen na chvíli uskočil.

„Jsou-li také ještě jiní z našich v zajetí?“ zeptala se Katka dychtivě. „A co pán Štefan asi, a Míša, víš-li něco. Ach, pán Štefan ubohý, co ten, taký mrzák a když Uhři –“

„Snad se dostal na hořejší hrad,“ vpadl Mihály rychle, „a Míša také, o zajatých nevím, neviděl jsem, jen ty vojačky.“

„Co s nimi bude?“

„No, staré zase vyženou,“ Mihály se ušklíbl, „a mladé, sličné si tu rozeberou, ty si nechají uherští žoldnéři.“

Katka leknutím z temna vykřikla.

„Ty se neboj," chlácholil hned Mihály, „ty jsi s velkomožnou paní, tobě se nic nestane, ty s ní zůstaneš."

„A velkomožná paní?" zeptala se Katka prostoduše, s upřímným účastenstvím.

„Musí počkat, až ji pan kapitán, pán Talafús vyplatí ze zajetí."

Katka si spokojeně oddechla. Mária se zasmušila a hned se optala po maďarsku, není-li opravdu žádných zajatých.

„Není, velkomožná paní. Naši všechno porubali."

„Nevíš-li, kdo padl, zdali některý z kapitánů?"

„Neslyšel jsem, ale to povídali, že ten ďábel Aksamit i ten puškař, kapitán Matěj se dostali na horní hrad. Ty dva měli zabít. Ale –" Mihály se ušklíbl, „jejich pušky jim už nepomohou. Až najdeme truby, až je rozkopáme –"

„Ah!" Márii zasvítilo v očích. „Tedy nebudou dlouho."

„Ne, jistě ne."

„Lászlo ti řekl stran tebe."

„Řekl, budu opatrný, velkomožná paní." A po slovensku dodal: „Už musím jít, aby mne nezbili. Už tak hned nepřijdu, nebudu moci."

Šel, u samého však vchodu stanul, jak jej Mária pojednou zavolala. Vstala z lože a šla za ním, aby se zeptala na to, proč jej vlastně dala zavolat a co do té chvíle nemohla vyříci.

„Mihály," mluvila maďarsky a tišeji, temně, „ještě to –" odmlčela se. „Jak v baště –"

„Viděla, velkomožná."

„Vím, o něm vím, ale –" oči jí neklidně zamžikaly, „ten chlapec –"

„Také," přisvědčil Mihály chmurně. „Nebylo jinak možná, byl by křičel."

„Ostali tam?"

„Ostali, ale dnes už je jistě odklidili a zahrabali."

„Jdi, jdi!" poroučela Mária rychle a ostře. Sama chvátala do pozadí stanu. Usedla na lože, do země se zahleděla, nedbajíc Katky, jež udivená na ni hleděla, litujíc ji v domnění, že to zajetí velkomožnou tak kormoutí a žasla víc, když Mária pojednou začala stanem přecházet jako v kleci; pak se jí až lekla, když z nenadání před ní, před Katkou, stanula bledší v tom příšeří stanu a ve tmě havraních vlasů a neklidně, jako by ustrašená ji vyzývala:

„Modli se, Katko, pojď se modlit. Klekni vedle mne, tu, modli se, říkej modlitbu, říkej nahlas." –

Ráno však uviděla Katka svou paní zase klidnou, pyšně klidnou. Dala si sloužit a ostře jí poroučela. Ve stanu dlouho nezůstaly; ještě před polednem se odstěhovaly, to jest Lászlo je zavedl opodál do většího stanu, jenž měl dvojí oddělení. Přední, menší, bylo Katčino. Odtud pak odpoledne Katka zahlédla, jak paní odchází s tím novým služebníkem. Dívajíc se za nimi, pomyslila si, že takového zajetí jiné zajisté nemají, ty vojačky chudé, ach ty – to že jen paní kapitánová, když Uhři se mohou nadíti, že ji pán Talafús vyplatí zlatem.

Mária se ubírala k jagerskému biskupu a neméně vzrušena nežli tenkráte na Rychnavě. Tenkráte stoupala příkrými, úzkými schody, točícími se v tlusté zdi vysoko do věže, kolem níž mrazivě vítr pohvizdoval; teď kráčela volně, rovnou, ležením k jeho stanu. Byl velký a vzhledný, stráž u něho stála a sluha a Mihály v předním oddělení, jakoby v předsíni, a uvnitř – Koberce na zemi, lože pohodlné, stůl, stolice i klekátko s obrázkem Panny Marie na zlaté půdě nad ním.

A biskup sám!

Ten, kterého viděla jednou v Budíně na hradě v kostele v zářícím ornátě, v infuli, v plné slávě, toho uviděla na Rychnavě v chudém plášti přes ramena na chudém loži přichouleného, v tváři přižloutlého, patrně chorobného, a teď tu ve staně – Včera se jí na koni mihl v plném brnění a v tom ho nepoznala. Teď na první pohled. Ale jak změněný! Ne biskup, ale vznešený, světský pán, mladý pán, hubené, drobné postavy v úzkých nohavicích, v červených střevících po kotníky vysokých, v květované, aksamitové sukni a v šubě s drahou kožešinou, svěží, hladký v tváři.

Hnědé, trnkové oči pod černým, hustým obočím se mu zaleskly, když Mária vstoupila. Také jemu zůstal její obraz v paměti živý a jasný, jak jej tenkráte na Rychnavě ve vězení překvapila, oslnila svým zjevem. Nezapomněl, jak před ním sklesla a sklonila hlavu krásných, černých vlasů, jak z jejich temna dráždivě se prokmitoval její bělostný týl, a jak, když po druhé k němu přišla, oznámit mu, že je na svobodě (tenkráte v kožíšku, v černém závoji, krásná, vznešená jako nějaká magnátová), když mu ruku políbila, jak se nemohl udržet a vložil pravici na její husté, havraní vlasy, jak ruku s rozkoší přitiskl do hebce pružné a vonné nádhery vlasů, spoutané v bohatých pletencích. A teď – Nezměnila se.

Tenkráte na Rychnavě chtěl jí vstříc jíti dojat a z vděčnosti; teď jako dvorný rytíř zvábený nádhernou její krásou, jímavější ještě nádechem unylosti a tichým utrpením, pokročil jí naproti, přičiňuje se bezděky, aby co nejméně bylo znáti, že kulhá. Mária vstupujíc myslila, že mu jako na Rychnavě políbí ruku; překvapena však, zaražena tím světským zjevem, stanula a zapomněla tak učinit. Sám jí ruku podal.

„Zase ti děkuju, paní, jako na Rychnavě.“ Mluvil srdečným hlasem. „Tenkráte jsem ti děkoval především za sebe, za tvou

krajanskou lásku a pomoc, za všecko, co jsi pro mne učinila. Teď ti děkuju za všecky, za svatou církev. Velkou službu jsi nám prokázala. Usedni, paní, usedni."

Usedl proti ní a vřele pokračoval:

„Jsme ti velmi povinni. Zkusilas mnoho, snad více nežli si myslím. Jsme ti a budeme ti vděčni. Vynasnažíme se všecko ti nahraditi. Řekni jen, promluv, co nejdříve učinit, čeho ti tu bude třeba, řekni jen Lászlovi, a všecko, všecko ti opatří. A na mne se obrať vždy se vší důvěrou."

„Děkuju, milosti, ale především prosím, aby mé jméno zůstalo v tajnosti a pak," hlas se jí zachvěl, „kněze prosím. Ráda bych se

zpovídala a na mši svatou šla. Už tak dávno jsem nebyla v kostele.“ Sklopila hlavu.

Biskup vstal a rychle k ní přistoupil.

„Stane se, jistě se stane, jak žádáš. A jsi pravá, věrná křesťanka. Jak rád slyším tvé přání. Milostivý bůh nejen odpustí, ale i odplatí. Bojovala jsi proti kacířům, statečná jsi byla, i život jsi v oběť dala. Jistě i život. Toho ti také nezapomeneme.“

Takové uznání ji dojalo a v té útěše slyšela zas biskupa; maně se sklonila, aby mu políbila ruku.

Umlkl; trnkové oči ulpěly mu na krásné její hlavě, na bělostném týle, na ladných ramenou. Stržen vložil jí jemně své dlaně na spánky, hlavu jí pozvedl, do hlubokých očí jí pohlédl zrakem jako rozžehnutým. Ale hned se opanoval a vážně dodal:

„Zítra, chceš-li, ke správě boží, v kapli pana nejvyššího; jeho kaplan tě vyzpovídá a mši svatou odslouží.“

V předsíni hlasy.

Biskup odstoupiv, obrátil se ke vchodu. Mladý bán, bystřický hrabě, nejvyšší vojska, Ladislav Huňády vstoupil a s ním jeho sivý strýc Szilágyi. Biskup šel jim vstříc a vítal je. Mária, jíž v ten okamžik se líce pozardělo náhlým ruměncem, neboť poznala nejvyššího po krásných, dlouhých plavých vlasech, vstala a hluboko se uklonila.

„Již vím, nehlas, pane biskupe,“ zvolal jařc Huňady. „Toť ta paní! Vítej!“

Byl překvapen její krásou; také klidné, vážné oči sivého Szilágia se pohnuly a obočí se vzpjalo. I on tak jako synovec Márii s uznáním poděkoval, ale hned se také začal vyptávati na hrad, ačkoliv už před tím Mihála zevrubně vyslechl; zejména na kapitány se ptal, kteří tam jsou, a jmenoval i Talafúsa, ten že tam snad není, jak slyšel.

„Ne, není," přisvědčila Mária plaše a začala zase, aby zamluvila, o Aksamitovi, o jeho ženě a rodině.

„Toho tak ještě dostat!" zvolal mladý Huňad s významným úsměvem.

„Však ještě neuletěl," vesele přidal biskup, „máme ho v hrsti."

Mária vycházela z biskupova stanu radostně vzrušena milostivostí a uznáním nejvyšších uherského vojska i biskupovým. Zmínka o Talafúsovi překmitla v tu chvíli jako chvatný stín dýmu v oslňující záři.

Nazejtří ráno zarosily se jí oči pohnutím, když vstoupila do bánovy kaple ve stanu a zahlédla zase po tak dlouhé době oltář, archu, obraz Matky Boží na zlaté půdě, s obrazy svatých v pravo, v levo, a hořící svíce na oltáři. Sklesla na kolena a po kolenou pak lezla k šedivému knězi, jenž přišel a usedl na sedátku vedle oltáře, aby ji vyzpovídal. Vyznávala se mu tichým, chvějícím se hlasem, že žila mezi kacíři, mezi těmi českými loupežníky. Řeč jí vázla, umlkala, s povzdechem opět začala a zase, že dobrovolně žila mezi českými kacíři. Talafúsova jména však nevyslovila; nemohla –

Sivý kaplan, dobře zpravený, se nevyptával, nenaléhal otázkami, nerozrýval, ale těšil tak jako biskup a dal rozhřešení a požehnání. Mária pak odstoupila od oltáře po přijímání ve smírném uvolnění v duši. Ale jen pak vkročila do svého stanu, jako když mračna zase pohltí na okamžik vysvítivší sluníčko; zase dolehla temná tíseň, kterouž v duši stále cítila. Bránila se jí, schválně myslila na oltář ve stanu, na kněze, ale v tom si připomněla, že mu Talafúsa nejmenovala ve své zpovědi, že nemohla, jakoby jí už hříchem nebylo, že s ním žila. Svědomí uhlodlo, ale zmlklo v teskotě i v strachu, uvidí-li ještě Talafúsa.

Talafús vytrhl se v noci ze spaní. Temný hluk z nádvoří jej probudil. Že někdo přijel, hádal, snad hlídky vrátivší se ze strahování a z poslechů. Hluk se pak utišil, za drahnou však chvíli uslyšel Talafús na chodbě kroky a hlasy. Dveře se prudko otevřely. Bratr Radkovec vstoupil a s ním nějaký selský chlap v kožíšku.

„Spíš-li, bratře Jene?"

„Co se děje?" Talafús usedl na loži.

„Zle se mele, bratře, zle."

„Kdo je s tebou?"

„Já, Žáček."

„Ty! Odkud jdeš, ze Spiše?"

„Od Spiše, pane kapitáne, z uherského ležení."

„Na hradě nebyl's?"

„Nebyl, a již se tam nedostanu."

V tom se Chujava probudil a vyjeveně naslouchal.

„Uhři stekli Spišský hrad," vysvětloval temně a zlostně Radkovec.

„V hrdlo lžeš!" vykřikl Talafús. Chujava se zrovna vymrštil.

„Již je tak, bratře," Radkovec přistoupil k loži.

„Tak to jen zradou," vyhrkl Talafús.

„Zradou, tak. Dolejší hrad je v moci těch Uhřat potvorných. Bratři se zavřeli na hořejším hradě."

„Ale jak, jen jak – Žáčku, je-li pravda?"

„Je, pane kapitáne, viděl jsem na vlastní oči."

„A kdy?"

„Včera v noci. Včera v noci začali Uhři střílet, pak pustili šturm na dolejší hrad, až ke zdi se dodrali, ale naši by je byli odbili,

ó jistě, ale v tom vrazili jiní Uhři z boku přímo do hradu. Do bašty na východní straně se dostali, tajně tam vlezli, s pomocí z hradu samého –"

Talafús strašlivě zaklel, Chujava roztáhl prudce paže.

„Z hradu, z hradu!" opakoval Talafús v ustrnutí, jakoby nebylo možná.

„Jistě z hradu, pane kapitáne, provaz jim spustili, houf se jich dostal do bašty v tom hřmotu, když opodál odbíjeli naši šturm. A pak tu baštu osadili i podsebití, hrozný pokřik strhli a do hradu vyrazili našim v hřbet a v bok, křičeli a troubili, hrozný zmatek splodili a v tom zmatku ztepali naše u dolejší brány a odtud je sehnali, a pomohli tak Uhrům venku před hradbou; ti pak snadno vskočili do hradu."

„Kdes ty byl! Na hradě –"

„Ne, dole v uherském ležení, odtud jsem se díval na šturm a boj. Jinak jsem nemohl nic, jen se dívat. Přišel jsem už pozdě. Když jsem uhodil na stopu, když jsem měl už jistotu a chtěl jsem bratří na hradě varovat, pustili Uhři té noci z nenadání šturm; a podařilo se jim, zrada pomohla."

„Co nazejtří po šturmu."

„Zůstal jsem v ležení až do poledne. Tam bylo radostí a plesání mezi Uhry. V poledne jsem se vytratil, poněvadž začínalo být dusno, pro mne nejisto a musil jsem také k vám, abyste v čas zvěděli."

„Co naši, neslyšel jsi, mnoho-li je zbitých."

„Už jsem se také ptal," vpadl Radkovec.

„To nevím nic," odpovídal Žáček, „sám jsem na hrad nemohl, nebylo možná. Jmen jsem neslyšel žádných, ale Uhři v tom svém plesání žvátorně se hrubě chlubili, že bratřím pustili žilou, co jich pošavlovali."

„Zjímaných bratří nemají."

„Ani jediného. Uhři nikoho neživili a naši se nedávali. To jsem slyšel, to Uhři vykřikovali a kleli, že se bratři bránili jako šelmy."

„Ale hořejší hrad je zachován."

„Je, bratři se tam zavřeli, budou se bránit dál."

Za těchto Žáčkových slov překmitlo Talafúsovi, a tam že teď Mária, tam teď, ale nahlas řekl, upíraje oči na Radkovce: „Uhři budou pilně dobývati hradu. Musíme úprkem pomoc šikovat. Kdyby mohl Zelenka s chvátáním se obrátit –"

„Nebude hned moci, Uhři jej tam v poli dosud drží," Radkovec mluvil hledě zasmušile do země. „A nežli Komorovští a ostatní bratři přichvátají, uplyne drahně času a zatím – Jsme roztrženi, té chvíle Uhrů k utíkání neobrátíme."

„Bratr Aksamit a všichni na Spiši vydrží, hanby sobě neučiní," těšil sám sebe Talafús.

„Leda že by se brannou rukou vytepal –"

„Ne, ne, hradu musíme uhájit," horlil Talafús prudčeji v temném dojmu, že není bez viny. „Bratr Matěj obrátí děla na dolejší hrad, toho budou teď naši sami dobývat. Uhři se již o šturm nepokusí, vzali by velkou škodu na svém lidu."

„A zrádce už jim bohdá nebude pomáhat."

„Pekelná zrada!" Talafús zaskřípal zuby. „Kdo ji spáchal! Kdo! Ty víš!" Talafús se obořil na Žáčka. „Teď povíš! Mluv!"

„Povím všecko, co jsem viděl a zvěděl." Žáček vypravoval o své cestě odtud z Březovic ke Spišskému zámku, o své službě u Boronkaye, o tom, jak se dostal ke stanu jagerského biskupa, jak tam vešli biskup se strýcem mladého Huňada, za nimi pak dva Uhři, jeden z nich Mihály, paní Márie služebník.

„Mihály!" zkřikl Talafús a vychýliv se prudce z lože, hleděl

vyvalenýma očima na posla. Stín strašlivého podezření v něm vyvstal. Okamžik mlčel, pak se zprudka zeptal, kdo byl ten druhý Uher.

Žáček pověděl o Lászlovi, co o něm věděl a co dosud tajil, že docházel za Mihálem, jak jej on, Žáček, pozoroval i šlakoval, že by mu Mařík dosvědčil, žel, že ho tu není.

„Ale nikdy ani slovem se neozval."

„Nemohl, pane kapitáne, tak jako já. Nebylo svědectví, nebylo žádné jistoty. A také by se bylo zdálo, pane kapitáne, a v tom byla ta největší nesnáz –" Odmlčel se.

„Jaká!"

„Že chci ještě někoho jiného očernit."

Talafús si vzpomněl, že Žáček odcházeje odtud z Březovic mu nadhodil, že zrádcova stopa vede na hrad. Tenkrát ani nepotušil, teď na tu stopu padlo náhlé jasno i jemu samému; měl z toho v duchu náhlý zmatek, z toho netušeného, hrozného podezření a již také obvinění. Popudilo jej to, chytal jej vztek na Žáčka i pro tu ošklivou zprávu, čeho se odvažuje i pro zahanbení, kteréž se na něj valilo. Než v tom pobouření nezapomněl, že tu Radkovec, a on že je hejtmanem bratrstva. Tvrdě poroučel, jakoby běželo o lapeného cizího špehýře a zrádce:

„Mluv, Žáčku, všecko pověz, co víš, co myslíš!"

„Pověz!" poroučel také Radkovec chmurně a přísně. „Zrádce ať je kárán, ať je kdokoliv!"

„Ať je kdokoliv!" opakoval Talafús a stiskl rty.

Chujava, jenž zatím usedl, ani nehlesl úžasem a teď i dychtivostí.

Žáček pomžikoval očima s Radkovce na Talafúsa, jenž maje raněnou nohu nataženu, seděl opřen o pelest. Lekal se strašné

pravdy, že jej uhodí, zmožen zlým tušením, že i on v tom je, že byl ohavně klamán, že jeho vinou dostalo bratrstvo takovou ránu. V ten okamžik začalo se mu všecko sháněti v mysli, čeho dříve si nevšiml nebo nedbal. První, co bleskem jej uhodilo, bylo, jak Mária naslouchala za oponou, v zimě na Rychnavě, když se tam sjeli Jiskra, Burian, Aksamit, že ji sám stihl.

A zase Rychnava! O ní Žáček začal, jak tam věznili jagerského

biskupa, tenkráte že se paní Mária o něj tolik starala, jak od Maříka zvěděl, že Mihálovi vymohla, aby směl k biskupovi a že také paní Mária u něho byla.

„Byl její krajan a biskup její víry," namítl Talafús v obranu, ne však pevně a jistě.

„Bylo by tak, pane kapitáne, pravda, kdyby i pak – Tenkrát o prešpurském sněmu, když pan Jiskra tam poslal pana Buriana. Já tam také byl, potají; dobře jsem se skrýval, neznali mne, v rozmanitém a divném přestrojení jsem chodil a přece mne chytili, protože dostali o mně zprávu, že tam jsem, a dobrou zprávu. Z Rychnavy přišla."

Žáčkovo vypravování rázem vzkřísilo to, co již v nepamět zapadlo. Talafúsovi jako bleskem se vybavilo, že s Máriou o Žáčkovi mluvil, tenkráte večer, když se vrátil z Košic, a jak, jak se Mária vyptávala. Měla hlavu o jeho prsa opřenu, a jak oddaně oči její k němu vzhlížely, jak lichotně zněl její hlas – A to bylo tenkrát, když jí oznámil, že ztrestá Poberu, že pustí na něj bitvu, až se Pobera z rány vyhojí, bitvu k vůli ní. Horko studu a zahanbení zažehlo mu až do očí už jen tím pomyšlením. Zachrčel, jakoby mu někdo hrdlo stáhl a chraptivě vyrazil:

„Dál, jen dál, Žáčku!"

„Jak tomu dávno, pane kapitáne, když jsi hartusivě na mně chtěl, abych ti zrádce pověděl a já řekl, že na hněv a hořkost času dost; rač prominouti."

„Dál, mluv, povídám, mluv!" zkřikl Talafús divoce.

Žáček vypravoval, jak bylo o prešpurském sněmě, jak jej přepadli, věznili, jak jagerský biskup jej kupoval a po té, když nedbal lákání, jak mučení mu chystali, jak se mu podařilo prchnouti a jak po tom dlouho nadarmo pátral po té zradě; že sice tušil, ale že

přece musil mlčet, tenkráte, když byl na Rychnavě po té bitvě pana kapitána, když jej jako pomocník lékařův ošetřoval, i pak, když tam přijel v zimě o tom sjezdu, v čeledi pana Jiskry, tenkráte že stihl Mihála, jak se ve Vlachách městě tajně sešel s tím druhým Uhrem.

„Proč jsi mlčel!"

„Nebyl bych mlčel, kdybych byl toho druhého Uhra dostal, jak jsem obmýšlel. Ale on mne tenkráte ve Vlachách poznal a podařilo se mu uprchnout. Jak jsem se mohl pak ozvat? Věděl jsem sice mnoho a přece nic. Mihály mohl všecko vymluvit, já nemohl nic dokázat."

„A teď?" zeptal se Talafús zamračeně.

„Mihály byl v uherském ležení, a Spišský zámek mají Uhři."

„Mihály je zrádce," Talafús to vyřkl jako rozsudek, „ale jednal snad sám, na svůj vrub –"

„O tom se, bratře, přesvědčíme," vpadl Radkovec prudce, popuzen tím, že Talafús své ženiny tak hájí. „Rozumíš mně."

„Rozumím." A najednou uhodil na Žáčka.

„Máš-li ještě něco, mluv, netaj nic."

„Že by ten Uher, ten Mihály, mohl jednat docela bez pomoci, nepodobá se mi. Ale to ještě, pane kapitáne. Rač se upamatovat, že býval posílán do Vlach," Žáček v úmyslu nevyslovil Máriina jména, „a také tenkrát nedlouho před výjezdou na Bardijov."

Talafús sebou škubl. Chtěl Žáčka tím odrazit, že Mihály šel nakupovat, ale v tom už pocítil, že by bylo k smíchu, a také si vzpomněl, že Márii tenkráte sám připomenul, proč nepošle raději Katku nebo Veronu. Zamlčel to a nahlas řekl, co Žáček myslí, že Mihály snad jednal s Němci ve Vlachách stran Bardijova, že odtud ta zrada.

„Tak, pane kapitáne, odtud zvěděli Bardijovští."

„Jistě, bratře, věřím tomu," přisvědčil Radkovec a Chujava zaklel.

„Toť by byla hrozná zrada!" Talafús mluvil zvolna, namahavě. „Hrozná, ohavná. A že by ona –" Odmlčel se, nemohl domluvit a jméno Máriino s tím obviněním vyslovit. Najednou však jako zapálen vyrazil vztekle: „A toho Mihála nedostaneme!"

„Jistě ne, bratře, a té Uherkyně také ne," přisvědčil chmurně Radkovec, nejmenuje už „paní Mária", nýbrž toliko Uherkyně.

„Je-li však s našimi, vrátí-li se s nimi –"

„Nevrátí se," jistil Radkovec, kroutě lysou hlavou.

„Ale přijede-li, vrátí-li se," dorážel Talafús divočeji.

„Pak uvěřím, že sem na Březovice tenkráte nemohla, víš-li, když si nohu obrazila, a ty ji vezmeš na soud."

„Ne já, já ne! Vrátí-li se, bude bez viny, to ji ten Uher klamal. Ale proto přece půjde na soud, na váš, a ne na můj, a suďte ji. Zatím kdož ji může na jisto vinit –"

„Počkáme, bratře," uhnul Radkovec, „ale uvidíš. A teď starejme se o pomoc bratřím."

Radili se. Záček vypověděl, mnoho-li asi uherského vojska, jak četl a hádá podle toho, co sám přehlédl; vyložil zevrubně, kterak je rozloženo, jak kolem samého hradu a v kterých dědinách, kde rozbili stany mladému Huňadovi, jagerskému biskupu a nejvyšším. Radkovec a Talafús uvažovali o Spišském hradu, již jen o polovici hradu, kterou bratři ubránili, těm že tam nyní, jakoby jim jednu ruku uťali, bude-li možná se tam udržet, a jak dlouho, když se jim nepřítel zakousl do boku a za nohy je chytl.

Znali hrad, počítali, co asi zbrojných zbylo Aksamitovi. Radkovec zvláště na Matěje z Kněžic vzpomínal, ten-li zůstal, dostal-li

se také na hořejší hrad, ten že se tam tak hned nedá, že bude tepat a bíti dolů do hradu.

O pomoci se radili, jak ji sehnat co nejvíce a v čas; horlivě se radili, zvláště Talafús, jenž jakoby měl jedinou tuto starost; z té druhé, kterou Žáček jen jemu přinesl, nebylo té chvíle na něm znáti ani stín.

Když se dohodli, vyslal Radkovec rychlé posly Mikuláši Komorovskému na Podolinec a Mikuláš aby vzkázal bratru svému Petrovi na Oravu a na Likavu a bratřím na Dunajec a posádkám bratrským v těch stranách. Nejdříve však vypraven posel k bratřím polem pracujícím, k Zelenkovi s tím vzkázáním a úkolem, aby se přičinil seč bude bratřím na Spiši pomoci nebo alespoň ulehčiti.

Poslové se rozjeli a také Žáček zase zmizel. Odešel opět ke Spišskému hradu s tím přetěžkým úkolem, aby se dostal uherským ležením k bratřím na hrad, aby se tam buď protáhl nebo nějak jim alespoň písemnou zprávu dopravil, že se jim chystá pomoc, aby vydrželi, aby na Branisko se ohlíželi, na cestu tudy vedoucí, na znamení ohněm.

Talafús, když se Žáček vydával na cestu, o Márii už nepromluvil; ani slovem nenadhodil. Když Žáček z jizby odešel i Radkovec, zůstal jak do té chvíle byl, sedě; ani se nehnul v hlubokém zamyšlení, nevšímaje si, že Chujava Slimáček z druhé postele na něj hledí a soucitně jej pozoruje. Ani se neodvážil jej oslovit; ale když se Talafús otřásl a pojednou jako sražen sklesl na lože a natáhl se, již se neudržel.

„Bratře Jene, co myslíš, co se trudíš," začal mírně, konejšivě, jakoby na bolavé sahal, „vždyť ještě nic jistého. Já bych řekl –"

„Mlč!" rozkřikl se Talafús. „Mlč, nemluv mně o tom, nechci nic slyšet, nic! –"

Chujava vyvalil oči, díval se na Talafúsa nehnutě ležícího, jak ve tváři všechen sežloutlý hledí upřeně do stropu, pak cosi zabručel, mrzutě se obrátil, lehl na bok zády k Talafúsovi a tak zůstal. –

V klenuté jizbě trudné, tíživé ticho. A zůstalo skoro celý den i nazejtří i pak dál. Jindy oba ranění přes tu chvíli si pohovořili, rozpovídali se, zvláště Chujava. Ten i teď začal, začal, pokaždé však záhy přestal, poněvadž Talafús buď mu sotva odpověděl nebo vůbec nepromluvil.

Jen když Radkovec vstoupil, vytrhl se Talafús ze svého úporného mlčení a oživl. Na pole se dychtivě vyptával, došly-li zprávy, co donesli o Spiši, vzkázal-li už Zelenka.

Od Spiše že slyšeli hrubou střelbu, pověděl Radkovec, stráže v tu stranu vyslané že ji slyšely a sami vesničané že jim o tom povídali, bratři že se tedy brání a drží. Pak se vrátil posel vyslaný k bratřím do pole a ten od Zelenky vyřídil, že tak učiní, jak mu uložili, že na Uhry udeří vší mocí, aby je potiskl a uvolnil si cestu přes Šáryš ke Spiši, bratřím na pomoc.

Tyto noviny Talafúsovi uvolnily. Vydechl si, ale jak Radkovec odešel, zase to mlčení. Chujavu již mořilo a pudilo z lože. Zkoušel, nemohl-li by z postele a ven. Třetího dne, co Žáček odešel, spustil se na nohy a opíraje se o hůl, vybelhal se z jizby a rovnou přes síň ven na lavičku přede dveře, kdež natáhl raněnou nohu na slunce. Bylo podzimní, ale pěkně hřálo. I mysl zjasnilo Chujavovi, jejž i to potěšilo, že mohl si zase promluvit. Pohovořil s Radkovcem, s tím, s oním z posádky i z čeledi. Když se tak povedlo prvního dne, zkusil i druhého a toho již dvakrát; pak každý den se vybelhal ven na lavičku.

Talafús, jenž nemohl ještě z postele, zůstával sám v klenuté

jizbě. Ležel nebo seděl hledě do prázdna nebo ven na lesnatou stráň skropenou zlatem i purpurem podzimu, přemítal, starostí se trudil. Tížilo jej, jak bude se Spišským hradem, s bratřími na něm, jak s Máriou. Je-li s nimi na hradě, nebo utekla-li za toho útoku k Uhrům, vrátí-li se nebo že jí snad už více neuvidí, zrádkyni.

Soudil ji, vážil její vinu, soudil, odsuzoval a zase omlouval, hájil, sám sobě vymlouval. Tak za dne a často i v noci. Spánek jej opouštěl. V mrákotách nočních vždy černěji viděl; všecko se mu v myš-

lenkách hrnulo proti Márii, všecko proti ní svědčilo, z čeho ji Žáček obvinil, že poslala toho Mihála do Vlach města, odtud že vzkázali v čas Bardijovským,to že byla první zrada a všeho neštěstí počátek.

Rozpomínal se na vše, jak se často vyptávala a vyzvídala o vojsku, o poli, až jemu už tenkrát někdy až divno bylo. V to zase bodlo, co Radkovec nadhodil, že se z úmyslu vrátila na Spišský hrad z cesty sem na Březovice, to že jen tak líčila, nohy že si nepochromila; a před tím, na hradě, jen se tam dostala, jak usilovně žádala, aby se mohla podívat dolů do ležení, jak lichotně, tenkráte večer žádala. A jiné večery – Zač mu svou krásu dávala, zač všecku rozkoš.

Odporno, odporno – hanba – a on tak pošetilý, zpozdilý, hloupý, slepý – Tenkráte, když na Rychnavě naslouchala za oponou a tady na Spiši jak o tom začala, že by ráda naslouchala, o čem se radí starší bratrstva. Co pak měla otázek před výjezdou na Bardijov! Ale také jiné obavy a strachy, jak ho žádala, aby v před se nevydával v nebezpečenství.

Maně začal přikládat na druhou misku soudné váhy. To vše bylo jasnější. Tu i černé obracel na světlejší stránku. Vyzvídání začalo se mu jevit jako ženská zvědavost i tam na Rychnavě i na Spiši, kdež sama jej připamatovala žertem, jak na Rychnavě naslouchala. A sám jí hrubě nic neřekl a nerozuměla všemu. Žena, zvědavá žena – Že Mihála do Vlach poslala, to sama vysvětlila. Byl krajan, důvěřovala mu, a on, ďábel, ten je zrádce, ten klamal a zradil také Máriu za všecko dobrodiní.

Že by ona – Jak se s ním loučila tu poslední noc a ráno, když odjížděl k Bardijovu. Utíkal se ku vzpomínkám na tyto poslední chvíle, v nichž nebylo a nemohlo být klamu, jak cítil. Ale co Žáček

jistotně udával, o Prešpurku, jak tam byl z Rychnavy zrazen – Zrádkyně. A on se pro ni bil! Jak se jemu, Talafúsovi, Pobera teď postaví, jak do očí se podívá! A starší bratrstva! Tak se dát oklamat! Zatínal zuby, házel hlavou v pravo v levo na podušce, obracel se.

XXXVIII.

To, co jagerský biskup za hovoru naznačil, že bude Márii škoda nahrazena, záhy plnil. Lászlo přinesl od něho váček plný dukátů a vyřizoval, že Jeho Milost žádá, aby Mária zatím toto přijala a zakoupila si, čeho potřebuje, že si může poslat do Levoče nebo kdyby snad sama chtěla tam zajeti, že jí dá list bezpečenství a průvod, jen aby upřímně pověděla, čeho sobě žádá.

Mária vzala peníze, hlavou mlčky přikývla, pak nařídila Lászlovi, aby biskupovi poděkoval a že ohlásí, když by chtěla na koupi. Za chvíli přinesl biskupův sluha víno a chutné krmě, vzácné v polním ležení. Lászlo, jenž jí posluhoval, připomenul, že ta jídla jsou z kuchyně J. Milosti, vypravoval o něm, o magnátech, že stolují, že zas oslavují dobytí hradu, že bude slavná pitancie ve stanu pana nejvyššího, tam že páni pijí a veselí se a v karty, v kostky hrají, často dlouho do noci, a pan biskup že má vždy štěstí.

„Hraje také?!"

„Hraje. Mihály mně povídal, že mnoho už vyhrál."

„A jak nahoře na hradě, co Češi."

„Jako zbití psi zalezli. Ani se nehýbají. Lížou si asi rány," dodal s úšklebkem.

„Mrtví jsou již pochováni."

„Jsou. Už je všecko uklizeno. Naše pochovali na hradním hřbitůvku a ty kacíře zahrabali za zdí."

Mária se víc už neptala.

Lászlo odešel, divě se paní, že se tak zachmuřila, že je nějak vážná, tady, když se může radovat, když se jí biskup a páni hojně odmění, když jistě dostane víc nežli Mihály. A tomu dali plnou hrst dukátů dobrého rázu kremnického.

Mária na peníze od biskupa ani nepohlédla a hned je strčila do ložc. Kupovat šaty, závoje, šperky, strojit se – Pro koho. Povzdechla. A jak dále, co bude, co teď. Až jak s hradem – Až najdou truby, až je zkazí, až ti loupežníci tam zhynou žízní nebo se vzdají, Aksamit a všichni, teprve bude volněji, pak bude jista, pak by jí nemohl nikdo obvinit, neřku-li usvědčit, pak by mohla směle říci, že byla za šturmu zajata, a mohla by se přihlásit. Nač myslí, oč se stará! Chce-li zase zpátky – K nim ne, ne, ale Talafúsa uvidět, přesvědčit se, jak mu je, je-li už zdráv. Jen uvidět jej.

Vyhlížela ze stanu plachtou pozakryta, přecházela, seděla zamyšlena na loži, pojednou si Katku zavolala, dala jí dukát, aby vzala na zatímnou náhradu, rozmlouvala s ní, z úmyslu na Veronu zavedla řeč, aby se mohla zmínit o Březovicích, a s povděkem ráda slyšela, když Katka vzpomněla na velkomožného pána, na pana kapitána. Ale hned ji pryč poslala, když dívka přestala o panu kapitánovi a začala, co asi Mihály, jak se má v zlé robotě, a co asi nahoře na hradě a co pán Štefan a Míša.

Na večer, když opět zamyšlená seděla ve stanu na loži, zjevil se před ní z nenadání jagerský biskup. Vešel tiše a jako stín stanul před ní. Až se zalekla a kvapně vstala. Měkce, tlumenějším hlasem jí domlouval, že si nic nepřeje, že nic nevzkázala, a proto že přichází se jí optat, čeho sobě žádá. V tom vyňal z kabelky u pasu složený papír.

„Tu je list bezpečenství, krásná paní, kdybys chtěla snad sama

do Levoče nakoupit si, čeho potřebuješ. Ten salvus conductus ti všude u našich cestu uvolní. Lászlo ti koně přivede, jak rozkážeš."

Poděkovala nejistě za velkou laskavost a že snad pojede, ale že ještě neví.

„Jen poruč, krásná paní. Jen aby ti nebylo teskno mezi námi. Ale bohdá nebude. Dobrou noc." Podal jí ruku usmívaje se a hned jí nepustil. „Nebude, viď? Jsi mezi svými." V trnkových očích mu zahořelo a v tom i levou ruku k její ruce přitiskl. „Tady již dlouho nebudeme a pak ti bude pohodlněji a líp." A pohladil jí ruku.

Bezděky sebou hnula a překvapeně na něj pohleděla. Pustil ji a rychle zas připomínal, aby se ve všem na něj obracela s veškerou důvěrou, dal sladce dobrou noc a odešel, napadaje míň nežli jindy.

Mária stála nehnutě, hledíc znepokojena ke stanovému vchodu. Biskup! Tak mluvil, tak ruku tiskl a hladil a v očích se mu rozžehlo! A včera, připomněla si rázem, když u něho byla, jak jí hlavu odklonil, jak se jí do očí podíval. Ta laskavost jeho a ochota – Že by nebyly jen proto, aby jí dal na jevo uznání, že by v nich byl nejenom vděk, ale i žádost? To by on, biskup? Biskup, k němuž kráčela s třesoucím se srdcem?

Sama si to vymlouvala jeho rytířskou zdvořilostí a uznáním, když je tak veliký nepřítel českých kacířů. Než v nitru zůstal jí neutišený, neklidný koutek. A jak bude dál? Nemohla se ho zeptat, nechtěla; i pouhé zmínce o tom se vyhýbala. Až jak bude s hradem a s těmi kacíři. To měla za důvod, vlastně ji však zdržovala tlumená touha po Talafúsovi i tajná naděje, že by se s ním mohla sejít.

Jagerský biskup přišel nazejtří zas. Že se jen stavuje, pravil, aby Márii pověděl, že jsou již na stopě, že na večer přivedou hlídky sem člověka, jakéhosi zedníka, jenž dobře ví o těch vodních trubách

na hrad vedoucích. A jak se vyspala, hned se starostlivě a šetrně dotazoval, přeje-li si něčeho, není-li jí tu v ležení obtížno, že tu nemá ani klidu, ani pohodlí, že by bylo lépe, kdyby měla byt pod pevnou střechou a vším rozkošně opatřený, to že by jediné bylo v městě možná, v Levoči, ale tam že jsou dvě míle, tam však že by mohla bezpečně dočkat, až by tady skončili obléhání.

„Bude ještě dlouho trvat?" Vpadla dychtivě.

„Trvalo by dlouho, neboť ti čeští kacíři dovedou se hájit, ale až budou teď bez vody, poddají se nebo rychle zhynou."

„Počkám tu, dovolí-li Tvá Milost."

„Tak, to rád slyším, krásná paní, tak. Alespoň tě častěji uvidím. Buď s Bohem." Podal jí ruku a zase vřele tiskl její pravici.

Mária si vydechla, když odešel. Nazejtří po ránu vzkázal po Lászlovi, že toho zedníka přivedli a že vyzná, jistě vyzná, a to že jí hned vzkáže. Nevzkázal, ale přišel odpoledne sám a pověděl, že zedník vyznal, když mu pohrozili, všecko že pověděl a na místo že povede.

„Ted je vítězství jisté a jistá zkáza těch kacířů," dodal vítězně, ale v tom už stáhl husté, černé své obočí. „Za to u Hrabošic se nám tak nedaří." Vida tázavý Máriin pohled, vysvětlil, že u té dědiny si Češi vystavěli tvrz, snad že o ní na hradě slyšela, a že Aksamit v hříšné pýše dal jí jméno toho arcikacířského hnízda v Čechách, Tábora, Tábor že se ta tvrz jmenuje.

„Slyšela jsem o ní," ale neřekla, že ví i to, kdo tam je kapitánem, že Třikrátzlej, a že je tam s ním jeho „žežulka".

„Zištné místo si vybrali, na skále nad Hernadem řekou z jedné strany," vysvětloval biskup, „a z druhé strany močály, bahna. Přilnout šturmem nemožná."

„Vyhladovět je."

„Zdá se, že mají všeho dost a nejvíce střelby. Vyležet bude těžko, zvláště kdyby uhodily nečasy, a pak, a toť nejhorší, naši v ležení před tím Táborem začínají hrubě stonat i mřít, snad pro zkažené povětří, nebo že snad ti kacíři vody otrávili. Ale což to," mávl rukou a začal jasnějším hlasem, „toť jenom hnízdo. I když by se tam nezdařilo; za to Spišský hrad bude náš! Tam se pak podíváš, jinak se tam vrátíš. Ah, co jsi se zasmušila –" Vzal ji jako v starostlivosti za ruku levicí a pravici důvěrně vložil na její paže.

„Nic, Milosti, nic." Usmála se a jako maně ustoupila, vyvinuvši ruku z jeho ruky. Biskup pak hned odešel. Jen zmizel za oponou, zasmušila se na novo. „Zase to začíná," pomyslila trpce i zlostně. „Jen on, jen on chodí sem, jen on je tak uznalý. Ostatním jsi snad jen špehéřkou. Jen ten biskup je tak uznalý; kdo ví proč –" Jak na něj na Rychnavě hleděla, jako na posvátného, trpícího, a teď snad by pomýšlel –

To „žežulka" – Ach, šťastná žena! Se svým strapákem hromovým, surovým v obleženém hradě snáší vše a ráda a jistě i tam vaří a strojí jeho zalíbenou krmi, pečité se šalší, a on hromuje a bručí a ona se o něj třese a za ním chodí. Šťastná! Neopustila ho v nejhorším, vytrvala při něm ve všem. A ona – Raněného opustila, cizím jej nechala v bolestech. A kdož ví, jak s ním je, co trpí a zkouší. A čekal ji, čekal jistě, toužebně. Lítost a tesknota jí sevřely srdce.

Ráno jí Lászlo oznámil, že začala již práce pod tou horou, kdež ten hojný pramen v lese a kdež ty truby se začínají, do poledne že na hrad nepřiteče už ani kapka. Vyslechla to mlčky a hned si v duchu řekla, že to uslyší ještě jednou, že biskup s tím také přijde. Nepřišel však toho dne, nýbrž až příštího, pozdě odpoledne, když soumrak nastával.

Mária chtěla vstát, když vstoupil, musila však zůstat, jak seděla na polním loži. Biskup usedl proti ní na prosté stolici. I pověděl, jak se nadála, že dílo pod Slubicou skončeno, Aksamit na hradě že už je bez vody, jak už slyšela.

„Bude konec svízelům polního ležení. Záhy bohdá odtáhneme. A pak, zdaliž jsi už na to myslila, jak ty –“ zeptal se pojednou.

„Myslila,“ přisvědčila chvatně s divným úsměvem a pohledem, jemuž nerozuměl.

„Kam totiž bys,“ pokračoval volněji a ne tak jistě, „kde bys chtěla a přála se usadit, v Levoči snad nebo –“ Zamlčel se.

„Nebo?“ zkoumala, půvabně se usmívajíc.

„Nebo v Jagru.“

„V sídle Tvé Milosti?“ Márii zablesklo v hlubokých tmavých očích. To chtěla slyšet, to tušila. Vyjevil, co zamýšlí. Do Jagru ji chce a zač! Čím mu tam má být! Už neseděl před ní biskup, jí přestal jím být, ale šviháckÝ pán, vychrtlý, žádostivý, jenž se domýšlel, že smí už o ní rozhodovat. Do Jagru, k sobě ji chtěl, rozkošné obydlí pozakrytě nabízí v Jagru, jejž Talafús kdysi přepadl a jehož za jedinou noc dobyl, všeho pevného města, za jedinou noc a co panstva tam zjímal – Urostlý, osmahlý, černovlasý se jí překmitl, jeho zažehující pohled, jak po ní skočil, šalíř odhodiv a jak ji objal –

To vše v ten okamžik jí v mysli bleskem prolétlo, když opakovala: „V sídle Tvé Milosti?“ Pohlédla na něj, usmála se záhadně a pojednou potřásla hlavou.

„Ne, Milosti, do Jagru ne, ale zase mezi ně, mezi ty husity.“

Černé, husté obočí se mladému biskupovi vymrštilo, trnkové jeho oči, rozšířené, užaslé upíraly se na Máriu; okamžik mlčel.

„Ty bys chtěla?!“

„Můj úkol není ještě skončen. Ti tu na hradě, to není všechno bratrstvo, to jenom část, víš sám."

„A kam bys chtěla!"

„Zase k Talafúsovi."

„Ne," vyhrkl biskup, „není možná. Již nemůžeš a již nesmíš, hrdlo bys propadla, jistě, jistě."

„Hned nepůjdu, ještě nejdu," Mária se usmála, „ale musím tam."

„Do jisté zkázy."

„V té jsem už byla."

„V stálém nebezpečenství, ale teď by byla jistá zkáza. Nepůjdeš, nesmíš, nepustíme tě."

„Kdo, Milosti –" Přestala se usmívat, hledíc číhavě do tváře.

„Já!" zvolal hned, bez rozmýšlení a rozhodně. „Nepustím tě, nesmím. Jak bych mohl, aby tě zničili, květ tak spanilý!" Řeč mu zvroucněla.

„A kdybych přece chtěla?"

„Zadržím tě."

Podívala se mu vážně do očí.

„I násilou bys mne zadržel?"

„Třeba i tak." Vstal a přistoupil až k ní. „Musil bych, vždyť bez tebe bych už nemohl být, má paní. Musíš tu zůstat. Pojedeš se mnou, viď, zůstaneš?" Již prosil, žadonil hlasem vášní tlumeným a rozechvěným, zardělý po spáncích, ve tváři, s očima dychtivostí svítícíma. Klonil se k ní, vzal ji za ruku a v tom spustil se vedle ní, usedl, vzal ji okolo pasu. Ale již byl sám.

Mária vyskočila pobouřena, uražena.

„Pane biskupe, zač mne máš!" Znělo to přísně i trpce. „Tam," to slovo důrazně vyrazila, „mezi ty kacíře a lapky nešla lehká žínka, byla jsem poctivá, zachovalá zemanka. Tam jsem šla ze msty, obětovala jsem se, obětovala, třeba že pak jsem tam –" uvázla, odmlčela se a hned zas a ostřeji vyrazila: „Ale obětovala jsem se a proto mne máš ty a snad všichni za tu hladkou žínku, která hned tu, hned tam se dá." Hlas se jí třásl, oči hořely. Stála vztyčena, krásná v tom hněvivém vzplanutí.

Nevelký, drobný biskup v rytířském obleku, sedící na jejím lůžku, se proti ní zrovna tratil. Seděl nehnutě, ale ne zkrušen, nýbrž v obdivu, nespouštěje s ní očí. Ale jak v tom po-

bouření náhle zmlkla, vstal a zakulhav, směle k ní přistoupil.

„Krásná paní, nepopuzuj se, nehněvej se. Myslímť dobře. Chci tě zachránit od jisté zkázy. A kam bys šla, kde bys byla jistější nežli v Jagru. Obětí už netřeba. Hlavní moc jejich je zkrušena tvým přispěním. Teď sobě žij. Zůstaneš, viď?"

„Ne."

„Musíš, nepustím tě. Mám moc!" Drobný švihák zdvořilý zvážněl; pán, magnát a jagerský biskup, promluvil určitě, velitelsky. Hned však, jak vykročil k stanovému východu, dodal mírněji, s úsměvem:

„Rozmyslíš si, viď?"

Mária neodpověděla. Bylo jí na zalknutí. Jak biskup zmizel za oponou, vydechla zprudka, z hluboka, paže rozhodila, pěstě zaťala. Všecko tak, jak se domýšlela. Všecko! A tak sprostě, ponižující. Tak to za všecko! Těch lichotných řečí a milovných pohledů a usmívání vystrojeného šviháka, biskupa! To je biskup! A jak nestoudně hned jí nabídl jako nějaké – a za takou ji má. Jak nestoudně a na jisto nabídl. Dříve hnusný Pobera, a teď biskup nehodný. A hned objímat. Otřásla se –

Chtěla zkřiknout na Katku, ať běží pro Lászla, Lászlo ať přivede koně. Vzpamatovala se však. Před oči jí vstoupil drobný, osmahlý biskup s černým, hustým obočím, jak velitelsky prve poroučel i hrozil: „Musíš zůstat, nepustím tě. Mám moc!"

XXXIX.

Nazejtří nepřišel a také nic nevzkázal. Mária se po něm Lászla neoptala, za to tím dychtivěji po hradě, co Češi na hoře. Jen dořekla, již měla odpověď, ne od Lászla, nýbrž od obležených sa-

mých. Dělová rána z temna zahřímala, za ní druhá, třetí. Lászlo vyběhl ven, záhy se však vrátil.

„Bouchají do dolejšího hradu. Však už dlouho pálit nebudou."

Střelba trvala do samého večera. Druhého dne zase ticho, hořejší hrad jakoby vymřel. Dole v ležení obyčejný ruch. Mária čekala, přijde-li biskup a s jakou. Nepřišel, na večer však přinesl jeho sluha s Lászlem dva uzle v plátně pečlivě zabalené. Lászlo vyřídil, že to J. Milost posílá, že to přivezli z Levoče, že to již tam bylo objednáno.

Mária poslala oba muže pryč, a Katky nezavolala. Sama rozdělala oba balíky. Většinou samé potřebné i nutné věci v nich našla, jemně kmentové vinutí, závoje dva, roušky, střevíce kolikeré černé i z rudého korduánu, šátky, šubu i čapku s drahou kožešinou a zlatý řetěz na šíji s třemi rudými kameny v zlatě zasazenými a s umělou záponou, samé krásné věci a jí žádoucí. V očích jí však nesvitlo radostí; zasmušile se zadívala na bohatý, skvostný dar.

„Kupuje," řekla si v duchu trpce i s úsměškem, „kupuje kněz, biskup."

V ten okamžik se jí připomenul, jak tu vedle ní usedl, jak ji kolem pasu chytil, chtěje ji přitisknout, chlípně rozechvělý, jak mu oči svítily. Otřásla se. Nikdy, a byť ji tu drží, byť jí brání odejít! A bude. Teď jí nepustí, kdyby i rovnou chtěla jít samého Aksamita zabít. On ji chce mít, on – Ale proto se odvážila mezi husity, proto se obětovala, aby se stala kněžskou kuběnou? Musí-li jí být, tedy jen z lásky. A pro toho kněžka chromého, žádostivého, neuvidět už Talafúsa, nepromluvit už nikdy, nikdy s tím, po kterém touží, už si toho nezapírala, nevymlouvala, kterého má ráda, má, má! Přiznala si to, jasně to cítila.

Nemůže tu ostat, musí odtud. Ale jak uprchnout. Biskup jistě ji dává hlídat. A kdyby se i podařilo, kam se obrátí – Jak uprchnouti, toho se nezalekla, ale toho, kam. K Talafúsovi – Zachvěla se rozkoše plným pomyšlením, ale i strachem. Může-li k němu – Jeho nezradila, jemu zůstala věrná, pro něj se toho útěku i návratu odváží. To mu dosvědčí, jak po něm touží.

A Talafús uvěří, že byla zajata. Ale Žáček! Poví-li, že viděl

Mihála s Lászlem ve Vlachách jednat. Ale to bylo v zimě, dávno, to nebylo ani potuchy, že budou Spišský zámek obléhat. A za Mihála nemůže, nevěděla o tom. Ať jí kdo dokáže. A jak by se mohla vrátit, kdyby věděla o zradě. Talafús jí uvěří, on jistě, a uvěří-li on, ochrání ji, nedá ji těm loupežníkům.

Uvěří, malovala si, a bude u něho, s ním, bude jemu žít a sobě, již bez strachu, bez tíživého úkolu. Vždyť biskup sám jí řekl: „Obětí už netřeba, teď sobě žij!" On kněz, biskup také tak.

Dříve, když ji nemohl mít, když žila také v stálém nebezpečenství, nebránil jí, ještě ji povzbuzoval, ať jen vytrvá; teď pro svou rozkoš, pro svůj požitek jí pojednou lituje, strachuje se o ni a že již netřeba obětí svaté církvi. Hanba!

Stála před biskupovým darem, nevidouc ho, neviděla ani, když Katka vešla a stanula za ní.

„Těch krásných věcí, velkomožná paní!" zvolala v nadšené pochvale.

Mária se zamračeně obrátila a utrhla se na Katku, co chce; hned se však vzpamatovala a řekla jako na vysvětlenou, že to všecko není její, to že poslali z Levoče na ukázku.

„Vyberu si, čeho nejvíce potřebuji; však i za to mně hrubě napočítají." A dodala s povzdechem: „Pan kapitán se naplatí, až mne vykoupí." –

Jagerský biskup přišel nazejtří. Vstoupil usměvavě, vlídný, tak jakoby odtud posledně neodešel s hrozbou. Mária na oko klidná poděkovala mu za krásný dar.

Nezamítla, přijala. Biskup se v duchu usmál, že se nemýlil, vůči Márii však řekl s vážným uznáním, oh, že zajisté víc a dražších věcí zanechala na hradě, a dodal, to tady že objednal v Levoči, když tam sama nejela.

„Myslila jsem, že se tam zastavím, až pojedeme odtud."

Usmál se.

„Myslila jsi, že tu dlouho nebudeš, že bude hrad ihned náš."

„A tak dlouho se brání. Ta střelba jejich –"

„To jest jejich poslední," vpadl biskup. „Ale už jim nic platno. Kdyby sebe líp stříleli. Bez vody se neudrží!"

„A jak tam u Hrabošic, ta tvrz jejich, Tábor."

„Už není obležena." Biskup stáhl černé, husté obočí.

„Dobyta!"

„Ne, naši odtáhli. Včera došla sem zpráva. Naši tam silně mřeli. Morní nemoc nebo co, jak jsem pravil. V létě byla v Levoči, a to není daleko. A bahno tam je a poslední čas tam hustě pršelo, ustavičně lilo."

„Kam odtáhli naši?"

„Dolů ke Zvoleni."

„To je škoda," vydechla Mária s účastenstvím.

„Je škoda, ne však tak velká. Až teď budeme míti tu ten Spišský veliký hrad, budeme pány. Co pak taková tvrzka, jako ten kacířský Tábor? A také padne, musí. Teď si uhájili živobytí přes podzim a přes zimu. Ale, má krásná paní, my pořád o vojně. Teď také o tobě. Stačí-li toto vše," okázal na dary, „nebo potřebuješ-li ještě něčeho?"

Usmála se vděčně, že všeho tu hojnost a jestliže by pak přece ještě něčeho potřebovala, to že by si opatřila v Levoči, až tudy pojedou. „Pojedeme přec tudy," dodala.

„Přes Levoč musíme." Na okamžik se odmlčel, zamžikal, pak řekl usmívaje se: „A kam odtud, z Levoče, nepravíš."

„Ku příbuzným."

„Tedy ne už k husitům."

„Když pravíš, že toho není třeba."

„Není, už ne. Spišský zámek je náš. A tvoji příbuzní – Kde jsou?"

„V novohradské stolici."

„Toť je z cesty. Sama bys tam nemohla. Je všude zbojníků a bude jich teď víc, až rozpustíme vojsko. Ale zatím ostaneš s námi." Hlas mu zasládl lahodící mu nadějí. Neodpověděla. Ale to již jej potěšilo, že mlčela, že prudce neodmítla. Spokojeněji a i potěšen odcházel.

„Jdi!" ztemna, tlumeně hodila za ním Mária a začernila. „Už ne tak hurtem. Zpolehoučka obchází a jistě doufá, že mne přece koupí."

Když Lászlo přinesl druhého dne snídaní, začala s ním o Levoči, jaké to asi město veliké a bohaté, když tam robí tak krásné a drahé věci. Lászlo nic netuše odpovídal a také o cestě do Levoče, na kterou se Mária jako mimochodem vyptala, a hned zas o hradě začala, je-li co pozorovat, a že se ti bratříci tak dlouho drží.

„Kdyby měli všecko víno na hoře, co ho měli na hradě, drželi by se hrubě déle. Ale množství sudů musili nechat ve sklepích dolejšího hradu. Teď je naši pijí."

„Kdyby se snad chtěli protepat?"

Lászlo se zasmál.

„Kudy, velkomožná paní? Není možná! A kam! Leda k Březovicům. Ale v tu stranu a všude je plno našich lidí. Viděla's přece s hradu. Ti lotři jsou jako zakováni."

„A pomoc snad –"

„Odkud? Kdo by jim pomohl. U Bardijova je potřeli a jsou rozraženi. A naši leží u všech cest."

Mária pokývala hlavou zamyšleně a jako upokojená.

Pak čekala s nechutí a ne bez bázně, že ji biskup navštíví a začne-li zas. Nepřišel však a také ne příštího dne. Mária po všechen čas ze stanu dále nezašla; toliko občas vyhlížela u vchodu pozakrytá plachtou na ruch a hemžení kolem, nebo se podívala na koně za stanem. S nikým nemluvila, leda jen s Katkou a s Lászlem. Když jí druhého dne po hovoru o Levoči Lászlo přinesl oběd, zmí-

nila se mu, že J. Milost jí vypravoval o Táboru, o té bratřické tvrzi u Hrabošic, jak tam bylo zle. Lászlo přisvědčil, že také slyšel, že od té tvrze odtáhli.

„Ty Hrabošice jsou za Levočí?" maně se Mária zeptala.

„Za Levočí, velkomožná paní."

„Daleko?"

„Dobrou míli."

„Tak už to odnes, už nebudu nic jíst."

Druhého dne odpoledne vzala na se plášť, stáhla kuklu přes hlavu a zavolala Katku, že se podívají táborem. Ale jen vykročily, postřehla Mária, že jakýsi muž jde za nimi, ne v patách, ale z pozdálečí. Jak schválně pojednou zahnula, nechal své cesty a také zahnul, ač nenápadně, ustupuje, kde bylo možná, za stany. Mária se popudila. Zaklela temně, biskupa klela, rázem se obrátila a zamířila rovnou do svého stanu.

„Pojď, Katko, kdož by vydržel v tom puchu!"

Mrzuta se vrátila, mrzutě poslala Katku pryč. Zachmuřena, popuzena usedla na loži. Biskup ji hlídá, drží ji, nepustí ji. Jak bude možná utéci – Odtud už asi ne. Nezbude, nežli s ním jet a cestou se dáti na útěk. Teď on už jistě ví, že byla ze stanu, venku v ležení, to jistotně přijde, ne-li dnes, zítra jistě.

Nemýlila se. Biskup ji navštívil druhého dne odpoledne, a zase, že přišel se optat, přeje-li si něčeho.

„Přála bych si," odvětila s obojetným úsměvem, „aby ti Češi už byli potřeni, aby hrad byl už celý náš, abychom mohli odtud."

„Stýská se ti."

„Stýská. Jsem jako ve vězení. A vyjít není možná."

Zamžikal očima a zeptal se všechen jako udiven, proč by nebylo možná, a dodal:

„Proč by nebylo? Vyjít můžeš i vyjet si. Kůň stojí za stanem."

„Kam bych mohla sama! Leda jen táborem. Včera jsem se odvážila, vyšla jsem –"

„Bylas venku!" Divil se jakoby nevěděl.

Hněv nad tou přetvářkou jí zalomcoval, přemohla se však.

„Vyšla jsem si s dívkou," vypravovala, „chtěla jsem se ležením obhlédnout, ale hned jsem se vrátila.

„Proč?" žasl biskup.

„Ženě tu není možná, a té cesty, toho puchu!"

„Věřím, to není pro tebe. Ale největší svízel už za tebou. Kdybys však si už teď přála odtud, do Levoče, opatřím tam obydlí."

Nutkalo ji hodit mu do očí, že to obydlí by bylo lepší, za to však tužší vězení; zakroutila však jen hlavou, ale ve svém popuzení na biskupa vyrazila:

„Ne, Milosti, počkám tu. Ráda bych se dočkala, až ty loupežníky dostanete, až je přivedou. Aksamita, jeho pyšnou ženu, toho divokého kněze a všechny, všechny."

Tou vášnivou řečí, vztyčená, žár v tmavých, krásných očích, uchvátila biskupa. Hleděl na ni v obdivu, s rozkoší, netuše, že v těch ohňových slovech třese se plápol hněvu proti němu. Stržen chytil její pravici.

„Dočkáš se toho, Mário, přivedu ti je," zvolal horoucně; hned však ustoupil, když Mária jeho důvěrností rázem schladla. Jakoby studeno kolem zavanulo. Vzpamatoval se. Pustil její ruku a jen opakoval, zachmuřiv se:

„Jistě, dočkáš se." A s tím odešel. –

XL.

Vysoko na Branisku, tam kde cesta z doliny širošírými lesy nejvýše se vyvinula, na „Chvala bohu“, nevelké planině mezi zarostlými stráněmi, odpočívaly dvě bratřické, jízdné roty: Jana Pobery z Lomu nevím kam domů a Janka Kozice. Dojely sem pozdě odpoledne, ale ještě za světlého nebe, všichni unaveni, rotmistři, padesátníci i bratři; a koně také.

Cesta sem na vrch z doliny od Široké je velmi namohla; a před tím jeli od božího rána od úsvitu a ne pohodlně, nýbrž ve valném pospěchu. Proto si oddechli, když dorazili na tu větrnou výšinu na skalách mezi lesy. Bezvětří tu vždycky vzácný host, zvláště na podzim. A bylo koncem září. Vítr neodpočíval; dul z lesních hlubin a mocným proudem nesl se po lese táhlý jeho hukot.

Koním, kterým uvolnili sedla a dali obroku, povíval hřívami a rozháněl vlásiny ohonů. Bratři všichni v pláštích, neboť bylo studeno, seděli ve skupinách pod oštěpy do země zaraženými, helmice a jízdecké štíty vedle v chudé trávě, nebo leželi nataženi a tvrdě spali. Jiní snášeli klestí a roští a kladli je na velkou hromadu.

Poslední týden nedostali se téměř pod střechu; pořád polem pracovali, pořád na harcích a v potyčkách s Uhry, kteří tarasili cestu k Šaryši a dále na Spiš. Pojednou srazil Zelenka všecky své roty a odhodlal se k rozhodné ráně, to když přiharcoval z Březovic posel a oznámil, že je zle s Aksamitem a s bratřími na Spišském hradě a že musí jim pomoci. Tak vzkázali a poroučeli Talafús i Radkovec. Toto protivenství Spišských bratří, o kterém teprve od březovického posla zvěděli, dalo ohně i síly. Zelenka udeřil tak mocně a z nenadání a ve vhodnou chvíli, že Uhry na ráz odhodil od Šáryše zpátky k Prešovu.

A pak nelenil. Jak si otevřel cestu ke Spiši, bez prodlení tam poslal Poberovu rotu s Kozicovou a sám také hned za nimi postupoval s valným houfem.

Pobera a Kozic byli zase napřed, v čele; po ustavičných šarvátkách a bojích měli načíti zase nový. Vraceli se tam, odkud před několika týdny vytrhli; ale nevraceli se tak, jak se tenkráte nadáli, s hojnou kořistí a vzatky. Prázdni jeli a ještě s rotami prořidlými. Nejednu řadu měli neplnou. Dost bratří jim zůstalo v poli a několik také v zajetí; mezi nimi Poberův Vaško.

I Švehla scházel v Kozicově rotě; nezabili ho v poli, nezůstal pro rány v zadu, aniž do zajetí upadl. Musil z Kozicovy roty do jiné a na čelo. Zelenka mu dal rotu po Černém Petříkovi, jejž Uhři zajali i jeho padesátníka Vysockého, a přikázal, aby jel za Poberou.

Oba kapitáni, Pobera i Kozic, neodpočívali; popojeli dále ku předu na osamělé místo, ke žloutnoucí březině tetelící se ve větru; odtud byl daleký rozhled. Oba v čepicích, oba v pláštích seděli na svých vysokých koních. Grošovatý Kozicův Dereš stál s pochýlenou hlavou. V tom místě vál vítr ostřeji a v plápoly vzdouval hřívu běloušovi i Poberovu hnědáku, jehož rány se již skoro nadobro zacelily.

Oba kapitáni obzírali přes ohromnou černavu lesů ve stráních pod nimi kraj zašeřující se, jak den zhasínal. Slunce již zapadlo, obzorem se zatmívalo. Tatry v daleké dáli na západě obzorem splývaly jako ohromné, šeré stíny. Dole širým spišským krajem moře podzimních mlh, ne jako onoho jitra, když vyrazili na výjezdu a na ně se odtud dívali, na světlé a bílé, vzdušné a lehké v rámu lesnatých strání, chlumů a hor rozjasněných vycházejícím sluncem, nýbrž těžké, kalné a studené jako na dně obrovského

kotle, ve vroubení jeho stěn, stmívajících se a místem už zčernalých strání, jejich nekonečné pouště lesní.

Nad jezerem mlh na skále Spišský hrad rozlehlý ne v růžovém osvětlení, ale šerý; ještě nejsvětleji nesla se jeho vysoká věž nad spoustou tmavých střech, hradeb a bašt. Hrad jako vymřelý. Ani hnutí tam, vítr nepřinášel hučivý ohlas houkajících kusů. Do tichého soumraku podzimního jen březina teskně šustěla.

Pobera myslil na Uhry, jež mlha všecky ohalila, kde kterými místy jsou rozloženi (věděl to od Zelenky a ten podle zprávy z Březovic), uvažoval, kterak na ně udeřit, když bratři vytrhnou z hradu. Tam to, co viděli, vysoká věž a co kolem ní a při ní, to ještě jejich. Z té věže uvidí znamení a s věže mohou sami je také dát.

Mohlo by se zdařit s pomocí boží a vytrhnout bratry z těch kleští, do kterých se dostali zradou. Zradou. Co teď Talafús, prohlédne-li přece – Ta Uherkyně! Lacino ji koupil, myslil sám sebe, jak o ni hrál s Bodorovským, dost lacino, ale bratrstvo ji draze zaplatilo a snad ještě zaplatí. Dostat ji do moci!

Janko Kozic také obhlížel kraj, ale na konec zůstal v mysli na hoře na Spišském hradě. Jak tam je, vzpomínal, jaká svízel, když snad už kolikátý den nemají vody. A Štefan nebožák! Zase uvázl v takovém sklíčení jako tenkráte na Moldavě. Kde asi byl za útoku, když Uhři zradou skočili do hradu. Jistě že má komoru na hořejším hradu; kdyby však ne? Snad mohl uskočit, a ne-li? Že by Uhři neživili ani nebohého mrzáka, nebo aby se dostal v jejich zajetí –

Tyto otázky a obavy vzrojily se Kozicovi v poli, hned jak uslyšel tu novinu z Březovic. Tady, když hleděl na Spišský zámek, dolehly tím tísnivěji. Na starého otce vzpomněl; jasně se mu mihl, jak onoho večera, kdy Štefan ohavně zmrzačen, s vypíchnutým

okem mezi ně v kurii, do rodné jizby vstoupil, jak otec žalem zmožen a rozjitřen divoce klel Uhrům a hned vysílal nejmilejšího sobě Ondrejka do pole, aby bil, bil ty psohlavce. Kdyby teď –

„Bratře," promluvil Pobera, „je na čase postoupit, abychom byli dole, až bude dáno znamení a aby nám Uhři nemohli tady do cesty. Do té chvíle jistě ani netuší."

„Ale jistě mají stráže dole pod lesem," připomenul Janko Kozic otáčeje svého bělouše.

„Naši je zaskočí. Ale Švehla nejede, a již se valem stmívá." Pobera se dal za Kozicem mezi bratříky, kteří všichni přitahovali pláště, jak seděli ve větru na chladné zemi. Zahřáti se nemohli, neboť oba kapitáni, hned jak sem dojeli, přísně poručili, aby nikdo nerozdělal ohně. Dříví však na oheň dali sbírat ihned. V tu chvíli černala se do hodné výšky kupa roští a mladých stromků a ještě na ni nakládali.

Pobera i Kozic sesedli a začali večeřet; ještě nedojedli a již se ozvalo volání stráží a hluk. Švehla dojel. Zaraziv svou rotu, ihned se sháněl po kapitánech. Usedl k nim a hned se smlouvali a také se hned dohodli. Kozic se měl první spustit na dol, Pobera za ním. Švehla zatím měl odpočinout a pak zapálit veliký oheň, aby jej shlédli na hradě a poznali, že pomoc je blízka.

Honci vyjeli napřed. Za nimi se pustil Kozic s rotou, za tou Pobera se svými. Sestup sráznou a bídnou cestou, hustými lesy, jejich tmou byl svízelný a nebezpečný. Jezdci musili sesednout a vésti koně u huby. V čele kráčeli dva bratříci s planoucími, smolnými loučemi a svítili na cestu. Sestupovali zvolna v plápolavém, zardělém světle i první řady za nimi. Za těmi vinul se a táhl černý, dlouhý šik ostatních. Ale spíše se podobalo, že nekonečné stádo koní sestupuje, neboť jezdci se mezi nimi tratili. Kamení chrastělo

a sypalo se pod škorněmi jezdců, pod kopyty koňův a nad tím proudem hučel v pravo, v levo hluboký les.

Do toho šumu vykřiklo přes tu chvíli z předu zvolání bratříků se světlem, tady že výmol, tu v pravo že se cesta zatáčí, pozor – a hned tu tam zaklení na cestu, na kamení, na koně, když tu klopýtl, tam na zadek sklesl nebo začal sebou škubat. A zase němo v černém proudu níž a níže pustým lesem se stáčejícím. Tu zablesklo se z pod kopyta, onde zasršel chumáč jisker a zase temný proud a zase jen stálý rachot do tmy; a z lesa stále hučelo nad černým chrastícím hadem, v jehož čele se zardíval rudý plášť Kozice Vlka, brunátná jeho tvář s černými copánky na spáncích, ostře vyzářená planoucími smolnicemi. –

Na Hoře na „Chvala bohu" odpočíval Švehla s rotou. Večeřel, také sedříml na chvíli, pak vstal a přecházel při pokraji výšiny, počítal, jak asi daleko je Kozic s Poberou, kdy dorazí dolů pod stráň, a zase vyhlížel od šumící březiny do kraje již setmělého. Lesy dole ve stráních i kolem po horách jedna černá slitina; v temnu na dole ztrácely se i vlny mlh, i sám Spišský zámek nad nimi, tmavý, černý.

Na něj upíral Švehla zraky i naslouchal. Na hradě ani světélka a z dola, z lesů, ve kterých zapadl Kozic s Poberou, jen vítr hlomozil a hučel.

Když se zase vrátil k rotě, poručil, aby se přichystali na další jízdu. Půl roty s padesátníkem ihned poslal za Poberou, s druhou polovinou ještě zůstal. Čekal drahnou chvíli, pak přikázal, aby zapálili hromadu, a jak vzplane, aby přikládali, ať hoří stále velikým ohněm. Dým se z hromady roští a smolného dříví vyvalil, zář za ním proskočila do tmavé výše, rozlila se kolem po skalách, po kraji lesa, po bratřících na rovince u cesty, po jejich koních. Vítr

foukal do ohně, jehož rudé plameny šlehaly jako fábory, plamen za plamenem, plamen na plamen, čím dále tím prudčeji a výš na kotouči těžkého, bělavého dýmu prudce letícím k lesu, nad stromy do tmy.

Svehla odešel kvapně z tohoto zardělého, prudkého jasna dále do předu, do tmy, ku březině, kdež mu nepřekáželo v rozhledu. Ke Spišskému zámku zas upíral zraky, jenom tam.

Tady na Branisku sálalo a zářilo znamení, že se přiblížila bratrská pomoc. Ale hrad pořád černý, tmou v jedno slitý. Švehla čekal chvíli, už neklidný, co že se děje, že tam s hradu jistotně sem vidí a dobře, že oheň jistě pozorují a že Aksamit, kdyby i nemohl býti zpraven o tom znamení, přece se může domýšlet, že jich bratři nenechají bez pomoci.

Cože! Ah! Světlo! Z roty zalehl radostný pokřik. Na hoře na věži, vysoko na věži světlo. Jistě ne náhodou. Není v okně, ale na cimbuří, a do tmy jím žáhají, do výše, jednou, po druhé, po třetí, pak do kola.

Švehla se otočil a křičel do roty k ohni, ať přiloží, a hodně, ať ještě výše vzplane. A jak tam plameny vyšlehly novou silou, zažáhalo světlo s věže po druhé a zase tak jako prve. Po té na ráz shaslo a zase tam pod nočním nebem, pod letícími mraky černý hrad bez světélka, jako pustý.

Švehla poručil ihned uhasit oheň a velel do sedla. Za chvíli bylo na větrné výšině pusto. Jezdci odjeli se Švehlou za Poberou a Kozicem až na deset, kteří tu zůstali v stráži a čekat na Zelenku, až by později v noci přitáhl. –

Janko Kozic dostal se trampotnou cestou samým lesem, samou klikatinou pod Branisko, k jeho úpatí. Tam zastavil při pokraji lesa, ale ještě v lese, pod černým krytem stromů, tak že roty nebylo vidět. Čekal na Poberu, až dorazí, přede vším však na honce, kteréž vyslal napřed obhlédnout cestu a zvláště, aby vyzvěděli, je-li Korytné obsazeno uherskou stráží. Tou mohla se ta malá dědinka při úpatí Braniska pod dubovým lesem státi jim nebezpečnou.

Poslal tam Matuku, jenž se na tu odvážnou jízdu sám nabídl. Když se svolením Kozicovým sám si vybíral bratříky, vzpomněl si

na Chujavu, ten že by se také hlásil a hnal do nebezpečného díla jako žhavý.

Kozic s rotou dlouho stál v úkrytu noci a hustého lesa; Matuky se pak už nemohl dočkat, ani zprávy od něho. Již Pobera dorazil se svými a pak už také první polovice Švehlovy roty. Bratři sesedli, od koní se však nehnuli, zbraně neodložili; odpočívali, s uzdou však kolem ruky ovinutou, aby každý okamžik se mohli vyhoupnouti do sedla. Hodiny minuly; už bylo drahně po půl noci, už vyslal Kozic hlídku za Matukou přezvědět, co se děje.

Hlídka se vrátila za krátko a s ní přijel posel, kterého Matuka posílal. Dobrou novinu přinesl: Matuka že Korytné šťastně přepadl, opatřiv napřed cestu odtud do uherského ležení silnou stráží v zásadě. Ves přepadl nezpozorován, a houfec Uhrů, kteří tu byli posádkou a kteří špatně strahovali a většinou spali, že má ve své moci. Bratři je schytali po staveních, skoro všechny v postelích; ty ospalé že svázali, ostatní pak, kteří chtěli uprchnout nebo přece se dostali k šavli a bránili se, ty že rozsekali; také že mají všechny jejich koně, pěkný zájem, a bratr Matuka že vzkazuje, aby postoupili z lesa do Korytného, aby mohli udeřiti na Beharovce.

To byla ves od Korytného nedaleká při cestě na Spišský hrad, osazená silným oddělením uherským. Tu ves musili mít, aby mohli podporovat Aksamita a jeho posádku, až by se spustili s hradu. Sem na tu ves Aksamit s hradu také zamíří, až vypadnou na východní straně hradu. Na západ, dolů k Podhradí, kde nejsilnější tábor uherský, nemohou. Kdyby i bylo možná tudy se prosekat, kam by se dostali? Na Levočskou silnici. A tam by jich zkáza neminula, kdežto tudy přes Beharovce hned se dostanou na cestu k Biacovcům a dále do hor na Březovice. To měli Kozic, Pobera

i Švehla za jisté, za samozřejmé, o tom už se Zelenkou jednali, když se sem ke Spiši vydávali.

Na zprávu Matukovu vzkázal Kozic Poberovi; vyjeli všichni z lesa ke Korytnému. Vesnička jakoby klidně spala. Na oko se tam nic nehnulo a ticho bylo, třeba že každé stavení hemžilo se vojáky. Kozic s Poberou zastal Matuku s několika bratříky v plné zbroji v selské jizbě, osvětlené čadivými loučemi. Okenice byly zadělány. Matuka, všechen zardělý, potem lesklý, právě dokončil tvrdý výslech. Osmahlý Uher, ve tváři ssinalý, nahý, černých knírů a dlouhých, černých vlasů, stál u sloupu uvázán, hrozně zbědovaný. Potůčky krve stékaly mu od nosu, po bradě, po zádech, po stehnách; chvěl se a klesal do kolen, nemoha již státi, jak byl zmořen.

Matuka na něj ukázal, když kapitáni vstoupili, a všechen ještě rozzuřen, s očima sálajícíma, zlostně hlásil:

„Tu ten psohlavec maďarský! Podívejte se. Jako dub mlčel. Ale již hubu otevřel, naučil jsem ho mluvit a zpovídat se."

Pokynuv kapitánům do kouta jizby, vykládal jim tlumeným hlasem, co na zmučeném veliteli uherského houfce vynutil, zprávy o ležení a počtu uherského vojska, zvláště o Beharovcích a jejich posádce, také o bratřích na hradě, jmenovitě, že jednou vypadli, hned na počátku obležení, a kterak se Uhři na hrad dostali šturmem i zradou, někdo že je pustil do hradu, kdo však, to že Uher i na nejhorším mučení nepověděl, že nevěděl, jak skrze boha a pannu Marii přísahal, o tom že nic neslyšel, to že zůstalo mezi pány, v ležení že neslyšel nikoho jmenovat, že neví, neví –

V tom Švehla vstoupil. Pověděl, že dal znamení ohněm, s hradu že odpověděli a jak, že jistě srozuměli a že ráno, ne-li dříve asi s hradu dolů vyrazí. Pobera i Kozic přisvědčili a za krátko se dohodli, jak pomoci Aksamitovi, který nemá jízdných, že jej a bratry

vezmou mezi sebe, že jim protepou cestu. Zapudit Uhry z Beharovců, to uloženo Kozicovi s polovicí Poberovy roty, kdežto Pobera s druhou polovinou a se Švehlou měli bratry brániti v zadu, jejich ústup a býti tak jejich zbytným houfem i s lidem Zelenkovým, dojde-li v čas. Ještě o něm mluvili a v tom vstoupil jeho posel, jenž oznámil, že Zelenka dochází.

„Sláva bohu!" Švehla zamávl čapkou nad hlavou a chvátal ven k svému lidu. Pobera a Kozic za ním. Když vykročili ze stavení, bylo o prvním úsvitu, zahřměla z daleka rána z kusu.

XLI.

Za tou ranou druhá, třetí.

„Bratr Matěj volá!" zkřikl Kozic chvátaje ke svému koni. Už se neohlížel po Švehlovi a Poberovi, kteří se rovněž vyšvihli na koně a harcovali ostrým klusem ke svým. Ještě nežli tam dojeli, byli už Kozicovi v sedle a prve nežli oba srovnali šik a vyslali posla na zad k Zelenkovi, vytrhl již Kozicův houf.

Janko Vlk nedal ani zatroubit; tiše rozkázal a tiše po řadách letěl jeho rozkaz, aby bez hluku, bez hlasu vytrhli a také tak tiše aby jeli až k samé vsi, ale tam aby zkřikli hrozným hlasem a trubači aby vysoko troubili. Mlčky švihl buzdyganem nad hlavou, bodl Dereše tak, že dlouhým skokem dal se v běh. Bratříci za ním, kopinníci v předu s podvrženým kopím, ostatní nahé šavle v ruce.

Hnali se v ranním šeru šeří, tmaví, jako v jedno slití, svahem dolů, pak rovnou cestou. A již měli Beharovce před sebou na levo při cestě. Shlédli tam stráž tří jezdců, obrácenou čelem proti nim. Nehnula se, patrně překvapena, nevědouc, co je; nedošloť z Korytného, od přední jejich hlídky, žádné varování, žádný posel ne-

přicválal. Nepřítele se nenadáli, nemohli a v ranním přítmí nerozeznávali jezdců, kteří oddělivše se od houfu, jeli rovnou k nim a po uhersku na ně a přátelsky pokřikovali. A tak jich stráž klidně dočekala. Ale jezdci jen doklusali, už se rozjeli kolem do kruhu, na ráz sevřeli užaslou, zmatenou stráž a hned do ní sekali. V tom také černý mrak valného houfu tu vyrazil. –

Pobera vedl svou rotu kus za Kozicem. Jel v čele se Švehlou, oba v šalířích, v brni, meč v pravici. Viděli, jak se Kozicova rota rozjela, jak žene úprkem, jak udeřila na tiché Beharovce. Divoký křik odtud vyrazil, křik útočících i křik přepadených.

Pobera zarazil rotu, čekal, se Švehlou pozoroval boj o ves a silnici vedoucí dále pod Spišský hrad a k Levoči. Švehla vrtěl sebou v sedle, vykřikoval, neklidně rukou ukazoval; Pobera seděl jako přikutý sleduje rysíma svýma očima tuhý a rozhodný Kozicův zápas o to, aby Uhry vypudil, zahnal, rozprášil a sám se dostal dále až na rozcestí před hradem, tam, kde cesta od Hodkovců od jihu vedoucí přetínala levočskou silnici, vedouc dále na půlnoc k Březovicům.

To oba napjatě pozorovali a zase nahoru na hrad před nimi na levo strmící obraceli zraky. Matěj z Kněžic, jak hádali, střílel do dolejšího hradu, aby tam upoutal Uhry ve chvíli, kdy bratři vypadnou z hradu. Bouchání ran bylo prudké a rychlé, bílá oblaka střelného dýmu se vyvalovala každým okamžikem a nesla se nad hrad, ohalujíc jej.

Najednou vykřikl Švehla:

„Herež, bratři!“ a ukazoval mečem nahoru ke hradu, pod jehož hradbou začernal se houf právě se vyhrnuvší.

Pobera, Švehla a všichni za nimi v rotách zapomněli na Kozice a jeho zápas. Mysl všech začatým bojem už rozpálená, vzrušila se

v horečné napětí. Nastala chvíle, které se mělo rozhodnout, dostanou-li se bratři s hradu a jak. Všichni v rotě i Švehla i sám Pobera byli by nejraději ihned se tryskem rozjeli bratřím vstříc. Než kapitáni byli pamětlivi svého úkolu.

Tmavý houf na hoře pod hradní zdí se protahoval svahem dolů. Začal sestupovat, samí pěší. V Poberově a Švehlově rotě zabouřilo. Kopími, šavlemi, praporci zamávali, křičeli radostně i z bojovného zapálení i bratřím na povzbuzenou. Pobera první zase v pravo se obrátil po Kozicovi. Ten už dorazil k rozcestí, aby bratřím zajistil cestu na Březovice. Kus těžké práce vykonal. Teď jen o to běželo, aby se bratři s hradu dostali na cestu od Hodkovců, aby se probili ke Kozicovi.

Pojednou vykřikli v rotě za Poberovými zády. I Švehla vyjekl. Bratři ve svahu musili zarazit, neboť v pravo, od Hodkovců hnal se houfec uherské jízdy a za ním větší samých pěších, aby zaskočili sestupující, aby je buď ztepali nebo zpátky do hradu zahnali. Bratři ve svahu začali na Uhry střílet kleče i stoje.

V Poberově rotě do střemenů se stavěli, hrdla napínali, jiní nedočkavě křičeli:

„Na ně! Hrr na Uhry, pomoct bratřím!"

Švehla všechen zardělý obracel se k Poberovi a netrpělivě, již popuzen vyzýval:

„Už, bratře! Už!"

„Počkej, počkat ještě!" rozhodl Pobera ostře; ani se neohlédl po druhovi, nespouštěje očí s hradního svahu. Bratři sestupovali, zvolna, jen se posouvali, ale šli přece níž, dále ku předu. Nad nimi, za nimi v hradě hlomozná střelba z kusů. Tam střelba, dole cestou od Hodkovců křik a ryk Uhrů. Za prvními jejich houfy přikvačil nový, třetí. Pěší se již drali svahem nahoru, outokem.

A v pravo! Kozic v živém ohni! Beharovskou posádku rozprášil, ale od Podhradí, z ležení hrnuly se na něj jiné houfy, aby jej zapudily od rozcestí.

„Teď! Teď!“ křičel Švehla již zlostně.

Pobera mžikl po Kozicově houfu i po hradním svahu. Tam musili bratři zase zarazit. Nemohli dál, ale bránili se; už jakoby kolísali, jakoby se jim trhal šik. A Uhry se kolem jen hemžilo.

„Bratře Jene,“ poroučel Pobera, na ráz se rozhodnuv, „ty v pravo ke Kozicovi, aby ho od nás neodtiskli a nesklíčili. A já tady na levo, uvolnit bratřím.“ Mínil pobodnout hnědáka, jenž nepokojně pohazoval hlavou a hryzl udidlo plné pěny. Švehla chtěl otočit. A zapomněl jako Pobera. A všichni v řadách na ráz oněměli.

Strašlivá rána nahoře na hradě je ohromila. Výbuch! Spousta dýmu vyrazila nad hrad a nové a nové mraky se valily vzhůru a těžko se rozletovaly a rozkládaly nad hradby, bašty, střechy i věž.

Pobera se první vzpamatoval.

„Zapálili prachy!“ křičel na Švehlu. „Bratři vyhodili jim prachárnu. Teď je čas. Ve jméno páně, bratři,“ křičel do řad velikým hlasem. „Na ně, za mnou!“ S mečem nad hlavou vyrazil na levo; rota za ním. Švehla letěl se svými Kozicovi na pomoc.

Strašlivá rána nenadálého výbuchu omráčila i Uhry dole pod hradem i v ležení. V tu chvíli udeřil Pobera. To Aksamitovi uvolnilo. Uhři nechali šturmu; hnali se svahem dolů na cestu a tou i pak dále, zpátky k Hodkovcům, kam Pobera ostatní tiskl.

Šik Aksamitův ve svahu se zase hnul; napřed bratříci ve zbrani, střelci i sudličníci, za nimi ve středu ženy, děti, čeleď pod záštitou zbrojných bratří v pravém boku. Vzadu zase houf ozbrojených bratří. Výpad vedl Aksamit, ve zbytném houfu byl Milichar Pijanda vůdcem.

Po ohromujícím výbuchu se na hoře utišilo. I střelba se již neozvala. Přestala nadobro, neboť v ten okamžik vyrazil Matěj z Kněžic se svými puškaři umazanými, od prachu učerněnými, z nichž dva měli hlavu obvázanou; ti byli poslední na hradě a poslední pak ve zbytném houfu. Když ho dohonili, docházel Aksamit s čelem ustupující posádky na dol, k cestě. Radostný pokřik Poberovy roty jim zabouřil vstříc.

„Vítejte, bratři, vítejte!"

Ale Pobera křičel:

„Dál! Dál!" a mával mečem směrem k Levočské silnici, kde v tu chvíli se Janko Kozic bránil ve veliké tísni novému houfu uherskému. Ale v tu chvíli dorazil Švehla ke Kozicovi.

To vydalo. Uhři musili couvnout a v tom dospěl Aksamit s čelem a středem svého šiku na rozcestí, kteréhož Kozic uhájil, a mohl dále k Březovicům. Zbytný houf s Pijandou se probíjel za ním a Pobera mu pomáhal. Ale v tu chvíli, kdy se Uhři na ně sypali z boku od Podhradí i ze zadu od Hodkovců, přiletěl z polí od Beharovců válečný křik. Řady pěších se tam ukázaly. Chvátaly poklusem pod vlající korouhví. V čele hejtman na grošovatém bělouši; za ním trubač a bradatý pop ve vysoké, černé čepici na nevysokém hnědáku, s křížem v ruce nad hlavou povzneseným. Pobera hned poznal ženoucí se valný houf. Bylot už jasné, jiskrné ráno.

„Chvála bohu, bratři!" zkřikl do svých řad. „Zelenka je tu!"

Radostný pokřik Poberových jezdců slil se s táhlým, divokým rykem Zelenkových verchovinců.

Jednání jagerského biskupa, i to, že ji chová jako zajatou, i to, co ji čeká, nedostane-li se z jeho moci, Márii popuzovalo i lekalo. Připadlo jí v té tísni, aby hledala ochrany u nejvyššího vojsky, u mladého Huňada nebo u jeho strýce. Než kterak k nim a pochodila-li by, uvěří-li, nebudou-li při biskupovi? Nebo kdyby jich prostě požádala, aby ji propustili. Nezmaří-li to biskup? Ale kdyby ještě více mohl, ona tu nezůstane. Počká, tak se rozhodovala, dokud nebudou míti všeho hradu. Do té doby se biskupovi ještě ubrání. Ale pak až odtud potáhnou, až ji bude chtít zavésti do Jagru, děj se co děj, vymkne se mu.

Té noci po biskupově poslední návštěvě pevně usnula, ale dlouho nespala. Vytrhla se ze spaní, usedla na loži, vyjeveně se rozhlížejíc šerým ještě stanem. Jakoby zahřímalo, a zase. Rána z kusu. Ah, to s hradu střílejí. Tak záhy ještě nikdy nezačali. Chtěla zas ulehnout, střelba však houkala hřímavěji a rychleji nežli jindy, a kolem stanu pojednou náhlý ruch, hluk, prudké hlasy, pokřiky.

Vyskočila, chvatně se ustrojila a vystoupila před stan. To nebylo jako jindy, když Češi spustili střelbu a kdy v těchto stranách od hradu vzdálených, kde stál její stan, klidně ji pozorovali. Pokud v ranním šeru mohla pozorovat, uhodil kolem zmatek. Všechno vybíhalo ven, žoldnéři se shlukovali, k hradu hleděli, kolem něhož a nad nějž vyvalovala se oblaka bílého dýmu. A ruch a shon i dále, po všem táboře. Trouby tam zavřeštěly, jezdec z té strany přiharcoval a seskočil u stanu nejvyššího. Nežli však se vrátil, už přišumělo, prudkou vlnou se přihrnulo:

„Češi vyrazili z hradu, chtějí se protepat –“

Druhý jezdec cválal kolem ke stanu nejvyššího a vzrušeně volal

se sedla do houfců a mezi stany, že se Češi chtějí probít. Kolem stanu nejvyššího náhlý shon. Sluhové, Kumáni běhali po stanech budit pány; z těch ten, onen vyrazil ze stanu polonahý se podívat a hned opět zmizel nebo křiče poroučel, aby mu přivedli koně. Všude je na kvap sedlali. A v ten překotný spěch a hřmot nová, pobuřující zpráva, že Čechům přišla pomoc, od Braniska, tam na té straně že již bitva.

Nové signály, rozkazy, křiky.

Mária hleděla na ten zmatek v ranním šeru jako ve vidění. Lászlo k ní přiběhl a všechen vyjevený oznamoval, že přišla Čechům pomoc.

„Kde je biskup?" vyhrkla.

„Strojí jej do brnění."

„Osedlej koně, Lászlo."

„Tobě, velkomožná paní?!"

Mária se lekla, že Lászlo neposlechne, že je také v biskupových službách, přísně však opakovala:

„Koně mi osedlej a sobě také. Rychle!"

„Kam pojedeme."

„Do Levoče."

„Teď?"

„Teď, právě teď. Bude bitva."

„Ale tady není třeba se strachovat, velkomožná –"

„To pravíš ty, ale kdož ví, co bude. A chtěla jsem do Levoče na trh, nakoupit. Jdi!"

Lászlo poslechl. Mária si oddechla. Rychle vstoupila do stanu a chystala se na odjezd. Šubu si oblekla, čapku na hlavu vrazila, váček s penězi vytáhla z lože a za ňadra ukryla, rozbalila balíky, vzala nejnutnější věci, sbalila, svázala v uzel. V náhlém tom vzru-

šení, jež za hřímání děl a křiku, hlomozu před stanem, za řehtání koní a signálů trub ji tím prudčeji schvátilo a do divokého chvatu hnalo, vypravila se na cestu za chvilku. Již chtěla ven, v tom, už u východu se jí blesklo, že zapomněla na ten papír od biskupa, ta cedule že jí všude mezi Uhry uvolní cestu. Hrábla do kabely. Salvus conductus tam byl. V tom Katka k ní vběhla a vyjekla ulekaně, že Lászlo sedlá koně.

„Ať je přivede!"

„Jezu Krista, velkomožná paní, ty odjedeš!" Katka se třásla. „Kam –"

„Do Levoče na koupi." A vyšla před stan. Katka ustrašená za ní.

„Teď! A vrátíš se –"

„Jak bych se nevrátila. Na večer zas přijedu," odpovídala, oči však jí těkaly po ležení, po náhlém zbouření. Viděla houf jezdců, jeli od stanu mladého Huňada, byli to bradatí Kumáni s luky na plecích, pod svým praporcem jeli, za nimi tlum jezdců v blýsknavé zbroji, v helmicích, se štětkovými chocholy nad nánosníky.

„Je mezi nimi," mihlo se Márii. Mínila jagerského biskupa. A ten hlídač jeho – Ah, v tom zmatku kdo ví kde je! A přijde-li, ať zkusí. Ale je pryč. Lászlo přivedl koně. Pomohl jí do sedla, u něhož musil přivázat uzel, který brala s sebou. V ten okamžik se jí radostně rozjasnilo. Div že jásotně nevykřikla, že je volna, že vyrazí odtud, z jeho moci. Ale v tom blaženém záchvatu všimla si bledé, ustrašené Katky.

„Co se bojíš, Katko!" volala na ni se sedla s těšivou veselostí, „nic se neboj, nic se tu nestane, a do večera se vrátím. Buď s bohem! Lászlo, jeď napřed. K Levoči. S bohem, Katko!"

Vyjela za Lászlem, vyhlížejíc cestu, netrpělivá, že nemohli hned cválem, že musili krokem mezi stany a ještě se zastavovat, když

jako náhlý proud se jim přes cestu přehnal houfec bojovníků, že musili zase jen zvolna a objíždět. A zpět se ohlížela. Než nikdo se za nimi nehnal ani nekřičel. Viděla daleko v pozadí za ležením hrad na kopci v oblacích dýmu, z nichž ustavičně bouchalo, a dole v ležení v sloupech zvířeného prachu rojení a hemžení praporce nad houfy jízdných, pěších. Do jitřního úsvitu hřímala bez ustání střelba, rozléval se hluk, hřmot, troubení.

„Nemůžeme dále, velkomožná paní." Lászlo ukazoval na řady tmavých vozů, k nimž se v tom proudění i zarážení prodrali, a do nichž na chvat právě zapřahali.

„Musíme dále, objedeme."

Objeli temné řady vozů, až pak za ně vyrazili a dostali se ne na Levočskou silnici, ale na jakési zdupané již a ujeté pole.

„Tamhle je silnice!" Mária ukazovala v pravo a hned, bez rozmýšlení obrátila koně a v divokém trysku pustila se k silnici. Tu se naposledy ohlédla za sebe.

Za chvíli klusali koně na tvrdé půdě suché silnice. Rozednilo se, světlo se rozlilo krajinou. Jeli rychle a již bezpečně. Nikdo za nimi. Jen proti nim od Levoče vozy plné sudů a pytlů. U vozů ozbrojení jezdci. Ti na ně volali, co je, co ta střelba. Mária zastavila, Lászlo pověděl, a zase chvátali dále, až před nimi město vyvstalo, Levoč, na výšině, město bez předměstí, silně hrazené valy, hradbami, baštami s věží nad branou. Ale věž výstavného chrámu prostřed města, a vysoká střecha chrámová nade vším, nad hradby, nad bašty i nad ostatní kostely.

Jeli vzhůru k městu. Márii zabušilo srdce, když se nad ní zatemnilo pod klenutím mohutné brány. Plno tu vozů i pěších. Mohli jen krokem a na konci brány musili zastavit. Ozbrojená stráž je zarazila a vyptávala se jich.

„Jedeme do Levoče na koupi," úsečně hlásila Mária se sedla. „Tu je cedule." Ihned ji pustili. Vjeli do náměstí, na tržiště obklopené domy úzkých průčelí s podsíněmi; byly většinou zděné, než i nejeden dřevěný mezi nimi, patrový. Se všech jejich mezistřeší čouhaly do prostranství dlouhé, dřevěné žlaby. Na podsíních, v náměstí krámce a boudy a všude plno lidí, všude ruch trhu, všude měšťané, řemeslníci v tmavých sukních, šubách i v pláštích, samí Němci, venkované v kožiškách, v halinách, v krpcích, ženy v bílých plenách, Slováci, Slovačky.

Mária jen mžikem se rozhlédla po trhu; nic ji nevábilo, jen to měla na mysli, kde je druhá brána, kterou by vyjela z města. I vysokého, krásného kostela sotva si povšimla i zděné, výstavné radnice opodál, jejích otevřitých, kamenných schodů, vedoucích do

patra k arkádám, a všeho hemžení a rojení dole u radního sklepa, u krámů a kotců kolem radnice, většinou řeznických, u nichž tlačenice, zvláště žen a kuchařek v čepcích, a křik, hrozný křik.

Lászlo zarazil koně.

„Snad si odpočineš, velkomožná paní. Tamhle je dobrá hospoda, ‚u černého koně'." Ukazoval přes dlouhé, svažující se náměstí, na druhý konec. „Zajedeme tam," přisvědčila Mária, na konci však náměstí nezabočila, nýbrž ukázala ulicí prudko dolů se sklánějící a tázala se, zdaliž tudy se jede ke druhé bráně, z města ven.

„Jede," přisvědčil Lászlo, ale v tom volal všechen užaslý: „Kam to, velkomožná paní –"

Jakoby neslyšela; jela ulicí dolů mezi dřevěnými domy a domky. Lászlovi svitlo, že paní nejede na trh, nýbrž že chce ujet. Nevěděl, co dělat. V tom překvapení a zmatku jel za ní. Před branou, od níž v pravo, v levo se táhla hradba s podsebitím a s baštami, zastavila koně.

„Lászlo," hlas jí nezněl klidně, „odjedu pryč. Musím ještě mezi ty Husity, dokonat dílo. Biskup o tom ví –"

„Velkomožná paní, co myslíš! To přijedeš na ten Tábor! Nejezdi, pro boha!"

„Musím. Nemluv, nezdržuj mne. O sebe se neboj. Nechci, abys také jel. Vrať se. Až bude v ležení volno, vyprovoď Katku, ujmi se jí, aby se jí nic nestalo, vyprovoď ji pak na Březovice. Na Březovicích je druhá má dívka, Verona, tam bude Katka v bezpečnosti. A řekni jí, aby na Březovicích vyřídila kapitánu, Talafúsovi, bude-li tam, že jedu za ním, že přijedu, že jsem dříve nemohla. Slibuješ mně, že tak učiníš, jak žádám?"

Lászlo v úžasu slíbil.

„Bůh tě pozdrav za tvé služby, Lászlo. S Bohem."

Trhla uzdou, pobídla koně a nežli se Lászlo nadál, zmizela v bráně. Hleděl za ní, nemoha vykřiknout a poplach strhnout, aby ji zadrželi, chytili. Pustil se však za ní. Ale hned za branou, za hlubokým příkopem zarazil koně. Mária už byla daleko, uhánějíc tryskem. Že k Husitům, řekla. Na Tábor! Co myslí? Toť šílení. A již zmizela za ohebem silnice v úpatí táhlého svahu.

XLIII.

Mária, i když byla za městem, jela cvalem. Divost ze zoufalého rozhodnutí ji hnala i obava, že by se snad za ní pustili. Neohlížela se, nic kolem nepozorovala, jen silnicí před se upírala zrak. Chlumy a svahy v pravo, v levo ubíhaly v zad, černé lesíky i žluté bučiny i tmavé skupiny olší při potoku u cesty. Projela dědinou, aniž se zastavila; teprve až před druhou, větší.

„Jak se volá ta dědina!" zkřikla na ovčáka u cesty.

„Štvrtok."

„A Hrabošice, ty jsou tu," ukázala před se, „jedu-li dobře."

„Dobře."

„Jak tam daleko."

„Hodina."

„Jsou-li tam Uhři."

„Už odtáhli. Že jich hrom nepobil. Stádo mně pobrali."

„Ale Češi tam jsou."

Ovčák vyvalil oči.

„Ne, v Hrabošicích nejsou, ale u Hrabošic, na tom zámku, ten si vystavěli na Zelené hoře. Ale oni Tábor volají –" Nedomluvil. Mária už zase pobídla koně. Jela zvlněnou krajinou. Pustými poli, strništi, po vybledlých lukách vál studený vítr. Před ní napříč výšina, zahražující rozhled a nad tou výšinou v pravo holý vrch. Jen ožehnuté jalovčí se na něm černalo. Tam na tu výšinu, pod ten vrch vedla silnice. Odtud otevřel se Márii nový kraj. Zarazila tam koně, aby se rozhlédla. Dole na úpatí toho vrchu v pravo, kam se stáčela cesta, ves skoro všecka vypálená s kostelíkem, jenž stál mezi holými, opálenými stromy. Za vsí dál k jihu pustá pole, luka a rozlehlý močál, za ním pásmo holých chlumů a na jednom z nich,

na nejvyšším, na temeni tvrz, hrad s čtyřhrannou věží, s hradbami, náspem. To ten Tábor – A za ním! Hned za ním druhé pásmo kopců, ale vysokých, strmých strání, zarostlých černými, širými lesy. Vzpomněla, co slyšela o Táboře, že má v předu mokřiny, bahna a za ním že řeka. Ale té odtud neviděla, ta tedy za hradem, mezi jeho vrchem a mezi těmi vysokými stráněmi. V kalném světle zachmuřeného, podzimního dne vše ještě zasmušilejší, ty černé stráně za hradem jako ohromná závora roztažené, hrádek sám a před ním na dole širá rákosina a třasoviska trav jako vyrudlých, mezi nimiž studenými pablesky prosvitovala voda. Máriu napadly smutek i úzkost. Tady teď, a k těm, ke Třikrátzlému, zase mezi ty lapky. A jak ji uvítají, co ji čeká – Maně přitáhla uzdu; již chtěla obrátit. Zpátky, pryč z té pouště, do města, mezi lidi – Ale on leží opuštěn, s ranami také na takové osamělé tvrzi. Znovu chce jej opustit. A tamhle na Táboře o něm zví, nemusí tam zůstat, zví o Talafúsovi a bude možná posla mu poslat, vzkázat mu.

Neotočila koně, cestou dolů se spouštěla. Kus rozbitého vozu shlédla, pak mrchu koňskou ohlodanou, zvířecí kosti nakupené i po různu rozmetané, ohořelé, černé houštiny, v pravo v poli kopečky nevyschlé, od dešťů ještě prosáklé hlíny a zase na levo v poli kopečky a půda jako čerstvě přerytá, přeházená: jistě jámy s mrtvými; tu asi zahrabali Uhři morem zemřelé. Hrozné stopy zhouby, dále památky života: zákopy, množství dolíků vypálených, rozbité, prázdné soudky, polní ohniště, hromady hnoje, kusy ohořelého dříví, uhlí, prkna, dešti promočené hadry a kupky sena, a zase hnůj, mokrá, zhnědlá sláma, střepy, rozbité nádoby hliněné, a nade vším těžký puch; vše památky a stopy po uherském ležení, a vše v mrtvém tichu.

Pojednou zahoukly do něho hlasy. Dva jezdci se z nenadání

zjevili; dole ze spálené vsi z nějakého dvorce vyrazili. Křičeli na Máriu a jeli jí naproti, bradatí, ozbrojení bratříci, ale jen v čepicích. Začali ji vyslýchat, jeden česky, druhý slovensky.

„Jedu k vašemu kapitánu. Je na hradě pán Třikrátzlej."

„Je."

„A paní jeho."

„Je. Co jim chceš."

„To jim povím. Zaveďte mne."

Byli překvapeni, jak jistě mluví, a žeť to něco vzácného. Poslechli, dále se nevyptávali. Jeden z nich zůstal v Hrabošicích, druhý vedl Máriu stezkou mezi bahny, mezi rákosím a ostřicí chvějící se v studeném větru, pak suchou cestou svahem vzhůru ke hradu, jehož hradby pojednou obživly stráží a zvědavými bratříky. Mária šla pěšky před svým koněm, jejž vedl její průvodce. U brány chvíli čekali, než zaskřípěla branka vedle ní. Mostkem přes příkop dostali se k brance, tou do předhradí, kdež už čekala skoro celá posádka, houf bradatých, černých bratříků, většinou neozbrojených, a v jejich čele sám velitel jejich, kapitán Satanýř z Drahovic, jinak „Třikrátzlej prudký", v chlupaté čepici, v krátké šubě a vysokých škorních, do hněda osmahlý, černé, lesklé brady.

„Znáš-li mne, pane kapitáne," hlásila se Mária, nutíc se do úsměvu.

„A znám, paní, jak bych neznal! Ale očím nevěřím. Cože, ty k nám –"

„Prchám; Uhrům jsem utekla, prosím o přístřeší. Tvá paní –"

„A Žežulka! No, vzdychá, má pořád strach," zachechtal se, „ale jinak – Ale pojď."

Sám ji vedl do vlastního hradu; a tu, jak stoupali do nevelkého hradního paláce poblíže věže, bylo s otevřených schodů vidět dolů

k řece proudící hluboko pod hradem, pod srázными skalami. A za řekou, za Hernadem, a jako z něho strměla ohromná, příkrá stráň, temná lesem; jako černá stěna nesla se hned za hradem vzhůru, vysoko nad něj, zasmušile jej hradíc i stíníc.

Márii, jak ode vsi na hrad stoupala, bylo tíž a tíž; ale tu za branou strašného jí Tábora mezi bahny a propastí skal, nad řekou ve vlhkém šeru pod nimi proudící, ve stínu černé, zamračené stěny za vodou, ve společnosti těch loupežníkův a surového jejich kapi-

tána, jenž ji vedl k nízkým, železem pobitým dveřím, popadla ji úzkost. Až do pláče jí bylo. Ale v tom vyklouzla z těch dveří kulatá, svěží panička, „Žežulka“ Třikrátzlého, jež se ho zas už nemohla dočkat a jež vyhlížejíc, spatřila jej s krásnou, urostlou paní v čapce a drahé šubě. Radostně vykřikla, jak poznala Máriu, a dala se do smíchu. Smála se jako hrdlička radostí, že ji zase vidí, a chytnuvši ji, šveholila svou polskou češtinou, ach, to že je radost, ach, paní Bodorovská, ach, kdeže se tu vzala, co nejmilejší pán kapitán, pan Talafús.

„Jen čekej, to si povíme až u krbu,“ zarážel bručivě zostra Třikrátzlej, „paní je zima, vidíš to, a jistě má hlad. Seženeš něco, třeba pečité. Pojďte,“ pobízel a vkročil napřed, shýbaje se v nízkých železných dveřích, a „Žežulka“ ochotně přisvědčujíc, za ním, tak, tak že pravda, a že hned opatří, ach, to že má radost, ach, co tu zkusili, a ona nejvíc, co strachu poměla o muže, a on nic, ach, aby šla, vzala Máriu za ruku, „tady ten schod, a –“

Mária se plaše ohlédla; kus nebe se jí mihlo a černé lesy ve stráni za řekou. Když vkročila do železných dveří, bylo jí jakoby vcházela do vězení.

XLIV.

Třetího dne po výpadu Aksamitově ze Spišského hradu pozdě po ránu dobelhal se Ondris Chujava Slimáček k oknu klenuté jizby, v níž s Talafúsem ležel, a otevřel okenice. Jizbou nerozlilo se zářivé jasno jako dosud každého rána.

Po lesnaté stráni, v korunách buků a javorů nehořely zlato a purpur podzimu; všecka nádhera barev zaražena, pohaslá v kalném, chladném ovzduší, ve stínech zataženého nebe. Chujava vystrčil hlavu, rozhlížel se po obloze, pak rychle ustoupil a radost-

ně hlásil, obrácen k posteli bratra Talafúsa, který ležel nehnutě a dosud ani slova nepromluvil, ačkoliv byl už dlouho vzhůru:

„Bratře Jene, bude pršet!"

Chujava čekal na jisto, že toto slovo bude mocné, že nemluvou pohne, poněvadž bylo novinou jistě překvapující a neslo naději, že bratřím na Spišském zámku bez krůpěje vody, žízní snad už zmírajícím, bude deštěm uleveno. O jejich tísni s vodou na Březovicích záhy zvěděli. Žáček hned pátého dne, co odešel, vzkázal, že Uhři zradou zvěděli o prameni v Doubravě pod Slubicou vrchem a že vodní trouby rozkopali. Tenkráte tato novina Talafúsa ohromila, zvláště když Radkovec na určito hádal, že v tom jistě zase sluha paní Márie, ten Uher. Od té chvíle Talafús úzkostně očekával zprávy o Spišském hradě.

Teď jím naděje pohnula. Rychle usedl na loži a obrátil se k oknu.

„Že je na dešť?!" zeptal se živě a jasným tonem; než ihned se srážel v náhlé naději a zasmušiv se v tváři, zahučel: „Není-li už pozdě."

„Proč by bylo. Uvidíš. Jen kdyby pán bůh dal a lilo jako by ze džbera vyléval. Dočkej." Chujava se belhal ven. Za chvíli však přišel zas, mnohem dříve nežli obyčejně, a již na prahu hlásil:

„Bratřím na Spiši nebude již deště třeba."

Talafús se lekl, že je konec, Chujava však rozhodiv paže, hlásil rozjasněně dál:

„Probili se, bratří jim pomohli!"

„Kdo!"

„Kozic, Pobera i Zelenka."

„Jak to víš?"

„Posel přijel v tuto chvíli."

Vstoupil Radkovec.

„Je-li pravda, Petře," volal na něj Talafús dychtivě.

„Je. Protepali se."

„Všichni?"

„Všichni."

„Kdy –"

„Předevčírem ráno, a táhnou sem. Dnes tu budou." A Radkovec vypravoval, že právě dojel bratr z roty Kozicovy ohlásit roty a bratří ze Spiše a také aby se pro ně přichystali, zvláště pro raněné, těch že vezou kolik vozů, nepočítaje těch, kteří mohou ještě jet nebo jít. Chujava sedě na posteli naslouchal všechen záře a přes tu chvíli hodil pažemi v radostném pohnutí. Talafús nespustil s Radkovce očí; ale nehnul sebou, nezářil, přemáhaje své vzrušení, radost i žel i obavy.

Potěšil se jako Chujava, že se bratři zachránili, ale hned také dolehlo, že veliký, mocný hrad jejich bratrstva, jejich hlavní pevnost a opora, je ztracen; v tom také ostřeji bodla otázka, co Mária, je-li s bratřími, vrací-li se s nimi – V odpovědi na tuto otázku byl i jeho ortel, tuto otázku byl by nejraději ihned vykřikl; zdusil ji však a naslouchal ve vnitřním neklidu, nemoha se dočkati, ačkoliv Radkovec vypravoval rychle a stručně.

Že Kozic s Poberou první dorazili na Branisko, uslyšeli oba ranění, že Švehla dal znamení ohněm předvčerejší noci a s hradu že na ně také tak odpověděli, že Kozic, Pobera a Švehla sjeli na dol a jak ráno za tmy ještě udeřili na Uhry, na jejich stráže, když s hradu začali do Uhrů v dolejším hradě střílet, to že byly divy, jak Matěj z Kněžic střelbu spravoval a jak posléze Uhrům zapálil v dolejším hradě stavení, v němž měli prachy, jak se mu v tom poštěstilo a to že pomohlo, že všecko sklepení a všecko nad ním od prachu do povětří vyletělo a jaká z toho kolem zkáza, že se všecko

rozletělo, prach že všecko rozhodil, zdi i lid, kamení že lítalo i těla, ta že to po zdech rozneslo a v tom hrozném udeření, až i hořejší hrad se otřásl, a v tom že Matěj z Kněžic se svými poslední vyrazil a šťastně se dostal ke zbytnému houfu. Bratr Matěj pomohl na hoře na hradě a dole Kozic a Pobera se Švehlou, ti že vzali Spišské bratry mezi sebe když už bylo nejhůř a probili se s nimi uherskými houfy, až se dostali do Biacovců, a tu že měli již vyhráno. Tak se šťastně až sem protepali a odtud pak dále pospíchali kus mezi lesy do vrchu cestou sem k Březovicům a Uhři že jich už nedohonili.

„Ale mají Spišský hrad," povzdechl temně Talafús.

„Ale nemají Aksamita a nikoho z bratří, a na Aksamita si zvláště brousili zuby."

„Kdy přibudou?"

„Včera táhli celý den, chvátat nemohou s raněnými, ale dnes na večer budou tu. Teď víš," Radkovec vstal, „a já jdu vše chystat." Odcházel, zastavil se však, když Talafús se pojednou optal:

„A jak, bratře –" Nedomluvil. Radkovec však srozuměl.

„Nic nevím, bratře," odpověděl zasmušile, „posel vyřídil jenom to, co jsem tu pověděl a hlavně, abychom bratřím vše připravili. Sečkej do večera. Snad zvíš ještě dříve. Honci přijedou, a jistě budou vědět víc." Rychle odešel; Chujava za ním přihlížet přípravám, mluvit, povídat o té velké události, o příchodu bratří, a že přijede také jeho rota, Kozic a Matuka, Rakolubský a všichni, ti že se bili, sláva bohu, ti že budou povídat, ale on, jaj, co on – Meďanboh ty valcháře Bardijovské –

Talafús zůstal až do poledne sám. V poledne přibelhal se Chujava. Hned jak vstoupil a pak i za jídla rozkládal živě, na přeskáčku o přípravách, jak se na bratry chystají tady na hradě i dole v dědině, jak Radkovec dává připravovati lože, jak dole svážejí

dříví, slámu i seno, jak v hradské kuchyni vaří, že pod kolika kotly topí, to že bude, a co uslyší, až přibudou bratři, ti že budou vypravovat. Kozic že přijede bohdá na jisto, a všickni z roty, že se na ně těší i na Švehlu šelmu, ten že má teď rotu, jak posel pověděl, a že také divy konal, že rotu dobře vedl.

Chujava jen kníry utřel a prsty v medenici opláchl, a již opět spěchal ven, plášť přes ramena. Ochladiloť se a začalo poprchávat.

Talafús byl opět sám a opět se zabral jako dopoledne v chmurné myšlenky o tom, co se na Spišském hradě stalo a co se stane, uvidí-li Máriu, vrátí-li se, nebo uslyší-li jen, že s nimi nejede. Kalné, nevlídné odpoledne se jen plížilo, nekonečné byly chvíle dychtivého očekávání, nejistoty a mučivého napětí. Viděl koruny stromů ve stráni u větru se klátící a déšť padal. V klenuté jizbě příšeří, ticho, venku na chodbě hluk, volání, chvatné kroky. Pak z dola, pod hradem trouba zahlaholila. Už jedou, honci, první houf. Či to asi rota.

Vyhlížel k oknu, díval se na dveře, čekal; ale s postele bylo vidět jen na lesnatou stráň a ne dolů pod hrad a dveře se ani nehnuly. Nikdo nešel, zapomněli na něj, i Chujava. Hluk z dola se vzmáhal. Talafús nemohl už vydržeti. Chtěl, musil se na své vlastní oči přesvědčit. Opřel ruce o postel, spustil nohy na zemi, postavil se. Raněná noha prudce zabolela, vydržel však na ní. Ohlížel se po nějaké podpoře. Na stěně u postele visel meč. Došoural se k němu, sňal jej. Opíraje se o něj, dobelhal se namahavě až k oknu.

Bratři byli tu, dojížděli. Viděl je. V dešti a větru dojížděla rota; která, nemohl rozeznati. Jezdci v pláštích, kopí na zad volně přikloněná. Řada za řadou. Jeli mlčky, schlíple, krčíce se do plášťů. Řada za řadou, a tu vůz, selská rachota s koníky, za ním druhý a kolem jezdci a za nimi zase řada za řadou. Raněné si vezou. Co

jich ještě přivezou! A jak ženy a děti – A Mária – přijede-li také na takovém voze. Přijede-li. Dveře za ním vrzly. Kvapně se obrátil. Zahlédl mužíka v plášti, v čepici. Zavřev dveře, blížil se zvolna, ostýchavě.

„Žáčku!“ Talafús chtěl rychle vykročit, noha však zabolela bolestí, až zaklesla. Belhaje se k posteli, volal neklidně:

„Co neseš, Žáčku.“

„Viděls teď oknem, pane kapitáne.“

„Dostal jsi se tam na hrad.“

„Nedostal, nemohl."

„Kde jsi byl po ten čas."

„V uherském ležení, obcházel jsem hrad, dvakráte jsem se až pod hradby proplížil; musil však jsem uskočit, a pokaždé bylo o hrdlo."

„O Márii jsi neslyšel."

„Vyptával jsem se teď bratří a hledal jsem ji mezi nimi, hned když sestoupili."

„Jede," vyhrkl Talafús.

„Nejede, pane kapitáne."

Talafús právě sedaje na lože, prudce na ně dopadl.

„Nejede," opakoval temně. „Víš-li jistě."

„Jistě, pane kapitáne. Zeptej se pána Aksamita nebo kapitána Pijandy, ten je raněn, a zeptej se všech; uslyšíš."

„A kde je."

Žáček pokrčil rameny.

„Nevím, ale na jisto myslím, že jest –"

„U Uhrů."

„Tak, pane kapitáne."

„Kurva bídná!"

Talafús v tváři sežloutlý, sesinal, zuby zaťal a chvíli hleděl před se do prázdna. Pojednou se vytrhl a zprudka se optal, kde je Aksamit, kde starší.

„Dojíždějí. Budou tu co nevidět."

„Tak dobře." A sklesl na lože, ale hned, aby se Žáčkovi nezdálo, že jej, Talafúsa, ta novina porazila, zasípěl skrze zuby:

„Noha mne bolí. Povídej!" –

Chujava za tím, jako když rybu do vody hodí. Zapomněl na hojící se ránu, že by se měl šetřit. Přecházel, belhal se z místa na místo v hemžení hradského lidu. I do nádvoří chtěl, když uslyšel,

že první z ustupujících bratří už dojeli, a nedbal, že prší. Ale v tom se mu namanul Žáček. Přijel do nádvoří, s koně skočil, aniž ho Slimáček v tom hemžení zahlédl. Žáček sám se přihlásil a hned se ptal, kde je kapitán Radkovec a co Talafús.

Chujava hned neodpověděl, ale hned se optal, jede-li také ta Uherkyně Talafúsova, ví-li o ní. Když uslyšel, že nejede, že Žáček o ní neví, lekl se a pak teprve vzpomněl na odpověď.

„Radkovec je tady někde, kde teď, nevím, a Talafús tady." Ukázal na chodbu, na dveře. Nežli se nadál, nežli se mohl dále vyptávat, Žáček tam zmizel. Chujava stál jako stuhlý, mysle s upřímným účastenstvím na Talafúsa, až teď uslyší, a ta Uherkyně, bestia –

Z nádvoří hluk, dusot koní. Chujava se vytrhl. Ale jen ke dveřím došel. Tam stanul a radostně vykřikl. Kapitán! Janko Kozic! S Radkovcem právě vstupoval, v čepici, v plášti, všechen zmoklý. Chujava podal mu ruku, Janko však mu ji nemohl stisknout. Pravici měl zavázanou, raněnou.

„Jaj, památku si vezeš," zvolal Chujava, „a co naši –"

„Všichni zdrávi, až na nějaký ten šrám. Dojedou za chvíli."

„Co Štefan –"

Janko stáhl obočí; brunátný stín ztemnil temnou červeň jeho tváře.

„Ty nevíš! Oh, bědný brat –"

„Nejede s vámi?"

„Nejede, a již nepřijede. Nikdy, myslím."

„Svatý bože! A byl přece na hradě," Chujava upíral užaslé oči na kapitána.

„Na hradě byl, pravda, ale kde. Měl komoru v baště, zrovna v té, kterou se ti psohlavci vedrali do hradu."

„Pojďte dál, pojď, bratře," pobízel Radkovec. Vedl je do prostorné jizby klenutého stropu, úzkých, nečetných oken. Za deštivého, pozdního odpoledne podzimního bylo v ní nejasno. Prostřed stál dlouhý stůl plný mis se studeným masem, plný talířů a pohárů i chleba. V koutě ve velkém krbu vysokého pláště plápolal mohutný oheň.

„Sedni si a jez, pij, a plášť ti osuší. Odpočiň si, bratře," zval Radkovec. „Bratře Chujavo, starej se o svého kapitána, já zas musím ven, už tu budou."

Jen odešel, vstoupil bratřík s konvicí vína, a zase hned odešel, vzav s sebou Kozicův plášť. Janko znavený, hladový zasedl ke stolu. Chujava si zapomněl nalíti, jak byl pln účastenství a dychtiv zpráv o Štefanovi. Kozic sám už mnoho nevěděl. Pověděl, co od Aksamita, Pijandy a ostatních ze Spišského hradu uslyšel, kde Štefan měl na hradě komoru, jak byl poslední večer po pohřbu jednoho z bratří na pijatice ve velké síni, jak s Míšou dosti záhy odešel, a od té chvíle že ho nikdo nespatřil a o něm neslyšel.

„Odešel do své komory, pravils."

„Tak."

„A tou komorou Uhři, pravils. Jak bylo možná –"

„Snad nemyslíš, že je Štefan pustil," utrhl se Kozic a zablýskal očima.

„Blázníš! Ale někdo přec Uhry pustil a tomu musil být Štefan na překážku."

„Ale překážka se uklidí!" Kozic přestal jíst, napil se však zprudka.

„Na koho myslíš –"

„Na uherského psa, na toho Mihála, ten se Štefanem pořád chodil, jak povídali, Mihály, Uher, sluha té Uherkyně, paní Márie Talafúsovy –" Kozic se divoce ušklíbl.

„Ta se nevrátila. A ten Mihály –“

„Hlupák jsi, Slimáčku. Co se ptáš! Myslíš, že se měl s námi vrátit a ona také.“

„To ne, víte-li však o něm i o ní –“

„Víme, nevíme. Že zradili hrad, víme, že zabili, bestie, nebožáka našeho i toho jeho chlapce, to rozum dá, i to, že se nám teď s Uhry smějí, nám všem a ta čubka nejvíce Talafúsovi. Parom v její materi!“

„Snad Štefana neutratili, snad jen svázali, zajali,“ pokoušel se Chujava těšit.

Kozic udeřil do stolu a rozkřikl se:

„Tuťmák jsi a baba, Slimáčku, baba. Co že ti Uhři mají babské srdce, myslíš. Vázat, poutat budou a šetřit, když jim někdo v cestě, když osekávají, oči vylupují, rty ořezují poctivým zajatým, pod praporem zajatým!“

„Ubohý Štefan, jaj, duše milá –“

„Mlč, mlč!“ křičel Kozic. „Krev nevinná, krev nevinná! Ale za tu krev, bohu přisahám, za tu krev poteče krev! Poteče, bratře můj milý, Štefan, bohu přisahám!“ Janko Kozic do temna brunátna zardělý hrozil raněnou, zavázanou pravicí nad hlavou, až se mu černé rulíčky na spáncích potřásaly.

Venku hluk, kroky, hlasy. Raněné tam přinášeli, zdravé rozváděli, ženy nejprve, Aksamitovu a jeho dcerku a jiné do zvláštní jizby a hejtmany do velké síně, kde seděl Janko s Chujavou. Vstoupil Ondřej, někdy táborský kněz, s klípcem na oku, Aksamit, jeho synek urostlý, ani ne dvacítiletý, vešel Matěj z Kněžic, jednooký, sivý Zelenka i písař bratrstva Ondřej ze Smolotel, Švehla, za ním Pobera, poslední Milichar Pijanda, raněný, jejž vedl obrovský Matuka Juro, všichni ve zmoklých pláštích, v zablácených škor-

ních. Jen Petr starý, bělovlasý, s nimi nevkročil. Zůstal na poli, mrtev, když se protepávali s hradu; u samých Biacovců padl.

Vešli hlučnými kroky, ale mlčky; všichni odhazovali pláště a čepice na dlouhou lavici u zdi, usedali ke stolu nebo k plápolajícímu ohni v krbu, jehož zář čím dále tím jasněji prokmitovala, jak v prostorné síni se víc a více šeřilo. Matuka zavedl Pijandu, jehož rudá sukně byla pošpiněna i potrhána, k ohni. Raněný hejtman více sklesl na židli nežli usedl. S Chujavou se ostatní vítali, na Talafúsa se ptali; ten onen se dal ihned do jídla, nalévali si, pili.

Jen Aksamit si nesedl a ničeho se nedotkl. Sem tam jizbou přecházel, stanul, po dveřích se ohlédl, po Radkovci se optal. Šum a pak i hlučný hovor pod šerým už klenutím.

Sešli se zase v hradní síni, na svém hradu, ale na malém a ne všichni. A bylo jinak nežli na malované, velké síni Spišského hradu, kdež naposledy tak hlučně kvasili, když jednali o výjezdě na Bardijovské, když Pijanda bujně a posměšně vykřikoval „ribus neribus, hofnicas", když se troštovali na veliký zájem.

Teď všichni na ústupu, ba na útěku. Mocného hradu pozbyli a všeho v něm, teď Uhři měli jejich houfnice, třeba že zkažené, k nepotřebě, jak je tak Matěj z Kněžic připravil prve nežli odtáhli ze Spišského hradu. Neměli jich, ani zásob; všecko tam musili nechat nebo sami zničili. Teď seděli u jídla a pohárů i do hovoru se dali; nebyla to však veselá, bujná pijatika. Dusno a trudno v březovické síni.

Aksamit přecházel jako hrozivý, těžký mrak, ale zastavil se, když se dveře otevřely, když všichni se po nich obrátili. V ten okamžik vzkypěl šum překvapení a hned pak ticho úžasu nad tím, kdo vstoupil.

Talafús.

Stanul na prahu, maje bílý obvaz přes hlavu černých, dlouhých vlasů, bílý plášť přes ramena, v košili, v úzkých šedých nohavicích, s obvázanou, raněnou nohou, opíraje se o meč. Pobera prudce vstal i Švehla, ostatní zůstali na židlích u stolu, u krbu. Stichli, zahleděli se na Talafúsa, do jeho přepadlé, požloutlé tváře. Stál okamžik tiše, mlčky rozhlédl se shromážděním, jakoby někoho hledal. Když spatřil Aksamita, jenž stanuv, měřil jej chmurným, přísným pohledem, postoupil napadaje, o meč se opíraje, až k Aksamitovi.

„Tu jsem, bratře," hlas Talafúsův zněl nečistě, přichraptěle, „tu mne máte, jdu mezi vás na soud. Suďte mne."

Všichni se ohlédli po Aksamitovi, jenž prohodil chladně a přísně:

„Vinen se dáváš."

„V poli ne," odvětil Talafús rychle a sebevědomě.

„V poli jistě ne; tam nic neřádného na tobě," dosvědčoval sivý Zelenka.

„Bratrsky věrně se k nám měl," vykřikl Pobera z Lomu, „před Bardijovem nání pomohl; ale skrze tu Uherkyni, skrze tu fenu, ta jej zmámila."

Talafús bleskl očima po Poberovi v opovržení, že se hned chytá; Pobera však divoce dále dorážel:

„Skrze tu Uherkyni, jistotná pravda, tať nám všecko nastrojila."

„Víš-li, bratře Jene," přísně vpadl Aksamit, obraceje se k Talafúsovi, „co jsem ti řekl na Muráni o té hladké paní. Tenkráte jsem myslil, že bude jen tobě pro hřích a škodu. Ale my teď skrze ni hrozné škody utrpěli, všecko naše bratrstvo."

Toto obvinění udeřilo jinak nežli záští plné slovo Poberovo.

„Stala se ohavná zrada," přisvědčil Talafús volným, tlumenějším hlasem, „o Mihálovi, o tom Uhru, toho nepřím. Toť jisto. Viděltť jej Záček v uherském ležení, ten Uher jistě je zrádce. Víš-li však neb někdo z vás, že ta Uherkyně –"

Nemohl dále pro náhlý hluk. Všichni, až na Pijandu, Slimáčka a Matěje z Kněžic křičeli úžasem i zlostí, že by chtěl Uherkyně ještě hájit; nejprudčeji Pobera, jenž vyrazil až k samému Talafúsovi a svítě rysíma očima, maje žílu na zrudlém čele mezi rudými jizvami naběhlou, dorážel:

„A což ležení pod Spišským hradem, když tam vyzvídala, když jím jezdila, a ty, tys ji vodil! Ty sám! Když jsi jí všecko ukazoval –"

Talafús zblednuv, rozpřáhl se mlčky a chtěl Poberu uhodit mečem; Matěj z Kněžic popadnuv Poberu za rameno, odtrhl jej zpět. V tom vkročil Aksamit mezi oba rozkacené kapitány a zkřikl na Talafúsa:

„Meče nech! Řekl jsi, žes přišel na soud, a meč –"

Nedořekl. Talafús uhodil mečem o podlahu. Zakolísal se bez jeho opory a raněná noha prudce zabolevši, zase mu zaklesla; zůstal však, nesedl, stál.

„Suďte mne!" chmurně žádal i vyzýval. „Nejsem si vědom, že bych byl kdy bratrstvu škodil skrze tu Uherkyni, nic nevím o její zradě, nic. Vím-li co, aby pán bůh všemohoucí v den soudný nade mnou se nesmiloval."

„Bratra mně zabila!" zahřměl Janko Kozic vyskočiv se židle proti Talafúsovi. „Zabila, pomáhala zabít, připravovala jej na smrtelnou ránu, víš-li, ta bestie. A jak! Shovárala se s ním, víno mu posílala, chlapce jeho večer krmila. Nač, nač – Aby upravila cestu jeho komorou."

„Žel mi bratra Štefana, žel. Záček mi o tom prve pověděl, ale jenom ten Uher odešel –"

„A cestou Štefana zabil i toho chlapce, jistě on, kdož jiný," bouřil Kozic; tvář jeho do temna brunatněla, oči hořely. „A kdo mu v tom pomahal!"

„Ale Már – ta Uherkyně byla na hradě, jak Záček zvěděl od vás, od tebe, bratře Petře, když Uhři pustili na hrad šturm. Byla tam, viděls ji," Talafús zostra oslovil Aksamita.

„Zahlédl jsem ji, tak, ale myslíš-li, že v tom její nevina?"

Pobera se divoce zasmál, ostatní, i Matěj z Kněžic křičeli na Talafúsa, v tom že čistá nevina, co myslí! Jen Chujava mlčel a pažema často potrhoval; a neozval se také Milichar Pijanda, sedící

u krbu, jehož zardělá zář poletovala po rozjitřených kapitánech. Ale jak se všichni tak rozhlučeli a se kolem Talafúsa sesypali, vstal Pijanda a volal na ně:

„Slyšíte, bratři, povím, co vím. Na mou duši, co vím, pravdu. Ta Uherkyně byla tu našemu bratru Janovi věrna, v pravé úzkosti, v srdečném strachu o něm mluvila, slyšel jsem ji, novin o něm se nemohla dočekat, prosila o ně, toť vím, a jakou úzkost měla o bratra Jana. No a taká žena – Já nevím, ale myslím, když jej tak v srdci měla – Snad ten Uher ji klamal."

Talafús se obrátil po Pijandovi, překvapen i vděčně na něj pohlédl, ostatní však i na něj se začali sápat. Pobera křičel posměšně:

„A ona tebe, také tebe!"

„Ty mlč!" Pijanda mávl proti němu pravicí. „Jsem-li tak na hlavu padlý, mluv! A nebyl jsem opilý, nic, když jsem s ní mluvil. A to ještě," vykřikl, jak si náhle vzpomněl, „to slyšte, jak se krajanů, těch Uhřat bála –"

„Proč!"

„Že by ji zabili, protože je s námi, s Čechy."

„Proč tedy tu s námi není!" uhodil zase Pobera a Kozic po něm. „Proč za šturmu vám zmizela!" A ostatní: „Proč! Proč zmizela? A kam? Kam se utekla?"

„Mezi Uhry! Mezi Uhry!" křičel Pobera i táborský kněz s Ondřejem ze Smolotel.

Talafús bledl bolestí v raněné noze, nesedl však a ještě volal na křičící:

„Vrátily se s vámi všechny ženy? Slyším, že ne."

„Vojačky!"

„Chudé vojačky! Ty neměly Uhra za sluhu!"

Talafús se vztyčil.

„Nepřišel jsem té Uherkyně hájit," volal, sbíraje síly, „jen abyste všechno uvážili, a přisahám bohu, jestliže tak spáchala, že bych ji ztrestal krutěji nežli vy! Na mně se dopustila dvojí zrady. Ale není tu. Ale mne tu máte, mne suďte. Zachovejte se ke mně jako k vězni, ať se právu dosti stane. A bratrstvu." To mluvil už ssinalý, nemoha vydržeti bolestí. A již se zachvěl, zakolísal.

Slimáček, jenž jej starostně pozoroval, sám se opíraje o hůl, chvatně se k němu přibočil a podchytil jej pod paždím.

„Pojď, bratře, nemůžeš, ulehni. Nemůže, bratři, klesá!"

Radkovec přiskočil na pomoc a s Chujavou odváděl Talafúsa ze síně. Ten se ještě obrátil a znovu žádaje, chraptivě volal:

„Suďte!"

A Pobera za ním:

„Tak, tak, bratře!" A obrátiv se, křičel do šumu a hluku, na pobouřené kapitány:

„Již je souzen i trestán. Ale ji hoňte, tu kuběnu uherskou, tať mu učarovala, tať naše zkáza. Tu hoňte a stíhejte, aby byla kázána tvrdou pomstou!"

XLV.

Talafús stěží došel do své jizby; vysílen bolestí, padl tam na lože. Radkovec zase hned se vrátil. Zůstal jen Chujava, jenž rozžehnuv loučku na ohni v krbu a zapáliv svíčku, nabídl se Talafúsovi ochotně a starostně, že by mu převázal ránu. Talafús zamítl, že nechce, že až ráno. Více nepromluvil. Jen sebou několikráte hnul a zatínaje zuby zasíkl, jak jím bolest zakroutila.

Chujava sedě na své posteli, jej pozoroval a zase dešti naslouchal, jak haraší podzimní, větrnou nocí a na velkou síň myslil, co

bratří, co starší, že té chvíle soudí a jak rozsoudí. Když se Talafús ztišil, vstal, přešel tlumeným krokem jizbou, jakoby něco hledal, ale jak se došoural až ke dveřím, ohlédl se plaše a chtěl ven. Ale v tom vcházeli Aksamit a Matěj z Kněžic.

„Co bratr Jan?" zeptal se jednooký kapitán.

Na ten hlas vztyčil se Talafús na loži, rychle usedl a řekl zasmušile:

„Čekám."

„Bratři se radili," oznamoval Aksamit, „a soudili: na tobě vlastní viny neshledali. Jediné to, žes příliš věřil, ale žes musil věřit, Pijanda to osvětlil a Pobera svědčil, že měla ta Uherkyně zlou moc, kouzlo a čáry a tou zlou mocí že svodně klamala, ta by na hrdle měla být kázána."

„Ženou být tak přemožen," Talafús zkřivil tvář, „a nemoci pomstit a hledět na škody bratrstva –"

Aksamit zamračeně přikývl hlavou, Matěj z Kněžic, málomluvný, řekl jako na útěchu:

„Až se uzdravíš –"

Odešli a Chujava se vytratil za nimi do velké síně mezi bratří, aby si pohovořil hlavně se svým kapitánem a Matukou. Vrátil se hodně pozdě, belhaje víc nežli prve. Nebylo z bolesti, ale proto, že v milém tovaryšstvu zmokl pod sklenkou, a to šlo do nohou. Pro ten lampáš v hlavě nemohl také hned nalézti svou postel.

Nazejtří byl Talafús skoro ustavičně sám. Chujava se hned po ránu vytratil a nevrátil se až v poledne. Vypravoval, jaký po hradě i dole pořád ještě shon, co má Radkovec starostí, aby všecko opatřil dole ve vsi i na hradě, raněné, ženy, děti, bratříky, že ještě docházejí a místa že není, ani ne dost přístřeší, a venku že psotně, že přes tu chvíli prší a pořád pod mrakem, teď že může pršet, to

zlostně vytýkal, teď že vody dost, ale když bratří na Spišském zámku žízní skoro již mřeli, to že jen slunce a slunce, parno, oheň, a vody ani krůpěje, oh, jak bratři vypravují, co zkusili, jaké palčivé, nesnesitelné žízně, kolik dětí že pomřelo a ranění jak úpěli, pro bůh o kapku vody že prosili. A nebylo jí, jen zbytek vína, a to že Aksamit po kapkách rozdával a při tom pořád „jen vydržet, jen vydržet", a bratr Matěj také, a ten že pálil a bouchal a jak, až se Uhři v dolejším hradě ošívali, a v tom, když nejhůře, když už v rotách začínali reptat, oheň na Branisku.

A dál živě rozkládal o tom, jak Kozicova rota a Pobera se Švehlou pomohli, a Zelenka, měl to od Matuky, i to, co Janko Kozic, jak pojížděl, jak lítal od houfu k houfu, když za Biacovci zarazili, jak všude bratra Štefana hledal, a se přeptával a jak zmodral, když od Aksamita uslyšel, že bratr Štefan s nimi v hořejším hradě ani nebyl, že se tam s nimi ani nedostal té noci, když Uhři pustili šturm a stekli zradou baštu, zrovna tu, ve které měl Štefan komoru a do které odešel, jak Jankovi dosvědčili, z té pijatiky nedlouho před tím šturmem a co se ta zrada stala.

Talafús se mračil a neklidně sebou hnul, jsa na Chujavu rozmrzelý, že neustane a jistě že bude musit od něho vyslechnout i to, co on, Talafús, už od Žáčka věděl, že se také Mihály nedostal na horní hrad, a Máriu že za toho šturmu sice zahlédli, ale nazejtří že ji v hořejším hradě marně hledali, ji i dívku její, Katku, a jak po té bratři, když byli nahoře sevřeni a všecko počítali, srovnávali a šlakovali, na tom zůstali, že se ta zrada stala skrze toho Uhra, a Mária že mu byla nápomocna.

Chujava však až sem nedošel. Zalehlť venku z chodby hluk, právě když chtěl začíti o Mihálovi a Márii; hned pospíchal ven a již se nevrátil. Talafús však o Márii přece zas uslyšel. Sám na ni

zas myslil a uvažoval o tom, co na její obranu pověděl Pijanda. Včera v tom pobouřeném shromáždění tato nenadálá obrana i jej samého zmátla po tom, co od Žáčka byl slyšel. Byla v ní sice úleva, i vděčnost k Pijandovi pocítil v ten okamžik, než obrana ta byla jen jako prchavý zákmit v té bouřce.

Ale když se ocitl ve své jizbě a zas osaměl, hned se v mysli chytal toho, jak se Pijanda Márie zastal. Uvažoval o tom, obracel to, popíral a vyvracel si to, až pak s Pijandou sám o tom promluvil. Raněný kapitán, už ne v rudé, potrhané sukni, ale v jiné, cihlové barvy, přišel Talafúsa sám navštívit. Bylo nedlouho po té, když Chujavu zvědavost z jizby vyvedla.

Že se jde na bratra Jana podívat, jak mu je, hlásil Pijanda, na rány se poptat a jak je léčí; také o své, mnohem lehčí se zmínil, a hned novinu předkládal, že dojel ze stráží posel.

„Co Uhři," ptal se dychtivě Talafús, „táhnou-li za námi."

„Nic netáhnou, právě ten posel oznamuje."

„Co mladý Huňad –"

„To nevím, ale začínají ležení sklízet a hýbat se. Jak by vydrželi v poli za té psoty."

„Ale hrad mají," zahučel Talafús.

Pijanda mávl rukou a uplivl se. „Co jsme se tam nastavěli! A to jim všecko ostane! No ale, Třikrátzlej –" zvolal veseleji.

„Co je?"

„Došly jisté noviny, že je dosud na Táboře."

„Opravdu!"

„Na Táboře ovšem jinak. Je to jen hnízdečko, ale není k němu přístupu. Skála, vysoká skála a řeka tu vzadu," Pijanda ukazoval pravicí na jednu stranu a hned levicí na druhou, „a močál tu, vpředu. Na to Uhři nejsou. A hrádek vyležet? Třikrátzlej má

všeho dost. Jen má-li ještě také šalši k pečitému, jak on rád –“ Pijanda se zasmál. „No, ale Žežulku jistě má, tať od něho nepustí, a kdyby o hrdlo běželo.“

Talafús zachrčel a sedaje zahučel:

„Tať jiná.“

„Myslíš nežli tvá Uherkyně. Ale ta tvá paní Mária, víš-li, bratře, řekl jsem přede všemi, slyšels, a zas i po včerejším soudě povídám, měla ouzkosti o tebe, měla, a –“

„Ale že nebyla s vámi na hořejším hradě.“

„I to by mne tak nemátlo. Byl šturm a za toho zmatku a byl větší nežli bývá, kdož ví, kam uskočila, kam se dostala.“

Talafús neodpíral, nevymlouval, ale mlčel, hledě si zamyšleně na ruce na duchně položené, až jednou se obrátil k Pijandovi:

„A nohu tenkrát, když se vrátila z cesty sem na Březovice, měla-li opravdu bolavou –“

„Co vím, měla. Ležela a vzkázala mně prosebně, abych k ní přišel, že chce se mnou promluvit o té cestě, a ještě cos už nevím; já tenkráte jsem nemohl, až sama mne pak zastavila.“

„Ale ten Uher, ten Mihály, sám to nemohl vyvést.“

„Proč by nemohl. Sice dost těžko, ale zvedlo se mu. Byl smělý. A byla pijatika toho večera, nestřehlo se tak, jak se mělo.“

„Ne, ne, bratře. Všecko za jeden večer a bez pomoci, ne, bratře.“

„Jak rozumíš, jak myslíš, já to obracel tak i tak, a všecko uvážil, aby se křivě nesoudilo. Nu, ty ji znáš líp.“

„Kdy vytrhnete.“

„Kozic a Pobera a snad i Švehla hned nazejtří, aby se tu uvolnilo.“

„Kam pojedou.“

„Dále do hor, na Lechnici, Aksamitku, na Dunajec a tam v ty

končiny v horách. Aksamit hodlá na Plavnici. Tak se to na zimu všechno usadí. Uhři teď, v tenhle čas, už dají pokoj. A ty ostaneš tu –"

„Zatím ostanu."

„Měj se dobře a přijeď brzo za námi." Talafús stiskl mu srdečně ruku.

Na večer, kdy se nanovo rozpršelo a kdy kolem hradu prudčeji se rozhučel vichr, přišel Hurčala Nejtušiak, beranici v ruce, shrnuje dlouhé vlasy za uši. Přišel poprosit, aby jej pán kapitán propustil ze služby, že pán jeho, pán kapitán Kozic, zítra odtud vyjede s rotou a že by rád s ním, když –

„Jeď si, Hurčalo, a pozdrav tě bůh za tvoje věrné obsloužení, a tu – ještě pás mi podej, a kabelku, tak, a tu oddělej, ukaž –" Talafús vytáhl z ní váček plný dukátů; z těch vybral dva a dal je Hurčalovi.

„Tu máš, Hurčalo, ty jsou tvoje, za věrnou službu."

Hurčala žasna, nechtěl tolik peněz ani vzíti, ale vzal a děkoval a klaněl se, stálého zdraví přál a potěšen, zlatem vzrušen, odešel.

„Kozic odjede. Staví-li se tu, přijde-li," řekl si v duchu Talafús. Na Poberu, ač jej Pijanda také jmenoval, ani nepomyslil. Ale do večera se Janko Kozic neukázal, ani večer, ani ráno, kdy jej Talafús ještě čekal, když z dola pod hradem zahlaholil do chmurného, podzimního rána hlas polnice, a kdy Ondris Chujava alias Slimáček chvatně dokonával poslední přípravy k odjezdu. V plášti už a v čepici s vysokým okolkem dával pak Talafúsovi s pánem bohem. Pohnutím rozhodil paže.

„Měls ještě zůstat, bratře Chujavo."

„Ne, ne, rota jede, kde bych ji pak v zimě honil, a v sedle už vydržím, no, a kdyby bylo zle, chvilku se na voze svezu. Půjde to, jistě, dnes už, vidíš, ani hole nemám."

Ale měl ji od večera venku za dveřmi.

„Vydržíš tedy."

„Jak bych nevydržel, ó dobře, jistě, do vozu ani nesednu," ujišťoval nedočkavě a zapáleně jako dítě, po něčem touhou zahořevší.

„Pospícháš mezi své; jeď s pánem bohem, a děkuju ti, bratře Chujavo, za všecko, vděčně, srdečně děkuju."

Chujava zase rozhodil z krátka paže, polkl sliny a pak se těšil:

„Však se z jara zase sejdeme a bohdá že na poli a pak Uhrům

splatíme. A to, víš-li, to, no, netrap se – Aha, troubí po druhé. Mívej se dobře, pán bůh tě opatruj!"

Talafús opětně ulehaje, klada hlavu na podušky, pomyslil, že Kozic nepřišel, a již nepřijde, že je popuzen na něj k vůli Štefanovi, že i jemu, Talafúsovi vinu dává. Tížilo jej to. Ale jen hlavu položil, už ji zdvihl a kvapně usedl. Otevřelyť se dveře. Talafúsovi, jak je uslyšel, se mihlo, že přece Kozic. Nebyl to, ale Pobera. V brni, bez šalíře však, v čapce na rozsekané hlavě, kráčel přímo k Talafúsovi rozhodnými, rychlými kroky, až ostruhy mu crnčely.

„Bratře, jedeme odtud," promluvil z ostra, „ať není jako jindy dosud. Rozešli jsme se nebratrsky, víš, pro koho. A bili jsme se –"

„Žel, bratře," vyrazil chmurně Talafús.

„Ať už není toho záští mezi námi. Chceš-li," a podával pravici Talafúsovi; ten ji přijal a přisvědčil ochotně:

„Chci. S pánem bohem. Také abychom se na lepším shledali."

„A brzo abys mohl na koně."

Pohleděli si do očí a ještě jednou si ruce potřásli.

XLVI.

Na večer téhož dne navštívili Talafúsa ostatní kapitáni bratrských houfů na Březovicích odpočívajících, Aksamit, Oldřich ze Smolotel, písař bratrské vojsky, Švehla i Matěj z Kněžic a sivý Zelenka. Přišli společně s bohem dát, neboť nazejtří ráno se chystali odtud dále do hor na bratrské hrady a tvrze a do dědin při nich na zimní byty. Teď už tam mohli, nemusili čekat a chystat se na další boj, poněvadž Uhři, jak došla nová zpráva, se od Spiše opravdu klidili, že jich valná část už odtáhla a sice zpátky na Levoč a tudy patrně že zamíří dále domů na dolní zemi.

V ten okamžik, když kapitáni vcházeli, Talafúsovi se zjasnilo, že nechtějí odejít v němém hněvu, aniž by mu ruky podali. Ale hned také jakoby dusno na něj padlo i na všechny. Také se u něho hrubě neomeškali. Zvláště Aksamit měl na spěch. Talafús to cítil, i to, že jemu, Talafúsovi, přece jen všecku vinu dává. Ostatní také tak málomluvní a tak zasmušile vážní. Ztráta tak velikého hradu a jeho území je tížila. Panství bratrstva na Spišsku ztenčeno o hodný lán; a pozbyli mocné opory, ze které mohli podnikati smělé výjezdy široko, daleko. Teď musí ustoupit do hor, do odlehlých končin, jež poskytovaly sice bezpečenství, ale odkudž ne tak snadno jako ze Spišského hradu mohli pronikat na území svých nepřátel a shánět tam špíži a kořist. A také měli teď stíženo spojení s bratřími ve východních končinách, jmenovitě s Údrckým na Jasově.

O Spišském hradě se nikdo již nezmínil a také ne o Márii; ale Talafús sám se ozval, když Aksamit mu dával s bohem.

„Bratře Petře, a vy bratři všichni, pro bůh mně odpusťte, pokud jsem vinen. Až vstanu, dá bůh, že se bratrstvu odsloužím."

Podali mu mlčky ruce.

Talafús si z hluboka oddechl, když odešli. Teď teprve ucítil, že je sám a jak je sám. V tu chvíli byl rád, že tu musí zůstat, ačkoliv jindy tolikrát proklel, že se nemůže odtud hnout.

Večer přišel ještě hospodář, kapitán Radkovec. Pospíchal, poněvadž měl velikou a těžkou sháňku se zítřejším odjezdem bratří. Když už byl zas u dveří, zeptal se ho Talafús z nenadání, kde je Žáček.

„Je tady na hradě."

„Zůstane tu?"

„Ne, potáhne s bratřími."

„Pošli mně ho, prosím tebe."

Žáček vstoupil za chvíli.

„Žáčku, odešel bys, aniž bys se stavil."

„Pane kapitáne, jsem ti hořký host. Vzpomínal bys na zlé, co jsem ti ho přinesl. Nerad, pane, věř."

„O tom nemluv. Ale tu máš." Podal mu několik dukátů, jež si z váčku vytáhl, prve nežli Žáček přišel. „Těch peněz budeš potřebovat. A dostaneš dvakrát, třikrát tolik, jestliže mně vyzvíš –"

„Kde paní Mária."

„A Mihály, ten zrádce."

„Myslil jsem už na to, pane kapitáne, a myslím. Vyzvím, jistě, hned však to nebude. Rač míti strpení. Teď musím s panem kapitánem Aksamitem."

„Ale nezapomeň. Splatím tobě, jak jsem řekl, dvakrát, třikrát a i pětkrát tolik dostaneš."

„Pozdrav tě pán bůh, pane kapitáne, abys mohl brzo mezi pány bratry."

Žáček odešel.

Talafús záhy usnul, časně se však probudil. Venku již hluk. Vzhůru tam troubili, vzhůru volali po hradě i dole v dědině.

Na úsvitě vytrhli bratři z Březovic. V čele jel Švehla s polovinou své roty. Za ním táhli pěší, Češi i verchoviňci, za těmi řada vozů s ženami a dětmi, s raněnými, kteří mohli snésti namahavou cestu. Ti, kteří měli těžké rány, zůstali na Březovicích. Za vozy s raněnými vozy s nejnutnější špíží, za těmi houf góralů v plné zbroji. Šik zavírala druhá polovina Švehlovy jízdné roty a rota Baltazara Vlčka z Dobré Zemice.

Nebe bylo zaklopeno těžkými, sivými oblaky, a vál studený vítr. Se Švehlou v čele jel Matěj z Kněžic i Oldřich ze Smolotel,

oba pláštěm zahaleni. Aksamit jel se Zelenkou v středu. Za nimi táborský kněz Ondřej s klípcem na oku. Pijanda se vezl na voze. Táhli lučinatou dolinou řeky Torisy na úpatí chlumů a vrchů, jež měli po levé ruce směrem severovýchodním; ale již nedaleko za Březovicemi u dědiny Torisy nechali řeku a zahnuli na levo, více na půlnoc, cestou mezi vrchy i přes vrchy.

Jindy za dobré jízdy mohli by na noc doraziti až do Plavnice; s raněnými však, s řadou vozů na rozjeté, blátivé cestě a za deště nebylo možná. Toho dne položili se táborem v dědině Bajerovci i kolem ní a tu nocovali. Když se ráno zase vypravili, nebe se vyjasnilo. Slunce svítilo, vál však studený vítr. Čím dále tím klopotnější měli cestu; jeli hornatou krajinou, musili do vrchů, zamlklými lesy, smutnými v podzimním tichu, černými i listnatými, nádhernými v proměně barev.

U Šanbronu sjeli na dolinu Šanbronského potoka, jenž přicházel z nedaleka, z vysokých, lesnatých hor na jihu strmících. Za Šanbronem, asi míli už před Plavnicí, poručil Aksamit zarazit vozy pro odpočinek raněným. Bylo mezi lesnatými kopci v místě, kdež údolí, až sem úzké, poněkud se šířilo loukou na levo od cesty. Švehla s jízdou a větší část pěších byli už za touto dolinou, dále v předu.

Raněným přinášeli čerstvé vody; bratříci u vozů odkládali zbraň, sedali, lehali u vozů, do louky i kraj lesa u cesty. Také Aksamit slezl s koně i Zelenka i Oldřich ze Smolotel, jenž toho dne jel při nejvyšším. Všichni tři usedli kraj lesa nedaleko cesty pod mohutnou, převysokou jedlí, jejíž kosmaté, husté haluze nízko, skoro až na hlavy se jim skláněly. V tu chvíli byl její kmen, mechu plný, spousta jejích větví i všecko místo, kdež hejtmané usedli, vyzářeno sluncem. Do toho příjemného výsluní přisedl k nim také

Pijanda, kterýž, jen zarazili, vylezl z vozu, aby s bratřími si pohovořil.

Vzpomněli na Poberu a Kozice, kde asi teď jsou, kam až dojeli, kdy asi – Nedomluvili. Přijížděli k nim z předu Matěj z Kněžic a za ním Švehla. Švehlovi po boku kráčel muž v beranici, v kožíšku, s holí v ruce. Kapitáni pod stromem jen pohlédli na dojíždějící, a již seznali, že se něco přihodilo. Švehla seskočil s koně ani nedojev a Matěj z Kněžic, jindy klidný a málomluvný, začal nežli došel a vzrušeně:

„Bratři, vedeme posla."

„Z Plavnice," doplňoval Švehla.

„Co neseš!" ptal se Aksamit zostra.

„Pán kapitán na Plavnici poslal mne do Březovic, šel jsem tam, abych vyřídil, a tu jsem vrazil na jízdné a tuhle páni kapitáni –"

„Tak co je!" rozkřikl se Aksamit na posla, za nějž Švehla oznámil, že z Plavče vzkázali na Plavnici –

„Pro posměch vzkázali," vpadl popuzeně Matěj z Kněžic, „že Bardijovští zvěšeli všechny naše zjímané bratry."

Aksamit vyskočil a vyhrkl:

„Lhali, lhali –"

„Ne, pane kapitáne," jistil posel, „také jsme nechtěli věřit, ale jeli kupci kolem, z Bardijova do Lubovni, ti to také povídali a dušovali se, že to pravda, a ještě dřív nežli oni jakýs mladý Němec z Lubovni a ten to viděl, jak bratry před městem věšeli, jaký byl shon, všeho města a i z dědin, když jich tolik věšeli, no, pány kapitány a všecky zajaté."

„Zvěšeli, zvěšeli! Jako lotry!" opakoval Aksamit, skřípaje zuby. Zatím už všichni kapitáni stáli kolem něho a kolem posla, a kde se vzal, tu se vzal také Žáček.

„Ale to odpykají, krvavě odpykají, smělí kramáři!“ vybuchl rozlícený Aksamit. „Jižtě myslí, že jsme potřeni. To Spišský zámek, to – Ale čekejte, Švábové!“ A najednou zvolal na písaře bratrstva: „Bratře Oldřichu, odpovědný list Bardijovským!“

„Teď?“

„Teď, tady, hned. Ať zvědí, ať si připomenou, že tu ještě jsme a že se nedáme tupit, že nesneseme takové hanby, takové potupy. Jako lotry je zvěšet, bratry v boji zajaté! Piš, piš! A ten list hned jim pošlu.“

Jen dořekl, Žáček už odskočil a již tu byl s bubnem; a jak jej před Oldřicha ze Smolotel postavil, vyňal z kabely u pasu koštěný kalamář, brk a list složeného papíru, a sivý, bradatý kancléř a písař bratrstva hned namočil a hned jal se psáti, v náhlém vzteku rychle a prudce, až mu brkové péro skřípalo.

Všichni stáli nad ním kolem; zatím co psal, kapitáni se znovu posla vyptávali, a s vozů, od vozů sem hleděli i přistupovali a tlačili se. Zlá ta novina vlétla mezi ně jako jiskra, zapálila a letěla dál, všude zaněcujíc. Vzruch, hluk a kletby u vozů. Pojednou všecko zakřikl Aksamit, když Smolotel dopsal.

Všechno na ráz umlklo; v náhlém tom tichu, do něhož jedle i les pošoumávaly, ozýval se hluboký hlas písaře vojskového, jenž vstanuv od bubnu, četl odpovědný list Bardijovským, jak jej na chvat a v hněvu napsal:

„Já Petr Aksamit z Liděřovic a z Kosova konšelům a veškeré obci města Bardijova. Zjevně vám odpovídám a na vašich hrdlech i na vašem jmění trestati vás budu všelikerým způsobem, neboť jsem se dověděl, že jste naše bratry, kteří nic nebyli vinni, oběsili, jmenovitě Vysockého a Petříka, a vězte, že jich na vás mstíti budu i na vašich poddaných všemožně a bez prodlení. Já Petr Aksamit

přikazuji vám sousedům na předměstu, abyste mně holdovali a nic jinak nejednali a pakli nepřijdete, chciť vás k tomu připraviti mocí, pálením, jímáním i na hrdle trestáním. Dáno pod zelenou jedlí u studeného potoka v hluboké dolině."

„Tak," přisvědčil Aksamit, „dobře." Vzal Oldřichovi ze Smolotel z ruky list, hleděl do něho, nedbaje, že mezi kapitány kolem i dále v bratřích, u vozů ozvučelo hlasy pochvaly a spokojenosti, překmitl očima husté řádky hranatého písma a zase list vrátil, přikazuje jeho skladateli:

„Ihned s ním pošli, bratře. Bez meškání." Obrátiv se k ostatním zahrozil jako když znovu zahřmí. „Je to pýcha! Ti Bardijovští! Nu, bratři, nebudeme dlouho zahálet. Proto si pospíšíme. Nejprve domů, na Plavnici. Dejte vzhůru troubiti," poručil zamračeně, a hned vsedl na koně i ostatní kapitáni. Také Milichar Pijanda si dal koně přivésti. Z bratří kde kdo běžel z odpočinku k vozům, na své místo.

Za chvíli hnul se všechen šik dále lesnatým údolím k Plavnici.

XLVII.

Janko Kozic Vlk a Pobera z Lomu nevím kam domů jeli se svými rotami před Aksamitem touž cestou k Plavnici. Tam dorazili o den dříve nežli Aksamitovy houfy. Toho dne neměli na Plavnici ještě žádné zprávy o tom, jak se v Bardijově vymstili na zajatých bratřích, a tak Kozic a Pobera klidně přenocovali pod plavnickým hradem v dlouhé dědině mezi vrchy, jejichž svahy samá strakatina polí a políček, strnišť, úhorů, pastvin a palouků, březin i osamělých buků. Hned po ránu vydali se na další cestu.

Minuvše chudý neohrazený cintorin na kraji svahu nad cestou,

smutný a pustý, dali se na západ silnicí vedoucí výšinou, většinou lesem. Z něho vyjeli za nedlouho na dol k Popradu řece přes hranice, ze Šaryšské zase do Spišské stolice. Místem jeli poblíže řeky, za niž daleko neviděli, neboť poprchávalo a vzduch byl plný mlhavých par.

Z těch pak pojednou vynořil se před nimi v pravo za řekou mohutný hrad, vysoko na vrchu, jako pevnost, Lubovňa zámek, ne bratřický, ne uherský, nýbrž třetího pána, jenž také měl panství v uherské zemi, polského krále, pána spišských měst i tohoto hradu.*)

Obě roty mohly jeti bez překážky kolem i městem Lubovňou, jež před sebou pak na dole uviděli, proti zámku pnoucímu se za řekou, když silnice, vyvedší je na výšinu, opět se svažovala přímo

*) *Král Sigmund je Polsku zastavil.*

k městu. Mohli směle jím projeti a pustit se pak i kolem hradu. Měliť dobrou vůli s polským sousedem a kapitánu na Lubovně velícímu, Janu z Olešnice, se oba bratřičtí rotmistři před tím ohlásili zvláštním poslem.

Ti v rotách, kteří tudy jeli po prvé, a mezi nimi také Ondris Chujava Slimáček, jenž nemohl ve voze za rotou vydržet, ustavičně se s koní dívali v pravo na rozlehlý hrad, vznášející se nad širou krajinou, mohutný, rozlehlý, silný, všechen pán a vladař.

V městě Lubovně odpočívali. Vína, piva se napili, masa, slaniny i chleba pojedli, koně pokrmili, vše jak náleží zaplatili a jeli zase dál. Za malé půl hodiny dorazili širokým údolím do Gňazdy, jednoho ze šestnácti spišských měst, většinou obyvatelstva německého. Nezastavili se tu, ani neprojeli malým tím nehrazeným městem, nýbrž zrovna na samém východním konci jeho dali se cestou na půlnoc.

Poprad jim zmizel, silnice stoupala; vrchy po pravé ruce rostly v kopce a divočely. Na levo, dole pod cestou v těsné dolině tu tam ves, chudá, dřevěná, nevzhledná. Roubená stavení i stodůlky z netesaných kmenů zčernalé, pod slaměnými střechami, slehlými pod mechem nebo zježenými. Stromy kolem nich žádné, jen tu tam křovina v polích, táhnoucí se za vesnicí vzhůru k lesům v úpatí hor, nad nimiž i po nichž se válela spousta bílých par.

V těch svazích pole i palouky, pastviny vybledlých, podzimních trav. Dřevěné boudy, senníky, po nich jako rozhozené, se tam černaly; někde jako bílá nebo černobílá veliká skvrna rozložené stádo ovcí a temná silhoueta pastýřova nad nimi. V pravo od cesty dál také tak. Táhlé svahy, chlumy, v pozadí černé pruhy lesů, nad těmi pásma kopců holých, zarostlých, přes jejichž temena se hnaly divoké vlny bílých par.

A zase dědina, ta po obou stranách silnice, roubená, nebílená, ztemnělých stěn, pod došky, s rozcuchanými kršáky*) nad lomenicí, s chudými stodůlkami a skrovnými přístavky, s pletenými ploty. Ve staveních topili a vesnice jakoby hořela. Nikde komínu; dým valil se otvory v lomenici, dral se a prorážel všemi děrami a skulinami i ze síně nade dveře domové, jejichž hořejší, příčný trámec všechen už učazen.

Mrtvo všude. Malá okénka jako dlaň měchuřinou zalepena, tu onde hrachovinou ucpána nebo okenicí zadělána. Ve dveřích nikdo, u plotů nikdo. Kdo tam stál, uskočil do síně, dveře zavřel, nebo do dvorečku, jakmile zahlédl první řady bratřických jezdců pod houští oštěpů, vynořivší se v deštivém mlhavu jako hrozivé stíny. Že by se jim ženská ukázala, obzvláště mladá, toho v rotách sami nečekali, ale že ani mužského nezahlédli, tomu se divili.

„Jen psi nás vítají," prohodil s úštěpkem Chujava.

Zle, zuřivě štěkali z obou stran ze zabedněných nádvoří i před příbytky. Na samém však konci vesnice přece uhodili bratří na člověka. U plotu u cesty stál velký, starý chlap v tmavé huňce a zamaštěném, těžkém širáku, v širokém opasku, v krpcích, s rozhaleným krkem. V chlupaté, po lokte nahé pravici žilnaté držel vysokou silnou hůl plnou vyřezaných křížků a divných znamení. Osmahlý, černý byl, bez vousů, hluboko zapadlých očí. Staroch stál v chmurném klidu, čekaje, až přejedou. Ani okem nezamžikal, když Kozic z nenadání zarazil rotu a zrovna u něho a zeptal se na cestu, když ohromný Matuka Juro spustil s koně, však že to je, že tu člověka vidět a kdo že je, on starý chlap.

Že pastýř, odvětil staroch zamračeně.

„No, tebe se vlci jistě bojí," zasmál se Matuka, „jen co na ně

*) *Kabřinci nebo kuklami.*

pohlédneš, a což teprve, když začneš škaredě zaklínat. Umíš-li zažehnávat vlky a všecku dravou zvěř?"

„Jak by neuměl, ai počarovat, mor přivolat," přidal s posměškem Rakolubský a popuzen, že chlap mlčí, obořil se na něj:

„Co nemluvíš! A hojit! Umíš-li hojit."

„S pomocí boží."

„Vedomník*) jsi."

„To nejsem," rychle odpíral staroch. „Lechnický farář je vedomník."

„Farář?! V Lechnici farář? Vědma strojí?"

„Černou omšu slouží, velkou, malou, jak zaplatíš a černé knihy má a z těch člověku urobí. Všecko zjeví, kde co ztraceno, co ukradeno, všecko zjeví, ai zlodějův i mordéřův."

„Jak daleko ještě na Lechnici?" zeptal se pojednou Janko Kozic, jenž mlčky a zasmušile naslouchal.

„Do Haligovců dvě hodiny, z Haligovců ke Kartusům do kláštera ani ne dvě hodiny a odtud do Lechnice už nedaleko."

„Dosti tam zvěře," vzpomněl Rakolubský, náruživý lovec.

„Vlků jako mlhy, v zimě až i pod okna přilezou."

„A medvědů?"

„Také dost. A dvojí tu máme, velké jako v Polsku," mávl na pravo, k půlnoci, směrem k nedalekým polským hranicím, „a také menší, ti na med chodí po lesích, a také praví, že i bílé medvědy někdy vídat, ti prý z Ruska přecházejí, no, já sám, co živ jsem, bílého neviděl."

„Ale skalnou kozu –"**)

„Oh, oh, celá hejna divokých koz, ale hon na ně –"

Kozic nedbaje Rakolubského, potrhl uzdou a poručil, aby pobídli koně.

*) *Častěji však žena „vedomkyně", „bohyně", t. j. věštkyně, hadačka i kouzelná lékařka.*

**) *Skalná, divoká koza, kamzík.*

Jeli hned dál.

Kozic zas už mlčel a zamračeně hleděl před sebe, na blátivou silnici lesknoucí se po dešti, na kopcovitou krajinu za toho podzimního dne zasmušilou, na mokrá, travnatá úbočí při cestě. Hory, čím dále tím vyšší, zvláště na pravo, na severní straně, na samých polských hranicích, černaly se rozsáhlými hvozdy, nad něž tu onde strmě vyrážely skalnaté srázy nebo holá temena ostrých linií.

Rakolubský se chutě rozhlížel po těch hvozdech, jež bude míti v sousedství; a hleděl na ně jako lovec, těšil se na ně, na hojnost jejich zvěře, na diviáky, rysy, na divoké mačky, jeleny a zvláště na ty divoké kozy. Chujava nedbal; na faráře v Lechnici myslil, na toho vedomníka, a jak, kdože ví, snad by též o Evě něco vyzvěděl, o Evušce. Tolik času ani slovíčka o ní, ani hlasu, a ona o něm také nic. Jak jí co vzkázat – A teď ještě dál, dál, na samé polské hranice a celou zimu trávit v těch horách, jež čert tu nasázel, dřepěti tu zachumelený a nemít ani pořádné kapusty.

Také Kozic Vlk myslil na „vedomníka", na lechnického faráře, že by měl k němu zajet a dáti na modlení za Štefana bratra. Janko přijímal pod obojí, když bratři většinou tak přijímali. Byl kališník, ale ne táborský; proto chtěl dáti za bratra na modlení, což dosud nebylo možná, a při tom se mu mihlo, že by se mohl zeptat toho faráře, v jehož moc a černé knihy hned uvěřil, přeptati se na Štefana, kdyby snad –

O tom přemýšlel ještě, když už vysoká cesta se snížila k potoku do údolí dost širokého a vytrhl se teprve, když bratři kolem i vzadu v řadách začali pokřikovat a ukazovat si vysoký kopec v pravo, v celém pásmu vynikající, při patě lesnatý, rozrytých boků, nad nimiž na temenu strměla nevysoká věž kulatá nad valy a několika

střechami. To byla Aksamitka, jedna z těch tvrzí, které bratříci na Slovensku nastavěli.

Posádka její se přihlásila. Nahoře, na cimbuří věže i na valech ukázalo se několik mužů. Kývali čepicemi i zbraní. Přes údolí však nedoletěly jejich hlasy až k rotám na silnici, neboť vál vítr proti hradu. V rotách strhl se pokřik, mávali čapkami, oštěpy, praporci. Jen Chujava Slimáček mlčel, hledě s úžasem na skalnaté hnízdo tak vysoké a osamělé; ještě když přejížděli, obracel se po tvrzi, po oupadech a roklích ve stráni a po rozeklaných, skalnatých bocích sousední hory. A pojednou si povzdechl, obraceje se k Rakolubskému vedle něho jedoucímu:

„Tam tak, bratře –"

„Nepodobá se ti? No vidíš, jen co shora. Ale co dole pod tvrzí."

„Co?" ptal se dychtivě Slimáček.

„Oh, také dúpně,*) také ďúry, dlouhé a suché, jako šíje."

„Je-li pravda."

„Zeptej se Aksamita. Tenť ví nejlépe. Tam jsou, bratře, naše nejlepší sklepy a skrýše. Tam i draci bývali."

„Kdy!"

„No, za dávných dáven, sám pán bůh ví kdy, za prvosveta; a i lidé, obři, tam bývali."

„Lžeš."

„Kosti po nich tam našli, kosti ohromné, no, obři."

Chujava již neodpíral; ty ohromné kosti jej mátly, ale také jeho zvědavost dráždily. V tu chvíli však poručil Kozic Rakolubskému, aby pustil se s deseti jízdnými napřed.

Roty jely za nimi nevalnou, nešírokou cestou při samém úpatí vrchů jim na levo. Na pravo, níže pod cestou luka při potoku, jenž tekl k dnešnímu cíli obou rot, ke kartouzskému klášteru na konci

*) *Jeskyně.*

toho údolí. Chujava přestal se ohlížet po Aksamitce a po divokých stěnách skalních sousedních kopců. Již jen do předu vyzíral, rovně před sebe na divnou horu, jež svými třemi holými vrcholy a skalnými srázy se před nimi na konci údolí zabělala.

„Tri kruny!“ zkřikl kdosi z řad, který znal ten kout.

Přebředli potok, dostali se na cestu nyní od něho na pravo. Luka zmizela. Údolí se v těch místech nápadně súžilo a úžilo se čím dále tím více. Lesnaté stráně v pravo, v levo sbíhaly se a stěsnily údolí tak, že nebylo v něm více místa nežli pro potok a nevalnou cestu při něm. Na konci té těsniny, tam, kde stráně zarostlé černým lesem i duby a buky jako by srostly, začervenaly se kur-

kové střechy ze zeleni vysokých jedlí i tmavých tisů, prosvětlených do zlatova zardělými korunami javorů i sežloutlých buků.

Tam stál kartouzský klášter stěsnán na konci údolí, s pozadím Tri krun, jako zaklíněn mezi lesnaté stráně. V pravo, k východu mezi ním a lesnatou strání potok a kus trávníka, na levo, mezi klášterem a strání úzká jen cesta.

V této samotě od světa odlehlé vystavěli jej skoro před půl druhým stoletím mniši sv. Brunona s kostelem ke cti sv. Jana Křtitele; místo samo nazvali údolím sv. Antonína, klášter pak psali jako „Lechnický", „u Lechnice",*) po nejbližší dědině dále za klášterem, v druhém údolí.

Odlehlý ten jako zakletý kout, sto let a více tichý, jako němý, rozlehl se před dvacíti lety pojednou divokým rykem. Na jaře r. 1433 kněz Bedřich ze Strážnice podnikl s Tábory „spanilou jízdu" za hranice Čech, do Uher, vtrhl do Spišské stolice a dorazil i do této samoty. Táboři vybili, vydrancovali osamělý klášter; nejeden klášterník zabit, převor Michal odvezen s hojnou kořistí do Čech. Kdo toho hrozného dne z mnichů zůstal na živu, prchl a klášter zůstal sám, nadobro osamělý, spustlý mezi hlubokými lesy a stál tak po leta, skoro až do tohoto času. Teprve před rokem objevili se v jeho pustině tři z uprchlých mnichů. Vrátili se po osmnácti letech a plaše, se strachem vstoupili do spustošených míst; ale zůstali a počali křísiti mrtvý klášter. Vydrželi tu, poněvadž jich bratřické sousedství na Dunajci hradě nechalo a šetřilo.

Ti tři tu hospodařili, když sem přibyla Kozicova rota.

Již nepršelo. Nebe přepínající se nad lesnatými stráněmi vyjasnilo se a promodrávalo. „Tri kruny" v pozadí za klášterem se náhle vyzářily zlatěrůžovým západem. Klášter sám i západní stráň zůstaly ve stínu i úzká cesta pod lesem valem černajícím.

*) *Nyní Červený klášter.*

Klášter byl všechen obehnán vysokou zdí, nad níž z houštin a stromů kartouzských zahrádek vznášel se sešlý kostel románské tenkráte výstavnosti a kolem něho ostatní budovy zděné.

Řady rot se musily zúžit. Po dvou jeli cestou posypanou spadlým listím vedle klášterní zdi, kolem brány. Nezastavili se u ní, nýbrž kousek dále za klášterem, kdež Chujava rozhodil paže, jak byl pojednou překvapen. Těsnina před klášterem se tu, za klášterem, náhle rozletěla, otevřela volnější prostorou. Staleté duby i lípy zasláněly ji svými rozložitými koši. Nestály hustě; volně bylo viděti mezi jejich mohutnými kmeny na řeku za nimi, na Dunajec i za něj na skalnaté, řídko křovím porostlé srázy a bělavé skalní stěny, hned nad řekou strmící, jako by z ní vyrostly; nad ně nade všechny se vznešeně nesly Tri kruny.

Pod starými stromy pusto a ticho. V něm hlasněji šuměl bystrý proud bledě zelenavého Dunajce. Spadlé listí pod lipami nehnutě ležící pojednou se rozšustělo pod kopyty bratřických koní. Hned jich byla všecka prostora plna, a hned tam s nich bratříci bradatí i hladkých tváří, ale všichni osmahlí, v pláštích a huňkách, seskákali a čekali, až na ně dojde řada, aby vešli se svými koňmi za ochrannou zeď klášterní, do sucha, do tepla, po němž už všichni toužili.

Z černa lesního vál sychravý chlad; pod duby, pod lipami šeré stíny, jimiž prosvitovaly po drsných kmenech, do širošírých korun i po koních a jezdcích poslední prošlehy hasnoucího dne.

Ondris Chujava Slimáček se dostal do kláštera mezi prvními, hned za Kozicem a Matukou. U brány uvítal je všechen konvent, to jest tři hubení mniši v záplatovaných kutnách, dva z nich muži nejlepších let, třetí starší, dobrý šedesátník asketické tváře. Ti dva mladší, ruce přes prsa skřížené, stáli s pochýlenou hlavou a slova

nepromluvili. Starší vítal a hned prosil „velkomožného pána kapitána a pány“, aby jim byli milostivi a šetřili jejich díla, jež tu začali sami tři, že se tu stala z dopuštění božího velká spousta, právě teď tomu dvacet let, že jsou sami tři a tak že mnoho tu nespravili, zvláště když musili především políčka tady za klášterem, také sešlá, svýma rukama zase zdělat, a tak že zásob nemají.

„Uvidíme,“ přerušil Kozic, sedě ještě na koni, mnichovu pokornou řeč a poručil mu, aby klášter ukázal, jizby a místa, aby seznal, jak bratry ubytovat.

Chujavu, jenž ještě nemohl na raněnou nohu došlápnout, nebo se o ni opřít, s koně složili. Ale pak vydržel pěšky za Kozicem a Matukou. Zašlý, spuštěný klášter zdál se za prvního soumraku mezi lesními stráněmi již zčernalými, z nichž padalo temno a čišel syrový chlad, ještě pustější. Z prvního nádvoří, u jehož zdí, místem sesutých, bujely houštiny černého bezu, vešli do druhého, v jehož pustém, prázdném ochozu se hustě smrákalo, jakož i na ambitu kartouzských cel, vystavěných ve čtverci kolem kostela.

V tom ambitu vyrážela svou světlostí kdysi obílená zeď mnišských cel bez oken. Z ambitu měly jen dveře, většinou vybité, zející černou tmou tak, jako vedle nich úzké otvory, kterými kdysi podávali mnichům pokrmy. Dlažba ambitu zarůstala travou. Za celami, nad ně černě se vznášely koruny stromů v mnišských zahrádkách, jejichž křoviny zbujely v houště za ta leta pustoty, jak se o tom Chujava přesvědčil, vstoupiv ze zvědavosti do jedné z těch studených cel páchnoucích stuchlinou a vyhlédnuv oknem, jež měla každá cela v zadu do zahrádky, teď zdivočelé a houštinou zčernalé.

Šero, pusto v ambitech, pusto kolem kostela. Hluchým tichem, jímž ze soumraku zahrádek zašoumaly stromy, duněly kroky a

crnčely ostruhy. Pak se zjasnilo, když mnich přinesl hořící louče, jejichž zář třásla se ambitem, po románském portálu sešlého kostela, i po houštinách bezu, jež se až k němu rozlezly, a zase zapadla do černa některé cely nebo jiné místnosti, jak do ní Kozic vstoupil.

Až tam ho Chujava Slimáček už neprovázel. Nohu ucítil a také sychravo jej pryč pudilo. Nechal přehlídky, když je mnich uvedl do večeřadla, v němž se mnichové jindy jen několikráte do roka scházeli k společnému obědu. Bylo také sešlé, hrubě spustlé, mělo však dlouhý stůl, nějakou židli a dlouhou širokou lavici podél zdi

a hluboký výklenek u širokého okna ne zplna vytlučeného i zachovalý krb. Ten Chujavu obzvláště těšil, jakož i veliké, prostorné ohniště v klášterní kuchyni hned opodál, nad nímž se nesl ohromný, začuzený plášť.

Tak Chujava uvázl v klenutém refektáři, zatím co Kozic přehlížel dál a staral se o svou rotu jakož i o Poberovu, jež měla co chvíli za nimi dorazit. Jeden z mladších těch mnichů s Hurčalou nanesl do krbu dříví, jež Hurčala zapálil.

Šerá, studená síň se z části vyjasnila a vlídněji prohlédla. Hned bylo útulněji v prokmitech ohně, jeho světlem i teplem. Hurčala donesl dvě stolice až k němu; na jednu z nich Chujava usedl, na druhou natáhl nohy v zablácených škorních. Vyhříval se, i na jídlo se těšil, ohlížel se, naslouchal.

Pustý, jako zakletý klášter pojednou plný ruchu a hlasů. Bylo slyšeti hlučné kročeje, pokřiky; zář světel míhala se tu tam, v nádvořích, jež se plnila koňmi a pak i vozy, v ambitu kolem cel kartouzských i v nich i v kostele, jehož husté temno pod vysokou klenbou se však nehnulo.

Bratříci svítili loučemi druhům, kteří vzali slámu, co jí bylo v nádvorní kolni a stlali lože v celách, na dlažbu pustého kostela, mezi jeho pilíře, k oltářům a do všech jizeb, které nebyly plny rumu a různého dříví. Slámu stlali, sedla stavěli do hlav těch na rychlo upravených lůžek, i ohně zažehovali v nádvořích, v ochozu, na krbech, kde jaký našli, i v kostele samém.

Příval ruchu a hlomozu zalil všechen klášter a hlučněji se zase rozšuměl, když přibyla i Poberova rota. Bratříci krmili koně ze zásob klášterského sena a strojili večeře v kotlích z toho, co sami ještě měli a co v klášteře sehnali, slaniny, mouky a krup.

I refektář pln hlučných kroků a hlasů. Janko Kozic v červeném

plášti přišel, Rakolubský i Matuka, Donoval, Matějec, pak Pobera s Petrem z Hronova, s Jírou Dlouhým z Lomnice a Březákem v losím kabátě; všichni odhodivše navlhlé pláště, stavěli se k velikému ohni v krbu kolem Chujavy a hřáli se. Ale hned také žádali večeři a víno. Hubený převor asketického vzhledu se vymlouval, že není jako bývalo, že nemají, kdeže by co vzali, že míval klášter dle nadání fundátorova i krále Sigmunda hojnost vína i siksavského a slanečků co tůní a sukna co postavů a i dle nadání královny Barbory, ale teď že –

„Budeme tedy hledat," obořil se na něj Pobera, „však my najdeme, a nenajdeme-li, povíš mnichu, a kdybys nechtěl – Rozumíš mně!"

Po tom pohrození nemusili hledat. Tři sudy vína převor přiznal; s těmi se pro ten večer spokojili. Nejmenší z těch sudů dopraven do refektáře, ostatní dva vyvaleny bratřím na rozdíl.

Venku sychravý, říjnový večer; vítr potřásal tabulkami hlubokého okna a foukal do večeřadla. U krbu však, kam si dali zanésti stůl, hrubě ho nedbali. Jedli a pili; zvláště Chujava si dobře tušil, jak teplo ohně i vína mu rozehřálo tělo i mysl, a jen se smál, když mu Matuka svým hlubokým hlasem přísně vytýkal, jaký on je klášterník nekázaný, neřádný, řehole nedbalý, že by měl mlčet, když je v kartouzích, ale to že žvátoří famfera, hříšně žvátoří a jistě, kdyby tu ženskou měl, že by se k ní choval milovně, frejíř, i tu ve svatém klášteře.

XLVIII.

Část Kozicovy roty měla v Lechnickém klášteře zůstat na zimní byt. Než ani ostatní odtud nepospíchali. Nazejtří tu odpočívali celý den. Dopoledne pršelo a vítr dul, až se stromů po zahrádkách

i kolem kláštera listí proudem se sypalo a vířilo kalným vzduchem. Odpoledne se vybralo, slunce krásně zapadlo i večer pak byl jasný. Svítil měsíc.

Plná jeho zář linula do šerého refektáře hlubokým širokým oknem, jímž bylo vidět na vyjasněnou lesní stráň za klášterní, zpustlou zahradou a její zarostlou zdí. V refektáři ještě nesvítili. Pod jeho klenutím i v koutech šero. Tím jasněji se odrážel světlý pruh měsíčného světla na podlaze pod oknem. Na tom vyzáření pochvívaly se lehké stíny větvic křovin venku až do okna bujících. V hloubi refektáře řeřavě prokmitovalo uhlí na krbu, kolem něhož seděli Pobera s Kozicem, padesátníci, několik zemanských bratříků i Chujava.

Vínem z nového sudu se posilovali; Chujava si také prohlížel láhev oleje z kosodreviny či balsami hungarici, jak to pojmenoval převor, jenž mu ji přinesl na bolavou nohu. Záhy však se chytl opět poháru a zaváděl Rakolubského do těch podivných dúpeň a jeskyní pod Aksamitkou, o nichž včera nedopověděl. A Rakolubský vínem zahřát se rozhovořil a rozkládal, to že tady ve Spišsku je mnoho takých a jedna podivná, v té že v létě voda zmrzne a v zimě teče, ale pod Aksamitkou, v té hoře pod tvrzí, že jsou dúpně suché, no jako krásné, suché sklepy a bílé, no ve vápenném kamení, a ty že mají kamenné mléko, takové rampouchy, kamenné, podivné, ty že visí od stropu, a z té velké dúpně že se jde do jiných, menších.

„A tam byli ti draci?“ ptal se dychtivě Chujava.

„Draci, věru.“

„A obři, pravil's.“

„Obři také, věru.“

„Kdo je zabil, kam se poděli?“

„A potopa světa je zatopila a tak jen kosti po nich ostaly."

„Viděl's ty kosti?"

„Neviděl, ale mohl bys je vidět, Chujavo."

„Kde, kde?"

„A tady prý v Lechnici, v kostele prý visí, slyšel jsem, a mají prý velkou moc, divnou moc, ten farář tam ji zná, a i práškem z nich nemoce hojí, věru ten farář tu moc zná."

Všichni pozorně naslouchali; zvláště Kozic Janko napjal sluch, když Rakolubský začal o Lechnickém faráři. Pojednou však jako když utne, přestal; všichni se ohlédli jako on. Padlť na vyjasněný pruh měsíčného světla černý stín. Někdo přišel neohlášen, z nenadání, jakoby se zjevil. V plášti, v čepici se blížil k nim ke krbu. Smekl, poklonil se, přistoupil. Žáček.

„Odkud jdeš!" zkřikl Pobera překvapen a Kozic hned do toho:

„Proč! Něco neseš!"

„Nesu. Zlou novinu. Bardijovští zvěšeli zjímané bratry."

Pobera vyskočil, za ním Kozic a všichni až na Chujavu, jenž s úžasem rozhodil paže. Všichni sesypali se kolem Žáčka; prudké dotazy jen pršely a kletby s výkřiky a zas otázky, kdy, jak, je-li možná, je-li pravda, kdo mu to řekl, odkud ví.

„Pán nejvyšší kapitán mne posílá, abyste zvěděli," začínal Žáček, ale v tom už Pobera jej prudce přerušil:

„Vaška také oběsili?"

„Také, všechny, i pana Petříka i pana Vysockého."

Nový výbuch rozhořčení, až se klenutou síní rozléhalo, kletbami, hrozbou Bardijovským, že se opovážili.

Žáček pověděl, jak se Aksamitovi o tom doneslo skoro před samou Plavnicí, jak po té na Plavnici uslyšeli obšírněji.

„Snad by to Bardijovští byli neudělali," dodal Žáček, „ale musili."

„Musili! Kdo jim přikázal."

„Bystřický gróf, mladý Huňad, ten jim poslal list a tím listem přísně jim poručil, aby všechny z bratrstva zajaté potrestali jako loupežníky. A tak bratry zvěšeli, jen pana Petříka dali mečem popravit. Kdyby ten list mladého Huňada –"

„Co list, nelist," bouřil Kozic, zbrunátněv do modra, „ale potupili bratry i nás. List, Huňadův list! My jim také pošleme list!"

„Pán Aksamit už jim poslal."

„Ať poslal!" rozkřikl se Kozic popuzen. „My jim také pošleme. Ať uslyší také, co my, ať uslyší ti smradlaví jircháři, bestie krvavé. Ty, Žáčku, ten list napíšeš. A piš hned! Piš!"

„Piš!" poroučel i Pobera. A všichni tak pokřikovali a doléhali, jen Chujava volal na Hurčalu stranou u krbu stojícího:

„Světlo! Hurčalo, světlo a papír! Řekni tomu popovi, běž!"

Těch hřmotných, divokých výzev nebylo ani třeba. Žáček se ihned chystal. Vytáhl z kabely kostěný kalamář, zabodl jej do stolu, vytáhl brk v hadříku zabalený. Obrovský Matuka v červené sukni, zardělý, blýsknavých už očí, sebral louče u krbu ležící, zapálil je o uhlí a pozdvihl je planoucí, čadící nad Žáčka, jenž usedl ke stolu. V tom přinášel Hurčala kus svíce a jeden z mnichů za ním list čistého papíru. Jen jej položil na stůl, kolem něhož, nad Žáčkem se všichni shlukli, a již pospíchal z refektáře.

„Piš!" poroučel Janko Kozic Vlk hlubokým, přichraptělým hlasem. „Piš, co povím do pera. Tak!"

Porozkročen, zastrčiv prsty obou dlaní za pas, maje do brunátna zardělou tvář s černými rulíčky pochýlenu, oči na papír před Žáčkem upřeny, odchrchlávaje, začal zprudka diktovati:

„Vy zlí a nespravedliví lidé bardijovští, vy jste našich bratrů dali zvěšeti, lidí dobrých a nevinných."

Kolem stolu zahučelo souhlasem.

„Přečti to," poroučel Kozic, v diktování ne tak jistý a zkušený jako v rozkazování a v sečbě. Když Žáček přečetl to, co napsal, Kozic pokračoval: „– – jako mordéře necnostlivé, kteří ani vám ani žádnému nic nebyli vinni, a protož jestli nám, přátelům a rodovi jich za ně nepoložíte čtyři sta zlatých ve zlatě –" Tu pozvedl svých smolných, planoucích očí a rozhlédl se tázavě po pánech bratrech, souhlasí-li s tou sumou. Ale jen dořekl, jen vzhlédl, za-

bouřilo nad písařem, nad stolem a kolem něho pochvalnými výkřiky, hlučným přisvědčením, a Janko, nehledě už na papír, říkal dále Žáčkovi do pera čím dále tím rychleji, ostřeji, hrozivěji, jako by měl Bardijovské před sebou.

„Čtyři sta zlatých ve zlatě do tří neděl v klášteře u Kartusův v Lechnici, tedy na vašich hrdlech i na vašem jmění i na vašich poddaných se buď dlouho, buď krátko takto mstíti budeme, pokud našeho rodu stává."

Zase hluk souhlasu. V něm Rakolubský obnažil do polovice svou šavli a zas ji divoce vrazil do pochvy a zase tasil, Matuka uhodil pěstí do stolu, až stůl poskočil. Žáček se prudce uhnul, ale hned volal do vzkypěvší vřavy:

„Podepsat, list podepsat, kdo podepíše!"

„Co jeden podpis!" rozhodl ihned Janko Kozic, jenž neuměl psáti jako většinou tu páni brati. Nezvolal tak z rozpaku, neboť nebylo žádnou hanbou neumět psáti, ale z úmyslu a hned také dokládal:

„Ať vidí bardijovští kramáři, ať vidí, že jsme všichni za jednoho, že to bratrstvo!" A hned volal do souhlasného hřmotu na Žáčka: „Podepiš Oravu, Muráň, Dunajec, Genot, Zimanovo."

Žáček ihned psal jména hlavních těch bratřických hradů a tvrzí, hned je četl nahlas a nad ta jména také hned hrozbu maloval, brkem hrubě kreslil: zakřivenou šavli, metlu, pouta, pak něco, co mělo být oheň, pálení, a kuši. Kapitáni a všichni kolem stolu tichli a začali se sklánět nad list, aby viděli, co Žáček rejsuje. A že se jim ten nápad líbil a že měl ještě v levém rohu místo, udělal tam dvě kolmé čáry a přes ně třetí vodorovnou. To byla šibenice a na tu pověsil brkem tři panáčky hrubě načrtnuté, nahé a nad šibenicí napsal: „Krev nevinná." A po stranách šibenice, na pravo: „Tím-

to nevinný" a na levo: „Vaško nevinný", to k vůli Poberovi, a od šibenice na levo do samého rohu přičmáral lidské tělo nahé bez hlavy, useknutou pak hlavu, nepoměrně větší, vedle trupu.

I to se líbilo a list šel z ruky do ruky. Kníry i brady se nad ním skláněly, jak se zvědavé hlavy tlačily, spánek na spánku a všichni pochvalovali nápad i kresbu, i Pobera, jenž pokyvuje hlavou, mračně opakoval:

„Vaško, Vaško nevinný –"

„Hned zítra to pošleme," přikazoval Kozic.

„Donesu to," nabízel se Žáček.

„Nezůstaneš-li s námi?"

„Ne, mám dílo. Musím za Uhry. Pán Talafús mne posílá."

„Za tou Uherkyní!" zkřikl Kozic, a Pobera jakoby jej někdo bodl, obrátil se po Žáčkovi; než ten určitě vysvětlil:

„Ne, za Uherkyní ne, za zrádcem mne poslal pán Talafús."

To upokojilo.

Žáček odjel hned ráno z lechnického kláštera, maje list Bardijovským dobře ukrytý; dal se zase zpátky kolem Aksamitky směrem k Plavnici.

Odpoledne vytrhl Janko Kozic s větší částí své roty. Chujava se vydal s ním. Ještě jednou uviděl volnou prostoru u řeky za klášterem, její duby a lípy se závějemi spadlého listí. Pod nimi, za klášterem, zahýbala se úzká cesta ostrým ohebem od severu na západ kolem lesnatého výběžku při úpatí vrchu na levo; na pravo, hned u cesty, proudil Dunajec. „Tri kruny" a pěninské, bělavé skály za ním jasně se odrážely od pozadí modrého nebe. Křoviny a houště v jejích bocích hrubě již prořídlého listí svítily se v sluneční záři posledním zlatem.

Bratři jeli jen asi čtvrt hodiny, když Kozic z nenadání zarazil.

Bylo na místě u řeky, odkud viděli na levo kraj údolíčka skrytého mezi lesnatými kopci.

„Tam je Lechnice," ukázal Kozic zasmušile.

„Tam je ten farář," vyhrkl Chujava. Kozic jen přikývl a pobodl Dereše. Jeli pak ustavičně při Dunajci proti vodě. Po levé ruce otevřela se mezi vrchy zase údolí a zase každé s osadami; ty měly na zimu hostit bratříky, pro něž pro všechny nebylo dost místa na hradech a tvrzích. Před slunce západem vznesl se před nimi na vrchu nad samým Dunajcem hrad s čtyřhrannou věží. To byl Dunajec,*) poslední jejich tvrz v těchto odlehlých končinách, při samých hranicích. Za řekou bylo již Polsko.

XLIX.

Třikrátzlej s „žežulkou" zavedli Máriu do klenuté jizby prostě vybílené, bez deštění po stěnách, opatřené nevalným nábytkem. Celkem byla komnata chudě zařízena; jinačí ani nemohla být ve tvrzi na rychlo vystavěné a záhy po té nepřítelem za delší čas obléhané. Nejvábněji bylo v jizbě té chvíle, kdy venku pohvizdoval podzimní vítr, u mohutného krbu, v němž plápolal oheň.

Tam „žežulka" Máriu zavedla a usadila do lenošky. Mluvila o jídle, a že má paní Mária jistě hlad, že jí přinese něco na posilněnou; zapomněla však a zůstala, když Mária začala o tom, co se dnes na úsvitě u Spišského zámku stalo, jaký boj tam, že bratři vyrazili z hradu a že se prosekávali uherským vojskem.

Třikrátzlej div nezaryčel; vrtěl sebou a škubal, slyše o zoufalém zápasu bratří. Zanícen účastenstvím, jiskřil očima, hladě si a potahuje dlouhé černé kníry a v to klel, Uhrům klel, když také uslyšel, že zradou vtekli do hradu a že obležené v horním hradě chtěli

*) *Nyní Nedec zvaný.*

žízní vymořit. Mária se mu zavděčila svou novinou o dnešním výpadu; více však nemohla již povědět, zdařilo-li se bratřím nebo musili-li zpátky do hradu.

„No, dovíme se, musím to vědět," zvolal a vyšel kvapně ven.

„Jde poslat hlídku a zvědy ve Spišskou stranu," hádala na jisto „žežulka". „Ale teď pojíš! Pro bůh, hladovět tě necháváme."

Odešla, záhy však se vrátila s dívkou. Přinesly jíst i vína. Nežli Mária pojedla, vstoupil opět Třikrátzlej.

„Už jsem to opatřil, paní. Zítra ráno zvíš, ne-li už v noci, kdybys chtěla," hlásil. „Poslal jsem posly ke Spiši. Už v Levoči, myslím, zvědí, tam jistě už mají zprávy. Aby tu již byly. Záleží mně na nich, hrubě záleží."

„Proč," ptala se „žežulka" v náhlém uleknutí.

„Proto – no, co hledíš tak ustrašeně. No, abys věděla: jestliže se naši probili, odtáhnou Uhři od Spišského zámku, domů se vrátí, no, a cesta jejich pak tudy, kolem nás."

„Aby tu tak zůstali a položili se –"

„Haha, jaké máš strachy! Nepoloží se, nic, ne. Obléhat, a teď, a tady nás! Je pozdě a pole tu hrubě páchne, víš-li umrlčinou, uherskými mrtvolami, je jich tu nepočítaných. Neměj strachu. A ty, paní Mário, také ne. Do jejich rukou se již nedostaneš." Začal zas o Spiši, od času, kdy vytrhl z ležení pod Spišským hradem sem na Tábor, co se na Spišském zámku dálo, co v poli, jaké zprávy docházely od Bardijova, oni tady v tom obležení že nic nezvěděli, a tomu, co jim Uhři vzkázali, že nevěřili, že bylo jen na postrach, jako to, že bratři byli u Bardijova potřeni. V to zas „žežulka", co pán Talafús, že sama na něj často vzpomněla, to že paní Mária jistě poměla úzkostí. Trnula, hlasitě povzdechovala

v živém účastenství, když Mária vypravovala, jak se vypravila za Talafúsem na Březovice a jak se musila vrátit.

Do toho hned zase Třikrátzlej, jak bylo s dobytím Spišského zámku a co ta zrada – Mária dotvrdila, co prve naznačila, že byla zrada, jistě, ale jinak že o tom nic neví, a jak by mohla. Za to líčila obšírně noční útok i jak s Aksamitem se potkala, noční boj a svůj útěk, jak všeho nechala, nic neodnesla ani jehlice, jak v tom zmatku, v té hrůze dostala se s Katkou mezi Uhry.

Třikrátzlej zastavoval ji opět a opět otázkami, a byl by se dále vyptával, kdyby si byla „žežulka" nepovšimla, jak Mária už mdle i s namáháním odpovídá, jak je bledá, na smrt unavena.

Sama zavedla Máriu po úzkých, dřevěných schodech do patra, do nevelké jizby o jednom okně, vybílené, dřevěného stropu, prostě zařízené.

Mária si oddechla, když osaměla. Uvolnilo se jí, že se nemusila namáhat mluvit a dále se přetvařovat, že se zbavila toho divokého hrubého hejtmana loupežnického. Ale jak maně přistoupila k oknu, a spatřila zase to chmurné divadlo, skalný sráz pod oknem, pod hradem a pod ním v temnu řeku a za ní tu ohromnou hradbu strmých, příkrých strání hustě zarostlých, les a les, vše chmurnější ve večerním, podzimním soumraku, obklíčila ji úzkost. V té úzkosti mihl se jí strašlivý hrad Muráňský, jak na Muráni po prvé vyhlédla z jizby, s té výše dolů do propasti skal, do jejich šera, do hlubokého úžlabí pod nimi přítmím zatopeného i naproti na stráně na spoustu lesů, jak tam děsivě na ni připadlo, teď že je v kleci, že je po volnosti, odtud že se nedostane.

Ale tenkráte byla s Talafúsem, tenkráte ji unesl a měla jinak před sebou do budoucnosti, tenkrát mohla, co chtěla. Nyní však – Sama je na útěku, prchá, prchá svým krajanům a i bratří-

kům. Prchá jim a sama se dala a dává se na novo v jejich moc.

Doufala, že svou zradou zničí Aksamita a jeho rotu, že zhynou na Spišském zámku nebo že upadnou do zajetí a ona že bude moci jistěji se vrátit k Talafúsovi. A oni dnes vyrazili z hradu, a snad se již protepali, snad jsou již na svobodě. A ona – Co udělala, že se obrátila sem. Ale v ten okamžik náhlé, nenadálé naděje, ba jistoty, že se dostane z moci jagerského biskupa, nepočítala, neuvažovala.

Chtěla pryč, jen pryč. Kam jinam měla a mohla nežli sem, když také chtěla být Talafúsovi blíž, uvidět ho nebo alespoň moci mu vzkázání poslat, jak ji tajná touha vábila a hnala. Tady však, jak do hradu vstoupila, dolehlo, čeho se odvážila, co učinila, jaká v tom neprozřetelnost a nebezpečenství, zvláště proseká-li se Aksamit a dorazí-li na Březovice.

Než co mohla učinit? Jeti s biskupem? Ne. A tady – Vždyť uprchla Uhrům, sama se vrací, jak by mohl Talafús uvěřit, kdyby ji obvinili? A tady snad v čas zví, a není tu ukována, zde jí věří, „žežulka" i ten její sršatý hejtman, zde jí dají posla, aby mohla Talafúsovi vzkázat. O že nemohla Katku vzít s sebou! Pustí-li Uhři Katku, dojde-li na Březovice. A dojde-li a až poví Talafúsovi, o ní až mu poví –

Zachvěla se i strachem i dychtivým zatoužením.

Již odstoupila od okna, již odpočívala na loži, a dále ještě rozvažovala, přemítala i rozčileně vzpomínala, jaká přijde zítra novina o Spišském zámku, uslyší-li, že se Aksamit protepal nebo že jej a všechny jeho krvavé bratříky porubali a co Štefan, co Míša, dojde-li o nich nějaká zpráva –

Pozdě usnula, ale již na úsvitě vytrhla se ulekaně ze spaní. Někdo zabušil hlomozně na dveře její komory. A v to drsný hlas:

„Ej paní! Slyšíš-li!"

Třikrátzlej!

„Co je," zvolala bezděky ostře.

„Nesu novinu, posel přijel. Naši se z hradu protepali, šťastně se prosekali, abys věděla, táhnou k Březovicům."

Mária, ač se té noviny mohla nadíti, leknutím strnula. Nehnutě seděla na loži a nemohla hlasu vyraziti.

„Slyšela-lis, paní," volal Třikrátzlej hlasitěji přede dveřmi.

„Slyšela, pozdrav tě bůh za novinu. Slyšela," opakovala, nutíc se do jasnějšího tonu, ač by se byla chutě na něj zlostně rozkřikla, a chvatně dodala, že přijde dolů, hned že přijde.

Hřmotné kroky venku dozněly. Třikrátzlej odešel, ale Mária zůstala sedět na posteli. Zlostně v duchu vyprovázela bratřického hejtmana, nač ta ochota, hlupák, že ji chce potěšit, rozradovat, a jak měl naspěch s tou novinou. Probili se, Aksamit, a všichni ti krvaví, na Březovice táhnou, s Talafúsem se tam sejdou a povědí mu, ona že zmizela z hradu, a snad ji obviní, budou na ni žalovat.

Budou žalovat, opakovala si, a on, Talafús – Co teď, o bože – Uvěří-li, nebo snad, zvědí-li ti kacíři, kde mešká, pošlou-li sem na Tábor –

„Paní Mário!" ozvalo se šveholně přede dveřmi, „paní Mário, čekáme," zvala vesele „žežulka", klepajíc na dveře.

Mária se na rychlo ustrojila a sestoupila dolů do klenuté síně, kdež Třikrátzlej už seděl u hojné snídaně. Venku poprchávalo a bylo kalno; v jizbě té chvíle ještě málo zjasněné, pokmitovala z krbu zardělá zář ohně; po stěnách pošlehovala i po cínové konvici a cínových talířích a nádobách na těžkém stole pokrytém bílým ubrusem.

Po Máriině tváři prokmitl ujasněný výraz veselosti. Lhala, znovu se přetvařovala. Líčila potěšení z noviny Třikrátzlého, lhala, že

je mu povděčna za to, že sám jí přišel povědět a s účastenstvím naslouchala i dotazovala se, když obšírně vypravoval o poslu, kterého včera vyslal a který v noci se vrátil, na jisto zvěděv už u Levoče a dále za městem, že včerejší bitvou bratři se ze Spišského hradu probili, že jim jiní bratři přitrhli na pomoc, a že již bylo na čase, na nejvyšším čase, neboť bratři na hradě prý už žízní umírali, tak jak ona, Mária, včera vypravovala.

Třikrátzlému z té noviny i jídlo lépe chutnalo, zvláště však víno. Pil více a rychleji; také Máriu pobízel, nutil, aby pila, to že je no-

vina, aby pila bratřim na zdraví, a Uhřata, ti že se vzteknou zlostí. Smál se hlučně; Márii se zdálo, že sprostě, surově.

Odporem se v ní bouřilo, chutě byla by pohárem mrštila po bradatém, osmahlém hejtmanu. Ale usmívala se, a přemáhala se i dál, když Třikrátzlej neustál a schlubně mluvil, no, že Uhry asi záhy zde uvidí, že přijdou zas, ale jak, na ústupu, že potáhnou kolem, to že bude podívaná, to že se postaví vysoko na hradbu, aby ie dobře viděl a oni jej, to že na ně nakašle, naplije.

„A pána Talafúsa teď uvidíš," začala „žežulka" kvapně, vidouc, jak ta řeč bodla Máriu, jak jí blesklo v očích, jak se hryzla do rtu.

Na novo vyslaný posel vrátil se pozdě večer, a Mária musila zase dolů, kdež Třikrátzlej vypovídal dle došlých zpráv, jaký byl včera strašný boj, když bratři z hradu vyrazili; Uhři že by je byli umačkali, jak by ne, taková síla, ale pomoc bratří že je vytrhla, bratr Zelenka s Rusňáky a jízdné roty, Kozic Janko, a Švehla, Pobera.

„Ten také!" vyrazila Mária s odporem, jehož nemohla utajiti. Ale v tom se už ptala, hlas měla stísněný, kdy by bratři mohli dorazit na Březovice.

„No, žilou jim také pustili, krve jim ušlo jistě dost, to se ví, raněné jistě mají a snad mnoho raněných, s těmi bude klopotná cesta horami, ale za dva, za tři dny by tam mohli být, myslím, jistě."

„Tedy snad už zítra," počítala Mária, přemáhajíc úzkost, jež jí sevřela nitro.

„Zítra no, pozejtří; to jistě, pozejtří, pravda; však zvíme."

Třikrátzlej vstal oznamuje s úsměškem, že jde, že se musí pro všechno na pány Maďary přichystat, kdyby jej chtěli navštívit, aby je jak náleží uvítal, a jistě že je uvítá, pěkně uvítá, že budou pamatovat, jako ti, kteří tu před Táborem leželi.

Mária plna nejistoty, obav vrátila se do komory. Zavřela na závoru, neulehla však, nýbrž přecházela, u okna stála, ven vyhlížela za řeku do černých, lesnatých strání, přitlumených clonou hustého deště, jejž ostrý vítr rozháněl. Márii těkaly myšlenky jako mušky. Na Třikrátzlého myslila s odporem, na jeho „žežulku" rozmrzele, jaká to slabá, hloupá žena; v to Březovice jí přišly na mysl, Aksamit, Pobera, a všichni, že dnes nebo zítra budou na tom hradě, rychlého posla že tam už jistě poslali, Talafús že teď už ví, jak bylo u Spišského zámku, že ji teď čeká, jistě čeká.

Nevědouc přitiskla dlaně ke spánkům jako v náhlém zabolení, oči jí ustrnuly do deště, do chmurné lesní stěny za řekou. Déšť šlehal do okna, vítr pohvizdoval; nedbala. Čeká, čeká, Talafús ji čeká. To jí znělo, to udeřilo; co bude, až uslyší, že se s nimi nevrátila, co řekne, až mu o ní povědí, o hradě, o Štefanu. Co bude, co s ní bude. A tady – Kdyby věděl ten surovec loupežnický koho hostí – Teď je tu jista, a bude, dokud Uhři neodtáhnou, ale pak!

L.

Bratřický hrádek Tábor na Zelené hůře nad Hernadem řekou byl pojednou zase odloučen od světa. Poslední posel, třetího dne po příchodu Máriině z Tábora vyslaný, z nenadání se vrátil oznamuje, že nemohl dále, že musil zpátky, poněvadž všecky cesty jsou jako zataraseny, všude že plno Uhrů, jako když se velká voda rozleje; pod Spišským hradem že strhli stany a že táhnou zpět, domů, na dolní zemi, že již je mnoho houfů u Levoče, tam že se všecko vojskem jen hemží, v městě i kolem v polích.

Nazejtří před samým polednem, když se Mária chystala ze své komory k „žežulce", zaslechla prudké zatroubení dole v hradě. Ze

někdo přijel, se jí mihlo, nebo snad krajané – V tom „žežulčina“ dívka se hnala po schodech vzhůru proti ní.

„Velkomožná paní vzkazuje,“ oznamovalo udýchané, zardělé děvče, a v tom prudčeji vyrazilo: „Uhři, velkomožná paní –“ A letěla zase dolů.

Mária chtěla se ihned vrátit do komory. Dívat se na Třikrátzlého, na jeho loupežníky, dívat se na ně a poslouchat jejich smích a pošklebky! Odpor a hněv pudil ji zpět, opatrnost však ji zastavila a svedla ji přece dolů. „Žežulka“ všechna rozčilena, nemohouc se jí už dočkati, vzala ji rychle pod paždí.

„Pojď, pojď! Čekám, pojď se podívat.“

Vedla ji krátkou chodbou, odtud po schodech, do předu hradního paláce, v němž bydlili, do klenuté jizby; z té byl rozhled dolů do nádvoří, na hradby a přes ně, přes rozlehlou bažinu pod hradem, přes rybník rákosím zarostlý a přes luka k Hrabošicům a k silnici tou dědinou od Levoče na Šťavník a Hranovnici vedoucí.

Všude po hrádku shon, ruch, hluk. Bratříci pobíhali, volali na sebe, stoupali na hradby nebo se již na nich kupili v hloučcích, všichni obráceni do krajiny, k silnici, po níž dojížděl k vypálené dědině veliký houf jezdců. Bylo pod mrakem, strojilo se zase na déšť; nízká mračna se honila, obzor byl všechen zasmušilý. Houf jezdců na silnici zvolna jeda černal se jako dlouhý mrak. Na tu dálku, v tom kalném světle nebylo možná řad a jezdců rozeznávati. Všichni byli v pláštích, jeli mlčky, temným proudem, nad nímž se ve větru třepetala jízdecká korouhev.

Ale proud ten se na ráz zastavil a oživl, když vítr k němu zanesl s hradeb Tábora divoký pokřik. Mária maně přitiskla své dlaně na uši, když z dola z hradu a z hradeb vyrazil divoký ten řev jako když vystřelí. A křičeli dál. A ze silnice odpověď také tak divoká.

„Slyšíš-li, slyšíš?" Upozorňovala „žežulka" vyhýbajíc se z okna. „To Uhři – oh – oh – Vidíš, šavle tasí a hrozí, vidíš? A naši – ah!"

Bratříci všichni také na ráz obnažili šavle, meče, kdo co měl, a ti, kteří přiběhli beze zbraně, hrozili zaťatými pěstěmi. Všichni křičeli, chechtali se, na Uhry zpupně volali, spílali jim. Mária odstoupila od okna.

„Ty už jdeš?" divila se „žežulka". „Ach bože, co je ti? Tys bledá –"

„Nic, nic, zima mne chytla, třese mnou, půjdu nahoru."

Šla, chvátala, jsouc ráda, že „žežulka", zabraná tím divadlem, nenabídla jí horkého vína nebo nějaký lék nebo že ji doprovodí.

Přes poledne vydržel ten hluk dole, co uherští jezdci zmizeli. Přejeli, ani se nezastavivše. Odpoledne zase to divadlo. Nový, uherský houf jel silnicí, Hrabošicemi a minul Tábor. Mária se již nešla podívat, ačkoliv „žežulka" pro ni přišla.

„Můj muž bratříky sotva udrží," postěžovala si starostně. „Chtěli by ven, vyrazit na Uhry, udeřit na ně. To teď bude, povídal můj, kolik dní že to potrvá, tohle že je začátek, a což teprve, až potáhne valný houf. Naši zatkli na cimbuří válečnou korouhev, můj muž to poručil, aby Uhři viděli, že tu jsme."

„A nezastaví se tu?"

„Uhři? Ne, můj to povídal. Potáhnou dál, už se nepoloží, aby nás oblehli. Nestrachuj se, můj to povídal na jisto. Takový divoký lid, Kumáni obzvláště a Rácové – Štěstí, žes jim uprchla. Jak ti bylo mezi nimi, nebožátko! Sama, sama mezi takovými —"

„A nad to ještě –" Mária nedořekla.

„Co."

„Ach, Kumáni, Rácové, od těch byl pokoj, ale jiné nebezpečenství."

„Pro tebe –“

„Od pánů.“

„Dolézali žádostivě.“

„Jeden z nich – ale – ať všechno zvíš. Užasneš –“

„Kdo?“ ptala se „žežulka“ dychtivě.

„Biskup jeden, jagerský biskup –“

„Co díš!“

Mária svěřila „žežulce“, jak jí ten biskup nabízel, že ji mocně chtěl, že měla s ním jeti. Jenom to; o jiném ani slova. Svěřila se s tím z úmyslu, jak si to již před tím uvážila, proto, aby „žežulka“ zvěděla o její věrnosti k Talafúsovi; vlastně aby to Třikrátzlej uslyšel. Vědělať najisto, že „žežulka“ mu nic nesmlčí. A to chtěla, aby bratřický hejtman měl o ní dobré mínění, aby, kdyby nutno bylo, vydal jí svědectví, jak zachovala věrnost Talafúsovi, a čeho se pro něj odvážila.

„Žežulka“ Máriou nadšena, začala ji hladit i litovat.

„Ach, svatá panno, co jsi zkusila. No, až pán Talafús zví –“

„A kdy mohl by o mně zvědět –“

„Jistě až Uhři odtáhnou, pak bude volněji, pak pošleme posla na Březovice.“

„Nebo –“

„Myslíš, kdybys tam raději sama mohla.“

„Ráda bych; jen na to myslím, jenom na to. Ale –“

„Co.“

„Jak tam na Březovicích asi je. Zůstal-li tam Aksamit a ostatní.“

„Ať zůstali nebo nezůstali. Co tobě do toho, jen když tam bude tvůj pán.“

„Přece –“

„To tedy přezvíme, když si přeješ. Satanýř všecko přezví, posla tam pošle, jen co Uhři přejdou“ –

Uhři táhli zase nazejtří a ještě četněji, hustěji, nežli prvního dne. Roty jízdných přejely, houfy pěších přešly, řada vozů pod plachtami i bez nich přehrčela, jízdní klusali vedle vozů, pak opět veliký houf jezdců pod praporci; nepřetržitý, pestrý proud.

To valný houf táhl kolem a v něm nejvyšší vojska jak bylo i na

tu dálku zřejmo na vybraném koňstvu, na zbroji i na korouhvích. S Tábora, s cimbuří třepetal se ve větru praporec s rudým kalichem, vysoko povíval jako na posměšnou uvítanou vítěznému vojsku kolem táhnoucímu. A pod praporcem dole na hradbách kde kdo z bratříků. Nic nedbali ani větru ani drobného deště, jenž se spustil. Křičeli zase jako včera, ryčeli, hrozili zbraní, posměšně se ukláněli, častěji a hloub nežli včera na potupu nejvyšším v uherském valném houfu, do předu se klaněli a nejeden i zadkem.

Uhři dobře viděli ze silnice všechny ty posměšky. Proto v jejich řadách prudké pohnutí, jako když zažehne; hrozili s koní i z pěších řad, hrozili holou pěstí, zbraní, zuřivým křikem. Někteří z jezdců jakoby vystřeleni vyrazili z řad a hnali se zdupaným, ujetým polem, vybledlými lukami rovnou k Táboru, jakoby chtěli pustit na něj šturm. Než ani pod hrad nedojeli, jen drahný kus před něj. V mokré louce vázla kopyta jejich koní; na pokraji širé bažiny plné trávy a rákosí zarazili. Nemohli dál, za to však každý křičel přes vodu, přes blato, za dva, za tři křičel stoje ve střemenech a lál a hrozil a sliboval, však že se vrátí, že přijdou zas a pak že tu uvidí; s hradeb v odpověď jim vyrážely přívaly divokého řehotu a pokřiku za urážlivých potupných i necudných posuňků a pošklebků.

Mária se musila na to podívat. „Žežulka" zase přišla a na novo ji vyzvala; a také temná touha Máriu uvábila, ještě jednou uvidět krajany, veliké, mocné jejich vojsko.

Zasmušile, mlčíc stála v okně za „žežulkou" (z úmyslu se za ni postavila) nad bouřící dole posádkou bratřickou. Paní „žežulka" samý hovor; žasla, trnula, v tom se zasmála a zas už vykřikla, ach bože, co muž, a kdyby tak Uhři – Mária neslyšela, nedbala. Přes širou bažinu, přes její rákosí ve větru se zmítající, přes rybník

a luka dívala se na temný proud vojska silnicí táhnoucí v zamžení drobného deště.

Na známé myslila, kdyby snad je shlédla, rozeznala, mladého Huňada a ty vážné, staré magnáty, a jej, jej – Na drobného, kulhavého biskupce myslila, přejel-li už kolem nebo že snad právě v tu chvíli přejíždí, že se sem ohlíží, že sem ukazuje, jistě, a lže, aby na sebe nemusil vyznati, on kněz, co chtěl, a teď lže a černí, že ona dobrovolně prchla, sama chtíc, z oddanosti k těm husitům loupežným, že se jí zase zachtělo mezi ně, že je proradná.

Uvěří mu, biskupovi, a tak budou o ní soudit, budou, za vše co vykonala i co obětovala. Tak tu, a tam na Březovicích? Tam ji snad už odsoudili, Aksamit a ten divoký kněz. Za krajany nechce a tady – Jak dlouho bude tu moci prodlévat – Bude-li moci odtud k Talafúsovi. Bude-li moci – Jak Katka – Je-li tu ve vojsku, musila-li s nimi, snad že ji nepustili, snad že musila za nějakého drába, nebo vyvedl ji snad Lászlo z ležení na cestu do Březovic. Snad už tam dochází, nebo již, to by již mohla, snad došla a Talafús už od ní ví, už uslyšel, jak ona, Mária, Uhrům utekla. Ó že Katce neřekla proč, že k vůli biskupovi, aby Talafús už věděl! Ale jen když zví, že Uhrům uprchla. Ach samá nejistota, úzkost. Ví-li už a vzkáže-li, pošle-li pro ni.

Valný houf uherského vojska táhl kolem až do odpoledne; a pak ještě se na silnici neuvolnilo. Řada vozů se tam začernala a jela kolem jako nekonečná. Hrčení a rachocení vozů, kolem nichž jeli jezdci jednotlivě neb v menších tlupách, doléhalo až na Tábor a nestichlo ani za soumraku, jenž za deštivého dne časněji se snesl nad pustou krajinou.

Než ani na Táboře se neutišilo. Bratříci sice zmizeli s hradeb, ale zůstali v nádvoří. „Žežulka“ s kahanem v ruce přišla do ko-

mory k Márii plná úzkosti, ach, co se dole v nádvoří děje, že se vydali ven z hradu za Uhry, udeřit na jejich zbytný houf a strahovat při cestě, aby pobrali Uhrům dobytek a vozy, z toho že bude seč, a krev že zase poteče, ach co zase poměje úzkosti, aby Mária šla k ní dolů, že nechce tam zůstat sama s těmi strachy a Márii že bude také veseleji nežli tady.

Mária proseděla s „žežulkou" celý dlouhý večer a dlouho do noci dole v klenuté jizbě u planoucího krbu. Hovořily, odmlčovaly se, Mária se zamyšlovala, „žežulka" napjatě poslouchala, k oknu přistupovala, vyhlížejíc ven do tmy, do níž bil prudkými výšlehy na hradbách na vysoké tyči smolný oheň v železné krabuši, maják bratříkům z hradu vyrazivším. Plameny jeho černě čadivé polehovaly, rozvívaly, zmítaly se a zase prudko vyšlehovaly do výše; s nimi, za nimi poletovala ostrá, rudá zář. Až do jizby padaly její plaché, nestálé prokmity. Cosi děsivého bylo v nich, a vítr, jenž se chvílemi hučivě ozval, neuklidňoval.

Vzdychajíc přistupovala „žežulka" k oknu, vzdychajíc se vracela, ach bože, jak bratři pochodí, jak Třikrátzlej, a když on tak divoce, bez rozvážení, aby si na ni vzpomněl, co by ona, ach – Mária již unavena i rozmrzelá těmi strachy a úzkostmi, nutila se do klidu a těšit „žežulku". Zaváděla řeč a když „žežulka" začínala zas o výpadu, zeptala se Mária na silnici, kterou Uhři táhli a pak na všechny cesty odtud, kam která a co tady za těmi lesnatými stráněmi za řekou, co za těmi lesy.

Tam na hoře na těch kopcích že osamělé kláštorisko mezi lesy, na poljaně mezi lesy, vybitý klášter, rozhovořila se „žežulka", už dávno vydrancovaný, Češi že jej vybili, také Češi, před dvacíti léty, to že tu v Uhrách ještě nebyli na stálo, tenkráte že schválně sem do Uher přitrhli, Táborští bratři, ona že ještě nebyla na hoře

v pustém klášteře, ale že by se tam ráda podívala, když tolik o něm povídají, jak tam je, co ještě komor a sklepů, a podzemní šíje tajné, že tam zemani i páni magnáti z široka daleka ukládali a schovávali své listy i peníze i poklady, jak tam bylo bezpečno, a teď že všecko pusto, vybito i kostel, ten že je houštím zarostlý a jak tam smutno i o pravém poledni, a což teprve v noci, hhu, zabití mniši že se tam zjevují a obcházejí pustým klášterem a že lidé, kteří tam zbloudili, slyšeli jejich zpěv.

„Kdo by tam zbloudil."

„Oh, zbloudili, Mário, jdeť tam okolo cesta samými lesy."

„Kam."

„Tudy přes ty kopce do Dobšiny. Takhle v noci uslyšet ty mrtvé kartuzy."

„Tam byli také kartuzi!" vpadla živě Mária.

„Kartuzi, jistě, povídali, takoví jako jsou v klášteře u Lechnice, slyšela-lis; tam teď jsou naši posádkou."

„U Lechnice, co tam mají faráře –" vzpomněla Mária zaleknuvši se.

„Jakého faráře."

„Vědomec je, slyšela jsem, umí čarovat, má černé knihy."

„Snad i duchy volá."

„Volá," přisvědčila Mária mdle. Vstala, šla se k oknu podívat, aby uhnula, aby nemusila mluvit o lechnickém faráři. –

Návratu bratří se nedočkala, ač s „žežulkou" vydržela přes půl noci. Když ulehla, nemohla dlouho usnouti. Vítr hlomozil v černých stráních za řekou a ve tmě se jí stavěla na oči bledá tvář zvadlého mužíka vyvstalé brady a hrozného pohledu, a v to už v černu pahýly Štefanových rukou, proud krve z něho vystřiknuvší, světlem prozářený, a Míša, hoch, jak se chytl za tvář, jak vykřikl,

a za ním zase uvadlá farářova bledá tvář hrozného pohledu – „Třikrátzlej“ vrátil se až po ránu, sám zdráv a s plným počtem svých bratříků, z nichž jenom tři byli obvázáni. Ti si přinášeli lehké rány; za ty však stála kořist, kterou houfec přivedl: pět plných špížných vozů, koní několik a stádce bílých, rohatých volů.

Mária sestupujíc se své komory, zahlédla právě, jak se „žežulka“ kmitla síní, letíc Třikrátzlému naproti, jak na něj, když v ten okamžik právě vstoupil, zrovna skočila všecka zardělá a jak vykřiknuvši, na něj se zavěsila v bláznivé radosti, že se vrátil. Mária se ihned otočila a chvatně uskočila do své komory, aby nemusela na to hledět, aby ji snad „žežulka“ nevolala, ať jde, ať jde – A také se v ten okamžik nechtěla setkati s Třikrátzlým.

Toho, když usedl dole v klenuté jizbě, natáhnuv na židli nohy ve vysokých zablácených škorních s ostruhami, „žežulka“ obskakovala, snášela mu co měla už připraveno, víno i maso pečité se šalší, vyptávala se na výjezdu, jak bylo, co Uhři, co on, nemá-li přece nějakou ránu. Odbýval ji zkrátka i s úsměšky, a její laskání i všecku ochotu přijímal jako povinnou službu. Bručel, ošíval se, když jej hladila, ale lahodilo mu to; spokojeně zamručel, už se i usmál, rozhříval se, pak i odpovídal na její otázky i poslouchal ji, když mu živě, s povzdechy i s úsměvy líčila, co poměla úzkosti, jak bděla dlouho do noci, kterak paní Mária s ní dlouho vytrvala, a ji těšila, oh, to že paní, věrná, oh věrná, oh kdyby věděl, oh to až Talafús uslyší, co pro něj zkusila, jak bylo s jágerským biskupem, co na ní chtěl a žádal, co proto podstoupila, v jaké nebezpečenství se vydala tím útěkem, ach, kdyby už brzo mohla na Březovice k Talafúsovi, že by jí to z té duše přála, že bývá tak smutná, zamyšlená, to všecko pro Talafúsa, ach, kdyby už byl pokoj, a bude-li přece, no, aby Třikrátzlej přece promluvil, pověděl.

„Abys věděla, chceš-li vědět, tak hned ne. Ještě si několikrát vyjedeme."

„Svatý bože, co díš! Ještě několikrát! Vždyť Uhři odtáhli."

„Co Uhři. Uhři, pravda, Uhři. Ty tomu rozumíš! Valný houf odtáhl, pravda, a i zbytný, pravda, ale teď teprve se budou trousit, ta chamraď a dobytek poženou, záškodná chasa potáhne."

Bylo tomu tak.

Po několik ještě dní zůstával neklid na silnici od Levoče přes Hrabošice k Hranovnici. Uherské vozy přejížděly s vojenským doprovodem, dobytek přeháněly, a zase vozy, vozíky jely, a zase jízdní, pěší v houfcích pomíchaně, po různu kolem Tábora na Zelené hůře. Odtud na ně za dne pokřikovali, v noci na ně čekali, číhali.

Někdy se vrátili bratříci na Tábor s prázdnýma rukama, někdy přihnali několik kusů dobytka, přivedli i zajaté, mezi nimi také tlupu cikánů i jejich vajdu, jenž měl berlu stříbrem kovanou, stříbrný pás a na kožené kabele, na jejím víku i na jejím širokém řemeni plno kovových ozdob a stříbrných mincí, větších, menších.

U těchto prostých zajatců hrubě nic si nepopadli; ještě téhož dne je propustili, poněvadž nikdo by se po nich nezeptal, neřku-li, aby je penězi vyvadil. A darmo je živit – A tak je vyhnali i cikány i jejich vojvodu, jenže toho bez berly a bez stříbrného pasu i bez zlatých a stříbrných peněz, kteréž u něho našli. –

Teprve koncem druhého týdne, co Mária meškala na Táboře, utišilo se na dobro. Silnice za mlakem a lukami zase opuštěna, prázdná a pustá. Bylo zase volněji i v tu stranu k Levoči a ke Spišskému zámku. Třikrátzlej tam opět vypravil zvědu. Paní „žežulce" se uvolnilo a zjevně si libovala, teď že bude pokoj, jistě celý podzim a celou zimu, do jara jistě. Před Třikrátzlým si tak pochvalovala, ale hned také s účastenstvím vzpomněla na Máriu, ta že je co den zamyšlenější, jistě že je smutná od stonání srdce svého, že by se Třikrátzlej měl smilovat a poslat alespoň posla na Březovice, když by nebylo ještě možná Máriu samu tam vypravit.

„Vypravit, co mluvíš, žežulko! V Levoči Uhři, na Spišském zámku a kolem všude Uhři a když ne Uhři, Němci. To je jedno pásmo. Němci jsou s Uhřaty. Potvorná zrada! Teď už je cítit, co

je, že nám vzali Spišský zámek. Jsme tu jako zatopeni, a bude ještě hůř a nám tu obzvláště. No, ale abys měla po vůli, hned jak se uvolní. Zatím tedy pošlu posla na Březovice, když chceš a kážeš," usmíval se ironicky, „když ty kážeš, žežulko, a také aby nám ta Uherkyně touhou neuschla, bylo by jí škoda a co by bratr Talafús – A co vzkázat, co myslíš, no zeptej se."

„Nač se ptát, ať Talafús alespoň zví, kde Máriu má, ať si pro ni přijede, však nám jí tu nenechá; přijede si nebo pošle, uvidíš. Ach, kdyby bylo možná také mu vzkázat o tom biskupovi –"

„Tak mu vzkážeme."

„To ne, pro bůh ne, to by Mária – to ne –"

„Co by Mária! Jaké tajnosti o svinském popovi vilném."

„Až s ní promluvím."

Nadála se, jak vysvítí Márii radost v očích, až uslyší.

A Mária se patrně lekla, když uslyšela, co chystají. Sice jen na okamžik, hned se přemohla, a hned vděčně přijala zprávu; „žežulka" však přece to pohnutí postřehla. Pomátlo ji, o biskupovi se jí nezmínila; přemýšlela pak o tom, to že divné, věru předivné. Netušila, jak Mária ty dni, co se kolem Tábora utišilo, co se kvapně blížilo jí rozhodnutí, byla v nitru rozdvojena, rozervána, jak v duši se jí stíhaly strach i naděje, jak na okamžiky se omamovala pomyšlením o radostném, blaženém shledání se s Talafúsem, že ji přijme tak milovně, jak se s ní rozloučil. A hned zase mrak a stín, hned zase strachy, že ne, že asi jistě kapitánům uvěřil, že by se zahubila, kdyby se vydala na Březovice, že by samochtíc šla do zkázy. A již ani tu na Táboře nebude bezpečna, tak jí na mysl děsivě dolehalo, ani tu, že, zvědí-li o ní, a zvědí o ní nebo snad už vědí, od Katky třeba, že pro ni pošlou, a tak že by bylo lépe v čas zmizet odtud, uprchnout, teď že by bylo ještě možná.

Ale kam, jen kam – V tu stranu, kudy uherské vojsko táhlo, na dolní zemi, nebo snad do Levoče – I divoké, pusté klášterisko za řekou vysoko v lesích se jí kmitlo, že by snad touto stranou mohla ujet bratříkům. Ujeti však, uprchnout, je přiznati se ke zradě, je rozloučit se na vždycky s Talafúsem, na vždycky! Už nikdy ho neuvidět, už nikdy! –

LI.

Janko Kozic Vlk a Pobera z Lomu nevím kam domů zavedli své roty na hrad Dunajec nad samou řekou Dunajcem, jež byla v těch místech hranicí mezi Uhrami a Polskem. Hrad strměl na holém opyši, odkudž bylo vidět přes řeku do Polska na mohutného souseda, na Corštejn hrad opodál za řekou na dvouhrbém vrchu postavený, polskou cestu střehoucí, na dřevěný most zrovna pod hradem Dunajcem a na silnici odtud vedoucí údolím ke kartouzskému klášteru u Lechnice a dále do Uher.

Jádro svých rot usadili na hradě, ostatek v dědinách nedaleko pod hradem a v nejbližším okolí. Už jako na zimní byty je rozložili; než ani rotmistři ani bratříci nepomýšleli na stálý, nerušený klid a odpočinek. Kapitáni, zvláště Janko Kozic, čekali dychtivě, co list, jejž Janko nadiktoval v klášteře u Lechnice ten večer, když Záček přinesl krvavou novinu, jak ohavně naložili Bardijovští se zajatými bratříky, s Černým Petříkem, s Vysockým a s ostatními, a kterýž odpovědný list poslali Bardijovským.

Čekali, pošlou-li Bardijovští pokutu, žádaných čtyři sta zlatých,*) položí-li je do tří neděl v klášteře u Kartuzů v Lechnici. Nepoloží-li, nastane dílo: splnit, čím měšťákům pohrozili, potrestati je na hrdlech i na jejich jmění i na jejich poddaných.

Zatím Pobera, zvláště však Rakolubský náruživý lovec i Ma-

*) *dukátů.*

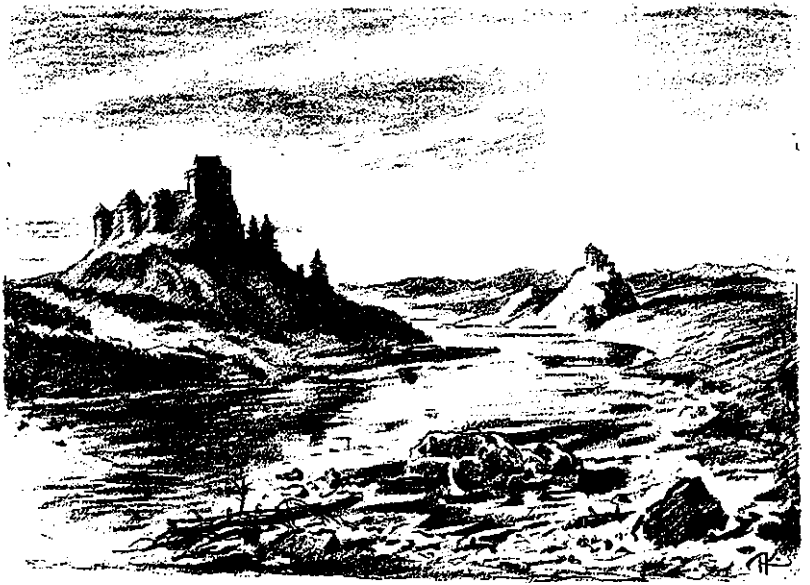

tuka a ostatní padesátníci a „dobří" lidé z rot krátili sobě dlouhou chvíli podzimních dnů lovem. Přesvědčili se, že ten starý pastucha, s nímž se smluvili, když se brali sem na Dunajec, nelhal. Hojnost zvěře měli tu všude po lesích a stráních, diviáky, medvědy, o vlcích ani nemluvě, divoké mačky, rysy a dále v horách i „divoké kozy", na které se zvláště Rakolubský strojil.

Té lovecké rozkoše Ondris Chujava neužil. Noha se mu ještě tak nezhojila, aby mohl na celý den do lesů, od šerého rána do noci, z části v sedle, většinou však pěšky, často za dešťů a plískanic, jež na lovce přes tu chvíli udeřily. Proto skoro pořád na hradě se potloukal, sem tam vyhlížel do Polska, do Uher, jak kdy se otočil,

chodil do stájů koně přehlížet; časem i dolů s hradu se spustil na silnici k řece, když kupecké vozy pod hradem, u mostu zarazily, když bratříci vybírali od nich clo, i „aufšlák" a chystali se za to na kus cesty pro ochranu je doprovodit.

Přijeli kupci z Polska a jiní jeli z Uher do Polska. Ti z Polska vypravovali nejnovější novinu, že veliký houf Tatarů zase vrazil do Podolské země, když zvěděli, že je všecka bez obrany, že pálili a lidi, dobytek že zajímali. A když to všecko domů hnali, že starosta Žinkovický Lašč sebral vesnický lid a něco šlechty, na koních i pěší, s těmi že v noci udeřil na tatarské ležení, mezi Ostrohem a Žinkovem že bylo, Tatary že pobil nebo zjímal a všecko jim vzal, kořisť velikou, a z těch zajatých že houfec poslal králi*) na znamení svého vítězství, oni, kupci, že ty zajaté Tatary viděli, v Krakově, právě když je na hrad králi vedli, psy spoutané, ďábly krvavé.

A kupci z Uher jedoucí noviny jen sypali: nejprve o Spišském zámku, na který se Chujava a všichni bratři nejdříve ptali, od toho že se Uhři uklidili, vojsko totiž, mladý Huňad, na dolní zemi že táhnou, na hoře však na zámku že hojná posádka, a teď že tam o překot spravují, vše co rozbito za obléhání i co bratr Matěj z Kněžic vyhodil jim do povětří, tam že teď roboty, Uhři že sehnali chlapy z široka daleka, ze všech vsí a ti že musí robotit, uklízet, dovážet, stavět, tam že je shon jako na mraveništi, Uhři že by aspoň z hruba do zimy rádi byli hotovi.

Jinak že kolem Spiše ticho, a i na dolní zemi; tu chvíli že pokoj, ale že se všude tam jenom o Turcích povídá, ti že už mají nejen Konstantinopole město, ale také mnoho jiných měst, že se rozlévají jako povodeň a že se chystají na Uhry, jistě, na jaře že jistě uhodí, Uhři že se strachují a jen v starého Huňada doufají, ale ten že v ten čas není v Uhrách, do Čech že odjel, on a kanclíř, Vara-

*) *Kazimíru IV.*

dinský biskup, a Ostřihomský arcibiskup a mnoho pánů, ti že všichni jeli s mladým králem, toho že budou Češi v Praze na krále korunovat, a teď že snad už po korunovaci, ty dni že asi byla.

Tam aby Huňad Jánuš, tam a všude cestou a i doma aby spal s otevřenýma očima jako zajíc a stráž aby od něho na krok neodcházela, že Cilský hrabě mu pořád ukládá, bez ustání, bez oddechu; ten Cilský hrabě že mladému králi namlouvá a snad už namluvil, že Huňad chce jej, krále, shladit jedem nebo železem, a tak že sám, on Cilský, Huňadovi osidla klade, teď že před odjezdem zase vrahové číhali, Huňad však že v čas byl varován. Tak že je mezi těma dvěma ustavičný boj na život a na smrt, jeden z nich že jistě brzo sejde a krvavě.

Takové noviny docházely; i bylo co povídat, přemílat na hoře na hradě u krbu, u planoucího ohně, a konce nebylo, když Chujava bral Turky na pračata a vykládal, jaká to ohavnost, jaký hřích, když křesťané, křesťané jich tak nechají a na ně neudeří, on že kdyby byl papežem, on že by jinak hnul světem křesťanským a jinak že by s Turky zatočil, meďánboh!

I jinak bylo co poslouchat, když nějaký potulný zpěvák nebo hudec na Dunajec hrad zabloudil, nebo když se stavil starý bratřík chromý, taký svetár, jenž se potloukal po dalekých zemích, v Polsku i v Rakousích, v Uhrách, všude kde bratrstvo sloužilo nebo ve svých tvrzích samo hospodařilo a vládlo. Bratřík svetár toho věděl, že kolik dní mohl vypravovat, co ve světě nového, co za mlada zkusil, o zemích, které prošel se zbraní v ruce i teď jako mrzák. O bratřích v Polsku přinášel noviny, o Měřičkovi a Kavkovi hejtmanech, o Mladvaňkovi v Rakousích, toho moc že vůčihledě, skokem roste, z Najpachu, svého hradu, že měl teď výjezdu dolů k Prešpurku, zase „na vinobraní“, a nové posádky že staví, v Idu-

nesbeugu*) že zřídil tvrz a také v Steinu**) a co dobrých lidí mu slouží, Trčka Mikuláš z nich nejpřednější, a co jiných ještě! Tam že jsou časy, na Najpachu, oh, co vína, to že se naráží drajlink za drajlinkem, víno že tam jen teče a jaké bituňky tam, jak veselo, co mladých žen, pěkných žen na Najpachu i na všech posádkách a peněz dost, stříbrných, zlatých, a zlatých ještě víc, to že je dobrá, veselá služba, však také že se všecko k Mladvaňkovi žene, chudí pacholci i lidé dobří.

Slimáčkovi se sbíhaly sliny a v duchu i nahlas zabroukal, co oni tady, co tady v těch zatracených horách, jaké bituňky, co, leda jen šibenice, jak si ji vysloužil Černý Petřík, Vysocký a ostatní bratři jakoby loupežníci; a že by ti potvorní Bardijovští kramáři chtěli platit pokutu, o tom ani slechu, ani těch čtyři sta zlatých že nepoloží. Ale nepoloží-li!

Janko Kozic Vlk první dny co meškal na Dunajci, byl velmi zamyšlen a zasmušilý. U stolu, ve společnosti bratří sotva promluvil, a když, to se utrhl, osopil; nejraději býval sám. Těžké, černé myšlení jej vodilo do samoty. Na bratra Štefana pořád myslil, jak ubožák bídně zahynul, jak bídně, a kdo toho příčinou, že jistě ti Uhři, Mihály a ta mačka úlisná, Mária Talafúsova, která nebožáka Štefana jistě na smrt chystala s rozmyslem.

Jak o tom uvažoval, připadal mu na mysl ten starý pastucha, kterého cestou sem na Dunajec potkali a který se opřel, když Rakolubský na něj uhodil, že je vedomník. Že není, bránil se, on ne, ale Lechnický farář, ten že vědma strojí, černou omšu slouží, velkou, malou, jak kdo zaplatí, a černé knihy že má, z těch že člověku urobí a všechno zjeví, kde co ztraceno, co ukradeno, všechno že zjeví a i zlodějův i mordéřův.

To nešlo Kozicovi z hlavy. Ten farář vedomník by mohl povědět

*) *Jedespeugen.* **) *Schloss-Stein.*

a zjevit pravdu o Štefanu, kterak zemřel, kdo jej zahubil, kdo, zdali ta – Sám se těmi myšlenkami trávil, nikomu se nesvěřil, ani Poberovi. A jak s tím těžkým myšlením chodil, rostla v něm chtivost pomstit bratra i touha zvědět jistotu, to jest uslyšet potvrzení toho, o čem vlastně byl přesvědčen, že ta Talafúsova je zrádkyně a že pro tu zradu uklidila ubohého mrzáka i toho chlapce.

Pojednou se rozhodl. Pobera, Matuka, Rakolubský vyjeli ráno na hon a když se odpoledne ještě nevrátili, poručil Kozic bratříkovi z roty, aby mu osedlal Dereše. Chujavu, jenž se kapitána ze-

ptal, kam hodlá, zkrátka odbyl, že si vyjede do Staré vsi bratry přehlídnout, jak tam je. Že by jel také, nabídl se Chujava, Kozic však, aby jen zůstal, že je vítr a studeno, že by si noze ublížil.

Kozic vyjel sám, beze všeho průvodu, v rysí čepici, v teplém plášti. Vydal se směrem k dědině Staré vsi silnicí, kterou se jezdilo dále k Lechnickému klášteru. Jel pořád vedle Dunajce, ale pak nezahnul na pravo, když se tam otevřelo pobočné údolí, v němž se rozkládala Stará ves, nýbrž jel ještě dál ostrým klusem hlavní silnicí v úpatí lesnatých výšin na pravo, maje po levé ruce Dunajec a luka při něm.

Byla již vybledlá, pustá; křoví a stromy v nich a na březích hlasně šuměly v studeném větru, jenž jim rval a rozvíval listí. Kozic neměl již daleko do kláštera Kartusův; tam však nedojel, nýbrž pojednou, jak se zas údolí, značně však užší nežli Staroveské, v pravo otevřelo, zahnul do něho. Ze slušné, ač nikoliv dokonalé silnice dostal se na bídnou cestu mezi lesnatými svahy, mezi nimiž dále v těsnině jako zalezlá byla dědina Lechnice.

Již se smrákalo, svahy v pravo v levo černaly se houštinami, lesem, roubené, nebílené příbytky lechnické, roztroušené podél potoka v pravo, v levo, ohražené pletenými ploty už potemněly. Ves jako vymřelá; ale jak se jezdec zjevil, rozštěkali se ve dvorcích psi, tu tam vyhlédla ze síně nějaká žena v bílém zavití, nebo na zásep vykročil vlasatý chlap v bělavých, úzkých nohavicích, podívat se, kdo z nenadání přijel a kam jede.

Kozic se ani neohlédl; aby zarazil koně a přeptal se, nebylo třeba. Uviděltˇ záhy v úpatí svahu kostel pod starými stromy, jejichž koruny značně již prořídly. Jak pod ně dojel, lípy to byly a javory, uviděl, že kostel je vlastně kostelík s nevysokou, bedněnou zvonicí, že kolem kostela dřevěný ochoz se šindelovou střechou,

ztemnělý a dost sešlý, a že kolem toho ochozu a kostela je cintorín, chudý, neohražený, bez obruby; proto ho v tom šeru ani hned nerozeznal. Křížků na něm žádných. Na pustých rovech pod starými stromy leželo hustě listí jako příkrovy. Teskně šustělo i poletovalo s hrobu na hrob, jak večerní vítr je rozdouval.

Kozic se po kostelíku jen ostřeji ohlédl; faru chtěl a hledal. Také ji hned našel. Stála opodál kostela pod svahem porostlým křovím a břízami. Byla také jen roubená, nebílená, přece však onačejší nežli příbytky v dědině, ne pod doškovou, zježenou nebo slehlou již střechou, nýbrž pod šindelem; přede dveřmi měla přístřešek jakoby portálek, spočívající na mohutných, dřevěných sloupech.

V malých oknech tma; jen v jednom, na levo ode dveří, zalepeném blanou, zardělý prokmit světla. Kolem kostela i fary pusto; ze dvorka za farou zaštěkal pes, záhy však umlkl. Kozic slezl a uvázav Dereše uzdou za sloup přístřešku, zabušil na dubové, nevysoké dveře, k nimž byly dva schody. V stavení ticho; stromy od kostela hlasněji šustěly do šera. V tom za farskými dveřmi šouravé kroky, a ženský hlas se optal, kdo klepá.

„Je plebán doma?"

„Je. Co chceš, kdo jsi."

„Kapitán z Dunajce hradu. Musím mluvit s plebánem." Kozic víc ostře poroučel nežli vysvětloval. Slyšel, že někdo ihned odšoupl závoru. Dveře se otevřely. Kozic vstoupil na temný pitvor. Stará žena v bílé jakési haleně, v bílém zavití na hlavě, ve tváři zahnědlá, vrásčitá, stála zasmušile před ním s planoucí loučí v ruce. Držela ji nad hlavou jako pochodeň. Jak shlédla Janka, jak se jí zableskl z pod pláště se rozhrnuvšího jílec šavle i bitý pas, jak mu pohlédla do temně rudého obličeje s lesklými, černými rulíky na spáncích, bezděky se poklonila.

„Tuhle, velkomožný pane," ukázala pravicí na tmavé, rovněž nízké dveře.

Kozic shýbaje se, vstoupil do jizby. Teplo, parno se na něj přihrnulo, jak byla světnice silně vyhřátá, a s tím teplem přivanul proud divného zápachu, kolikeré vůně v jedno slité. Jizba sama byla nevelká, nízkého, tmavého stropu povalového a málo osvětlena kahanem planoucím na levo na hrubém stole. Co nejprve Kozicovi padlo do očí byla hrubá, nenatřená, široká skříň u stěny zrovna proti dveřím a na té skříni řada hrnéčků větších, menších, měchuřinou zavázaných, řada dřevěných pušek, i několik lahví z hrubého, zelenavého skla. To vše bylo nakupeno kolem veliké zvířecí bělavé lebky netvárné, prapodivné.

Mžikavé světlo kahanu ji jen postřikovalo poletavými, prchavými zákmity, v nichž také na okamžiky vynořovaly se ze šera stěna na pravo, jakási truhla při ní a ostatní chudý nábytek, to jest u stolu prosté křeslo s přehozenou na něm medvědí koží a dvě židle opodál.

Kozic upřel oči na skříň, na hrnéčky, pušky a na lebku, jaké jak živ neviděl. Z těch nádobek že ta vůně, hádal, a ta lebka, ah, že jistě je z těch suchých dúpní pod Aksamitkou, jak o nich Rakolubský s Chujavou mluvili.

Janka Kozice, vždy statečného, ale pověrečného, pojal přístrachový úžas v tom ovzduší pronikavou vůní prosyceném, s neklidnými prokmity světla, za nimiž divně lomené stíny náhle a pitvorně rostly a na ráz opět klesaly, u vědomí, že je na blízku kněz vedomník, jenž vědma strojí a i mrtvé volá, jenž má jinou, větší moc a sílu nežli je síla ruky a šavle. Maně se pátravě ohlédl po jeho černých knihách kouzelných; než nespatřil nic leda na stole tři folianty v bělavé vazbě z vepřové kůže.

V pravo jakoby zaskřipělo. Kozic se rychle ohlédl. Plebán! Kterak vstoupil, Kozic neviděl; jistě však nízkými dveřmi, jež se černaly v pravo od té dračí skříně. Nevelký, suchý člověk, splýval tam s šerem až po krk, neboť byl oděn černou sutanou. Nad ní se nesla a z šera vyrážela velká hlava bledé, vyholené tváře. Ta bledost padla hned do očí, i velká brada a sivé oči.

„Vítej, velkomožný pane kapitáne," promluvil tichým hlasem tajemného zvuku. Uvítal, hlavou se poklonil a při tom tiskna levici loktem k boku, jakoby její dlaň na plocho položenou nastavoval a na tuto plochou dlaň udělal kolmou dlaní pravice kříž; pak vzal na stole voskovou svíci, které si Kozic nevšiml a rozžehl ji o kahan. V tom zjasnělém světle, jak stál proti Kozicovi, velká, bledá jeho hlava jakoby vyrostla. Vyholená, vysoko zamodralá tvář byla všecka uvadlá, ale velká brada, zvláště však pronikavé oči dávaly jí výraz síly, a pevné vůle.

Kozic na jeho uvítání neodpověděl a sáhl pravicí za pas.

„Čeho sobě žádáš," zeptal se farář zase týmž tichým, tajemným hlasem.

Kozic jakoby ho neslyšel, vytáhl váček z pod pasu a vyňav z něho dukát velký, celých okrajů, neopilovaný, položil jej před faráře na stůl, na jeden z těch foliantů v bělavé vazbě a zkrátka žádal, ba spíše poroučel:

„Kněže plebáne, budeš sloužit velkou mši za Štefana, mého bratra."

„Zahynul," řekl farář jistě, na určito.

„Ty víš? Zahynul na Spišském zámku za toho obléhání, při nočním šturmu."

„Odsloužím svatou mši," přisvědčil farář a udělal zase kolmou dlaní na ploché křížek.

Kozic položil vedle dukátu hrst stříbrných grošů a z temna, úsečně žádal:

„Druhou mši budeš sloužit za pachole bratrovo, Míša je volali, který tam s mým bratrem bídně zašel." Kozic svraštil obočí a mluvil temněji.

„Učiním, jak si přeješ a –" plebán nedomluvil a zase urobil křížek dlaní na dlani.

„A třetí mši budeš sloužit, kněže plebáne," a vedle dukátu a stříbrných prudce položil nový zlaťák. „Tu vezmi na tu třetí mši, tu budeš sloužit, aby pánbůh potrestal psotnou nemocí a trápením jejich mordéře, Štefanova a Míšova mordéře a každého, ať byl muž nebo žena, kdož mu v tom pomahal." Tvář Kozicova zbrunátněla skoro do modra, oči mu zasršely.

Farář na toto třetí požádání nepřisvědčil ochotně jako prve, nýbrž hledě upřeně Kozicovi do tváře stíněné rysí čepicí i černými rulíky na spáncích, zeptal se opět mírným hlasem:

„Tvůj bratr a to pachole nezahynuli v poctivém boji?"

„Ne, ale ohavnou zradou. Bratr Štefan byl mrzák, měl osekané ruce, ani sousta nemohl ústům podati. Uhři ho zmrzačili, Huňady Jánuš dal jej na Moldavě osekati, oko mu vypíchnout, a teď na Spiši ubožák – slyšels. Ale já přísahal, živému bohu jsem přísahal," Kozic potřásl pravicí, „že za tu nevinnou krev poteče krev. A ty, kněže, slyšels, co chci. Tu máš zlatý –" Kozic postrčil druhým dukátem.

Plebán hledě na něj, udělal zase na dlani křížek a promluvil jako prve mírně a tiše, s klidnou však určitostí:

„Velkomožný pane kapitáne, chceš poroučet pánu bohu, chceš, abych s tebou mu poroučel."

„Nic neporoučím," utrhl se Kozic, „nic; tys kněz a proto jsi tu, abys pána boha prosil; pros černou mší."

„Má jest pomsta, praví Hospodin; věru že pomstí a potrestá toho mordéře a jeho pomocníky, o nichž jsi mluvil. Znáš-li je, kdo jsou."

„Jeden je a to žena čarodějka; ta čáry omámila a mámí, Talafúsova ženina. Stíháme ji, aby byla kázána tvrdou pomstou."

„Kde teď je?"

„Té chvíle nevíme."

„Řekl jsi, že páni bratři – Páni kapitáni, pravda-li?"

„Tak."

„Věří jako ty. Jistoty však nemáte."

„Já ji mám!" Kozic udeřil se do prsou.

„Ale pán Talafús –"

„Hm, ten by jí snad ještě hájil."

„A jak bylo, jak se stalo."

Kozic pověděl o Spiši, o bratru Štefanovi a co vyzvěděl o něm od bratří, když se ze Spišského zámku probili, jak mu ten Uher, Mihály, stále tovaryšil, jak se Štefanem chodil i k němu do komory v baště, jak i ta Uherkyně, Mária, se Štefanem laskavě jednala, a i víno a jídla mu posílala, pověděl, když se kněz dotazoval, kdo Mária je, jak se dostala k Poberovi, jak k Talafúsovi, jak zůstala sama na Spiši, jak jednala se Štefanem. „Hladila jej a vábila, úlisně jej hladila, a tak jej připravovala na smrtelnou ránu, vlčice!" Vyrazil Kozic temně, divoce. „Ale my jí nic neslevíme, my ji dostaneme!" A zahrozil.

„Ale pán Talafús," namítl klidně plebán, „když má ta žena nad ním takovou moc."

„Má."

„To byste jí musili zradu dokázat. To je nutno."

„Uherkyně se přizná, až ji chytíme. Musí."

„A nepřizná-li se? Pán Talafús jí nedá mučit."

„Ale tobě se vyzná," vyhrkl Kozic. „Tobě se vyznají zloději a i mordéři. Máš černé knihy, vím."

„S pomocí boží hledám pravdu." Plebán udělal křížek na ploché dlani druhou, kolmou dlaní.

„Vymohl bys ji také na té Uherkyni."

„Kdybych s ní mluvil a mohl s ní jednat."

„Budeš, budeš! A ty mše služ."

„Jednu za bratra tvého, druhou za jeho pachole –"

„A třetí?"

„Aby bůh ráčil pravdu vyjeviti," odvětil plebán mírně, ale s jistotou a udělal zase na dlani křížek.

„Tak," přisvědčil Kozic uspokojenější.

„Štefan se jmenoval nebohý tvůj bratr."

„Štefan, tak, a Míša to pachole. A ten Uher Mihály a ona –"

„Mária," doplnil farář sám.

„Mária, tak. Mívej se dobře, kněže plebáne, dobrou noc." Otočil se a šel. Plebán za ním, svítě mu svíčkou. Na síni u domového prahu se Kozic pojednou otočil.

„Kněže plebáne, řekls, že kdybys s ní mluvil –"

„Kdybych s ní mluvil a jednal, jak žádoucno."

„Jinak bys nemohl povědět. Zaplatil bych, dobře bych zaplatil. Černé knihy nepovědí?"

„Povědí, ale dřív bych musil mluvit s tou Uherkyní."

„Budeš, bohdá že budeš."

Kozic vykročil ven, odvázal Dereše, vyhoupl se do sedla a vyjel; už se ani neohlédl. Lechnický farář stál na síni u prahu a hleděl ven, až Kozic zanikl v černu pod starými stromy u kostela. Dusot Derešův ještě chvilku se rozléhal temnem tichého, podzimního

večera. Farář již nenaslouchal. Farské dveře se zavřely, setměly se; jen v okně na levo ode dveří prokmitovala zář. Stín se tam mihl, jak plebán šel kolem stolu. Tam shrábl z foliantu zlaťáky a stříbrné a zmizel ve dveřích druhé jizby. Chvatně tam zalezl jako jezovec do doupěte.

LII.

Čtvrtého dne po té, co Aksamit, Matěj z Kněžic a ostatní kapitáni bratrstva odtáhli z Březovického hradu k Plavnici, došla na Březovice dvojí novina. Jedna dotvrzovala, co již tu zaslechli, že Uhři sklízejí, že strhli stany, vojsko mladého Huňada že táhne zpátky na dolní zemi, ale na Spišském hradě, který o překot opravují a hradí, že nechali silnou posádku a střelby dost, zásob a prachu.

Radkovec vstoupiv do Talafúsovy jizby, aby tuto novinu oznámil, zastal Talafúsa ne již na posteli, ale na nohou; poprvé bez bolesti na ně vstoupil a jizbou přecházel. Také ránu na hlavě si chválil, že se mu začíná pěkně hojit. Zprávu Radkovcovu vyslechl zasmušile a mlčky.

Na večer však, když Radkovec přinesl druhou novinu, Talafús se rozkřikl a zaklel hněvem i úžasem. Že Bardijovští zvěšeli zajaté bratry, uslyšel, jmenovitě Černého Petříka i Vysockého a ostatní zajaté také, že s nimi naložili jako s lotry a loupežníky, prý na rozkaz bystřického grófa, mladého Huňada. Talafús nechtěl ani věřit, to že nemožná, aby tak jednali se zajatými, v boji zajatými.

„Kdo přinesl ty noviny? Žáček?“ ptal se Radkovec.

„Ne, Aksamitův posel. Schválně přijel z Plavnice.“

Radkovec klel dále, Talafús však do toho pojednou temně, jako by se z viny vyznával:

„To všecko ta zrada.“

Pak se opět ptal na Žáčka, říkal-li posel o něm, kam se obrátil, kde je.

„Ne, neříkal nic." –

Talafús na Žáčka teď často vzpomínal, pátrá-li, jde-li po šlaku, přinese-li brzo žádanou zprávu o Márii a Mihálovi, o tom zrádci, a často také uvažoval, je-li tak jak bratři rozsoudili, o Márii totiž. Uvažoval o tom na loži, pak přecházeje jizbou a posléze i venku. Počátkem druhého týdne, co Spišský zámek byl dobyt, mohl se i z jizby odvážit. Opíraje se o hůl, vyšel, touže již ven jakoby z vězení. Usedl přede dveřmi na lávku, na které před tím Chujava sedával, uviděl nádvoří, lesní stráně za hradem, širé, modré nebe nade vším; dychtivě dýchal svěží vzduch a v blaživém pocitu natáhl do slunečné záře nohu i ruce. Mile to hřálo, cítil příjemné zjaření krve. V mysli však se mu tak nezjasnilo; těžký stín tu tlačil: konec Spiše, bardijovská porážka, Máriina zrada –

Jistě zrádkyně; a na vždy zmizela. Teď se vrací s krajany domů na dolní zemi od Spiše, od toho hradu, kdež tak jako na Muráni a na Rychnavě jej svodně klamala, jemu lhala, srdce s ním dělila, objímala jej a i o něj, tam na Spiši, se lekala; a jak teskně prosila, aby se nevydával do předu, v nebezpečenství! A to již smrt a zkázu chystala všem bratřím i jemu.

Zaťal zuby, vstal, aby se zbavil těch myšlenek, a chtěl k Radkovcovi. Když vstupoval do síně, zaslechl za sebou z nádvoří pokřik, z něhož nejostřeji vyrazil ženský hlas. Bezděky stanul, ohlédl se. Spatřil Veronu, někdy Máriinu dívku, kvapící od brány. Od té chvíle, co bratři tu na Březovicích odsoudili Mihála i Máriu, už ani jednou nedal si jí zavolat, aby s ní o Spišském zámku a tím i o velkomožné paní promluvil.

I teď, když ji zahlédl, hned se otočil a vešel, nezastav Radkovce,

do své klenuté jizby. Sotva že na lože usedl, vstoupil Radkovec a za ním Verona vedouc za ruku nějakou dívku. Talafús překvapen pohlédl ke dveřím.

Katka!

Jak jej v tom poznala, rozběhla se ode dveří, sklesla u jeho nohou a dala se do pláče.

„Velkomožný pane! Ach pane kapitáne! Velkomožná paní – oh! –“

Talafús byl jako u vidění. Katka tu, Katka, Máriina dívka, která s ní zůstala na hradě. Katka opravdu. V zasmušilé mysli pojednou jasno náhlé naděje a blaživého tušení, že Katka přichází od Márie, že nese zprávy o ní, a snad od ní.

Katka vstala na jeho pobídnutí, usedla a začala vypravovat. Talafús dychtivě naslouchal a hned by i také byl otázky sypal. Za prvního vzrušení sobě ani nevšiml, že Verona zůstala u dveří, že Radkovec stojí vedle něho, že velmi pozorně, klidně však poslouchá a také jej samého pozoruje.

Katka tím shledáním i připomínáním si hrozných událostí neklidna, vypravovala rychle a ne urovnaně. A také Radkovec ji otázkami zarážel. Talafús chmuřil obočí netrpěliv, pak už v nevoli, co že Radkovec zdržuje takovými otázkami. Hned při tom se zamračil, když Radkovec se optal Katky vypravující, kterak chtěli před obležením sem na Březovice, proč sem tenkráte nedojeli.

„Velkomožná si porouchala nohu."

„Skutečně?"

A Talafús hned, kvapně do toho otázkou, jakoby chtěl zastříti tuto pochybnost, dlouho-li ležela paní Mária.

„Několik dní."

„Jak bylo při šturmu, když Uhři vtekli do hradu."

Katka vypravovala, jak vrazila v úzkostech k velkomožné paní, jak se ve smrtelném strachu daly na útěk, velkomožná že v tom zmatku s sebou nic nevzala, všecko že nechala na hradě, zlato, prsteny, ach, všechno, že všechno.

Talafús pohlédl na Radkovce. Ten však ani brvou nehnul a stál jako před tím se vzezřením klidného, nedůvěřujícího soudce. Katka líčila, kterak se dostaly ve zmatku a tmě fortnou do hradu Uhry už opanovaného.

„A což ten Uher, ten sluha velkomožné paní, víš-li," zeptal se Radkovec. Talafús mlčel a hleděl do země.

„Byl s vámi?" dodal Radkovec, prve nežli Katka odpověděla.

„Mihály – Ne, nebyl, ten byl mezi bratřími, ale také ho zajali. S tím jsme se až pak setkaly."

„V uherském ležení?"

„Ó ještě na hradě, ještě tu noc, a pak také v ležení."

„Tam pak také sloužil velkomožné paní?" vyptával se Radkovec.

„To ne, nesměl, už pak k nám nesměl. Velkomožné dali jiného sluhu. Lászlo jej volali."

„A což Kozic Štefan, znala jsi jej?"

Talafús pozvedl hlavu.

„Ó znala, jak bych neznala! Víno jsem mu nosila, velkomožná paní mu posílala, byl taký nebožák, bezruký, a chlapec jeho, Míša, ten u nás i býval, velkomožná paní mu dávala večeři."

Talafús sebou neklidně pohnul.

„Toho večera, když Uhři vrazili do hradu, byl ten Míša u vás," vyslýchal Radkovec.

„Ten večer před tím byl, ale toho večera ne, to byla na velké síni pijatika, to byl s tím pánem Štefanem; musil mu pořád sloužit, jídlo, pohár k ústům podávat –"

„Kde je teď paní Mária," vyrazil prudce Talafús, nemoha se dočkati.

„Věru, jistě nevím, ale jak Lászlo, ten Uher povídal, ujela na Tábor, je u bratří, co tam je pán kapitán Třikrátzlej."

Talafúsovi zčervenaly spánky. Chvatně se ohlédl po Radkovcovi, a hned se dále ptal, jak se tam dostala.

Katka však nejprve o ležení, jak je tam s hradu dovedli, nejprve

do menšího, pak do velkého stanu, a tam že chodil pak také velkomožný pán.

„Kdo!“ vpadl z ostra Talafús.

„Biskup to byl, jágerský, povídal Lászlo; ten s velkomožnou paní mluvil, ale já nerozuměla; uhersky se shovárali.“

Talafús se hned dále neptal. Tato zpráva jej uhodila. Nutil se však do klidu, a tím více, že cítil, jak Radkovec na něj upřeně hledí.

Katka bezděky pomohla; začala zase vypravovat a prostoduše podotkla, že ty biskupovy návštěvy velkomožnou paní netěšily.

„Pokaždé bývala, když ten biskup odešel, smutna, a také divná, rozzlobená, a jednou –“

Talafús upřel na Katku oči.

„– to bylo naposledy, zaslechla jsem, jak s ním mluvila ostrým hlasem, věru že se zlobila.“

Talafúsovi, jemuž se Rychnava mihla, jak tam Mária o biskupa pečovala, i to, co Žáček o něm pověděl, odtrnulo, když Katka dodala:

„Však k vůli tomu biskupovi utekla, Lászlo také povídal.“

„Jak utekla, jak mohla utéci,“ ptal se rychle Talafús.

Katka pověděla o výpadu bratří ze Spišského zámku, jaký se strhl křik a zmatek a v tom zmatku že paní Mária vsedla na koně a že s Lászlem vyjela rychle z ležení, do Levoče, jak jí, Katce, řekla, a že se vrátí do večera.

„Ale již se nevrátila. Jen Lászlo přijel a ten povídal, jak velkomožná paní se v Levoči ani nezastavila, jak jednou branou tam a druhou ven, jak nežli vyjela z Levoče, uložila jemu Lászlovi, aby se mne ujal, aby mne vyvedl z ležení sem na Březovice.“

„Přišel s tebou?“ zeptal se Talafús kvapně.

„Ne, jen až k Biacovcům mne vyvedl, a odtud se zase vrátil."

„Co ten biskup," vpadl Talafús.

„Ach velkomožný pane, to byla hrůza! Ten den, co ta bitva se strhla, když velkomožná odjela, ze stanu jsem strachy ani na krok nevyšla. Jen jsem se modlila, a třásla se a naslouchala a skulinou vyhlížela, věru. A kterak bych se netřásla, velkomožná paní pryč –"

„Co ten biskup."

„Ten přišel do stanu až odpoledne, to již bylo po bitvě, to se

naši už protepali. Přišel a hned kde je velkomožná paní. To se Lászlo ještě nevrátil, to jsme ještě nic nevěděli, ale ten pan biskup hned, jak jsem mu pověděla, že velkomožná paní odjela do Levoče, začal se zlobit a hned tolik otázek, kdy, a jak, s kým. A pak, když Lászlo se vrátil sám a oznámil, že velkomožná paní ujela, vypravoval Lászlo, co ten pan biskup, jak byl nejprve jako omráčen, jakoby mu dal palicí, ale pak kterak křičel a se zlobil a i klel, svatá panno, klel a na Lászla se obořil, jak to hlídal, jak mohl dopustit, aby velkomožná z Levoče ujela, proč nestrhl pokřik. A hrozil mu, oh hrozil, a ještě více dostal jiný Uher, co nás hlídal, co nás měl hlídat, velkomožnou paní a i mne, však pro toho velkomožná nevyšla ani ze stanu, když viděla, že ten Uher střeží každý její krok, každé její hnutí. A ten pan biskup, taký malý, černý, hubený, pán bůh mne netrestej, skoro strapák, kdyby neměl té panské přípravy, ten všechen sesínal, očima blýskal a tolik napadal na nohu, kulhal, jak stanem lítal v tom vzteku, viděla jsem skulinou."

„Co že se tak zlobil," zeptal se klidně Radkovec.

„A když on ten pán biskup, pane kapitáne, když on," Katka plaše pohlédla na Talafúsa, „a Lászlo mně tak povídal, když si ten pán myslil na velkomožnou paní, když se mu hrubě líbila –" Katka sklopila oči a odmlčela se; pak pojednou rychleji a s rozhorleností vyrazila: „Proto velkomožná paní ujela, Lászlo také povídal, aby nehřešila. Nechtěla ho."

Talafús pohlédl na Radkovce. Ten však, jakoby toho neviděl, ptal se Katky, kam paní Mária odjela, zdali skutečně na Tábor.

„Aj věru, na Tábor, na Zelenou hůru, k bratřím; Lászlovi to řekla, že jede k bratřím a také vzkázala."

„Vzkázala! Odkud? Z Tábora?" rychle se optal Talafús.

„Ne, hned po Lászlovi, před branou v Levoči, aby se mne ujal

a já, dostanu-li se na Březovice, abych ti, velkomožný pane, vyřídila, že budeš-li tu, že sem za tebou přijede, dříve že nemohla."

Talafús zrudl, kvapně vstal, ohlédl se do okna. Srdce mu zabušilo. Než opanoval se ihned a zeptal se Katky, na Radkovce nepohleděv, kdy se to stalo, a který den Katka se vydala sem na Březovice, jak dlouho sem šla a kdy Uhři se od Spišského zámku uklidili. Z toho všeho si pak vypočítal, že Mária už druhý týden mešká na Táboře.

Vše, co bylo důležitého, zvěděl od Katky za toho prvního výslechu; než hned nazejtří ráno dal si ji zase zavolat a pak opět, a znovu se jí vyptával, ale sám, bez Radkovce. Kladl jí nové otázky, ptal se jí zas, jak se už poprvé vyptával, buď aby zvěděl nových podrobností, nebo jen proto, aby ještě jednou uslyšel, co jej na poprvé mile překvapilo a jemu zalahodilo.

Zvláště na jagerského biskupa se dotazoval, na jeho návštěvy, na paní Márie prudký hovor s ním, na její útěk, zvláště však na její vzkaz, že sem na Březovice přijede, bude-li tu, on, Talafús. Na toto vzkázání, když je poprvé uslyšel, myslil dlouho do noci a ne klidně. Na ráz zmohlo vše: i chlad i pochybnosti Radkovcovy, i soud bratří. Kdyby byla vinna, uvažoval, jak by si mohla troufati! Chce přijeti, přijede, vysvětlí vše; sama sem chce, myslí na něj, chce k němu, touží. Jako očarován maloval si tu chvíli shledání, až ji uvidí, až ji obejme.

Také Radkovec znovu vyslechl Katku, ale bez Talafúsa a tak, že ani netušila, za hovoru o Spišském hradu a jeho obležení, a tu uhodil na to, na ono, což se mu nesrovnávalo, čemu dost nerozuměl. Než na tu chvíli o tom pomlčel. Ale když mu Talafús po svém druhém rozhovoru s Katkou oznámil, že by poslal na Tábor oznámit, že je na Březovicích, aby Mária sem přijela,

pohladil Radkovec své holé temeno, okamžik mlčel, až pak řekl:

„Nu, míníš-li, pošli tam. Ale abych pravdu řekl, jak myslím –"

„Co –"

„Že paní Mária sotva přijede."

„Snad že je cesta nebezpečná."

„To dost, ale proto by mohla. Myslím však, že si nebude troufat."

„Ty tedy nevěříš!"

„Přijede-li, bude dobré znamení, ale bude přece nutno, na leccos se ještě pozeptat."

„Márie, myslíš. Toť jisté."

„Kdo však by se vyptával – Jenom ty?"

„Ne, i ty. Ať se přesvědčíš. Nechci na slepo uvěřit, to nikoliv."

„Ale začínáš už věřit, a rád uvěříš. Než ani to by, bratře, nestačilo, abychom jenom my dva vyslýchali. Ať také bratři. Kozic. Ten obzvláště, ten ji nejvíce viní, že mu bratra zabila nebo zabít pomahala."

„Budiž!" vyhrkl Talafús zachmuřeně a ne bez podráždění. „Kozic, budiž, no a Poberu přizvi a třeba všechny svolej, ať je pravý soud. Přijede-li Mária, bude se moci soudu postavit. Ať se všechno jasně projeví!"

„Tak, bratře, toť jak náleží," schvaloval Radkovec, jakoby Talafúsova popuzení neviděl. „Zítra tedy pošleme posla."

Neposlali však, neboť na večer před tím jitrem dojel na Březovice jezdec, sedlák, na selském chundelatém koníku, kterýž sedlák žádal, aby ihned byl uveden k pánu Talafúsovi. Byl to posel, bratřík z Táborské posádky za sedláka přestrojený; psaní nesl a vzkázání. Vzkázání od paní Márie, pozdravení, a že učiní, jak pán kapitán Třikrátzlej píše. Dychtivě, vzrušen rozdělal Talafús to psaní, patrně těžkou rukou napsané. Třikrátzlej především po-

zdravoval Talafúsa a bratra Radkovce a vědomost dával, že Tábora s pomocí boží uhájili, Uhři že s hanbou a škodou nemalou pryč odtáhli.

Stran paní Márie oznamoval, že je u nich na Táboře, že tam přijela z uherského ležení, tam že byla v zajetí a do toho zajetí že se dostala, když Uhři stekli Spišský zámek. Paní Mária že by ráda přijela k němu, Talafúsovi, na Březovice a že se ptá, je-li tam ta její dívka, Katka, která zůstala v uherském ležení, o té aby po tomto poslovi vzkázal a napsal, je-li tam ta dívka, aby ji poslal na Tábor, tady že pro paní Máriu nemají žádné dívky a paní Mária že by jí hrubě potřebovala, zvláště když by se vydala na Březovice, on, Třikrátzlej, že by ji vypravil s náležitým průvodem pro její bezpečnost odtud z Tábora až do Podolína a tam aby na ni bratři z Březovic čekali, tam že jim paní Máriu odevzdají.

Talafús četl čím dále tím rychleji, dychtivěji. Když dočetl, zadíval se před se, jasně zamyšlen, radostně vzrušen, že Mária není zrádkyní, že se bratřím sama postaví a dokáže svou nevinu, že ji zas uvidí, uvidí, obejme, a teď že bohdá u něho zůstane, bude moci zůstati.

Vstal a spěchal, jak jen mohl k Radkovcovi; podal mu list mlčky, ale s pohledem, v němž zářila nejen radost, ale i vítězné uspokojení. Když Radkovec přečetl, vrátil list Talafúsovi a řekl:

„Nu, tedy pošleme pro paní a chce-li ta dívka, ať jede hned s tím poslem; dám jim vozík." A více nic. O Márii ani slova, o tom, že se jí podle toho stala křivda. Talafúsa to popudilo, mlčel však a v duchu se utěšil, že se Radkovcovi nechce doznati se, a co že pak ti ostatní.

Vrátiv se do své jizby, dal si hned zavolati Katku. Pověděl, že paní se chce vrátit a že jí, Katky, si především přeje a žádá. Ta na

jeho domluvu se odhodlala, že s tím poslem bratříkem vydá se hned nazejtří k velkomožné paní na Tábor. Talafús ji obdařil zlatým penízem, peníze jí svěřil pro Máriu na cestu a uložil, aby velkomožnou pozdravila a jí pověděla, že ji očekává. Chtěl říci, že toužebně; přemohl se však a jen dodal, aby velkomožná paní nemeškala a brzo přijela.

Pak ještě napsal list Třikrátzlému. Poděkoval mu, že se paní Márie ujal, také na „žežulku" vděčně vzpomněl, a žádal, tak tedy aby Máriu vypravili jak píše do Podolína, tam že ji bratři z Březovic budou očekávat. „A snad i já," chtěl připsati, nepřipsal však. Napadlo mu, že bude líp bez těch slov, a že kdyby opravdu tam dojel, jaké že bude překvapení. –

LIII.

Když bratřík přestrojený za sedláka, vyslaný na Březovice vyjížděl z Táborského hrádku na Zelené hůře u Hrabošic, vyhlížela Mária za ním všecka rozčilena, až zmizel za vrškem. I pak se neuklidnila. Uhodilať rozhodná chvíle. Byla ráda, že jej Třikrátzlej vypravil, že neusiloval, aby ona sama se na Březovice vydala; tak měla alespoň naději, že, až se posel vrátí, zví, mešká-li Talafús na Březovicích sám, či ještě s jinými kapitány, zejména s Aksamitem, kterého se nejvíc strachovala.

Také odpověď dojde na list Třikrátzlého; obsah listu znala, neboť Třikrátzlej jí řádky těžkopádnou rukou napsané přečetl vážně, hlubokým hlasem. Z těchto zpráv bude možná, konejšila se Mária, usoudit, má-li se na Březovice vypravit nebo odtud raději tajně ujeti. Tak se těšila, ale zase ji uhánělo, že se jim tam sama ohlásila, že o ní teď na jisto vědí, že by mohli pro ni poslat, aby se

jí zmocnili, anebo ani to ne, že by mohli Třikrátzlému jen vzkázat, nařídit, on, Aksamit, aby se jí zmocnil, že ji odsoudili, aby ji vydal, poslal spoutanou – A ten hrozný kapitán by ani okamžik neváhal, ani okamžik.

V tyto strachy a obavy se zase naděje přikrádala, že Katka na Březovice snad přece došla, že Talafús od ní samé ví, jak ona, Mária, utekla z uherského ležení a proč. A pošle-li jí s poslem Katku, bude dobrým znamením. Od Katky by pak zvěděla, na vše by se jí vyptala; to by ještě pořád se mohla uchránit té cesty, když by se jí zdála nebezpečnou.

Pak se již nemohla posla dočkat. „Žežulka" usmívajíc se pověděla Třikrátzlému, kterak Mária teď o poslu řeč zavádí, že se na cesty ptá, na Březovice, jak tam tou oklikou daleko, a je-li bezpečno, dojede-li posel.Třikrátzlej pak třetího dne, co posel odjel, při obědě vesele zamručel a významně očima pod hustým, černým obočím zamžikal, kníry pohladil, hlavou pokýval, když Mária se sama ho zeptala na posla i na cestu, kdy asi by se mohl vrátit, zvláště když by se s ním Katka, její dívka, na cestu vydala.

Hlavou pokýval, však že rozumí a po svém zažertoval, že paní Mária touží, touží, no jaký div, když tak dlouho bratra Talafúsa neviděla, neobjala, jaký div.

Na večer téhož dne, když obcházel hradem, a v bráně se zastavil u stráže, hlásil hlásný cizího příchozího. Třikrátzlej počkal si na něj hned u branky. Kramář byl, potulný kramář, s bedničkou a pytlem plným zboží. Třikrátzlej hned hromově na něj, co chce, odkud jde, kdo je.

„Všecko povím, velkomožný pane, a ještě víc, jen prosím mezi čtyřma očima," žádal kramář tichým hlasem, ale s jistou určitostí. To a tajemnost, s jakou kramář mluvil, překvapilo kapitána tak,

že učinil mu po vůli. Zavedl jej do strážnice vedle brány, kdež obyčejně se odbývaly hovory s těmi, kterých nechtěli vésti dále do hradu. Kramář se tam vtáhl jako stín, a hned za sebou zavřev, přihlásil se, kdo je, že Žáček.

Třikrátzlej zaklel a potvorným slovem jej uvítal, zlobě se i směje se, co se tak přistrojil, že ho on, Třikrátzlej, věru nepoznal.

„Co se zas kuklíš, jsi-li na zvědách, či neseš noviny. A proč jsi chtěl sem, proč takové tajnosti."

„Nechci, aby kdo zvěděl, že tu jsem, nebo že jsem tu byl, žádný, kromě tebe pane kapitáne. Je to vždy jistější. Aby ani z posádky o mně nevěděli."

„Co neseš tedy!"

„Novin málo, a po těch nic není. O Bardijově jsi slyšel, co se stalo bratřím a kapitánům, panu Petříkovi a Vysockému."

„Nic nevím. Byli jsme tu sevřeni a ještě teď není hnutí. Nikdo k nám nepřijde. Co je!"

Zrudl a klel strašlivě, když uslyšel, co se v Bardijově stalo. V prvním návalu chtěl i z komory vyrazit, rozkřiknout se, bratřím v posádce oznámit; Žáček jej však zadržel a udržel tím, co dále vypravoval, jak Aksamit i Kozic a ostatní poslali odpovědné listy Bardijovským.

„Měli je ihned hubit. Či snad už na ně udeřili –"

„Víc nevím nic, protože jsem už dlouho na cestách," Žáček se usmál.

„Co sháníš."

„Šlakuju, stopu hledám."

„Stopu? Teď šlakovat? Koho?"

„Tu paní, co byla u pána kapitána Talafúsa."

„Ta je tu, na Táboře, u mne je. Co jí chceš? Talafús tě posílá?"

„Tady?! Tady že je?!“ žasl Žáček. V očích mu vysvítilo radostí.

„Je; už kolik neděl. Neseš-li jí vzkázání, pojď.“

„Ne, pro bůh pane kapitáne!“ bránil se Žáček. „Teď teprve nesmí nikdo nic zvědět, že jsem tu, zvláště však ne ta paní sama. Už z této komory ani nevylezu.“ A zarazil závoru.

„Blázníš-li.“

„Ne, pane kapitáne, ale je to, aby se člověk chytl za hlavu.“

„Co je s tou paní Máriou!“

„Víš-li, jak jsme pozbyli Spišského zámku.“

„Zradou. No, a –“ Třikrátzlej prudce vstal s lavičky, na kterou byl usedl.

„Zradou, tak, pane kapitáne. O té zradě dobře ví ta Uherkyně, paní Mária.“

„Jak to můžeš říci!“

„Jistě pane kapitáne. A je tu, prosím tebe, sama?“

„Sama.“

„Nepřijel s ní tedy nebo za ní Uher, Mihály se volá.“

„Ne, sama, povídám, přijela, Uhrům ujela z ležení, ze zajetí o šturmu jim padla do rukou, a její dívka.“

„Je-li také tu –“

„Není; sama, povídám, přijela; ale teď už mluv!“

A Žáček začal.

Bratříci strážní ve bráně, kteří slyšeli, že si kramář vyžádal pohovořit si s kapitánem o samotě, tušili, že něco nese. Nebylo to nic neobyčejného, nedivili se tomu; ale pak už žasli, když chvíle za chvílí míjela, když už soumrak nastal, a z vrátnice nevycházel ani kapitán ani kramář. Zvědavec jeden už i ucho přitiskl ke dveřím, a oznamoval tlumeně, bratříkům, že slyší kapitánův hlas, kapitán že se asi vzteká.

Setmělo se, když závora konečně zarachotila; vyšel Třikrátzlej, sám, a zamračeně poručil, aby kramáři přinesli jíst, maso a víno, ale aby neříkali komu to je, a vůbec ať o kramářovi teď nikomu nic nepovídají, ať o něm nemluví, zvláště ne před ženskými, a louč aby rozžali a dali ji do vrátnice, a jeden z bratří aby toho kramáře, až se nají, vyprovodil dolů do vsi, tam ať mu vydá koně, jednoho z těch, které Uhrům vzali a které chovali v opuštěném statku.

Třikrátzlej neodešel, nýbrž počkal u kramáře v komoře, až se najedl a k odchodu přichystal. Seděl s ním opět při zavřených

dveřích, ne však tak dlouho jako prve. Žáček byl brzo po večeři a hned poté vydal se z hradu. Nepozorován vytratil se z brány se svým průvodcem a zmizel záhy ve tmách.

Byl studený, podzimní večer. Všichni na hradě kromě stráží utekli se do komor, do ratejny ohřát se nebo čekat na večeři, jež se vařila v kotlích nad ohni. Kapitán Třikrátzlej jediný zůstal venku. Přecházel hradem, krotil se, přemáhal. Už prve, když zvěděl o Mihálovi, jak jej Žáček viděl v uherském ležení zacházet do stanu k nejvyšším uherského vojska, chtěl vyrazit z vrátnice a uhodit na Máriu. V tu chvíli byl by ji bil, rdousil a zařval na ni, co udělala, ať se přizná, ať poví. Ale Žáček se mu postavil; opřel se zády o dveře a mluvil, rozkládal rozzuřenému, že nesmí teď ven, že se nesmí teď ani ozvat, ani hlesnout, že musí nějaký čas mlčet.

Třikrátzlej mu nejprve hrozil, že ho zabije, pak už běhal vrátnicí sem tam, vztekaje se, že i jej ošidila, zmije potvorná, jedovatá, jej i „žežulku", a jak jí věřili, jak ji litovali, jak se s ní mazlili, a ona, Uherkyně – té smělosti – A zase klel a hrozil, až po prvním, divokém výbuchu stanul u Žáčka a začal zase poslouchat, co mluví, a pak s ním i jednat, až pak i sám uznal, že nemůže, že nesmí Márii teď nic říci.

„Ale ať s ní nejedná, ať jí nesoudí jediné Talafús!" Vymiňoval si. „Zas by ho zmámila."

Tím vyřkl jen Žáčkovu myšlenku. Žáček přisvědčil, pravda, že tak, že také ostatní kapitáni musí o ní zvědět a ji soudit, Pobera, ten že jí už dávno nevěřil, a Kozic, ten že ji viní, že mu zabila bratra Štefana nebo pomáhala zabít.

Po té se již dohodli a všecko smluvili. Žáček odešel, Třikrátzlej chodil sám po hradě. Krotil se, nechtěl se hned setkati s Máriou; byl rozhodnut že také „žežulka" nesmí teď nic zvědět, že nesmí

mít ani tušení. Tak si umiňoval a při tom se zlobil, že se musí tak přetvařovat, přemáhat k vůli takové, že s ní musí i mluvit a sedat. Zašel až na zadní hradbu stojící nad skalním srázem. Dole hluboko ve tmách šuměl Hernad a za ním v černé, v mracích se ztrácející, strmé stráni hučel hvozd. Maně se ohlédl vzhůru po okně Máriiny komory. Bylo osvětleno.

Co tam dělá, mihlo se Třikrátzlému, fena zrádná, co robí. Jistě že novou zradu strojí. Neujela Uhrům, z jejich ležení pro smilného biskupa, ať maluje, ať lže. Na něj ji sem poslali, on tu na Táboře jako klín, on jediný ještě překáží, všecko kolem už mají; Spišský zámek jim zradila, teď má jim ještě Tábor připravit – On ji přijal, on sám, sám dal se obměkčit, uvěřil jako hloupá „žežulka". Vztek na novo v něm vyšlehl. Tu Uherkyni tu mít! Hodil by ji dolů se skály do řeky, úlisnou kočku falešnou.

Obrátil se, jak mu připadlo, aby šel večeřet, dokud je Uherkyně nahoře, nečekat na ni, aby nemusil s ní sedět. Ale jen vstoupil, vzkázala „žežulka" pro Máriu. Třikrátzlej se na „žežulku" utrhl, když se starostně, mazlivě ptala, stalo-li se mu něco, co mu je. V tom Mária vstoupila, s úsměvem, mile pozdravila, všecka líbezná.

První pohled Třikrátzlého byl zablesknutí vzteku. Než přemohl se. Jen kníry si víc a prudčeji hladil a chrchlal, málo mluvil a víc do talíře černil a více nežli jindy huboval na jídlo, „žežulku" odbýval, až jí bylo Márii líto, až se na Třikrátzlého popuzovala, když viděla, jak té oddané otrokyni je už do pláče. Nemohla tu vydržet. Jen pojedla, vstala a dala dobrou noc. V ten okamžik se „žežulce" zarazil pláč, když postřehla strašlivý pohled, kterým její Satanýř bleskl za Máriou a jak, sotva že Mária zavřela dvéře, za ní hodil:

„Bestia! Bestia!"

Ani si netroufala zeptati se, co Mária vyvedla, že se na ni tak rozzlobil. Mlčky, s úzkostí hleděla na Třikrátzlého, jak přechází, že je jako zasmušilý mrak; až pojednou před ní sám stanul, pohleděl na ni a z nenadání ji pohladil, no, ať se nebojí, ona nic, ať mlčí, no, nic, nic – Chytla ho za ruku, kterou jí pohladil, přivinula se k němu a jako ovečka mírně, měkce, co že se tak zlobí.

„Nic, nic, na tebe ne, ‚žežulko', jistě ne, a víc se neptej, nemluv o tom."

Poslechla, ráda poslechla, když ji pohladil a tak ujistil; než přece uvažovala, co se stalo, a lekala se, jak bude zítra, neudrží-li se Satanýř a hněvu svého před Máriou nestají. Než ani nazejtří ani pak nic se nestalo. Satanýř jakoby všecko zaspal; k Márii se měl jako jindy. Mluvil s ní, obědoval, večeřel; ani oka mžiknutím neprošlehla nějaká jeho nevole. „Žežulka" byla ráda, že Mária onoho večera nic nepostřehla, nic nezaslechla a že Satanýř je zase dobré míry. Aby toho jasna nesplašila, nezmínila se již o tom jeho výbuchu a čekala, až přijde vhodná chvíle a že snad sám poví.

Večer čtvrtého dne po té, co zmizel z Tábora „kramář" Žáček, o němž ani „žežulka" ani Mária se nedoslechly, vrátil se posel z Březovic, ne na koni, nýbrž na vozíku, ve kterémž s ním přijela Katka.

Mária sedící právě se „žežulkou" v dolejší jizbě u krbu, vykřikla, když Katka vstoupila. Byla ráda, že ji bude zase mít, než v tom výkřiku vyrazilo nejsilněji radostné překvapení a blaživé tušení, že Talafús Katku posílá, že Katka nese od něho vzkaz. Náhlá radost ji schvátila, že uslyší o Talafúsovi, co dělá, že bude moci o něm hovořit, vyptávati se na něj. Byla tím žádostivější, když pak vyslechla Talafúsovo psaní, jež Satanýř přečetl, když uslyšela, že ji Talafús zve, aby přišla, že jí pošle naproti.

Proto jen co Katka pojedla, zůstala s ní dole; pak hned zavedla si ji na horu do své jizby, a toho večera dolů již nepřišla. Zapomněla na to, a večer tak utíkal – Slyšela o Talafúsovi, že je skoro zdráv, ale co zkusil, jak dlouho ležel, jak měl těžké rány, uslyšela, jak se Katka k němu dostala, jak ji přivítal, co bylo v uherském ležení, když odtud ujela, kterak jagerský biskup bouřil a hrozil, a v tom se již ptala, kteří kapitáni jsou na Březovicích, zdali Aksamit, Pobera.

Uslyšela, že nikdo z nich, jen kapitán březovický že tam je, sám, a s ním pán Talafús, i to, jak ji, Katku, vyslýchali, a jak velkomožný pán Talafús si ji dal na novo zavolat, jak se jí, sám, vyptával, jen na ni, na velkomožnou paní, oh, to že bylo otázek, a tuhle že posílá – Katka sáhla za ňadra a vytáhla váček plný dukátů, peníze na cestu, aby velkomožná paní přijala, a že jí přijedou až do Podolína naproti, jak v tom psaní napsáno.

Mária pozdě ulehla; té chvíle radostného rozechvění všecky obavy, úzkostné úvahy ty tam. Pojede, může jeti, Talafús čeká, čeká toužebně, jak vycítila z Katčiny zprávy, z jejích odpovědí, čeká, pošle jí naproti a snad přijede sám naproti, prolétlo jí myšlenkami, uvidí ho zas, obejme ji, přitiskne ji, bude s ním, odjede s ním na nějakou tvrz, budou spolu, sami – Přivřela oči a viděla jej, zjevil se jí, statný, roztoužený jako tenkráte na Rychnavě, když šalíř odhodil a po ní skočil, žhavě ji objal, a pak jak bylo na Spišském zámku, těch vlažných, letních nocí a té poslední noci, nežli odjel. A tak bude Talafúsa zase mít –

Hned nazejtří ráno začala jednat s Třikrátzlým o odjezdu. Kapitán byl velmi ochotný, a že vykoná vše, opakoval, jak si bratr Talafús přeje, vše, že jí dá bezpečný průvod, ať se nic nestrachuje, že pěkně dojede do Podolína a tam že ji dobře odevzdají Březovickým.

Toho dne se Mária přichystala; pozejtří ráno za šera vstoupila naposledy do dolejší jizby. „Žežulka“ byla rozčilena, smutna, ale i v tom starostně ukazovala, co přichystala Márii na cestu, jídla, víno, a již opět vzdychala, ach jak tu bude smutno, teď že bude zase sama, sama, no ale, že paní Mária bude mít po čem touží, a jak by netoužila, to že si může pomyslit, kdyby ona byla tak dlouho bez Satanýře, ať jede tedy s pánem bohem, a že jí to přeje, bože, ah, přeje – Pak i zaplakala, když jí Mária upřímně,

s nelíčenou vděčností, děkovala za všecku lásku, za všecko pohostinství, jí i Třikrátzlému.

Ten jen pokyvoval hlavou a mručel, jakoby nevěděl co říci, jen přešlapoval, jakoby se nemohl dočkati a ven vycházel dohlédnout na vozík, na koně, jenž osedlán čekal paní Máriu i na bratříky určené k průvodu, jejichž vůdci stranou na novo, tiše a důtklivě ukládal.

Máriu vyprovodil s „žežulkou" až k bráně. Když se odtud sami vrátili a do jizby vstoupili, a „žežulka" ještě plakala, utrhl se Třikrátzlej na ni, co pláče, ať přestane.

„Ale vždyť –"

„Buď ráda, že je pryč."

„Co, proč –" žasla „žežulka".

„Zbavili jsme se zmije. A já jí nesměl zašlápnout! Zmije to je, fi!" uplivl se prudce až slina zaletěla do kouta. „Ohavná zmije!"

„Co, co pro bůh!"

„Však uslyšíš!" A více neřekl.

LIV.

Mária vyjela z Tábora s průvodem desíti jezdců. Dva z nich klusali drahný kus napřed, za těmi pak čtyři; velitel družiny ještě s jedním jezdcem jeli blízko Márie. Za nimi hrkotal vozík, na němž seděla Katka opatrující tlumok své paní a zásoby jídla. Za vozem kus jako „zbytní" jeli dva bratříci po zuby ozbrojení tak jako všichni. Většinou byli mladí, Slováci a Češi; jediný velitel, Čech, do tmava osmahlý, měl hlavu i bradu silně prosivělou.

Byl zamračený, na bratříky přísný; k Márii však se choval zdvořile a ochotně. Hovorem ji nikterak neobtěžoval. Nemluvil,

leda když se ho na něco zeptala. A to bylo málo kdy. Mlčela většinou, v zamyšlení i pozorujíc okolí. Nevyjela klidně, bez tajného zachvění, beze strachu. Než to, co napsal Talafús Třikrátzlému, co Katka sama pověděla i co na ní vyzvěděla, setřáslo mnohé z jejích obav; tím také potírala za jízdy každé znepokojivé pomyšlení, hnulo-li se nebo když na novo se vtíralo. Že jest všecka v jejich rukou, jí připadlo, že snad na ni jdou lstivě, mínila tím své přístrachy, Aksamita, Poberu, Kozice a kapitány. Ale Talafús psal, a ten by tak nejednal; a kdyby ji chtěli popadnout, mohli vzkázat Třikrátzlému. Snad teď o ní o té cestě ani nevědí. Talafús pro ni poslal, k Talafúsovi jede.

Ah, té dlouhé cesty! Celý den pojedou, počítala, i druhý a teprve třetího se s ním shledá. Ale snad jej uvidí dříve. Kdyby sám přijel, jí naproti. A cos jí stále šeptalo, že tak bude, že přijede –

Ještě za ranního šera dojeli do městečka Čvrtku, kdež se nezdrželi. Hned za městečkem na rozcestí dali se na levo. Mária se optala vůdce, kam vede ta cesta na pravo.

„Do Levoče."

„Kam teď pojedeme?"

„Do Vrbova."

„Co je to?"

„Město, ale malé, jsou tam samí Němci."

„Kdy tam dojedeme?"

„Před polednem. Ale už tam ostaneme na obědy a pokrmíme. V Kežmarku se nemáme stavovat."

Tak se stalo. Ve Vrbově v dřevěné, staré hospodě odpočívali přes dvě hodiny, pak jeli do nedaleké Lubice, jednoho ze šestnácti Spišských měst, skoro u samého Kežmarku, a kolem tohoto města dále na půlnoc k Belé. Na pravo nedaleko cesty měli Poprad

v pustých už lukách, v stromoví, v křovinách podzimně zbarvených, za řekou chlumy, holé i lesnaté.

Na levo zvlněná krajina, většinou pole, v tu dobu skoro samá strniště, tmavé ouhory a luka v podzimní chudobě. A nade vším, k západu, velkolepé pozadí Tatranských hor. Mária měla stále na očích pásmo těch obrů háv svůj měnících, jak den přecházel. Vznášely se v hluboké, kouzelné modři zjasněné podzimním sluncem, v němž bělostí zářila temena sněhem už zasypaná i pruhy sněžné v bocích štítů. Pak, když se den nachyloval, zamžívalo se horstvo ostře zvlněného hřebene do modrošeda, z něhož bez svitu a lesku, už jen mdle a rozplývavě prorážely sněhové pruhy strmých boků, až všecko pak po západu slunce temně, do hluboka zmodralo a splynulo v jedinou ohromnou silhouettu, nad níž visel mrak západem do ruda vyzářený.

Všecka krajina podzimem pustnoucí, v hasnoucím denním světle vypadala pod tou vznešenou velikostí hor ještě chudší a tesknější. Lidí skoro nezahlédli, leda drahně dál od cesty ovčáka v tmavé huňce stojícího nad stádem ovcí; tu onde se rudě prokmitl oheň v černých polích nebo bělavý kouř se táhl dlouhým pruhem po pustých lukách a úhorech, rozplývaje se v soumraku.

Mária celé dopoledne a ještě odpoledne bystře, opatrně se s koně rozhlížela a své průvodce pozorovala. V poledne za oběda připomenula jí Katka, že to snad namáhavé, býti celý den v sedle, že by snad velkomožná paní si mohla sednout alespoň na chvíli do vozíku. Mária z opatrnosti, aby byla stále na koni, zamítla. Než pak za prvního soumraku ochabla; jízda na koni ji namohla a také již nabývala důvěry ke svým průvodcům. Nic za celý den nespozorovala, ani hnutí, ani pohledu ani slova, jež by ji mohla znepokojiti. Také divná tesknota přišla v tu chvíli. Byla z dlouhé

jízdy, z únavy, z podvečerních trudných stínů, z velikých hor, jež tísnivě ji dojímaly, z nejistoty, které se nemohla z plna zhostit, i z touhy po Talafúsovi.

Náhlá žádost ji chytla uslyšet jeho jméno, promluvit si o něm. Zarazila koně, hlásíc, že se posadí do vozíku. Jak sedala, připomněla si, kterak ji vezl z Muráně na Rychnavu, horami, lesy, jaký vůz krásný a pohodlný jí připravil, jak nechtěla do toho vozu a jak tvrdě odbyla Talafúsa, když se k ní chtěl přibočit. Ach, kdyby teď vedle ní seděl, jak by se k němu přivinula, jak by ho sama chytla!

Tu seděla v nekrytém vozíku v ostrém, sychravém chladu, jenž proti nim foukal, vedle Katky, jsouc ráda, že může alespoň o Talafúsovi promluvit. Začala o cestě, jak dlouho ještě pojedou, kdy dorazí do Podolína, že bude již asi hrubě pozdě, a budou-li tam z Březovic. Tak došla k Talafúsovi. Mluvila o něm, mnoho hovořila, jak na Katku nikdy tolik nemluvila, ptala se na leccos, co již od ní věděla, ale což znovu uslyšet ji vábilo.

Bylo již husté šero, když se před nimi v rovině začernala osada; za ní dále na půlnoc vyvstávala ohromná spousta Spišské Magury, jejíž vrcholy zanikaly v temnu. Jíra Hlavatý, vůdce, zajev k vozíku, ukázal na osadu a řekl Márii: „Tam budeme na noc."

„To je Podolín?"

„Ne, Belá."

„Proč nepojedeme dále, do Podolína," ptala se rychle Mária nemile překvapená.

„Je již pozdě, velkomožná paní."

„Jak daleko je z Belé do Podolína?"

„Přes tři hodiny," odvětil určitě.

Mária nevědouc, že přidal na čase, nedala se odstrašit.

„Ať bychom přijeli později," řekla podrážděně, rozmrzelá zklamáním; nadálať se na jisto, že ještě dnes uvidí průvod vyslaný Talafúsem a snad jej samého.

Jíra Hlavatý však klidně ale určitě namítl, že dnes už není možná dále jet, Podolín že je hražené město, brány že budou zavřeny, že by měli hrubou nesnáz, aby je v tak pozdní chvíli pustili do města.

„Vědí o nás, jsou tam přece z Březovic, pán Talafús tam poslal."

„Jistě, jistě, ale velkomožná paní, koně máme ušlé, a tady v Belé přenocujeme pohodlně. Ráno pak za šera zase vyjedeme a budeme po ránu v Podolíně. Rač uvěřit, že tak bude lépe."

Poslechla nerada a také nějak znepokojena, nevědouc jasně proč. Poslechla, poněvadž nebylo nijak možná, poněvadž cítila, tady že si nemůže poroučet jako na Rychnavě, že se nemůže rozkřiknout na loupežné bratříky Třikrátzlého, aby jeli dál.

Kus před městem pojednou zarazili. K Jírovi Hlavatému, jenž jel opodál vozíku, přiklusal jeden z bratříků v čele jedoucích a s ním druhý, ne z průvodu, nýbrž cizí a ten oznamoval, že je z houfce, který přijel jim naproti, že do Podolína dojeli už v poledne, a tak že rotmistr řekl, že co zahálet v Podolíně, že pojedou dál, naproti, sem do Belé, a tak že tu čekají.

„Slyšíš-li, paní," zvolal Jíra. Márii zabušilo srdce, jak ji v ten okamžik prožehlo, že snad je tu, on, Talafús, že za chvíli snad – Ani hned neodpověděla a také hned dodal Jíra:

„Tak je po tvém i po mém, paní. Budeme tu na noc, a jako bychom dojeli do Podolína, když tu máme Březovické."

„Kdo přijel," vyhrkla Mária dychtivě, „kdo je vede."

Jíra se optal posla a hned oznamoval:

„Padesátník kapitána Radkovce." A obrátiv se, poroučel: „Dále!"

Mária neusedla do vozu, sklesla; zklamání ji tak srazilo.

„Nepřijel!" projelo jí nitrem. „Nepřijel!" Chvíli hleděla strnule před se na světla v městečku, rudě do tmy vyrážející. Prvním pohnutím mysli byla pak otázka, proč nepřijel. Nemohl, snad ještě nemohl. Ale již chodí, to věděla od Katky. Nechtěl? Čeká, ale přece je snad popuzen; proto nechtěl, nebo snad přece nemohl.

Střechy s dřevěnými žlaby se začernaly v pravo, v levo u cesty. Vjížděli do města. Mária se po něm nerozhlížela; jen v před upírala zraky, čekají-li snad Březovičtí, přijde-li ten padesátník ji uvítat – Uviděla jej za chvíli, když ji zavedli do patrového, dřevěného domu, do jizby dobře vytopené a slušně opatřené. Jíra Hlavatý s ním přišel, aby jej Márii uvedl a sám aby se s ní rozloučil. Padesátník byl ještě mladý, Slovák, veselého pohledu, v šubě, zpod níž prosvitovala lesklá rukojeť mohutné šavle, v rudých, přilehavých nohavicích a ve škorních s hlučnými ostruhami. Poklonil se Márii a oznamoval, tak že přijeli napřed, no, že nocleh tady nebude horší nežli by byl v Podolíně.

„Z Březovic jste přijeli –"

„Z Březovic," lhal mladý padesátník, Mikuláš Revický z Kozicovy roty.

„Pán Talafús zdráv?"

„Zdráv, pozdravuje velkomožnou paní, no zdráv, chodí, pravda, ale do sedla by přece dobře nešlo, takové rány přec – Chtěl přijeti –"

„Chtěl!" opakovala Mária, živě, jasným hlasem.

„Chtěl, věru chtěl, ale bratr Radkovec mu zrazoval, ať nejezdí, ať počká. A, velkomožná paní, ráno vyjedeme."

„Záhy."

„To jsem rád, že si tak přeješ. Jistě, záhy, hodně záhy. Dobrou noc, velkomožná paní."

„Dobrou noc," přidal z hluboka Jíra Hlavatý. Mária mu poděkovala za průvod a požádala ho, aby ještě jednou pozdravoval na Táboře.

„Jistě, paní, dobrou noc."

Upřela za odcházejícím zraky. Tak divně to řekl a tak se na ni podíval. Než v tom náhlém zjasnění ze zprávy Březovické hrubě nedbala, a důležitější byl teď padesátník z Březovic; také se hned Katky zeptala, jak se volá.

„Věru nevím, ani ho neznám."

„Což jsi ho na Březovicích neviděla?!" žasla Mária.

„Snad, ale nepamatuju se, a snad to nový pán do posádky."

Márii to překvapovalo, než hned toho nevážila. Talafús chtěl přijeti, to uslyšela, to bylo nejhlavnější, to zabralo jí myšlení. Chtěl přijeti naproti, myslí na ni, čeká, touží – Ach už pozejtří –

Katku si nechala v jizbě. Sama zavřela dveře, okenice přehlédla, dýku vedle lože na židli položila, to vše bez rozčilení, bez znepokojení, jen tak pro jistotu. Jak ulehla, hned usnula a tvrdě spala. Ale když ráno kdosi zaťukal na dveře, ihned vyskočila a čile; za chvíli byla ustrojena, za chvíli posnídala. Průvod na ni nemusil čekat. Jen se vyhoupli do sedel a seřadili se, již přicházela s Katkou. Bylo mlhavo, sychravo a proto usadila se vedle Katky do vozíku, kdež v houních a v otepích sena lépe se mohla uchránit před pronikavým chladem nežli v sedle na koni.

Rotmistr ji pozdravil a hned dal znamení, aby vyrazili. Mária v těchto končinách nikdy nebyla. Jen to věděla, že Podolín je dále

na půlnoční stranu. Z počátku si cesty nevšímala a v šeru a v mlze ani nemohla. Když se rozbřeskovalo, začal poletovat sníh. Nebylo to nic divného v krajině pod Tatrami a divokou Magurou, když tu někdy prostřed léta rozvíří se nad poli náhlá chumelenice a na noc uhodí mráz.

Průvod hrubě četnější nežli byl z Tábora, klusal bystře a rychle suchou cestou. Jak se rozsvětlilo, prohlížela si Mária své průvodčí, pokud mohla, a ptala se Katky, které z nich zná. Katka prohlížela

ty, kteří jeli poblízku všichni v šalířích, v pláštích nebo v šubách, všichni proti větru hodně zachuchlaní.

„Do tváře jim nevidět, ale co vidím, myslím, že jich neznám. Já jich na Březovicích mnoho neznala, skoro jsem ani ven nevyšla, velkomožná paní."

„Ale toho padesátníka bys přece znala –"

„Snad se tam teprve teď dostal. Ráčíš vědět, jaké je pořád mezi nimi stěhování."

„Ale teď, v tenhle čas," namítla si Mária, znepokojená. V tom zahlédla před sebou dědinu a zároveň si všimla, že jedou druhou cestou, že je v pravo ještě jiná a ta že jde více na půlnoc. Umínila si, že v té dědině se zeptá na ty cesty, až tam bude sedat na koně, ve vozíku že již neostane, a vesnického člověka že se zeptá. Než jak dojížděli ke vsi, všichni jezdci jakoby na rozkaz pobodli koně a ostrým kluscm hnali se dědinou. A její kočí, sedící na podsedním, začal na koně křičet a švihat do nich. Kola se prudčeji rozhrčela. Mária volala na vozataje, na bratříky vedle, aby zastavili, aby zavolali rotmistra; všichni však jakoby ohluchli. Nežli se nadála, kmitly se roubené příbytky v pravo, v levo v zad, už i poslední bídná, zježená chata uskočila, už jeli zase v širém; teprve až kus za vsí dal padesátník zastaviti.

„Jak se volá ta dědina," zeptala se Mária.

„Slovenská Ves," odvětil klidně mladý padesátník.

„Chci na koně," žádala Mária.

Přivedli jej, usedla do sedla; průvod se hnul a jel opět rychle, ačkoliv cesta začínala se z roviny točit do výše směrem k horám. Jako ohromná hradba strmělo před nimi na půlnoc pásmo Spišské Magury, důstojné sousedky Vysokých Tater, tak jako ony pojednou, prudko se z roviny vytyčující. Její temena tratila se v mlhách;

ale tím ohromnější zdála se ta spousta mohutného horstva, jehož boky a srázy protmívaly se nekonečnými hvozdy a jež strmělo na příč proti nim od západu k východu jako obrovská závora.

Pod těmi horami že je jistě konec cesty, uvažovala Mária, že se odtud stáčí někde dolem; aby se pustili na horu, do těch strání, do těch lesů –

Záhy se přesvědčila, že se mýlila. Cesta pojednou prudce stoupala, čím dále tím prudčeji a čím dále tím byla těžší, neschůdnější. Už jen dva jezdci mohli vedle sebe, místem už jen kůň za koněm. Hvozd se nad nimi rozklenul, nekonečný les. Les nad nimi ve stráni zrovna nad cestou, les pod nimi v pravo dolů svahem, jehož paty nebylo možná dohlédnout jak zapadal v temno širého, šerého hvozdu. Studený vítr vál; les šuměl, z hluboka hučel a sotva jen na chvíli se odmlčoval. Pojednou se v něm probělalo, jak se strhla prudká chumelice. Když jeli na dole, poletoval tam sníh po řídku; tady se rozvířil a posýpal stromy, půdu i cestu.

Máriu začínala úzkost obcházet. Ne z namahavé cesty výš a výše se točící, ale že se úsilně vkrádalo tísnivé domnění, že to je cesta nepravá, že nejedou k Podolínu, to že nemůže být, nýbrž že jedou někam jinam, a pak – krev se jí zarážela v žilách, to že ji někam vedou, někam odvážejí. A Katka žádného z průvodu nezná, žádného, ani rotmistra. Teď ji to tím více znepokojovalo. A ke Katce teď nemohla. Mária, jak jela na koni, dostala se mezi jezdce; bratříci před ní, bratříci za ní, řada jich v předu, řada jich v zadu. Přes ně neviděla, vozu vzadu nedohlédla. Ptala se jezdce jedoucího hned za ní, kde je vůz.

„Kus za námi, jede se mu na horu hůř nežli nám."

Ptala se po rotmistru. Že je na čele, uslyšela. Žádala bratříka před ní jedoucího, aby křikl na druhé v předu, ať zavolají pana

kapitána. Učinili tak, ale „pan kapitán“ nedal zastavit, nýbrž vzkázal, teď že nemožná, ale až na hoře, a že již brzo vyjedou, že už budou na hoře, mínil temeno horstva, a pak že přijede sám.

Odpověď Máriu neuspokojila, neuklidnila. Začínalo jí být úzko. Doufala, těšila se, že uvidí Talafúsa, a teď – tu ta společnost divokých bratříků, po zuby vyzbrojených, v pustém lese. Vítr v něm hučel, sníh padal, ticho, mrtvo; bratříci mlčeli, leda že se rozkřikli když ten onen zahlédl někde mezi stromy medvěda nebo vlka, nebo že vyplašená mačka vyrazila z pod vyvráceného stromu a bleskem se mihla přes cestu.

V tom nekonečném horském hvozdu byli jako utopeni. Temen neviděli, jen strmé stráně a boky nad cestou a prudké svahy, oupady, srázy i rokle v pravo pod sebou. Pták dravec kdesi zaskřehotal, z mrtvého ticha pojednou šumně zahučel potok bíle padající v temno šeré, studené propasti.

Už dlouho jeli, kolik hodin, a zastávky nebylo. Až cesta pojednou zahnula kolem výběžku na levo pod skalní stěnu, pod baldachýn buků nad ní, bělostně poprášený. Tu se cesta rozšířila u volnější místo, odtud vedla, pokud bylo viděti, kus rovně a ne zase výš a vzhůru. Tady zarazili, tady odpočívali, tady zase zahlédla padesátníka. Zeptala se ho, kam jedou.

„Teď do Hanušovců,“ odvětil Revický jistě; mluvil pravdu, poněvadž věděl, že Mária krajiny nezná.

„Kdy dojedeme do Podolína –“

„Dnes ne,“ odvětil a obojetně se usmál.

„Kde je má dívka!“ vyrazila Mária ostřeji, netajíc, že je popuzena. Uslyšela, že ještě nedojela, že vůz jim, průvodu, nemůže stačit.

„Počkáme na ni,“ skoro poroučela Mária.

„Tady ne," odvětil tvrdě padesátník, „ale v Hanušovcích, tam budeme na obědy."

V tom byl rozkaz. Jeli dále. Horský hřeben měli už za sebou. Sjížděli teď; cesta znenáhla, ač ne prudko, se svažovala, vedouc pořád v boku strání. Níže cesty pojednou zahlédli potok v oužlabině a již ho neopustili. Cesta vedla podél něho, ale ještě nad ním. Les přestal, uviděli volné nebe nad kopci a vrchy v pravo v levo, ale již nižšími, a pak před sebou v oudolíčku chudou dědinu roubenou, sněhem posypanou, kolem dřevěného kostelíku. Mária však více do zadu se ohlížela, po Katce. Než po vozu ani památky.

Ta dědina byly Hanušovce, kdež se zastavili pro odpočinutí a na oběd. Máriu zavedli do nízké, začazené selské jizby černého, povalového stropu. Na ohništi prostřed jizby doutnal oheň. Dým z něho stoupal do černé díry ve stropě, ale jak venku zavál vítr, srážel ho zpátky do světnice, v níž nepříjemně páchlo, hlavně tím kouřem. Bylo odpoledne, ale v jizbě již šero, neboť okénky jako dlaň, zalepenými měchuřinou, vnikal jen zákmit světla. V tom přítmí zahlédla opodál dveří v koutě tele a kozu, ležící na podlaze z hlíny upěchované, a nějakého starce v odřeném ovčím kožichu, s dvěma vlasatými, usmolenými chlapci v usmolených košilích.

Mária sklesla na lavici u bídného, chudého stolu. Bratřík jí přinesl jídlo, studenou pečeni, chléb a víno. Divila se, kde to vzali, když vůz zůstal za nimi. Ptala se na to rotmistra, když pak vstoupil. Vysvětlil jí prostě, že to je z jeho zásob, že jest, jak dodal s úsměvem, jeho hostem.

„A což vůz, což má dívka, kdy přijedou?"

„Snad dojedou, nežli se odtud hneme."

„Snad! Něco se stalo? Už tu mohli být."

„Poslal jsem jezdce, abych zvěděl."

„A kam jedeme!“ Ptala se naléhavěji. „V Podolíně bychom už musili být za tu dobu.“

„Znáš cestu?“ zeptal se ne bez úsměšku, a dodal ledabylo: „Zajeli jsme si, jedeme trochu oklikou.“ A odešel.

Mária prudce vstala, volala za ním, ať počká. Chtěla se dále vyptávat, chtěla jej přimět, aby jí světle odpověděl a nevytáčel se. Než jakoby jí neslyšel. Zavřel dveře a zmizel.

Mária kvapíc za ním, přeběhla síní, kdež na špalku seděl bratřík v plné zbroji, jen ku prahu. U toho venku na záspi stál druhý dráb s oštěpem v ruce, který začerniv na Máriu, ihned položil oštěp přes dveře, jako zábradlí, jako mez, přes kterou se nesmí dál. Ani slova nepromluvil, ani nehlesl, ale Máriu jakoby udeřil prudkou ranou. Vyjeveně upřela na něj oči, nemohouc úžasem i leknutím promluvit. Okamžik tak stála, až vyrazila z hrdla náhle sevřeného:

„Nesmím ven?“

„Ne.“

Co bylo u dveří pak dál, řekl-li ten bratřík ještě něco, už nevěděla. Pojednou se ocitla zase v té učazené jizbě, v koutě u stolu. Nohy se jí třásly, bez vlády sklesla na lavici. V zajetí! V pasti! Hanebně oklamaná! Ah, proto Katka nemůže, nesmí dojet – Šeredně oklamaná! V zajetí! Nejede k Talafúsovi, bůh ví, kam ji vezou! Ne k Talafúsovi, oh k němu ne, neuvidí ho – Nevědouc zaťala prsty do dlaní, jež hodila nad hlavu, a oči do výše obrátila v náhlé, kruté bolesti.

A do té hned strašlivé pomyšlení, že je zajatá těch loupežníků, Aksamita, Pobery, toho hrozného Aksamita – Vezou-li ji k němu. A kam, kam – Byla to ohromující myšlenka; příval domněnek se z ní hrnul a lomcoval jí nitrem. V té hrůze první udeřilo: co Talafús, jak bylo možná – Talafús! Ví-li o tom, má-li v tom

účastenství – To ji drtilo. Psaní psal, Katku jí poslal, vzkazoval, jistě dychtivě čekal. A to všecko jen na oko, aby ji oklamal, zničil? Ne, není možná!

Bránila se tomu pomyšlení. Hledala z něho všecka rozrušena, pobouřena východu, jako člověk z černé, dusivé chodby, do níž rázem zapadl, a po jejíž dveřích a jejich závoře hmatá a tápá třesoucí se rukou v šíleném zděšení. To není možná, opakovala si,

Talafúsa ošidili tak jako ji, nebo snad zvěděli, že pro ni posílá, vyčíhali té chvíle, a Třikrátzlej, to zvíře, byl jim nápomocen. Kam ji vezou, kam by – Jistě k Aksamitovi. Otřásla se hrůzou. To by byl konec, jestliže by Talafús nepomohl. A kdyby nemohl? Kdyby třeba ani nezvěděl – A nebo kdyby věděl, věděl a s jeho svolením a vědomím –

Slzy se jí draly do očí. Seděla, hledíc před se, do šera, vyjevená, nevědouc, že staroch v koutě tlumeně napomíná hochy, aby mlčeli, ať nešťouchají tele, ať dají pokoj, že velkomožná paní tamhle – Přestal, i hoši přestali a tiskli se k dědovi, když v ten okamžik Mária prudce vstala, když viděli, jak vznešená paní, jaké ještě neviděli, v tmavé šubě s krásnou kožešinou, bez čapky a závoje, v kterých vstoupila, přechází jizbou sem tam, jak vyráží jakási slova, jak má ruce nad koleny ostře sepjaty a jak je zas rozhodila.

Vstoupil Revický a žádal, aby se Mária přichystala na další cestu.

„Co má dívka, Katka."

„Nemůžeme na ni čekat."

„Co se s ní stalo?"

„Jistě se jim vůz převrhl a kolo zlámalo, a musí teď pěšky."

Mária mávla prudce rukou a s posměškem vyrazila:

„Ale to jste věděli napřed, že se vůz převrhne a kolo zláme."

„Kterak myslíš –"

„Nestav se! Nemluvme o tom. Za blázna vám nebudu. Kam mne vezete."

„Snad na Březovice."

„Nač mne klameš!" Přerušila ostře Mária jeho řeč.

„Tedy uvidíš. Ale již musíme."

Vyšel ven. Mária za ním. Na síni bratřík ve zbroji, na záspi dva,

kolem stavení jich plno, všichni už na koních. Jak se dostala do sedla, nevěděla.

Teď teprve jasně seznala, jak od prvopočátku byla a jak je pořád střežena. Bratříci v předu, bratříci za ní a když se cesta údolím při potoku uvolnila, hned některý také po jejím boku v pravo nebo v levo nebo z obou stran.

LV.

Jízda byla Márii čím dále tím hroznější ne půdou, neboť cesta byla slušná a vedla údolím mezi vrchy ne již tak vysokými, ale mučící nejistotou, kam, kam ji vezou. Hleděla před se, ohlížela se po rotmistru, který jakoby se jí stranil, pozorovala bratříky poblíže jedoucí, nepochytila-li by něco z jejich hovoru; ale nic. Jezdci málo mluvili a když, jen o cestě, o koních, o pití a krmení.

Pozorovala krajinu, hádala, počítala, srovnávala, kde asi jsou. Marně však. A zase do zadu se obracela, jede-li snad vůz. Už tam ve stavení v Hanušovcích nabyla přesvědčení, že to všecko je schválně, že Katku z úmyslu od ní odtrhli; a přece ji ještě vyhlížela v naději nanovo vyšlehávající jako hasnoucí světélko.

Projeli zase vsí; tu se ani nezastavili. Když ji měli za sebou, začalo se šeřit. Sníh tu nepadal ani teď a jistě také ne tuze za dne jako nahoře v lesích na Maguře; jen poprašek se probělával u cesty, a ostřeji v oupadech svahů v pravo, v levo pod černem houštin a lesíků. Soumrak houstl, padal na vše a s ním teskno. Máriu obcházely náhlé vary a hned zase zima jí třásla. Všechno jí pohaslo; už si byla jista, že jí nevezou k Talafúsovi, že je zrazena, prodána, že ji vezou na soud těch neúprosných loupežníků. Budou vyslýchat, a nepřizná-li se – Tma vězení se jí černě zamžela před

očima, tma studeného vězení, a v tom se jí vlhko temných zdí zalesklo v záři čadivé pochodně, hrubý žebřík na mučení, a provaz s kruhu ve stropě visící. Potřásla hlavou, vyhlížela stranou, očím něco hledala, aby zažehnala tu hrůzu.

Uskočit, ujet, prchnout jim – Pátrala kolem, kudy by snad – Nebylo možná v nešírokém údolí v takovém průvodu, na očích tolika chytrých a smělých bratříků. Srdce jí bušilo a zase mdlelo úzkostí. Začala se modlit, hned však přestala, a zas ustrašeně pozorovala, vyhlížela.

Za hustého soumraku dojeli do nějaké větší vesnice. Byla plna bratříků, kteří tu, jak vyrozuměla, zůstávali na zimních bytech. Zeptala se, jak se ta dědina volá. „Stará Ves" jí řekli. Nezvěděla tím nic. Bylo to pravda, ona však o Staré Vsi nikdy neslyšela a nic nemohla dle ní určit. Jednoho si však tu všimla. V čele průvodu, kdež jel rotmistr, nastalo jakési rojení. Co se tam děje, nemohla rozeznat; jen tolik zvěděla, že několik bratří tu na ně čekalo, že se k nim, k jejich průvodu přidávají. Z těch jeden na vysokém koni v šubě a v šalíři, pro který mu nebylo vidět do tváře, přitočil se v její stranu a chvíli jel vedle ní; v tom temnu černý jezdec i kůň zdáli se vyššími. Jezdec jel mlčky, ani nehlesl; nepromluvil ani na ni, ani na bratříky. Ale zdál se tím divnější, strašnější. Pobera se jí kmitl; jeho obraz se jí vynořil z podobné jízdy, jak jela s Bodorovským ze Žiliny, jak ji odváželi, jak za večera, když dlouho jeli, vídala Poberu jeti vedle vozu. Taký byl, tak vysoký, hrozný na vysokém koni – Až pojednou jí zmizel; zajel mezi ostatní v předu. Mdlým hlasem, lekajíc se odpovědi, zeptala se nejbližšího bratříka, kdo byl ten na vysokém koni.

„Kapitán z druhé roty."

„Jak se volá."

„A neznám."

Kdyby to opravdu byl Pobera – – Krev jí stydla.

Za Starou Vsí se údolí šířilo; nedlouho jeli a zas už zarazili. Bylo na konci údolí na rozcestí. Když Mária se na ně dostala, uviděla před sebou širší silnici, za ní neširoký, tmavý pruh luk nebo polí, za jejichž černem ssinalým svitem blýštěla se řeka. Mária byla tím pohledem překvapena, více však tím, že většina houfce, který ji až sem provázel, dala se silnicí na levo, kdež drahný kus výše nad výšinou podél cesty se pnoucí černě trčela nějaká věž.

To jistě hrad, tam bratříci mířili; ona však musila od rozcestí na pravo silnicí podél řeky, již měli po levé ruce. S Máriou tudy jelo jen několik jezdců. Nemohla rozeznat, zůstal-li mezi nimi rotmistr, jenž ji odvezl z Bělé, nebo jsou-li to ti, kteří se k nim přidali v Staré Vsi, a je-li mezi nimi také ten dlouhý jezdec na vysokém koni. Nejbližšího jezdce zeptala se, jak se ta řeka jmenuje.

„Dunajec."

„A jak ten hrad jmenují, jehož věž bylo vidět tam od rozcestí," ptala se chvatně v náhlém leknutí.

„Dunajec."

„Dunajec hrad?"

„Tak."

„A není tu blízko klášter kartuzů?" Hlas se jí zachvěl; v hrozném napjetí čekala odpověď, hledíc na bratříka. Ten klidně potrhl uzdou a klidně odvětil:

„Je, a nedaleko; však už tam brzo dojedeme." Mária se dále neptala; nemohla novým leknutím. Žoldnéřova odpověď byla jí krutým poselstvím. Dunajec hrad! Slyšela o něm na Spišském zámku od Talafúsa, když se vyptávala vyzvídajíc, kam jednotlivé

roty bratřické táhnou. Tenkráte jí Talafús za řeči také pověděl o kartouzském klášteře u Lechnice a tím si tenkráte vzpomněla na tajemného faráře vedomníka, jenž má černé knihy a dovede i mrtvé zavolat, aby se zjevili.

Tenkráte, když o něm poprvé, na Rychnavě, od harfeníka slyšela, pomyslila na Imricha, kdyby jej ten farář vyvolal, zdaliž by měla tolik síly zeptat se na mrtvého milého, a co by řekl, co by jí řekl. Ale pak po boku Talafúsově už se jí neozvalo to tajné přání, zapomínala. Než ten tajemný farář přišel jí přece zas na mysl; poslední čas nejednou se jí kmitl a viděla jeho bledou, zvadlou tvář hrozných, mocných očí, o kterých ten harfeník vypravoval, že se mu tak mění, zjevil se jí v úzkostných, děsivých chvílích smutných nocí, kdy ze tmy jí z nenadání vytryskl před očima proud krve světlem prozářený, když se jí ukázaly pahýly Štefanovy, i Míša chlapec, jak se chytl za tvář, jak vykřikl.

Ten farář tu někde na blízku, nedaleko kláštera, do kterého ji vezou. Tam ji čekají, tam ji postaví před krvavé kapitány, před Aksamita. Bude-li Talafús mezi nimi – Nebo neví-li nic – A zví-li, pomůže-li, nebude-li již pozdě –

„V pravo!“ kázal vedle drsný hlas.

Musila koně obrátit s ostatními. Z volné silnice zahnuli v pravo na užší a bídnější cestu. Mohli jen dva vedle sebe jeti, pak už jen jezdec za jezdcem. Pojednou zjevil se opěšalý bratřík vedle Márie a vzav jejího koně za uzdu, vedl jej. Jeli mezi lesnatými svahy, pustým údolím, až pojednou se před nimi zarděla světla.

Klášter kartuzů! Mária se zachvěla. Ale pak hleděla jako u vyjevení. To ne klášter, nýbrž nevelká dědina. Jeli mezi jejími příbytky ježatých, doškových střech, jeli kolem kostelíka se zvonicí pod starými, košatými stromy na úpatí svahu, až zarazili opodál

před nízkým stavením s portálem přede dveřmi. Březina se za ním matně probělávala a hlasně šustěla. U toho přístřešku spočívajícího na dvou mohutných, dřevěných sloupech, musila Mária slézti s koně.

Dva bratříci v plné zbroji zavedli ji do stavení na síň, kdež ji mlčky přijala stará žena v bílé haleně, v bílém zavití na hlavě, ve tváři zahnědlá, vrásčitá. Čekala zasmušile s hořícím kahancm v ruce a nepromluvivši ani slova, zavedla Máriu samotnu do jizby,

a také tak, postavivši světlo na stůl, odešla. Mária sklesla na židli, znavená, zmořená dlouhou a namahavou jízdou i rozčilením a mučivým napětím. Mrazilo ji. Tady ji zadýchlo příjemné teplo, uklidnění však jí neovanulo.

V mihavé záři kahanu uviděla na široké skříni hrnéčky měchuřinou ovázané, pušky, láhve a mezi nimi bílou lebku velikou a netvárnou. A divná, těžká vůně až zarážela dech. Kde to je, uvažovala, proč se tu zastavili, když není daleko do kláštera. Co tu – Děsivé tušení ji obcházelo, že to lechnická fara, že ji zavezli k tomu faráři vedomníku. Vstala prudce, rozhlížejíc se vyjeveně. Vstoupila stařena, nesouc jí chléb a hrnéček mléka; mlčky postavila to na stůl.

„Kde to jsem!" optala se prudce Mária, chleba a mléka si ani nevšimnuvši. „Na faře, viď, na lechnické faře."

Stařena mlčky přisvědčila.

„Plebán je tu?"

„Uvidíš," řekla stařena a chtěla odejít, ale zastavila se na okamžik, když Mária ztemna zaúpěvši, sklesla na židli a zastřela si dlaněma tvář. Když ji pak pozvedla, spatřila před sebou opodál v pravo u dubové, široké skříně nevelkého, suchého muže v černé sutaně, nad níž ze šera vyrážela jeho velká hlava bledých, do modra vyholených tváří a velké brady. On, plebán vedomník!

„Neboj se, dcero," zavanulo mrtvým tichem nízké, šeré světnice. Plebán přistoupil blíže. Maně, jako uvábena pohlédla mu do tváře. Byla bledá, zvadlá, ale oči – Sivé byly, mocného pohledu a jakoby se v nich měnilo; tolik z nich hledělo.

„Neboj se," opakoval a zase tichým hlasem tajemného zvuku, „sloužím jen pravdě, které nelze zahladit, která pošlapaná vstane,

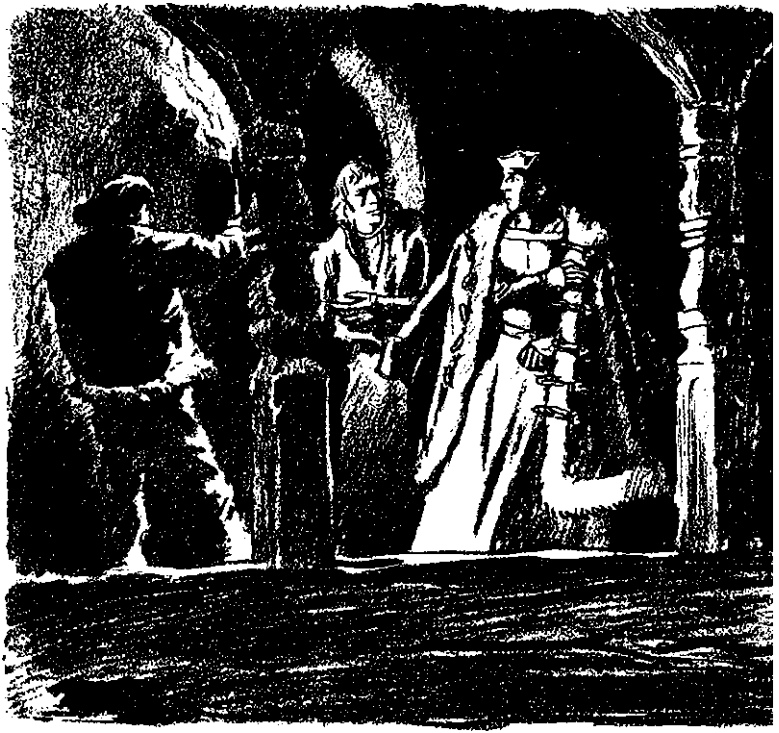

která utajená se zjeví, kterou boží znamení i duchů zjevení svět vyvedou.“ To říkal mírně, při tom však s klidnou určitostí, s jistotou, a udělal křížek kolmou pravou dlaní na ploché, levé.

„Co chceš!“ těžko vyrazila Mária, neboť se jí hrdlo sevřelo.

„Pojď se mnou.“

„Kam!“ Vstala ulekaně.

„Do stánku božího, před tvář boží.“

„Ne – nepůjdu – Nemohu!“ vzpírala se.

„Poslechni, dcero, bude ti tam líp, nežli aby tě bratříci vzali, nežli aby tě jejich kapitáni vyslýchali. Víš, jak by se útrpně ptali a kde. Pojď, budeme se modlit, aby bůh nám dal sílu pravdu poznat. Pojď!“ Mluvil pořád mírně; v posledním však slově i v mírném jeho zvuku zavzněla tvrdá vůle.

Mária bezděky vstala, chtěla vykročit, ale v tom se optala:

„Prosím tebe, ví-li o tom, co se mně tu děje, kapitán Talafús –“

„O tom také zvíš, pojď!“

Vyšel na síň loučí osvětlenou, Mária za ním. Stařena v bílém zavití jim otevřela a hned zase za nimi zamkla. U sloupů přístřešku stáli uvázaní dva koně; muž v plášti s oštěpem v ruce stál u nich. Rozeznati, kdo to je, nemohla. Bylať temná noc. Ostrý chlad je ošlehl, šum starých lip u kostelíka hlasně přivanul. Mária šla vedle plebána jako v hrozném vidění. Teď teprve rozeznala cintorin u kostelíka, jak kráčeli mezi hroby, posypanými šustivým listím.

V tom se nad nimi začernalo; stanuli pod mohutnými lipami u starého, dřevěného ochozu se šindelovou stříškou, který se tměl kolem celého kostela. Tu vzal plebán Máriu za ruku, aby ji vedl. Šli černým ochozem, kolem jehož dřevěných sloupů i po jeho prkenné podlaze svištělo spadlé listí, jak je vítr poháněl. Ze tmy stanuli pojednou v mihavém, zardělém světle, když nízkými dvířky vkročili z ochozu do dřevěné síňky zrovna pod zvonicí, odkudž mohlo se vejít do kostela.

Máry, kdysi černě natřené, stály v koutě. U dveří do kostela čekal starý vesničan v usmoleném kožíšku, chlap dlouhých vlasů, se strniskem ve vrásčité tváři. Ten svítil planoucími loučemi a ten také, jak vstoupili, otevřel dveře. Plebán u nich stanul, čekaje, až Mária vstoupí. Ale v tom jakoby ji kdosi chytl za ra-

meno a zarazil. Vzepřelo se v ní, prudce ustoupila, nechtěla dále.

„Co tam, co na mně chceš," vyhrkla ostřejším hlasem.

„Slyšelas, řekl jsem ti."

„Dnes mne nech, počkej," vyrážela jako udýchaná, „nemohu, dnes ne, prosím tebe, počkej, až zítra, až zítra!"

„Nemohu. Poslechni."

„Jen do zítřka počkej! Jen do zítřka!" žádala naléhavě, chvějícím se hlasem. Nevěděla jasně, proč té lhůty vyžaduje; vnukla jí to mlhavá naděje, že do té doby se něco stane, že by snad přece, že snad Talafús –

Plebán však mlčky ukázal k otevřeným dveřím a když ještě váhala, udělal kolmou pravou dlaní na levé, ploché kříž a hrozivě připomenul:

„Nevstoupíš-li, odvedou tě. Kam, uhodneš. Čekají, vidělas. Jdi a modli se."

Připomenul jí průvod bratříků, čekající stráž u koní. Temný jezdec na vysokém koni bezděky se jí zjevil, Pobera nebo Aksamit; ti čekají, ti ji odvedou hned, nepůjde-li. Zachvěla se, pokřižovala, vstoupila.

LVI.

Jak stanula za prahem u kropenky, kotlíku hrubě z kamene vytesaného a do dubového špalku zapuštěného, zaslechla, že dveře za ní zaskřípaly, že je zavřeli. Ohlédla se. Nikoho nespatřila. Plebán zmizel. Byla sama.

V nevelké prostoře chudého kostela šero i tma. V šeru oba postranní oltáře v pravo, v levo, i kazatelna; tma v úzkých oknech, v koutech, u temného dřevěného stropu. Jen na hlavním oltáři, nad ním mrkala věčná lampa, hořely dvě voskovice. Ale ani tam

jasno. Ty dva plamínky neklidně kmitající, slabé, nemohoucí do toho šera a bezsvětlí, nekonejšily.

Mária uleknutá, že se dveře za ní zavřely, že plebán zmizel, že je tu sama, placho se rozhlížela. Studená, tichá prostora s tmou, šerem, s černými stíny i prosvity světla, v nichž vynořovaly se barvy na obrazích archy hlavního oltáře, bledé i zahnědlé strnulé obličeje světců i tvrdé barvy jejich rouch, mrtvé ticho, do něhož ze tmy venku stromy z hluboka povzdechovaly, to vše skličovalo, svíralo úzkostí. Co bude, co obmýšlí ten plebán, jenž duchy volá –

Tady v tom kostele byla ta dívka, jak harfeník na Rychnavě vypravoval, když se schylovalo k půlnoci. Jako v hrobě, povídal harfeník; a je, je – Tady se s tou dívkou plebán modlil a pak se výš, u hlavního oltáře ukázalo bílé světlo a v něm zesnulý milý té dívky, v boji zarubaný, v bílé širici se ukázal, krví postříkané a na čele měl hlubokou krvavou ránu.

Márii to živě přelétlo před očima, tady živěji a hrozněji nežli tenkráte v rychnavské ratejně, když to harfeník u krbu vypravoval. A jak na tu ránu nebožtíkovu vzpomněla, vystřikl před ní šerem tichého kostela proud krve, do jasna ruda vyzářený, a Štefan se jí kmitl, začervenalé, hrozné jeho pahýly, jak jimi zatřepal nad hlavou – A Míšo jakoby ze tmy vykřikl. Sklesla na kolena, přitiskla dlaně na spánky.

Nehlučné kroky se ozvaly. Pozvedla očí. Před ní stál mužík uvadlé, bledé tváře, plebán v černé sutaně s planoucí voskovicí v pravé ruce; v levé zahlédla černou knihu, ne hrubou, ne malou.

„Velkomožná paní Bodorovská," oslovil ji mírným hlasem. Již to pojmenování bodlo. Ví o ní, zná, co byla. Vzhlédla k němu ulekaně.

„Vstoupila jsi sem," pokračoval volně, ale s jakousi vřelostí a

soucitně, „obtížena vinou. Zde před oltářem božím můžeš sobě ulehčiti. Promluv pravdu, vyznej se," domlouval naléhavěji, „vyznej se, žes vina smrtí Štefana Kozice a jeho pacholete Míšy."

„Já jich nezabila – já nevím –" vyhrkla Mária v náhlé úzkosti, zmatena nenadálým útokem.

„Tys jich nezabila, svou vlastní rukou nikoliv, ale víš o tom."

„Nevím." Popřela tvrdě.

„Mihály Uher je zabil," najisto, také tak tvrdě opáčil plebán.

„Nevím."

„Nezapírej, vyznej se, ušetříš sobě muka."

„Muka!"

„Chceš-li býti jinde tázána, na mučení, a v trápení tam vyznati?"

„Na mučení!" opakovala a hned se vzrušeně otázala:

„Kdo mne bude mučit – A ví-li o tom kapitán Talafús. Odpověz, slíbils."

„Odpovím. Kapitán Talafús ví o tvé vině. Slyšel o ní na soudě, když tě kapitáni soudili na Březovicích."

„Talafús také soudil?"

„Byl tam s nimi na tom soudu a nemohl tě obhájit. Klamala jsi i jej."

„To ne!" vykřikla Mária. „Jeho ne!" opakovala tlumeněji, jakoby se svého výkřiku zalekla, a hned zase živěji namítla na svou obranu: „Vždyť pro mne poslal."

Plebán pokývl hlavou a jakoby útrpný úsměv pohnul jeho bezbarvými rty.

Již cestou jí bouřilo nitro hrozné podezření, že Talafús jedná snad lstně. Teď ten úsměv plebánův to podezření zase zburcoval. Zmatená jím a jako udeřená pomyšlením, že by Talafús mohl tak jednati, namítla, ale již úzkostně:

„Měli mne zavézt na Březovice."

„Paní, ty vyslýcháš mne a máš odpovídat ty," odbyl ji plebán, ač nikoliv hněvivě.

„Proč ty mne vyslýcháš!"

„Protože chci ulehčit tvému svědomí a smířit tě s bohem."

„A nevyznám-li se, nemám-li co –"

„Vyznáš se, neboť zavolám –"

„Zavoláš Poberu, Aksamita."

„Ne, svědky zavolám," vpadl jí plebán do řeči, hledě jí upřeně do tváře teď i po všechen výslech. Oči jakoby se mu měnily, temněly. Pohled jejich divné moci, omamujícího výrazu, bral jí sílu, rozhodnost, zmahal ji. Zachvěla se, když s tím pohledem i ústa pohrozila, že svědky zavolá. V duši otřesena, zakolísavši, optala se mdle a nejistě:

„Koho –"

S mrazivým klidem, jakoby ti svědkové již čekali, jakoby jen na ně měl zavolati, jmenoval:

„Štefana Kozice a Míšu, jeho pachole." Postoupiv blíže k Márii, drže planoucí voskovici před sebou, povznesl černou knihu výše, skoro nad hlavu a oznamoval hlasem tajemného zvuku:

„Zavolám je slovy této svaté knihy. A oni je uslyší, až budu z této knihy říkat; duchové jejich přijdou, budeš-li zapírat, zjeví se tak, jak jste je zabili na Spišském zámku v té baště."

„Já ne! Já ne!" vyrazila Mária, děsíc se krvavého ducha Štefanova i chlapcova.

„Ale ten Uher!" doplnil plebán, neodvrátiv ani na mžiknutí pohledu podmanivé síly od rozrušené a již zmořené Márie. „Ten Uher, Mihály." Opakoval, vynucuje přiznání.

„Ten," vydechla Mária.

„Bylas u toho."

Mlčela.

„V té baště."

Přikývla mdle hlavou.

„Tudy Uhři vtekli do hradu."

Mlčela.

„Tys pomáhala."

„Já rukou na ně nesáhla."

„Ale tys to připravovala. Tys omámila Štefana Kozice vínem."

„Byl na pijatice."

„Ale jindy jsi mu víno posílala a mámilas jej. Toho večera bylas v baště."

Mária obrátila zrak k hlavnímu oltáři; její oči však jako uvábeny, donuceny hned zase vzhlédly k plebánovi.

„Co jste učinili s mrtvými, s Kozicem Štefanem a s tím chlapcem," dorážel ostřeji.

Pot jí vyvstal na čele.

„Já nevím, já prchla."

„Ale Mihály ti to řekl."

„Ostali tam, zahrabali je s ostatními. Pusť mne už! Nech mne!"

„Zabili jste je, aby Uhři mohli Štefanovou baštou. Překážel vám," doléhal plebán sám se již rozčiluje, nedbaje Máriina zaúpění, její zřejmé usláblosti. „Zradilas bratrstvo, kapitány, zradilas Talafúsa."

„Ne, jeho ne!"

Z toho výkřiku, třesoucího se úzkostí, svitlo v plebánových očích. Novou ránu z něho měl a hned ji zasadil, hluboko zaťal.

„I jeho! On věří, on to ví, žes i jej zradila."

„Vždyť pro mne poslal!"

„Aby tě vydal, aby tě usvědčil, žes zrádkyně."

„Že to učinil!" Vyrazila jakoby ji někdo náhle bodl. „To on – tak lstivě – Zradit mne, vydat – Jidáš!" Prudce vstala, tmavé, velké oči jí zahořely. „Já byla proti těm kacířům," řeč se jí rozpoutala vášnivým, prudkým proudem. „Věru, byla, teď ti to povím, kněže plebáne, já jim nesloužila jako ty, já sloužila svým krajanům a svaté víře. To byla svatá věc, ale já pak hřešila, že jsem zapomněla na svou mstu, že jsem si i zamilovala jednoho z nich – jej – oh, jej, Talafúsa. A bůh mne potrestal a trestá mne. Zamilovala, věrně, věrně, já k vůli němu utekla od biskupa, kdy mne chtěl, protože jsem nechtěla zradit Talafúsa. A on, sám zrádce, vydal mne a tak!" To vykřikla v hněvu i žalu; rázem však stichla, jakoby jí hlas přeťal, a vyjevený zrak její upřel se k hlavnímu oltáři, kdež do kostelního ticha zahlomozily kroky, zadrnčely ostruhy.

Z černa, z pozadí hlavního oltáře vystoupili kvapnými, prudkými kroky Janko Kozic Vlk, čepici v ruce, za ním obrovitý Matuka Juro v rudé sukni pod dlouhou, tmavou šubou, s ním Rakolubský, maje smeknuto jako Matuka, za těmi dlouhý Pobera s obnaženou, sešívanou hlavou, drže šalíř v levici, za ním ramenatý jeho padesátník Březák z Bělé, jemuž z pod pláště bylo viděti bělavý kabát z losí kůže. Postavili se před hlavním oltářem tváří k plebánu a k Márii, jednou řadou; jen Kozic pokročil více ku předu. Za ním na kraji Matuka Juro, vedle něho Pobera, jemuž na prsou pod rozhrnutou šubou leskl se mdlým kovovým svitem přední kus.

Všichni zamračení, tvrdě upřeli zraky na Máriu. Stanuli tu jako hrozní svědkové i neúprosný soud v prokmitu svěc na oltáři a v mihavém světle plebánovy voskovice. Stanuli, kroky, ostruhy stichly; v kostele hrobové ticho.

Mária proti nim vzpřímená, chvějíc se, ne však hrůzou. Tím, co plebán jí řekl o Talafúsovi, pozbyla všeho. Neměla už nic; té chvíle ani strachu o život, jen hořkost, odpor, nenávist, jež v ní divoce vyšlehly, jak shlédla Poberu a bratřické kapitány. Pohled jejích planoucích očí přelétl protivníky od tváře Poberovy a Kozicovy po všech ostatních. Kde že je Aksamit, se jí kmitlo, ale jen Talafúsa hledala. Bál se, bojí se před ni vstoupit. Hořký výsměšek pohnul jejími rty.

„Málo vás na mne!" zvolala na kapitány a jejich padesátníky. „Schází ještě pán Talafús. Kde jste ho nechali, kde se schoval –"

„Čeká na tebe!" zkřikl Pobera, jejím posměškem podpálen. „V Podolíně na tebe čeká. Tady plebán o tom neví. Jede ti naproti, Talafús tam čeká, haha –"

Máriu tím ohromil. Talafús čeká. Na ni čeká. V Podolíně měli jeho lidé ji přijmout od Táborského průvodu, pravda. Plebán tedy lhal.

„Čeká!" vykřikla zoufale. „On neví, že tu jsem!"

„Ne, nic neví," zahoukl divoce Pobera, „ale zví a teď už uvěří, nač jsi se přiznala!"

„Žes mordéřka, žes mi bratra zabila!" chraptivě vyrazil Kozic, jehož tvář zbrunátněla do modrava a hnal se s napřaženou pěstí na ni, zapomenuv ve vzteku, co plebánovi on a všichni slíbili, že Uherkyně bude v kostele bezpečna. Ostatní strženi za ním v chumlu náhle rozbouřeném.

„Zrádkyně! Mordéřka! Bestia krvavá!" Hřmot prudkých kroků, řinčení ostruh, divoký křik. Byli by se na Máriu vrhli a roztrhali ji, plebán však proti nim rozpřáhl ruce, v jedné planoucí svíci, ve druhé černou knihu.

„Zpátky!“ volal bledý, ale vztyčený, silný. „Nechte jí. To je chrám boží. Slíbili jste mně! Zpátky! Bůh vás ztresce.“

Mária bezděky vytrhnuvši dýku z pod pasu, uskočila; ale i v tomto nebezpečenství tkvělo jí v hlavě, čím ji Pobera ohromil, že Talafús o ničem neví, že jej oklamali jako ji, že na ni čeká. Ale divý chumel, jehož plebán nezadržel, už u ní; už se nad tou vřavou nahá šavle blýskla. Matuka jí dobyl a vypadl s ní na Máriu.

Bleskem uskočila stranou, výš, a skok a skok, ne však ke dveřím, kterými plebán ji sem zavedl, nýbrž nahoru k hlavnímu oltáři.

Chtěla se ho chytnout jako poslední ochrany, ale jak zahlédla v pravo od něho dvířka, vskočila jimi. Vběhla do sakristie, na jejímž stole v koutě hořel kahan. Slyšela za sebou hřmot kroků po kostelních dlážkách, řinčení, divoké pokřiky; a již vrazili za ní do sakristie. V šíleném chvatu letěla ke dveřím ven vedoucím, ale u nich, jak halas a křik ji zalil, chytl ji někdo za rameno. Vyškubla se, otočila, ohnala se dýkou, bodla v pravo v levo, a skokem byla ve tmě ochozu.

Prkna jeho podlahy zahřmotila pod škorněmi kapitánů, v jichž čele se hnal Kozic a Matuka Juro, jejž bodla do ruky. Kletby a křik za ní, už u ní, už šavle po ní švihla, a hned bodla –

Mária sklesla na hrob do suchého listí; mlčky, ani nehlesla.

Pak zaplápolaly nad ní hořící louče; přiběhl s nimi starý vesničan, jenž čekal pod zvonicí u kostelních dveří. Za ním přichvátal plebán, bez černé knihy, ale s voskovicí v ruce, se shaslou však, neboť mu ji sfoukl vítr, jak vyběhl za rozzuřenými kapitány. Vrazil do jejich chumle právě v ten okamžik, když Matuka Juro, jak se nad cintorinem od světla loučí vyjasnilo, chtěl Máriu, ležící na zemi, probodnout.

„Už dost!“ křičel plebán. „Už dost!“

Více však vydalo, že Pobera prudkým škubnutím zachytil Matukovu pravici, zkřiknuv:

„Nech jí, má dost!“

A Kozic, jenž se šavlí zakrvavenou v ruce se díval na ssinalou paní, na krev z ní řinoucí a barvící spadlé listí pod ní a kolem, rozhodl:

„Nechte bestiu, ať pojde!“ A šel. Ostatní za ním. Poslední Pobera, jenž se nahnul k Márii přesvědčit se, má-li oči otevřené, je-li při sobě. Nebyla. Víčka dlouhých, černých řas byla přimknuta.

„Teď dáš už pokoj,“ zahučel Pobera a šel na faru za bratry.

Jen plebán zůstal a jeho kostelník.

Toho poslal na faru pro pacholka, aby s ním, s kostelníkem, odnesl tu ženu, a také aby hospodyni vyřídil, ať přichystá v komůrce u kolny pro raněnou lůžko. Stál, drže světlo, jež převzal od kostelníka, hledě na Máriu a pomýšlel, jaká to krásná paní, a jak mohla býti tak zlá, tak tvrdá a pomahat při takovém mordu a jak bratry nenávidí, tvrdá Uherkyně, na smrt nenávidí a při tom – jak divno, jak divno – oblíbit si, zamilovat si jednoho z nich také tak, na smrt. Co s ní bude, jak kapitáni rozhodnou – Ať rozhodnou třeba o nejhorším pro ni, vždyť asi nevydrží. A že nejdou, kostelník –

Ohlédl se k faře. Už přicházeli.

„Vezměte máry!“ poručil farář.

Skočili pro ně pod zvonici, vzali Máriu z listí krví zalitého; jak ji zvedali, zvolal starý kostelník, a tady že leží nůž nebo co – farář svítě si zvedl dýku a vzal ji s sebou –.

U kostelíka stichlo. V ochoze zase tma, na cintorinu pod lipami černo. Stráž před farou zavedla oba koně do nejbližšího statku,

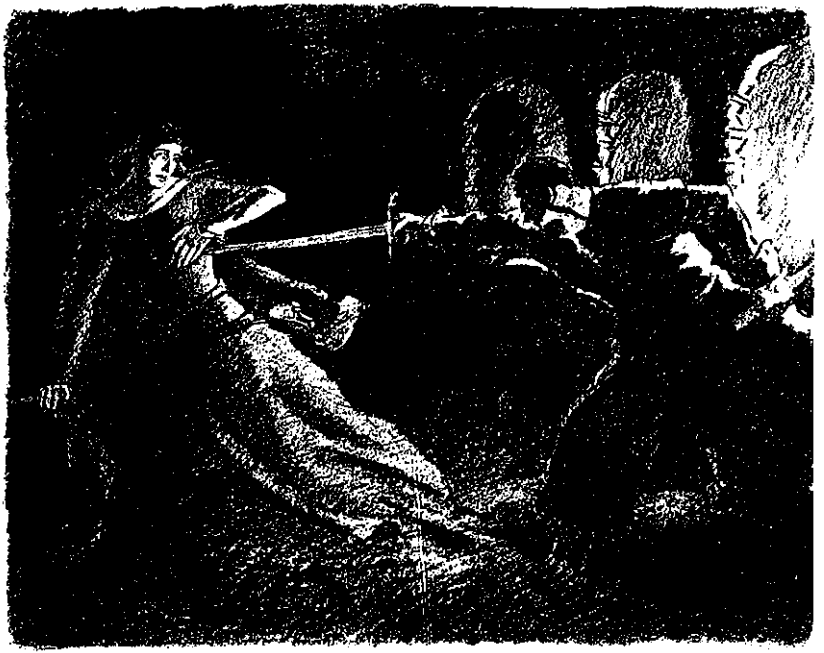

kdež a v jeho sousedství stáli také ostatní koně bratřické. Pustá, listopadová noc. Po vsi, kolem kostela tma; ve farských oknech zardělá zář. Byla z jizby, v níž seděli kapitáni u stolu. Číše na na něm stály a džbán vína. Rokovali, co s tou zrádkyní, ostane-li, kam s ní, že na Dunajec, a jak zapírala, jak se postavila a divoce přiznala svou zášť a zradu.

Pobera se ohlížel, co že plebán nejde, že tak dlouho obvazují tu čarodějnici. Pojednou umlkl, rychle vstal, naslouchal; a všichni naslouchali.

Talafús dojel do Podolína jak Pobera, ač nic jistého nevěděl, v kostele hodil Márii, jen aby ji bodl. Talafús vydal se Márii naproti, nemoha se přemoci; chtěl s ní nejprve sám promluvit.

Nadál se najisto, jak cestu rozpočítal a jak po poslu a Katce určitý vzkaz na Tábor poslal, že tam bude toho večera, kdy on tam dorazí. Než neshledal se s ní, nebyla tam ještě, když přijel a nedočkal se jí, ačkoliv čekal do noci. Ráno vyjel s třemi jezdci, nemaje v Podolíně stání, dále, k Belé. Když k ní dojížděl, potkal kupce, od nichž uslyšel, že v Belé byla na noc jakási vznešená paní, s bratříky že přijela, z Tábora na Zelené hůře, že to byl lid kapitána Třikrátzlého; na tu paní že už čekali jízdní, nejspíše z Dunajce hradu, jak slyšeli, ti že přijeli od Staré Vsi přes Maguru, a ti že s tou paní teď, dnes časně ráno zase tudy přes Maguru odjeli do Staré Vsi nebo na Dunajec a bratříci z Tábora že se zase vrátili domů, na Tábor.

Talafús ustrnulý nechtěl ani uvěřit. Vyptával se, vyslýchal, ale kupci pořád jedno, jako nejprve pověděli. Pak žasli oni a hleděli, nevědouce, co je, za Talafúsem, jenž nechav na ráz všeho vyslýchání, sebral ostruhami svého koně, zkřikl na jezdce, ať jedou, a uháněl k Belé.

Tam se zdržel ne dlouho, jen co se doptal na dům, v němž byla Mária na noc a vyslechl jeho hospodáře, co sobě zjistil, že je všecko pravda, co mu kupci řekli. Hned opět vsedl na koně. Dva z družiny jeli s ním, třetího poslal do Podolína zpět s rozkazy pro ostatní. Pak se hnal k modrošedé hradbě rozlehlé, vysoké Magury, kterouž zastíral mu i poodhaloval vlající závoj padajícího sněhu.

Za tmy dorazil do Staré Vsi. Tam se v bratrské posádce od

rotmistra dověděl, že Máriu tudy vezli ne však na Dunajec, jak hádal, ani ne do lechnického kláštera, nýbrž do Lechnice vsi k plebánovi vedomníku, na soud že ji tam vezli Janko Kozic, ten že to chce, ten že všecko tak rozhodl a vykonal skrze Mikuláše Revického, ten že tu paní z Belé přivezl, Kozic sám že tu ve Staré Vsi na ni čekal s Poberou, kterýž mu je nápomocen. Pobera že mu pověděl o té Uherkyni, že pojede na Březovice a toto vše že Poberovi donesl Záček zvěda. Ten že s tím přichvátal z Tábora, kdež se stavil u Třikrátzlého, pátraje po té Uherkyni a tu maně na vše uhodil. Třikrátzlému pověděl o její zradě a pak s ním všecko smluvil o glejtování a chvátal zpravit Poberu i Kozice, aby věděli o cestě té Uherkyně. A tu Kozic hned všechen rozpálený, že té Uherkyně na Březovice nepustí, že nejprve on ji vyslechne, jak bylo s jeho bratrem. Talafús že by ji bral v ochranu, mordéřku, ta že patří před soud bratří a jeho, Jankův, před nimi že se zjeví, jaká to bestia.

Talafús popudil se tím svévolným jednáním, tou nedůvěrou, nepřátelstvím a tím více odtud pospíchal. Vyžádav si čerstvé koně, uháněl jak jen bylo za tmavé noci možná. Jel v napětí a hněvu, klna v duchu Kozicovi i Poberovi, že jsou mstivostí slepí, ti že budou soudit! A Mária – Čekala jej, Talafúsa, a bude v moci Poberově! Co si myslí, a co řekne, vyzná-li se. A je-li vinna – Ale že by se tak opovážila, že by chtěla a mohla k němu na Březovice. Poslední dny vžíval se již v tu víru, že s Máriou není tak, jak ji obvinili, že světle ukáže svou nevinu, a pak že zůstane u něho, že ji bude zase mít.

Necítě únavy po dlouhé a zlé jízdě, rozrušen, v napětí zarazil před lechnickou farou. Starý kostelník otevřel vrata do dvorku.

„Kde je plebán," volal Talafús ještě na koni, a hned dále, je-li tu nějaká paní, která dnes přijela.

„Je tu, přivezli ji."

„Kde je, ve faře?"

„Ne, tady ve dvorku."

Talafús, ač měl ránu nedávno zacelenu, prudce seskočil a bral se chvatně do nádvoří žasna, co že Mária tam, to že jistě ji tam Kozic nehodně vězní. Z otevřené komory u kolny rozléval se zardělý pruh světla. U práhu potkal plebána, jenž právě z té komory vycházel.

„Kněže plebáne, jsem Talafús."

Plebán ukloniv se oznamoval, že páni kapitáni jsou ve stavení. Talafús jakoby neslyšel, ptal se po Márii.

„Ta je tady." Ukázal do komůrky.

„Tady?!"

„Je raněna, a těžce. Šavle bodla do plící."

„Kdo ji zranil!"

„Jistě nevím, ale povím jak –"

Talafús jej odstrčil a vstoupil do nízké, roubené komory netopené; na zemi na slámě a ovčí koži ležela Mária přikrytá svou drahou šubou, kterouž jí svlékli, když jí obvazovali ránu. Byla bledá, ssinalá, bledší pod spoustou pocuchaných černých vlasů. Ležela, hledíc před se všecka skleslá, rychle oddechujíc. A zakašlávala.

Talafús nad ní stanul a hned bezděky poklekl, aby jí lépe mohl pohledět do tváře, neboť v komoře hořela jen čadivá louč, zaražená do skuliny ve stěně. Márii zaškublo tváří v náhlém leknutí a zasténala.

„Mário, co se stalo!"

„Tys přijel!“ Mluvila namahavě slabým hlasem.

„Jel jsem ti naproti, teď jsem přijel za tebou.“

„Ty!“ Lícem se jí jasněji překmitlo. „Tys přijel, tys čekal –“

„V Podolíně.“

„Tys – mne – nezradil –“ mluvila namahavě a rychleji a jako u chvatu hned přidala: „Já tebe ne – tebe ne – věř – duše moje –“

Venku tvrdé hlasy, a v tom u prahu, kdež stál plebán, stanul Kozic, za ním Pobera, a ostatní. Mária, jak ty hlasy zaslechla, přestala mluvit v náhlém leknutí, a v tom, jak shlédla kapitány, zaúpěla, bolestně i v hrůze; chtěla usednout, ale jen hlavu nadzdvihla a ruce vztáhla po Talafúsovi v zoufalé úzkosti, aby se ho chytla a se uchránila.

„Nedej mne!“ zaúpěla. „Nedej mne, zabijí mne – já tě nezradila, tebe ne –“ šeptala mdle, s namaháním, a zase zakašlala.

Talafús prudce vstal.

„Kdo ji bodl!“ zvolal. „Ženu bezbrannou –“

„Plebán ti ukáže její dýku,“ odrazil jej Kozic přichraptělým hlasem, „a Matuka ránu. Bodla ho.“

„Je zrádkyně, abys věděl, přiznala se,“ uhodil Pobera.

„Komu se přiznala?“

„Mně,“ hlásil se plebán, „v kostele, odpřisáhnu to na tělo páně.“

„My byli svědky, my to slyšeli,“ volal Pobera a ostatní hlučně přisvědčovali.

„Zeptej se jí,“ vyzýval zamračeně a přísně Janko Kozic, „ať ti poví, co řekla před plebánem i před námi; my stáli stranou, abys věděl, a nehrozili jsme, co vyznala, jak ten Uher zabil Štefana i toho chlapce a ona o tom věděla, byla při tom, pomáhala, bestia!“ A pojednou se nahnul k Márii, až se mu černé copánky smekly s brunátných spánků a blýskaje očima, dorážel chrapti-

vým, vzteklým hlasem: „Nu, pověz tu bratru Talafúsovi, pravdu pověz, vyznej se!“

Mária odvrátila hlavu.

V tom Pobera zas na Talafúsa:

„Uhoď na ni, ty se jí zeptej!“

Máriin sten i bolestný, zoufalý pohled, který upřela na Talafúsa, prosily o slitování. Ale Kozic tu stál, Pobera, ostatní bratři a v nich všecko bratrstvo, a ti čekali, jak vykoná svou povinnost. Jen okamžik váhal, ale hned se přísně ptal:

„Slyšelas? Je-li tomu tak –“ hlas jeho zněl zakaleně. „Přiznáváš se?“

„Tebe jsem nezradila,“ vydechla namahavě.

„Ale nás, bratrstvo. Zradilas Uhrům Spišský zámek.“

Mlčela.

„A vzkázala's Bardijovským, že se na ně chystáme,“ dorážel Talafús, rozpaluje se připomínkou na ztráty a pohromu, kteréž je stihly tou zradou.

„To Mihály –“ zaúpěla.

„Ale tys o tom věděla, tys ho poslala, tys k jagerskému biskupovi posílala a bylas s ním v ležení, k němu jsi se utekla a myslíš,“ oči se mu vyjevily, „myslíš, že mne zas oklameš. S biskupem! Kněžská –“

Nedomluvil. Ztemna vykřikla, v náhlé, hrozné bolesti. To podezření ji na smrt zranilo. Zvedla hlavu, i ruce zvedala vyrážejíc:

„Ne! Ne! Já věrná – a ty bys –“ Dále nemohla; hlava jí sklesla na lůže a hlas se jí udusil v krvi, která jí z úst vyhrkla.

Jak vykřikla, obrátil se Talafús, nedbaje její bolesti, a řekl chmurně ke kapitánům:

„Bratři, když jste na Březovicích po té porážce mne tak vinili, pamatujte, přísahal jsem bohu, jestliže tak spáchala, že ji ztrestám

krutěji nežli vy. A spáchala, přiznala se. Dosti se stane právu. Učiním, jak jsem přísahal. Pojďte!"

Rychle vykročil, po Márii se ani neohlédnuv; nechtěl a i bál se. Sténala a to sténání šlo za ním přes práh. Talafús pospíchal a již nezaslechl, kterak Kozic nachýliv se od prahu do komory tvrdě křikl raněné do očí:

„Nevinná krev na tvoji duši!"

To Talafús už nezaslechl, ale také neodpověděl na to, co mu Pobera, kráčeje vedle něho, s tvrdým úsměškem řekl:

„A pro takovou jsme se spolu bili."

Kapitáni odešli na faru; za nimi pak také plebán. Ten udělav kolmou dlaní pravé ruky na ploché, levé dlani křížek, vypověděl vše Talafúsovi a zapřisáhl se, že pravdu mluví, co se stalo v kostele, co Mária vyznala. Nezamlčel nic, ani to, co opakovala, že jeho, Talafúsa, nezradila, že mu věrná byla a ostala.

Talafús naslouchal mlčky, zamračeně; ale když o té věrnosti slyšel, škublo v jeho nitru a znepokojen si připamatoval, co jí teď vyčetl. A přec, teď rozvážil, vždyť od biskupa utekla a sama se vydala za ním, Talafúsem, na Březovice. A co Katka vypověděla – To vše se mu v ten okamžik ozvalo proti jeho podezření i to, že Mária na všem zůstala i teď, tady, v krvi, když už všecko přiznala, zradu i mord. Svědomí se mu hnulo; než ani nehlesl a pak přisvědčil, když se bratři po krátké poradě usnesli, aby Mária tu noc zůstala na faře, nazejtří aby byla odvezena na Dunajec. Nač, o tom nebylo třeba rokovati.

Pak se rozdělili na nocleh do této jizby, ve které meškali, a do sousední, kdež měl plebán svou lékárnu, kolem té divné lebky „dračí". Talafús zůstal v té, ve které dosud seděli, do nádvoří obrácené. Nežli ulehl na lavici, na které mu ustlali, vyšel na síň a zavolal plebána. Uložil mu, aby raněnou odnesli do teplé místnosti a dobře ji opatřili. Plebán slíbil. Talafús už na odchodu ještě se zastavil, okamžik hleděl mlčky do země, až pojednou se optal plebána, jak je raněné.

„Ne dobře. Nevím, bude-li možná zítra ji naložit na vůz."

„Tedy zůstane tu; počkáme."

„Tak pane kapitáne, ale svědomí mne nutí, věru," kolmou pravou dlaní dělal křížek na ploché levé, „že ta Uherkyně pravdu řekla, ve všem, a že jí věřím i to, že byla tobě věrna. Toť ji nej-

více popudilo, žes ty ji pánům kapitánům vydal; v tom hněvu přiznala zradu, ale na tom, že ti byla věrná, zůstala."

„A myslí dosud, že jsem ji vydal?" zostra se optal Talafús.

„Ne, pak uslyšela, že ne, a tys jí sám řekl. To jsem chtěl říci. Pravdu řekla, ve všem –"

„Ale zradila nás a jak!" Talafús mávl rukou a vrátil se do jizby. Ulehl jak byl, ustrojen; ale neusnul. Rakolubský, Matuka, Březák z Bělé, kteří s ním byli v té větší jizbě, usnuli hned a tvrdě spali celou noc. A Talafús celou noc bděl. Obracel se na lůžku, pak i usedl. Bratři z hluboka oddechovali, venku hlomozil vítr v stromoví. Talafús nedbal, neslyšel. Ssinalá Máriina tvář před ním, její pohled, a slyšel zas to tiché, bolestné její zasténání. To s tím biskupem, to jí snad křivdil; co teď plebán řekl, a všecko, když uváží, co Katka vypověděla o biskupovi, o ní. A proč by od biskupa utekla a v takovou chvíli a tam na Tábor – Oh, věrná zrádkyně. Jej varovala před výjezdou na Bardijovské, ale bratrstvu připravila pohromu. Zrádkyně, zrádkyně – Není pomoci.

Převrátil se na lože, ulehl, otáčel se, ale neusnul. Před úsvitem vykradl se tiše ven na síň. Skulinou při spodu jedněch dveří zahlédl zarudlou zář. Pootevřel, nahlédl do světničky. Výše v druhém koutě postel; byla ve stínu, neboť hořící kahan stál u dveří na podlaze, patrně proto, aby nesvítil na lože. Na židli u postele seděla farská stařena v bílém zavití a modlila se polonahlas, majíc zvadlé ruce sepjaty.

Hned ustala a hned šla ke dveřím, když se pootevřely.

„Jak je," ptal se Talafús tiše.

„Zle, velkomožný pane."

Vstoupil tlumě krok. Stařena pozvedla kahan. V jeho světle uviděl Máriu. Ležela bez vlády, na smrt bledá, rychle oddechu-

jící, rychleji nežli prve; a také víc pokašlávala, a již v horečce. Talafúsa jakoby neviděla. Hleděl na ni mlčky, tlumě povzdech; slyšel její rychlý dech. Nachýlil se k ní. Oči se jí hnuly, rozšířily se, utkvěly na něm. Stín hrůzy prokmitl jejich hloubí, a hned zase světlejší zákmit; rty se jí zachvěly.

„Ty věříš," vydechla; kašel však zdusil řeč; také krev se hned vyřinula a vylila se koutkem přes bradu.

Talafús ustoupil, aby stařena mohla k loži. A dál ustoupil až ke dveřím; odtud ještě pohleděl na Máriu, pak vykročil ven.

Do jizby se nevrátil; zůstal na šeré síni; přecházel jí, zastavoval se, naslouchal u dveří té sedničky, ale tam už nevkročil. Tak přečkal až do svítání, až bledý, zvadlý plebán vstoupil na síň.

„Kněže plebáne," oslovil jej tiše Talafús, „tam –" ukázal na sedničku, „je zle."

„Snad ani dopoledne nevydrží."

„Dnes do večera budu v klášteře u Kartusů."

„Ne na Dunajci?"

„Ne. Vzkaž mně do kláštera, kdyby dnes zemřela. A kdyby mne posel už v klášteře nestihl, ať jde za mnou na Plavnici. A křesťansky ji pochovej." Talafús vytáhl váček, dal z něho plebánovi několik zlaťáků; pak vešel do jizby. Bratři dosud spali –

Ráno kolem fary i na faře zase živo i hlučno. Bratříci přivedli osedlané koně, kapitáni posnídavše (Talafús se jídla nedotkl, jen vína se napil) chystali se na odjezd. Když vyšli na síň, zastavil se Kozic i Pobera u sedničky, neboť už zvěděli, že Máriu sem přenesli. Chtěli se na ni podívat a padesátníci s nimi. Talafús však postavil se přede dveře a řekl chmurně a přísně:

„Nechte ji s pokojem. Umírá."

Poslechli, odstoupili, ale Kozic při tom bleskl očima po Tala-

fúsovi a Pobera pokřikl, že dosud čaruje ta – Talafús neodpověděl; mlčky vyšel zároveň s nimi; do sedničky už ani nenahlédl.

Jitro bylo jiskrné; trávníky se třpytně bělaly v hustém jíní. Trávníky i hroby cintorinu i spadlé listí po hrobech. Jen u jednoho se jasně zardívala hrubá skvrna vylité krve. Matuka Juro s koně na ni ukázal svou obvázanou pravicí, tady že ta Uherkyně padla, to že její krev. Všichni se tam ohlíželi v hlučném hovoru. Jen Talafús mlčel. Ale když už zajížděli, ještě jednou se s koně obrátil po kostelíku s dřevěným, omšeným ochozem pod starými lipami.

Když dojeli na rozcestí, překvapil kapitány; dával jim tu s bohem. Rozumělo se, myslili si, že s nimi pojede na Dunajec; a on na rozcestí hlásil, že pojede přes Lechnický klášter na Plavnici a dál na Březovice.

„Na Dunajec přivezou Uherkyni," připomenul Pobera.

„Nepřivezou. A kdyby přivezli; jest už souzena. A zavoláte-li mne, přijedu. Vyhýbat se nebudu. Zradila nás a tobě, Janko, zabila bratra, třeba ne sama." Podal Kozicovi ruku a ten se mu již neuhnul jako posledně na Březovicích, nýbrž stiskl mu pravici a řekl jen:

„Tak, bratře."

V tom bylo narovnání i smíření. –

Kapitáni s padesátníky od rozcestí na levo k Dunajci hradu, Talafús s dvěma svými jezdci na pravo k nedalekému kartouzskému klášteru, kdež zůstal.

Ještě před polednem přichvátal posel z lechnické fary oznámit, že ta Uherkyně právě zemřela, plebán že vzkazuje, že již vědomí nenabyla, a že ji navečer křesťansky pochová.

Talafús mlčky vyslechl tu zprávu, chvíli hleděl před se, pak vzkázal po témže poslovi, aby plebán tak učinil, jak oznámil a také aby se modlil za duši zemřelé.

V posádce na Dunajci se dlouho o tom mluvilo, jak Uherkyni Máriu Janko Kozic unesl a zajal, jak se vyznala plebánu v lechnickém kostele a jak zhynula. Chujava Slimáček rozhodil za těch rozprávek nejednou paže, ač z počátku ne bez hněvu, že kapitán neměl tolik důvěry k němu a nevzal ho s sebou na lechnickou faru, aby také byl svědkem. To však jej posléze ukonejšilo, že tam byli jenom kapitáni a jejich padesátníci a žádný jiný.

Pak nastalo ticho, až mrtvo. Zima uhodila, sněhu napadalo v tom horském zákoutí na lokte vysoko. Ani do lesů na hon nemohli; zbyla jen pijatika, karty, kostky. Kupci v ten čas málo přejížděli z Uher do Polska a z Polska do Uher; také žádný svetár sem nezabloudil, ani hudec nebo potulný zpěvák. Byli jako zakletí.

Až když zima zašla, když se jaro otvíralo, i svět se jim zas otvíral. První noviny, které kupci přinesli, zvláště Chujavu vzrušovaly. Uslyšeli, že starý Huňad Jánuš jako generální kapitán uherského království svolal ve jméno královo sněm do Budína; už koncem ledna že se tam sjeli, a že tam o Turcích jednali, jen o Turcích, a Huňad stavům vyložil, že Turci letošního roku, když už mají Konstantinopole město, najisto se poženou dále na půlnoc, najisto že vrazí do Uher, a tak že nutno sehnati vojsko, aby země byla opatřena. A slyšeli, že páni svolili, a tak že se už svolávají banderia, královské banderium a pánů magnátů, i praelátů, i jezdci dle rejster nebožtíka krále Sigmunda, a všecka šlechta, zemané, ať mají zboží čili nic, a že také pohroženo, kdo by ze šlechticů nepřišel, ten že bude pokutován na svém statku a každý jiný na svém hrdle.

Toto vše že si Huňad vymohl, král že mu všechno schválil, pro

sebe však že si vymínil tři tisíce dukátů, aby mohl jeti do Polska své sestře na svatby a pět tisíc dukátů pro ně, pro bratrstvo.

Smáli se, jaká to suma, co si mladý král myslí, chce-li za ty dukáty sebrat vojsko proti nim, to že by pochodil, nebo chce-li těmi penězi bratrstvo uplatit, to že by i v tom byl z laciného kraje a ještě víc, to že by bral, aby za pět tisíc zlatých bratrstvo se mu vyklidilo z horní země a vydalo mu všecky hrady, tvrze a posádky.

Nevěřili, smáli se tomu, ale hned si také vzpomněli na jiné dukáty, které měly jich dojít už na podzim a nedošly do té chvíle, že Bardijovští neposlali čtyř set dukátů, že jich nepoložili v lechnickém klášteře, jak si bratři vyžádali odpovědným listem, který Janko Kozic byl Žáčkovi říkal do péra. Bardijovští neposlali nic; rozumělo se samo sebou, že bratrstvo jim té pokuty nesleví, že si ji nahradí samo novou výjezdou buď „dlouho neb krátko", jak tím listem ohlásili.

Když o tom Pobera, Kozic s padesátníky rokovali, rozkřikl se Ondris Chujava, rozhodiv paže, výjezdy že by měli zatím nechat, ale všichni za jeden muž, všecko bratrstvo že by mělo být vzhůru a vypravit se proti té psině turecké, on že by vyjel ihned, a papež, co papež, a co císař – Papež to pořád hlava, hlava všeho křesťanstva, ale ta hlava že nic nevidí, ne, slepá je, nevidí, co je Turek. A císař – no, jen pořád sněmy svolávat, to že svolává a sám že za pecí zůstává, a jinak nic.

Tak se Chujava zlobil a tak horlil, až se mu zas smáli, zvláště když chtěl, aby výjezdy nechali. Ale když dva dni po té, bylo koncem května měsíce, Žáček pojednou se zjevil na Dunajci a přinesl vzkaz od Aksamita, aby se bratři chystali, byl by Chujava té chvíle a první vskočil na koně a pryč, aby už byl v poli, aby mohl tepat Bardijovské, kterých v ten čas nenáviděl po Turcích nejžhavěji.

Žáček přinesl i jiné noviny. O sobě pověděl, že Talafúsovi nešel tak hned na oči loni, když té Uherkyni připravil ten psotný konec. Až teď že došel k Talafúsovi, že musil se zprávou, a Talafús že ještě teď na něj černil a v temném hněvu mu vyčetl, proč loni donesl novinu o Márii nejprv sem na Dunajec a s takovým pospěchem.

„Cos řekl," ptal se Pobera.

„Že on, Talafús, o ní už věděl, neboť té paní naproti posílal, co že by tedy k němu byl chodil, a že páni kapitáni měli o ní také vědět, když byl o ní spor a soud, obzvláště tu pán Pobera a pán Kozic, když mu bratra zhubila nebo zhubit pomahala."

„Co Talafús."

„Na to neřekl nic, mlčel."

„Byl pořád na Březovicích?"

„Nejprve v Plavnici u pána Aksamita, pak na Březovicích, tam po celou zimu. Ale povídali, že přece bylo na něm znát, že mu to jedno nebylo. Nic se neshováral, většinou sedával sám v jizbě."

„O té Uherkyni nemluvil."

„Nic, ani slova. Konec. Ale na hony se často vydával, většinou sám. Celé dni protoulal v lesích. Ale teď zas, jak padlo slovo o Bardijovských, zase samý oheň. Už je zase na Plavnici, smlouvají se s pánem Aksamitem, myslím, že pán Talafús hoří po tom, jak by se Bardijovským odsloužil."

Jednali o tom, že by teď byl příhodný čas, z dolní země že sem neuhodí, když Huňady se vypravil do pole na Turka.

Nazejtří Rakolubský, jenž dole u mostu přes Dunajec vybíral od kupců z Polska jedoucích „aufšlák" na zboží, přinesl na hrad nejen peníze, ale také novinu, že také v Polsku chystají se na válku, že měšťané, hrůza měst z Prus, prosila polského krále o pomoc,

že ta města nemohou již snésti, jak jich němečtí křižovníci utiskují, a král polský že přijal posly těch měst, že mu již věrnost slíbili, Gdansk, Elbing a bůh ví co ještě měst, a tak že bude z toho vojna, že už ji snad velmistru, komturům a všemu zákonu křižovníků německých vyhlásili.

Kupecké vozy hrkotaly dál v průvodu bratřických jezdců z Dunajce. Za kupci přišel bratřík svetár, kulhavý, bez tří prstů u pravé ruky, a ten pověděl víc, a takové noviny, jež kapitány i všechny bratříky i vzrušily, jak obě strany, Poláci i němečtí křižovníci pole sbírají, Polákům že pan Kostka bratry svolává, také pan Kolda a Kavka, Němcům zase pan Bernart*) a Červenka, teď že se slibuje tu i tam, hory doly že slibují, Poláci za každý kůň každého čtvrt léta po šestadvacíti dukátech, to že si člověk teď vydělá hromadu zlata, kdyby i bituňků nebylo, kdyby jen před Malborkem**) líně leželi, a hotovými že platit Poláci slibují a dávají záškodné listy na všechny škody ve službě i za vězení v zajetí. –

Do pozejtří zmizelo z Dunajce pět pěších. Nehonili jich, ač věděli, kam utíkají, že do Polska, že se ulakomili na větší žold a že se nemohou pole a bitvy už dočkat.

Za zmrzačeným žoldnéřem přišel jiný, starý, a ten zrovna tak, a ještě více, že se tam v Polsku ukázala hvězda s třemi ocasy rovnými k poledni a ta vojnu a mor zvěstuje, a že němečtí křižovníci měli také již jiné zlé znamení na tu vojnu, to že o Hromnicích, jak ten svátek mariánský rytíři německého zákona v Malborku slavně světí, přistoupili všichni dle obyčeje k oltáři, aby přijali svátost, a tu, když kněz jim chtěl podávat, byly všecky hostie, které před chvílí o mši přichystal a posvětil, pryč, pojednou zmizely, to že byl zázrak, znamení božího hněvu, zlé znamení těm rytířům, ale oni, ó té pejchy, nic že se nelekli, ne aby skroušeně se pokořili, alebrž

*) *Pan Bernart z Cimburka, syn Divůčka z Jemnišť, někdy přítele Husova, kterýž pan Bernart byl vášnivě oddán řádu německých rytířů. I statky své mu obětoval.*

**) *Marienburk.*

ještě se hněvem rozpálili a nejvíce na toho kněze, že je zostudil.

Tak všude samý hluk o vojně, o přípravách, o poli; až také na Dunajci zařinčela zbraň. Obě roty, Poberova i Kozicova chystaly se na východ k Plavnici, jak Aksamit po Žáčkovi přikázal.

Také Jano Hurčala Nejtušiak se chystal, ne však do pole, nýbrž na dalekou cestu.

„Hurčalo," řekl mu jednou podvečer Janko Kozic, „doma u nás nevědí co se stalo; vzkážu jim, aby starý otecko zvěděl, neborak. Jel bys."

„Pojedu, velkomožný pane," přisvědčil Hurčala, v duchu ne potěšen, přece však s ochotnou poslušností.

A pozejtří vydal se na pěším koni sám do Bošácké doliny do Zemanského Podhradí. Nežli vyjel, pomodlil se v šerém koutě konírny a vsedaje na kůň, pokřižoval se. Nebyla to milá jízda s veselou novinou, s dary, s kořistí jako jindy, nýbrž se zlým poselstvím o smrti dobrého pána Štefana, kterého ze srdce litoval, na kterého tak často vzpomínal, za kterého se co večer modlil, za něj i za to ubohé chlapčisko, Míšu. A bílý, ovčácký pes také s ním nepoběhne jako tenkráte; však jim v kurii také poví, kterak statečně bojoval, jak se do těch bardijovských Švábů zahryzoval, až jej probodli. Darů s sebou nevezl, ale několik kremnických dukátů, které mu Kozic svěřil pro strýce Rozvadského, a které bedlivě ukryl v tajné schráně svého širokého, ohromného opasku s bronzovými, starými „prackami".

Vyjel za krásného rána, huňku stočenou za sebou na sedle a v ní pádný čakan vazového toporu, břitký, dlouhý nůž za pasem. Dal se na poledne přes Starou Ves, ohromnými lesy Spišské Magury dolů na rovinu pod ní a dále k Váhu, pak Váhem dolů jeho dlouhou, dlouhou dolinou; den za dnem jel od rána do soumraku,

šetře víc koně nežli sebe. Nocoval jak se hodilo, po vsích i v bratřických posádkách, kdež jej všude dobře přijali, když ukázal list, jejž mu dal napsat Janko Kozic a jejž stvrdil svou pečetí.

U Ružomberka na hradě Likavě mezi horami, kdež vládl Petr Komorovský, odpočíval celý den. Všechna posádka se kolem něho shlukla, když zvěděli, odkud jede. Vypravoval, odpovídal, jak se hustě vyptávali na bardijovskou výpravu, na Spišský zámek, na všechny ty harce a tuhé boje. Sám pan Petr, jemuž odevzdal list od kapitánů Pobery a Kozice, dlouho jej u sebe pozdržel a mnoho se vyptával.

Desátého dne pozdě odpoledne, bylo června měsíce, kdy se vše krásně zelenalo a luka líbezně prokvítala, dojel do Zemanského Podhradí. Před Kozicovskou kurií slezl u plotu pleteného z lisková s koně a zavedl jej, poněvadž byla vrata otevřena, rovnou do nádvoří pod košatý javor. V tom stanul na prahu starý zeman vysoké postavy, zdravě zardělých tváří, bílých knírů na koncích voskem přitužených, tmavého, hustého obočí, ale vlasů také bělostných na spáncích v rulíčky spletených.

Á to ne pán Kozic, pomyslil Hurčala, to velkomožný pán Rozvadský, Dým; rád ho spatřil. Starý armalista, jak mu připadal zvláště statečný a vznešený, imponoval mu hned při prvním setkání více nežli sám hospodář, starý Kozic. Hurčala strhl beranici s hlavy, klonil se, ah, že velkomožný pán tu.

Blažej Rozvadský alias Dým, jenž tiskl palcem a ukazovákem pravé ruky konec kníru, hosta hned nepoznal; až pak přece vykřikl:

„Basordia motyka! Hurčalo! Tys to! Z pole jedeš od chlapců. A psa jsi míval."

„Věru míval, ale Švábi mně ho zabili, velkomožný pane, Bardijovští."

„No, z pole jedeš a co chlapci, co Janko, co Štefan –" Sestoupil rychle od prahu, a v tom už volal na čeledína, ať odvede Hurčalovi koně do stáje a hned se zas na Hurčalu obracel:

„Tak co chlapci – Nic nevědí – Jak by věděli! Nebylo možná vzkázat, jakž by bylo možná v ten čas. Neboráci, nic nevědí."

„Co, velkomožný pane –"

„Že můj milý švagr Kozic umřel. Nic jste neslyšeli, nic nevíte?"

„Nic. A kdy, poníženě prosím."

„Hned po vánocích. Ještě pojedl vánočních opekancův, ale v úterý si lehl a ve čtvrtek zavřel oči na věky."

„Tak to o panu Štefanovi nic nezvěděl."

„A zvěděl, vždyť mu Štefan sám vzkázal po tom sedláku, že jede k Jankovi, že se mu doma zastesklo. No, to Štefan neměl, to Frnčala se zarmoutil. A pořád ho čekal, čekal, kdy že se vrátí, že si snad přece na otce vzpomene."

„Už se nevrátí –"

„Zlo tě sem doneslo, co pravíš! Zemřel?" Rozvadský rychle přistoupil k Hurčalovi.

„Zemřel, velkomožný pane. A tak –"

Hurčala stručně pověděl.

Starý armalista naslouchal maje oči vyjeveny; pak do země je upřel, mlčky přitiskoval konec kníru, až vzdychl:

„Smrt ho tam čekala. Člověk neshoří na slunci, ale tak brzo sejít, tak mlád – Ach Štefan milý! Neboráčik! A tak, a tak! Ach až uslyší Ondrejko a Zuzka milá. Pojď, pojď."

Vešel do kurie, Hurčala za ním.

Poslední zář se tam plaše ztrácela z jizby. Dvě šavle, lovecká tenata i dva oštěpy na stěnách už ve stínu tak jako velká, vybílená pec v pravo ode dveří. Jen nahoře v koutě, po stole, na podlaze

stolu pruh zlatého světla; v něm také malovaná kolébka s nemluvňátkem, i mladá zemanka u ní, Zuzka z kurie Maloveckých, Ondrejkova žena. Tiše pozpěvovala svému robátku.

Na pitvoru kroky a hlasy. Hurčalu poznala hned jak vstoupil. Rychle vstala dychtivá novin. Ale pak hořce zaplakala, když uslyšela o Štefanovi, a hned Ondrejka sháněla. Byl naproti u tchána, v kurii Maloveckých. Přiběhl, přilítl, když uslyšel, kdo přibyl. Ale pak jakoby zkameněl.

Nežli nastal večer, byla jizba v Kozicovské kurii plna lidí. Sběhli se, rodina Maloveckých, Matukovi, Kuděrasovi a jiní, aby usly-

šeli, co známý posel přinesl z polc. Ženy, panny plakaly, muži zasmušile naslouchali a i kleli, když uslyšeli o zradě té Uherkyně.

Hurčala toho večera dlouho vypravoval. Ráno začal na novo a povídal po kolik dní rodině i jednotlivým, jak řeč přišla, jak se jeden každý ptal. Ondrejko, starý Dým, mladá zemanka. Hurčala s ní kolikrát seděl u kolébky, když kolébala svého synka, Štefana. To jméno mu dali, jak si to vyžádala. Když Hurčala uslyšel, kterak se klouček volá, pokýval hlavou a opakoval, kdyby to tak byl nebožtík pán Štefan věděl – Ach, jak často na Podhradí vzpomínal, kolikrát u ohně dlouho do noci o něm rozprávěli, a jak často také o ní, o mladé zemance mluvil, ach že už není Zuzkou Maloveckých, teď že už má on, Štefan, zolvicu.*)

„A smutný býval, velkomožná paní, oh smutný!"

Ta prostá slova hluboce dojala mladou zemanku, až se jí oči zakalily slzami. –

Hurčala se v Kozicovské kurii dost dlouho omeškal. Sám se neměl hned k odjezdu, poněvadž si dobře tušil v klidu tichého zákoutí, při domácí a polní práci, na kterouž od mladosti zvykl a kterouž miloval více nežli nepokojný život žoldnéřský. Pomáhal v práci, zároveň však přibral novou službu. Nejprve sloužil Ondrejkovi, pak Štefanovi a Jankovi Kozicům, teď se zas díval Blažeji Rozvadskému, jejich starému strýci, na oči, nežádá-li si něčeho, neporoučí-li. A Rozvadský Dým, ač už léta byl beze sluhy, hned se vpravil, hned přijal tu ochotu, ale důstojně, s jistou vznešeností a jako by se ta ochota sama sebou rozuměla.

Po smrti švakra Frnčaly zůstával v kurii na pořád. Měl tu teď svatý pokoj, mladí se chovali k němu pěkně. Nic se nemusil ohlížet na švakra často mrzutého, „sedliaka", on, jenž znal zemanské genealogie slavné stolice Trenčanské a diplomata regum, o němž

*) *Zolvica, zolva (staročesky zelva) bratrova manželka.*

řekl veleučený opat kláštera ve Sv. Benedeku v Hronské dolině, že je učiněný literator, jak čistě mluví latinsky.

A přece se mu po švakru Frnčalovi často zastesklo, zvláště první čas; snad také proto, že se neměl s kým pohádat, že nemohl, dlaně za pasem a rozkročen dorážet: „Revokuj! Revokuj!" A tak v kurii napořád nevydržel. Ob čas se vydal na vycházky a toulky, třeba že již nemusil jako dříve z nedostatku navštěvovati staré známé, velkomožné pány i bratry zemanské, jejich kongregácie, kdež mohl řečňovat a svou minulostí se pochlubit a i zadarmo pojíst kus slaniny i klobásy i zapíjet je dobrým vínem.

Tak také za pobytu Hurčalova v Podhradí si vyšel navštívit jmenovitě posádku v Novém Městě nad Váhem a známé v okolí i dál; i do Trenčína se vydal zastavuje se po zemanských kuriích, všude moha udávati noviny o bratřících, o Spišském zámku, vše do podrobna, jak to Hurčala přinesl. Zuzka ho již tak dychtivě nečekala jako loni ještě, kdy toužila po novinách, po Ondrejkovi v poli. Za to teď Ondrejko, jak strýce zahlédl vcházeti do nádvoří, vyšel mu kvapně naproti, co nese, co svět, co Turci.

Také ze sousedství sešli se; Turci je sem všechny uvábili, Turci přede vším, dychtivost uslyšet o nich, táhnou-li v uherskou stranu, jak všude se strachem o tom hovořili, a co Huňadi Jánuš, postavil-li se jim a jak, s jakým štěstím. A starý Rozvadský měl novin plný pytel.

Že se Huňadovi proti Turkům dobře daří, že už je za Dunajem se svým vojskem, v rácké zemi, Turky že už bije a že má již mnoho vzatků, kořist velikou, ale kdož ví jak bude, když teď pojednou ten Cilský hrabě, krvavý nepřítel Huňadův, schválně, z nenadání vpadl do Chorvatska, schválně, jako by Huňadovi do zad, aby nemohl dál, to že je zle, to že Huňadi opravdu nebude moci dále,

že se jistě musí vrátit, aby ztepal toho Cilského, to že bude nová vojna, kdyžtě ten Cilský má silné vojsko a statečného kapitána, to že také Čech jako Jiskra, Vítovec že se volá, ten Vítovec Cilským grófům že již dlouho slouží, a co hradů jim už zdobýval –

Tu Rozvadský Dým ostře vyslovil své mínění, to že je škoda, přeškoda, Cilský gróf že se bude rvát s generálním kapitánem, s Huňadem, to zrovna teď, kdy by Turci mohli být ztepáni, bože pomiluj, co takové různice mezi křesťany, ty že jen tomu Machometu psovskému pomáhají, jak to vše skončí, Bože pomiluj! –

LIX.

Jano Nejtušiak Hurčala řekl si v duchu, když zase jel zpátky k rotě, že smrt nesl do zemanského Podhradí a odtud že opět nese smrt, zprávu o starém Kozicovi. Nemířil na Dunajec hrad, poněvadž věděl, že by tam roty nezastal, ta že teď polem pracuje, a také mu Kozic uložil, aby, až se vrátí, zajel do Podolína, tam aby čekal, tam že se doví, kam by měl dále za rotou jeti.

Nežli dorazil, doslechl se již u Kežmarku, že u Bardijova je zle, že bratřické roty tam holdují jak odpovědnými listy ohlásily, že se mstí za potupnou smrt Černého Petříka, Vysockého a ostatních oběšených bratří, a že si také nahrazují ta čtyři sta ve zlatě, kterých jim Bardijovští neposlali.

V Podolíně, hrazeném městě s hradem, sídle Mikuláše Komorovského, zvěděl ještě více, že s výjezdou jsou i sám nejvyšší, pán Aksamit i pán Talafús a roty Kozicova, Poberova a ostatní roty pěší a jízdné, že pálí Bardijovským dvory, odvážejí z dědin obilí, odhánějí dobytek, že do samého podměstí vrazili v noci a to že zapálili. Za nějaký den se přesvědčil v Podolíně samém, když tam

přijela část vozů s kořistí a když tam přihnali něco uloupeného dobytka; většinu pak uviděl v nedalekém Hnězdě na křižovatce cest, z nichž jedna vedla k Podolínu a druhá na Lechnický klášter a Dunajec hrad.

Hned zajel do toho německého malého města, když uslyšel, že tam je plno vojska vracejícího se z výjezdy i hojné kořisti. Sotva se tam dostal, jaká všude tíseň. S koně musil a vésti jej u huby a prodírat se a prosmykovat nekonečnou řadou vozů a stády dobytka hovězího, hejny ovcí bílých, černých i bratřickými houfy. Tam konečně se doptal na rotmistra Kozice. Našel jej v hemžení jeho jezdců právě odpočívajících na prostranství dřevěného toho městečka u zděného kostela, stojícího prostřed toho tržiště.

Seděl na schodě u dveří chrámových pod lipami, zardělý, zpocený (byl parný, letní den), maje helmici vedle na zemi. Tam uslyšel noviny z rodné doliny; nejprve o starém otci. Janko Kozic vyskočil, na Hurčalu se rozkřikl, co že to mluví; ale hned stichl, chvíli zamračeně mlčel, až se jal vyptávati se na nemoc otcovu, kdy, jak zemřel a pak co ostatní, co Ondrejko a zolvica Zuzka, co strýc Rozvadský. Pak chodil ten kousek před kostelními dveřmi sem tam, až pojednou dal „vzhůru" zatroubit.

Jel v čele roty směrem k Dunajci s nikým nemluvě. Za to Chujava Slimáček jak se jen dalo přitočil koně, aby mohl jet vedle Hurčaly. A hned spustil otázky, jak bylo cestou, co v Podhradí a Haluzicích, byl-li, slyšel-li o staré tetě jeho a snad také o pánech Ostroluckých, s těmi že stojí v rodině, ví-li. O tom všem dlouho hovořil, vyptával se, a v duchu litoval, že Hurčala nemohl jeti Rimavskou dolinou, stavit se v Rimavské Báni, aby zprávy přinesl také o tom českém knězi, o jeho sestře, o Evě, Evušce, jsou-li tam ještě, co se s nimi děje, vzpomene-li Eva – Na to také pomýšlel, že

by mohl, že by měl tam také posla poslat a vzkázat jim, Evě –

Výjezda byla „spanilá", zdařila se, mnoho vynesla do zásob na živobytí, masa, obilí, mouky i vína i peněz. Zdařila se, poněvadž ji podnikli náhle, z nenadání a nebylo žádné zrady a poněvadž Uhři, z dolní země nepomohli, nemohli.

* * *

Noviny Blažeje Rozvadského, jak je Hurčala z Bošácké doliny přinesl o Huňadovi starém a vpádu hraběte Cilského do Chorvatska, všecky se potvrdily. A ještě nové, zevrubnější došly, jak Huňadi s vojskem vrazil hluboko do rácké země a že tam i Turky ztepal, u Kruševce, ale že pak musil, on, vítěz, zpátky, když Cilský hrabě se mu do zad postavil. Z toho že nesmiřitelný hněv mezi Huňadem a jeho rodem a mezi Cilským, to že skončí krvavě a za nedlouho.

Tyto noviny nezarmoutily nikoho z bratrstva. Chutě o tom kapitáni uvažovali, a tajné své přání vyslovovali, kdyby Cilský nabyl opět moci u dvora mladého krále, kdyby se mu podařilo odtud Encigara*) vypíchnout, to že by Huňad obzvláště cítil, to že Cilský by krále přesvědčil, že Huňad o něj zle smýšlí a uherskou korunu když ne sobě, jistě svému synu chystá, z toho že by bratrstvu nebylo dušno, ne, nýbrž volněji a tu že by si ve Vídni jistě zase vzpomněli na Jiskru, pro Huňada nehodně odstrčeného, Cilský že by se již o to postaral, aby měl Jiskru po ruce, neboť by ho hrubě potřeboval, aby mu Huňada v Uhřích držel.

Co v bratrstvu hádali, čehož však se tak hned nenadáli, stalo se. Zima jen pominula, jaro (r. 1455) jen nastalo, a již byl Oldřich hrabě Cilský povolán ke dvoru mladého krále Ladislava. Provázen tisícem jezdců a skvělým komonstvem, blížil se k Vídni. Král sám vyjel mu naproti a slavně jej uvítal. Cilský vjížděl vítězně

*) *Eicinger.*

jednou branou, a druhou opouštěl Eicinger město. A za nedlouho opustil Jiskra své panství na Moravě a vydal se na cestu do Vídně ke dvoru. Pozvali jej tam a on pozvání přijal.

Stalo se, o čem rokovali kapitáni bratrstva na Spišském zámku za hlučné a veselé pijatiky, nežli se předloni vydali na tu první, nešťastnou výjezdu k Bardijovu, že se Jiskra dočká, že přijde jeho čas, že se vrátí do Uher, na horní zem, které po dvanácte let králi, ještě dítěti, hájil. Vrátil se. Byl tam opět vyslán, on „hrabě šaryšský", aby byl opět „nejvyšším hejtmanem vrchních krajin království uherského".

Přišel s plnou mocí, aby královské hrady a tvrze, které předloni musil vydati, byly zas odevzdány v jeho správu. Jeho slovo mělo tu zase těžkou moc; zase velel přečetným houfům, jež rostly a množily se co den, jak se pod jeho korouhve hrnuli mladí pacholci, zkušení žoldnéřové i lidé „dobří", zemané, šlechtici, Češi, Slováci, Rusíni a Poláci.

To také se stalo, jak Aksamit o té pijatice na Spišském zámku pověděl, vrátí-li se Jiskra, že bratrstvo nebude pod ním, nýbrž vedle něho, že nebude proti němu, ale často s ním, při tom však samo sobě a co má, že podrží i čeho ještě dobude.

Spišského zámku již nemělo a také ho nedostalo ani za Jiskry, jenž jej jako královský zase převzal. Ale ostatek, co bratrstvo mělo, podrželo, a za té příhodné doby, kdy Huňad a jeho strana měli tolik starostí, aby zadrželi, odvrátili tureckou potopu, bratrstvo ještě šířilo svou moc; ale ne na půlnoc ve Spišsku a Šaryšsku, nýbrž dál na poledne v stolici Abaujské, ke Košicům zas i pod ně, dále do zemplínské stolice, do rovin, do končin už maďarských, až k Bodrogu řece, až v sousedství chlumů Hegyalje rodících proslavenou révu Tokajskou.

* * *

V ty strany obrátil se také Talafús. Po té noci, když se tak hrozně shledal i rozešel s Máriou na lechnické faře, měl těžkou jízdu zpět na Březovice. Chmurné myšlenky vracely se mu k Márii, ač se káral, co že na zrádkyni myslí. Bránil se a přece zas vynořovala se mu před oči její tvář; viděl Máriu, slyšel její sten, její tichý hlas, že jemu, jemu byla věrná, zachvělo se mu její poslední slovo, za nímž jí krev vyhrkla z úst, a té chvíle v lítostném zatrnutí zapomínal na bratrstvo a na její vinu. Ale pak si zase vyčítal a také na jagerského biskupa mstivě vzpomínal, tu popskou šelmu kdyby tak měl, té že se pomstí, pomstit musí.

Když přijel na Březovice a Radkovec jej vítal a ptal se, co se stalo, proč poslal jezdce z Podolína samotné, bez Márie, podal mu Talafús ruku.

„Ty jsi se, bratře, nemýlil. Byla zrádkyní." A pověděl mu; o sobě však, o tom, na čem Mária zůstala do posledního okamžiku, že mu byla věrna, nezmínil se ani slovem. Ale jak ve své jizbě osaměl, napsal list do Jagru.

„Kněže biskupe. Tys navedl Máriu Uherkyni k zradě; pak jsi se chlípností tak zapálil, že musila od tebe uprchnouti. A tím jsi ji zhubil. Věz, že bratři jsme ji na hrdle trestali. Tu krev máš ty na svědomí. Stalo se jest na Lechnici u Dunajce hradu, zeptej se tam plebána –"

List s pečetí zaslal do Levoče kupci, jenž byl dobrý známý Radkovcův; ten kupec měl prostřednictvím svých známých dopraviti list do Jágru. Slíbil, že se tak stane.

Talafús pak víc už o Márii nemluvil, a také vzpomínkám se bránil i do lesů ujížděl. A snům teprve neporučil. Mária se mu v nich často zjevovala, svěží a krásná, jindy zas ubohá, k smrti pracující, se zoufalým pohledem na něj upřeným.

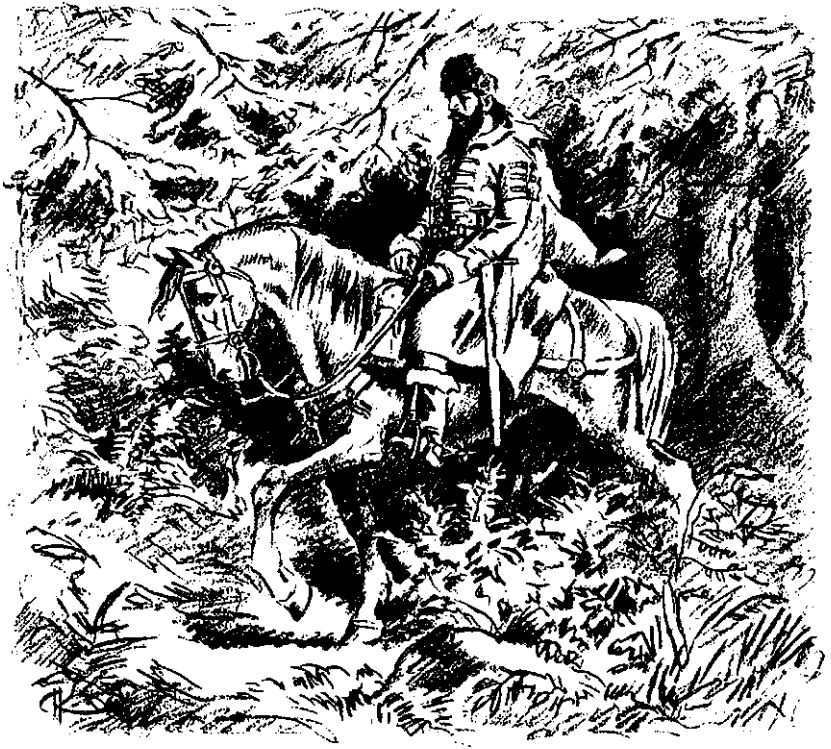

Když Aksamit svolal z jara kapitánskou radu, nemohl se Talafús té schůze dočkat; té schůze a ještě více výjezdy. Dychtil po ní, po starosti, po zaměstnání i po tom, aby se mohl Bardijovským odsloužit. O výpravě pak byl oheň sám. Vedl první houf, všude byl první, on se svými jezdci vrazil až do podměstí bardijovského a zapálil je.

Když Černý Petřík, Vysocký, Vaško i Mařík a ostatní bratři

byli pomstěni, když hojná kořist uklizena a na bezpečnou cestu dopravena, rozešel se Talafús s výjezdou. Rozloučil se s Aksamitem, Poberou, Kozicem a s ostatními a vedl houf pěších a něco jízdy, jak vše na jaře sehnal a najal, na jih ke Košicům.

Tam, dvě míle na západ od města strměl v údolí na skále Jasov hrad nad městečkem se starým klášterem. Tu, v krajině již maďarské, velel Ješek Údrcký z Údrče. Také na východ, od Košic dobré dvě míle, mělo bratrstvo pevnou tvrz, Sečovce, v končinách ještě slovenských, na chlumu, nad širou rovinou na východ rozlehlou. A na jih, na dvě míle od Košic zbudoval Talafús novou tvrz nad vtokem Olšové do Hernadu na návrší u kostela maďarské dědiny Myšle. Zděný chrámec, u něhož vyvěral mohutný pramen, zabral do té pevnůstky, již na východ chránila Olšová tekoucí na úpatí toho návrší a kopce za řekou, na západ Hernad a mokřiny a dubové lesy na obou jeho březích. Ostatek zpevnily náspy, příkop, bašty, mohutná brána, koly a sruby.

Talafús měl se čím zabývat. Až do zimy a ještě na jaře příštího léta trvala stavba, při kteréž v lecčem vypomohly posádky na Jasově a Sečovcích a do níž Talafús donutil přede vším poddané ze vsi dole i ze sousedních dědin, často i násilím. Z dolní země nikdo nepřichvátal mařit dílo nebo bořit sousední bratrské tvrze. Tam dole měli v ten čas veliké starosti. Z Košic docházely Talafúsa noviny, jaké jsou spory u dvora, a že je veliký strach z Turka. Toť že to nejhorší. O Turcích jedna řeč; skoro všecky zprávy jenom o Turcích, obzvláště na jaře nového roku (1456) o tom, jak se Turci po celou zimu chystali a připravovali, že u Kruševce dal jejich císař líti hrubé kusy, pušek sílu, ty že jsou všechny uchystány na rácký Bělehrad.

Pak došla novina, že mladý král se přece vydal do Uher, že

mešká v Budíně, tam že je sněm, na ten sněm že také přijel Huňadi Jánuš, a jeho přátelé, Szekely, vojvoda Vlad, Šebestián Rozgoň a ostatní jeho věrní, a že se již sbírá vojsko proti Turkům, křižovníci že se ze všech stran hrnou, většinou samí sedláci, každý s červeným křížem na sukni, a ten mnich Kapistran že tam také přišel a všude a bez únavy káže a do pole vybízí proti Machometu.

Ten sněm i na ně, na bratříky vzpomněl, ale tentokráte ne po zlém, poněvadž nemohl. Zvláštní posel Aksamitův přiharcoval i na Myšlskou tvrz oznámit, že od toho sněmu vyslán byl na horní zemi Ladislav z Páloce umluvit s bratrstvem příměří, a to že také umluveno, Aksamit že vzkazuje, aby bratři je zachovali po ten čas, co bude Huňad v poli proti Turkům, a že již vytrhl Bělehradu na pomoc, posádce jeho, v níž, jak bratři dobře věděli, sloužil nejeden český houf.

Koncem července za teplé, dusné noci přiběhl pod myšlskou tvrz nějaký sedlák dole ze vsi, jenž se právě vrátil z Košic, a volal na stráž, aby oznámili panu kapitánu, že v Košicích celé dopoledne zvonili všemi zvony, a že slavné mše sloužili, že Turci byli tam dole u Bělehradu odbiti, hrozně na hlavu poraženi, všecko vojsko, a také všecky lodi na Dunaji že jim zničili, a prý i jejich císaře zajali.

Novina se potvrdila až na toho císaře, ale v zápětí přišla jiná: že slavný hrdina a bratrstva úhlavní nepřítel Huňadi Jánuš tam dole u Bělehradu zemřel, že tam vypukl ve vojsku mor a na ten že zahynul.

* * *

V tento čas příměřný, kdy nebylo co robit, měl Ondris Chujava Slimáček od jara posádkou v Sečovcích divoké myšlenky. Pro Turka neměl pokoje, Turek mu často nedal ani spát. Slimáček se-

bou škubal, potrhoval, teď, teď že by měli všichni na Turka udeřit, i oni, bratři, poněvadž jsou křesťané, on že by jel třeba hned, ale žádat Uhrů, těch psohlavců, aby ho přijali, to ne.

Pak ještě více se pobuřoval, když se rozneslo, že mladý král sbírá druhé vojsko v Čechách a v Rakousích, on sám že je dole ve Futaku na cestě k Bělehradu a z Futaku že poslal Jiskrovi psaní, ať tam se svými houfy za ním přitáhne. To zrovna uhodilo, zapálilo. Zaháleti teď, jíst klobásy a kapustu, když by mohl statečně bojovat jako pravý, křesťanský rytíř – Bez váhání předstoupil před kapitána požádat, aby jej propustil ze služby, že se dá do roty k Jiskrovi sloužit proti Turkům.

Kozic zablýskal na něj očima, chvilku mlčel, až přichraptělým svým hlasem také hned rozhodl:

„Jeď si, famfero!"

Chujava se rozloučil za hlučné pijatiky s padesátníky a zemany v rotě, za kteréž pijatiky si také zatančil, nohami zamrskal, sám, jak jej obstoupili podupávajíce za zpěvu i tleskotu dlaní.

Ráno, za šera, za mlhy, bylo v listopadu, vyjel ke Košicům. Tam zvěděl od velitele Jiskrovy posádky, že pravda, že Jiskra dostal taký rozkaz od krále a tu ty dni že přišlo nové psaní, ale to zas ať už nejezdí, ať zůstane, poněvadž je na vojnu pozdě, a to psaní že přišlo už z Bělehradu, tam že teď král je a Cilský kníže i mladý Huňadi, Ladislav, jenž Spišský zámek bratřím vzal, s tím že se ve Futaku král nějak dohodl a smířil.

Chujava nechtěl věřit, zlobil se, že si tropí z něho šašky; když se pak přesvědčil, že je to pravda, opil se na zlost a tak, že při tom lampáši v hlavě neviděl ani na schody do své komory. A pil i druhý den, probíjel peníze, dal si hráti na cymbál i gajdy, tančil, až už nemohl. Čtvrtého dne dojel do posádky, do Sečovců; samý večer

přijel, aby neměl uvítání, smích, chechtot, čehož se bál. Ale neubál se. Hned na zejtří ráno, kdy ještě ležel na loži, přišli ho bratři vítat. Už za dveřmi se smáli, a Matuka bouchal na dveře a volal, kde je ten paša turecký.

* * *

Sníh se zabělal, mrazy uhodily, když i do odlehlých posádek bratřických došly noviny, které vysvětlily, proč bylo již „na vojnu pozdě", proč Jiskrovi zaslán list, aby netáhl k Bělehradu, jak jej král prvotně vyzval. Strhl se jinačí boj, krvavá bitka v samé bělehradské pevnosti a ne s Turky, nýbrž mezi křesťany samými a nejpřednějšími. Rozletěla se zpráva, že tam vybuchla stará zášť mezi Cilským hrabětem a rodem Huňadovým, že mladý Huňad vlákal Cilského do komnaty, kdež měl na něj nastrojeno, tak že Cilský vida, že je zaskočen, tasil meč, že sekl po Huňadovi, ten že ránu odrazil, při tom však že mu Cilský zranil palec a zlatý prsten mu přeťal, ale v tom že vyrazili Huňadovci a Cilského zabili a Szilágyi, strýc mladého Huňada, že pak Cilskému uťal hlavu.

Tak Cilský skonal a nestalo se, nač přísahal, že vyhubí všechen ten psí rod huňadovský.

O králi se zároveň rozneslo, že je zajat, pak opět že ne, že se smířil s mladým Huňadem, že svolává sněm, na němž budou jednati o Turkovi, ale také o nich, o bratřících, jak je z Uher vypudit, a že mladý král na radu těch Uhrů vyzývá i samého Jiskru, aby byl v tom nápomocen proti Aksamitovi a bratrstvu.

Ale ani Aksamit ani bratři se nelekli; nebylo to poprvé, co se na ně tak chystali. Zatím také zima uhodila. Pak to vše převanulo jako planá hrozba, kteréž se mohli jen zasmát, když zvěděli, že král se jen na oko smířil s Huňadovým rodem, že chce vlastně do-

konat, co hodlal Cilský, když král uvěřil, že mladý Huňad touží po uherské koruně jako nebožtík jeho otec. Že dal popravit Ladislava Huňada, uslyšeli, na budínském hradě a bratra jeho Matiáše uvěznit, při tom že byl s uherskými a německými pány také Jiskra, kterého si král do Budína povolal – O tom uslyšeli v posádkách koncem března, pak o tom, že král odjel do Vídně a mladšího Huňada že poslal do Prahy.

* * *

Tou dobou Pobera z Lomu nevím kam domů zpronaříkal novou svou posádku. Nelíbilo se mu v Sečovcích, měl dlouhou chvíli, klel, že by bylo líp se vrátit do Polska, tam že je teď dílo s křižovníky německého zákona, co tam bituňku a jaký žold a jiný život. Než o tom žoldu pak uslyšel od toulavého bratříka, jenž neměl pravé ruky a jenž se z Polska až k nim zatoulal v ten podzimní čas. Ten bratřík dotvrzoval, že bratři v Polsku měli veliký žold, óh veliký, ale jen slíbený. Poláci že dosud nic nezaplatili, že jen ustavičně slibují a tak že se Kavka hejtman, on Václav Kavka, těmi sliby přejedl, že jich měl do syta, on a Mikuláš Žák ze Sveborovic, hejtman, tak že si hleděli sami pomoci a žold si nahradit, ale nejprve že se jak náleží po rytířsku proti polskému králi vystříhali, proti všem jeho pomocníkům a lidem poddaným duchovním i světským, že čest svou opatřili a králi to napsali, řádně ohlásili. To že napsali na hoře Žebráku u Osvětíma, tam že s lidem leželi, a odtud ty listy poslali. Když na to od krále nic, začali holdovat a pálit, a to že hned se k nim hrnuly houfy, kterým za vojnu v Prusích také nevyplacen žold, hrnuly se, věru, hora Žebrák že již nestačila a tak že se usadili a ohradili v městečku Myslovicích, odtud že holdovali a pálili.

Tu že král vyzval šlechtu a rytířstvo z Krakovské země, Sandoměřské a Lubelské, aby se vypravili proti bratřím do pole; král vyzval je před Janem Křtitelem, ale teprve na Nanebevzetí panny Marie se vypravili a hojně, velikou sílou, ale že netáhli rovnou k Myslovicím, nýbrž že sami cestou drancovali své lidi, svůj kraj a pálili a pak teprve že dorazili k Myslovicím, šedesát tisíc, dobrých šedesát tisíc –

Pobera si bratříčka změřil, práší-li, Petr z Hronova se uplivl, nevěře jako ostatní. Než bratřík se dušoval a klel se, ať ho nikdy nepozovou statečným člověkem, ať ho po smrti nepochovají, ať ho nechají ležet jako zdechlého psa, že pravda, šedesát tisíc, a i to že pravda, že těch šedesát tisíc proti bratřím v městečku nic nepořídilo, nic, bratři že šturm odbili a ne jeden, a v noci že valy spravovali a nasejpali a když neměli už čím střílet, že zbořili kostel a tím kamením že loučeli, kamením a pak i blátem, a tak že páni kašteláni a šlechta, rytířstvo, všichni s hanbou odtáhli.

„Jak dlouho tam leželi."

„Až do svatého Matouše. Odtáhli, ale mnoho pánů urozených tam nechali zahrabaných. Buď bohu chvála a bratřím také, pánu Kavkovi a Sveborovskému a všem."

Poberovi rysí oči jen svítily. Za toho vypravování smekal čapku a hladil dlaní štětky vlasů a jizvy po sešívané hlavě, a pak opět hlasem pochvaloval, co tu, v Polsku že jinak, tam že se zas podívá, že tam vyjede, až mu tu dojde služba –

To byla novina o tom vítězství bratří v Myslovicích; než pak se roznesla jiná a té nechtěl žádný uvěřit: že mladý král Ladislav skonal v Praze po krátké nemoci. A bylo to pravda.

Zemřel koncem listopadu; do hor k posádkám a k Talafúsovi dostala se zpráva o tom až v prosinci. A pak chodila novina za novinou. Nejprve, že bratr vdovy po Huňadovi Michal Szilágyi poslal do Prahy Varadínského biskupa s množstvím zlata vykoupit mladého Huňada, Matiáše, a Szylágyi že biskupovi přísně uložil, ať se bez něho nevrací, toho Matiáše že chce Szilágyi dostat na uherský trůn. Pak, že svolán na leden (1458) sněm do Budína, že Szilágyi se svou stranou tam přivedl mnoho vojska, to že bude pěkná svobodná volba nového krále. A po té z čista jasna: že už je po ní, že opravdu mladý Huňad zvolen a jaká je z toho radost mezi Uhry.

Tato novina nejvíce pobuřovala mezi bratřími. Teď že dojde na ně, to každý hádal na jisto, že Matiáš Huňad se na ně oboří spíše nežli na Turky, aby dokonal, oč otec marně bojoval, vypudit je na vždycky z Uher. A neklamali se. V polovici února přijel mladý král, jejž správce českého království, pan Jiřík propustil ze zajetí, do Budína a již v dubnu ustanovil Šebestiána Rozgoně za nejvyššího kapitána proti Jiskrovi, jenž Matiáše neuznal, a proti Aksamitovi a jeho bratrstvu.

Talafús a kapitáni v jeho sousedství na Jasově a v Sečovcích dostali zprávu od Aksamita a vyzvání, ať se chystají; v tom také od jihu přijel posel z Vadny a Hlohovce,*) z bratřických tvrzí, že Rozgoň na ně již táhne a že se také jagerský biskup chystá do pole, že v boršodské a hevešské stolici sám svolává insurekci, že volá nejen zemany, ale i sedláky do zbraně, že jeho kněží kážou a volají proti bratřím jako proti Turkům a slibují nebeskou odplatu každému, kdož by pod znamením kříže se chopil zbraně proti českým

*) *V Boršodsku, u řeky Slané (Sajo).*

loupežníkům, jak je volají, a sedláci že se hrnou ze všech stran pod korouhve jagerského biskupa.

Talafús poslal ihned jízdné posly na Jasov, do Sečovců, k Aksamitovi, aby pospíšil, aby přitáhl, že je nutno vypravit se dolů bratřím na pomoc a ztrestat jagerského biskupa, toho přede vším. Talafús práhl se s ním utkat pro nenávist a nepřátelství, které měl biskup k bratřím a které již u Lučence zjevil, i pro Máriu.

Začátkem května (1458) dorazil Aksamit k Myšlské tvrzi se svými houfy, většinou pěšími. Talafús zanechav část svého lidu posádkou na Myšlské tvrzi táhl s Aksamitem k nedalekým Sečovcům. Tam jim přibylo jízdných Kozicovou a Poberovou rotou. Rychlými pochody postupovalo půltřetího tisíce mužů od Sečovců na jih širokou rovinou, silnicí bělající se mezi poli, mezi bujným osením, kvetoucími lukami, širými pastvinami, a dále pod Ujhelskými vrchy na pravo a na levo kolem dubových lesů v širé rovině při řece Bodrogu.

Pak uviděli před sebou u Bodrogu roztáhlé městečko nízkých domků s hradem prostřed něho na malé výšině nad řekou, Šarišský Potok, a za ním k jihu v obzoru modravé, tokajské vrchy. Minuli Potok a spěchali dále na poledne. Talafús se svým jízdním houfcem a Pobera jeli napřed. Za nimi Aksamit s pěšími, s vozy, při nichž klusal jízdní houf, většinou samí Poláci. Ve zbytném houfu jel Janko Kozic Vlk. Jak tak na jih postupovali, přibývalo na pravo ve svazích chlumů vinic; a všechny v svěží, mladé zeleni. Bodrog a rovinu při něm měli po levé ruce, široširé pastviny u řeky, za řekou, i luka a zase dubové lesy u řeky i dál. Cesta suchá, bílá, nad ní, nad krajem krásně zeleným, nad kvetoucími lukami modré, jasné nebe; a vše v zlaté, slunečné záři.

Ale nad houfy bratřickými jako by stín se nesl. Bratři dole na

nejkrajnějších jako vystrčených tvrzích na hranicích gömörské a boršodské stolice v nebezpečenství, a oni, kteří jim chvátali na pomoc, netáhli s velikou silou. Utrpělať tou bardijovskou porážkou a ztrátou Spišského zámku, a teď nežli se vydali do pole, musilo mnoho jich zůstati v posádkách jmenovitě k vůli Bardijovským, které mladý král proti nim vyzval. Tak zůstal i Švehla proti nim i houfy sivého Zelenky.

Šaryšský Potok měli už daleko za sebou, když k Aksamitovi do valného houfu přiharcoval Talafús a oznámil, že honci napřed vyslaní vrátili se s jistotnou zprávou, že je po všem, že Vadna již padla, již před týdnem, že posádka se vzdala hned po prvním útoku, a když to bratři na hlohovské tvrzi proti Vadně za řekou uslyšeli, že nechali tvrze a ustoupili dále do boršodské stolice směrem k Jágru, ale tam že vrazili na houfy jagerského biskupa a ty že v přesile je rozprášily, tak že se bratři rozběhli po lesích a tam že je stíhali a honili, a nejvíce sedláci, ti že je jako lití honí; co se stalo s hejtmany, jmenovitě s Valgatou, o tom že nikdo neví, ale že je zle, a tím hůř, protože Rozgoň se dal od Vadny bez prodlení, s velkým chvátáním vzhůru na půlnoc ke Košicům, že jistě míří na Jasov, Myšli a Sečovce, že chce z nenadání na ně uhodit.

To byla zlá, těžká novina. Nikdo z kapitánů se nenadál, že by Vadna a Hlohovec padly tak na ráz; počítaliť, že se budou dlouho hájit a zatím že bude možná dorazit jim na pomoc. A teď už je nepřítel měl, a hned už zase chvátá na sever jinými cestami a snad tou dobou už je u jejich některé tvrze, jim v zádech a zmocní se té neb oné nebo všech, bude-li tak jako u Vadny, když má takovou přesilu, zvláště jízdných.

Aksamit dal neprodleně zarazit a hned vzkázal ke zbytnému

houfu, ke Kozicovi, aby vyslal hlídky na zvědy, zpátky směrem k Ujhély. To bylo odpoledne. Do večera přiharcoval z předu, z honců nový posel, že je pravda o Vadně i Hlohovci, že jsou v uherských rukou. V noci přijel do valného houfu od Kozicovy roty Chujava Slimáček všechen udýchán prudkou jízdou; Aksamitovi oznámil, že se pustil s hlídkou zpátky co nejdál, až vrazili na rychlého posla z Sečovců, toho že poslal kapitán Korbel, když se Uhři z nenadání ukázali od Košic; Myšli tvrz že přepadli, jediným šturmem jí dobyli, a hned že táhli na Sečovce, kteréž teď obléhají, nejsou-li už také v jejich moci.

Talafús, když jej zbudili ze spaní a uslyšel o své pevnůstce, zaklel. A má-li ji ten jagerský biskup, kterému se chtěl pomstit!

Za chvíli se hnulo všecko ležení, ne dále na jih, nýbrž opět zpátky, na sever. Koně nedokrmení na rychlo osedláni; za jízdou pěší, vozy a poslední ve vojště jízdný houf. Na večer dorazili zase k Šaryšskému Potoku. Za městečkem v polích a při silnici sešikovali a srazili vozy v pevné ležení. Byla svěží, májová noc. Hvězdy vysvítily nad širou, ztemnělou rovinou, v níž se černalo táhlé městečko a hrad nad ním i dubové lesy za řekou. V hlubokém, mrtvém tichu spočívala rovina, v níž se nikde ani ohníček nezarděl. Jen nad bratřickým ležením stoupala do nočního temna zardělá záplava z ohňů u vozů i na place planoucích.

V Aksamitově stanu při plápolu loučí seděli na sedlech, na otepích slámy kolem Aksamita Talafús, Matěj z Kněžic, Pobera, Janko Kozic i táborský kněz Ondřej s klípcem na oku. Radili se ve vážné chvíli. Neběželo o to jako jindy, aby zajali velký plen a vozy aby loupeží našpihovali, nejeli na špíži, nýbrž o to, aby přichvátali bratřím ve tvrzích u Košic na pomoc a snad už jen o to jak by se protepali nepřítelem, množstvím jeho houfů a zachovali si vol-

nou cestu. Radili se a s dychtivostí čekali zprávy, jež měly donésti stráže znovu vyslané.

Smluvili se, že vytrhnou na úsvitě, že s chvátáním se obrátí vzhůru ke Košicům a jak sešikovat se, aby vozy byly připraveny k bitvě, kdyby Uhři mimo nadání dorazili. Čekali dlouho, vyslaných však hlídek z Kozicovy roty se nedočkali, třeba že Kozic klel, co Matuka, to že se mu a jeho jízdným něco stalo. Bylo již po půlnoci, když se rozešli každý na své lože. Na úsvitě lermo voláno. Právě v tu chvíli dojel Matuka Juro z předních stráží a rovnou k Aksamitovi ohlásit, že Uhři táhnou sem, rovnou proti nim, Rozgoň s celým vojskem a houfy jagerského biskupa, ten že je sám vede, jak bezpečně přezvěděli.

„Co Sečovce –"

„Pustili na ně šturm a hned ten den je měli, to jsem také zvěděl na jisto."

Aksamit rozšířil přísné oči, hleděl okamžik na Matuku, jako by nevěřil, pak zlostně vyrazil: „Toť jim sám ďábel pomahá." A poručil, aby zavolali Talafúsa.

Přišel hned a za ním Kozic s Poberou, poslední pak Matěj z Kněžic. Nechtěli věřit, ustrnuli, co se jen děje, že Uhři tak hned a snadno dobývají tvrze za tvrzí. Aksamit však nenechal jich o tom rokovat a obnovil v ten ranní úsvit válečnou radu. Netrvala dlouho. Všichni se shodli, že nepotáhnou dále, že tu mají zištné místo, že zde vyčkají nepřítele. Aksamit nezatajil, co Matuka o počtu nepřátel řekl, že Uhři jsou alespoň třikráte silnější než oni.

„Nebudeme a nemůžeme počítat," zahučel Pobera.

„Ne," opakoval Aksamit, a zamračeně dodal: „Jen kdybychom měli více jízdných."

„A více kusů a střelby," přidal starostně Matěj z Kněžic. „Na ten jejich počet, aby nás neumačkali."

„Který je dnes den," vzpomněl Pobera.

„Hod Boží svatodušní."

„Toť bude ten jagerský biskup světit!" Pošklíbl se Talafús. „Ten se nebude v svatou neděli bít, šelma krvavá."

„Tak bratři, jak jsme mluvili," zakončoval Aksamit a kázal Poberovi, aby vyjel na poslechy se sto koňmi, dvacet koní v honcích, třicet v posilcích a padesát v houfci za nimi.

Podali si ruce a rozešli se každý na své místo. Šikovali se a k boji se chystali na přívrší nedaleko před Šaryšským Potokem nad samou silnicí. Neznačná ta výšina vznášela se k severu ve vyšší chlum, za nímž k západu za mělkým oupadem čněl vrch jako zadní hradba. Na pravo k východu, nedaleko silnice tekl Bodrog. Na toto přívrší chrastím řídko prorostlé vytočili vozy a šikovali je v obdélník, delší stranou na půlnoc, odkud čekali nepřítele. Vypřahovali koně, spojovali řetězy vozy, zřizovali branky.

Bylo jasné, májové jitro. Širokou rovinou po kvetoucích lukách, po osení v polích, pastvinách při Bodrogu v nízkých březích beze všeho podrostu, po zjasnělých pruzích dubových lesů za řekou, všude zlaté, zářící světlo; a ticho, prázdno. Nikde člověka, v pastvinách ani kousek dobytka. Již včera všechen Uhři odehnali a skryli. Jen daleko za řekou za širými mlaky probělávalo se stádo volů.

Krajinou placho; za to v Potoku ruch a shon. Z městečka utíkali, odnášeli co mohli, odháněli dobytek; vše se hrnulo k řece, hledajíc bezpečnost na druhém břehu. Z ležení zahlédli to rojení i zbrojence na cimbuří hradní věže upřeně vyzírající k nim, k ležení.

A zvony se ozvaly. Z městečka zahlaholily do vážně slavného ticha svatodušního rána. Než nad bratřickým ležením jejich hlas

zapadal neslyšán, zanikal v ruchu a hřmotu příprav, v řinčení řetězů, rachotu kol, v pokřicích vozatajů, v pronikavých povelech desátníků*) spravujících vozy a lid při nich podle rozkazu nejvyššího, Aksamita, jenž na štíhlém, sedmihradském hnědáku, sám ještě v čapce ale již v plátech, klaničník v ruce, pojížděl sem tam, kde ho byla potřeba, nebo zas koně zarážel, aby přihlédl, jak se bratři na svá místa vytáčejí, jak vozy trefně v hromadu strhují.

„Znamenité" korouhve, jimiž bradatí bratříci na posledních vozích v před i v zad mávali, znamení dávali při šikování vozových řad, přestaly se zářivým vzduchem kmitat. Zaraženy v krajních vozích tiše trčely na pravo, na levo a sotva se pohnuly, sotva jen lehce se vzdouvaly měkkým vlněním od dříví praporečného. Vozová hradba postavena. Ještě na ní kusy, houfnice řídili, nabíjeli; tu tam u vozů zanítili ohník, aby v něm zapálili doutnák, když by kázáno vypálit. Tu Matěj z Kněžic dohlížel.

Talafús velel pravému křídlu u silnice, kdež, jak bylo možná se nadíti, Uhři nejprudčeji udeří, aby dostali silnici a tou aby vrazili za vozový šik. Tu také stála na prostoře za krajními vozy rota Janka Kozice Vlka.

Vozová hradba byla připravena, nejprudší hlomoz a hřmot ochabl, ticho však nebylo, a ne klid. Všichni v napětí, v očekávání více než jindy vzrušeni. Ondris Chujava Slimáček v plné zbroji stál u svého koně na kraji v řadě a prohlížel jeho kantár, který v Košicích draze zaplatil. A jak tak kantár přehlížel i uzdu, šel kolem Hurčala nesa za svým pánem, kapitánem, čutoru vína. Chujava ihned zastavil strýce dlouhých vlasů v širokém opasku o pěti prackách, ne však pro tu čutoru, ale že se v něm srdce hnulo a teskné zatoužení.

Začal Hurčalovi domlouvat, kdyby, no, však že jistě zase jednou

*) *Správce desíti válečných vozů.*

půjde do Zemanského Podhradí, no, a snad dost brzo, bože nedaj, tak aby se také stavil v Haluzicích u staré jeho tety, je-li ještě neborak živa, té tetě aby pak pověděl, když by on, Chujava, z dopuštění božího zavřel lineu (nedořekl však, že lineu té slavné familie Chujavovské, kteráž v příbuzenství stojí s velmožnými pány Ostroluckými), té staré tetě tedy aby to oznámil, a kdyby, ví-li, kdyby také mohl, aby se stavil v Rimavské dolině, v Rimavské Báni a tam aby se přeptal na kněze Luka, Lukáš Luk že se volá, Luk, že je Čech, z České, ale dobrý člověk, kněz pobožný a kazatel statečný, toho aby pozdravoval a jeho sestru Evu, Evušku, té aby vyřídil, no, tož aby jí pověděl, co on, Chujava, mu teď před bitvou ukládá, že na ni vzpomněl, a že na ni vzpomínal, aby zdráva byla a dobře se měla.

„Však se tam, velkomožný pane, stavíš sám," namítl s úsměvem Hurčala.

„No, boh daj, to doufám, no ale pro všechno; jak jsem ti řekl. A budeš-li se pamatovat, v které dolině?"

„V Rimavské dolině!"

„Tak. A kde –"

„V Rimavské Báni."

„Dobro, tak; aby se tam zdraví mívali; no, s pánem bohem, Hurčalo."

Rychle vložil levou nohu do třmenu a vyhoupl se na koně, neboť v rotě strhl se pokřik i na vozích před nimi, po celé hradbě.

„Pobera! Pobera!"

„Pobera se vrací!" volali kolem. Střelci a pavézníci v první řadě vozů i ti, kteří stáli u kusů a houfnic, vyhlíželi dolů do roviny. Tou k nim tryskem uháněl v letících chumlech silničního prachu Pobera se svými jezdci. Rota zarazila pod vozovou hradbou. Pobera sám

uřicený, zrudlý, plný prachu vjel na horu za krajní vozy na plac, kdež prostřed u špížných vozů, u houfce jízdných bratříků (byli to samí Poláci), znovu se radili Aksamit chmurný a nějak žlutší ve tváři, Talafús a Matěj z Kněžic, jenž starostně ukazoval na korouhve, aby si všimli, že se zdvihá vítr a obrací proti nim. Pobera oznámil, co shledal, že daleko nejel, že záhy vrazili na houfec uherských honců, ty že rozšavlovali až na jednoho, a ten že vypověděl, jaká je síla Uhrů, co houfů a banderií panských, největší že je biskupovo, toho jagerského biskupa, a kromě toho jaká spousta sedláků, to vše že se valí, žene sem s velkým chvátáním, co nevidět že dorazí a že asi hned budou šturmovati, že bude co dělat, aby takovou sílu odbili.

„Jen aby nám bratři neklesli na mysli," prohodil Talafús.

„To bohdá ne," jistil Matěj z Kněžic.

„A pomůžeme, mysli jim dodáme," rozhodl se Aksamit, „a to po uhersku, jak to uherští páni robí. Roztočíme víno."

Stalo se. Aksamit poručil u špižných vozů, aby načali sudy vína, jež si vezli odtud z vínorodé krajiny, ať jim nádob nepočítají, ať se napijí, jeden každý podle žízně.

A pili, když jim víno roznášeli a podávali, pili zas a pili dál, hlučněji a hovorněji; mnohý zrudl, přemnohým se oči rozhořely a nejeden pak vykřikoval dychtivě a nedočkavě, kde že jsou Uhřata, co že nejedou. V Kozicově rotě první tak volali, Matuka Juro psohlavce uherské i Chujava, jenž blýskl nahou šavlí a zatočil jí nad hlavou. V tom ze předu, s vozů:

„Uhři! Uhři!"

Na silnici od Ujhély k Potoku se zjevili, nejprve houf jízdných, za ním druhý, třetí. Silnice již nestačila, již se přes ni houfy rozlévaly na pravo, na levo, polem, pastvinami, samí jezdci pod pra-

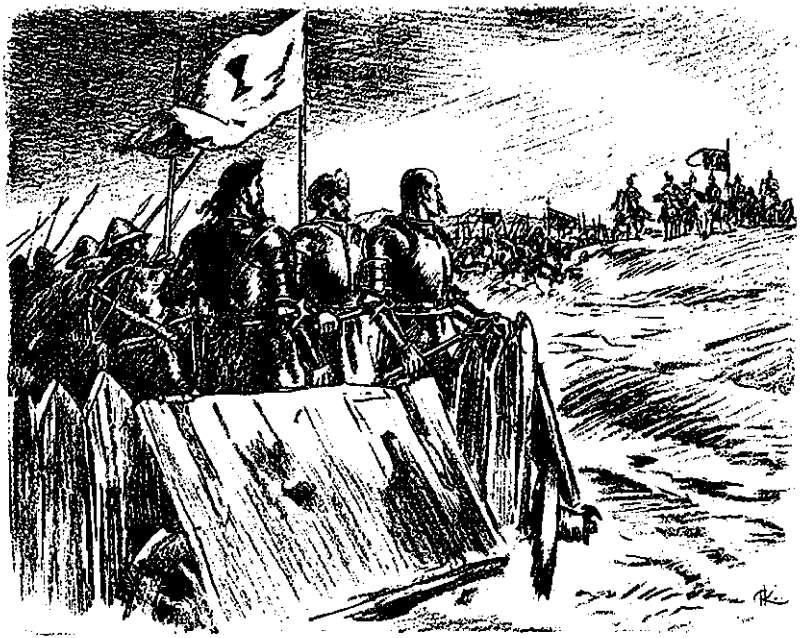

porci, dobře vyzbrojení. Řadili se proti vozové hradbě jak byla dlouhá. Na ní, na jednom z krajních vozů, stál Aksamit s Talafúsem a s Matějem z Kněžic. Pozorovali jízdné, uherské houfy, upírali zraky přes ně dál k nevysokému chlumu u silnice, na nějž právě vyjela tlupa jezdců v plném brnění, patrně samí vznešení rytíři pod rozvinutým praporcem.

„Vůdcové," mínil Aksamit. „Rozgoň."

„A jistě také ten pop, jagerský biskup," mínil Talafús zamračeně. „Kdybych se s ním potkal!" A zahrozil pravicí.

„Vizte," ukazoval Aksamit, „pěší!"

Táhli v hustých houfech a také se hned šikovali od silnice v pravo v levo za jízdnými.

„Pustí šturm!" letělo po vozích i za vozy rotami. Každý už čekal, každý na svém místě. Už i kněží se ukázali na vozích i v rotách za nimi a začali napomínat, a modlit se. Všichni z bratří, jak do té chvíle byli rozjařeni, tak nyní, pokleknuvše, modlili se s velikou pokorou, aby boj obdrželi, aby jim bůh pomoci ráčil.

Dole rovinou rojení, živé jezero. Jízda rozdělila se na pravo, na levo; větší část její při silnici proti pravému křídlu bratřickému, kdež velel Talafús. Do uvolněné prostory mezi oběma jízdeckými proudy vsouvaly se houfy pěších hodně strakaté svým složením; většina jich selských křižovníků. Praporce, korouhve s červenými kříži nad nimi; pod praporci po houfech skoro samá bělost od plátěných nebo soukenných nohavic a halin; ale v té bělosti hojně černých skvrn od kožichů beránkem na vrch obrácených.

Aksamit přikázal bratřím, aby byli tiše, aby nechali Uhry přilnout, pak teprve aby vystřelili a vzkřikli. Za to z dola, z roviny jak se všecka ta spousta u veliké přesile najednou hnula, zahřímal a bouřil divoký pokřik. Všichni, všechen mohutný šik, v jednu chvíli vyrazili, jízdní v levo, v pravo, pěší mezi nimi, všichni v rozvášnění, v zuřivé touze potřít nenáviděné husitské loupežníky.

Bratři se nelekali, překvapeně však hleděli na houfy osmahlých sedláků v bílých, tmavých halinách s červenými kříži, v kosmatých kožichách, ozbrojených oštěpy, topory. Většina však hnala se s mocnými sekerami v rukou; z té bělosti šatů odrážely se osmahlé až bronzové tváře, lesknoucí se potem, rozvášněné, zanícené knězem, jenž v černé sutaně kráčel v čele drže černý kříž nad hlavou. Obracel se zpět po řadách, ukazoval křížem ku předu a zase volal na

mladého sedláka v bílém plášti a v černé beranici, jenž kráčeje vedle něho nesl zelenou korouhev s červeným křížem.

„Tu je máte! Na kacíře, na husity!" volal kněz a řady mu odpovídaly bojovným řevem; hnaly se pádnými, kvapnými kroky, až země duněla, a kněz nepřestávaje v čele běžeti, křičel:

„Panna Maria je s námi! Na ně, na husity, na loupežníky. Panna Maria!"

„Panna Maria!" bouřili za ním sedláci v divokém poklusu, s očima planoucíma, vyjevenýma, krve dychtiví.

Pojednou se nad nimi zablýskalo a zahřmělo; z boku vozové hradby vystřelili. Oblaky bílého dýmu se tam vyvalily a vše na chvíli ohalily. V ten okamžik selské houfy se zakolísaly; celé řady jako podťaty padaly na zem, takže byly po nich ulice, celá průchodiště, a na zemi hojně bílých i černých skvrn, ale již okrvavených. A na pravo, na levo zase tmavé kopečky, jak střelba položila koně i jezdce.

„Dále! Dále! Panna Maria! Panna Ma–ri–a!" křičel kněz mávaje křížem ku předu. „Do nebe! Do nebe!"

Řady sedláků se zase srážely, v před se hnaly, jak je kněz podněcoval, a jak zadní houfy je tlačily. Vítr jim pomahal; hnalť oblaky dýmu na střelce zpět, na vozovou hradbu a zasláněl bratřím.

Na pravém křídle bratřickém dařilo se líp; uherskou jízdu uvedli tam střelbou ve zmatek. Odbili ji, odrazili. Nežli se zformovala k novému útoku, bratři znova nabili kusy a houfnice. Ve středu vozové hradby však nemohli tak učinit. Tam divoce dorazily houfy rozzuřených sedláků ženoucích se přes padlé druhy. Jako mravenců se jich hemžilo pod hradbou. Bratři do nich stříleli z kuší, bili, bodali oštěpy, házeli na ně kamení ze žlabů; sedláci však necouvli a neřidli ani; jak padali, noví se hrnuli do těch mezer

a trhlin, noví a noví jako divoký příboj. A kněz jako by zázrakem chráněný pořád v čele a pořád vyzýval a hejtmané zemanského rodu křičeli, řvali: „Vozy převrhnout! Převrhnout! Řady protrhnout!“

Bratříci na vozích bránili se divoce; už i táborský kněz Ondřej s klípcem na oku, jenž stál nad nimi a je pobízel, popadl oštěp, jenž vypadl z rukou bratříka skácevšího se na znak do vozu. Ale v tom vůz pod nimi zakolísal, nachýlil se i vůz vedlejší. Jásot divoké radosti vyrazil z dola a na hoře jek a křik ustrnutí a vzteku.

„K druhému řadu! K druhému!“ křičel kněz Ondřej; než po druhé již nedokřikl. Vůz sedláky prudko nachýlený náhle se převrátil, ruchl, padl a drtil ty, kteří nad ním vítězili, uherské sedláky, kteří nemohli v té tlačenici uskočit, i bratříky, kteří s ním a pod něj padli; a s ním drtil i druhý vůz vedle.

Hráz protržena, průlomem valila se hučící zátopa. Sedláci v zuřivém nadšení, prvním zdarem rozpáleni, drali se do vozové hradby. Zadržet jich nebylo možná. Trouby ječely do hřmotu, jeku a divokého zmítání u skácených vozů; Aksamit poslal pro Kozicovu rotu. Ale Uhři se již dostali do vozů; v nich, mezi nimi divoký boj. Bratři se bránili zoufale. Ale přesila drtila.

Kozic se svými se přihnal; hned však se dostal na té nevalné prostoře do tísně. Zátopa jej sevřela, obklíčila; měl pomoci a musil sám se oháněti. Chtěl k Aksamitovi, kterého viděl nedaleko, ale také již sevřeného a hůř a tíž. Zahlédl, jak starosta jejich bratrstva mužsky se bije. Zahlédl ho, jak otočil koně, ale v tom mu zmizel.

Kozic do temna brunatný začal divočeji bít do sedláků, a křičel na své, na Matuku, že Aksamit – Nedořekl. Sám ucítil ránu, které nemohl zachytit. Ondris Chujava viděl, jak se kapitán svalil s koně a za ním hned Matuka Juro; v ten okamžik Slimáčkův kůň, jak

jej bodli oštěpem, se vzepjal. Chujava jej ještě strhl a v sedle se udržel; ne však dlouho. Kůň padl a on s ním; tři, pět, celý chumel sedláků se sekerami v ruce se vrhli na něj. A vody se nad ním zavřely –

Talafús tou dobou ještě pevně hájil pravého křídla. Když odrazil druhý útok, obrátil se k Poberovi, jenž se svou rotou čekal za vozy u branky, nemoha se dočkat, kdy už jej pošlou na Uhry.

„Teď je čas, bratře!" křičel Talafús zařicený, nahý meč v ruce.

„Je! Bratři, už!" zahoukl Pobera na jezdce a chtěl pobodnout svého hnědáka, jenž pohryzoval udidlo, maje plnou tlamu bílých pěn. Ale řev ze středu zarazil Poberu a všechny; a již přiletělo jako živý oheň, že prostřed šiku je zle, a Matěj z Kněžic dojel k Talafúsovi a Poberovi.

„Bratři, je zle!" volal. „Vozy jsou roztrhány, lid na dvé rozdělený. Uhři velnuli."

„Vyrazíme tedy, vpadneme jim v bok!" rozhodl se Talafús.

A již letěl Pobera s rotou brankou ven a za ním Talafús se svými jezdci. Uhodili strašlivým nárazem na uherskou jízdu ženoucí se znovu útokem. Ale Uhrům přikvapila hned posila. Té Talafús neměl. Nebylo možná, co chtěl, protepat se pěším uherským houfům do boku. Ba uhodilo ještě nebezpečenství, že bude od vozů odražen. Dal troubit na ústup; Pobera uslyšel znamení a poslechl. Hnali se zpátky k vozové hradbě; ale již pozdě. Už i tam se zátopa rozlila. Nezbývalo nežli probít se nebo padnout.

Talafúsova i Poberova rota silně prořidlé bránily se zoufale. Jednu chvíli bojoval Talafús vedle Pobery. Pak je zuřivá vlna boje zase roztrhla. Ještě jednou zahlédl Poberu kus před sebou. Chtěl k němu, pojednou však Pobera zmizel jako by jej sfoukl. Talafús

bil se, protepával, volal, křičel na své lidi; náhle se mu uvolnilo. Vyrazil, vyletěl z tísně, z oblaků prachu. A nikdo proti němu, ale vedle něho a za ním několik bratříků.

„Sem! Sem!" křičel na ně žena se za silnici pastvinou k malé dědině poblíže dubového lesa. Koně supali, jejich dusot v měkké půdě nebylo slyšet. Dědina mihla se v pravo, a již ji měli za sebou, mihl se Bodrog a také hned zmizel, a již nad nimi stín starého, dubového lesa; ten je přijal a zakryl. Na jeho pokraji Talafús zarazil, aby se rozhlédl. S ním bylo devět jezdců, sedm jeho, dva z Poberovy roty.

„Co rotmistr," ptal se těch dvou Talafús zardělý, zpocen, udýchán i krví zastříkán.

„Nevím," řekl jeden, jenž byl bez helmice.

„Padl, viděl jsem. Koně mu probodli, byl jsem vedle něho. Kapitán ještě vyskočil, sekal jako litý, ale bylo jich příliš mnoho. Padl –"

„Jedou! Ještě jedou! Naši!" volali jezdci.

Pět jezdců přicválalo. Jeden z nich byl Matěj z Kněžic. Dorazil v rozedraném kabátci, učerněn, prachem pokryt jako všichni, raněný na ruce, tak jako Talafús, jenž také teprve teď si povšiml své rány.

„Je po všem, bratře," hlásil Matěj z Kněžic. „Jsme potřeni. Retuj se kdo můžeš!"

Pobídli unavené koně. Chvilku bylo je viděti lesem, jenž neměl houštin a podrostu; ještě chvilku míhali se jezdcové mezi sloupy ohromných kmenů, až pak za nimi zmizeli v šeru pod rozložitými korunami, pod pletivem ohromných větví.

* * *

Ladislav Hederváry, jagerský biskup, pojížděl bojištěm na vraném koni v brnění, ale s odkrytou hlavou. Helmici odevzdal pacholeti, neboť bylo po boji a odpoledne té svatodušní neděle horko až dusno. Provázen dvěma rytíři, obhlížel, pořád kus před nimi, krvavé pole, na němž hustě leželi zbití a ranění. Uherští sedláci s červenými kříži na sukních a také žoldnéři z banderií obírali mrtvé Čechy a odnášeli raněné Uhry.

Hustě leželi zbití a ranění; čím dále biskup jel, tím hustěji. Nejhustěji ve svahu přívrší, pod roztrhanou, pobořenou hradbou vozovou, jejíž vozy stály buď opuštěny nebo ležely převráceny na kupách mrtvol, nebo z nich jen vrchem a voji čněly.

Biskup vyjel průlomem přes mrtvoly na přívrší, za hradbu. Za

ní na prostoře zkáza ještě hroznější. Mrtví bojovníci i zabití koně, jejichž ztuhlé nohy trčely do zářivého vzduchu, všecko jedna spousta. Trnkové oči osmahlého, hubeného biskupa hleděly přímo a pevně na tu hrůzu. Tvrdá radost jimi prošlehla, že jsou potřeni, loupežníci, kacíři; a hned vzpomněl, leží-li tu také Talafús, ten násilník, jenž se opovážil jemu, biskupovi, poslat takové psaní. A Máriu zabil, kterou jistě kacířskými kouzly zmámil, tak, tak, že za ním šla do smrti, do jisté smrti. Ale přispěla také k tomuto vítězství, jistě. Oh, škoda té krásné ženy – Jen ten aby tu ležel, ten Telef, ten a Aksamit, ti dva z Čechů nejhroznější kacíři a loupežníci. Ten Telef – Nebo kdyby jej živého dostati mohl! Najde-li ho Mihály –

Popojel, obrátil koně, když oba průvodci volali, aby se podíval. Ukazovali na opuštěný vůz, u něhož v boku kupa mrtvých a před vojem na zemi kůň s rozbitýma prsy, krví zalitý; ten že se o voj zabil, jak do ní v slepém honu narazil a udeřil, povídali si a na voj ukazovali, jak je zalita krví a plna chlupů z padlého koně, z jeho prsou.

„A jezdec vedle, vyletěl ze sedla a také mrtvý. A nějaký vyšší –“ Rytíř se k němu schyloval.

„Milosti! To je Rakolubský, padesátník z Kozicovy roty!“ volal Mihály, jenž hledaje z příkazu biskupova Talafúsa, právě se tu nahodil. „Toho znám, ó dobře.“ Mihály utíral rukávem pot ze zardělé tváře. „Tak také on – Celá rota, Milosti, tu sešla, celá i kapitán Kozic, ten divoký, a všichni.“

„Což ten Telef –“

„Hledám, Milosti, ještě ho nemám, ale už jsem našel dost známých, ó, mnoho dobrých známých,“ ušklíbl se, „ze Spišského zámku, i Aksamita.“

„Už! Kde je, kde –“

„Ještě dýchal, ale byl bez sebe. Odnášeli jsme ho, ale když nám v rukou pustil svou zatracenou duši, odhodili jsme ho, tamhle mezi Poláky," ukazoval dále do placu. „Ti také všichni sešli, a prý se statečně bili."

„Dobří křesťané a sloužit těm Čechům," hrozil se biskup. „Mají za to. Mihály, hledej dále Telefa, ať mně povíš. Najdete-li ho, ať živého nebo mrtvého, zavoláš mne. Chci tu českou obludu kacířskou ještě uvidět. A toho Aksamita také přinesete."

Jen potrhl uzdou a vyjel, setkal se s Rozgoněm, vrchním velitelem, jenž bez brnění už, v čapce, v dlouhé sukni s bitým pasem přejížděl bojištěm.

„Telefa dosud nenašli," volal na něj biskup.

„Snad ujel –"

„Není možná. Nikdo neujel, ani noha."

„Houfec přece. Teď mi to Abranffy ohlásil. Lidé tam z té dědiny za silnicí to oznámili."

„Kam by ujeli –"

„Tam!" Rozgoň mávl rukou k dubovým lesům vyzářeným. „Ale už je honí."

„To pomohu."

„Milosti, zajeďme teď do městečka, na hrad. Slyšíš! Vyzvánějí, z radosti; no, mají proč. Aksamit mrtev; to víš –"

„Vím. Ale ten Telef –" Biskup stáhl černé, husté obočí.

„Snad tu také leží. Zítra uvidíme. A kdyby i ne. Hadovu hlavu jsme zašlápli. Aksamit v pekle. Děkujme pánu Bohu!"

Sjížděli s průvodem rytířů na silnici k Šaryšskému Potoku, odkudž se rozléval slavný hlahol širou krajinou, vyzářenou odpoledním sluncem, májově svěží, necítící hrozné, krvavé skvrny bojiště na svém kvetoucím rouše.

LXI.

Kněz Lukáš Luk vyhlížel koncem měsíce května ze své roubené fary v Rimavské Báni rychtáře Víta Tomáška, jenž toho dne ráno před úsvitem vyjel na trh do Rimavské Soboty. Po té první bouři, která kněze Luka v Rimavské Báni stihla, když se tu před sedmi léty usadil, žil tu poklidně. Jeho sestra Eva byla mu pečlivou Martou, při tom však mnohou chvíli věnovala dětem ze vsi, jež za ní přicházely a jimž často vypravovala nebo četla z bratrovy bible; také chodila s bratrem do sousedních dědin, kdež neměli kostela, i na samoty, když tam bratr šel vykládat slovo Boží.

Do jejich údolí zaléhaly zvěsti o bouřích a bojích ve Spišsku a v Šaryšské stolici i o těch dole na tureckých hranicích; u nich však byl pokoj. Až po novém roce (1458) začal se kněz Lukáš Luk starat, když dostali nového krále, syna Huňadova, když uslyšel, kterak statečně si mladý vladař vede, kterak hned udeřil na bratrstvo a s Jiskrou že má vojnu. To byly vážné noviny. Padne-li bratrstvo, dojde i na ně, na kališnické kněží a kališnické kostely. Jak se jaro rozvíjelo, přibývalo starostí. Na Vadnu a Hlohovec vytáhlo královské vojsko, i proti jiným tvrzím bratřickým; to donesli do Báni z posádky na Muráňském hradě.

Proto se nemohl dočkat novin Víta Tomáška, proto jej vyhlížel. Když jej o slunce západu zahlédl, nevyčkal na něj, nýbrž chvátal mu naproti. Nežli s ním došel zase k faře, měl už, čeho se obával, že Vadna i Hlohovec jsou v moci královĕ, s Rozgoněm nejvyšším králova vojska že se spojil jagerský biskup a že vytáhli na půlnoc proti bratrstvu, že jagerský biskup sehnal na tisíce sedláků, ti že táhnou jako proti Turkům s červenými kříži, a že někde u Šaryš-

ského Potoka byla veliká bitva a tam Aksamita porazili na hlavu, jagerský biskup že honí a stíhá prchající.

Kněz Luk nemohl té zprávy sestře zatajit. Lekla se neštěstí, i nebezpečenství, jež, jak hned vytušila, z toho nastává také jim, ale hned také srdečně vzpomněla, byl-li v té bitvě kapitán Kozic a jeho rota –

Za dva dni jel Bání někdo od Muráňského hradu a ten potvrdil, že tomu tak o té bitvě, že došla o tom novina na hrad, tam že teď jen v Jiskru doufají, ten že se mladému králi postaví. V Jiskrovi byla naděje i Lukáše Luka.

Eva teď s bratrem i s Tomáškovými často mluvili o Kozicovi a jeho rotě a vzpomínali, když tady v Báni se s Uhry bila. Evě při tom vždy muráňský hrad zatanul na mysli, jak tam leželi ranění, Kozic, Chujava, jak jim čítala z Husovy postilly, a toužila, kdyby mohla zvědět, byli-li v té bitvě.

Když po lukách u Rimavy řeky voněla na slunci pokosená tráva, zvěděla vše. O té senoseči na večer jednoho dne dorazil do Rimavské Báni Jano Nejtušiak Hurčala. Jen do vsi vkročil, a hned se vyptával na kněze Luka a jeho sestru. Hubený, osmahlý staroch zapadlých očí a dlouhých vlasů, v ohromném opasku, v sešlapaných krpcích a staré huňce pozdravil na faře a vyřizoval, jak mu uložil Ondris Chujava.

Z toho úžas, leknutí i pohnutí. Eva rozuměla, co Chujava tím vzkázáním ještě hlásil. Nebylo jí to nemilo, jako když se před ním schovávala; té chvíle ji to dojalo, srdcem zachvělo.

Nežli nastal večer, věděli na faře vše, jak bylo u Šaryšského Potoka, jak Ondris Chujava ještě před samou bitvou si na ně vzpomněl a že neborák zahynul, i kapitán Kozic a všichni.

Eva se neubránila slzím. S pohnutím vzpomínala na kapitána

Kozice, jakou tu měl o ni péči a starost, že pro ně tu i svou krev vylil i Chujava, jak leželi s ranami na Muráni.

„Kterak žes ty vyvázl?" zeptal se Luk Hurčaly.

Že v té selské huňce nehledali bratříka, vypravoval, a že měl štěstí, že ho pán bůh vyslyšel, když se dostal mezi pokácené vozy a tam že potlučen, jak spadl, ležel, až se v noci vydrápal a pak že se plazil podél vozů, až se dostal k vršku nad koncem ležení, tam že prolezl do vinice ve svahu a pak porád hore, v noci, až se dostal na vrch, na kopec do lesa, až k ránu, to že celou noc se tak plazil a často ani nedýchal, když jakoby za ním hlasy, a tam kraj toho lesa že na něj někdo tiše vykřikl: „Hurčalo!" To že byl Žáček, špehéř, ten že také vyvázl, a s tím Žáčkem že se celý den v tom lese skrývali, a i druhý den, a to že ten Žáček se už zase na zvědy pustil, a přinesl, jak bylo v tu nešťastnou turičnou*) neděli, že všichni zhynuli, jaj bože, všichni. Staroch zavzdýchal.

„A pak?" ptal se Luk.

„No, když jsme se těmi lesy dostali dál a do dědin, no, to bylo již dobře. A tu jsme se rozešli. Ten Žáček hore, na Šaryš, jak povídal, a mně pověděl, kudy sem do Rimavské doliny. Jaj bože, to byla cesta – no, a teď ještě druhá."

„Kam."

„Do Bošácké doliny ke Kozicovské familii, aby zvěděli, pán Ondrejko a pán Rozvadský, strýc nebožtíka kapitána."

V Rimavské Báni odpočíval Hurčala tři dny a tři dny vypravoval na faře, u rychtáře Víta Tomáška a nejvíc o Kozicově rotě, co se s ní dálo a stalo od toho času, když se s ní tu rozloučili. Čtvrtého dne, zásoben jídlem i podporou peněžitou, vydal se na cestu. Nežli vykročil, děkovali mu, obzvláště Eva, že k nim přišel a vykonal poslední přání.

*) *Svatodušní.*

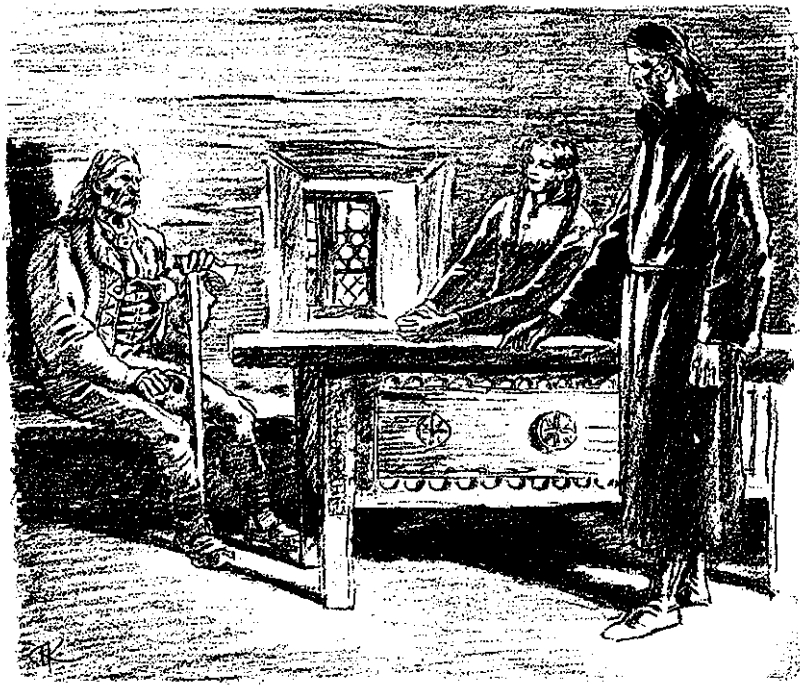

Knězi Lukáši Lukovi připadlo ty dni také na mysl, když na Kozicovu rotu vzpomínali, co mu Janko Kozic řekl tady na faře, když je přijel z Rimavské Soboty navštívit, když sami dva hovořili o tom, že tu bude zle kališnickým kněžím: „Kdyby něco trhlo, kněže Lukáši," řekl tenkráte Kozic, „bratrstvo vás ochrání. Přijď k nám, mezi nás a třeba i do naší roty." To tenkráte řekl. A dnes tu ani jeho roty ani Aksamitova bratrstva, a král vítězí a s ním římské kněžstvo. Neudrží-li se ani Jiskra, kdo dá ochrany? Vypudí

jej kališníka odtud od stádce. Co zbude? Ne-li dále do hor nebo vrátit se do Čech? Po tolika letech práce, a požehnané práce! Těžká starost. Ale sám ji nesl, Evč neřekl nic.

* * *

Před samou žatvou za parného odpoledne dorazil Hurčala do Zemanského Podhradí, ne na koni, jako jindy, nýbrž pěšky, a již těžce a zmožený dlouhou cestou i strádáním posledních dob. Když vstoupil do nádvoří Kozicovské kurie, hrál si tam pod javorem asi čtyřletý chlapeček. Hurčala hned hádal dle podoby, že to Ondrejkův synek, a hned také pomyslil, to že starý strýc pán Rozvadský má radost, a je-li doma, onehdy že jej prvního tu spatřil. Hurčala se nachýlil k chlapci a jak mohl nejvlídněji začal, je-li Štefan Kozicův a že ho také kolíbal, co otecko a strýc pán Rozvadský. Ani si nevšiml, že Ondrejko stanul na prahu a že ho poslouchá. A najednou zvolal:

„Hurčalo, ty! A ty nevíš – Strýc nám odešel, ale už se nevrátí. Umřel."

„Jaj bože, a kdy –"

„Teď rok."

„To ještě pan kapitán –"

„Co –" Ondrejko sestoupil chvatně k javoru.

„Velkomožný pane – taky –"

„Umřel! Zhynul! Hurčalo!"

„Oh, milý pane, jsem neboračik, nešťastný posel, jen samou smrt nosím."

„Janko padl –"

Hurčala mlčky přikývl.

„Kde."

„U Šaryšského Potoka. On a všichni."

V zemanské jizbě, do které ze sadu přiběhla Zuzka, mladá zemanka, zase smutek, ale ne tak prudký, jako když Hurčala oznamoval smrt Štefanovu. Ale pak se Ondrejko hloub zasmušil, když slyšel o bitvě, o bratru, o rotě, o zoufalém jejich boji a jak statečně všichni padli, Janko, Matuka, Rakolubský, Chujava, oh, oh, a Revický, všichni jeho bratři, přátelé, v jejichž řadách také bojoval, a s Poberou také. I ten, i jeho rota všecka s padesátníky, jak Žáček pak vyzvěděl, a že Uhři nikoho nejímali, nikoho neživili a kolem mrtvého Pobery že ležela hromada Uhrů, vysoká hromada, co jich rozšavloval, ten že také statečně umřel, a všichni.

„Všichni," opakoval Ondrejko zasmušile přecházeje jizbou. „Statečně umřeli."

„Pán Aksamit také," vzpomněl si Hurčala. „A tak je tam zahrabali na poli, u Šaryšského Potoka, všechny, Čechy, náš lid i Poláky, ti se tam také statečně bili. Jen pán Talafús a ještě hrstka, ti se prosekali, to Žáček zvěděl a já pak cestou také uslyšel. Oh škoda, přeškoda. Šaryšský Potok, oh – A prosím poníženě, kterak velkomožný pán Rozvadský, pan strýc –"

„Neumřel; usnul. Ještě přinesl novinu, že král, to ještě Ladislav, se smířil s mladým Huňadem, to přinesl z Nového Města, navečeřel se a i vína se napil a tu s malým Štefanem si pohrál, no, a šel spat, a ráno jsme ho již nevzbudili."

„S tou novinou, že pán Rozvadský umřel, už nepůjdu," povzdechl Hurčala, „není komu ji vyřídit. Pan Janko pryč, všichni, samou smrt ponesu do kolika kurií; sem do familií a do Haluzic, staré tetě pána Chujavy; uložil mi. Je-li živa –"

„Je a on, famfera," Ondrejko se smutně usmál, se srdečným politováním, „pryč. Tak přece zavřel lineu –"

Aksamitovo bratrstvo přestalo být třetím pánem uherské země. Na poli u Šaryšského Potoka je zničili. Vojna však tím neskončena. Jiskra ji vedl dále na „horní zemi“ vlastní svou mocí válečnou i rotami, jež zbyly z Aksamitova bratrstva. I Talafús i Matěj z Kněžic dali se do jeho služeb, když se vrátili od Šaryšského Potoka. Jagerský biskup jich nestihl; po mnohé klopotě, po mnohém nebezpečenství přijeli se čtrnácti jezdci na Šaryš.

Jiskra dal Talafúsovi na vybranou velitelství na Šaryši nebo na Rychnavě. Talafús na Rychnavu, svůj bývalý hrad, kdež rozkošně žil s Máriou, ale kdež Mária začala svou zradu bratrstva, již nechtěl. Matěj z Kněžic dostal ten hrad a Talafús zůstal na Šaryši.

Mladý král uherský nepolevil a neumdlel. Bojoval proti Jiskrovi a proti bratřickým houfům, dobýval měst a hradů, „ježto Čechové od dvacíti let osadili“. I Tábor na Zelené hůře oblehl a Levočané mu pomahali. Tenkráte Třikrátzlej tuho obklíčený, nadobro sevřený, vida, že je opuštěn, když Aksamit sešel, začal jednat, až se poddal. Vydal Tábor, který pak rozbořili, ale mohl volně odejít. Posádka většinou zůstala u vítěze; dala se mu na žold. Ale hejtman s „žežulkou“ odjel a obrátil se k Jiskrovi. V jeho vojsku setkal se také s rudým Milicharem Pijandou z Rozkošníku.

Král Matiáš nepolevil a neumdlel. Bojoval tvrdě dál, mečem a ohněm; kam nemohl oheň pustit, pustil zlato. Kupoval bratřické hejtmany, aby vydali tvrze nebo aby přešli k němu, do jeho služeb. Koupil Brcala, Bartoše, Korbela i sivého Zelenku za šestnáct tisíc dukátů; Údrcký vstoupil do jeho služby a Švehla ukázal, „že dobrý pacholík se neztratí“, jak řekl se smíchem před léty Janku

Kozicovi, když ještě leželi v Rimavské Sobotě, a také to, že bude každému sloužit, kdo dá víc, a třeba čertu proti pánu bohu. Teď po té hrůze u Šaryšského Potoka šel sloužit uherskému králi.

Ten bojoval tvrdě dál, Rychnavy však a Šaryše hradu nemohl dobýti ani mocí ani zlatem. Matěj z Kněžic a Talafús odbíjeli každý jeho útok, mařili mu oblehací dílo a nedbali jeho zlata. To bylo roku 1460. Tenkráte měl Jiskra slíbenu pomoc Jiříka, českého krále. Ale ten pak mu poslal místo vojska diplomata, pana Zdeňka Kostku. Prostřednictvím pana Zdeňka vydány Šaryš a Rychnava králi Matyáši, a také Muráňský hrad se dostal tou dobou do jeho moci; a sám Jiskra, nepřemožený zbraní, přemožen zlatem. Pětadvacet tisíc dukátů dostal a dvě panství v Aradské stolici a magnátem se stal. Ale „hejtmanem vrchních krajin království uherského nejvyšším" býti přestal.

Česká vláda a správa na Slovensku zašla. Roty však, jež ji taková léta držely, nezmizely. Z Uher odtáhly, ale vojen v sousedství bylo dost, zvláště v Rakousích, a tam je volali. Sloužily brzo té, brzo oné straně, jak která platila. Také Švehla nechal uherského žoldu a přišel za nimi a pracoval s nimi polem v ten čas, kdy mladý Vlček z Čenova začal mezi nimi slynout.

Byli pořád „bratři", ale říkali jim „žebráci". Bratři byli, husitského však neměli už nic leda vojenské ústrojí a zřízení. Roty těch smělých „žebráků" léta páchaly v Rakousích škody bojem i holdem, až se jich r. 1466 sprostili, když jim císař zaplatil dlužný žold. Z Rakous se vyhrnuly na Moravu. Tam jich část s Václavem Vlčkem z Čenova vstoupila do služeb Jiříka krále proti Vratislavským. I Talafús se svou rotou byl mezi nimi. Druhou část, která se té službě zprotivila, vyhnal Jiříkův syn Viktorin do Uher. Přes dva tisíce jich bylo. Jan Švehla je vedl.

Zuzka, žena Ondřeje Kozice, kolikráte si vzpomněla od té doby, co Hurčala přinesl zprávu o smrti Jankově, že jí bohyně dobře předpověděla: Dva z domu, jeden domů. Štefan, Janko odešli na vždy, Ondrejko, její muž, zůstal. Ale už nebyl jediný Kozic. Toho roku, když vtrhl Švehla do Uher, byli Kozicové čtyři: Ondrejko otec, a jeho synáčkové, Štefan, Ondrejko a Janko, čiperní hoši, s nimiž se nejvíce zabýval starý Janko Nejtušiak Hurčala. Ondrejko ho již z kurie nepustil. Osmý rok už tam pobýval. Za tu dobu zbělely jeho dlouhé vlasy. Chodil volněji, sehnutěji, ale ohromného svého pasu nepřestal nosit. Říkal o něm, ten že ho právě drží.

Nejvíce měl s mladými Kozici; jim často vypravoval o Dobácích, o starém i mladém, o honech na medvědy a vlky, o svém vlčím psu, o vojně, o strýcích, také o jejich otci, jak s ním byl v obleženém Lučenci. O něm vypravoval a jeho se dotazoval, co nového v poli, jak je s vojnou.

Koncem srpna toho roku 1466 div že neujel, když přinesli do Podhradí zprávu, že Váhem dolů táhnou „žebráci", mnoho houfů jich, kolik tisíc „bratří", že táhnou zase do Uher na hold, že se zastavili u Beckova se vším všudy, s ženami ve vozích. Hurčala byl by se rád k Beckovu podíval, neměl tam daleko, zvláště když uslyšel, že roty vede Švehla; mluvil o tom a také těšil poplašené v kurii i v dědině, lekající se, vpadnou-li ti „žebráci" také sem. Ať se nestrachují, že se od cesty neuchýlí a kdyby, to že je Švehla, toho že zná a ten že sloužil s nebožtíky zemany zdejšími, s pánem Jankem Kozicem, s pánem Matukou, s pánem Chujavou a i s pánem Ondrejkou, ah ten Švehla že byl veselý, taký šarvanec, toho že by rád uviděl.

V tom přijel Ondrejko z Nového Města a přinesl, že Švehla je již pryč od Beckova, že odtáhli dále na poledne, že se prý na Trnavu chystají.

Houfy „žebráků" Švehlových přešly jako mrak beze škody. Za to od Trnavy a z těch končin došly pak zprávy, jak tam zle, že u Trnavy bratři nepochodili, že jim Trnavští zavřeli brány a chystali se na odpor, ale za to že se Švehla zakopal nedaleko Trnavy u Kostolan, že si tam staví tvrz, posádku, to že tam rojení a hemžení, jak chvátají, jak ženou lid z dědiny a z okolí do díla, jaké valy navážejí kolem kostela, dvojí valy a příkop hluboký že hloubí,

kostel že mají za kaštyl a kolem něho v těch valech že táboří pod stromy, v stanech, v boudách, a žen co mají a jakých sličných.

V Ondrejkovi se hnula vojanská krev, jak ty zprávy docházely. Nechtěl sice zase do roty, ale podívat se, vsednout na koně a zajet ke Kostolanům. Zuzka však nedala; prosila, aby nejezdil, a také Hurčala se řečí připletl, co že tam, teď, to že přece již není, jak bývalo za pána Jiskry nebo Aksamita, za pána Janka a Pobery, to že bylo, ale teď, když jim „žebráci" říkají, a pak se Švehlou že nebude požehnání, ten že nedobře skoná, jak mu nebožtík pán Dobák starý prorokoval, když má Švehla o dva zuby míň nežli každý jiný člověk, a taký člověk že umře na šibenici, to že mu nebožtík pán Dobák starý řekl do očí.

Ondrejko nejel, zprávy teď však sháněl jako nebožtík strýc Rozvadský Dým. Domů je nosil a vypravoval, co slyšel v Novém Městě od kupců, jaké valy tam u Kostolan navážejí, jak se hradí, ale zároveň jak se široko daleko rozjíždějí na holdy, co dobytka už odehnali z dědin, co obilí odvezli a sena, mouky a slámy – To bylo pozdě na podzim.

Počátkem zimy se rozneslo, že král přitáhl ke Kostolanům, s velikým vojskem od Ostřehoma, že se vrátil z Chorvatska, že přímo na ty roty si zamířil. Bylo tomu tak. Počátkem prosince sevřel král Matiáš Kostolany. Ale přešly Vánoce, a ležel u nich ještě.

Bratři „žebráci" že odbili kolik jeho outoků, že se brání mužsky, slyšeli v Zemanském Podhradí, pak že král už přestal pouštět šturm, ale že chce Švehlovce vymořit hlady, že je obklíčil tak, aby ani myš nemohla ani k nim ani od nich.

Uhodily mrazy, vířily vánice. Ondrejko vzpomínal a ne bez účastenství, jak je asi obleženým v Kostolanech; a Hurčala s ním. Pak zaslechli, že zle, zle, že nemají tam dost dříví a jídlo že jim

dochází, a i o vodu že nouze. Tuto zprávu přinesl Ondrejko samý konec měsíce ledna. To již byl sedmý týden obležení.

Asi za čtrnácte dní po té, za bouřlivého, zimního večera, za prudké vánice, kdy všecka Ondrejkova rodina seděla ve vytopené jizbě a s nimi Hurčala u bílé peci, rozštěkali se v nádvoří psi náhle a divoce. Ondrejko chtěl se jít podívat; v tom přivedl čeledín člověka otrhaného, s ovázanými nohami, vyschlého jako louč, vyzáblého v tváři s pustým vousiskem; a zapadlé oči blýskaly se mu horečkou.

„Velkomožný pane," sepjal ruce od mrazu jako rak červené a třásl se, „smiluj se nade mnou, pro bratry své, pro pána Janka a Štefana; toho jsem pomahal mstít nad tou Uherkyní. Žáček, pamatuješ-li se –"

Hurčala vyskočil od pece jako mladík a rovnou k němu.

„Meďanboh, Žáčku, já tě nepoznal!"

Také Ondrejko ne, ač se na něj, na jeho služby dobře pamatoval.

„Odkud jdeš –"

„Z Kostolan. Ale pro bůh, kousek chleba, mám hlad –"

Třesa se usedl u pece, jedl a povídal, jaká hrůza, jaká nouze byla v posádce, hrozný hlad a Uhři jako kleště, nic nepropustili, nic, a tu že se chtěl Švehla protepat. Tři sta bratří šikoval k polední bráně, ta že je k silnici, tam že se hlučně chystali, jako by chtěli vyrazit, aby Uhry oklamali, a ti že tam také s velkou silou čekali, ale zatím že Švehla vyrazil půlnoční stranou, brankou a mostem přes příkop a valy, ten most že udělali na kvap z poražených stromů, a tak že vyrazili v noci, s ostatními.

„Já s nimi," pokračoval Žáček, „pěšky, všichni pěší, nebo co bylo koní, ty jsme snědli, jen Švehla si svého zachoval a na tom vyrazil. My všichni za ním; Švehla udeřil jako hrom a s těmi nej-

silnějšími se protepal, asi pět set jich bylo, ale nás ostatní, sedm set, zatlačili zase zpátky, my se nemohli prodrat, a tak zase za valy, na posádku. No, na chvíli nám bylo líp nežli těm, kteří se prosekali. Hned na zejtří jsme to viděli. Z těch pěti set přivedli nám Uhři pod valy dobrých dvě stě, abychom se na ně podívali; ty zajali hned v noci v tom boji a druhý den když je honili. Ostatní pobili."

„Co Švehla. Toho také chytili –"

„Ne, toho nám ten den neukázali. Ale až za týden. Tak dlouho jsme ještě vydrželi. Až za týden –" Žáček povzdechl. „To jsme najednou viděli s valů, že Uhři dole proti naší tvrzi zarážejí koly, a na příč trámce –"

„Šibenice."

„Tak. Hrozné široké šibenice a jedna prostřed nich, nejvyšší, ne tak široká, ale hrubě vysoká. A bratry pod ně přivedli, dopoledne, slunce svítilo, až se sníh jiskřil, to abysme jasně viděli. A tak je přivedli, zajaté bratry na rukou svázané, a před nimi kněz, Švehlův kněz, kališnický, a pachole Švehlovo a mezi nimi Švehla sám."

„Švehla!" žasl Ondrejko. „Tedy přece pravda! Chytili ho!"

Hurčala se maně přihrbil a hýbal dlaněma.

„Ujel, šťastně ujel, nechytili ho, ujel, až k Staré Turé do těch kopců se dostal, jak jsem pak slyšel. Chtěl na Moravu, a byl by tam dojel, už neměl tak daleko, ale zbloudil. Tři dni bloudil a skrýval se, až potkal sedláka, to jsem pak od Uhrů slyšel, a tomu dával svého koně, s uzdou, se sedlem a i peníze sliboval, ukáže-li mu sedlák cestu na Moravu, vyvede-li ho. A sedlák, že vyvede, ale jak zvěděl, že to Švehla, zavedl ho, k Staré Turé zatočil, tam jej svázali a zavezli na Čachtický hrad, no, a kaštelan, to se ví, do věže se Švehlou a pak ke Kostolanům, králi ho vydat."

„A pověsili Švehlu?!"

„Pověsili, na té nejvyšší šibenici, my na to hleděli, a v pravo od něho jeho kněze, na levo to pachole, a na dlouhých šibenicích pověsili ostatní, také Bodorovského, pamatuješ-li se, muže té Uherkyně. Toho jsem dobře viděl."

„Tak skončil? A ostatní –"

„Všechny. Sto padesát jich bylo, všechny je zvěšeli; ani v poledne nebyli ještě s nimi hotovi."

Zuzka, jež trnouc naslouchala, z temna vykřikla a zakryla si dlaněma oči.

„A král?" ptal se Ondrejko, chmuře tvář.

„Ten se na to díval s koně a páni s ním, obzvláště když Švehlu věšeli. Pak odjel."

„A vy –"

„Oh, to si pomysli – dívat se, jak věrní bratři umírali. A co nás čekalo, kdybychom se dále vzpírali. To nás dorazilo. Nazejtří jsme otevřeli brány a vyšli jsme beze zbraně."

„A král?"

„Dal nás odvést do Budína, nás muže. Ženy, ty nejsličnější, rozdal svým Rácům.*) Když nás za těch mrazů hnali do Budína, oh, to byla cesta – Mnoho jich cestou padlo, ti ostali ve sněhu a zmrzli. Já utekl, mně se poštěstilo, a tak jsem se dostal až sem. Ale co jsem zkusil! Tak zle mně nebylo ani tenkráte v Bardijově. Ale než se dostat do Budína – oh, z těch tam se asi nikdo nevrátí.**)

Starý Hurčala, jak přihrbeně seděl, opakoval si polonahlas: „Švehla! Švehla!" a pojednou se živě obrátil k Ondrejkovi, pamatuje-li se, jak tenkráte večer, u Lučence, Švehla starého Dobáka škádlil, a jak Dobák se na něj rozkřikl: „Neznaboh jsi a za to zle skončíš. Otevř hubu, vyceň zuby!" a jak Švehla schválně zuby

*) *Srbům.*

**) *Zajaté bratříky uvěznili v Budínském hradě ve věži Čonka řečeného. Z té dával je purkrabí*

hodně vycenil, a jak Dobák starý všem ukazoval, že Švehlovi nevyrostly dva zuby.

„No pamatuješ-li se přec?" dodal na jisto.

„Ne, Hurčalo, tuze ne. Já měl tenkráte jiné starosti. Víš, Zuzko, na tebe jsem pořád myslil a tenkrát to, dostala-lis mé psaní. A vidíš, tu je ten písař," ukázal na Žáčka, „který mně ve Zvoleni napsal to psaníčko tobě."

„A kvítka do něho. Však je dosud mám. Oh, když mně je strýc Rozvadský tenkrát četl!"

„No, písaři Žáčku," Ondrejko se usmál, „teď se ti odsloužíme. Zůstaneš-li –"

„Děkuju vděčně, nějaký čas tuze rád, co se vzkřísím, ale pak, já nevím, já nikde nevydržím, a rád bych do Budína, jak s bratřími."

Vítr zahučel, sníh šlehl do okenic.

„Teď tam u Kostolan –" bezděky povzdechl Žáček. Hrozná připomínka zarazila všechny. Žáček se schoulil; před očima měl ve večerním temnu pod zachmuřeným nebem hrozné čekany, a všechny plny, a mezi nimi, nad nimi na nejvyšší šibenici Švehla a kněz a to ubohé pachole, a vichr klátí jich mrtvolami, sníh je ošlehuje –

Do trudného odmlčení ozval se mírně, pohnutím měkčí hlas mladé zemanky vybízející synky:

„Pojďte se pomodlit."

Starý Nejtušiak Hurčala žehnal se křížem a mysle na ty u Kostolan i na ty u Šaryšského Potoka i na Dobáky oba, povzdechl:

„Jaj, bože, přebože, tolik statečných mužů!" –

Konec třetí rhapsodie